

SIVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

SERVET-İ FÜNUN DERGİSİ
(547-650. SAYILAR)
-İNCELEME VE SEÇİLMİŞ METİNLER-

Yüksek Lisans Tezi

Rüştü YILMAZ

SIVAS
Mayıs 2019

SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

SERVET-İ FÜNUN DERGİSİ
(547-650. SAYILAR)
-İNCELEME VE SEÇİLMİŞ METİNLER-

Yüksek Lisans Tezi

Rüştü YILMAZ

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Süheyla YÜKSEL

SİVAS

Mayıs 2019

KABUL VE ONAY

Üniversite: : Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Ana Bilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı
Tezin Başlığı : Servet-i Fünun Dergisi (547-650.Sayılar) – İnceleme ve Seçilmiş Metinler-
Savunma Tarihi : 02.05.2019
Danışmanı : Prof. Dr. Süheyla YÜKSEL

	Unvanı - Adı Soyadı	İmza
Jüri Başkanı	: Prof. Dr. Alpay Doğan YILDIZ	
Üye	: Prof. Dr. Ahmet BOZDOĞAN	
Üye	: Prof. Dr. Süheyla YÜKSEL	

Oy Birliği
Oy Çokluğu

Rüştü Yılmaz tarafından hazırlanan "Servet-i Fünun Dergisi (547-650.Sayılar) – İnceleme ve Seçilmiş Metinler-" başlıklı tez, kabul edilmiştir.

.../.../.....

Prof. Dr. Ahmet ŞENGÖNÜL

Enstitü Müdürü

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde hazırladığım bu Yüksek Lisans/Doktora/Sanatta Yeterlik tezinin bizzat tarafımdan ve kendi sözcüklerimle yazılmış orijinal bir çalışma olduğunu ve bu tezde;

- 1- Çeşitli yazarların çalışmalarından faydalandığımda bu çalışmaların ilgili bölümlerini doğru ve net biçimde göstererek yazarlara açık biçimde atıfta bulunduğumu;
  - 2- Yazdığım metinlerin tamamı ya da sadece bir kısmı, daha önce herhangi bir yerde yayımlanmışsa bunu da açıkça ifade ederek gösterdiğimi;
  - 3- Başkalarına ait alıntılanan tüm verileri (tablo, grafik, şekil vb. de dahil olmak üzere) atıflarla belirttiğimi;
  - 4- Başka yazarların kendi kelimeleriyle alıntıladığım metinlerini, tırnak içerisinde veya farklı dizerek verdiğim yine başka yazarlara ait olup fakat kendi sözcüklerimle ifade ettiğim hususları da istisnasız olarak kaynak göstererek belirttiğimi,
- beyan ve bu etik ilkeleri ihlal etmiş olmam halinde bütün sonuçlarına katlanacağımı kabul ederim.

27.05/2019

Rüştü YILMAZ

ÖN SÖZ

Nesilden nesile kültür aktarımını sağlamış olan matbuat tarihimiz, içerisinde barındırdığı tüm yayınlarla her zaman incelenmeye değer görülmüştür.

Geçmişte, önümüzü aydınlatacak bilgiler hep var olmuştur. Hele ki yapılan çalışma; sosyoloji, psikoloji, tarih, felsefe gibi bilim dalları ile ilintili olan edebiyat bilimiyle ilgili ise kültürel sürekliliğin ana malzemesi dil ile ilgili ise bu tip çalışmalarda önceki nesillerin alana dair üretimleri daha bir önem kazanır.

Tanzimat'tan günümüz modern Türk edebiyatına gelinceye kadar bir önceki neslin yazar ve şairleri, bir sonrakileri hep beslemiştir. Bu gerçeğin ışığında hem edebiyat hem kültür tarihimiz açısından, özelde dergicilik tarihimiz açısından, II. Abdülhamit Dönemi'nin süreli yayınlarından olan *Servet-i Fünun* dergisi, önemli bir yere sahiptir.

İncelenen sayılar içerisinde, dergi sayfalarında yer alan yazıların konu bakımından çeşitlilik arz etmesi, okura zengin bir bilgilenme alanı açmıştır.

Servet-i Fünun edebî topluluğunun dağılmasına (5 Eylül 1901 - 8 Ekim 1903) denk gelen bu çalışmada; edebî metinlerin yanında giderek artan coğrafya, ziraat, ekonomi, fen, sağlık, tıp, moda, kişisel bakım, gıda, tarım, hayvancılık, eğitim ve özellikle Batı'daki teknik ve diğer alanlardaki gelişmeler gibi konulara yer verilmiştir.

553. sayıda, akademik camiada “dergi kapattıran makale” olarak bilinen Hüseyin Cahit'in “Edebiyat ve Hukuk” adlı Fransızcadan yaptığı çeviri metin sakıncalı bulunmuş ve derginin altı hafta kapatılmasına sebep olmuştur. Bu sayıdan sonra dergi, edebî olma özelliğini kaybetmiştir. Bu konulara dair bilgiler ayrıntılı olarak ilerleyen sayfalarda verilmiştir.

İncelenen sayılarda Fransız edebiyatının önemli isimlerinin tanıtıldığı Parnas Şairleri adlı yazı dizisinin, Hüseyin Cahit tarafından tercüme edilmesi önemli bir yer tutar. Yine bu çalışmada Hüseyin Cahit Yalçın'ın ve Mehmet Rauf'un tenkidî yazıları bulunmaktadır.

“İbrahim” ismiyle karşımıza çıkan yazarın “Kitabet ve Edebiyat” başlıklı makaleleri, bu çalışmadaki edebî yazıların dikkat çekenlerindedir. ”Lisan Dersleri” başlıklı yazı da, dil öğrenmenin yöntemlerini açıklaması açısından önemli bir yere sahiptir.

Çalışma alanına giren toplam altı sayıda (547-549-550-551-552-553) derginin asıl kısmına ilave olarak çıkan “Musavver *Servet-i Fünun*” kısmı, sadece edebî metinlerden oluşmuştur. *Servet-i Fünun* dergisi üzerinde yapılan diğer çalışmalara bakıldığında, bu

Musavver Servet-i Fünun kısmının olmadığı görülmüştür. Burada hikâye, şiir ve mensur şiir türünde metinler bulunmaktadır.

Bu çalışmada derginin üç farklı ismi vardır: Servet-i Fünun, Musavver Servet-i Fünun, Servet-i Fünun Supplement Politique. Bu sebeple Tahlili Dizin’de yazıların künyesi verilirken derginin adının da zikredilmesi uygun görülmüştür. Bu nedenle SF (Servet-i Fünun), MSF (Musavver Servet-i Fünun), SFSP (Servet-i Fünun Supplement Politique) kısaltmaları künyelerde yer almıştır.

Çalışma “Giriş” ve üç bölümden meydana gelmiştir. “Giriş” bölümünde “Devrin Siyasi-Sosyal Ortamı”, “Devrin Edebî Ortamı” ve “Devrin Basın Hayatı” alt başlıkları vardır. Bu başlıklar altındaki bilgiler siyasi, sosyal, edebî hayat ve basın tarihine genel bir bakış içermektedir.

Birinci bölüm “Servet-i Fünun Dergisinin Kültürel Hayatımızdaki Yeri” ana başlığı altındaki; “Derginin Fikrî Faaliyeti”, “Edebî Faaliyeti”, “Yazar Kadrosu” ve “Şekil Özellikleri” alt başlıkları, derginin şekil ve muhteva özelliklerini tanıtmaya yöneliktir.

İkinci bölüm, “Tahlili Dizin” olarak adlandırılmıştır. “Yazılar” üst başlığının altında; “Sistemik Dizin”, (“Sistemik Dizin”de çalışma alanına giren dergilerdeki yazıların sayı numaraları, hangi ciltte yer aldıkları, derginin yayımlandığı yıl, yazıların, şiirlerin ve diğer unsurların hangi bölümde yer aldığı (SF, SFSP, MSF), makale adı, yazar adı, yazının yayımlandığı sayfa numarası gibi bilgiler tablolarla ayrı ayrı belirtilmiştir.) “Yazar Adına Göre Dizin”, “Konu ve Türlerine Göre Dizin”, “İlan ve Reklamlar”, “Fotoğraflar, Resimler, Tablolar ve Onlarla İlgili Alt Yazılar” diye farklı alt başlıklar oluşturulmuştur.

Üçüncü bölüm ise “Seçilmiş Metinler”den meydana gelmiştir. Buradaki metinler edebî hayata yöneliktir.

Bu çalışma yapılırken kelimelerin yazımında TDK’nin 2018 tarihli 27. baskının tıpkıbasımı esas alınmıştır. Kılavuzda bulunmayan kelimeler ve tamlamalar için Ferit Develioğlu’nun Osmanlıca–Türkçe Ansiklopedik Lügati’ne, 2005 tarihli 22. baskısına müracaat edilmiştir.

Özellikle bazı yer isimleri ve özel isimlerin tam okunamadığı yerler, metindeki hâliyle parantez içerisinde Arap harfleriyle belirtilmiştir. “Seçilmiş Metinler”e dair makale isimleri, “Tahlili Dizin” kısmının “Sistemik Dizin” bölümünde, koyu harflerle yazılmıştır.

Bu çalışmada yardımını esirgemeyen, yetersiz kaldığım konularda sabırla rehberlik eden kıymetli danışman hocam Prof. Dr. Süheyla Yüksel’e; edebiyat okumalarını özellikle

“tarih vb.” gibi yan alanlarla okumak gerektiğini sürekli ögütleyen değerli hocam Prof. Dr. Ahmet Bozdoğan’a teőekkürü bir borç biliyorum.

Ayrıca bu çalışmanın bilgisayar ortamına aktarılmasında bana yardımcı olan sevgili oğlum Ahmet Erdem Yılmaz’a da teşekkür ediyorum.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
KISALTMALAR DİZİNİ	ix
ÖZET.....	xi
ABSTRACT	xiii
SERVET-İ FÜNUN'UN KİMLİK BİLGİLERİ.....	xv
KİMLİK BİLGİLERİ TABLOSU (547-650. SAYILAR)	xvi
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	27
İNCELEME.....	27
1.1. Servet-i Fünun Dergisinin Kültür Hayatımızdaki Yeri	28
1.1.1. Servet-i Fünun Dergisinin Şekil Özellikleri.....	30
1.1.2. Yazar Kadrosu	36
1.1.3. Derginin Edebî Faaliyeti	47
1.1.3.1. Biyografiler ve Tanıtım Yazıları	47
1.1.3.2. Dil ve Üslup.....	48
1.1.3.3. Hikâye ve Roman	50
1.1.3.4. Mensur Şiir	52
1.1.3.5. Şiir	54
1.1.3.6. Tenkit ve Tahlil Yazıları	56
1.1.3.7. Tercümeleler.....	57
İKİNCİ BÖLÜM.....	61
TAHLİLİ DİZİN	61
2.1. Yazılar	62
2.1.1. Sistematik Dizin	62
2.1.2. Yazar Adına Göre Dizin.....	164

2.1.3.Konu ve Türlerine Göre Dizin.....	204
2.1.3.1. Alternatif Tıp	204
2.1.3.2. Askerlik	204
2.1.3.3. Beslenme	204
2.1.3.4. Bilim	205
2.1.3.5. Biyografi.....	206
2.1.3.6. Coğrafya	208
2.1.3.7. Çiçekçilik.....	209
2.1.3.8. Dâhili ve Harici Haberler	209
2.1.3.9. Demiryolları.....	213
2.1.3.10. Denizcilik.....	213
2.1.3.11. Doğal Afet	214
2.1.3.12. Donanma.....	214
2.1.3.13. Eczacılık	214
2.1.3.14. Edebiyat ve Dil İle İlgili Yazılar	214
2.1.3.14.1. Araştırma, İnceleme ve Tenkit Yazıları.....	214
2.1.3.14.2. Biyografi ve Tanıtım Yazıları	215
2.1.3.14.3. Deneme Yazıları.....	215
2.1.3.14.4. Dil Bilim	215
2.1.3.14.5. Dil Öğretim Metotları	216
2.1.3.14.6. Hikâye	216
2.1.3.14.7. Mecmua Tanıtımı.....	217
2.1.3.14.8. Mektup	217
2.1.3.14.9. Mensur Şiir.....	217
2.1.3.14.10. Servet-i Fünun ile İlgili Yazılar	218
2.1.3.14.11. Şiir.....	218

2.1.3.14.12. Tefrika Tercüme Roman	219
2.1.3.14.13. Telif Hikâye	220
2.1.3.14.14. Telif Tefrika Roman	220
2.1.3.14.15. Tercüme Hikâye.....	221
2.1.3.14.16. Tiyatro.....	222
2.1.3.14.17. Yazma Sanatı	222
2.1.3.15. Eğitim.....	222
2.1.3.16. Ekonomi	223
2.1.3.17. Eser Tanıtımı	223
2.1.3.18. Estetik.....	224
2.1.3.19. Felsefe.....	224
2.1.3.20. Fen	224
2.1.3.21. Fıkra.....	224
2.1.3.22. Fotoğrafçılık	225
2.1.3.23. Gazetecilik.....	225
2.1.3.24. Gelenek.....	225
2.1.3.25. Gezi.....	225
2.1.3.26. Gıda	226
2.1.3.27. Giyim.....	226
2.1.3.28. Güzellik	227
2.1.3.29. Güzel Sanatlar	227
2.1.3.30. Haber ve Haberleşme	227
2.1.3.31. Hayvancılık.....	227
2.1.3.32. Hobi	228
2.1.3.33. Hukuk	228
2.1.3.34. İcat	228

2.1.3.35. İklim.....	229
2.1.3.36. İktisat	229
2.1.3.37. İlim.....	229
2.1.3.38. İnanç	230
2.1.3.39. İstatistik	230
2.1.3.40. İtfaiyecilik.....	230
2.1.3.41. Kadın Modaları.....	230
2.1.3.42. Kahvecilik.....	230
2.1.3.43. Keşif.....	230
2.1.3.44. Kimya	230
2.1.3.45. Kişisel Bakım	230
2.1.3.46. Kozmetik	231
2.1.3.47. Kurum Tanıtımı	231
2.1.3.48. Kutlama	231
2.1.3.49. Kültür.....	231
2.1.3.50. Madenler ve Madencilik.....	232
2.1.3.51. Magazin	232
2.1.3.52. Medeniyet	232
2.1.3.53. Meslekler	233
2.1.3.54. Mimari	233
2.1.3.55. Moda.....	234
2.1.3.56. Muharebe	234
2.1.3.57. Musiki.....	234
2.1.3.58. Nakliyatçılık	234
2.1.3.59. Nüfus	234
2.1.3.60. Politika.....	234

2.1.3.61. Sağlık.....	235
2.1.3.62. Sanat	237
2.1.3.63. Sanayi	238
2.1.3.64. Savaş.....	239
2.1.3.65. Sigortacılık	239
2.1.3.66. Spor.....	239
2.1.3.67. Siyaset.....	239
2.1.3.68. Sohbet.....	239
2.1.3.69. Sosyoloji.....	240
2.1.3.70. Su Kaynakları	240
2.1.3.71. Şehir Haberleri.....	240
2.1.3.72. Tabiat.....	241
2.1.3.73. Tarım	241
2.1.3.74. Tarih	241
2.1.3.75. Tayinler (Gidenler ve Gelenler)	241
2.1.3.76. Tebrik	242
2.1.3.77. Teknoloji.....	242
2.1.3.78. Temizlik.....	243
2.1.3.79. Tıp.....	243
2.1.3.80. Ticaret.....	245
2.1.3.81. Törenler	246
2.1.3.82. Ulaşım.....	247
2.1.3.83. Uluslararası İlişkiler	248
2.1.3.84. Vasiyetname	248
2.1.3.85. Vefat Haberleri	248
2.1.3.86. Yeraltı Kaynakları	248

2.1.3.87. Ziraat.....	249
2.1.3.88. Ziyaret.....	250
2.2. İlan ve Reklamlar.....	251
2.2.1. Doktor ve Muayenehane İlan ve Reklamları.....	251
2.2.2. İlaç Reklamları	253
2.2.3. İşyeri, Ticarethane, Mağaza, Fabrika İlan ve Reklamları	260
2.2.4. Çeşitli İlan ve Reklamlar	266
2.2.5. Edebiyat-ı Cedide Kütüphanesine Ait Kitap İlan ve Reklamları	268
2.2.6. Tercüme-Tefrika Romanlara Dair İlan ve Reklamlar	273
2.2.7. Mecmua, Kartvizit, Kütüphane İlan ve Reklamları.....	274
2.2.8. Servet-i Fünun'un Kendisiyle İlgili İlan ve Reklamlar	275
2.2.9. Demiryolu Yapımı İle İlgili Fotoğraflar ve Fotoğraf Altı Yazıları ve Demiryolları İle İlgili İlanlar, Reklamlar:	278
2.3. Fotoğraflar, Resimler, Tablolar ve Onlarla İlgili Alt Yazılar.....	280
2.3.1. Teknoloji-Ulaşım-İcat-Fen Bilimleri İle İlgili Resim ve Fotoğraf Altı Yazıları	280
2.3.2. Seçilmiş Levhalar, Resimler, Tablolar ve Bunlara Dair Alt Yazılar..	282
2.3.3. Fotoğraflar	285
2.3.4. Ayastefanos'ta Yapılan Sandal Yarışları ile İlgili Fotoğraflar:.....	301
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	303
SEÇİLMİŞ METİNLER.....	303
3.1. Tenkit ve Tahlil Yazıları.....	304
3.2. Dil Eğitimi ve Dil Öğretim Yöntemlerine Dair Yazılar	334
3.3. Kitap Tanıtımı ve Kitap Değerlendirme Yazıları.....	362
3.4. Ölüm Yıldönümü Münasebetiyle Yazılan Yazılar (Anma Yazıları, Biyografiler)	388
3.5. Tiyatro Sahneleri İle İlgili Yazı.....	400

SONUÇ.....	403
KAYNAKÇA	407
EKLER.....	411
ÖZ GEÇMİŞ.....	417

KISALTMALAR DİZİNİ

bk.	:Bakınız
C.	:Cilt
çev.	:Çeviren
Ed.	:Editör
Haz.	:Hazırlayan
H.	:Hicri
nr.	:Numara
s.	:Sayfa/Sayfalar
S.	:Sayı
SF	:Servet-i Fünun
SFSP	: Servet-i Fünun Supplement Politique
MSF	: Musavver Servet-i Fünun
T.C.	:Türkiye Cumhuriyeti
Yay.	:Yayınlar

ÖZET

Servet-i Fünun dergisi, II. Abdülhamit yönetiminin basın ve yayın üzerindeki baskısını ve sansürünü iyice artırdığı dönemde çıkmaya başlamış olan bir süreli yayındır.

Osmanlı dergiciliğini; baskı tekniği, derginin düzenlenişi, kâğıt kalitesi, kullanılan resimler ve fotoğraflar bakımından belirli bir noktaya taşımıştır. Avrupa'daki edebî tartışmaları sayfalarına taşımış ve Batılı formda olgun eserler sunmuştur okura. Özellikle şiir, küçük hikâye, tenkit, mensur şiir ve roman alanında önemli eserler kaleme alınmıştır.

Türk düşüncesinin, sanatının ve edebiyatının modernleşmesine katkı sağlamıştır. Bu bakımlardan Türk kültür tarihinde önemli bir yere sahip yayın organı olmuştur.

İnceleme alanına giren sayılardan önce (547-650), Edebiyatı Cedide topluluğunun genel anlamda dağıldığı görülmüştür. Buna paralel olarak da derginin edebî ağırlığı 1896-1901 yıllarına göre iyice azalmıştır. Çalışma alanına giren 553. sayıda, Hüseyin Cahit Yalçın'ın Fransızcadan tercüme ettiği "Edebiyat ve Hukuk" adlı makale, Sultan Abdülhamit yönetimi tarafından sakıncalı bulunmuş ve dergi altı hafta kapatılmıştır. Bu sayıdan sonra yazıların içeriği; bilim, tıp, eğitim, sağlık, gıda, ziraat, tarım, hayvancılık, ulaşım, moda, gezi, kişisel bakım, Avrupa'daki teknolojik gelişmeler gibi konulardan oluşmuştur. Bunlara ek olarak edebiyat adına tercüme hikâyelerin ve romanların yayımlandığı görülmüştür. Okura sayfalarında bolca aktüel-magazinel, ansiklopedik bilgiler de vermiştir.

Bu çalışma, *Servet-i Fünun* dergisinin 5 Eylül 1901- 8 Ekim 1903 tarihleri arasındaki sayılarını içerir. Çalışma; "Giriş", "İnceleme", "Tahlili Dizin" ve "Seçilmiş Metinler" olmak üzere dört ana bölümden oluşmuştur.

"Giriş" bölümünde; devrin siyasi-sosyal, edebî ve basın ortamına dair bilgiler verilmiştir. "İnceleme" bölümünde; derginin şekil ve içerik özellikleri açıklanmış, yazar kadrosu hakkında bilgi verilmiştir. Bunun ardından "Tahlili Dizin" bölümü oluşturulmuştur. "Tahlili Dizin'de dergideki yazılar; yazar adına, sayılara, konu ve türlerine göre tek tek fişlenip tasnif edilmiştir. Bunlara ek olarak ilan ve reklamların, resim ve fotoğrafların indeksi de yapılmıştır. Bu bölümde "Sistemik Dizin" başlığı altında tablolara yer verilmiştir.

Son bölümde ise, dergide çıkan edebiyat ile ilgili yazılar, “Seçilmiş Metinler” başlığı altında Latin harflerine aktarılmıştır.

İnceleme alanına giren sayılara (547-650) Taksim Atatürk Kitaplığından ulaşılmıştır. Dergideki yazılar fişlenmiş, bu fişler tasnif edilerek değerlendirilmiş ve alana dair edebiyat tarihleri ile alanı besleyen diğer kaynak eserler üzerinden araştırmalar yapılmıştır.

Anahtar Sözcükler: *Servet-i Fünun*, Resimli Dergi, “Edebiyat ve Hukuk” Makalesi, Tenkit, Parnas Şairler, Tercüme Hikâye ve Roman.

ABSTRACT

Servet-i Fünun is a periodical starting to be published when Abdulhamit II. increased its pressure and censorship on the press and publication.

It moved Ottoman journalism to a certain point in terms of printing technique, organization of magazine, quality of paper, pictures used and photographs. He brought the literary discussions in Europe to the pages and presented to its readers the mature works in the Western form. Especially, important works have been written in the field of poetry, small story, criticism, prose poetry and novel.

The magazine contributed to the modernization of Turkish thought, art and literature. In these respects, it has an important place in Turkish cultural history.

Before the numbers in the study area (547 and 650), it has been seen that *the New Literature* society has spread in general. Parallel to this, the literary weight of the magazine decreased significantly compared to the years 1896 and 1901. The article named *Literature and Law*, which was translated by Hüseyin Cahit Yalçın from the 553 issue of the study area was found objectionable by the administration of Sultan Abdülhamit and the magazine was closed for six weeks. The content of the articles after this issue consists of topics such as science, medicine, education, food, agriculture, animal husbandry, transportation, fashion, travel, personal care and technological developments in Europe. In addition to these, it was seen that translated stories and novels were published in the field of literature. It has also given lots of actual-magazinel and encyclopedic knowledge.

This study includes the numbers of *Servet-i Fünun* magazine from 5 September 1901 to 8 October 1903. The study consists of four main sections: introduction, review, analyzed index and selected texts.

Information about the political, social, literary and press world of the period is given in the introduction section. In the review section, the shape and content features of the magazine are explained and information about the staff is given. Then, the analyzed index section has been created. In the index, the articles in the magazine are categorized and listed individually according to the author, number, subject and types. In addition to these, advertisement, pictures and photographs were also indexed. This section contains the tables under the title of systematic index. In the

last section, articles related to the literature in the magazine were transferred to Latin letters under the title of selected texts.

To the numbers, it were reached from Atatürk Library in Istanbul. The articles in the magazine were recorded, categorized, evaluated and researched via other source works that feed the field and literature history about the field.

Anahtar Sözcükler: *Servet-i Fünun, Resimli Magazine, Literature and Law* article, Criticism, Parnas Poets, Translation Story and Novel.

SERVET-İ FÜNUN'UN KİMLİK BİLGİLERİ

SERVET-İ FÜNUN

Perşembe Günleri Çıkar

Menafi-i Mülk ve Devlete Hadim Musavver Osmanlı Gazetesi

SERVETİFUNOUN

JOURNAL ILLUSTRÉ TURC PARAISSANT LE JEUDI

CONSTANTINOPLE

Sahib-i İmtiyaz ve Müdürü: Ahmet İhsan [TOKGÖZ]

Fiyatı: Dersaadette nüshası 100 paradır.

Yayınlanış Süresi: Haftalık (Perşembe Günleri)

Abone Şartları:

Dersaadet Nüshası: “Şerait-i işтира, Dersaadet’te seneliği 130, altı aylığı 75, üç aylığı 40 kuruştur. Posta ile gönderilirse vilayet bedeli ahz olunur.”

Vilayet Nüshası: “Şerait-i işтира, vilayette seneliği 150, altı aylığı 80 kuruş olup üç aylığı yoktur. Kırılmadan mukavva boru ile gönderilmek için senevi yirmi kuruş fazla alınır.”

Basıldığı Şehir: İstanbul

Basıldığı Matbaa: Âlem Matbaası Ahmet İhsan ve Şürekâsı

KİMLİK BİLGİLERİ TABLOSU (547-650. SAYILAR)

Nr.	Tarih	Sayfa Numarası			Düşünceler
		SF	SP	MSF	
547	23 Ağustos 1317 [5 Eylül 1901]	2-16	1-5	1-2	İlk kez bu sayıda Musavver Servet-i Fünun ilave kısmı çıkmaya başlamıştır.
548	30 Ağustos 1317 [12 Eylül 1901]	18-32	7-12	Yayımlanmamış	
549	5 Eylül 1317 [18 Eylül 1901]	34-48	15-19	3-4	
550	13 Eylül 1317 [26 Eylül 1901]	50-64	21-24	5-6	
551	20 Eylül 1317 [3 Ekim 1901]	66-80	27-31	7-8	
552	27 Eylül 1317 [10 Ekim 1901]	82-96	33-37	9-10	
553	3 Teşrinievvel 1317 [16 Ekim 1901]	98-112	39-42	11-12	Çarşamba günü neşredilmiştir. Bu sayıdan sonra altı hafta kapatılmıştır dergi. İlave kısım Musavver Servet-i Fünun, son kez bu sayıda yayımlanmıştır.
554	22 Teşrinisani 1317 [5 Aralık 1901]	114- 127	45-49	-	Servet-i Fünun dergisi, altı haftalık aradan sonra yeniden yayımlanmaya başlamıştır.

Nr.	Tarih	Sayfa Numarası			Düşünceler
		SF	SP	Javel Sokağı Cinayeti	
555	29 Teşrinisani 1317 [12 Aralık 1901]	130-144	53-58	1-4	Marie Goron'un "Javel Sokağı Cinayeti" romanı yayımlanmaya başlamıştır, ayrı bir ek olarak.
556	6 Kânunuevvel 1317[19 Aralık 1901]	146-160	63-68	5-8	
557	13 Kânunuevvel 1317[26 Aralık 1901]	162-176	69-72	9-12	
558	20 Kânunuevvel 1317[2 Ocak 1902]	178-192	75-80	13-16	
559	27 Kânunuevvel 1317[9 Ocak 1902]	194-208	85-86	17-20	
560	3 Kânunusani 1317[16 Ocak 1902]	210-224	89-92	21-24	
561	10 Kanunsani 1317[23 Ocak 1902]	226-240	95-99	25-28	
562	17 Kânunusani 1317 [30 Ocak 1902]	242-256	103-106	29-32	
563	24 Kânunusani 1317[6 Şubat 1902]	258-272	109-112	33-36	
564	31 Kânunusani 1317 [13 Şubat 1902]	274-288	115-118	37-40	
565	7 Şubat 1317[20 Şubat 1902]	290-303	121-123	41-44	
566	14 Şubat 1317[27 Şubat 1902]	306-320	127-130	45-48	
567	21 Şubat 1317[6 Mart 1902]	322-336	135-138	49-52	
568	28 Şubat 1317[13 Mart 1902]	338-352	143-145	53-56	
569	7 Mart 1318[20 Mart 1902]	354-368	149-152	57-60	
570	14 Mart 1318[27 Mart 1902]	370-384	157-160	61-64	
571	21 Mart 1318[3 Nisan 1902]	386-400	165-170	-	Bu sayıda "Javel Sokağı Cinayeti" romanı yayımlanmamıştır.
572	28 Mart 1318[10Nisan 1902]	402-416	175-180	65-68	11. sene 22. cildin fihristi verilmiştir.

Nr	Tarih	Sayfa Numarası		Javel Sokağı Cinayeti	Düşünceler
		SF	SP		
573	4 Nisan 1318[17 Nisan 1902]	2-16	1-5	69-72	23. cilde geçilmiştir. "Spenser Adası" adlı romanın tefrikasına başlanmıştır.
574	11 Nisan 1318[24 Nisan 1902]	18-31	6-11	1-4	
575	18 Nisan 1318[1 Mayıs 1902]	34-48	13-18	-	"Javel Sokağı Cinayeti" romanı, bu sayıdan itibaren ayrı bir ek olarak çıkmayıp, Supplement Politique kısmında tefrikasına devam edilmiştir.
576	25 Nisan 1318[8 Mayıs 1902]	50-64	21-26	-	
577	2 Mayıs 1318[15 Mayıs 1902]	66-70	27-31	-	
578	9 Mayıs 1318[22 Mayıs 1902]	82-95	35-42	-	
579	16 Mayıs 1318[29 Mayıs 1902]	98-111	43-47	-	
580	23 Mayıs 1318[5 Haziran 1902]	114-128	51-56	-	
581	30 Mayıs 1318[12 Haziran 1902]	130-144	57-63	-	
582	6 Haziran 1318[19 Haziran 1902]	146-160	65-70	-	
583	13 Haziran 1318[26 Haziran 1902]	162-176	73-76	-	
584	20 Haziran 1318[3 Temmuz 1902]	178-192	81-86	-	
585	27 Haziran 1318[10 Temmuz 1902]	194-207	89-92	-	
586	4 Temmuz 1318[17 Temmuz 1902]	210-224	97-103	-	
587	11 Temmuz 1318[24 Temmuz 1902]	226-240	105-110	-	
588	18 Temmuz 1318[31 Temmuz 1902]	242-255	113-118	-	

Nr.	Tarih	Sayfa Numarası		Düşünceler
		SF	SP	
589	25 Temmuz 1318[7 Ağustos1902]	258-272	123-128	
590	1 Ağustos 1318[14 Ağustos 1902]	274-288	123-128	
591	8 Ağustos 1318[21 Ağustos 1902]	290-304	143-147	
592-593	19 Ağustos 1318[ ]	305-328	-	Bu kısım tek sayı şeklinde çıkmıştır. Sayı daha çok Hamidiye-Hicaz demiryolu ile ilgili fotoğraflardan müteşekkildir.
594	28 Ağustos 1318 [10 Eylül 1902]	330-344	161-168	
595	5 Eylül 1318 [18 Eylül 1902]	346-360	171-177	
596	12 Eylül 1318 [25 Eylül 1902]	362-376	181-187	
597	19 Eylül 1318 [2 Ekim 1902]	378-392	189-197	
598	26 Eylül 1318 [9 Ekim 1902]	394-406	199-204	12. sene 23. cildin fihristi verilmiştir.
599	3 Teşrinievvel 1318 [16 Ekim 1902]	2-16	1-6	
600	10 Teşrinievvel 1318 [23 Ekim 1902]	18-31	9-14	
601	17 Teşrinievvel 1318 [30 Ekim 1902]	34-48	17-20	
602	24 Teşrinievvel 1318 [6 Kasım 1902]	50-64	25-27	
603	31 Teşrinievvel 1318 [13 Kasım 1902]	66-79	33-37	
604	4 Teşrinisani 1318 [17 Kasım 1902]	83-96	41-45	
605	14 Teşrinisani 1318 [27 Kasım 1902]	98-111	49-54	
606	21 Teşrinisani 1318 [4 Aralık 1902]	114-128	57-61	
607	28 Teşrinisani 1318 [11 Aralık 1902]	130-143	65-69	

Nr.	Tarih	Sayfa Numarası		Düşünceler
		SF	SP	
608	5 Kânunuevvel 1318 [18 Aralık 1902]	146-160	73-77	
609	12 Kânunuevvel 1318 [25 Aralık 1902]	162-176	81-83	
610	18 Kânunuevvel 1318 [31 Aralık 1902]	179-192	89-93	
611	26 Kânunuevvel 1318 [8 Ocak 1903]	194-208	99-103	
612	2 Kânunusani 1318 [15 Ocak 1903]	210-224	107-110	
613	9 Kânunusani 1318 [22 Ocak 1903]	226-240	115-119	
614	16 Kânunusani 1318 [29 Ocak 1903]	242-256	125-130	
615	23 Kânunusani 1318 [5 Şubat 1903]	260-272	135-138	
616	30 Kânunusani 1318 [12 Şubat 1903]	274-288	145-148	
617	6 Şubat 1318 [19 Şubat 1903]	290-304	153-157	
618	14 Şubat 1318 [27 Şubat 1903]	306-320	163-166	
619	20 Şubat 1318 [5 Mart 1903]	322-336	171-174	
620	27 Şubat 1318 [12 Mart 1903]	338-352	179-183	
621	6 Mart 1319 [19 Mart 1903]	354-368	189-192	
622	13 Mart 1319 [26 Mart 1903]	370-384	197-201	
623	20 Mart 1319 [2 Nisan 1903]	386-400	-	Supplement Politique kısmı bu sayıda yoktur.
624	27 Mart 1319 [9 Nisan 1903]	402-416	-	Supplement Politique kısmı bu sayıda yoktur.
625	3 Nisan 1319 [16 Nisan 1903]	2-15	1-5	25. cilde geçilmiştir, bu sayıdan itibaren.
626	10 Nisan 1319 [23 Nisan 1903]	18-32	9-12	

Nr.	Tarih	Sayfa Numarası		Düşünceler
		SF	SP	
627	17 Nisan 1319 [30 Nisan 1903]	34-48	17-21	
628	24 Nisan 1319 [7 Mayıs 1903]	50-64	25-28	
629	1 Mayıs 1319 [14 Mayıs 1903]	66-80	33-35	
630	8 Mayıs 1319 [21 Mayıs 1903]	82-96	41-45	
631	15 Mayıs 1319 [28 Mayıs 1903]	98-111	49-54	
632	22 Mayıs 1319 [4 Haziran 1903]	114-128	57-59	
633	29 Mayıs 1319 [11 Haziran 1903]	130-144	65-69	
634	5 Haziran 1319 [18 Haziran 1903]	146-160	73-78	
635	12 Haziran 1319 [25 Haziran 1903]	162-176	81-86	
636	19 Haziran 1319 [2 Temmuz 1903]	178-192	89-94	
637	26 Haziran 1319 [9 Temmuz 1903]	194-208	97-100	
638	3 Temmuz 1319 [16 Temmuz 1903]	210-224	105-109	
639	10 Temmuz 1319 [23 Temmuz 1903]	226-240	113-117	
640	17 Temmuz 1319 [30 Temmuz 1903]	242-256	121-125	
641	24 Temmuz 1319 [6 Ağustos 1903]	258-272	129-132	
642	31 Temmuz 1319 [13 Ağustos 1903]	274-288	137-140	
643	7 Ağustos 1319 [20 Ağustos 1903]	290-304	145-149	
644-645	19 Ağustos 1319 [1 Eylül 1903]	314-328	153-159	
646	28 Ağustos 1319 [10 Eylül 1903]	330-344	163-167	
647	4 Eylül 1319 [17 Eylül 1903]	346-360	171-174	
648	11 Eylül 1319 [24 Eylül 1903]	362-376	179-183	
649	18 Eylül 1319 [1 Ekim 1903]	378-392	187-191	
650	25 Eylül 1319 [8 Ekim 1903]	394-408	195-198	25. cildin fihristi bu sayının sonundadır.

GİRİŞ

Devrin Siyasi ve Sosyal Hayatına Genel Bir Bakış

Bir devrin siyasi ve sosyal açıdan incelenmesi, sosyal bilimlerin alanına girer. Bu açıdan bakıldığında farklı kültürlerin, medeniyetlerin etkileşimi ile karşılaşılır.

Benzeyen ve benzetilen ilişkisi içerisinde dönemin siyasi ve sosyal ortamı değerlendirildiğinde, güçsüz olanın güçlü olana benzemeye çalıştığı görülür.

XIII. asrın sonlarında Söğüt'e yerleşen Osmanlı Devleti, XVIII. asrın başlarına kadar ciddi manada bir başkasını örnek alma gereği duymaz. Özellikle Yükselme Dönemi'nde tüm dünyada sözü geçen bir imparatorluk konumuna gelir. XVII. asır sonu itibariyle ise sınırlarının zirvesine ulaşır. Tüm bunların etkisiyle bir medeniyet bağlamında Batı'yı fazla önemsemez, orada yavaş yavaş beliren gelişmeler ciddiyetle takip edilmez. Bu zamana kadar kazanılan zaferler, bir gururu ve kendine aşırı güveni besler. *“Bu aşırı güvenin savunma gibi temel bir yaşam refleksini körleştirmesi, Osmanlının daha birçok alanda yıkımını hazırlayacak gediklerin açılmasına sebep ol(ur).”* (Korkmaz 2009: 18) Rönesans ve Reform hareketleri, coğrafi keşifler, sanayi inkılabı gibi gelişmeler; Batı'nın teknik, askerî, eğitim, ulaşım, sanayi, adli, malî gibi birçok konularda ilerlemesine vesile olur. Batı, Osmanlının karşısında artık ciddi bir güç ve rakip olarak belirir.

Gelinen bu yeni konumlanışta, 1683 Viyana bozgunu, XVII. asrın sonunda yapılan Karlofça ve 1718 yılında yapılan Pasarofça Antlaşmaları, Osmanlının zayıflamaya başladığının somut göstergeleri olmuştur. Batılı devletler karşısındaki bu gerileme, savaşlarda yenilgileri başlatmış ve toprak kayıplarının birer belgesi olan antlaşmalar yapılmıştır. Bu tarihlerden sonra Rusya ile 1774'te yapılan Küçük Kaynarca Antlaşması da bu kötü gidişin seyrini belirlemiştir.

Artık tarih sahnesinde birçok bakımdan gelişen bir Avrupa ve yavaş yavaş gerileyen bir Osmanlı vardır. Kaybedilen topraklar ve aleyhte yapılan antlaşmalar merkezî otoriteyi de zayıflatmıştır. Yeniçeri Ocağı'nın başına buyruk hareket etmesi bunun en somut örneklerindedir. Artık Osmanlı üst bürokrasisi gelişen ve savaşlarda galip gelen Batı'yı tanıma gereği, onu örnek alma ihtiyacı hissetmiştir. Bu

bağlamda ilkin III. Mustafa ve I. Abdülhamit tarafından Avrupa'ya sefirler gönderilmiştir. Daha sonra III. Selim, Avrupa'da daimi sefirlikler oluşturmuştur. Bu gelişmelerden sonra “Batıcılık, Batılılaşma” kavramları, Osmanlı üst bürokrasisini, aydınlarını, yönetici elitlerini, paşalarını etki alanına almıştır. Batılılaşmaya yönelik çabalar artmaya başlamıştır.

Batı medeniyetinin ilerlemesinin sebeplerini araştırmak ve tüm bu ilerlemeyi yerinde görmek amacıyla 1720 yılında Yirmi Sekiz Mehmet Çelebi, Fransa'ya gönderilmiştir.

“18. yüzyılın Osmanlısı Avrupa ve Rusya'ya çalkantılı bir fikir iklimi içinde bakmıştır. Ama bu bakış ve bilincin evrimi bile, Osmanlı dünyasında önemli değişmelerin var olduğunu gösterir. Büyük Petro devrinde Rusya'ya elçi giden Mehmet Ağa, Çar'ın yaptığı geçit töreni ve yeni protokol düzeninden ‘Çar'ın maskaralıkları’ diye söz etmektedir. Ama 2. Katerina Rusyası'na giden elçi Mustafa Rasih Paşa, Rusya'nın tasvirini etraflıca ve takdirkâr bir ifadeyle yapmaktadır. Yirmi Sekiz Çelebi Mehmet Efendi'nin Fransa'ya bakışını, Potsdam'a giden elçi Ahmet Resmi Efendi'nin ordu, bilimler ve devlet düzeni üzerindeki ayrıntılı ve olumlu betimlemeleri tamamlamaktadır.” (Ortaylı 2003: 15-16)

Yirmi Sekiz Çelebi Mehmet, tecrübelerinden yola çıkarak bir rapor hazırlamış ve padişaha sunmuştur. Rapordan sonra, kışlalar ve yeni usul talimler, ordunun modernizasyonu için Fransa'dan askerî uzmanlar getirilmiş, Batılı tarzda Sadabat'ta yüz yirmi köşk yaptırılmıştır.

Lale Devri'nin genel havası içinde bu ilk Batılılaşma gayretleri, özellikle devrin bazı yöneticileri tarafından yanlış anlaşılmış, Batılılık zevk u safa içinde ve müsrifçe yaşamak olarak algılanmıştır. Niyazi Berkes, bunu biraz da devrin yöneticilerinin din ve cihat kavramlarından uzaklaşmasına bağlamıştır.

“Lale Devri'nin yüksek yönetici tabaka açısından önemli bir özelliği bu tabakanın din ve gaza karışımı olan eski Osmanlı ethos'undan, kendine özgü zihniyetten kopmuş olmasıdır. Cevdet Paşa'nın İbn Haldun'dan alarak kullandığı bir terimlesöylersek, Osmanlı *asabiyeti* artık sönmüştür. Bu eski Osmanlı ethos'unun dünyasal yanının özelliği olan askerî disiplin ve hukuksal sertlik; onu tamamlayan dinsel yanı olan gâzilik ve sofuluk karışımı bir püritanizm, yerlerini Lady Montegue'nün fark ettiği deizme, hatta ateizme, tasavvufa, hatta Bektaşiliğe, musikiye, edebiyata ve hedonizme bırakmıştır.” (Berkes 1978: 43-44)

Bunlardan bazıları dedikodu, komplo ve eleştiri mekânları hâline gelen kahvehanelerin artmaya başlamasının dolaylı sonuçları olarak da görülmüştür.

Sadece askerî alanda da olsa Batılılaşmanın ilk adımında iken yöneticilerin müsrif yaşantıları halkı rahatsız etmişti. Ordunun modernleşmesinden rahatsız olan

Yeniçeriler ise ulema sınıfıyla işbirliği yapmış ve yöneticilerin yaşantısından rahatsız olan halkı da kışkırtarak 1730'da Patrona Halil isyanını çıkartmışlardır. III. Ahmet tahttan indirilmiş ve Sadrazam Nevşehirli Damat İbrahim Paşa öldürülmüştür.

1730'dan 1789'a kadar çağdaşlaşma adına genel olarak askerî alanda yapılan yenilikler ön plandadır. Humbaracı Ahmet Paşa'nın ve Baron de Tott'un askerî alandaki düzenlemeleri bunlara örnektir. Çağdaşlaşmanın farklı alanlara yayılmayışındaki faktör ise bu noktada güçlü ve iradeli yöneticilerin olmayışına bağlanmıştır. "... *Güçlü, bilgili ve ordu-ulema engelini aşma çaresini bulabilecek yöneticiler yetişmediği için çağdaşlaşma da tek bir çizgi halinde kaldı.*" (Akyüz Tarihsiz: 8)

Batılılaşmaya bağlı olarak gerçekleştirilen yenilikler, başından beri Yeniçerilerin ve ulema sınıfının tepkisini çekmiştir.

Modernleşme yolunda ciddi adımlar, III. Selim'in padişahlık yıllarında başlamıştır. Başlıca Avrupa devletlerinde daimi elçilikler kurulmasını sağlayan III. Selim, yeniçerilerden oluşan ordunun yanında Batılı tarzda "Nizam-ı Cedit" denilen yeni bir ordu kurmuştur.

Akka Muhasarası'nda Napolyon'un ordusunu yenen bu yeni ordu, daha önce olduğu gibi yeniçerileri telaşlandırmıştır. Bu sefer de Kabakçı Kul Mustafa İsyanı olarak da anılan olayla, III. Selim tahttan indirilmiş ve Nizam-ı Cedit ordusu dağıtılmıştır. "*Böylece ordunun modernleşmesinde epeyce yol alınmışken yine Yeniçeri-ulema işbirliği ile bu hareket de baltalanmış oldu.*" (Akyüz Tarihsiz: 8)

Yukarıda anlatılanlardan da anlaşılacağı gibi II. Mahmut'un (1808-1839), 1826'da Yeniçeri Ocağı'nı kaldırıncaya kadar, merkezî otoritenin zayıflığı gözlemlenir. Bu "Hayırlı Olay"dan sonra Yeniçerilerle işbirliği yapan çevreler de sindirilmiştir.

Böylece çağdaşlaşmanın önündeki en büyük engellerin başında gelen unsurlar, ortadan kaldırılıp sindirilmiş oldu. Batılılaşmaya yönelik ortamın biraz daha müsait hâle gelmesiyle, II. Mahmut askerî, idari, eğitim, sosyal hayat ve giyim-kuşam gibi alanlarda yeniliklere imza atar.

Bozulan, zayıflayan merkezî idare, bu alandaki yeniliklerle onun zamanında güçlenir. Merkezin emrine verilen valiler, kurulan muhtarlıklar önemli gelişmelerdir. Özellikle muhtarlıklar, halk-devlet arasındaki iletişim görevini yerine getirir.

Batılılaşmanın en görünür yanı olan giyim-kuşam noktasında devrim yapmıştır. Sarık çıkarılmış, fes, ceket ve pantolon giyme tavsiye edilmiştir.

Bu dönemde, inceleme alanımıza giren yılların eğitim, idarî, teknik, askerî, siyasi ve sosyal hayatının önemli noktalarını oluşturan gelişmeler olur.

Düzenli ordu kurulmuş (Asâkir-i Mansûre-i Muhammediye) ve Prusya'dan subaylar getirilmiştir.

Askeri Tıp Okulu kurulmuş (1827).

Harp Okulu açılmış (1834).

Avrupa'nın değişik ülkelerine öğrenciler gönderilmiş (1827).

Askerî alanların dışında da yenilikler yapılmaya başlanmıştır.

İlk resmî gazete Takvim-i Vekayi (1831) bu dönemde çıkarılmış.

Rüştiye adıyla ilkokullar açılıp ilköğretim mecburi olmuş.

Padişah yurt içi inceleme gezilerine çıkmaya başlamış ve doğum gününü kutlamıştır.

Halkın durumu ise geçmişten gelen birtakım yanlış politikalardan dolayı iyi değildir. Ekonomik ve ticari alanlardaki bilgisizlik, Osmanlı halkını sıkıntılı duruma düşürmüştür.

İlkin 1838 yılında yapılıp, farklı Avrupa ülkelerinin devam ettirdiği, faydalandığı "Serbest Ticaret Antlaşmaları"; sanayi ve teknikte ilerlemiş olan Batılı ülkeler karşısında Osmanlı maliyesini, halkını, zor durumda bırakır. Esnaf kepenk kapatmak zorunda kalır. Teknik sayesinde kaliteli malı ucuza Osmanlı topraklarında pazarlarken içeride azınlıklar onlara yardım eder.

Ticaret alanında II. Mahmut zamanından önce bazı Avrupa devletlerine tanınan imtiyazlar, sonrasında yapılan serbest ticaret antlaşmaları, ekonominin çöküşüne sebep olur.

Bu dönemde de Batılılaşma gayretleri belli bir disiplin dâhilinde olur. Batıya her yaklaşıpta kazanç ve kaybetme bir arada gerçekleşir. Askerî açıdan modernleşme fayda sağlarken yukarıda zikredilen serbest ticaret antlaşmaları ve verilen imtiyazlar, ekonomiye zarar verip bunun neticesinde halk ve devlet fakirleşir.

Özellikle III. Selim'den sonra yönetimi ele alan padişah ve Batılılaşma taraftarı diğer devlet ricali, bu yeni medeniyet dairesini daha yakından tanımaya çalışır. Bu bağlamda, 1837 ve 1838 yıllarında elçilik görevi ve elçilik heyeti ile Avrupa'ya giden Sadık Rıfat Paşa ve Mustafa Sami (Berkes 1978: 199-200), yazmış oldukları risaleler ve tuttıkları raporlarla Yirmi Sekiz Mehmet Çelebi'nin söylediklerine yeni şeyler eklerler. Burada din özgürlüğü, müspet ilimlerin ilerleyerek geldiği nokta, okur-yazarlığın ilerlemesi ve genelleşmesi, hükûmet yönetiminde intizam, memurların işlerini dürüstlükle yapması, kitap ve matbaanın önemi, otel ve lokantaların temizliği, banka hizmetleri, demiryolları, posta hizmetleri, eğlence ve müziğin önemi, hastalar için yapılan kurumlar, mekânlar gibi mevzuular dile getirilmiştir. Sadık Rıfat Paşa, bunların hepsinden önemli olarak Batı'da, geleneğe bağlı, keyfi bir sistemden farklı olarak rasyonel devlet yönetiminin ve insanın tabîî haklarına dayanan bir sistemin var olduğundan da bahseder.

Sadık Rıfat Paşa'nın ve Mustafa Sami'nin belirttikleri; bu tarihlerden sonraki modernleşme sürecinde yapılan yenilikler, girişilen faaliyetler, yayımlanan fermanlar ve gerçekleştirilen devrimler bünyesinde yavaş yavaş Osmanlı ve Cumhuriyet toplumunun, yöneticilerinin şahit olacağı gelişmeler olacaktır.

Sultan Abdülmecit 1839'da, henüz tahta oturalı dört ay olmuşken, Hariciye Nazırı Mustafa Reşit Paşa'nın girişimleriyle Tanzimat Fermanı ilan edilmiştir. Mustafa Reşit Paşa, özellikle içeride modernleşmeye muhalif olan devlet adamlarına karşı mukavemetini artırmak ve Avrupalı devletlerin desteğini kazanmak niyetiyle Gülhane Hattı'nın bir an önce ilanını gerekli görmüştür:

“Tanzimat, Karlofça Antlaşması'ndan beri Osmanlı Devleti'nin art arda yenilişlerine bir son vermek için yaptığı teşebbüslerin sonucudur. Bu yenilişler, Ortadoğu tipinde kurulmuş olan bu feodal imparatorluğun yöneticilerinde, en sonra, Batı medeniyetinin üstünlüğü şuurunu uyandırmıştı. Ordunun ıslahı, Batı tekniğinin kabulü, teknikle doğrudan doğruya ilgili Batı ilminin öğretilmesi gibi reformlarla başlayan batılılaşma hareketi, daha sonra devletin yayınladığı bir 'charte' ile genel bir sosyal-hukuki reform şeklini aldı... Irk, din ve mezhep farkı ne olursa olsun burada tebaanın bütün haklarda eşitliği, fertlerin hukuki hürlüğü ilan ediliyordu. Gülhane Hattı, bütün vatandaşların (tebaanın) istisnasız kişilik, mülk ve mal emniyetini, tebaanın kanun önünde eşitliğini teminat altına alıyordu... Tanzimat'ın gerçekleştirdiği değişimler arasında en önemlilerinden biri, Müslüman olmayan tebaanın toplumsal statüsünde meydana gelen değişimdir.” (Ülken 1999: 36-39)

Türkiye'deki Batılılaşma hareketinin ilk resmî belgesi olan ve Batılı devletler karşısında onların üstünlüğünü kabullendiğimiz bu ferman ile padişahın yetkileri

sınırlandırılıyor, din farkı gözetilmeksizin herkesin can, mal ve namus güvenliği garanti altına alınıyordu. Adalet sistemindeki yenilikle, muhakeme edilmeksizin kimsenin hiçbir cezaya çarptırılmayacağı belirtiliyordu. Ancak aradan yıllar geçmesine rağmen bu konuda bir mesafe alınmadığı, Tanzimat Fermanı maddelerinin uygulamada sıkıntı yaşadığı, 1873'te Namık Kemal'in 'Vatan yahut Silistre' tiyatro oyunundan sonra "halkı devlete karşı kışkırtıcı" olduğu suçlaması ile Namık Kemal ve bazı arkadaşları muhakeme edilmeden hükûmet kararıyla sürgüne gönderilmişlerdir. (Akyüz Tarihsiz: 31)

Adaletin yerine getirilmesi için kanunlar yapılacağı, askere alma usulünde değişikliğe gidileceği, herkesten gelirine göre vergi alınacağı bildiriliyordu. Özetle bu fermanla adalet, eşitlik, insan hakları gibi meselelerde devlet bir taahhütte bulunuyordu. Padişahın ve devlet üst bürokrasisinin keyfi uygulamalarının sona ermesi hedefleniyordu.

Tanzimat Fermanı'nın beklenen düzeyde hayata geçirilmesini yeterli görmeyen ve Hıristiyanlar adına yeni birtakım haklar isteyen batılı güçler, özellikle İngiltere ve Fransa, Osmanlıya baskısını artırarak Avrupalı toplumlar ve azınlıklar nezdinde, Ruslara karşı bir üstünlük kurmak amacıyla, 1856'da Islahat Fermanı'nı ilan ettirirler. Kırım Harbi'nin ardından ilan ettirilen Islahat Fermanı, içeriği ve hazırlanışı açısından Mustafa Reşit Paşa ve Fuat Paşa'nın farklı değerlendirmelerine sebep olur. İçeride Hıristiyanların lehine, onların bağımsızlık isteklerinin bir manifestosu özelliği taşıyan ferman, Müslüman halkın da tepkisini çeker. Reşit Paşa, padişaha sunduğu bir muhtıra ile hükûmet dışından olayı değerlendirir. İmparatorluk sınırları içerisindeki Hıristiyanlara verilen imtiyazlar konusundafazlaca ileri gidildiğini ve gelecekte bu imtiyazların tehlikeli sonuçları olabileceğini söyler.

Tanzimat bildirisi gerekli her şeyi kapsadığı hâlde bu ikinci belge ile gereksiz, aşırı ve egemenliğe aykırı imtiyazlar verildiğini; başkentten uzak bölgelerde Hıristiyan halkla Müslüman halk arasında çatışmalara sebep olacağını; bu belgenin Paris Barış Antlaşması metninde anılması yüzünden de reformların uluslararası bir sorun olmasına yol açabileceğini (Berkes 1978: 212), sunulan muhtırada açıkça ifade eden Mustafa Reşit Paşa'nın, sonraki yaşananlara baktığımızda haklı çıktığını görürüz.

Bu dış müdahaleleri ve imparatorluk sınırları içindeki azınlıkların tepkilerini asgariye indirip, içeride huzuru ve birliği, Osmanlı yurttaşlığı bünyesinde sağlamak amacıyla Tanzimat ve Islahat Fermanları yayımlanmıştır. Yalnız sonraki gelişmeler kronolojik olarak incelendiğinde, bu yapılanların, verilen ayrıcalıkların imparatorluğun kötü gidişini durduramadığını görürüz. Aksine ilerleyen süreçte karşı güçleri, unsurları daha bir şımartmış, onların milliyetçilik düşüncelerini kaşımış; Osmanlı yurttaşlığı bilincini beslememiştir.

1827 ile 1860 yılları arasında pozitif bilimlerin öğretilmesi amacıyla eğitim, tıp, askerî gibi alanlarda yeni yeni okullar açılır. Abdülmecit zamanında bunlara ek olarak 1847’de Ziraat Mektebi, 1859’da Orman Mektebi ve 1860’ta Telgrafçılık Mektebi gibi mesleki nitelikte okullar açılır. Bu dönemde ayrıca Fransızcanın aydınlar arasında yayılmasını sağlayan Tophane Müşirliği Kalemî ve Tercüme Odası faaliyetlerine başlar. Üniversitede okutulacak kitapların seçiminin yapıldığı Encümen-i Daniş’te pozitif ilimler tanınır. Burası sadece dâr-ül-fünûnda okunacak kitapları hazırlamakla kalmayıp aynı zamanda Batı kültürünün tanınmasına da vesile olur.

Alışkanlıkların da bir bakıma terki anlamına gelen Batılılaşma sürecinde, ta baştan beri toplum hep ürkütülmemeye çalışılmıştır. Öyle ki Mustafa Reşit Paşa, II. Mahmut’u modernleşme sürecinde çok ihtiyatlı davrandığını söyleyerek eleştirmiş; ama kendisi de toplumsal ve dinî yapıyı bildiği için Tanzimat Fermanı’nı kaleme alırken fermana yer alan maddeleri, “İslam dininin zamanla uyulmaktan düşmüş ve canlandırılması gereken esasları” (Akyüz Tarihsiz: 13) olarak belirtme gereği duymuştur.

İnceleme alanımıza giren dönemin siyasi ve sosyal ayağı, Batılı devletler ve Batı medeniyeti merkezli olmasından dolayı, bu çalışmamız bu minvalde incelenmeye devam edilecektir.

1840-1854 yılları arasında tiyatro binaları yapılmaya başlanmıştır. İtalyan ve Fransız tiyatro kumpanyaları gösterilerde bulunmuştur. Bir taraftan da batılı tarz mûsikî tanınmaya başlandı. Avrupai tarzda taştan evler yapıldı. Fransız elçisinin verdiği kadınlı erkekli baloya ilk kez bir padişah katılmış oldu. Böylece askerî,

teknik, tıp ve eğitim gibi alanlarda başlayan Batılılaşma, kültürel alanlara da Abdülmecit döneminde sirayet etmiş oldu.

Sultan Abdülmecit de yaptığı yenilikler sebebiyle II. Mahmut gibi “gâvur padişah, dinsiz padişah” ilan edilmiş, kendisine suikast niteliği taşıyan ve gerçekleşme sebebi açısından farklı yazarlar tarafından değişik şekillerde değerlendirilen “Kuleli Vakası” (Lewis 2011: 207-208) meydana gelmiştir.

1860 yılından itibaren Batılılaşma süreci alan olarak genişler. Yeni bir zevk, hayata ve insana farklı bir bakış oluşmaya başlamıştır. Dil ve edebiyat alanında basın da kullanılarak Batı ilkin tercüme yoluyla tanınmıştır. Şinasi bu noktada önemli çalışmalar yapmıştır. ‘Devrin Edebî Ortamı’ başlığında bu mesele sonraki bölümlerde daha detaylı ele alınmıştır.

“1839-1860 yılları, gelecekteki Türk sanatçılarının kendilerini yetiştirme dönemi olduğu kadar, aydın Türk okuyucusunun ve biraz da halkın Batı kültürünün başlıca unsurlarını görüp tanıyabildikleri ve Türk edebiyatının 1860’tan sonraki hızlı gelişmesini yadırgamadan takip edip benimseyebilecek bir ruh haline ve zihni gelişmeye eriştikleri bir dönem olarak kabul edilmek gerekir.” (Akyüz Tarihsiz: 21-22)

1860’tan sonra Sultan Abdülaziz zamanında çağdaşlaşma hareketi basından destek görmüştür. Avrupai kavramlar daha çok edebiyatçılar yoluyla gazetelerde işlenmiştir. Yeni Osmanlılar olarak bilinen oluşum vasıtasıyla modernleşmenin yolunu açan akıl, hürriyet, meşrutiyet, anayasa, adalet gibi kavramlar halka duyurulmaya başlanmıştır. Halkın uzun aradan sonra modernleşme sürecine katılması bu tarihten sonra başlar.

Ekonomik, hukuk, idari, malî, askerî ve eğitim alanında Sultan Abdülaziz zamanında da yeni kurumlar oluşturulmuş, 1863-1875 yılları arasında birçok farklı alanlarda yeni okullar açılmıştır.

1863’te Robert Koleji ve halka açık dersler yapan Batılı örnekteki ilk üniversite Darülfünun öğretime başladı. Buraya öğrenci yetiştirmek için idadiler kuruldu. Devlet memuru yetiştirmek için Mahrec-i Aklâm (1862), 1864’te Fransızca’yı öğretmek için Lisan Mektebi açıldı. 1862’de Posta Teşkilatı yeniden düzenlendi. 1863’te Osmanlı Bankası açıldı. Eczacılık Mektebi(1867), 1868’de Galatasaray Lisesi, Mekteb-i Sanayi (Sanat Okulu, 1868), Adalet alanında seküler nitelikte Nizamiye Mahkemeleri kuruldu (1868). İlk özel lise Dâr-üş- şafaka (1873),

sivil hekimler ve sivil mühendisler yetiştirmek üzere mektepler bu dönemde de açılmaya devam etmiştir.

Açılan okullara baktığımızda, Tanzimat Dönemi boyunca özellikle eğitim alanında ciddi girişimlerde bulunulmuştur.

“Tanzimat maarifi ve okulları, Türk eğitiminde bir başlangıçtır. Bugün bile hangi önemli eğitim kurumumuzun tarihini incelese, Tanzimat’ın izlerini ya da temelini buluruz. İlköğretimin zorunlu kılınması ve yaygınlaştırılması, yüzlerce yıllık eğitim metodunun değiştirilmesi, dernekler, vakıflar aracılığıyla hatta imecelerle okullaşma sürecinin başlatılması, din eğitiminin, din eğitiminin yanında temel eğitimin, bir ölçüde de laik eğitimin ve yabancı dil eğitiminin gündeme gelmesi, kızlara ortaokul, öğretmen okulu, meslek okulu kapılarının açılması, öğrencilere özel kıyafetler öngörülmesi, okul binaları yapılması, Türkçe eğitimin esas alınması, halk dilinin öğretilecek kadar önemli olduğu üzerinde durulması, halka da kara cümle yazı ve hesap öğretme siyaseti, o kısa dönemi saygıyla anmamızı gerektiriyor.” (Sakaoğlu 1993: 97)

Bir Osmanlı padişahının yabancı ülkelere ilk resmî ziyareti Sultan Abdülaziz ile başlamıştır. Ahmet Cevdet Paşa’ya *Mecelle* (1868-1876, 16 cilt) isimli yeni bir medeni kanun hazırlanmıştır.

Ekonomik, malî alanlardaki bozukluklar, yöneticilerin müsrifçe harcamaları, devletin borçlanmasının artması, vergi toplamadaki düzensizlik, azınlıklara önceden beri tanınan ve gittikçe artırılan ticari imtiyazlar ve Avrupalı devletlerle yapılan serbest ticaret antlaşmaları, ülkeyi birçok açıdan zayıf duruma düşürmüştü ve Avrupalı devletlerin yönetime müdahalesini iyice artırmıştır. Halk yoksuldur ve devlet de iyice fakirleşmiştir. “... *Kanuni zamanında yabancı devletlere tanınan kapitülasyonlar, ileride ticari bir imtiyaz olmaktan çıkıp devletin siyasi geleceğini vesayet altına alan bir tahakküm unsuruna dönüşmüştür.*” (Korkmaz 2009: 18)

1867 Şubat’ında Fransız hükûmetinin verdiği notayı görürüz. Tanzimat ve Islahat Fermanı ile verilen ayrıcalıklar yeterli bulunmaz. Bu nota ile reform politikasının daha aktif hale getirilmesi istenir. Aynı sebep ve amaç doğrultusunda on yıl sonra ilk Anayasa’nın ilan edildiği gün, Rusya ve Avrupalı devletler, 23 Aralık 1876’da Tersane Konferansı’nı toplarlar. İlerleyen satırlarda II. Abdülhamit Dönemi’nden bahsederken bu konferansa değinilecektir.

1867-1870 yılları arasında Âli ve Fuat Paşalar yönetiminde etkin idiler. Özellikle Âli Paşa daha baskındır. Padişah Abdülaziz’e göre reformların yapılmasına

daha ılımlı ve istekli yaklaşmışlardır. Bunda Mustafa Reşit Paşa'nın yanında yetişmiş olmaları da etkindir.

Âli Paşa ve Fuat Paşa'nın ölümlerinin ardından Mahmut Nedim Paşa sadrazam olmuştur. Rusya yanlısı politika izlenmesine sebep olan Mahmut Nedim Paşa, içerdeki huzursuzluğu da iyice artırmıştır. Tepkiler artınca Sultan Abdülaziz onu görevden alır.

“Onların (Âli ve Fuat Paşa) ölümünden sonra ise, imparatorluk kötü talihine teslim olmuş gibidir. Bu talihin bir yüzü Abdülaziz Han'ın zayıf iradesi, gururu ve yarı deli insiyakları ise, öbür yüzü de Mahmut Nedim Paşa'nın riyakâr ve sinsi şahsiyeti, malî iflâs ve devlete karşı emniyetsizliktir. Bütün bunlar eski ârazın bu devirde açığa vurmuş inkişaflarıdır.” (Tanpınar 1988: 155)

Sultan Abdülaziz Dönemi, Batılı kültürle açılan okullarda temasa geçmiş yeni bir aydın neslin ortaya çıkışına da şahitlik etmiştir. Parlamenteoya dayalı bir devlet ve hükûmet şeklinin kurulması fikri bu nesil tarafından ısrarla işlenmiştir. 1865'te ortaya çıkan ve düşüncelerini farklı şekillerde çevreleriyle paylaşan bu gruba Yeni Osmanlılar denmiştir. Nasıl bir idarî sistem kurulacağı noktasında aralarında farklılık olsa da bu oluşumun üyeleri arasında, yine de ortak gayelerle bir araya gelerek 'hürriyet, meşrutiyet' gibi kavramları hayata geçirmek için Abdülaziz yönetimi ile farklı argümanlarla mücadeleye girmişlerdir.

“Bu gençler, hükûmetleri, sürekli olarak Batı'nın kültürel, sosyal ve siyasi kuruluş ve kurumlarını, tam ve hızlı bir şekilde getirmemekle suçlamışlardır. Devleti, icrâorganını da, kendini kontrol altında bulunduracak bir siyasi sisteme gitmesi için basın yolu ile zorlamaktan geri kalmamışlardır. 1865 Haziran'ında Namık Kemal ve arkadaşları tarafından kurulan Yeni Osmanlılar adındaki gizli siyasi cemiyetin başlıca gayesi bu idi.” (Akyüz Tarihsiz: 37)

Bu aydın grup Türkiye'ye özellikle basın yoluyla Meşrutiyet rejimini getirinceye kadar çalışmalarına devam etmişlerdir. 1866-1871 yılları arasında ülke içinde ve ülke dışında, meşruti yönetime direnen Sultan Abdülaziz'i, basın aracılığıyla eleştirmişlerdir. Yeni Osmanlılar grubu fark edilince takibata uğramış ve birçoğu Avrupa'ya kaçmıştır. Oralarda gazeteler çıkararak düşüncelerini dile getirmişlerdir. Özellikle Mustafa Fazıl Paşa, Avrupa'ya kaçan Yeni Osmanlılar grubunun üyelerine maddi ve manevi destek vermiştir. 1871'de Âli Paşa'nın ölümünden sonra Yeni Osmanlılar yurda dönmüştür.

Sultan Abdülaziz, meşruti yönetime sıcak bakmamasından dolayı eleştirilir. Bunun üzerine modern Osmanlı ordusunda ilk olarak bir askerî darbe düzenlenir.

Farklı kesimlerin işbirliği ile gerçekleşen 30 Mayıs 1876'daki darbede, Abdülaziz hâlâ nasıl öldüğü tartışma konusu olacak şekilde tahtından indirilmiştir.

“Mithat Paşa, Hüseyin Avni Paşa, Rüştü Paşa ve Süleyman Paşa ile komutasındaki Harbiye öğrencileri, Şeyhülislam'ın etkisiyle medreseliler ve aradığı siyasal gücü bu gruplarla tamamlayan Namık Kemal'in de içinde olduğu Yeni Osmanlılar Cemiyeti, Abdülaziz'i tahtından indirmiş; bir anlamda bu hal'de sivil bürokrasi, ordu ve din kurumu birlik ve beraberlik göstermiştir.” (Berkes 2002: 311)

Abdülaziz Dönemi, özel basın da ortaya çıkıp yaygınlaştığı dönemdir. Özellikle Yeni Osmanlılar, düşünceleri dile getirmenin önemli bir ayağı olan bu alanı iyi kullanmışlardır. Yine bu dönemde “Paşaların Kavgası” yoğun olarak yaşanmıştır. Ayrıca edebi alandaki Batılılaşmanın ilk kıvılcımları bu dönemde başlamış ve Batılı ilk edebî örnekler verilmeye başlanmıştır. Yeni yeni Avrupaî kavramlar siyaset, düşünce ve edebiyat dünyamızda duyulmuştur.

Sultan Abdülaziz zamanında siyasi ve edebî çalışmalar yanında, Osmanlıcılık fikir akımı da tartışılmıştır, benimsenmiştir. Din ve mezhep farkı gözetmeksizin, imparatorlukta yaşayan bütün halkların tek bir milletten oluştuğu fikrine dayanan bu anlayış, imparatorluğu parçalanmaktan kurtarmak amacını taşır. İçteki huzursuzluğu giderebilecek bir düşünce olarak telakki edilen Osmanlıcılık fikri, öne sürülüşünden II. Abdülhamit'in İslamcılık fikrini merkeze almasına kadar (1880), kabul görür. Ancak, Fransız İhtilali ile birlikte yayılan milliyetçilik akımı, hedeflenen birlikteliğin gerçekleşmesini engeller. İçerideki azınlıklar, Avrupalı devletlerin ve Rusya'nın telkinleri ile fırsatını buldukları anda bağımsızlıklarını ilana kalkarlar. Bu durumun sebebini İlber Ortaylı'nın tespitiyle açıklamak gerekirse; Osmanlıcılık'ın tarih şuuruna dayanan bir ulusçuluk olmadığı, onun pragmatik bir yurtseverlik ideolojisine sahip olmasında aramak gerektiği gerçeğidir.

Abdülaziz Dönemi'nde Batı kültürünün etkisindeki modern tarz okullarda yetişen gençler, bir muhalefet misyonunda üstlenmişlerdir. Daha önceki dönemlerde batılılaşma hep yukarıdan aşağıya empoze edilmeye çalışılmıştır. Şimdi ise, yukarıyı bu noktada yetersiz gören idealist bir nesil, hükûmetin karşısında durmaktadır. Batılılaşma çalışmalarının hızlandırılmasını, millet meclisinin açılmasını, hükûmet icraatlarının keyfilikten kurtarılmasını ve meşrutî yönetime geçilmesini çıkardıkları gazeteler kanalıyla yöneticilere duyurmuşlardır.

Tüm bu gayretkeş adımlar, çoğunluğunu edebiyatçıların oluşturduğu Yeni Osmanlılar adlı grup tarafından atılmıştır. “*Yeni Osmanlılar, Osmanoğulları hanedanının yönetimde kalmasını; ama ülkeyi meşruti idare ile yönetmelerini istemektedirler.*” (Akyüz Tarihsiz: 28)

Sultan Abdülaziz’in ardından, kısa bir süre V. Murat tahta geçer. Akli dengesinin bozukluğuna çare bulunamayacağı anlaşılınca, 31 Ağustos’ta II. Abdülhamit, Kanun-i Esasi’yi ilan edeceğini söyleyerek tahta oturur. Avrupalı devletler ve Rusya, baskılarına bu dönemde de devam ederler. Henüz yeni padişah tahta oturalı dört ay olmuşken 23 Aralık 1876’da Tersane Konferansı toplanır. Tersane Konferansı’nda, Osmanlı Devleti’ne Balkanlar’da darbe vuran kararlar alınır. Osmanlı paşaları kararlara sert tepki gösterirler ve kararlar Osmanlı devletince kabul edilmez. Osmanlı Devleti’nin bu kararları kabul etmemesi üzerine 24 Nisan 1877’de Osmanlı-Rus Savaşı (93 Harbi) çıkar.

İngiltere’nin ve diğer büyük devletlerin 1856 Paris Antlaşması’ndaki taahhütlerini yerine getirmemeleri yüzünden Osmanlı Devleti bu savaşta yalnız kalır. Ruslar, İstanbul ve Erzurum’a kadar ilerler. 3 Mart 1878’de Ruslarla Ayastefanos Antlaşması imzalanır. İngiltere, bu antlaşmayla, Paris Antlaşması’nın ihlal edildiğini sebep göstererek Ayastefanos Antlaşması’nın milletlerarası bir konferansta görüşülmesini ister. Bu konferansın ardından 13 Temmuz 1878’de Berlin Antlaşması imzalanır.

“1877-1878 yıllarındaki olaylar İmparatorluğa yıkım getirmişti. Berlin Konferansı’ndan sonraki toprak kaybı muazzamdı. Romanya, Sırbistan, Karadağ; Bosna Hersek, Bulgaristan, Teselya elden çıkmış ve Anadolu’dan ve Kıbrıs’tan toprak yitirilmişti. Toplam kayıp İmparatorluk topraklarının yaklaşık üçte birine ve nüfusun yüzde 20’den fazlasına ulaşıyordu... Bu felaket sadece askerî, siyasal ya da malî bir felaket olmakla sınırlı kalmamıştı, insani açıdan da bir trajediydi.” (Zürcher 1999: 117-123)

II. Abdülhamit ordunun içinde bulunduğu durumu bildiği için bu savaşı istememiştir. Ancak Babıali ve paşaların ısrarları sonucu bu savaşa girilmiştir.

Bu savaş, Osmanlılar aleyhine devam ederken mecliste bulunan azınlık milletvekilleri şırmamış ve devletin aleyhine çalışmışlardır. Azınlık milletvekilleri ile Müslüman milletvekilleri de sık sık karşı karşıya gelirler ve tartışmalar yaşanır. Meclis adeta milliyet gruplarının kavga mekânı hâline gelir.

Tüm bu sebeplerin yanında, savaşın kötü gidişine dair padişah da suçlanınca Sultan Abdülhamit, 13 Şubat 1878’de meclisi fesheder. Meclis süresiz tatil edilir. Milletvekillerinden bölgelerine dönmeleri istenir. 23 Aralık 1876’da ilan edilen meşrutî yönetimin ömrü kısa olmuştur. Bu tarihten 1908’e kadar ülke, kurulan hafiye ve jurnalcılık teşkilatı aracılığıyla Abdülhamit’in mutlak hâkimiyeti altında yönetilir.

Abdülhamit, kendi döneminde siyasi ve sosyal olaylara dair görüşlerin paylaşımı bakımından baskıcı bir yönetim anlayışını benimsemiş olmasına ve İslamcılık fikir akımına destek vermesine rağmen, açtığı okullara bakıldığında Batı düşüncesine, modernleşmeye karşı olmadığı görülür.

“Batı fikirlerinin iyice anlaşılmaya başlandığı devir, Sultan 2. Abdülhamit (1876-1909) devridir. Bunun sebebi, yeni kurulan okullarda okuyanların ve yabancı dil bilenlerin artması olduğu kadar, padişahın kendisinin Batı’yı bir bakıma ‘model’ olarak almış olmasıdır. 2. Abdülhamit, “Batıcılığı” Batı’nın tekniğini, idari sistemini ve bilhassa askerî teşkilatını ve eğitimini alma şeklinde anlıyor; bunun yanında Müslümanlığı tebası arasında güçlendirmeye çalışıyordu. Bu amaçla, Harbiye, Mülkiye ve Askerî Tıbbiye’nin programları geliştirilmiş, okullarda bilgili bir kuşak yetişmiştir. Her üç kuruluşun öğrencileri ders programları icabı 19. yüzyıl müsbet bilimlerin Batı’nın esas güç kaynağını oluşturduğunu görüyorlardı. Böylece Batı’yı, Batı’da geliştirilen müsbet bilimle bir tutan bir kuşak yetişti. Bu kuşak Batı’yı aynı zamanda güçlü olmaya pirim veren bir uygarlık olarak görmeye başladı. Batıcılığın güçlülükle bir sayılması, eski dinsel değerlerin ancak milli gücü arttırdıkları oranda önemli oldukları kanısını yerleştirdi. Bu fikirler padişaha karşı muhalefeti Avrupa’da sürdüren Jön Türkler arasında etkili olduğu için, “hürriyet”in ilanından sonra da (1908) Jön Türkler’in politikasında izini sürdürdü. (Mardin 2002: 15-16)

II. Abdülhamit zamanında eğitimde yapılan birçok yenilik yanında, ulaşım ve haberleşme alanında da yeni gelişmeler olmuştur. Demiryolu ağlarının örülmesi ve telgraf hatlarının çekilmesi, imparatorluk sınırları içerisindeki farklı bölgelerle sağlanacak olan iletişim açısından önemli olmuştur. Özellikle Hicaz demir yolu hattı ile ilgili yapılan çalışmalar, incelenen sayılar içerisinde, fotoğraflar eşliğinde Servet-i Fünun okurlarıyla sürekli paylaşılmıştır.

Politik gelişmelerin getirdiği nokta itibariyle, imparatorluğu ayakta tutmak için İslamcılık politikasını destekleyen Sultan Abdülhamit, imparatorluk sınırları içindeki ve dışındaki Müslümanları ortak bir gaye etrafında buluşturmaya çalışır. Bütün dünya müslümanları arasında, halifelik makamının da etkisiyle, birliğin sağlanmasını hedefler ve bu amaç doğrultusunda girişimlerde bulunur.

Abdülhamit, özellikle ‘Ermeni ve Filistin Meselesi’ konusundaki tutumu dolayısıyla Avrupalı devletler ve Rusya ile birlikte; ülke içindeki Ermeni, Rum ve

Yahudi unsurlardan sert tepkiler alır. Jön Türkler ile birlikte hareket eden bu çevreler, Abdülhamit'i tahttan indirebilmek için birlikte hareket ederler. Gelenen noktada, meşrutiyet isteklerine kayıtsız kalamayacağını anlayan II. Abdülhamit, 24 Temmuz 1908'de ikinci kez "Meşrutiyet"i ilan ederek Meclis'i yeniden açar.

Orduda, siyasi ve malî alanda yaşanan birtakım gelişmeler sebep gösterilerek bir ayaklanma çıkartılır. "Şeriat isteriz!" sloganıyla isyan eden farklı gruplar, İstanbul'da ayaklanırlar. Rumî takvimle 31 Mart 1325'te (M. 13 Nisan 1909) meydana gelen bu olay, 31 Mart Vakası olarak anılır. Selanik'ten gelen Hareket Ordusu, bu isyanı bastırır. Sultan, bu ayaklanmaya neden olmak, yeterli tedbirleri almamak, dinî kitapları yaktırmak ve devlet hazinesini israf etmek gibi sebeplerle suçlanır. Ardından II. Abdülhamit 27 Nisan 1909'da hal edilerek yerine V. Mehmet Reşat padişah yapılmıştır.

İnceleme alanımıza giren dönemin siyasi ve sosyal tahlili yapıldığında, II. Abdülhamit ve rejimine en güçlü muhalefetin imparatorluk sınırları içinde ve dışında çıkarmış oldukları *Osmanlı*, *Mizan*, *Meşveret*, *İçtihat* vs. gibi dergi ve gazetelerle Jön Türklerden geldiğine şahit oluruz.

Devrin Basın Hayatı

2. Abdülhamit'in 31 Ağustos 1876'da tahta çıkışının üzerinden çok uzun bir süre geçmeden patlak veren Osmanlı-Rus Savaşı, imparatorluk içinde bazı sıkıntılar doğurmuştur. Balkanlardaki karışıklıklar, içeride muhalif kesimlerin faaliyetleri ve Meclis'te özellikle Hristiyan milletvekillerinin tutumları padişahı rahatsız eder. II. Abdülhamit, tüm bunları sebep göstererek 14 Şubat 1878'de Meclis'i kapatır. İdareyi tek elde tutup mutlakiyetçi bir yönetim uygulamaya başlar. Bu mutlakiyetçi, baskıcı yönetim tarzı, aynı zamanda her şeye, herkese şüpheli yaklaşmayı öngören bir psikoloji de yaratır.

Dönemin siyaset-devlet-sanat adamları üzerindeki baskı artar. Bu aşamadan sonra halkın bilgilenme kaynağı olan basın-yayın üzerinde de Abdülhamit rejimi yoğun bir takip sistemi kurar. Bunu basın kanunları, hafiye teşkilatı ve jurnalciler üzerinden gerçekleştirir. Muhalif sanatçılar sürgüne gönderilir, susturulur. Çıkarmış oldukları gazeteler, dergiler tamamen veya süreli olarak kapatılır.

İlk dönemlerde yoğun olarak Yeni Osmanlılar grubuna uygulanan bu baskı, yüzyılın sonlarına doğru Jön Türklere uygulanır. Çünkü bu devirde padişaha en güçlü muhalefet onlardan ve onların çıkarmış oldukları yayınlardan gelmiştir.

23 Aralık 1876'da ilan edilen yeni Anayasa (Kanun-ı Esasi), 12. maddesi gereğince "Basın kanun dairesinde serbesttir." (İnuğur 2005: 255) diyordu. Yalnız daha önce yayınlanan Basın Tüzüğü'ne dair kanunlar kaldırılmamıştı. 1857, 1864 tarihli basın tüzüğü ve 1867 tarihli Âli Kararname varlığını sürdürmekte idi. 1876'daki Anayasa'nın 12. maddesi üzerinden *Hayal* dergisi ironiye varan yayınlar yapar ve sahibi Teodor Kasap tutuklanır. "*Bir yandan Hayal dergisinde elleri, ayakları zincirli Karagöz'e 'bu hâlin kanun dairesinde serbestlik?' olduğunu söyleten Teodor Kasap hapse mahkûm edilmiştir.*" (Koloğlu 2010: 99)

V. Murat'ın üç aylık iktidarı döneminde ve II. Abdülhamit'in Meşrutiyet'i ilan ettiği ilk zamanlarda basında bir özgürlük ortamı doğar. Ama bu ortamda yazılıp çizilenler bir noktadan sonra yönetimi rahatsız etmiştir. Abdülhamit'in iktidarının henüz dördüncü ayında bu konuda bir tebliğ yayınlanır.

"Bir süreden beri Türkçe gazetelerin çoğunda zihinlerin ve düşüncelerin zaten tasavvur edilmeyen bazı teşebbüslere olan eğilimlerini teşvik edecek birçok yazı görüldüğü için bu gibi havadis yayınlara karşı şiddetli tedbirler alınmasına mecburiyet duyulacağı bildirilir." (İnuğur 2005: 256)

Bu ihtar niteliğindeki tebliğden sonra, yayınların toplumu olumsuz etkilemeye devam ettiği ileri sürülür ve Kanun-ı Esasi'nin ilanının hemen sonrasında denk gelen bir zamanda bir tebliğ daha yayınlanır.

"Eskiden gazeteler yok iken dedikodular yalnız ağızlarda dolaşırdı. Şimdi herkes aklına geleni birer gerçekmiş gibi yayınlıyor. Gazetelerde çıkan yazıları da herkes tümüyle gerçek sanıyor. Bu yüzden ortaya çıkan yanlışlar eskisinden çok önemlidir. Hükümet'in icraatı aleyhine dil kullananların fesatçı sayılacağı ve bu çeşit yazıları yazanlara karşı gereken şiddetli kanuni tedbirlerin alınacağı cümlece malum olmak üzere devlet adına bu durum şimdiden ilan olunur." (İnuğur 2005: 256)

1877 Nisan'ında Meclis'e gelen Matbuat Kanunu tasarısı ilk hâlinden bazı yerleri değiştirilerek 2 Mayıs 1877'de Meclis'te kabul edilir. Fakat Sultan Abdülhamit Meclis'te kabul edilen bu Matbuat Kanunu'nu yürürlüğe koymaz. Devlet bünyesinde ise bu konuyla ilgili yeni yeni kurumlar oluşturulur.

"İnkıyadı serbestane (özgürce boyun eğme) yanlısı padişah ise savaş ortamı fırsatını da kullanarak hükümetin eleştirilmesini istemiyordu. Meclis'te hazırlanan basın yasası ile de yakından ilgilendi. Hükümetin ağır ceza ve aşırı kısıtlama içeren taslağını Meclis hayli eleştirdi ve büyük değişikliklerle kabul etti. Ancak padişah bunu

onaylamayı reddetti ve yasa ertesi dönemde tekrar ele alınmak üzere donduruldu. Görüşme sırası gelmeden, Şubat 1878'de Meclis dağıtılmış, arkasından Maarif Nezareti, Matbuat Müdürlüğü ve Zaptiye Nezareti'nin katkısıyla gazeteler üzerindeki sansür olgunlaştırılmıştır. Dışişleri'nde de Matbuat-ı Hariciye Müdürlüğü kurulmuştur. 1880'de sansür siyasal olmayan dergilere de yayılmış, 1881'de Encümen-i Teftiş ve Muayene kurulmuştur. Bir yandan da Maarif Nezareti'nde Tetkik-i Müellefat komisyonu görevlendirilmiştir.” (Koloğlu 2010: 99)

Bu sırada başlayan Osmanlı-Rus Savaşı sebep gösterilerek 20 Eylül 1877'de ülkede sıkıyönetim ilan edilmiştir. Bundan sonra II. Abdülhamit'in padişahlığı süresince basın-yayın üzerinde baskı daha da artarak devam eder.

Sultan Abdülmecit Dönemi'nde 1857'de Basımevleri Tüzüğü yayımlanarak özellikle kitaplara sansür uygulanmaya başlanmıştı. Osmanlı-Rus Savaşı'nın yarattığı ortam sebebiyle yukarıda da belirtildiği gibi 20 Eylül 1877'de Abdülhamit ülkede sıkıyönetim ilan etmiş ve bu karar padişaha olağanüstü yetkiler tanımıştı. Padişah muzır olarak addettiği yayınları bu kararnameye dayanarak kapatma yetkisine sahip olur. Abdülaziz Dönemi'nde Âli Paşa'nın Yeni Osmanlılar grubunun çıkarmış olduğu yayınlara uyguladığı baskı ve sansür; Abdülhamit zamanında devletin resmî gazetesini de içine alarak daha sonraki yıllarda Jön Türklerin çıkardığı yayınlara kadar şiddetini artırarak uygulanır. Sıkıyönetim ilanı, Meclis'in kapatılması, basın üzerindeki baskının artması hep birbirini takip etmiştir. Muzır addedilen kimi neşriyat sansür edilmenin ötesinde tamamen veya süreli olarak kapatılır. Sanatçılar sürgüne gönderilir. Abdülhamit'in saltanatının ilerleyen yıllarında basın ve matbuat üzerindeki kontrol daha da artar.

“Önceleri yalnız siyasi yayın yapan gazeteler sansüre tabii tutulurken 1881'den itibaren sansür şiddetini biraz daha artırmış, tüm gazete ve dergiler sansür kapsamına alınmıştır. Esasen her nevi kitap ve risale 1857'den beri kontrol edilmektedir. Ancak Abdülhamit bu kontrolü şiddetlendirmiş, 1887'den sonra ülkede her çeşit basılı eser sansüre tabi tutulmuştur.” (İnuğur 2005: 260)

Bu döneme bakıldığında sansüre dair çok ilginç durumlarla karşılaşıldığını görürüz. Dönemin sansür memurları (Sansörler), bazen konuya tam vâkif olamamaktan, dil bilememekten, bazen menfaat ummak gayesi ile bazen de kendini sağlama almak amacıyla şüphe duyulacak en ufak bir şeyi sansüre tabi tutuyordu. Daha da ileri gidilerek sansör metne eklemeler yapabiliyordu. Devrin yazın ve basın hayatı incelendiğinde bunlara dair çok ilginç hikâyelerle karşılaşırız. Bunlardan birkaçını örneklendirmede sansürün-sansörlerin, sansür sonrası eserin durumunun daha iyi anlaşılması açısından fayda görülmektedir.

“Birader diyemezsiniz, bir taraftan Sultan Murat, öte taraftan Reşat Efendi vardı, tepe diyemezsiniz. Yıldız Sarayı’nın bir tepede olduğuna işaret yapmış olurdunuz; sakal, hele boya, hemen padişahın boyalı sakalına işaret sayılırdı ve böyle yüzlerce yüzlerce kelimeler vardı ki bir taraftan tutulup çekildikçe uzayan bir lastik gibi Yıldız’a kadar uzatılabilirdi; hatta öyleleri vardı ki bizler, yazıcılar acaba niçin yasaktır diye uzun uzun, üç beş kişi bir araya toplanarak, uğraşır, neden olduğunu, hikmetini araştırırdık.” (Uşaklıgil 1969:434)

“Her yazıcı önceden kestirebildikleri çerçevesinde makalesini, şiirini, hikayesini hatta üç satırlık fıkrasını yazıp hazırladıktan yani kendi kendisine eleyip tarayıp tenkit ettikten sonra, bunlar bir de imtiyaz sahibinin, mesul müdürün gözünden geçer, dizilir ve gece geç vakit tetkik memuruna götürülürdü. Uyku saatlerinde çalışmak, her gece yağınlarla gelen bu matbaa müsvetlerini gözden geçirerek ayıklamak zorunda olan bu bahtsız adam ara sıra akla gelen bir mesuliyet tehlikesinden kaçınmak için bir makaleyi baştanbaşa çizer, ara sıra yeniden uykusuzluğa yol açabilecek, bir ikinci muayeneden kaçınmak için şuradan buradan birkaç satırla 20-30 kelimeyi kaldırarak kırmızı kalemle bunlardan boş kalan yerleri doldururdu. “ (Uşaklıgil 1969: 435)

“Guy de Maupassant’ın ‘Kalbimiz’ romanını çeviriyordum. Bunda Abdülhamit’e ve saltanatına dokunacak ne bulunabilir? Ama sansürcü bulurdu. Bir gün roman müsveddelerinde öyle bir düzeltme yapmış ki anlam değişmişti. Sanki yanlış bir çeviri yapmış oluyordum. İlerde böyle bir kınamsamaya uğrarsam, sansürcü yüzünden bu yanlışın doğmuş olduğunu kanıtlamak için Hıfzı Bey’in imzasıyla sansürcü provasını saklamıştım. Kâğıtlarım o kadar elden ele geçti ki bu kâğıt yitip gitmişti.

Serveti Fünun’da Pierre Loti’nin İzlanda Balıkçısı’nı, bilmem niçin, belki dikkatsizlikle “İzlanda Balıkçıları” diye çeviren benim. Pek çok sevdiğim bu eserin üstüne çeviren diye adımı koyamadım. Çünkü sansürcünün yıkıp bozmalarına uğrayarak edebiyat değerini yitirmiş sayıyordum ve bunu edebiyatçılık onuruna aykırı buluyordum. Gene Loti’den çevirdiğim Madem Krizantem romanına da aynı düşünceye dayanarak adımı koymadım. Lamartine’den çevirdiğim Graziella ise sansürcünün o kadar bozduğu bir biçime döndü ki sanırım çevirisini bile sürdürmedim, ya da bitirdim de kitap halinde basılmadı.” (Yalçın 1999: 120-121)

II. Abdülhamit, yurt dışındaki basını da takip ettirmiş ve Osmanlı Devleti hakkında muhalif yayın yapılmasını farklı yöntemlerle engellemeye çalışmıştır. Zararlı sayılan yayınların da ülke içine girişini engellemek için yetkililer uyarılmıştır.

“Yabancı basını ve yayınları da kontrol etmek Matbuat Müdürlüğü’nün göreviydi. ‘Muzır’ olduğuna karar verilenleri, bazen telgrafla, bazen mumluda çoğaltarak ilgililere, vilayetlere, mutasarrıflara yollanıyor, bölgelerinde bunların yasaklanması isteniyordu. Örnek olarak 1889 ile 1911 arasında Trablusgarp’a sokulmaması emredilen gazetelere ait rakamlar vereceğiz. 17 ülkeden (Mısır dışında diğer hepsi Avrupa ve Amerika’dan) 164 gazetenin 536 nüshasının yasaklandığı ayrıca 10 gazetenin tamamen sokulmamasının gerektiği belirtiliyordu...

Sansür tutkusu o hale gelmiştir ki, örneğin Almanya basınına kontrol edecek ve Osmanlı’ya dair yayımlanacak haberler ile resimleri haber verecek idare-i merkeziye-i hafiye tertibinden 300 mark maaşlı bir memur tutulması için Berlin elçiliğine 1.4.1893 tarihinde talimat verilmiştir. Daha sonraları basın ateşeliği sıfatıyla açıkça yapılabilecek bir işlevin gizlilik içinde sürdürülmesi Abdülhamit döneminin bütün faaliyetlerine jurnalcilik damgası vurulması sonucunu doğurmuştur.” (Koloğlu 2010: 102-104)

Orhan Koloğlu, İkinci Abdülhamit'in aslında basına kökten karşı olmadığını, hatta basının kendisinin istediği şekilde yayın yapması halinde illerden kırsal yerlere varıncaya kadar gazetenin ulaştırılması gerektiği görüşünü dile getirmiştir.

“Basının yaygınlaşmasını, okuryazarın artmasını istemiyor da değildi. 1903'te yayımlanan bir Şûra-yı Devlet kararnamesinde belirtildiği üzere basın illere yayılması; tarım, doğal kaynaklar ve kültür konularının bu basında halkın yararına işlenmesi; konuların sade bir dille yazılması; gazetelerin köylere kadar girmesi istenmekteydi. Ancak istenilen kendi başına buyruk değil, Yıldız'ın güdümünde olacak bir basındı: tek kaynaktan yönetilen ve aynı şeyleri yazan bir basın.” (Koloğlu 2010:113)

II. Abdülhamit dönemindeki basına olan sansürün ve baskının sebepleri, toplumun ve devletin içinde bulunduğu durum göz önünde bulundurularak farklı yazarlarca değerlendirilmiştir.

“Balkan ülkelerindeki bağımsızlık savaşları, Çarlık Rusya'sının Osmanlı İmparatorluğu'na saldırısı, ülkedeki havanın büsbütün gerginleşmesine sebep olmuş, hükümdar dış tehlikeleri öne sürerek, otuz buçuk yıl sürecek olan baskı rejiminin temellerini atmıştır.” (İnuğur 2005: 260)

“2. Abdülhamit'in 33 yıllık saltanatı (1876-1909), tarihe basın üzerindeki sansürün en katı olduğu dönem olarak geçmiştir. Bunun gerçek yanları olmakla birlikte nedenini sadece ona bağlamak yeterli değildir. Bir yandan çağdaşlaşmayı hiç hazmedememiş bir toplum, diğer yandan onu bölüp paylaşmanın hesaplarını yapan sömürgeci devletlerin taktiklerini de hesaba katmak lazım.” (Koloğlu 2010: 96)

Devrin genel ortamı ve Sultan Abdülhamit'in tutumu, siyasi ve sosyal içerikli yazılar nezdinde, sanatçılar üzerinde baskının artmasına sebep olmuş, bu durum basın tarafında da gazetelerin sayısını azaltırken dergilerin sayısını artırmıştır. Çünkü gazeteler toplumu yönlendirmeye daha müsait bir yayın içermekteydi. Orada toplumsal ve politik içerikli yazılar günü gününe okuyucuya duyuruluyordu. Tanzimat Edebiyatı'nın ilk yıllarından Meclis'in feshine kadar geçen sürede bu tarz yazılar, Yeni Osmanlılar tarafından gazete sayfalarında okura sunulmuştur. Meclis'in feshedilmesi ve milletvekillerinin bölgelerine gönderilmesinin ardından II. Abdülhamit, basın üzerinde ciddi baskı uygular. Yazılar yayımlanmadan önce saray tarafından görevlendirilen sansörlerce kontrol edilir. Çıkarılan gazeteler genelde yurt dışında faaliyetlerine devam etmeye çalışır. Zamanla dergiler sayfalarını, “edebiyat ve bilim” ile ilgili konular içeren metinlerle doldurmak zorunda kalır.

“Toplum ve politika konularından mecburen uzak kalan 2. Abdülhamit dönemi gazeteleri, bir süre sonra adeta birer edebiyat gazetesi hüviyeti kazanmıştır. 1885'ten sonra ise yine aynı sebepten gazetenin yerini dergiler almıştır. Malumat, Mirsad, Servet-i Fünun, Hazine-i Fünun, Hazine-i Evrak, Mecmua-i Muallim, İrtika gibi, bir kısmı çok güzel baskılı klişeli, bazıları saraydan himaye gören bir yığın edebiyat

dergisi, edebiyatın yayılmasını temin eden bir ortam meydana getirmiştir.” (Okay 2011:59)

Sansür ve jurnalın artarak devam etmesi, dergiler üzerindeki baskıyı da artırır. Siyasi birtakım olayları hatırlatacak, çağrıştıracak kelime ve cümlelerin varlığı bile, o süreli yayının kapatılmasına sebep gösterilecek noktaya gelir.

Devrin Edebî Hayatı

Askerî, teknik, idari, ekonomik alanlarda; Tanzimat ve Islahat Fermanları ile de sosyal ve hukuki alanda gerçekleştirilen Batılılaşma hareketi, 1860 yılına gelindiğinde edebiyatı da etki alanına almıştır. İhtiyaca binaen yukarıda belirtilen alanlarda başlayan Batı’yı örnek alma, edebî alanda biraz daha geç olmuştur. Çünkü Osmanlı İmparatorluğu’nda merkezî otoritenin zayıflamasına sebep teşkil eden unsurlar, yukarıda belirtilen noktaların zayıflamaya başlaması olarak değerlendirilmiştir. İmparatorluğun içinde bulunduğu duruma müsavi teknik ve askerî açıdan Batı’ya duyulan ihtiyaç daha elzemdi. Yani teknik yenilenme, bu noktada Batı’ya benzeme ihtiyacı, kültürel benzemeden daha öncelikli idi. Batılılaşma, diğer bir ifadeyle modernleşme süreci de bu minvalde seyretmiştir. Bu alandaki gelişmeler, daha önceki bölümde “Devrin Siyasi ve Sosyal Ortamı” başlığı altında verilmiştir.

“Türk medeniyet tarihinde olduğu gibi, Türk edebiyatı da, tarihî seyri boyunca özellikle iki büyük medeniyetin tesiri altında kalmıştır. Türk edebiyatında Şinasi’ye kadar geçen zaman içerisinde Şark medeniyet âleminin, Şinasi’den sonra da tamamen Garp medeniyet âleminin izleri ve tesirleri görülmüştür.” (Erbay 1997: 1)

Türk edebiyatında Batılılaşmanın 1859’da özellikle Şinasi’nin çalışmaları ile başladığı kabul edilir. Şinasi tarafından 1859’da yayınlanan *Tercüme-i Manzume* isimli eser, şiir alanında Türk okuyucusunu ilk kez Batılı örneklerle tanıştırır. Yine bu tarihte Yusuf Kâmil Paşa’nın Fenelon’dan tercüme ettiği *Telemak* isimli eseri görürüz. 1860’ta Şinasi, *Şair Evlenmesi* isimli tiyatro türündeki eseri ile bu türün ilk örneğini verir.

“Türk edebiyatının Batılılaşma tarihinin Şinasi ile başlatılması yerindedir. Aslında didaktik ağırlığı ile büyük bir yazar, özellikle usta bir şair hiç olamayan Şinasi, Batılılaşma devrimizin başlangıcı için birtakım ‘ilklerin’ insanı olmak bakımından önemlidir. Gerçekten onun 1859-1863 yılları arasındaki mütevazî çalışmaları, son 150 yıllık edebiyatımızın gelişme çizgisinde mühim başlangıç noktaları teşkil etmiştir.

Şinasi'ye ait bu faaliyetlerin dışında, terbiyevi ve didaktik olmak şartıyla ilk tercüme roman sayılabilecek olan Tercüme-i Telemak'ın neşri de 1859 yılına rastlar. O halde bütün bu ilklerin seneleri dikkate alınacak olursa, Tanzimat Edebiyatı'nın başlangıcını 1859 olarak kabul etmek doğru olacaktır..." (Akyüz Tarihsiz: 8)

Yeni bir dünyanın tanınması, düşünce ve duyguda da değişime sebep olur. “ Önce farklı alanlarda başlayan bu değişim, 1859 yılına gelindiğinde edebiyat alanını da içine alır. Nesir ve özellikle şiir sahasında yüzyıllarca etkisini koruyan Divan edebiyatı, Batı edebiyatını benimseyen şair ve yazarlar tarafından eleştirilmeye başlanır.

“Tanzimat devri edebiyatının ilk safhasında (1860-1876) Avrupalılaştırma işlemi, zaruri olarak Divan edebiyatına aralıksız saldırıp onu gözden düşürme, yani çağdaş bir Türk edebiyatına alan açma, Fransız edebiyatının başlıca türlerini getirme, bu edebiyatın klâsik ve romantik okullarının başlıca yazar ve şairlerini tanıtmaya, eski nazım ve nesir dillerinin dışında yeni bir dil yaratma yönlerinde gelişmiştir.” (Akyüz Tarihsiz: 38)

Öncelikle şiirin muhtevasında bir değişim gerçekleşir, zamanla bu değişim şekli olarak da metinlerde karşımıza çıkar. Şiir geleneği güçlü olan Türk edebiyatında muhtevadaki değişim, şekildeki değişime nazaran daha radikal olmuştur.

Gelenekte Batılı tarza birebir örneklik teşkil edecek edebî metinlerin olmaması, sanatçıyı ilk çalışmalarında tercüme ve taklide yöneltmiştir. Batılı tarzdaki ilk edebî metinler tercüme ve taklit yoluyla aydınlarımız tarafından Türk okuyucusuna tanıtılır. Türk edebiyatı Batılı formda kendi sesini ancak Servet-i Fünun döneminde bulacaktır.

“1839'da ilan edilen Tanzimat Fermanı ile bu tarihten yirmi yıl sonra gelenekten farklı olarak görülmeye başlayan ilk edebî ürünler arasında mantıkî bir bağ kurmak kolay değildir. Ancak genel olarak devletin yönetimde, hukukta, eğitimde... başlattığı yenileşme ve Batı'ya yönelme hareketinin, bir müddet sonra tercüme, tecessüs ve taklitle edebiyata da sirayet etmiş olması tabii görülebilir. Tanzimat'tan sonra elçilik gibi siyasi görevler dışında başka maksatlarla veya değişik alanlarda öğrenim için Avrupa'ya gönderilen gençlerin burada edebiyat çevrelerine girmiş, Batılıların edebiyatları ve edebiyat türleri üzerine çalışmalarını, yayınlarını tanımış ve bu meseleleri Türkiye'ye taşımış olmaları da düşünülebilir. Osmanlı gençlerinin özellikle bu ilk yıllardaki Avrupa hayatları hakkında, pek az örneğin dışında bilgimiz yoktur. Bunlara birkaç roman ve hikâyenin konusunu oluşturan kahramanların maceralarını da dahil edebiliriz. Roman kahramanları dışında otantik kişi olarak bildiğimiz tek örnek ise Şinasi'dir. Maliye tahsil etmek üzere gönderildiği Paris'te edebiyatla da ilgilendiğini bildiğimiz Şinasi (1826-1871), yurda dönüşünde de Tercüme-i Manzume (1859) adlı risaleyi yayınlamıştır. Bu kitap Batı edebiyatında Türkçeye yapılan ilk tercümedir. Batı edebiyatının zevkini tatmış, belki tercüme ve özentiyle bazı denemelerde bulunmuş; fakat bunları yayınlama yoluna girmemiş başka gençlerin varlığı da muhtemeldir.” (Okay 2011: 50)

Tanzimat döneminde edebî alandaki Batılılaşma, farklı gruplar nezdinde farklı şekillerde örneklerini verir. Şinasi-Namık Kemal-Ziya Paşa mektebi, “Sosyal ve politik fikirler devri” (Kaplan 2009: 17) olarak kabul edilir. II. Abdülhamit’in meclisi kapatmasına kadar geçen sürede edebî alana hâkim olan bu mektep, siyasi ve sosyal olayları, “sanat toplum içindir” mantığıyla edebî metinlerde yoğun olarak işler. Batılı tarzda oluşan Yeni Türk Edebiyatı’nın bu ilk evresini (1859-1878) Tanpınar, hiçbir devirde edebî hadisenin bu yıllar arasında olduğu kadar içtimaî bir karakter taşımadığını ileri sürer.

Edebiyatta Batılılaşma gayretlerinin ilk adımı dilde, muhtevada, yeni tanınan türlerin kullanımında idealist bir nitelik taşır. Gazeteler aracılığıyla Şinasi’nin önderliğinde, halkı eğlendirerek eğitime, dilde sadeleşme amacı güdülür. Bu amaçla yazı dili konuşma diline yaklaştırılmaya çalışılır. Dönemin gazetelerinde tenkit türünde kaleme alınan makalelere baktığımızda bu yargının somutlaştığına şahit oluruz. Ziya Paşa, *Şiir ve İnşa*’da, Namık Kemal, Tanpınar’ın ifadesiyle; eski edebiyata karşı ilk ve edebî beyanname niteliği taşıyan *Lisan-ı Osmanin Edebiyatı Hakkında Bazı Mülâhazatı Şamildir* adlı makalesinde, *Mukaddime-i Celal’de*, yeni algıyla oluşturulan dil ve edebiyatın nasıl olması gerektiğine dair fikirlerini belirtmişlerdir.

“Her şeyden önce halkı eğitmek ve bunun için de dili sadeleştirmek gereğini duyan Şinasi, 1862’de çıkarmaya başladığı Tasvir-i Efkâr ile hem gazeteyi bir okul olarak kullanma yolunu açmış hem de yeni bir edebiyat anlayışını ortaya atarken edebiyatın da halkı eğitmek amacı ile kullanılması gerektiği düşüncesini savunmuştu.” (Moran 1999: 14-15)

Ahmet Mithat Efendi de edebiyatın işlevinin halkı eğitmek olduğunu savunur, dilin konuşma diline yaklaştırılması gerektiğini makalelerinde belirtir.

Batılı kavramlar (adalet, hürriyet, anayasa, kanun, eşitlik, vatan, akıl) edebiyatımızda Tanzimat Dönemi’nde işlenmeye başlar. Eski edebiyata ciddi eleştiriler bu dönemde yöneltilir. Prof. Dr. Erdoğan Erbay, eski edebiyata dair eleştirileri detaylı olarak “*Eskiler ve Yeniler*” isimli eserinde detaylı bir şekilde işlemiştir. Bu eleştiriler; özellikle aydın kesimin dilde, şekilde, duyguda, düşüncede, inançta ve hayata bakış felsefesinde bir değişimi yaşamaya başladığını göstermesi açısından önemlidir.

Orhan Okay'ın ifadesi ile Tanzimat edebiyatında siyasi görüş birlikteliği bulunur. Namık Kemal ve Ziya Paşa Yeni Osmanlılar diye adlandırılan grup içerisinde hareket ederler. Şinasi ise baştan itibaren düşünceleri ile Namık Kemal'i etkilemiştir. Şinasi'nin akıl, hukuk, eşitlik gibi kavramlarına Namık Kemal vatan, hürriyet gibi kavramları ekler. Yurt dışında ve içinde çıkardıkları gazeteler aracılığıyla, yayımladıkları edebî metinlerde bu fikirleri yaymaya çalışırlar.

Tanzimat edebiyatı ile ilgili söyleneceklere ilk kez tecrübe edilen farklı edebî türlerin varlığı da eklenmelidir. Batılı formda roman, tenkit, tiyatro, deneme, şiir ve mensur şiir gibi türler, bu dönemde denenmeye başlanır.

I. Meşrutiyet Dönemi olarak isimlendirilen 1876(1878)-1908 arasında, bu çalışmanın konusunu oluşturan Servet-i Fünun dergisi etrafında teşekkül eden Edebiyat-ı Cedide veya Servet-i Fünun Edebiyatı olarak anılan Batılı anlamda ilk edebî topluluk da bulunmaktadır. 1896-1901 arasında eserler veren bu sanatçılardan evvel verilen eserler, yapılan tartışmalar Servet-i Fünun'u hazırlamıştır. Edebiyat-ı Cedideyi hazırlayan eserlerin en dikkate değerleri Ekrem ve Hamit tarafından verilmiştir. "Ekrem, Hamit, Sezai" mektebi olarak kabul edilen anlayışı Mehmet Kaplan "*Ferdiyetçilik, büyük ihtiraslar ve ıstıraplar devri*" (Kaplan 2009: 20) olarak adlandırır. Sanatçılar, mizaçları ve dönemin basın üzerindeki baskısı sebebiyle toplumsal ve politik konulara eğilmezler. Sanat için sanat anlayışının etkisinde, daha çok kendi bireysel ıstıraplarını dile getirirler. Toplum için sanat anlayışında "sanat için sanat" anlayışına dönülmüştür.

"Vücuda getirdikleri eserlerinin aşırı hissî (santimental) yapısı yine mizaçlarının gereğidir. Türk edebiyatına getirdikleri yenilikler açısından bu grup içinde Abdülhak Hamit'i, eserlerinde felsefi/ metafizik düşüncelerin yanında bir takım fantezilere ve şiirde değişik formlara özenmiş; Rezaizade Ekrem oldukça gerçekçi tabiat tasvirlerini şiire sokmuş; Samipaşazade Sezai ise küçük hikâyeleri ve romanıyla realist bir edebiyatı fakat döneminin duygusal üslubu ile denemiştir. Her üçünde de aşırı hassasiyet ortak özelliklerini teşkil etmektedir." (Okay 2011:54)

Yine I. Meşrutiyet Dönemi'nde eser veren 25-30 kişilik bir sanatçı grubunun varlığından bahsedilir. Bunların Hamit- Sezai- Ekrem mektebine benzer tarzda eserler vücuda getirdikleri dile getirilir. Bu grubun varlığını ilk kez gündeme getiren Mehmet Kaplan olmuştur. "Ara nesil" diye adlandırılan bu sanatçılar eserlerinde "küçük ve günlük hassasiyetler"i dile getirmişlerdir. (Kaplan 2009: 17) Ara neslin

eserlerine bakıldığında, bunların bir noktaya kadar Servet-i Fünun edebî topluluğunu hazırladıkları iddia edilir.

Malumat dergisinde, Hasan Asaf'ın Burhan-ı Kudret şiirinde geçen abes-muktebes kelimelerinin son seslerindeki farklılık, kafiyenin göz için mi, kulak için mi olması tartışmasını doğurur. Bu durum, Ekrem-Naci tartışmasıyla başlayan eski-yeni kutuplaşmasını iyice belirginleştirir. Tartışma hakarete varınca, Recaizade Mahmut Ekrem, edebî alanda yenilik taraftarlarını bir çatı altında toplamaya karar verir. 7 Şubat 1896'da derginin 256. sayısında Tevfik Fikret'i *Servet-i Fünun* dergisinin yazı işleri müdürlüğüne getirir. Böylece Batılı tarzda yeni bir Türk edebiyatı oluşturmak amacıyla güçlü bir kadro bir araya getirilmiş olur.

“Mülkiye Okulu'ndan 1896'da çıkmıştık. Tevfik Fikret'in yazı işleri yönetimi altında Servet-i Fünunu bir edebiyat dergisi haline gelişi de o tarihlere rastlar. Recaizade Ekrem Bey abes ile muktebes sözcüklerini uyaklı saymış. Eski arap yazısında bunlar değişik harfler ile sonuçlanan iki kelimedir. Naci tarafını tutanlarca bu, dinsizlik, Tanrı tanımazlık düzeyinde çok tehlikeli bir tutumdur. Haftalık Malumat dergisinde Ekrem Bey'e sertçe saldırmışlardı. Ekrem Bey Galatasaray'da öğretmen iken yeteğine tanık ve hayran olduğu Tevfik Fikret'i Servet-i Fünun'a getirmiş, Servet-i Fünun'da uyakların göz için değil, kulak için olduğunu ileriye sürerek Malumat'ın yayınlarına karşılık vermişti.” (Yalçın 1999: 87)

1896 yılına gelindiğinde devrin edebî ortamına Servet-i Fünuncular damgasını vurur. Batı edebiyatını yakından takip eden, onlardan faydalanan bir edebî topluluk olarak kabul edilen Edebiyat-ı Cedideciler, 1896-1901 yılları arasında Ahmet İhsan Tokgöz'ün imtiyaz sahibi olduğu *Servet-i Fünun* dergisi etrafında, daha önceki dönemlere nazaran edebî eserlere daha radikal bir şekilde Batılı hüviyet kazandırır.

“Servet-i Fünun dergisi etrafında Recâizade Ekrem'in yönlendirmesiyle bir araya gelen şair ve yazarların 4-5 yıl gibi kısa bir sürede ortaya koydukları edebî ürünlerle Türk edebiyatının Tanzimat'tan sonra başlayan Batılılaşma yönündeki yenileşme sürecinde çok büyük bir ilerlemeyi ifade ettikleri kuşkusuzdur.” (Gökçek 2014:17)

Özellikle şiir, mensur şiir, hikâye ve roman sahasında içerik ve teknik açıdan önemli gelişmelere imza atarlar. Halit Ziya'nın değerlendirmesiyle, sanattan alınan zevk birlikteliğinde birleşen Servet-i Fünuncular, siyasi ortamın ve biraz da kişiliklerinin etkisiyle dışarıya kapalı durmuşlardır.

“Edebiyat-ı Cedide ünvanını üzerine yapıştırdıkları grubu meydana getiren ayrı ayrı kimseler hep dağınık, ayrı ayrı çevrelerde başka başka şartlar içinde birbirine benzemeyen mesleklerde yetişen ve cemiyet sahasından uzak yaşayan kimselerden meydana gelmişti.” (Uşaklıgil 1969: 370)

Hüseyin Cahit Yalçın da *Edebiyat Anıları*'nda buna benzer bir açıklama yapar. “*Servet-i Fünun'a yazı yazarların hiç biri işin para yanını düşünmüyordu. Orada toplananlar ve yazı yazarlar arasında daha güçlü, daha canlı bir bağ vardı: Ülkü; yüce bir sanat ülküsü, yurt ülküsü...*” (Yalçın 1999: 133) Sanat için sanat görüşünü benimseyip eserlerinde daha çok estetik yönü ön plana çıkararak topluluk, dil konusunda ise eleştirileri üzerlerine çekecek kadar konuşma dilinden uzak ağdalı bir dil kullanmışlardır. Kendilerince bir üst dil kuran Servet-i Fünuncular, halktan da iyice uzaklaşırlar. Millî ve yerli olmamakla suçlanırlar. Bu noktada Tevfik Fikret'in sadece bazı şiirlerinde dilin konuşma diline yaklaştığı gözlemlenir.

“Şairliğinden çok hocalığı, yeni bir edebî neslin yetişmesindeki rolü ve tenkitçiliği sebebiyle Üstâd-ı Ekrem de denilen Rezaizade'nin edebiyatımızdaki en önemli rolü, Servet-i Fünun dönemini açmasındaki gayreti olmuştur. Etrafında toplandıkları ve yayın organları olan dergiden adlarını alan Servet-i Fünuncular, genel karakterleri itibariyle topluma küskün şahsiyetlerdir. Bu yüzden zengin bir sanat dünyasına sığınmayı tercih etmişlerdir. Böylece gerek nesir, gerekse şiirde derinliği olmayan, sathi fakat estetik açıdan itinalı bir edebiyat devrini başlatmışlardır. Edebiyat-ı Cedide de denilen Servet-i Fünun, 1896-1901 arasında 5-6 yıl gibi kısa fakat yoğun bir dönemin adı olmuştur. Teknik ve üslup bakımından aşırı hassasiyet eğilimleri gösteren bu grup, öncekilere göre daha zengin bir kadroyla edebiyat tarihine girer. Batı form ve muhtevalarına biraz daha yaklaşarak buna mukabil dilin sadeleşmesi programından alabildiğine uzaklaşarak, daha doğrusu böyle bir programa ilgi duymayarak edebî faaliyetlerini Servet-i Fünun dergisinde ve yayınlarında sürdürmüşlerdir. Şiirde Tevfik Fkret, Cenap Şahabettin, Hüseyin Siret, Hüseyin Suat, Süleyman Nazif, Faik Ali, H. Nazım, A. Nadir, Celal Sahir; nesirde Halit Ziya, Mehmet Rauf, Hüseyin Cahit, Ahmet Hikmet, Safveti Ziya ve Ahmet Şuayip başlıca isimlerdendir.” (Okay 2011: 54-55)

Siyasete kırgınlıkları kendilerini içlerine kapatmış, kalabalıklardan uzak yaşamı simgeleyen karamsar bir kaçış edebiyatı izleğinde eserler vermişlerdir.

“Gerçeklerden kaçıp hayal dünyasına sığınmak, Servet-i Fünuncuların hayatlarında olduğu kadar eserlerinde belirli özelliklerinin başında gelir. İçinde yaşamak zorunda oldukları toplumdan biraz da baskı rejiminin verdiği sıkıntıyla uzaklaşmak için önce Yeni Zelanda'ya, daha sonra Manisa yakınlarında bir çifliğe çekilip bir aileler kolonisi halinde adeta Robenson hayatı yaşamaya özendikleri, bunun projelerini kurarak birtakım ilk teşebbüslere geçtikleride bilinmektedir. Netice olarak gerçekleşmeyen bu arzuları hemen çoğunun eserlerinde küçük ütöpik hayaller ile kendini gösterir.” (Okay 2011:138)

Servet-i Fünun sanatçılarına aşırı ferdiyetçilikleri ve dili kullanmadaki tavırları üzerine yoğunlaşan tenkitlerin en önemlisi Ahmet Mithat Efendi'nin “Dekadanlar” başlıklı yazısıdır. Dekadanlar yazısının ardından peşpeşe Servet-i Fünuncuları eleştiren yazılar çıkmıştır. Yine Ahmet Mithat Efendi'nin “Teslim-i Hakikat” başlıklı yazısı ile zayıflayan eleştirilerin ardından Servet-i Fünun sanatçıları arasında tartışmalar yaşanmış, önce A(yın) Nadir (Ali Ekrem Bolayır), ardından H.

Nazım (Ahmet Reşit) Rey, topluluktan ayrılmıştır. Tevfik Fikret'in de Ahmet İhsan ile tartışıp dergiden ayrılmasının ardından Hüseyin Cahit Yalçın yazı işleri müdürlüğünü üstlenmiştir.

İnceleme alanına giren *Servet-i Fünun* dergisi de bir jurnal neticesinde, 16 Ekim 1901 tarihli 553. sayısında Hüseyin Cahit Yalçın'ın Fransızcadan tercüme ettiği "Edebiyat ve Hukuk" makalesi bahane gösterilerek kapatılır.

"Hafıye ve jurnalciler gibi sansörlere de geniş bir hayal gücü özgürlüğü tanınmıştı. fakat onlar da zaman zaman mikroskoplarını iyi ayarlayamazlar; bazen gözlerinden kaçırdıkları zararlı yazılar olurdu. Böyle zamanlarda jurnalciler onların atlatıldıklarını haber verirlerdi. Bir defasında *Servet-i Fünun* dergisinde *Edebiyat ve Hukuk* adlı bir yazı çıkmış, sansürden geçmişti. Dergi çıktıktan sonra bir jurnalcî yazıyı keserek saraya yolladı; içindeki gizli düşünceleri açıkladı. Bu jurnal üzerine Mabeynden Adliyeye yazılan tezkirede şöyle deniyordu: "Edebiyat ve Hukuk gibi masum bir başlık altında *Servet-i Fünun* gazetesinin ilişkin sayısında çıkan melunca yazıda Fransa Kral ve Kraliçesinin idamları ve Büyük Devrimle ilişkili olaylar, kamuoyuna gösterilerek velinimet-i bi-minnetimiz Halife-i ru-yi zemin Efendimiz hazretlerine karşı ayaklanma teşvik edilmekte olup böylelerine karşı Avrupa'da her memlekette ağır cezalar tertip olunmakta, hatta Amerika'da linç cezası uygulanmakta olduğundan adı geçen gazetenin imtiyaz sahibiyle bütün ilgililerin derecelerine göre cezalandırılması ve sonucun bildirilmesi Hazret-Padişahi'nin irade-i seniyyesiyle bidirilir. 13 Kasım 1317" (Berkes 1978: 339)

1901-1908 arasında dergide yer alan yazılar; sağlık, tıp, fen, bilim, gezi, coğrafya, moda, kişisel bakım, gıda, tercüme hikâye ve roman gibi konularda yoğunlaşır. Batı'daki teknolojik gelişmelerden haber veren birtakım yazılar kaleme alınır. Politik ve toplumsal alanın dışında suya sabuna dokunmayan, bilgi verme amaçlı ansiklopedik magazinel hüviyetli metinlerle dergi sayfaları doldurulur.

"Bu tarihten (1901) 2. Meşrutiyet'in ilanına kadar geçen 7-8 yıl içinde yalnız edebiyat ve fikir alanında değil, genel olarak her türlü yayın hayatında da hissedilir bir düşünüş vardır. Bu durumun ortaya çıkmasında, daha sıkı tutulan sansürün rolü kadar yazarların üzerlerinde hissettikleri psikolojik baskı ve korkunun da tesiri olmalıdır. 2. Meşrutiyet ile beraber tarihinin en hür devresini yaşayan Türk toplumunda da, basında da alabildiğine serbest bir devre açılır. Tanzimat'ın ilk döneminden sonra edebiyat ikinci defa bu sefer daha güçlü olarak ve çoğunlukla seviyesiz bir politik-sosyal konular hucümüne maruz kalır. Edebiyat hemen bütünüyle bir sanat olmaktan çıkıp, aktüel politikanın arenası haline gelir." (Okay 2011: 50-56)

II. Meşrutiyet'in anarşiye varan serbestlik ortamında edebiyatın, siyasi ve sosyal ortamın da etkisiyle edebî olmaktan uzaklaşıp tamamen siyasileşmesine tepki duyan bir grup edebiyatçı, *Servet-i Fünun* dergisinde seslerini duyurmaya çalışmışlardır. Politize olmuş bir edebiyata tepki olarak Fecr-i Âti topluluğu doğmuştur. Bu topluluğun bir kısmı sonradan Millî Edebiyat'ın izinde eserler vermiştir.

“Bütün edebiyat tarihlerinde yazıldığı şekilde Türkçülük, İslamcılık, Osmanlıcılık, İnsaniyetçilik gibi çok defa müphem, bazen birbiri içine giren bu cereyanları, öncekiler gibi tam birer edebî mektep yahut grup olarak telakki etmek mümkün değildir. Bunlar arasında bir beyanname ile ortaya atılan, mensupları belirli bir grup olarak Fecr-i Âti topluluğu zikredilmeye değer. 1909-1912 yılları arasında yirmi kadar genç edebiyatçının bir araya gelmesiyle teşekkül eden Fecr-i Âti, 1908 sonrası edebiyatının politize olmasına bir tepki olarak doğmuştur. Edebiyatı estetik bir temel üzerine oturtmaya çalışan topluluğun beyannamelerindeki sloganları “Sanat şahsî ve muhteremdir.” formülüne dayanıyordu. Kısa ve dağınık bir çalışma gösteren Fecr-i Âticiler, bir çeşit Servet-i Fünun edebiyatının karakterini devam ettirir mahiyettedirler. Siyasi hayatın büyük karışıklıklar gösterdiği bir devirde etraflarında toplanan gençlerin, sanat ve edebiyat dili üzerinde düşünmelerini sağlamak bakımından daha sonraki edebî devrelerde rol oynamışlardır.” (Okay 1988: 305)

BİRİNCİ BÖLÜM

İNCELEME

1.1. Servet-i Fünun Dergisinin Kültür Hayatımızdaki Yeri

Servet-i Fünun dergisi, edebî ağırlığını koruduğu yıllarda sanatsal, edebî ve felsefî açıdan okura, ülkenin kültürel zeminine bir derinlik kazandırmıştır. Edebiyat-ı Cedide topluluğuna mensup olanlar, “sanat için sanat” görüşünün izleğinde Batı’nın, özellikle Fransız yazar ve şairlerinin sanatsal öğelere dair görüşlerini okura aktarmışlardır. Sanat, bu devirde felsefî bir derinlik kazanmıştır. “*Bir türün direkt sadece taklidi değil; o türün felsefî yanı da tanıtılır.*”(Törenek 1997: 12) Doğulu tarz edebiyat, sanat anlayışından Batılı tarza kesin geçiş bu topluluğun, bu derginin aracılığıyla olmuştur. Recaizade Mahmut Ekrem’in yola çıkarken hedeflediği noktaya ulaşılmıştır. Eski-Yeni ve Doğu-Batı mücadelesinde, yeni olan ve Batılı olan bir adım öne geçmiştir. Ekrem, teorisyenliğinin ve hocalığının verdiği net duruşla, Tevfik Fikret, Cenap Şahabettin, Halit Ziya Uşaklıgil gibi isimleri yönlendirmesiyle edebiyatımızın Batı lehine dönüştürülmesini sağlamıştır.

Bir eserin objektif, teknik ve kalburüstü değerlendirilmesi, Batılı ünlü tenkitçilerin tanınması bu yıllarda olmuştur. Belli bir disiplin içerisinde bir eserin, bir metnin değerlendirmesine *Servet-i Fünun* sayfalarında şahitlik eder okuyucu. Edebiyata sıradan bir sanatçı gözüyle bakmayan gençler, bu dergi etrafında toplanmışlardır. Halit Ziya, rastgele bir araya geldik dediği bu topluluğu bir arada tutan şeyin sanata yaklaşımları olduğunu söyler. “*Yalnız sanattan alınan zevkte birliktiler.*” (Uşaklıgil 1969: 446)

Özellikle Fransız edebiyatı örneklerinden, Fransız yazar ve şairlerinden yapılan tercüme roman, hikâye, tenkit yazısı, şiir, mensur şiir; batılı formda eserlerin tanınmasına fırsat vermiştir. Artık ayakları yere basmayan hayâller, duygular ve düşünceler yerine daha gerçekçi, elle tutulur eserler vücuda getirilmiştir. Tanınan bu yeni medeniyet dairesi daha gerçekçi, pozitivist, seküler bir sanat algısı içeriyordu. *Servet-i Fünun* dergisi etrafında metinler kaleme alan sanatçılar, birçok edebî türde yenilikler yapmalarına rağmen dilde sadeleşme konusunda bir çaba göstermemişlerdir. Cenap’ın ve Fikret’in şiirleri, Halit Ziya’nın romanları, Mehmet Rauf’un, Ahmet Şuayp’ın ve Hüseyin Cahit’in tenkit yazıları bunun somut göstergeleridir.

Pozitivist düşüncenin izinde geliştirilen tenkit metodu aynı zamanda felsefi bir derinlik de içermektedir. Eserler incelenirken felsefe ve psikoloji biliminden faydalanılmıştır. “Musahabe-i Edebiye” başlığı altında kaleme alınan metinler; bir yazarın, sanatçının, sistematik ve objektif kriterlerle Batılı tarzda bir esere nasıl yaklaşılması gerektiğini delillendirir mahiyettedir. Böylece edebî eserlerin yan bilim alanları ile ilişkilendirilerek değerlendirilmesi önem kazanmıştır. Bir edebî metnin sadece edebiyat bilimi sınırları içerisinde ele alınmasının kısırlığından kurtulunmuştur. Batılı sanatçıların, özellikle Ahmet Şuayp’ın Taine’den tercüme ettiği tenkit yazıları ve onun tenkit metoduyla kaleme aldığı metinler sayesinde felsefi, sanatsal ve objektif tenkit yazıları tanınmıştır. Yine bu alanda Mehmet Rauf’un çalışmalarını da görürüz.

“Mehmet Rauf’un Servet-i Fünun’da yaptığı büyük hizmetlerden biri de eleştiri alanındadır. İlk yazılarında eleştirinin Batı’daki gelişimini vererek bu edebiyatı en önemli cephesiyle tanıtmayı amaçlar. Daha sonraki yazılarında ise şahıslar ve eserleri üzerinde durur...” (Törenek 1997: 12)

Batı dünyasını ya oraya giderek ya oranın dilini öğrenerek tanıyan Edebiyat-ı Cedide topluluğunun yazarları, sanattan zevk alma düşüncesinde birleşmişlerdir. Bunlar, Batılı yazarları orijinallerinden okuyarak yetişmişlerdir. Sultan Abdülhamit’in açmış olduğu modern okullarda okuyarak yetişen bu gençler fırsat bulduklarında kalemlerini ona muhalif olarak kullanmışlardır. Abdülhamit yönetimine muhalif ve düşman tutumları, sanatlarının içeriğini de etkilemiştir. Baskı ve otoriter yönetim karşısında karamsar, melankolik ve daha çok dış dünyaya kapalı, toplumsal konulardan uzak eserler kaleme almışlardır. Kendi iç dünyalarının yansımalarını görürüz, özellikle şiir ve mensur şiir türünde yazılmış metinlerde.

Bütün bilimlerin kaynağı insan ruhu olduğundan ve sanat da bu insan ruhunun düşünsel ve sanatsal yansıması olacağından dergi sayfalarında yer alan makaleler, portreler, resimler ve fotoğraflar bu iki unsur dikkate alınarak incelenmelidir. *Servet-i Fünun* dergisinin baştan itibaren görüntüde bir estetik aradığını görürüz. Bu dönemde sanatçı ruhuna Batılı pozitivist görüş hâkim olmuştur. Geleneksel metin inceleme metotları, yerini daha Batılı bir yöntem bırakmıştır. Özellikle edebî metinlerin incelenmesinde daha objektif, disiplinize edilmiş bir yöntem uygulanmaya çalışılmıştır. Edebiyat ilmine, edebî metinlerin incelenmesine bir derinlik kazandırılmıştır.

Servet-i Fünun dergisinin kültürel hayatımıza etkisinin sadece edebiyat alanında olmadığı konusunu Hilmi Ziya Ülken'in tartışmaya açtığını görürüz. Ülken, *Servet-i Fünun* dergisini edebiyatçıların kendilerine mal etmelerine itiraz eder.

“Dergi başlangıçta yalnız Batı'ya ait ilmî-fennî bilgiler verirken, sonradan edebî akım halini aldığı için, ona her şeyden önce bir fikir hareketi demek gerekirken memleketimizde henüz fikir tarihini yazma geleneği kurulmadığı için bu yeni dergiyi ve onun açtığı çıkışı edebiyatçılar kendilerine mal ederek yalnız bir edebiyat akımı gibi göstermektedirler.” (Ülken 1999: 14)

Hilmi Ziya Ülken, konuya dair düşüncesini bu şekilde belirttikten sonra, devam eden satırlarda, *Servet-i Fünun* dergisinin aynı zamanda bir düşünce, fikir dergisi olduğunu ispatlar mahiyette eser ve kişiler bazında bolca örnekler verir. *Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi* adlı eserinde, *Servet-i Fünun* ile ilgili bölümün anlatıldığı kısmı, “Pozitivizm Hareketinin Doğuşu” başlığıyla vermesi, bu konudaki kararlılığının göstergesi gibidir.

“Resimli Osmanlı Mecmuası” olarak tanımlanan *Servet-i Fünun* dergisi, Ahmet İhsan'ın özel ilgisi sonucu baskı kalitesi yüksek bir dergi olarak süreli yayınlarımız arasına girmiştir. Sayfalarında yayımladığı resim veya fotoğrafların kalitesi ile sarayın dahi dikkatini çekmiştir.

Servet-i Fünun dergisinin incelenilen sayılar (547-650) özelinde kültürel hayatımıza etkisi, edebî olanın yanında daha yoğun olarak fen, tıp, sağlık, kişisel gelişim, çocuk eğitimi, ziraat, ulaşım, seyahat, Batıdaki teknolojik gelişmeler, güzel sanatlar, moda ve ‘İstanbul Postası’ başlığı altında yayımlanan İstanbul özelinde şehir yazılarıdır. Bu tarz yazılar sayesinde toplum farklı konularda bilgilendirilmeye çalışılmıştır.

1.1.1. Servet-i Fünun Dergisinin Şekil Özellikleri

Bu çalışmanın inceleme alanına giren 547-650. sayılar, 23 Ağustos 1317 [5 Eylül 1901]- 25 Eylül 1319 [8 Ekim 1903] tarihlerini kapsar. 547-573. sayılar arası 22. cildi, 573-599. sayılar arası 23. cildi, 599-625. sayılar arası 24. cildi, 625-651. sayılar arası 25. cildi oluşturmuştur.

Baskı kalitesi ve estetik zevk verme açısından devrinin en önde gelen süreli yayınıdır *Servet-i Fünun* dergisi. Derginin kurucusu ve imtiyaz sahibi Ahmet İhsan'ın baskı tekniğine, resim ve fotoğrafa olan özel ilgisi, dergiye ayrı bir renk ve

zenginlik katmıştır. Ahmet İhsan bu uğurda farklı Avrupa ülkelerini ziyaret etmiş, oradan baskı kalitesi yüksek klişeler getirmiştir. Ayrıca matbaasında çalıştırmak üzere bir de klişe ustası getirmiştir. Sanatsal görselliğe önem veren Ahmet İhsan'ın dergisi bu açıdan anılmaya değerdir.

Haftalık olarak birkaç istisna dışında perşembe günleri çıkan *Servet-i Fünun* dergisinin şekilsel özellikleri incelenen sayılarda birbirinin benzeri şekildedir. Derginin asıl kısmı 16 sayfadan ibarettir. İkinci kısım olarak bilinen *Servet-i Fünun: Supplement Politique* kısmı bazı sayılarda 6, bazı sayılarda 8 sayfa olarak yayınlamıştır. İncelenen sayıların ilkinde (547. sayıda) ilk defa olarak “Musavver *Servet-i Fünun*” ilave kısmı bulunmaktadır. Bu ilave kısım 547, 549, 550, 551, 552 ve 553. sayılarda ek olarak verilmiştir. Bu ekte yayımlanan metinler; şiir, hikâye ve mensur şiir tarzında yazılardır. “Musavver *Servet-i Fünun*” kısmı, Hâriçten ihda edilen asarın dercine mahsus kısımdır.” ibaresiyle iki sayfa olarak yayımlanmıştır. Bu ilave kısım 553. sayıdan sonra bir daha çıkmamıştır. 547-553. sayılar arasında sadece 548. sayıda yayımlanmamıştır. Sebebi ise belirtilmemiştir.

Bu çalışmada her kısım ayrı başlıklar altında verildi.

Servet-i Fünun

Derginin asıl kısmının ön kapak niteliğindeki ilk sayfası şöyledir: Derginin üst orta kısmında büyük puntolarla ve koyu olarak derginin ismi bulunmaktadır, *Servet-i Fünun* yazılıdır. Bu klişenin sağ tarafında “Sâhib-i imtiyaz ve müdürü

Ahmet İhsan” yazısı vardır. Hemen altında şu bilgiler yer almaktadır. Şerâit-i işтира: “*Dersaadet’te seneliği 130, altı aylığı 75, üç aylığı 45 kuruştur. Posta ile gönderildiğinde ise vilayât bedeli ahz olunur.*” Klişenin solunda ise şu ifadeler vardır: “*Dersaadet’te nüshası 100 paradır. Hemen altındaki çizgiden sonra vilayette seneliği 150, aylığı 80 kuruş olup üç aylığı yoktur. Kırılmadan mukavva boru ile gönderilmek için senevî yirmi kuruş fazla alınır.*” Orta klişenin altında;

“*Perşembe günleri çıkar menâfi-i mülk ve devlete hâdim musavver Osmanlı gazetesi, ibaresi vardır.*” Bu ibarenin altına şekilli bir kısa hat çekilmiştir. Bunun altında Fransızca şu ibareler yer alır.

SERVETİFUNOUN
JOURNAL ILLUSTRE TURC PARRAISSANT LE JEUDI
CONSTANTINOPLÉ
Bu kısmın sağında;
11 me année
BYREAUX
78, Grend, rue de la
Sumblime porte
Solunda:
No:547
Directeur-proprietaire
Bunların altında kısa üç sütun yer alır.

En sağda derginin adedi; ortada derginin çıktığı gün ve tarih; en solda derginin çıkış senesi ve cildi belirtilmiştir.

Ön kapak kısmında, incelenilen 104 sayı içerisinde birkaç istisna dışında çoğunluğu yarım sayfayı kaplayan bir fotoğraf vardır. Fotoğraf altında ise resimle ilgili tanıtıcı bir yazı vardır. Bu fotoğraflar bir manzara olduğu gibi bir resmî bina, Hamidiye-Hicaz Demiryolu inşaatı fotoğrafları, devlet yetkililerinin fotoğrafları vs. olarak da karşımıza çıkar.

İç sayfalar iki sütun şeklindedir. Bolca fotoğraf ve resim kullanılmıştır. Bazı görsel unsurlar yazıdan bağımsız olarak sayfalarda yer almıştır. Bu da dergiye ayrı bir renk katmıştır. Tercüme romanlar tefrika edilirken kahramanların birkaç ânı resmedilerek okura sunulmuştur.

Asıl kısımda, sadece *Mai Düşes* romanının tefrikası üç sütunda dergide yayımlanmıştır. Diğer yazılar iki sütun şeklindedir. Yazılar arası geçişlerde simetrik ve çiçekli şekiller kullanılmıştır. Resim, levha ve fotoğraflara ek olarak kullanılan bu

şekiller, dergiye estetik bir görünüm kazandırmıştır. Bazı levha ve fotoğraflar çerçeve içine alınmıştır. Levha, fotoğraf ve resimlerin bazen sayfalara düzensiz yerleştirildiği görülmüştür. 63. sayfada tefrika edilen *Spenser Adası* romanıyla ilgili bir resim, 61. sayfada *Cava Adası'na Seyahat* romanının yayımlandığı sayfada verilmiştir. Dergi sayfalarında şekle dair yer yer karşılaşılan bir durum da, yazıların içeriğiyle ilgisi olmayan resimlerin, levhaların, fotoğrafların o yazı içerisinde karşımıza çıkmasıdır.

Servet-i Fünun bölümünün 53. sayfasında, “Balonculuk” başlıklı yazının sayfaları arasında, “Med Nazar” diye adlandırılmış çiçeklerle süslü bir kadının bakışının resmedildiği bir levha vardır. 550. sayıda aynı bölümde “Kitabet ve Edebiyat Dersleri” başlığıyla yayımlanan makalenin sayfalarında, cephanelik ve karakol fotoğrafları yer alır. 551. sayıda, Mehmet Rauf’un *Haristan’ı* incelediği sayfalarda, Kastamonu Taşköprü tarafında inşa olunan Gül Viran Köprüsü’nün fotoğrafı bulunmaktadır. Bunlara benzer örneklere inceleme alanına giren sayılar içerisinde yer yer rastlanır. Bu örneklerden yola çıkılarak derginin bazı şekilsel niteliği hakkında bilgi verilmiştir. Sayfaların farklı yerlerinde kullanılan bu unsurlar, derginin görselliğe verdiği önemi açıklar mahiyettedir.

Servet-i Fünun dergisi, yazılarının içeriklerinin çeşitliliği ve kullandığı görsellerle tam bir kültür-sanat dergisidir.

Ancak incelenen sayılarda, özellikle 553. sayıdan sonra, yazıların içeriği edebî olmaktan iyice uzaklaşmıştır. Bu konuya daha önce değinildiği için burada ayrıntıya girilmeyecektir.

Bu kısımda yazıların başlıkları, diğer başlıklara göre daha büyük puntolarla verilmiştir. *Kırık Hayatlar* ve *Mai Düşes* gibi roman isimleri, diğer tüm başlıklardan daha büyük ve farklı bir yazı çeşidi ile yazılmıştır. Döneminin önemli süreli yayınlarından olan *Servet-i Fünun* dergisinin makaleler açısından asıl önemli olan kısmı *Servet-i Fünun* başlığıyla yayımlanan bölümüdür. Yazı işleri müdürlüğünü Hüseyin Cahit’in yaptığı dergide yazıların içeriği, türü, farklılık gösterir. Bu asıl kısımdaki yazılar; fen, sağlık, tıp, gezi, edebiyat, sanayi, ziraat, ekonomi, kişisel bakım, gıda, beslenme, spor, ulaşım, eğitim, güzel sanatlar, coğrafya, Batıdaki teknolojik gelişmeler, şehir haberleri, gibi türlerde kaleme alınan yazılardır.

Bu yazıların içeriği ile ilgili ayrıntılı bilgiler seçilmiş metinlerle, konu ve türler bölümünde verilmiştir.

Reklamlar çoğunlukla ikinci sırada inceleyeceğimiz *Servet-i Fünun: Supplement Politique* kısmında bulunmaktadır. Asıl kısımda yer yer *Servet-i Fünun* sanatçılarına ait bazı kitapların tanıtımına, reklamına da rastlanır. Bazı sayılarda “Nadzan” adlı su reklamı ve “Odol” isimli diş ilacı reklamı bulunmaktadır.

İncelenen sayılarda yatay olarak sütunlara bölünmeden yayımlanan tek yazı, 644 ve 645. sayıların birlikte tek sayı olarak yayımlandığı kısımda görülür. Devrin padişahına övgü niteliğinde bir yazıdır bu. Asıl kısmın son sayfasının sol alt köşesinde Ahmet İhsan ibaresi hep bulunur.

Servet-i Fünun: Supplement Politique

Bu bölüm asıl kısımdan sonra gelmiştir. İncelenen sayıların bazılarında Musavver *Servet-i Fünun* ilave kısmı ile yer değiştirdiği görülmüştür. Bu bölüm asıl kısım olan *Servet-i Fünun*'dan ayrı olarak numaralandırılmıştır. Diğer ilave kısım olan Musavver *Servet-i Fünun* da ayrı olarak numaralandırılmıştır. Bu bölüm sayfanın en üstünde ve ortada koyu, kalın ve büyük Osmanlıca olarak *Servet-i Fünun* yazısıyla çıkmıştır. Hemen altında yine Osmanlıca olarak “Tevcihât u Havadis Kısmı” yazılıdır. Bunun altında ise *SERVETIFUNOUN: SUPPLEMENT POLITIQUE* ibaresi bulunur. Sağ üst köşede Sahib-i İmtiyaz ve Müdürü Ahmet İhsan yazısı bulunmaktadır. Sol üst köşede Fransızca olarak *Directour Proprietair Ahmet İhsan* yazılıdır.

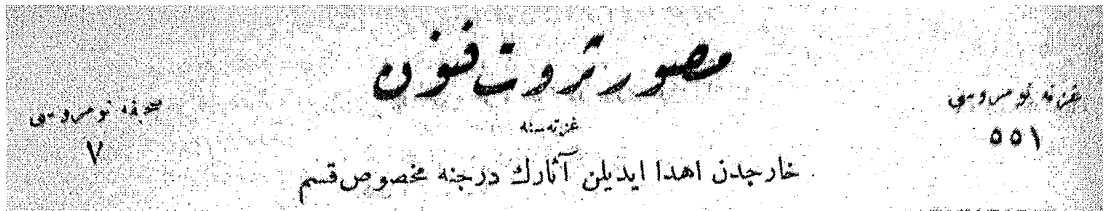
Supplement Politique kısmı üç sütuna ayrılmıştır, yani yazılar üç sütunda verilmiştir. Sütunlar yukarıdan aşağı çizgilerle ayrılmıştır. Reklamlar ve ilanlar bu kısımda verildiği için sütunların yer yer bozulduğu görülür. Bazen bir reklam, sayfanın üçte birini kaplar. Singer Dikiş Makinesi, Kemani Ağa: Fotoğrafhane-i Gülistan adlı reklamlar böyledir. Bu gibi reklamlar çok yer kapladığı için sayfa-sütun düzeninin bazen bozulduğu görülür. Bu kısımda ilaç, doktor, mobilya mağazası, maden suyu, ayakkabı, saatçi, muayenehane, kitap, şurup, keman muallimi, fotoğrafçı, borsa, Anadolu-Osmanlı demiryolu şirketine ait tren katarlarının hareket saatlerini gösteren cetvel, şark demiryolları ile ilgili ikramiye ve re'sül mal kazanan tahvilatın numaralarını içeren cetvel gibi unsurları kapsayan reklamlar bulunur.

Bu bölümde Selamlık Resm-i Âlisi, Tevcihât, Tebligat-ı Resmiye, Dâhiliye, Hariciye, Muhaberat-ı Aleniye, Vefeyât, Gidenler ve Gelenler gibi başlıklardan oluşan daha çok resmî yazılar bulunur. Bunların içerikleriyle ilgili ayrıntılar “Konu ve Türler” kısmında verilmiştir.

Reklamların ve yukarıda belirtilen resmî yazıların başlıkları koyu olarak ve farklı büyüklükte, farklı tarzda yazılmıştır. Bazı yerlerde yukarıdan aşağı inen sütunlar yatay olarak kesilmiştir ve yeni sütunlar oluşturulmuştur. Bazı reklamlar ve ilanlar belirli sayılarda yayınlandıktan sonra bir daha karşımıza çıkmaz. Yerlerini yeni ilan ve reklamlar alır.

İlave kısım olan Servet-i Fünun: Supplement Politique'nin son sayfasında Servet-i Fünun, Ahmet İhsan yazısı vardır. Demiryolları ile ilgili katarların hareket saatini bildiren ilanların ve ikramiye kazananların verildiği ilanların bulunduğu sayılarda ilave kısmının son sayfası tamamen bu ilanlara ayrılmıştır. Bu tip sayılarda Servet-i Fünun, Ahmet İhsan ibaresi bir önceki sayfada yer almıştır.

Musavver Servet-i Fünun

Musavver Servet-i Fünun, iki sayfalık ilave kısımdır. Bu kısmın ilk sayfasının üstünde Arap harfleriyle Musavver Servet-i Fünun ibaresi vardır. Hemen altında çok

küçük puntolarla “Gazetesine” yazısı bulunur. Bunun altında ise biraz daha büyük olarak “Hariçten İhda Edilen Asarın Dercine Mahsus Kısmıdır” yazısı bulunur. Tüm bu ibarelerin sağ tarafında derginin sayı numarası (Burada dergi yerine gazete ibaresi kullanılmıştır.), sol tarafında ise sayfa numarası yazılıdır. Düz ve basit şekilli çizgi ile bu üst kısım alt taraftan ayrılmıştır

Bu ilave kısım, ilk kez bu çalışmanın ilk sayısından itibaren yayımlanmaya başlamıştır. (547-549-550-551-552 ve 553. sayılar) toplam altı sayıya ek olarak çıkmıştır. Yazılar üç sütunda yayınlanmıştır. Bu ilave kısım, tamamen edebî özellik taşır. Hikâye, şiir, mensur şiir türünde metinlerden oluşur. Her bir metin küçük şekillerle birbirinden ayrılmıştır. Toplam iki sayfa olarak çıkmıştır. Bu ilave kısımda reklam, ilan, fotoğraf, resim gibi unsurlara rastlanmamıştır. Metin başlıkları biraz daha koyu ve büyük yazılmıştır. Metinlerin sol alt kısmında metnin yazarının ismi bulunur. Diğer kısımlara nazaran sayfa düzeni daha sadedir.

Bu kısmın bir diğer özelliği ise metni yazan kişilerin çoğunlukla müstear isim kullanmış olmalarıdır. Bunların çoğu hakkında bir bilgiye ulaşılammıştır.

Bu ilave kısım 547. sayının 2. sayfasında “İhtar” başlığı ile okura duyurulmuştur.

1.1.2. Yazar Kadrosu

Ahmet Haşim (1884-1933): XX. yüzyıl şairlerindedir.

“Galatasaray’da okurken edebiyat öğretmeni olan Ahmet Hikmet Müftüoğlu’ndan aldığı edebiyat coşkusuyla şiire yönelen, ilk şiirini 1901 başlarında yazıp yayımlayan Ahmet Haşim, İzmir’deki öğretmenliği sırasında Fecr-i-Âti topluluğuna katıldı (1909)... Hepsi de aruzla yazılmış, aşk ve tabiat temalarını işleyen, sembolizm akımı anlayışına uygun şiirlerinde hayale ve müziğe büyük önem verdi, ahengin etkilerinden faydalandı, dış dünya gözlemlerini bir prizmadan geçirerek değiştirip süsleyerek yansıttı.” (Necatigil 1993: 16-17)

“Şiir Hakkında Bazı Mülâhazalar” makalesi ile şiire dair teorik fikirlerini açıkladı. *Servet-i Fünun* dergisinin 553. sayısının ilave kısmı olan *Musavver Servet-i Fünun*’da “O Gecedен Sonra” isimli bir şiiri bulunmaktadır.

Ahmet Hikmet [Müftüoğlu] (1870-1927):

Yirminci yüzyıl hikâyecilerindendir. Galatasaray Lisesini bitiren Ahmet Hikmet, konsolosluk ve müsteşarlık görevlerinde bulunmuştur. Nabizade Nazım ile birlikte *Servet-i Fünun*'a ilk yazarlardandır.

“1893'ten sonra, Hazine-i Fünun ve Servet-i Fünun dergilerine çeşitli konularda yazılar yazmaya başladı. Servet-i Fünun topluluğu içinde, bu dergiye ilk yazar Ahmet Hikmet'tir. 1896'da, o da topluluğu girdi ve Servet-i Fünun'da birçok hikâyeleri, nesirleri ve makaleleri yayınlandı. 1901'de, bazı hikâyelerini Haristan ve Gülistan adı ile kitap olarak da bastırđı.” (Akyüz Tarihsiz: 122)

İlk hikâyelerini topladığı *Haristan ve Gülistan*'da Servet-i Fünun'un dil ve üslubu hâkimdir. İncelenen sayılarda Mehmet Rauf, bu kitabı değerlendirmiştir. 1901'den sonra ise yazar, daha çok sosyal ve milliyetçi çizgide eserler vermiştir. Dili de daha sadedir.

“... Ahmet Hikmet, gerek Servet-i Fünun'da gerek daha sonraki çalışmalarıyla arkadaşlarından büyük farklarla ayrılan bir yazardır. O, mevzu ve dil bakımından, gittikçe daha milliyetçi eserler vermiş, eski Türk tarihinden mevzular almış, Türk milletine kendi tarihî ve fitrî faziletlerini belirten hikâyeler ve destanî eserler yazmıştır.” (Banarlı 1998: 1021)

İnceleme alanına giren 578. sayıda “Resimlerimiz: Merhum Reşit Paşa” adlı biyografi tarzında yazılmış metnin altında imzası vardır. Bu yazıda, Reşit Paşa'nın vefatının ardından, onun memurluğu, kişiliği anlatılmıştır.

Ahmet İhsan: bk. [TOKGÖZ], Ahmet İhsan.

Ahmet İrfan: Musavver Servet-i Fünun kısmında “Kadın Kalbi” isminde bir küçük hikâyesi yayımlanmıştır. Hakkında bir bilgiye ulaşılamamıştır.

[AKALIN], Besim Ömer:

“1861-1940 yılları arasında yaşayan Besim Ömer, kadın ve çocuk hastalıkları uzmanıdır. 1895-1899 yılları arasında Paris' te ihtisas yapmış, dönüşünde Askeri Tıbbiye'de öğretim üyesi olmuştur, elli yıla yakın tıp profesörlüğünün yanı sıra, halk sağlığı ve koruyucu hekimlik konularında elliye yakın kitap yayımlamıştır.” (Tokgöz 2012: 54)

19 Mart 1940'da vefat eder. Besim Ömer, öldüğü sırada İstanbul milletvekilidir.

Çalışma kapsamındaki sayılarda, bu bilim adamı bazen Doktor B.A, bazen Besim Ömer Paşa, çoğunlukla da Doktor Besim Ömer olarak yazılarını okurla paylaşmıştır. Dilsizlerin Söylettirilmesi, Gebelik ve Gebelikte Uygulanan Tedbirler,

Darülaceze'deki Erzakların ve Orada Kalan Çocukların Korunması, Himayesi adlı makaleleri kaleme almıştır. Ayrıca 622, 647 ve 649. sayılarda biyografik türde yazılar kaleme almıştır.

Asaf Muammer: Asaf Muammer imzasıyla Musavver Servet-i Fünun kısmında dört mensur şiiri, hatıra tarzında bir uzun hikâyesi ve bir de küçük hikâyesi yayımlanan sanatçının, Servet-i Fünun dergisinin 1119. sayıya karşılaştığımız Asaf Muammer Kutayış olduğu tahmin edilmektedir.

A. ('Ayn) İsmet: Müstear isim kullanılmıştır. Hakkında herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Musavver Servet-i Fünun kısmında aruz vezninde yazılmış sadece iki şiiri bulunmaktadır.

A.(I) Veysel: Hakkında bir bilgiye ulaşılamamıştır. Musavver Servet-i Fünun bölümünde iki küçük hikâyesi yayımlanmıştır.

Bahaddin: Hakkında bilgiye ulaşılamamıştır. Müstear isim olarak kullanılmıştır. Musavver Servet-i Fünun kısmında bir şiiri bulunmaktadır.

[EROZAN], Celal Sahir (1883- 1935):

Şiirlerinin genelinde aşk ve kadın konusunu işleyen Celal Sahir, 1899'da Servet-i Fünun topluluğuna katılır. Mercan ve Kabataş Lisesi'nde edebiyat öğretmenliği yapar. Bir süre Fecr-i Âti topluluğunda da bulunan şair, sonradan Milli Edebiyat akımı içinde yer almıştır. “*Lisanımız, adlı yazısıyla dilde sadeleşmeyi savunur ve sade bir dil ve heceyle şiirler de yazar: Gönüllü Türküsü, Kafkas Türküsü şiirleri, onun tıpkı A.H. Müftüoğlu gibi ikinci safhasını gösterir.*” (Enginün 2013: 573)

İncelenen sayılarda Celal Sahir imzasının dışında, Hakkı takma adını kullanan şairin daha önceleri başka isimler altında eserlerini yayımladığı bilinmektedir.

İncelenen sayılar içerisinde, sanatçının metinlerine sadece üç sayıda rastlanır. Buradan da yola çıkarak sorumlu olunan kısımlarda Celal Sahir'in dergiye katkısının iyice azaldığı görülür.

548. sayıya “Hakkı” mahlasıyla “Geceler”, 553. sayıya Celal Sahir imzasıyla “Mevalid-i Hicran-3”, yine aynı sayıya, “Hakkı” imzasıyla “Kadınlarla-1” isimli

mensur şiirlerine rastlanmıştır. Hayal, gece, yalnızlık, gözyaşı, kadın, aşk ve kavuşamama gibi kavramlar etrafında yazdığı mensur şiirlerdir bunlar. Bu metinlerde, seçilen konular, üslup ve kullanılan dil, Servet-i Fünun'un karakteristik özelliklerini gösterir.

Son olarak 627. sayıda, Celal Sahir imzasıyla biyografi türünde “Merhume Ayşe Sıdıka Hanım” adlı yazısı tespit edilmiştir.

Faik Ali: bk. [OZANSOY], Faik Ali.

Hakkı: bk. [EROZAN], Celal Sahir.

Hakkı Behiç: Musavver Servet-i Fünun bölümünde iki mensur şiiri yayımlanmıştır.

Hüseyin Cahit: bk. [YALÇIN], Hüseyin Cahit.

H. Macit: Hakkında bilgiye ulaşılamamıştır. Musavver Servet-i Fünun bölümünde üç mensur şiiri yayımlanmıştır.

İbrahim İhsan: Hakkında bilgiye ulaşılamamıştır. Musavver Servet-i Fünun bölümünde bir küçük hikâyesi yayımlanmıştır.

İsak Ferera ( ): 1883 yılında Hasköy Hahamı'nın oğlu olarak istanbul'da dünyaya gelen İsak Ferera Efendi, Vefa Lisesi ve Hukuk Fakültesini bitirmiştir. Musevi cemaatleri içerisinde Türkçe yazma ısrarı gösterenler arasında yer almıştır. Servet-i Fünuncuların “sanat için sanat” görüşünü benimsemiştir. Musavver Servet-i Fünun bölümünde bir şiiri yayımlanmıştır.

Kadri: bk. Mahmut Sadık.

Kemal Hüznî: Musavver Servet-i Fünun kısmında iki mensur şiiri yayımlanmıştır. Müstear isim olarak kullanıldığı tahmin edilmektedir.

Kenan Melih: Hakkında bilgiye ulaşılamamıştır. Müstear isim olarak kullanıldığı tahmin edilmektedir. Musavver Servet-i Fünun kısmında bir mensur şiirine rastlanmıştır.

M. Satı (1884-1880-1969)

“Ulum-u İctimaiye'nin kuvvetli yazarlarından Satı, 1884'te San'a'da doğmuştur. Mülkiye İdadisi'nden sonra Mülkiye Yüksekokulu'nda okudu ve daha orta öğretiminde matematik bilgilere merak sardı. Mühendishane ve Erkan-ı Harbiye

notlarını bularak yüksek matematik öğrenmeye çalıştı. Arkadaşları arasında “Arşimet” lakabı ile tanınırdı. İdadiyenin sonunda tabiiyat ilimleri merakı üstün geldi, tabiye öğretmeni olmak istedi. Mülkiye memurluğuna heveslenmeyerek Yanya İdadisi’nde beş yıl tabiye öğretmeni oldu. Orada fizik ve biyoloji tecrübeleri yaptı. Koleksiyonlar ve “tahnitlerden” (momification) ibaret bir okul müzesi kurdu. İlk eserlerinin müsveddelerini yazdı. Abdülhamit idaresinin baskısından rahatsız oldu ve öğretmenliği bıraktı. Makedonya’da kaymakamlık yaptı.” (Ülken 1999: 179)

Satı, eğitim üzerine ciddi tezler geliştirir. Eğitimin henüz ilkokul döneminden itibaren dikkatle ve titizlikle yapılmasını söyler. İlkokul eğitimi ve öğretiminin önemine dair görüşlerini, okulun fiziki şartlarının nasıl olması gerektiğini de açıklayarak uzun uzun örneklerle belirtir.

“Satı’nın en çok iz bırakan eserlerinden biri, *Fenn-i Terbiye*’sidir. Bu eser, pedagoji ve eğitim ilminde Türkiye’de ilk kitaptır. Skolastik öğretime, eski okul sistemine karşı çıkan, eski okul binaları yerine yeni öğretim ve yeni okulun konması fikrini en çok savunan Satı, bu kitabın(cilt 1) ön sözünde şöyle diyor: Alman, Japon vb. inkılap yapmış milletler bu işi ilkokul eğitimine borçludurlar.” (Ülken 1999: 186)

İncelenen sayılar içerisinde Yanya İdadisi Tabiiyat Muallimi Satı’nın üç yazısı vardır. 639. sayıda “Telsiz Telgraf” başlıklı yazısı bulunmaktadır. 642 ve 643. sayılarda derginin “Musanna Haber Kısmı”nı hazırlamıştır.

Mahmut Sadık (1864-1930):

“XX. yüzyıl yazarlarından. Mülkiyeyi bitirdikten sonra Almanya’ya ziraat öğrenimine gönderildi, dönüşünde yazarlığı seçti.” (Necatigil 1993: 212) Ahmet İhsan, yakın arkadaşı olan Mahmut Sadık için hatıralarında şunları söyler:

“Kırk dört yıl önce kendisine özenerek baktığım Mahmut Sadık, Servet-i Fünun’un kurulmasından sonra benim en vefalı ve bağlı arkadaşım oldu; hâlâ onun ‘Fennî Musahabeler’ini gazetemde tadını çıkararak okuyorlar.” (Tokgöz 1993: 34)

Gerçekten de Mahmut Sadık, Ahmet İhsan’ın, daha doğrusu *Servet-i Fünun*’un sıkıntılı zamanlarında yanında olmuş, özellikle istibdadın en sıkı günleri olan ve derginin edebî özelliğini yitirdiği günlerde fennî yazılarıyla, dergiyi ayakta tutmaya çalışmıştır. Bazı yazılarında “Kadri” mahlasını kullanmıştır.

Mahmut Sadık, incelenen sayılar içerisinde (547-650) Hüseyin Cahit Yalçın gibi, dergiye en çok emeği geçen kişilerdendir. Dergide farklı türlerde metinleri yayımlanmıştır. Elli dört sayıda toplam yetmiş çalışması bulunmaktadır. Bu yazıların bazıları içerik olarak birbirini tamamlayan, tür olarak birbirine müsavi yazılarken, bazıları ise birbirlerinden farklı yazılardır. Ticaret, sanayi, sağlık-tıp, ziraat, tarih, coğrafya, Batı’daki gelişmelerden okuru haberdar eden yazılar, magazinsel konular (eller, elbise, saç-sakal gibi) vb. Yazıları genelde bilgi verme, eğitme amaçlıdır. Bu

tarz yazılarının dışında ayrıca 560, 566, 570, 571. sayılarda Fransızcadan tercüme ettiği küçük hikâyeler bulunmaktadır.

Mehmet Cavit (1875-1926)

Türk maliyecisi ve devlet adamı. 1875 yılında Selanik'te doğdu. İstanbul Mülkiye Mektebini bitirdi. Bir süre öğretmenlik ve memurluk yaptı. İzmir'de Atatürk'e karşı düzenlenen suikastla ilgili görülerek Ankara İstiklal Mahkemesince yargılandı . 26 Ağustos 1926'da asıldı. Anıları, arkadaşı, Hüseyin Cahit Yalçın tarafından 1943-1946 yılları arasında *Tanin* gazetesinde tefrika edilmiştir. İktisat ve maliyeyle ilgili bazı eserleri de vardır.

İncelenen sayılarda, Mehmet Cavit'in beş sayıda altı yazısına rastlanmıştır. Bu yazıların dört tanesi "Musahabe-i İktisadiye" başlığı altında, Japonya'ya ve İngiltere'ye dairdir. Oralardaki ticaret anlayışı ve ekonomi ile alakalıdır. Diğer yazıları ise "Avrupa'da Bir Müessesesi-i Hayriye", "Şekercilik ve Şeker Buhranı" adlı yazılardır. Altı makalenin altısı da ülkemiz meselelerinin dışında kalmış konulardır. Avrupa ve Japonya gibi dönemin gelişmiş ülkelerinden bahseden yazılardır. Bu duruma sebep ise, daha önce de bazı vesilelerle belirttiğimiz gibi Batı'nın gelişmişliği ve bizdeki basın-yayın üzerindeki sıkı denetimdir. Bu durumun sonucu olarak da düşünürlerimiz ülke içindeki siyasi ve sosyal meselelere pek değinmemişlerdir. Yazılarının içeriği Batı'daki farklı alanlarda gelişmişliği gösteren; ticaret, sağlık, ekonomi, bilim gibi konulardan oluşur. Bunların dışında tercüme küçük hikâyeleri ve romanları vardır.

Necmettin Suat: Hakkında bilgiye ulaşılamamıştır. Musavver Servet-i Fünun kısmında bir küçük hikâyesi yayımlanmıştır.

Numan Semih: Musavver Servet-i Fünun kısmında bir mensur şiiri yayımlanmıştır. Müstear isim olduğu tahmin edilmektedir. Hakkında bilgiye ulaşılamamıştır.

[OZANSOY], Faik Ali (1876- 1950):

Servet-i Fünun şairlerindedir. Süleyman Nazif'in kardeşidir. Fecr-i Âti topluluğuna da başkanlık eden Faik Ali, Mekteb-i Mülkiyeyi bitirmiştir (1901). Daha çok Abdülhak Hamit'in tesirinde kalarak şiirler yazmıştır. Servet-i Fünun'un sanat

anlayışı izleğinde kaleme aldığı şiirlerinde, Arapça ve Farsça kelimelere bolca yer vermiştir.

“1908’e kadar yazdığı şiirlerinde aşk, kadın ve tabiat temalarını tamamiyle romantik bir atmosfer içinde işlediği halde, bu tarihten sonraki yazdığı şiirlerinde sosyal konulara ve yurt duygularına da geniş bir yer ayırmıştır.” (Akyüz Tarihsiz: 106)

559. sayıda “Madam Rejan’a” ve 564. sayıda “Tegazzül” adlı şiirleri ile dergiye katkısı tespit edilmiştir. Derginin edebî ağırlığını yitirmesinden dolayı, bunların dışında metinlerine rastlanılmamıştır.

Rıfat Enis: Musavver Servet-i Fünun kısmında bir şiiri yayımlanmıştır.

Salih Muzaffer: Musavver Servet-i Fünun kısmında iki mensur şiiri tespit edilmiştir. 550. sayıda yayımlanan mensur şiiri, S.( ) Muzaffer imzasıyla yayımlanmıştır. Hakkında bilgiye ulaşılamamıştır.

Süleyman Nesip (Süleyman Paşazade Mehmet Sami) (1866- 1917):

Servet-i Fünun şairlerindedir. Mekteb-i Mülkiyeyi bitirmiştir (1899). Maarif müdürlüklerinde bulunan Süleyman Paşazade Mehmet Sami, eğitim konusunda makaleler yazıp çeviriler yapmıştır. Kadınların erkeklerle eşit şekilde eğitilmelerini savunmuştur.

“Çok çekingen bir mizacı olan şair, şiirlerini 1893’te yayımlamaya başlamış ve en büyük çabasını 1896’dan sonra Servet-i Fünun’da göstermiştir. Lirizminin azlığına karşılık, dil ve üslubunda büyük bir özen göze çarpar. Şiirlerinde, aşk duygularının yanı başında, başkalarının acılarına karşı duyulan acıma duygusu da büyük bir yer alır.” (Akyüz Tarihsiz: 104)

Çekingenliği, cömertliği ve yardımseverliği, Mülkiye Mektebine girmeden önceki dervişliğe intisabını bize hatırlatır. Bağdat günlerinde başlayan bu eğilim, babası Süleyman Paşa’nın tepkisini çekmiş ve onu İstanbul’a göndermiştir.

“Süleyman Nesip’in dervişliğe bağlanmak istemesi mizacındaki derin bir eğilimi sezdirmektedir. Asker babanın şiddetli tepkisini ve hışmını doğuran bu eğilim, ‘derviş’ sözcüğünün anlam dünyası içinde gözümüzde bir insan tipolojisi aydınlatmaya yeter.” (Durukoğlu 2001: 15)

Şiir ve edebiyata meraklı olan Süleyman Nesip, Mülkiye’de Rezaizade Mahmut Ekrem’in de etkisiyle Batılı formda şiirler yazar. “1896’da Servet-i Fünun’a katıldıktan sonra çok sevdiği Tevfik Fikret’in etkisinde, onun temalarını kullanarak yazdığı şiirlerle tanındı.” (Necatigil 1993: 296)

547 ve 564. sayılarda şairin eserleri yayımlanmıştır. 547. sayıda “İlk Heyecan ve Yalnız Sen” isimli aruz vezniyle yazdığı iki şiiri vardır. 564. sayıda ise, tablo altı (tablo için) başlıksız bir şiiri tespit edilmiştir. Yalnızlık, çocuk, rüya, hülya, tabiat, hüzn, inleyen aşk duygusu gibi kavram ve konular etrafında şekillenmiş şiirlerdir bunlar. Dil, üslup ve işlenen konular nezdinde Servet-i Fünun’un şiir anlayışına uyan metinlerdir.

[TOKGÖZ], Ahmet İhsan (1868-1942):

1868’de Erzurum’da dünyaya gelen Ahmet İhsan, doğumundan rüşdiyeye kadarki süreci *Matbuat Hatıralarım* adlı eserinde kısaca belirtmiştir.

“Babam muhasebecilikte, defterdarlıkta dolaşır olduğu için, Erzurum’da doğmuş, Kastamonu’da yürümüş, Üsküdar’da okula başlamış, sonra bir aralık Boğaziçi’nde aile ocağımız olan Vaniköyü’nde zaman geçirdikten sonra Şam Rüşdiyesi’nde ilköğrenimimi yapmışım.” (Tokgöz 1993: 11)

Ahmet İhsan’ın hayatında, Şam’da tanıdığı Süleyman Sudi ve Mekteb-i Mülkiyeden hocası Recaizade Mahmut Ekrem, farklı yönlerden öne çıkar.

Süleyman Sudi ondaki kitap merakını fark edince ona sadece yazarlıkta kalmamasını, bir matbaa kurması gerektiğini söyler. Aralarında geçen konuşma bu konuda bizlere ışık tutar.

“-Büyürsen ne olmak istiyorsun bakayım?
- Böyle kitaplar yazacak bir adam!
- Sade yazmak değil, onları basmak lazım, matbaacılık da yapmalısın.
Ben kuvvetli bir, yaparım, dedim.” (Ercilasun 1996:6)

Küçüklüğünden beri kitaplara, özellikle resimli kitaplara meraklı olduğu bilinen Ahmet İhsan, matbaacılığı öğrenmek ve onun tekniğini kavramak vesilesiyle birçok Avrupa ülkesini gezer. İstanbul’a döndüğünde öğrendiği teknikleri *Servet-i Fünun*’da uygulama fırsatı bulur. *Servet-i Fünun* dergisini resim ve baskı kalitesi açısından zamanının en kayda değer süreli yayını haline getirir.

“O, matbaacılık ve gazeteciliği asıl gayesine hizmet eden önemli bir vasıta olarak görmüş, çalışmasını da buna göre düzenlemiştir. Bu suretle cemiyetimize iki koldan yardım etmiş, yenilik getirmiştir. Batılılaşma ve yenileşme hareketine öncülük etmiş, edebî, ilmî, fennî, sosyal ve aktüel olmak üzere çeşitli sahalarda bu hareketin cemiyetimize yerleşmesini sağlamış, ayrıca kitle iletişim vasıtalarının önemli bir organı olan modern gazeteciliği kurmuş, Avrupai bir matbaacılığın bütün tekniklerini, bütün ciddiyeti ve teferruatıyla, bütün maddi ve manevi imkânlarıyla ülkemize getirmiş ve yerleştirmiştir.” (Ercilasun 1996: 15)

Mülkiye yıllarında Rezaizade Mahmut Ekrem vesilesiyle de edebiyatta ve hayatın diğer alanlarında Batılılaşmaya olan meyli, ilgisi artar.

“Mülkiye’de okurken edebiyata merak sarmıştır. Edebiyat hocası Rezaizade Ekrem’in Ahmet İhsan üzerindeki tesiri büyüktür. Ekrem Bey, Ahmet İhsan’a yalnız edebiyat zevkini vermekle kalmamış, onun karakterinin şekillenmesinde de büyük rol oynamıştır. Ahmet İhsan yenilik, inkılapçılık, modernlik ve Batılılaşma hakkındaki ilk fikir tohumlarını ondan almıştır.” (Ercilasun 1996: 7)

Fransız romancı Jules Verne’in romanlarını tercüme ederek onun tanınmasında etkili olmuştur.

Geniş bir kültürel birikime sahip olduğu incelenen sayılarda görülen Ahmet İhsan, imtiyaz sahibi olduğu *Servet-i Fünun* dergisine büyük emek vererek onu uzun yıllar okurla buluşturmuştur. Sorumlu olunan sayılarda birçok konuda Mahmut Sadık (Kadri) ve Hüseyin Cahit ile birlikte dergiye en fazla katkı sağlayan kişilerdendir.

İncelenen sayılarda, topluluk iyice dağılıp derginin edebî ağırlığını yitirdiği 553. sayıdan sonra Ahmet İhsan imzasına sıkça rastlanır. Şehir yazıları türünde İstanbul’un sosyal, kültürel ve iklimsel durumuna dair kaleme aldığı “İstanbul Postası” başlıklı yazıları; Avrupa ve Amerika gibi zamanına göre gelişmiş ülkelerdeki birtakım ticaret hayatından, iktisadi, fennî, teknolojik, sağlık, gazetecilik ve diğer pratik hayatta faydalı olabilecek bilimsel bilgi ve gelişmelerden haber verdiği “Musanna Haber Kısmı” başlıklı yazıları, Jules Verne’den tercüme ettiği roman tefrikaları ile dergiye katkı sağlamıştır. Ayrıca üç de biyografi türünde metni tespit edilmiştir.

Uşşakizade Halit Ziya: bk. [UŞAKLIGİL], Halit Ziya.

[UŞAKLIGİL], **Halit Ziya** (1868-1945): *Servet-i Fünun*’un en önemli romancısıdır. Yeni Türk romanına Avrupai bir çehre kazandırmıştır. Edebiyatımızda romancılığın kalitesini yükseltmiştir. Roman türünün yanında hikâye ve mensur şiir türünde de kıymetli eserleri bulunur.

“Halit Ziya, İzmir’de Uşşakizade ünvanıyla tanınmış eski bir ailenin çocuğudur. İstanbul’da doğmuş ve ilk tahsilini İstanbul’da yapmıştır. Ailesinin İzmir’e dönmesi üzerine tahsiline İzmir rüştiyesinde devam etmiştir. Onun okuma hayatı üzerinde büyük babasının kuvvetli bir tesiri vardır. Büyük babası Hacı Ali Efendi ona birçok kitaplar almış, romanlar getirmiş hatta konağında toplantılar yaparak ve Halit Ziya’ya bu toplantılarda saatlerce roman okutarak, onun daha çocuk yaşında iken hikâye ve roman zevki almasında müessir olmuştur.” (Banarlı 1998: 1050-1051)

Doğum tarihi kaynaklarda farklı olarak verilmiştir. Olcay ÖnerToy, *Halit Ziya Uşaklıgil Romancılığı ve Romanımızdaki Yeri* adlı eserinde, yazarın *Sanata Dair* isimli eserini işaret ederek orada doğum tarihinin 1868 olarak belirtildiğini söyler.

1884'te İzmir'de günlük gazete olan *Nevruz*'u çıkarmaya başlayan Halit Ziya'nın yazı hayatına nasıl girdiğini de ayrıca belirtir.

“Yazı hayatına Louis Figuer'nin kitabından aldığı, çoğunlukla fen konularında yazılmış makaleleri çevirip yayımlayarak girer. Hazine-i Evrak'ta yayımlanan bu makalelerin ilki ‘Uyku Nedir’dir.” (ÖnerToy 1999: 2)

İlk eserlerini İzmir'de veren yazar, İstanbul'a gelince 1896'da Servet-i Fünun topluluğuna katılır. *Mai ve Siyah*, *Aşk-ı Memnu*, *Solgun Demet*, *Bir Yazın Tarihi* gibi farklı türlerdeki eserlerini bu yıllarda kaleme almıştır. *Mai ve Siyah*, *Aşk-ı Memnu* gibi romanları Servet-i Fünun'da tefrika edilmiştir. *Kırık Hayatlar* adlı romanının bir kısmı Servet-i Fünun'da tefrika edilmiş, sonra daha önce bu çalışmada belirtilen sebeplerden dolayı tefrika yarıda kesilmiştir. 1901'den sonra çoğu Servet-i Fünun sanatçıları gibi Halit Ziya da 1908'e kadar sessiz kalır. 1908'den sonra *Sabah* ve *Tanin* gibi gazetelerde yazıları yayımlanmıştır. Yazarın son yılları Yeşilköy'deki köşkünde münzevi bir hayat olarak geçmiş ve 1945'te burada vefat etmiştir.

İncelenen sayılarda daha önceki çalışmalarda başlayan *Kırık Hayatlar* isimli romanın tefrikası bu çalışmada da bir süre devam etmiştir. 532. sayıda tefrikasına başlanan *Kırık Hayatlar* romanı, 566. sayıda mabadı var (sonrası var) ibaresi olmasına rağmen bu sayıdan sonra yayımlanmamıştır. Tefrika yarıda kesilmiştir. Halit Ziya'nın incelen sayılarda bunun dışında dergiye katkısı olmamıştır.

[YALÇIN], Hüseyin Cahit (1874-1957):

1874'te Balıkesir'de doğmuştur. Mehmet Rauf gibi *Mektep* dergisinde yazıları yayımlanan Hüseyin Cahit, 1896'da Mekteb-i Mülkiyeyi bitirir. Maarif Nezaretinde memur olup edebiyat öğretmenliği yapar.

“1896'da Servet-i Fünun topluluğuna girdi ve bu tarihten başlayarak makale, roman, hikâye ve tenkitler yayımladı. 1901'de Fikret'in dergiden ayrılması üzerine birkaç ay süre ile Servet-i Fünun'un yazı işlerini yönetti. II. Meşrutiyet'in ilanına kadar diğer Servet-i Fünuncular gibi o da yazı hayatından çekildi.” (Akyüz Tarihsiz: 120)

Politikacılığı ve tenkitçiliği ile tanınan yazarın edebî metinler ortaya koymasında, çocukken annesine ve babasına geceleri halk hikâyeleri, yerli ve tercüme romanlar okumasının tesiri vardır.

Servet-i Fünun dergisinde özellikle tenkit türünde kaleme aldığı metinler önemlidir. Münekkit sıfatıyla tanınan Hüseyin Cahit Yalçın, Batı tesirindeki yeni edebiyatı savunan Edebiyat-ı Cedide topluluğunu, muarızlarının eleştirilerine karşı sürekli savunmuştur.

“Servet-i Fünun’un Muallim Naci devrinden kalan muarızlarına çok cesur cevaplar vererek, yeni edebiyatın en atak bir müdafii kesilmiş, bu arada Edebiyat-ı Cedidecileri dekadanlıkla itham eden Ahmet Mithat Efendi ile de şiddetli münakaşaları olmuştur.” (Banarlı 1998: 1056-1057)

İncelenen sayılar içerisinde dergiye en çok katkısı olan kişilerdendir. “Musahabe-i Edebiye” başlığı altında incelediği tenkit türündeki “Parnas Şairleri” isimli makalesinin son üç bölümü 547, 549 ve 550. sayılarda yayımlanmıştır. 551. sayıda “Kayıkçı” isimli telif hikâyesi ve yine aynı sayıda “Edebiyat-ı Hazıra” başlığı altında Tefvik Fikret’in “*Rûbab-ı Şikeste*”sini ve bu şiir kitabı üzerinden şairin sanat, şiir ve hayat anlayışını değerlendirdiği yazısı yer alır.

552. sayıda ise Halit Ziya Uşaklıgil’in “*Bir Yazın Tarihi*” adlı kitabını tanıtır. Bu kitap vesilesiyle de yazarın hayat felsefesini değerlendirir. Sorumlu olunan sayıların ilkinden (547. sayı) başlayarak kaleme aldığı özellikle tenkidî metinlerin yerini, daha sonraki sayılarda, 553. sayıdan sonra, fennî yazılar ve tercüme hikâyeler almıştır. Hüseyin Cahit Yalçın imzasıyla son yazısı bu sayıda yayımlanmıştır. 553. sayıda, Fransızcadan tercüme ederek yayımladığı “Edebiyat ve Hukuk” adlı Fransız İhtilâli’ni çağrıştırdığı ileri sürülen yazı sonucunda, dergi altı hafta kapatılmış ve bu yayın üzerindeki baskı artmıştır. 560. sayıdan itibaren artık Hüseyin Cahit Yalçın imzası yerine, Safvet Suad mahlasını ve S.S rumuzunu kullanmıştır. Çoğunlukla Safvet Suad mahlasını kullanmıştır. Ayrıca yazılar da edebî olmaktan uzaklaşmıştır. Dönemin basın-yayın üzerindeki baskısı bunda etkili olmuştur. 560. sayıdan sonra yazılarının içeriği ticaret, sağlık, beslenme, arıcılık, ziraat, sanayi ve ilim gibi konulardan müteşekkildir. Yer yer Fransızcadan tercüme ettiği küçük hikâyelerin incelenen sayılarda yayımlandığı görülür.

1.1.3. Derginin Edebî Faaliyeti

1.1.3.1. Biyografiler ve Tanıtım Yazıları

“*Biyografi, terceme-i hâl demektir ki, bir adamın hayatından bahseder.*” (Mevlevî 1973: 28) Biyografi bir kişiyi; kişiliği, hayatı, eserleri, sanat görüşü vs. tüm yönleriyle anlatan bir türdür. Biyografisi okunan bir kişi birçok yönleriyle tanınmış demektir. Öyle ki belgelere dayanılarak hazırlanan biyografiler, özellikle tarihçiler için ve edebiyatçılar için belgesel niteliğinde bilgi verici ürünlerdir. Biyografiler, biyografisi yazılan kişiyi geleceğe taşır. Bir nevi kültürel zenginliğin devamlılığını sağlar.

İncelenen sayılarda edebî ağırlığın az çok devam ettiği 547-553. sayılar arasında bu türde bir metne rastlanmamıştır. 554. sayıdan itibaren yer yer biyografi türünde metinler yayımlanmıştır. Bu türde kaleme alınan yazıların önemli bir kısmı imzasızdır. Biyografisi verilen şahsiyetlere bakıldığında, bu şahsiyetlerin farklı meslek gruplarında oldukları görülür. Özellikle incelenen sayılarda edebiyatçı olmayanların biyografisi sayıca daha çoktur. Yerli ve yabancı ayrımının yapılmadığı görülmektedir. Dergide askerî ve mülkî erkândan yerli ve yabancı şahsiyetlerin hayatlarının yanında doktorlar, bilim adamları gibi birçok meslek grubundan şahısların hayatlarına da yer verilmiştir. Batılı şahsiyetlerin biyografisinin verilmesi Servet-i Fünun dergisi yazarlarının kültürel anlamda beslendiği kaynağın neresi olduğuna dair bilgi de vermektedir. Bu durum sadece edebiyatta değil, yaşamın birçok alanında Batı'nın kültür atmosferinden etkilendiklerinin delilidir.

İncelenen sayılarda 36 adet biyografi türünde yazı tespit edilmiştir. Bunlardan biri yerli, dördü Avrupalı edebiyatçılarla ilgilidir. Çok renkli bir zeminde kaleme alınan bu türdeki yazılar içerisinde Müteveffa Papa 13. Leo'nun terceme-i hâli bile bulunmaktadır.

Biyografi ve tanıtım yazıları genellikle “Resimlerimiz, Terâcim-i Ahvâl, Terceme-i Hâl” gibi başlıklarla verilmiştir. Bizden önceki ve sonraki çalışmalarda da belirtildiği gibi türün tam karşılığı niteliğinde yayımlanmış yazılar değildir bunlar. İçerik olarak yüzeyseldir. Zaten biyografi türü *Servet-i Fünun* dergisi etrafında toplanan Edebiyat-ı Cedidecilerin çok da üzerinde durdukları bir tür değildir. Kaleme

alınan yazılar çoğunlukla vefatların ardından yazılmıştır. Özellikle edebiyatçılarla ilgili biyografilerin hemen hepsi böyledir.

Derginin incelenen bölümlerinde edebiyatçılarla ilgili bazı kişilerin biyografilerini “Seçilmiş Metinler” bölümüne de aldık. Bu edebiyatçılar şunlardır: Victor Hugo, Jules Verne, Alexandre Dumas, Menemenlizade Merhum Tahir Bey.

1.1.3.2. Dil ve Üslup

Yeni Türk edebiyatında dil ve üsluba dair yazılar, muhtevayı da içine alarak Tanzimat devri edebiyatçıların, Divan edebiyatına bu alanda yönelttikleri eleştirel yazılarla başlar.

“Garp medeniyetiyle temasa geçip diğer sahalarda olduğu gibi edebiyatta da yönünü o tarafa çeviren şair, münekkit ve aydınlarımız, yeni medeniyetin kendilerine verdiği ışıkla geçmişini değerlendirme gayreti içine girdiler. Zira; Tanzimat sonrasında edebiyat öncelikle ve özellikle dil problemi olarak ele alınmıştır. Eski edebiyata şuurlu ilk tenkitleri yönelten Namık Kemal’in hareket noktası da, dil meselesi olmuştur.” (Erbay 1997: 266)

Dil ve üslubun, Arapça ve Farsça kelime ve terkiplerle örülü olmasından dolayı anlaşılabilirliği noktasında yoğunlaşan bu yazılarda, halk diline yaklaşılması gerektiği vurgulanır.

Servet-i Fünun topluluğuna mensup sanatçılar, topluluk kurulduktan bir süre sonra, bir öz eleştiri bağlamında belirli düzeyde kendi içlerinden ve diğer edebî çevrelerden yoğun olarak dil ve üslup noktasında eleştiri almışlardır. Bu konuda edebiyat ortamında ciddi tartışmalar yaşanmıştır. Şinasi, Namık Kemal ve Ziya Paşa gibi Tanzimat sanatçıların divan edebiyatına dil ve üslup açısından yönelttikleri yoğun eleştiriler, 1896’ya gelindiğinde, devrin bazı sanatçıları tarafından benzer sebeplerle Edebiyat-ı Cedidecilere yönelmiştir. Servet-i Fünuncuların, estetik bir zevkle oluşturdukları edebî eserler, Arapça ve Farsça kelime ve terkiplerle örülü ağır bir dille ve anlaşılması zor bir üslupla kaleme alınmaları sebebiyle herkese ulaşmamıştır. Fransız edebiyatının da etkisiyle yeni bir duyuş ve hayal tarzı da bu devirde edebiyatımıza girince, bunları ifade etmek için o güne kadar hiç kullanılmayan Arapça ve Farsça tamlamalar bu topluluğun dilini iyice ağırlaştırmıştır.

“19. asır Fransız şiirinin romantizmden sembolizme kadar türlü merhalelerini tanımış ve o kanaldan yeni bir duyuş ve hayal kuruş tarzı, yeni bir zevkve estetik getirmiş olan Servet-i Fünun şairleri bunlarla birlikte, beğendikleri birçok hayalleri de getirmeyi ihmal etmediler. Bunların ifadesi içinyeni bir vokabüler zarureti doğunca, Türk şiirinin vokabülerini yeni baştan ele almak zorunda kaldılar. Şiir dilindeki Arapça ve Farsça kelimelerin sayısını biteviye çoğaltmakla sonuçlanan bu aykırı çalışma ve sanatkârane üslup gayesi ile yapılan çabalar, Servet-i Fünun şiirini ancak sınırlı bir aydın topluluğunun anlayabileceği bir duruma getirir.” (Akyüz Tarihsiz: 94)

Tüm bu sebeplerden Ahmet Mithat ve onun çizgisinden giden sanatçılarca ağır bir dille eleştirilip “Dekadanlık” ile suçlanmışlardır. Tanzimat Dönemi’nde özellikle gazeteler aracılığıyla oluşturulmaya çalışılan sade ve anlaşılır dil çabaları bu toplulukça geriye götürülmüştür. Müzikalite kaygısıyla ve üstün bir edebiyat oluşturma gayesiyle, hiç kullanılmayan kelime ve terkipleri kullanmışlar ve bunun sonucunda yaşayan bir dil değil, suni bir dil ortaya çıkmıştır. Topluluk bu sebeplerden kendi içlerinde de zaman zaman tartışmalar yaşamıştır.

İncelenen sayılar, topluluğun dağılıp, derginin fen ağırlıklı hâle geldiği devre denk gelir. Daha önceki sayılarda bulunan dil ve üslup tartışmalarına burada rastlanmaz. *Servet-i Fünun*’da bir dil tartışması yapılmamıştır. Dil ile ilgili olarak bu çalışmada, “İbrahim” adlı kişinin 548. sayıda “Lisan Dersleri” yayımlanmıştır. Burada kelimelerin tasnifi konusu işlenmiştir. İsim, sıfat, zarf gibi konular örnekler verilerek anlatılmıştır. Bu derslerin, konuların, öğrencilere nasıl anlatılacağına dair teknik bilgiler de verilmiştir. 550 ve 553. sayılarda ise aynı kişinin “Kitabet ve Edebiyat Dersleri” başlıklı makaleleri bulunmaktadır. Bu makalelerde, Servet-i Fünun’un dil ve üslup anlayışı ile uyuşmayan yaklaşımlar görürüz. Lisanımızın Arap ve Acem lisanının terkiplerine ve kaidelerine boğulmadan öğrencilere anlatılması gerektiği vurgulanır. İfrat ve tefrite düşmeden Türkçe kelimeleri kullanmamız belirtilir. Uzun cümlelerden ziyade kısa cümlelerle ve sade bir şekilde maksadın anlatılmasının gerekliliğini izahtan sonra, sade ve süsten uzak yazmanın sıradan yazmak anlamına gelmediğini açıklayıp yazısını, edebiyat öğretimine dair bazı teknik bilgiler vererek devam ettirir.

Dergide yayımlanan ve toplumu bilimsel, zirai, ulaşım, ticaret, ekonomi, sanayi, eğitim, sağlık, moda ve kişisel bakım gibi konularda bilinçlendirmek amacıyla yazılan metinler daha anlaşılır bir dil ve üslupla kaleme alınmıştır. İncelenen sayılarda edebî metinler, ağırlıklı olarak ilk kez yayımlanmaya başlayan ilave kısım Musavver Servet-i Fünun’da görülür. Şiir, mensur şiir ve hikâye türünde

kaleme alınan metinler, topluluğun dil ve üslup anlayışını yansıtır niteliktedir. Derginin asıl kısmında tenkidî tarzda kaleme alınan yazılar da zamanımıza göre ağır bir nitelik gösterir.

1.1.3.3. Hikâye ve Roman

19. asrın ortalarından sonra Batılılaşmaya başlayan edebî hayatımız birçok türde olduğu gibi, roman ve hikâyede de Servet-i Fünun döneminde olgunluk evresine ulaşmıştır. Özellikle hikâyeye ve romanda Fransız realist ve natüralistlerinden aldıkları yeni hayalleri yeni ifade tarzları ile okura sunmuşlardır. Bir kompozisyon bütünlüğü içerisinde bu türlerde mükemmel eserler vücuda getirmişlerdir. Bilhassa Halit Ziya romancılıkta döneminin en olgun eserlerini verir. “*Türk edebiyatında gerçek roman Servet-i Fünun ile başlar. Servet-i Fünun’un romanını Halit Ziya temsil eder.*” (Enginün 2013:327)

İncelenen sayılar, Servet-i Fünun topluluğunun dağılmasından sonraya denk gelmektedir. Bu sebepten daha önceki sayılarda görülen telif hikâyeye ve telif-tefrika romanlara, incelenen sayılarda özellikle roman özelinde Halit Ziya’nın “*Kırık Hayatlar*” romanı dışında hiç rastlanmaz. Yayımlanan hikâyelerin çoğunluğunda ve tefrika edilen romanların hemen hepsinde Fransız edebiyatçıların imzaları vardır. 532. sayıda tefrikasına başlanan *Kırık Hayatlar*, 566. sayıda mabadi var (sonrası var) ibaresi olmasına rağmen bu sayıdan sonra yayımlanmamıştır. Tefrika yarıda kesilmiştir.

Romanın yarıda kesilişinin ardından yaklaşık yirmi yıl geçtikten sonra, 1924’te kitap olarak basılmadan evvel, İstanbul’un işgal altında bulunduğu mütareke senelerinde *Vakit* gazetesi bu romanı, yeniden başlayarak tamamını tefrika halinde yayımlamıştır. Bu konuya dair Halit Ziya’nın görüşlerine “Kitap Hakkında” adlı bölümde “Bir Hikâyenin Hikâyesi” başlığı altında yer verilmiştir.

“6 kannuevvel (Aralık) 1317 (1901) cuma sabahı.

İki gün önce basımevinin mini mini mürettibi, daha on dört yaşlarında güzel bir çocuk, elinde dört sütunluk dizili müsveddeler yanıma geldi. Bunlar basın muayenesinden (sansür yönetiminden) geçerek zavallı sanat evladının kırmızı kanlarıyla bulanmış bir kaleme; zalim, çok acımasız, vahşi bir kalemlenleriçinde bırakıldıktan sonra suratıma atılan müsveddelerdi. Bunları nasıl bir elle aldığımı, nasıl gözlerle seyrettiğimi anlamak için, türlü çalışma çabalama sonra meydana getirilmiş bir eserin bir dakika içinde bir tekme ile darmadağın, paramparça edildiğine, hiçbir şey yapmaksızın, elden hiç bir şey gelmeksizin, miskin bir tank olan bir sanat sahibi olmak gerekir.

Neler çıkarılmış, neler çizilmiş; nasıl suçsuz düşüncelerin gırtlakları sıkılarak boğulmuş! Sonra, bunu yapan kalem o kadar düşüncesiz ve boş, o kadar mantıksız ki birçoklarının niçin bu kalemin kahrından kurtulamadıklarını kestirmek bile mümkün olamadı... Ben o kırmızı kalemin egemenlik sürmesine yenik düşenler içinde sanırım, sonuncu kaldım. Bütün yazar arkadaşlarım birer birer çekildiler; ortada yalnız ben vardım. İtiraf ederim ki onun haksızlığına önceleri en az ben hedef oluyordum. Küçük hikâyelerimde, Mâi ve Siyah'ta, Aşk-ı Memnu'da böyle kurban edilmiş şeyler pek azdı. Buna büyük bir neden var: Bunlar önce bütün bütün şiir ve hayale dayalı şeyler gibiydi; hayatın acılıklarına yaklaştıkça bunları bütün süslerdim. Ama sonunda süslenemeyecek acılıkları, Kırık Hayatlar'da yazmak istedim ve o zaman kırmızı kalemlerle (sansür görevlileri kırmızı mürekkep kullanırlar yazar bunu kastediyor) cenk etmek gerekti. İşte altı aydır bu cenk arasında bozguna uğramış halde ve perişanım. Altı ay onda yorulmaz bir zulüm, bende yorulmaz bir inat, cenk ettim. Bu cenk arasında zavallı eser, (Kırık Hayatlar) parça parça, iler tutar yeri kalmaz hale geldi. Ama anlıyorum; daha ilerisine gitmek mümkün değil." (Uşaklıgil 1989: 11-12)

İncelenen sayılarda 47 hikâyeye, 9 roman tespit edilmiştir. Hikâyelerin ve romanların kimlere ait olduğu, tercüme ise mütercimlerin kim olduğu Tahlili Dizin kısmında belirtilmiştir. Yayımlanan hikâyelerin on tanesi ilave kısım olan "*Musavver Servet-i Fünun*" kısmında, diğerleri asıl kısım olan "*Servet-i Fünun*" bölümünde yayımlanmıştır. Tefrika edilen romanlar ise, *Kırık Hayatlar* hariç hepsi yabancı yazarlara aittir. Marie Goron'un *Javel Sokağı Cinayeti* adlı romanının dışında kalanlar, derginin asıl kısmı olan "*Servet-i Fünun*" bölümünde yayımlanmıştır. *Javel Sokağı Cinayeti* ise, derginin "*Supplement Politique*" adlı kısmının sonunda, müstakil bir sayfada yayımlanmıştır.

Yukarıda anlatılanlardan da anlaşıldığı üzere süreli bir yayın olan *Servet-i Fünun* dergisi, bir gelenek haline gelen roman tefrikalarına ve hikâyelere sayfalarında her dönemde yer vermiştir. İncelenen sayılarda da her ne kadar dergi edebî ağırlığını kaybetse de, bu gelenek devam etmiştir. Bu çalışmanın niteliğini önceki sayılardan ayıran ise, telif hikâyeye ve telif-tefrika roman yayımının iyice azalmış olmasıdır. Bu türlerde yayımlanan örnekler daha çok tercüme tarzındadır ve yabancı, özellikle de Fransız yazarlara ait eserlerdir.

İncelenen sayılarda, 409. sayıda tefrikasına başlanan Paul Bourget'in *Mai Düşes*'i ilk iki sayıda yayımlanarak sonlandırılmıştır. Fransız yazar Jules Verne'in *Spenser Adası*, *Şansellor ve Antil Adalarına Seyahat*'i, Marie Goron'un *Javel Sokağı Cinayeti*, Piyer Loti'nin, *İzlanda Balıkçıları ve Madam Krizantem*'i, Lamartin'in *Graziella* adlı romanları tefrikalar halinde yayımlanmıştır. Bunlardan bazıları sonraki sayılara sarkmıştır. Daha önce de belirtildiği gibi, incelenen sayılarda yerli olarak tek roman tefrikası *Kırık Hayatlar*'dır.

Recaizade Mahmut Ekrem'in *Araba Sevdası*, Mehmet Rauf'un *Zehra'sı*, Halit Ziya Uşaklıgil'in *Mai ve Siyah'ı*, *Aşk-ı Memnu'su*, François Coppe'un *Mücrim'i*, Hüseyin Cahit Yalçın'ın *Hayal İçinde'si*, Safveti Ziya'nın *Salon Köşelerinde* adlı romanı, Mehmet Rauf'un *Eylül'ü*, Paul Bourget'in *Mai Düşes'i*, tarafımızdan incelenen sayılardan önce tefrikasına başlanıp biten romanlara örneklerdendir. Bunlardan sonuncusu olan *Mai Düşes* romanının son iki bölümü, incelenen sayılara denk gelmiştir. 547 ve 548. sayılarda yayımlanarak son bulmuştur.

İncelene sayılarda roman ve hikâye adına teorik olarak da iki yazı bulunmaktadır. Birincisi Hüseyin Cahit'in, Halit Ziya Uşaklıgil'in *Bir Yazın Tarihi* adlı hikâye kitabına dair kaleme aldığı tenkidî yazıdır. İkincisi Mehmet Rauf'un, Ahmet Hikmet Müftüoğlu'nun *Haristan* isimli eseriyle ilgili tenkidî yazısıdır.

1.1.3.4. Mensur Şiir

Ferdî duyguların şairane ifadesi olarak tarif edilen mensur şiir, artistik nesir tabiriyle de bilinir. Hayal unsurunun şekillendirip olgunlaştırdığı bir türdür.

Mensur şiirin tarihsel gelişimine baktığımızda bu türün ilk ayak izlerine Divan edebiyatında nesir tartışmalarında rastlanır.

Servet-i Fünun edebiyatında yazılan mensur şiirlere gelinceye kadar, Abdülhak Hamit'in "Makber Mukaddimesi" bu türün en güzel örneği olarak kabul edilir.

"Makber Mukaddimesi'ndeki cümle yapısı, muhtevadaki duygu yoğunluğu, sanatlı ifade tarzı, onun normal Tanzimat nesrinden çok daha başka bir hüviyet kazanmasını sağlamıştır." (Çetişli 1986: 13)

Servet-i Fünunculara ilk kuruluşundan itibaren birçok konuda hocalık eden Recaizade Mahmut Ekrem, mensur şiir türünde de Halit Ziya'yı ve diğer Servet-i Fünun topluluğundaki şair ve romancıları motive eder. Halit Ziya'nın *Hizmet'te* çıkan mensur şiirlerini övücü yazılar yazar. Ekrem, sadece teorik olarak değil; pratikte de topluluğa edebiyatın Batılılaşması, yenileşmesi, yeni türlerin tanınması, denenmesi bakımından önderlik etmiştir.

"Ekrem, yeni edebiyatçılara "üstad" olurken, sadece bu edebiyatın poetikasını yapmakla kalmaz. Söylediklerinin tatbikatını -pek başarılı olmasa da- eserleriyle de göstermeye çalışır. Nitekim Tanpınar, onun daha gençlik yıllarında (1291), "Bir Yetimin Mezar-ı Mâderini Ziyareti" isimli bir mensure yazdığını haber verir. Ve şunu

ilave eder: “Ekrem Bey, şiiri behemehâl nazım çerçevesinde görmezdi. Türk edebiyatında mensur şiir denilen nevi onunla başlar. Şiirlerinin arasına uzun nesir parçaları karıştırmaktan çekinmediği gibi, bazen nazma nesir ile başlardı.” (4) Daha sonraki yıllarda kaleme aldığı Nijat Ekrem, Tefekkür, Pejmürde isimli eserlerinde mensur şiir veya bu türe çok yakın örnekler verir. Hatta Rezaizade bu yeni nesir tarzının adını da bulmuştur: Nesr-i Muhayyel.” (Çetişli 1986: 14)

Bunların yanında Fransız edebiyatının tanınması ve tercüme faaliyeti de mensur şiirin edebiyatımızda kullanılmasında, yaygınlaşmasında önemli iki faktör olmuştur. Fransa’da bu türün yaygın bir hale gelip olgunlaşmasında Baudealire, İsidore, Ducase, Arthur Rimbaud, Mallarme gibi şairler etkili olmuştur.

Batı dillerinden yapılan şiir çevirileri, tabiat tasvirlerini anlatan metinlerin çevrilmesi bu türü yaygınlaştırmıştır. Victor Hugo, Lamartin, Shakespeare gibi sanatçılardan yapılan çeviriler burada anılmalıdır.

Romantik duygulanmaların aktarımında benimsenip yazılan bu tür, sanatçının bedbin bir hayat görüşünü de ifade eder. *Servet-i Fünun* dergisi etrafında toplanan Edebiyat-ı Cedidecilerin dil ve üslubuna, sanat ve hayata bakışlarına genel hatlarıyla uyan bir türdür.

“Özellikle romantik edebiyatın kuralları kırma arzularına uygun bir tür olan mensur şiirin Türk edebiyatındaki en önemli temsilcileri, *Mensur Şiirler* adlı eseri ile Halit Ziya, *Siyah İnciler* (1901) ile de Mehmet Rauf’tur. *Servet-i Fünuncuların* süslü dilleri ve aşırı duygusalılıklarıyla işledikleri ölüm, yalnızlık, aşk temaları ve tabiati anlatma çabaları, yazarlarının öteki eserleri ile ortaktır. Batı edebiyatının bu nispeten yeni “ara türü” Rezaizade’den başlayarak *Servet-i Fünuncuları* derinden etkilemiştir.” (Enginün 2013: 132)

Servet-i Fünun’un incelenen bu sayılarında 19 mensur şiir tespit edilmiştir. Bunlardan üçü asıl kısım olan *Servet-i Fünun* bölümünde, geriye kalan 16 mensur şiir, ilave kısım olan *Musavver Servet-i Fünun* kısmında yayımlanmıştır. Yayımlanan bu metinler, *Servet-i Fünun* sanatçılarının mizaç ve sanat anlayışlarına uyan eserlerdir. Karamsarlık, alınganlık, ferdiyetçi aşırı duygulanmalar metinlere hâkimdir.

İncelenen sayılarda yayımlanan on dokuz mensur şiirin bir tanesi, hakkında herhangi bir bilgiye ulaşamadığımız Kenan Melih’in Fransızcadan çevirdiği ‘Bir Genç Kızın Vefatı’ adlı metindir. Yayımlanan on dokuz mensur şiirin üçü Celal Sahir’e aittir. Bunlardan ikisi Hakkı imzasıyla, biri Celal Sahir imzasıyla yayımlanmıştır. Celal Sahir, incelenen sayılarda mensur şiir türündeki metinlerini;

gece, ay, yalnızlık, alınganlık, kadın, kavuşamama, gözyaşı ve aşk kavramları etrafında oluşturmuştur.

İncelen sayılarda mensur şiir türünde metinleri yayımlanan diğer sanatçılar şunlardır: H. Macit, Asaf Muammer, Kemal Hüzni, S. Muzaffer, A. Veysel, Kenan Melih, Numan Semih.

Asaf Muammer imzasıyla dört mensur şiiri yayımlanan sanatçının ise, Servet-i Fünun dergisinin 1119. sayıda karşılaştığımız Asaf Muammer Kutayış olduğu tahmin edilmektedir. Bu iki isim dışında kalan sanatçılarla ilgili herhangi bir bilgiye ulaşılammıştır.

550. sayıda Hüseyin Cahit Yalçın'ın Fransızcadan çevirdiği 'Parnas Şairleri' başlıklı yazıda, Leon Dier ve Mallarme'in de birer mensur şiiri bulunmaktadır.

1.1.3.5. Şiir

Servet-i Fünun devrinde, roman türünde olduğu gibi şiir türünde de bir olgunluk evresine ulaşılmıştır. Bu devir sanatçıları şiiri ciddiye almışlardır. Şiirin teorisi üzerinde düşünüp Batılı formda şiirler yazmışlardır. Şiir sanatında şekil ve konunun uyumuna dikkat etmişlerdir. Sadece "güzel" olanın değil; hayattaki olumsuzlukların da şiirin konusu olabileceğini somut örneklerle göstermişlerdir. Böylece şiirin konusu bu dönemde genişler. Fransız sembolist ve parnas şairlerinden etkilenen Servet-i Fünun sanatçıları, devrin siyasi ve sosyal ortamının, kişiliklerinin ve sanat algılarının izleğinde çoğunlukla toplumsal konulardan uzak eserler vücuda getirmişlerdir.

"Servet-i Fünun şiirine orijinal imaj, allegori ve sembolü sokan Cenap'tır. Cenap, yalnız üslup bakımından değil, şiir penceresinden dünyayı seyrediş hususunda da bütün Servet-i Fünun şairlerine tesir etmiştir. Eşyada ilk defa yeni renkler gören ve ruhi halleri, renkli manzaralar halinde ortaya sermesini öğreten Cenap'tır. Sembolistlerin nokta-i nazarı olan ruh-ı kâinat, yani eşyada esrarlı bir ruh aramak fikri de Cenap'ın şiirleriyle başkalarına yayılmıştır." (Kaplan 2009: 41)

Servet-i Fünun şairlerine baktığımızda eserlerini ortak bir duygu etrafında şekillendirdiklerini de görürüz. Aşk, tabiat, aile hayatı temaları etrafında, karamsar bir ruh haliyle eserlerini yazmışlardır.

"Servet-i Fünun şairlerinde -nâsirlerinde- toplumdan kaçma, tabiata, hayale sığınma, nefret ve hüznü bir edebî değer haline getirme, intihar arzusu, kelimelerle

tablo yapma merakı ortaktır ve bunların hemen hemen hepsinin örnekleri Tefvik Fikret'te bulunmaktadır." (Enginün 2013: 537)

Yukarıda da belirtildiği gibi bu dönemin sanatçıları, şiirin teorisi üzerinde düşünmüşler ve Tefvik Fikret gibi, Hüseyin Cahit Yalçın gibi sanatçılar "Musahabe-i Edebiye" başlıklı yazıları ile daha önceki çalışmalarda bu konuya dair derinlikli bilgiler vermişlerdir. Yine Cenap Şahabettin şiire dair makaleler yazmıştır. Servet-i Fünûncular özellikle şiirde kullandıkları dil ve sanatkârane üslup sebebiyle dışarıdan ve kendi içlerinden eleştirilmişlerdir. Dönemin önemli sanat adamı Ahmet Mithat Efendi tarafından "Dekadan" olmakla suçlanmışlardır. İçeriden ise bu dönemin şiir anlayışını, özellikle Cenap Şahabettin'in şiir anlayışını eleştiren Ali Ekrem, "Şiirimiz" başlıklı makaleyi kaleme almıştır.

Devrin başlıca şairleri, Tefvik Fikret, Cenap Şahabettin, Hüseyin Siret, İsmail Safa, Hüseyin Suat, Celal Sahir, Süleyman Nesip, Süleyman Nazif, A. Nadir, H. Nazım, Faik Ali gibi isimlerdir.

İncelenen sayılarda toplam on üç şiir yayımlanmıştır. Bunlardan üçü Süleyman Nesip'e, diğer üçü de Faik Ali'ye aittir. Diğer şiirler İsak Ferera (İsak Ferera Efendi), Rıfat Enis, A. İsmet, Ahmet Haşım, Bahaeddin gibi şairlere aittir. Bu on üç şiirin beşi, derginin asıl kısmı olan *Servet-i Fünun*'un 547, 559 ve 564. sayılarında yayımlanmıştır. Geriye kalan sekiz şiir, *Musavver Servet-i Fünun* adlı ilave kısmın 547, 549, 550, 552 ve 553. sayılarında bulunmaktadır.

Bundan önceki sayılara nazaran yayımlanan şiir sayısının epeyce azaldığı görülmektedir. İncelenen 104 sayıda sadece on üç şiir bulunması, derginin özellikle 553. sayıdan sonra edebî yönünün kalmadığını göstermektedir. İncelenen sayılarda az sayıda da olsa yayımlanan şiirler, şekil ve içerik bakımından Servet-i Fünun'un şiir anlayışına uygunluk gösterir tarzdadır. Hüseyin Cahit Yalçın'ın "Parnas Şairler 2-3-4" isimli Fransızcadan çevirdiği makaleleri ve 551. sayıda yine Hüseyin Cahit'in, Tefvik Fikret'in *Rübab-ı Şikeste* adlı şiir kitabını değerlendirdiği yazı, bu türe dair örnek verilecek metinlerdir. "Edebiyat-ı Hazıra" başlığı altında, adı geçen kitaptan şiir örnekleri verilerek eser değerlendirilmiştir. Bu yazılar "Tenkit ve Tahlil" başlığı altındaki bölümde incelenmiştir.

1.1.3.6. Tenkit ve Tahlil Yazıları

“Servet-i Fünun neslinin tenkit anlayışı, çağdaşları olan Fransız tenkidine, bilhassa Hyppolite Taine’e dayanır. Onlar Türk edebiyatındaki tenkit anlayışını birçok noktalarda kusurlu bularak edebiyatımızda yeni bir tenkit görüşü yaratmak istediler. Servet-i Fünun’dan önceki nesiller, Batılı yazarların edebiyata dair görüşlerinden istifade etmiş olmakla beraber, Batılı tenkitçilerin tenkidî fikir ve eserleri ile yakından meşgul olmamışlardır. Servet-i Fünuncular Batılı yazarların eserlerini daha büyük bir dikkatle inceledikleri gibi, tanınmış tenkitçilerin fikirlerinden de geniş olarak faydalanmışlardır.” (Ercilasun 1998: 71)

Cenap Şahabettin (R.Vecdi), tenkidin yeni bir “edebî şube” olduğunu, müntekidin vazifesinin bir eserin kısımlarını ve kusurlarını ortaya dökmek olmadığını, onun asıl edebî kıymetini okura duyurmak olduğunu söyler. Ve devamla bu noktadaki görüşlerini şöyle ifade eder:

“Müntekid denilen sanatkâr, edebî eserlerdeki nazik güzelliğin kendi parlak vicdanı üzerindeki derin nüfuzunu okuyucularına yaymaya çalışır... İntikad bir nevi serh etme ve açıklama, bir nevi genişletme ve aydınlatmadır; müntekid, bütün ilmî, bütün beyan kudretini, görme nüfuzunu, his ve hayal inceliklerini, aklî şualarını tamamını edebî nefiselerin güzelliklerinin sınırlarını keşfetmek için sarf eder...” (Ercilasun 1998: 72)

Halit Ziya, *Kırk Yıl* adlı eserinde bu konuya değinir ve kendi dönemlerine kadar tenkidin lafza ve şekle dair yapıldığını belirterek bu türün kendilerine kadar gelinen sürede anlaşılmadığını belirtir. “se ve sin” sesleri üzerinden yapılan tartışmaları örnek gösterir. Servet-i Fünunculara göre tenkit şahsidir. Kişinin bir eser hakkındaki kişisel duygu ve düşüncelerinin ifadesi olduğunu savunurlar. Mehmet Rauf’a göre, edebiyat hayatın, tenkit de edebiyatın romanı olarak görülür.

Servet-i Fünuncular Taine, Faguet, Lemaitre, France ve Brunetiere gibi Fransız tenkitçilerinin etkisi ile bu sahada disiplinize edilmiş objektif ve yapıcı tenkidî metinler kaleme almışlardır. Özellikle Ahmet Şuayp, bu alanda çalışmalarını yoğunlaştırmıştır. Bu tarz makalelerini ve çalışmalarını *Hayat ve Kitaplar* (Erbay 2005: 9) isimli eserinde toplamıştır. Daha çok Fransız edebiyat tarihçisi, tenkitçisi ve düşünürü olan ve tenkitte “ırk, muhit, an” kavramlarını ön plana çıkaran Hyppolite Taine’den etkilenen Ahmet Şuayp, edebiyatın yan alanlarından faydalanmasını eserin anlaşılmasında gerekli görür.

“Edebî eserlerin ilmî metotlarla ve sağlam bir bilgiye dayanılarak incelenmesi gerektiğine ve bunun için sosyoloji ve psikoloji bilimlerinden de faydalanılması zaruretine inanıyordu.” (Akyüz Tarihsiz: 128)

Servet-i Fünun'un incelenen sayılarında tenkidî metin olarak önce Hüseyin Cahit Yalçın'ın "Parnas Şairleri" başlıklı farklı sayılarda üç makalesi bulunmaktadır. Fransızcadan tercüme edilen bu metinler, Fransa'da Parnas şairlerinin kendilerini tanıtmaları ve ilk ortaya çıktıklarında çektikleri sıkıntılar, nasıl bir araya gelip bu edebî ekolü kurdukları, ekole mensup şair ve yazarların çalışmalarından vs. okur haberdar edilmiştir. Bu üç makale 547,549 ve 550. sayılarda yayımlanmıştır. 551. sayıda Ahmet Hikmet Müftüoğlu'nun *Haristan* adlı eserini Mehmet Rauf, "Tedkikat-ı Edebiye" üst başlığı ile değerlendirmiştir. Yapıcı bir tenkittir. Eserin özellikle şiirselliği vurgulanmıştır. Mehmet Rauf bu tenkidî makalesinde *Haristan* hikâyesini de ayrıca dergi sayfalarında okura sunmuştur. Yine 551. sayıda Hüseyin Cahit, Tevfik Fikret'in *Rübab-ı Şikeste* adlı şiir kitabını değerlendirmiştir. "Edebiyat-ı Hazıra" başlığı altında, adı geçen kitaptan şiir örnekleri verilerek eser değerlendirilmiştir. Burada Hüseyin Cahit, Tevfik Fikret'in sanatına, şiirine ve hayatına dair görüşlerini dile getirmiştir.

552. sayıda Hüseyin Cahit Yalçın, bu kez yine "Edebiyat-ı Hazıra" üst başlığıyla Halit Ziya'nın "*Bir Yazın Tarihi*" adlı hikâye kitabını değerlendirdiği görülür. Eserde geçen bazı hikâyelerin içeriğine dair bilgiler verilmiştir. Bu eserden yola çıkılarak Halit Ziya'nın hayat ve âlem hakkındaki görüşleri, felsefesi tahlil edilmiştir. Tenkidî bir çalışma yaparken onun sadece bir eserinden yola çıkılmaması, başka eserlerinin de okunması gerektiği ayrıca vurgulanmıştır.

Servet-i Fünun sanatçıları içerisinde bu türde metinleri kaleme alan sanatçılar şunlardır: Halit Ziya, Mehmet Rauf, Cenap Şahabettin, Hüseyin Cahit Yalçın, Tevfik Fikret, H. Nazım, Ahmet Şuayp.

1.1.3.7. Tercümeleler

Tercüme yeni bir kültürün, düşünce ikliminin, medeniyetin tanınmasını sağlayan bir faaliyettir.

"Evet, tercüme sanatların en gücü: Başka bir iklimde, başka bir çağda doğan düşüncenin kendi toprağımızda dirilmesi... Tercüme bir fetihtir, yalnız dili değil, düşünce ve hassasiyetin girift dünyasını da zenginleştiren bir fetih." (Meriç 2012: 119-120)

Kültürlerin tanınmasında, etkileşiminde tercüme faaliyetinin önemi büyüktür. Öyle ki tercüme faaliyeti, kültürel uyanışa vesile olabilecek kadar

güçlü bir enstrüman olmuştur tarihte. F. Gundolf, tercüme faaliyetini gruplandırırken şunu söyler:

“Dördüncü bir grup tercüme daha var: yabancı bir dünyayı tanıtmak, hiç değilse okuyucularını o dünyaya yollamak endişesi ile yapılan tercüme... Hedefleri, zevke yeni ufuklar açmak, yani evrensel edebiyatı tattırmaktır.” (Meriç 1998: 45)

Medeniyetlerin yeni bir ruhla uyanışları ve yeniden dirilişleri için tercümelerin ne kadar etkin olduğu bilinmektedir. “*Ve hakikaten medeni açılışın sürekliliğini temin eden bütün uyanış devirleri onunla, tercüme ile açılmıştır.*” (Ülken 1997: 14) Hilmi Ziya Ülken, Batı’yı tanımamız bağlamında tercümenin önemini belirtirken, “*Üçüncü Ahmet devrinde matbaa kurularak Garp tercümelemleri başladıktan sonra fikir tarihimizde yeni bir sayfa açıldı.*” der. (Ülken 1997: 326)

Yeni Türk Edebiyatı’nın doğuşu ve gelişimi aşamalarına bakıldığında da yine tercümelerle karşılaşılır. Batı edebiyatını tanıma süreci de tercüme, taklit ve telif aşamalarından geçmiştir. Diğer taraftan dil bilen çok az insan Batılı eserleri orijinallerinden okuyarak o medeniyeti tanımıştır. Tercümeler aracılığıyla bilgilenme, yeni dünyaları, medeniyetleri tanıma ve yeni estetik zevklerin farkına varılma noktasında süreli yayınlar, edebî ve kültürel hayatımızda önemli rol oynamıştır. *Servet-i Fünun* dergisi, Batı’nın kültürel ve edebî yönden tanınması bağlamında önemli bir yere sahip süreli yayınlardandır. *Servet-i Fünun* dergisinin Batı’daki fennî gelişmelere de bazı dönemlerde bolca yer verdiği görülür.

İncelenen sayılarda hikâye, roman, mensur şiir, tenkit gibi türlerde tercümeler yayımlanmıştır. Bu türler çerisinde özellikle tefrika edilen romanlar ve yayımlanan hikâyeler çoğunluktadır. Ahmet İhsan’ın Jules Verne’den tercüme edip tefrikalar halinde yayımladığı fennî romanlar dikkat çeker. Jules Verne’in *Spenser Adası*, *Şansellor*, *Antil Adaları’na Seyahat* isimli romanları ve Paul Bourget’in *Mai Düşes* isimli romanını da Ahmet İhsan tercüme ederek tefrikalar halinde dergide yayımlamıştır. Yine bu çalışmada Pierre Loti’nin *İzlanda Balıkçıları* ve *Madam Krizantem* isimli romanları tefrika hâlinde yayımlanmıştır. *İzlanda Balıkçıları’nın* 1937’deki basımında mütercim olarak Hüseyin Cahit görünmektedir. İsmail Habib, bu eserin Hüseyin Cahit tarafından *Servet-i Fünun* zamanında tercüme edildiğini ifade etmiştir. “*Hüseyin Cahit tarafından bu eser ta Servet-i Fünun zamanlarında, bundan kırk yıl evvel tercüme olunmuştu.*” (Sevük 1941: 402) Yukarıdaki bilgiler,

mütercimi belirtilmese bile İzlanda Balıkçısı'nın Hüseyin Cahit tarafından tercüme edildiğini göstermektedir. Lamartin'in *Graziella* romanı ile Marie Goron'un *Javel Sokağı Cinayeti* de tercüme edilerek tefrikalar halinde yayımlanan romanlar arasındadır. Bunların da mütercimleri belirtilmemiştir. İsmail Habib' in *Avrupa Edebiyatı ve Biz* isimli eserinde, 1878'de *Graziella*'nın Yusuf Neyyir tarafından tercüme edildiği belirtilmiştir. Devamında müterciminin ismi verilmeden 1871 yılında Ermeni harfleriyle bu eserin tercümesinin yapıldığını öğreniyoruz. 1930'lu yıllarda yine birkaç kez farklı isimlerce bu roman Türkçeye tercüme edilmiştir.

İncelenen sayılarda özellikle Hüseyin Cahit Yalçın tarafından bazen bu isimle, 553. sayıdan sonra ise Safvet Suat ve S.S imzalarıyla birçok tercüme hikâyeye de rastlanmıştır. Yine, Mahmut Sadık ve Kadri imzalarıyla tercüme hikâyelere rastlarız. Bunlar çoğunlukla Fransızcadan tercüme edilmiştir. Topluluğun dağılmasının sonrasına denk gelen bu çalışmada yayımlanan şiir ve mensur şiirler, çoğunlukla telif özelliği gösterirken hikâye ve romanlar daha çok tercüme niteliğindedir. Hüseyin Cahit Yalçın'ın Fransızcadan tercüme ettiği Parnas Şairleri adlı tenkit türündeki makaleleri de burada hatırlatmak yerinde olacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM
TAHLİLİ DİZİN

2.1.Yazılar

2.1.1.Sistemantik Dizin

SAYI: 547 CİLT: 22 YIL: 11
23 AĞUSTOS 1317 [5 EYLÜL 1901]

YAZAR ADI	MAKALE ADI	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
Mehmet Rauf	Hanımlar Arasında-2	2-6
Süleyman Nesip [Mehmet Sami(Süleymanpaşa zade)]	İlk Heyecan-Yalnız Sen	2-3
Hüseyin Cahit [YALÇIN]	Musahabe-i Edebiye: Parnas Şairleri-2	6-10
Yahya Halit	19. Asırda İlmî Hayatın Terakkisi	10-12
Paul Bourget (çev. Ahmet İhsan TOKGÖZ)	Mai Düşes	13-14
Uşşakizade Halit Ziya	Kırk Hayatlar	15-16
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLİTIQUE		
İmzasız	Tevcihât	1-3
İmzasız	Dâhiliye	3-5
İmzasız	Muhaberat-1 Aleniye	5
MUSAVVER SERVET-İ FÜNUN		
İmzasız	İfade-i Mahsusa	1
A.(‘Ayn) İsmet	İnfial	1
Bahaddin	Ne Olurdu	1
H. Macit	Ruhum-Emellerim-Tevvühat-1 Leyliye	1-2
Ahmet İrfan	Kadın Kalbi	2
Asaf Muammer	Hayal ü Hakikat	2

SAYI: 548 CİLT: 22 YIL: 11
30 AĞUSTOS 1317 [12 EYLÜL 1901

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
Cevat	Zekâya Dair	18-22
Yahya Halit	XIX. Asırda İlmî Hayatın Terakkisi	22-25
İbrahim	Lisan Dersleri	25-30
İmzasız	Ayastefanos Yarışı	27
Hakkı [Celal Sahir EROZAN]	Geceler	30
Paul Bourget (çev. Ahmet İhsan TOKGÖZ)	Mai Düşes	31-32
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLITIQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	7
İmzasız	Tevcihât	7-11
İmzasız	Tebliğat-ı Resmiye	11
İmzasız	Dâhiliye	11-12
İmzasız	Hariciye	12

SAYI: 549 CİLT: 22 Yıl: 11
5 EYLÜL 1317 [18 EYLÜL 1901]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
Mehmet Cavit	Musahabe-i İktisadiye: Japonya'ya Dair	34-38
Hüseyin Cahit [YALÇIN]	Musahabe-i Edebiye: Parnas Şairleri-3	39-44
Cevat	Zekâya Dair	45-47
Uşşakizade Halit Ziya	Kırık Hayatlar	48
MUSAVVER SERVET-İ FÜNUN		
Asaf Muammer	Kızımla	3
İsak Ferera	Tıfl-ı Aşk	3
A.('Ayn)İsmet	Ondan-Saç	3
Hakkı Behiç	Geceler-1	3-4
Asaf Muammer	Defter-i Hatıratımdan Bir Sahife	4
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLITIQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	15
İmzasız	Tevcihât	15-17
İmzasız	Tebliğat-ı Resmiye	17
İmzasız	Dâhiliye	17-18
İmzasız	Hariciye	18-19

SAYI: 550 CİLT: 22 YIL: 11
13 EYLÜL 1317 [26 EYLÜL 1901]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
İbrahim	Kitabet ve Edebiyat Dersleri	50-54
Cevat	Zekâya Dair	54-58
Hüseyin Cahit [YALÇIN]	Musahabe-i Edebiye: Parnas Şairleri-4	58-61
Mehmet Rauf	Hanımlar Arasında-3	61-63
Uşşakizade Halit Ziya	Kırık Hayatlar	63-64
MUSAVVER SERVET-İ FÜNUN		
Kemal Hüzni	Şiir-i Emel	5
S. Muzaffer	Bir Temenni-Yakılmış Yazılarımın Külleri Karşısında	5
A. Veysel	Bir Gece	5-6
Asaf Muammer	Defter-i Hatıratımdan Bir Sahife	5-6
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLİTIQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	21
İmzasız	Tevcihât	21-23
İmzasız	Tebliğat-ı Resmiye	23
İmzasız	Dâhiliye	23-24
İmzasız	Hariciye	24

SAYI: 551 CİLT: 22 YIL: 11
20 EYLÜL 1317 [3 EKİM 1901]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
Mehmet Rauf	Haristan	66-70
Kadri [Mahmut Sadık]	Mütenevvi Malumat: Serair-i Hüsn ü An- Eller	71-74
Hüseyin Cahit [YALÇIN]	Hayat-ı Hakikiye Sahneleri: Kayıkçı	74
Hüseyin Cahit [YALÇIN]	Edebiyat-ı Hazıra: Rübab-ı Şikeste	75-78
Uşşakizade Halit Ziya	Kırık Hayatlar	79-80
MUSAVVER SERVET-İ FÜNUN		
Asaf Muammer	Dinle Ruhum	7
Kemal Hüznî	Yâd-ı Hicran	7
H. Macit	Benim Bülbülüm	7
Kenan Melih	Bir Genç Kızın Vefatı	7-8
Numan Semih	Keman Sesi	8
Asaf Muammer	Defter-i Hatıratımdan Bir Sahife	8
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLİTİQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	27
İmzasız	Tevcihât	27-29
İmzasız	Tebliğat-ı Resmiye	29
İmzasız	Dâhiliye	29-30
İmzasız	Hariciye	30-31

SAYI: 552 CİLT: 22 YIL: 11
27 Eylül 1317 [10 EKİM 1901]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
Mehmet Cavit	Musahabe-i İktisadiye: İngiltere Ticareti ve Transuval Muharebesi	82-86
Hüseyin Cahit [YALÇIN]	Edebiyat-ı Hazıra: Bir Yazın Tarihi	86-91
Cevat	Zekâya Dair	91-93
Kadri [Mahmut Sadık]	Avrupa Postası: Hayat-ı İlmiye, Edebiye ve İçtimaiye	93-94
Uşşakizade Halit Ziya	Kırık Hayatlar	95-96
MUSAVVER SERVET-İ FÜNUN		
Asaf Muammer	Siz de Beraber Olsaydınız	9
Necmettin Suat	Hayat-ı Hakikiye Sahneleri: Süt Ana	10
İbrahim İhsan	Teati-i Mahremiyet	10
Hakkı Behiç	Geceler-2	10
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLITIQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	33
İmzasız	Tevcihât	33-35
İmzasız	Dâhiliye	35-36
İmzasız	Hariciye	36-37

SAYI: 553 CİLT: 22 YIL: 11
3 TEŞRİNİEVVEL 1317 [16 EKİM 1901]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
İbrahim	Kitabet ve Edebiyat Dersleri	98-103
Celal Sahir [EROZAN]	Mevalid-i Hicran-3	103
Hakkı [Celal Sahir EROZAN]	Kadınlarla-1	103
Hüseyin Cahit [YALÇIN]	Musahabe-i Edebiye: Edebiyat ve Hukuk	104- 107
Uşşakizade Halit Ziya	Kırık Hayatlar	111- 112
MUSAVVER SERVET-İ FÜNUN		
Ahmet Haşim	O Geceden Sonra	11
Salih Muzaffer	Bekâ-yı İftirakına Karşı	11-12
A. Veysel	Körfez Vapurunda	12
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLITIQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	39
İmzasız	Tevcihât	40
İmzasız	Tebligat-ı Resmiye	41
İmzasız	Dâhiliye	41-42

SAYI: 554 CİLT: 22 YIL: 11
22 TEŞRİNİSANI 1317 [5 ARALIK 1901]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
Ahmet İhsan [TOKGÖZ]	Musanna Haber Kısmı	114-115
Mehmet Cavit	Musahabe-i İhsaiye: İstatistik	116-118
Mehmet Cavit	Musahabe-i İktisadiye: İngiltere Ticareti	118-119
İmzasız	Resimlerimiz: On İki Ay Kutb-ı Cenubi Buzları Arasında Hatıra-i Seyahat	119-122
İmzasız	Merhum Halil Rıfat Paşa	122-123
İmzasız	Vüzera-yı Saltanat-ı Seniyyeden Müteveffa Artin Paşa-Terceme-i Hâli	123-124
Uşşakizade Halit Ziya	Kırık Hayatlar	125-127
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLITIQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	45
İmzasız	Tevcihât	45-47
İmzasız	Tebligat-ı Resmiye	47
İmzasız	Dâhiliye	47-48
İmzasız	Hariciye	48-49
İmzasız	Galata Borsası	49
İmzasız	Muhaberat-ı Aleniye	49

SAYI: 555 CİLT: 22 YIL: 11
29 TEŞRİNİSANI 1317 [12 ARALIK 1901]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
Ahmet İhsan [TOKGÖZ]	Musanna Haber Kısmı	130-131
Kadri [Mahmut Sadık]	Serair-i Hüsn ü An: Saçlar	132-134
İmzasız	Resimlerimiz: Seri-üs-Seyr Vapurlar- Transatlantik Sauve Vapuru	134-135
İmzasız	İngiliz Tüccarları: Bir Sabuncu	136-138
İmzasız	Küçük Hikâye: Lidya	138-141
İmzasız	Kimyager Bir Deli	142
Uşşakizade Halit Ziya	Kırık Hayatlar	143-144
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLITIQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	53
İmzasız	Tevcihât	53-56
İmzasız	Tebliğat-ı Resmiye	56
İmzasız	Dâhiliye	56-57
İmzasız	Vefeyât	57
İmzasız	Hariciye	58
Goron, Marie	Javel Sokağı Cinayeti	1-4

SAYI: 556 CİLT: 22 YIL: 11
6 KÂNUNUEVVEL 1317 [19 ARALIK 1901]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
Ahmet İhsan [TOKGÖZ]	Musanna Haber Kısmı	146-147
Ali İhsan	Musahabe-i Coğrafiye ve Sanaiye: İngiltere ve Ticaret ve Sanayii	147-150
İmzasız	Oyuncak Sergisi	150-151
İmzasız	Tiryakilik Âleminde	152-154
İmzasız	Resimlerimiz: Dersaadet İran Sefir-i Kebir-i Cedidi	154-155
İmzasız	Tiyatro Binaları	155-156
...		
İmzasız	Küçük Hikâye: Madamın Yalanı	157-158
Uşşakizade Halit Ziya	Kırık Hayatlar	159-160
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLITIQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	63
İmzasız	Tevcihât	63-66
İmzasız	Tebligat-ı Resmîye	66-67
İmzasız	Dâhiliye	67
İmzasız	Gidenler ve Gelenler	67
İmzasız	Vefeyât	67
İmzasız	Hariciye	67-68
Goron, Marie	Javel Sokağı Cinayeti	5-8

SAYI: 557 CİLT: 22 YIL: 11
13 KÂNUNUEVVEL 1317 [26 ARALIK 1901]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
Ahmet İhsan [TOKGÖZ]	İstanbul Postası	162-163
İmzasız	Musahabe-i Ziraiye: Tereyağı İmali	164-167
İkdam	Resimlerimiz: Kuds-i Şerife Su İsalesi-Doktor Esat Feyzi Bey	167-170
İmzasız	Küçük Hikâye: Palyaço'nun Aşkı	170-175
Kadri	Tiyatro Binaları	175
İmzasız	Musavver Servet-i Fünun Koleksiyonu ve Ciltleri İlanı	176
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLITIQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	69
İmzasız	Tevcihât	69-70
İmzasız	Tebliğat-ı Resmiye	70-71
İmzasız	Dâhiliye	71
İmzasız	Hariciye	72
Goron, Marie	Javel Sokağı Cinayeti	9-12

SAYI: 558 CİLT: 22 YIL: 11
20 KÂNUNUEVVEL 1317 [2 OCAK 1902]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
Ahmet İhsan [TOKGÖZ]	İstanbul Postası	178
Ahmet İhsan [TOKGÖZ]	Musanna Haber Kısmı	179-182
İmzasız	Resimlerimiz: Timsahların Terbiyesi	182-183
Mehmet Cavit	Avrupa'da Bir Müessesesi-i Hayriye	184-186
İmzasız	Musahabe-i İlmiye: Uyku ve İstirahat	186-187
Hüseyin Cahit [YALÇIN]	Küçük Hikâye: Sürat Katarında	187-190
Kadri	Müellifin Merakı	191-192
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLİTIQUE		
İmzasız	Ziyaret-i Harika-i Saadetli Âla-yı Vâlası	75-76
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	76
İmzasız	Tevcihât	76-79
İmzasız	Tebligat-ı Resmîye	79
İmzasız	Dâhiliye	79
İmzasız	Hariciye	79-80
Goron, Marie	Javel Sokağı Cinayeti	13-16

SAYI: 559 CİLT: 22 YIL: 11
27 KÂNUNUEVVEL 1317 [9 OCAK 1902]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
Ahmet İhsan [TOKGÖZ]	İstanbul Postası	194
İmzasız	Fotoğrafının İlm-ül-Arza Hizmeti	195-197
İmzasız	Resimlerimiz: Balonculuk	197-199
İmzasız	Elektrik Şimendiferi	199-201
Faik Ali [OZANSOY]	Madam Rejan'a	201
İmzasız	Uyku ve İstirahat	201-202
S. Sil Renard	Küçük Hikâye: Dostlar (Mütercimi: Hüseyin Cahit)	202-206
Uşşakizade Halit Ziya	Kırık Hayatlar	207-208
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLİTİQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	85
İmzasız	Tevcihât	85-86
İmzasız	Gidenler ve Gelenler	86
İmzasız	Hariciye	86
İmzasız	Bursa	86
İmzasız	Tebliğat-ı Resmiye	85
İmzasız	Dâhiliye	84-85
Goron, Marie	Javel Sokağı Cinayeti	17-20

SAYI: 560 CİLT: 22 YIL: 11
3 KÂNUNUSANİ 1317 [16 OCAK 1902]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
Ahmet İhsan	Musanna Haber Kısmı	210-211
S.S.	Musahabe-i Tıbbiye: Tifonun Serumla Tedavisi	211-214
Safvet Suat	Avrupa'da Kadın Doktorlar	214-216
Kadri [Mahmut Sadık]	Serair-i Hüsn ü An: Saçlara Dair-2	216-219
İmzasız	Resimlerimiz: Merhum Doktor Kudret Raif Bey	219-220
Kadri [Mahmut Sadık]	Küçük Hikâye: Roza'nın Evlathığı	220-224
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLİTİQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	89
İmzasız	Iyd-ı Said-i Fitri Resm-i Celil-i Meali Delili	89-90
İmzasız	Tevcihât	90-92
İmzasız	Dâhiliye	92
İmzasız	Vefeyât	92
İmzasız	Hariciye	92
İmzasız	Muhaberat-ı Aleniye	92
Goron, Marie	Javel Sokağı Cinayeti	21-24

SAYI: 561 CİLT: 22 YIL: 11
10 KÂNUNUSANİ 1317 [23 OCAK 1902]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
Ahmet İhsan	İstanbul Postası	226
Doktor B. A	Musahabe-i Tıbbiye: Tifo	227- 229
Kadri [Mahmut Sadık]	Musahabe-i Ziraiye	229- 231
Nefise Talat	Hanım Kızlarımız- 1	231- 234
İmzasız	Teracim-i Ahvâl: Henry Fukiye	234- 235
İmzasız	Anvers Limanı	235
Mehmet Cavit	Şekercilik ve Şeker Buhranı	236-238
Uşşakizade Halit Ziya	Kırık Hayatlar	239-240
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLITIQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	95
İmzasız	Tevcihât	95-98
İmzasız	Tebliğat-ı Resmiye	98
İmzasız	Dâhiliye	98-99
İmzasız	Gidenler ve Gelenler	99
İmzasız	Hariciye	99
Goron, Marie	Javel Sokağı Cinayeti	25-28

SAYI: 562 CİLT: 22 YIL: 11
17 KÂNUNUSANİ 1317 [30 OCAK 1902]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
İmzasız	Eazım-ı Muvaffakiyat-ı Hazret-i Hilafetpenahiden	242-250
Ahmet İhsan	Küçük Hikâye: Flaviano (İtalya Müelliflerinden Madam Matild Serau'nun Asarından Mütercemedir)	250-254
Uşşakizade Halit Ziya	Kırık Hayatlar	254-256
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLİTIQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	103
İmzasız	Tevcihât	103-105
İmzasız	Tebliğat-ı Resmiye	105
İmzasız	Dâhiliye	105-106
İmzasız	Vefeyât	106
İmzasız	Gidenler ve Gelenler	106
İmzasız	Hariciye	106
Goron, Marie	Javel Sokağı Cinayeti	29-32

SAYI: 563 CİLT: 22 YIL: 11
24 KÂNUNUSANİ 1317 [6 ŞUBAT 1902]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
Doktor B. A.	Musahabe-i Tıbbiye: Dilsizlerin Söylettirilmesi	258-259
Ahmet İhsan	Musanna Haber Kısmı	259-261
Safvet Suat	Musahabe-i Ziraiye: Arıcılık ve Bal	261-264
İmzasız	Tezeyyün	264-267
İmzasız	Malumat-ı Evveliye-i Fenniye: Suya Dair	267-269
Kadri [Mahmut Sadık]	Resimlerimiz	269-271
Miralay Talat Bey Kerimesi Nefise(Talat)	Hanım Kızlarımız-2	271-272
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLİTIQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	109
İmzasız	Tevcihât	109-111
İmzasız	Tebliğat-ı Resmiye	111
İmzasız	Dâhiliye	111-112
İmzasız	Vefeyât	112
İmzasız	Hariciye	112
Goron, Marie	Javel Sokağı Cinayeti	33-36

SAYI: 564 CİLT: 22 YIL: 11
31 KÂNUNUSANI 1317 [13 ŞUBAT 1902]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
İmzasız	Bağdat Şimendifer-i Hatt-ı Kebir-i	274
Kadri [Mahmut Sadık]	Musahabe-i Sıhhiye: Vereme Galebe	275-281
Faik Ali [OZANSOY]	Tegazzül	282
Miralay Talat Bey Kerimesi Nefise	Hanım Kızlarımız-4	282-283
İmzasız	Anvers Limanı	283-286
Leon	Küçük Hikâye: Papağanım	286-288
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLITIQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	115
İmzasız	Tevcihât	115-116
İmzasız	Tebliğat-ı Remiye	116-117
İmzasız	Dâhiliye	117
İmzasız	Hariciye	117-118
Goron, Marie	Javel Sokağı Cinayeti	37-40

SAYI: 565 CİLT: 22 YIL: 11
7 ŞUBAT 1317 [20 ŞUBAT 1902]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
İmzasız	Musanna Haber Kısmı	290
Nevsal Atik	Resimlerimiz: Sanatoryumlar, Vereme Tutulanlara Mahsus Şifahaneler	291
Kadri[Mahmut Sadık]	Musahabe-i Sıhhiye: Vereme Galebe-2	291-295
Miralay Talat Bey Kerimesi Nefise	Hanım Kızlarımız-5	295-298
İmzasız	Viktor Hugo'nun Doğumunun 100. Sene-i Devriyesi	298
Safvet Suat	Tağdi	299-301
İmzasız	Asar-ı Münteşire: Safahat-ı Kalp	301
Uşşakizade Halit Ziya	Kırık Hayatlar	302-303
İmzasız	Musavver Servet-i Fünun Koleksiyonu ve Ciltleri	...
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLITIQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	121
İmzasız	Tevcihât	121-122
İmzasız	Dâhiliye	122-123
İmzasız	Vefayât	123
İmzasız	Hariciye	123
Goron, Marie	Javel Sokağı Cinayeti	41-44

SAYI: 566 CİLT: 22 YIL: 11
14 ŞUBAT 1317 [27 ŞUBAT 1902]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
İmzasız	Musahabe-i Ziraiye: Ziraat Nokta-i Nazarından Sibirya	306-307
İmzasız	Musahabe-i Coğrafiye: Hindistan'ın İklim ve Havası	307-309
Safvet Suat	Musahabe-i Sıhhiye: Tağdi-2	309-313
İmzasız	Av Köpekleri	313-314
Kadri[Mahmut Sadık]	Küçük Hikâye: Luiz	314-318
Uşşakizade Halit Ziya	Kırık Hayatlar	319-320
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLİTIQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	127
İmzasız	Tevcihât	127-128
İmzasız	Tebliğat-ı Resmîye	129
İmzasız	Dâhiliye	129
İmzasız	Hariciye	129-130
İmzasız	Muhaberat-ı Aleniye	130
Goron, Marie	Javel Sokağı Cinayeti	45-48

SAYI: 567 CİLT: 22 YIL: 11
21 ŞUBAT 1317 [6 MART 1902]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
Ahmet İhsan	Musanna Haber Kısmı	322-323
İmzasız	Fen Postası	324-326
İmzasız	Cava Adasına Seyahat	326-328
Miralay Talat Bey Kerimesi Nefise	Hanım Kızlarımız: Kıskançlık, İffet	329-330
İmzasız	Musahabe-i Ziraiye: Arıcılık-2	331-334
İmzasız	Viktor Hugo ve Sene-i Devriyesi	334
İmzasız	Vereme Galebe -3	335
İmzasız	Seltik Vapuru	336
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLITIQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	135
İmzasız	Tevcihât	135-137
İmzasız	Tebliğat-ı Resmiye	137
İmzasız	Dâhiliye	138
İmzasız	Vefeyât	138
İmzasız	Hariciye	138
Goron, Marie	Javel Sokağı Cinayeti	49-52

SAYI: 568 CİLT: 22 YIL: 11
28 ŞUBAT 1317 [13 MART 1902]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
İmzasız	Musahabe-i Ziraiye: Toprak ve Mikroplar	338-339
Kadri	Nasıl Zengin Olunur	339-340
Miralay Talat Bey Kerimesi Nefise	Hanım Kızlarımız: Tesettür	341-343
İmzasız	Cava Adasına Seyahat	343-346
İmzasız	Arıcılık-2-	346-347
İmzasız	Merhum Ziya Bey	348
İmzasız	Küçük Hikâye: Akterisin Mevfukiyeti	348-351
İmzasız	Vereme Galebe-3	351-352
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLİTIQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	143
İmzasız	Tevcihât	143-144
İmzasız	Tebliğat-ı Resmîye	144-145
İmzasız	Dâhiliye	145
İmzasız	Gidenler ve Gelenler	145
İmzasız	Hariciye	145
Goron	Javel Sokağı Cinayeti	53-56

SAYI: 569 CİLT: 22 YIL: 11
7 MART 1318 [20 MART 1902]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
İmzasız	Tebrik-i İyd-i Said-i Azha	354
İmzasız	Musanna Haber Kısmı	354-357
Miralay Talat Bey Kerimesi Nefise	Hanım Kızlarımız	357-358
Kadri [Mahmut Sadık]	Musahabe-i Tıbbiye: Yaraların Tarz-ı Tedavi-i Cedidi	358-362
İmzasız	Arıcılık-3-	362-?
İmzasız	Jane Hading	364
İmzasız	Cava Adası'na Seyahat	367-368
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLITIQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	149
İmzasız	Tevcihât	149-151
İmzasız	Tebliğat-ı Resmiye	151
İmzasız	Dâhiliye	151-152
İmzasız	Hariciye	152
Goron, Marie	Javel Sokağı Cinayeti	57-60

SAYI: 570 CİLT: 22 YIL: 11
14 MART 1318 [27 MART 1902]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
Ahmet İhsan	Musanna Haber Kısmı	370-372
Miralay Talat Bey Kerimesi Nefise	Hanım Kızlarımız	372-374
Safvet Suat	Arıcılık-4: Oğul Çıkarma	374-377
Kuds-i Şerif Sancağı Merkez Belediye Tabibi İlhami	Musahabe-i Sıhhiye: Cüzzam İlleti	377-378
İmzasız	Vereme Galebe-4: Sanatoryumlarda Tedavi-i Verem	378-381
Kadri[Mahmut Sadık]	Küçük Hikâye: Bir Düello	381-384
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLİTIQUE		
İmzasız	Iyd-i Said-i Azha Ala-yı Valası	157-158
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	158
İmzasız	Tevcihât	158-159
İmzasız	Tebligat-ı Resmiye	159-160
İmzasız	Dâhiliye	160
İmzasız	Vefeyât	160
İmzasız	Hariciye	160
İmzasız	Muhaberat-ı Aleniye	160
Goron	Javel Sokağı Cinayeti	61-64

SAYI: 571 CİLT: 22 YIL: 11
21 MART 1318 [3 NİSAN 1902]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
Ahmet İhsan	İstanbul Postası	386
İmzasız	Musahabe-i Sıhhiye: Saf Havanın Vücuda Faydası	387-391
İmzasız	Vereme Galebe	391
Safvet Suat	Musahabe-i Ziraiye: Arıcılık-5 Kovanlar	392-394
İmzasız	Resimlerimiz: Akdağ Askerî Deposu	394-395
İmzasız	Cava Adasına Seyahat	395-396
İmzasız	Öteden Beriden	396-398
Kadri [Mahmut Sadık]	Küçük Hikâye: Deniz Tutması	398-400
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLITIQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	165
İmzasız	Tevcihât	165-168
İmzasız	Tebliğat-ı Resmiye	168-169
İmzasız	Dâhiliye	169
İmzasız	Vefeyât	169
İmzasız	Hariciye	169-170

SAYI: 572 CİLT: 22 YIL: 11
28 MART 1318 [10 NİSAN 1902]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
M. Sadık (Kadri)	Musanna Haber Kısmı	402-404
İmzasız	Cava Adasına Seyahat-Beşinci Mektup	404-406
İmzasız	Sesil Rudes'in Vasiyetnamesi	406
Ahmet İhsan	İstanbul Postası	407
Ahmet İhsan	Fennî Romanlar Müellif-i Şehîri Jules Verne	408-409
Jules Verne (Mütercimi: Ahmet İhsan)	Spenser Adası	410-411
İmzasız	Küçük Hikâye: Tesadüf	411-414
İmzasız	On Birinci Sene Yirmi İkinci Cildin Fihristi	415-416
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLITIQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	175
İmzasız	Tevcihât	175-178
İmzasız	Tebligat-ı Resmiye	178-179
İmzasız	Dâhiliye	179-180
İmzasız	Gidenler ve Gelenler	180
İmzasız	Hariciye	180
İmzasız	Muhaberat-ı Aleniye	180
Goron, Marie	Javel Sokağı Cinayeti	65-68

SAYI: 573 CİLT: 23 YIL: 12
4 NİSAN 1318 [17 NİSAN 1902]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
Ahmet İhsan	İstanbul Postası	2
Kadri [Mahmut Sadık]	Serair-i Hüsn ü An: Cildin Taraveti ve Metaneti	3-7
Kadri [Mahmut Sadık]	Küçük Ansiklopedi: Ziraat	7-8
İmzasız	Resimlerimiz: Kürkçülük	9-10
Safvet Suat	Musahabe-i Ziraiye: Arıcılık-Kovanlığın İdaresi	10-14
Jules Verne (Mütercimi: Ahmet İhsan)	Spenser Adası	14-16
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLİTIQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	1
İmzasız	Tevcihât	1-2
İmzasız	Dâhiliye	3-4
İmzasız	Hariciye	4-5
Goron, Marie	Javel Sokağı Cinayeti	69-72

SAYI: 574 CİLT: 23 YIL: 12
11 NİSAN 1318 [24 NİSAN 1902]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
Ahmet İhsan	İstabil Postası	18
M. Sadık (Kadri)	Musanna Haber Kısmı	19-20
Kadri [Mahmut Sadık]	Küçük Ansiklopedi: Hatt-ı Hecai	21-22
İmzasız	Musahabe-i Ziraiye: Arazinin Tezyid-i Bereketi	23-24
İmzasız	Küçük Ansiklopedi: Ağdiye	24-26
Safvet Suat	Arıcılık-Kovanlığın İdaresi-2-	26-30
Jules Verne (Mütercimi: Ahmet İhsan)	Spenser Adası	30-31
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLİTİQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	6
İmzasız	Tevcihât	6-9
İmzasız	Tebliğat-ı Resmiye	10
İmzasız	Dâhiliye	10-11
İmzasız	Hariciye	11
Goron, Marie	Javel Sokağı Cinayeti	69-72

SAYI: 575 CİLT: 23 YIL: 12
18 NİSAN 1318 [1 MAYIS 1902]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
Ahmet İhsan	İstanbul Postası	34-35
M. Sadık	Musanna Haber Kısmı	35-38
Kadri [Mahmut Sadık]	Musahabe-i Sıhhiye: Kömür Şekeri	38-39
Doktor Süleyman Numan	Ernest Von Leyden	40-42
Safvet Suat	Musahabe-i İlmiye: Tahlil	42-43
İmzasız	Musahabe-i Ziraiye: Öküzlerin Ziraate Hizmeti	44-46
Jules Verne (Mütercimi: Ahmet İhsan)	Spenser Adası	47-48
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLITIQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	13
İmzasız	Tevcihât	13-15
İmzasız	Dâhiliye	15-16
İmzasız	Hariciye	16
Goron	Javel Sokağı Cinayeti	17-18

SAYI: 576 CİLT: 23 YIL: 12
25 NİSAN 1318 [8 MAYIS 1902]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
Ahmet İhsan	İstanbul Postası	50
İmzasız	Musahabe-i Tıbbiye: Hayvanatta Bir Nevi Tedavi	51-52
Safvet Suat	Küçük Ansiklopedi: Balonculuk	52-55
İmzasız	Resimlerimiz: Barnom Cambaz Kumpanyası	56
İmzasız	Sanayi-i Nefise ve İlm-i Teşri	57-58
İmzasız	Cava Adasına Seyahat	58-61
Kadri [Mahmut Sadık]	Muhabbet	61-62
Jules Verne (Mütercimi: Ahmet İhsan)	Spenser Adası	63-64
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLITIQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	21
İmzasız	Tevcihât	21-23
İmzasız	Tebligat-ı Resmîye	23
İmzasız	Dâhiliye	23
İmzasız	Gidenler ve Gelenler	23
İmzasız	Hariciye	23-24
İmzasız	Muhaberat-ı Aleniye	24
Goron	Javel Sokağı Cinayeti	25
Ahmet Necati	Küçük Hikâye: Ah Şu Güzel Behiye	26

SAYI: 577 CİLT: 23 YIL: 12
2 MAYIS 1318 [15 MAYIS 1902]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
Ahmet İhsan	İstanbul Postası	66-67
İmzasız	Musanna Haber Kısmı	67-68
Safvet Suat	Musahabe-i Ziraiye: Amerika'da Sığır Ticareti	69-71
İmzasız	Musahabe-i Sıhhiye: Meşrubat ve Mekülatın Tağşişi	71-73
İmzasız	Mütenevvi Malumat: Akvaryum	73-74
Kadri [Mahmut Sadık]	Küçük Ansiklopedi: Küül	74-76
Jules Verne (Mütercimi: Ahmet İhsan)	Spenser Adası	77-79
İmzasız	Fransa Müstemlekatından Martinik Adası'nda Volkan Feveranı ve Bir Şehrin Kâmilten Mahvı	70
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLITIQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	27
İmzasız	Tevcihât	27-29
İmzasız	Tebliğat-ı Resmiye	29
İmzasız	Dâhiliye	29-30
İmzasız	Gidenler ve Gelenler	30
İmzasız	Vefeyât	30
İmzasız	Hariciye	30-31
İmzasız	Muhaberat-ı Aleniye	31

SAYI: 578 CİLT: 23 YIL: 12
9 MAYIS 1318 [22 MAYIS 1902]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
Ahmet İhsan	İstanbul Postası	82
İmzasız	Musahabe-i Ziraiye: Süt, Tereyağı, Peynir	83-84
Ahmet Hikmet [Müftüoğlu]	Resimlerimiz: Merhum Reşit Paşa	84-85
İmzasız	Cerrahlığın Terakkiyat-ı Ahiresi	85
Safvet Suat	Mısır-ı Kadimde ve Şarkta Sanayi-i Nefise	86-88
Kadri [Mahmut Sadık]	Serair-i Hüsn ü An: Saç ve Sakal	88-90
İmzasız	Öteden Beriden	90-93
İmzasız	Küçük Ansiklopedi: Merkez	93-94
Jules Verne (Mütercimi: Ahmet İhsan)	Spenser Adası	94-95
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLITIQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	35
İmzasız	Tevcihât	35-37
İmzasız	Tebligat-ı Resmîye	37
İmzasız	Dâhiliye	37-38
İmzasız	Gidenler ve Gelenler	38
İmzasız	Vefeyât	38
İmzasız	Hariciye	38
Goron	Javel Sokağı Cinayeti	41-42

SAYI: 579 CİLT: 23 YIL: 12
16 MAYIS 1318 [29 MAYIS 1902]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
Ahmet İhsan [TOKGÖZ]	İstanbul Postası	98
İmzasız	Mütenevvi Malumat: Banknot	99
İmzasız	Martinik Feveranı	100-102
Kadri [Mahmut Sadık]	Musahabe-i Tarihiye: Babil Şehri	102-103
Safvet Suat	Küçük Ansiklopedi: Hamam	103-106
Kadri [Mahmut Sadık]	Musahabe-i Sıhhiye: Tağdide Sığır Etinin Hizmeti	106-107
İmzasız	Musahabe-i İlmiye: İlm-i Asar-ı Atika	108-109
İmzasız	Pehlivan Kara Ahmet'in Vefatı	109-110
Jules Verne (Mütercimi: Ahmet İhsan)	Spenser Adası	110-111
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLİTİQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	43
İmzasız	Tevcihât	43-45
İmzasız	Tebligat-ı Resmiye	45
İmzasız	Dâhiliye	46
İmzasız	Gidenler ve Gelenler	46
İmzasız	Vefeyât	46
İmzasız	Hariciye	46-47

SAYI: 580 CİLT: 23 YIL: 12
23 MAYIS 1318 [5 HAZİRAN 1902]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
Ahmet İhsan [TOKGÖZ]	İstanbul Postası	114
M. Sadık (Kadri)	Musanna Haber Kısmı	115-118
Safvet Suat	Musahabe-i Ticariye: Evrak-ı Ticariyede Vade	118-119
Kadri [Mahmut Sadık]	Küçük Ansiklopedi: Sigorta	119-121
İmzasız	Musahabe-i İlmiye: İlm-i Asar-ı Atika	121-122
İmzasız	Musahabe-i Tıbbiye: Maden Suları	122-124
Jules Verne (Mütercimi: Ahmet İhsan)	Spenser Adası	124-126
İmzasız	Müsâliha	126-128
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLITIQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	51
İmzasız	Tevcihât	51-53
İmzasız	Tebligat-ı Resmiye	53
İmzasız	Dâhiliye	53-54
İmzasız	Hariciye	54
İmzasız	Gidenler ve Gelenler	54
Goron	Javel Sokağı Cinayeti	55-56

SAYI: 581 CİLT: 23 YIL: 12
30 MAYIS 1318 [12 HAZİRAN 1902]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
M. Sadık (Kadri)	Musanna Haber Kısmı	130-133
Safvet Suat	Musahabe-i Sıhhiye: Sütün Hazmı	133-135
İmzasız	Kâğıtla Neler Yapılıyor	136
İmzasız	Küçük Ansiklopedi: Zafiyet	136-138
Jules Verne (Mütercimi: Ahmet İhsan)	Spenser Adası	138-139
İmzasız	Fillerin Muharebelerinde İstihdamı	139-141
İmzasız	Musahabe-i Ziraiye: Meyvesiz Ağaçların Budanması	141-142
İmzasız	Mütenevvi Malumat: Zümrüt	142-143
İmzasız	Öteden Beriden	143-144
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLİTİQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	57
İmzasız	Tevcihât	57-59
İmzasız	Tebliğat-ı Resmiye	59-60
İmzasız	Dâhiliye	60-61
İmzasız	Hariciye	61-62
Marie Goron	Javel Sokağı Cinayeti	62-63

SAYI: 582 CİLT: 23 YIL: 12
6 HAZİRAN 1318 [19 HAZİRAN 1902]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
Ahmet İhsan [TOKGÖZ]	İstanbul Postası	146
M. Sadık (Kadri)	Musanna Haber Kısmı	147-151
Kadri [Mahmut Sadık]	Küçük Ansiklopedi: Cambazlık	153-154
İmzasız	Mütenevvi Malumat: Tentene	154-155
Safvet Suat	Raks	155-156
İmzasız	Musahabe-i Sıhhiye: Diş Tozları	156-159
Jules Verne (Mütercimi: Ahmet İhsan)	Spenser Adası	159-160
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLITIQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	65
İmzasız	Tevcihât	65-67
İmzasız	Tebliğat-ı Resmîye	67
İmzasız	Dâhiliye	68
İmzasız	Gidenler ve Gelenler	68
İmzasız	Vefeyât	68
İmzasız	Hariciye	69
İmzasız	Muhaberat-ı Aleniye	69
Marie Goron	Javel Sokağı Cinayeti	69-70

SAYI: 583 CİLT: 23 YIL: 12
13 HAZİRAN 1318 [26 HAZİRAN 1902]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
İmzasız	Kâğıthane Menba Suları Manzaraları	162-163
İmzasız	Musahabe-i Sıhhiye: İçilecek Sular	164-166
Ahmet İhsan	İstanbul Postası	167
İmzasız	Öteden Beriden	168-170
İmzasız	Serair-i Hüsn ü An: Şişmanlık ve Zayıflık	170-173
İmzasız	Musahabe-i Ziraiye: Sığırın Sanayie Hizmeti	173-174
Jules Verne (Mütercimi: Ahmet İhsan)	Spenser Adası	175-176
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLITIQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	73
İmzasız	Tevcihât	73-74
İmzasız	Tebliğat-ı Resmiye	75
İmzasız	Dâhiliye	75
İmzasız	Hariciye	75-76

SAYI: 584 CİLT: 23 YIL: 12
20 HAZİRAN 1318 [3 TEMMUZ 1902]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
İmzasız	Musanna Haber Kısmı	178-182
İmzasız	Resimlerimiz: Selanik'te Kevkily Vardar Köprüsü	183
İmzasız	Musahabe-i Sıhhiye	183-185
Safvet Suat	Musahabe-i Coğrafiye: Atlantik	185-186
Safvet Suat	Serair-i Hüsn ü An: Zayıflık Şişmanlık	186-189
Jules Verne (Mütercimi: Ahmet İhsan)	Spenser Adası	190-192
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLITIQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	81
İmzasız	Tevcihât	81-82
İmzasız	Tebliğat-ı Resmîye	82-83
İmzasız	Dâhiliye	83-84
İmzasız	Hariciye	85
İmzasız	Gidenler ve Gelenler	85
İmzasız	Muhaberat-ı Aleniye	85
Goron	Javel Sokağı Cinayeti	86

SAYI: 585 CİLT: 23 YIL: 12
27 HAZİRAN 1318 [10 TEMMUZ 1902]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
Ahmet İhsan	İstanbul Postası	194
Safvet Suat	Musanna Haber Kısmı	195-199
İmzasız	Musahabe-i Sihhiye: Menba Sularının Muhafazası	200-202
Safvet Suat	Küçük Ansiklopedi: Mimarlık Sanat-ı Nefisesi	202-205
Jules Verne (Mütercimi: Ahmet İhsan)	Spenser Adası	206-207
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLITIQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	89
İmzasız	Tevcihât	89-90
İmzasız	Tebliğat-ı Resmiye	91
İmzasız	Dâhiliye	91-92
İmzasız	Gidenler ve Gelenler	92
İmzasız	Vefeyât	92
İmzasız	Hariciye	92
İmzasız	Muhaberat-ı Aleniye	92

SAYI: 586 CİLT: 23 YIL: 12
4 TEMMUZ 1318 [17 TEMMUZ 1902]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
İmzasız	Musanna Haber Kısmı	210-212
İmzasız	Resimlerimiz	212-214
İmzasız	Müttenevvi Malumat: Postalar	214-215
Safvet Suat	Musahabe-i İlmiye: Kuşların Faidesi	216-219
Kadri [Mahmut Sadık]	Musahabe-i Ziraiye: Amerika Meyve Bahçeleri	219-222
Jules Verne (Mütercimi: Ahmet İhsan)	Spenser Adası	223-224
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLITIQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	97
İmzasız	Tevcihât	97-99
İmzasız	Tebliğat-ı Resmîye	99-100
İmzasız	Dâhiliye	100
İmzasız	Alexandre Dumas'ın 100. Sene-i Viladeti	100-101
İmzasız	Gidenler ve Gelenler	101
İmzasız	Vefeyât	101
İmzasız	Hariciye	101-102
Goron	Javel Sokağı Cinayeti	102-103

SAYI: 587 CİLT: 23 YIL: 12
11 TEMMUZ 1318 [24 TEMMUZ 1902]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
Ahmet İhsan [TOKGÖZ]	İstanbul Postası	226
İmzasız	Musanna Haber Kısmı	227
Safvet Suat	Musahabe-i Sıhhiye: Güzel Olmak İçin	228-232
İmzasız	Resimlerimiz: Murina Balığı	232-233
Kadri [Mahmut Sadık]	Musahabe-i Ticariye: Suni Yumurta	233-235
Kadri [Mahmut Sadık]	Musahabe-i Tıbbiye: Veremin Çaresi	235-236
İmzasız	Asar-ı Tefvik Fırkateyn-i Hümayunu	237-239
Jules Verne (Mütercimi: Ahmet İhsan)	Spenser Adası	239-240
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLİTİQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	105
İmzasız	Tevcihât	105-107
İmzasız	Tebliğat-ı Resmiye	107
İmzasız	Dâhiliye	107
İmzasız	Gidenler ve Gelenler	107
İmzasız	Vefeyât	107
imzasız	Hariciye	108-109
Goron	Javel okağı Cinayeti	109-110

SAYI: 588 CİLT: 23 YIL: 12
18 TEMMUZ 1318 [31 TEMMUZ 1902]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
İmzasız	Musanna Haber Kısmı	242-243
İmzasız	Resimlerimiz	244-245
Safvet Suat	Musahabe-i İlmiye: Tebdilat-ı Hevaiyenin Tayini	246-247
İmzasız	Demirin Nebatata Tesiri	247-248
Kadri [Mahmut Sadık]	Musahabe-i Sıhhiye: Akvam-ı Muhtelifenin Suret-i Tağdisi	250-253
Kadri [Mahmut Sadık]	Mütenevvi Malumat: Dünyanın En Büyük Fotoğraf Makinesi	253-254
Jules Verne (Mütercimi: Ahmet İhsan)	Spenser Adası	254-255
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLITIQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	113
İmzasız	Tevcihât	113-114
İmzasız	Tebligat-ı Resmîye	114-115
İmzasız	Dâhiliye	115-117
İmzasız	Hariciye	117
İmzasız	Muhaberat-ı Aleniye	117
Goron	Javel Sokağı Cinayeti	118

SAYI: 589 CİLT: 23 YIL: 12
25 TEMMUZ 1318 [7 AĞUSTOS 1902]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
Ahmet İhsan [TOKGÖZ]	İstanbul Postası	258-259
Kadri [Mahmut Sadık]	Musanna Haber Kısmı	259-262
Safvet Suat	Musahabe-i Sanaiye: Lavantalar	262-266
İmzasız	Resimlerimiz: Venedik Kulesi	266-267
İmzasız	Musahabe-i İlmiye: Süste Asar-ı Atika Hafriyatı	267-270
Jules Verne (Mütercimi: Ahmet İhsan)	Spenser Adası	270-272
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLİTIQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	123
İmzasız	Tevcihât	123-124
İmzasız	Tebliğat-ı Resmîye	125
İmzasız	Dâhiliye	125-126
İmzasız	Vefeyât	127
İmzasız	Muhaberat-ı Aleniye	127
İmzasız	Hariciye	127-128

SAYI: 590 CİLT: 23 YIL: 12
1 AĞUSTOS 1318 [14 AĞUSTOS 1902]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
Kadri [Mahmut Sadık]	Musanna Haber Kısmı	274-275
Safvet Suat	Musahabe-i Mütenevvia: Japonyalılarda İstihmam	276-278
Safvet Suat	Küçük Hikâye: Muallim	279
İmzasız	Beygirlerde Zekâ	282
Jules Verne (Mütercimi: Ahmet İhsan)	Spenser Adası	283-286
İmzasız	Musahabe-i Sıhhiye: Ab ü Hevanın Faidesi	287-288
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLİTIQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	123
İmzasız	Tevcihât	123-125
İmzasız	Tebliğat-ı Resmiye	125
İmzasız	Dâhiliye	125-126
İmzasız	Vefeyât	127
İmzasız	Muhaberat-ı Aleniye	127
İmzasız	Hariciye	127-128

SAYI: 591 CİLT: 23 YIL: 12
8 AĞUSTOS 1318 [21 AĞUSTOS 1902]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
İmzasız	Haydarpaşa Rihtımları	290-291
İmzasız	Musanna Haber Kısmı	291-294
Kadri [Mahmut Sadık]	Musahabe-i Sıhhiye: Tababet ve Cerrahlık	2294-299
İmzasız	Musahabe-i Ziraiye: Kuş Yuvaları	299-301
Kadri [Mahmut Sadık]	Musahabe-i Sıhhiye: Ab ü Hevanın Faidesi	301-302
Jules Verne (Mütercimi: Ahmet İhsan)	Spenser Adası	303-304
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLİTIQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	143
İmzasız	Tevcihât	143-144
İmzasız	Tebliğat-ı Resmiye	144
İmzasız	Dâhiliye	144-145
İmzasız	Almanya'nın Terakkiyat-ı Bahriyesi	145-146
İmzasız	Gidenler ve Gelenler	146
İmzasız	Vefeyât	146
İmzasız	Muhaberat-ı Aleniye	146
İmzasız	Hariciye	146-147

SAYI: 592-593 CİLT: 23 YIL: 12
19 Ağustos 1318 [1 Eylül 1902]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
İmzasız	Padişahım Çok Yaşa (Rûz-ı Cülûs-ı Meyamın-ı Efrûz Hazret-i Padişahi ve 'Iyd-i Said-i Mesadet-i Bedîd-i Osmani	306-313
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLITIQUE		
	"Supplement Politique" kısmı yoktur.	

SAYI: 594 CİLT: 23 YIL: 12
28 AĞUSTOS 1318 [10 EYLÜL 1902]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
Ahmet İhsan [TOKGÖZ]	İstanbul Postası	330
Kadri [Mahmut Sadık]	Musahabe-i Sıhhiye: Sirayet-i İmrazdan Doku	331-333
Kadri [Mahmut Sadık]	Musahabe-i Ziraiye	334-335
İmzasız	Garaib-i Tabiat: Toz Dağı	335-337
İmzasız	Sanayi-i Nefisede Resmin Vazifesi	338-339
İmzasız	Sahne Tezyinatı	339-341
İmzasız	Mütenevvi Malumat: Renksiz Resim Yapmak Sanatı	341-342
İmzasız	Resimlerimiz: Düsseldrof Sanayi Sergisi	342-343
Jules Verne (Mütercimi: Ahmet İhsan)	Spenser Adası	343-344
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLITIQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	161
İmzasız	Tevcihât	161-164
İmzasız	Tebliğat-ı Resmiye	165-167
İmzasız	Dâhiliye	167-168
İmzasız	Vefeyât	168
İmzasız	Hariciye	168
İmzasız	Muhaberat-ı Aleniye	168

SAYI: 595 CİLT: 23 YIL: 12
5 EYLÜL 1318 [18 EYLÜL 1902]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
Ahmet İhsan	İstanbul Postası	346
Kadri [Mahmut Sadık]	Musanna Haber Kısmı	347-349
Safvet Suat	Musahabe-i Sanaiye: Fotoğrafçılığa Dair	350-352
Safvet Suat	Küçük Ansiklopedi: Deve Kuşu	353-355
Kadri [Mahmut Sadık]	Musahabe-i Sıhhiye: Sirayet-i İmrazdan Doku	355-358
Jules Verne (Mütercimi: Ahmet İhsan)	Spenser Adası	359-360
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLİTIQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	171
İmzasız	Tevcihât	171-175
İmzasız	Tebliğat-ı Resmiye	175
İmzasız	Dâhiliye	175-176
İmzasız	Vefeyât	176
İmzasız	Hariciye	176-177

SAYI: 596 CİLT: 23 YIL: 12
12 EYLÜL 1318 [25 EYLÜL 1902]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
Ahmet İhsan	İstanbul Postası	362
Kadri [Mahmut Sadık]	Musahabe-i Sıhhiye: Sirayet-i İmrazdan Doku	363-366
Kadri [Mahmut Sadık]	Musahabe-i Ziraiye: Kahve Ziraati	366-368
Safvet Suat	Musahabe-i Sanaiye: Beyaz Maden Kömürü	368-370
İmzasız	Terâcim-i Ahval	370-371
Safvet Suat	Musanna Haber Kısmı	372-374
İmzasız	Resimlerimiz: Rüsumat-ı Emanet-i Hukuk Müşaviri Merhum İzzet Bey	374
Piyer Loti	İzlanda Balıkçıları-1	374-376
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLITIQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	181
İmzasız	Tevcihât	181-184
İmzasız	Tebligat-ı Resmiye	184-185
İmzasız	Dâhiliye	185-186
İmzasız	Vefeyât	186
İmzasız	Hariciye	186-187

SAYI: 597 CİLT: 23 YIL: 12
19 EYLÜL 1318 [2 EKİM 1902]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
Ahmet İhsan	İstanbul Postası	378
İmzasız	Musanna Haber Kısmı	379-381
Kadri [Mahmut Sadık]	Musahabe-i Sıhhiye: Mikroplar	381-386
Kadri [Mahmut Sadık]	Korselere Dair	386-387
İmzasız	Keşfiyat-ı Cedide-i Tıbbiye: Kızıl Serum	387-389
Piyer Loti	İzlanda Balıkçıları	389-392
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLİTİQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	189
İmzasız	Tevcihât	189-195
İmzasız	Tebligat-ı Resmiye	195-196
İmzasız	Dâhiliye	196
İmzasız	Emile Zola'nın Vefatı	197
İmzasız	Gidenler ve Gelenler	197
İmzasız	Hariciye	197

SAYI: 598 CİLT: 23 YIL: 12
26 EYLÜL 1318 [9 EKİM 1902]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
Kadri [Mahmut Sadık]	Musanna Haber Kısmı	394-395
İmzasız	Mütenevvi Malumat: İs İle Resim Yapmak	397-398
Safvet Suat	Musahabe-i Sıhhiye: Vezn-i Bedenin Lüzum u Ehemmiyeti	398-399
Safvet Suat	Yangın ve Tedabir-i İtfaiye	400-403
Piyer Loti	İzlanda Balıkçıları	403-406
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLITIQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	199
İmzasız	Tevcihât	199-200
İmzasız	Tebliğat-ı Resmîye	200-202
İmzasız	Dâhiliye	202-204
İmzasız	Hariciye	204

SAYI: 599 CİLT: 24 YIL: 12
3 TEŞRİNİEVVEL 1318 [16 EKİM 1902]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
Ahmet İhsan [TOKGÖZ]	İstanbul Postası	2-3
İmzasız	Hamidiye-Hicaz Hattı Menazırı	3
Kadri [Mahmut Sadık]	Musanna Haber Kısmı	3-7
İmzasız	Martinik İntifası Hakkında Tetkikat-ı İlmiye	7-11
H. B	Küçük Hikâye: Koruda-1	11-15
İmzasız	Terâcim-i Ahval: Virhof	16
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLITIQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	1
İmzasız	Tevcihât	1-3
İmzasız	Tebligat-ı Resmiye	3-4
İmzasız	Dâhiliye	4-5
İmzasız	Hariciye	5-6
İmzasız	Muhaberat-ı Aleniye	6

SAYI: 600 CİLT: 24 YIL: 12
10 TEŞRİNİEVVEL 1318 [23 EKİM 1902]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
Ahmet İhsan	İstanbul Postası	18-19
Kadri [Mahmut Sadık]	Musanna Haber Kısmı	19-22
İmzasız	Resimlerimiz: Diyarbekir-Kavala'da Kışla ve Gümrük Dairesi Deposu	22
Kadri [Mahmut Sadık]	Musahabe-i Sanaiye: Suni Boyalar	23-26
Safvet Suat	Musahabe-i Sıhhiye: Kuduz İleti ve Tedavisi	26-28
Piyer Loti	İzlanda Balıkçıları-4	29-31
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLITIQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	9
İmzasız	Tevcihât	9-11
İmzasız	Tebliğat-ı Resmiye	11-13
İmzasız	Dâhiliye	13-14
İmzasız	Gidenler ve Gelenler	14
İmzasız	Vefeyât	14
İmzasız	Hariciye	14
İmzasız	Muhaberat-ı Aleniye	14

SAYI: 601 CİLT: 24 YIL: 12
17 TEŞRİNİEVVEL 1318 [30 EKİM 1902]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
Ahmet İhsan [TOKGÖZ]	İstanbul Postası	34
İmzasız	Musanna Haber Kısmı	35-38
İmzasız	Musahabe-i Sanaiye: Şimendiferlerde Sürat-i Seyr	38-39
İmzasız	Resimlerimiz: Sahil Hastaneleri	40-42
Kadri [Mahmut Sadık]	Musahabe-i Sıhhiye: Terbiye-i Cismaniye	42-43
Ahmet İhsan [TOKGÖZ]	Merhum Cemal Bey	45
Piyer Loti	İzlanda Balıkçıları-5	46-48
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLITIQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	17
İmzasız	Tevcihât	17-18
İmzasız	Tebliğat-ı Resmiye	18-19
İmzasız	Dâhiliye	19-20
İmzasız	Hariciye	20

SAYI: 602 CİLT: 24 YIL: 12
24 TEŞRİNİEVVEL 1318 [6 KASIM 1902]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
Ahmet İhsan [TOKGÖZ]	İstanbul Postası	50
Kadri [Mahmut Sadık]	Musanna Haber Kısmı	51-54
İmzasız	Terâcim-i Ahval: Rödolf Virhof	54-58
Safvet Suat	Ezmine-i Kadimede Musiki	58-60
Kadri [Mahmut Sadık]	Musahabe-i Tıbbiye: Mikropların Tetkiki	61-62
Piyer Loti	İzlanda Balıkçıları-6	62-64
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLITIQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	25
İmzasız	Tevcihât	25-26
İmzasız	Dâhiliye	26-27
İmzasız	Hariciye	27

SAYI: 603 CİLT: 24 YIL: 12
31 TEŞRİNİEVVEL 1318 [13 KASIM 1902]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
Kadri [Mahmut Sadık]	Musanna Haber Kısmı	66-67
Kadri [Mahmut Sadık]	Musahabe-i Sıhhiye: Gıdalarımızın Lüzum-1 Takimi	68-70
Safvet Suat	Kumranda Müessesat-1 Sıhhiye-i Osmaniye-1 Kumran Adası	70-73
Jules Verne (Mütercimi: Ahmet İhsan)	Şansellor	74-77
Piyer Loti	İzlanda Balıkçıları	78-79
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLİTIQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	33
İmzasız	Tevcihât	33-35
İmzasız	Tebliğat-1 Resmiye	35
İmzasız	Dâhiliye	35-36
İmzasız	Vefeyât	36
İmzasız	Hariciye	36-37
İmzasız	Muhaberat-1 Aleniye	37

SAYI: 604 CİLT: 24 YIL: 12
4 TEŞRİN-İ SANİ 1318 [17 KASIM 1902]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
İmzasız	Musanna Haber Kısmı	83-84
İmzasız	Kumran'da Müessesat-ı Sıhhiye-i Osmaniye-2	85-87
İmzasız	Musahabe-i Sıhhiye: Mekûlat ü Meşrubat	87-91
Jules Verne (Mütercimi: Ahmet İhsan)	Şansellor	91-93
Piyer Loti	İzlanda Balıkçıları	94-96
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLITIQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	41
İmzasız	Tevcihât	41-42
İmzasız	Tebligat-ı Resmiye	42
İmzasız	Dâhiliye	43-45
İmzasız	Hariciye	45

SAYI: 605 CİLT: 24 YIL: 12
14 TEŞRİN-İ SANİ 1318 [27 KASIM 1902]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
Ahmet İhsan [TOKGÖZ]	İstanbul Postası	98
İmzasız	Musanna Haber Kısmı	99-103
İmzasız	Kumran'da Müessesat-ı Sıhhiye-i Osmaniye-3	103-106
Safvet Suat	Serair-i Hüsn ü An: Ağız	106-110
Piyer Loti	İzlanda Balıkçıları	110-111
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLITIQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	49
İmzasız	Tevcihât	49-52
İmzasız	Tebliğat-ı Resmîye	52-53
İmzasız	Dâhiliye	53-54
İmzasız	Hariciye	54

SAYI: 606 CİLT: 24 YIL: 12
21 TEŞRİNİSANI 1318 [4 ARALIK 1902]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
Ahmet İhsan [TOKGÖZ]	İstanbul Postası	114
Kadri [Mahmut Sadık]	Musanna Haber Kısmı	115-118
İmzasız	Küçük Hikâye: Aşk-ı Hakiki	118-120
Safvet Suat	Serair-i Hüsn ü An: Ağz	120-123
Jules Verne (Mütercimi: Ahmet İhsan)	Şansellor	123-124
Piyer Loti	İzlanda Balıkçıları	126-128
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLİTIQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	57
İmzasız	Tevcihât	57-59
İmzasız	Tebliğat-ı Resmîye	59-60
İmzasız	Dâhiliye	60-61
İmzasız	Hariciye	61
İmzasız	Muhaberat-ı Aleniye	61

SAYI: 607 CİLT: 24 YIL: 12
28 TEŞRİNİSANİ 1318 [11 ARALIK 1902]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
Ahmet İhsan [TOKGÖZ]	İstanbul Postası	130
Kadri [Mahmut Sadık]	Musanna Haber Kısmı	131-134
İmzasız	Kumranda Müessesat-ı Sıhhiye-i Osmaniye-4	134-138
İmzasız	Taze Meyve Saklamak	138-141
Jules Verne (Mütercimi: Ahmet İhsan)	Şansellor	141-143
İmzasız	Merhum Müşir Ömer Neşet Paşa	143
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLİTIQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	65
İmzasız	Tevcihât	65-67
İmzasız	Tebliğat-ı Resmiye	67
İmzasız	Dâhiliye	67
İmzasız	Vefeyât	67
İmzasız	Hariciye	68
Ahmet Necati	Küçük Hikâye: Ah Şu Güzel Behiye!	68-69

SAYI: 608 CİLT: 24 YIL: 12
5 KÂNUNUEVVEL 1318 [18 ARALIK 1902]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
Safvet Suat	Musahabe-i Ticariye: Mekulat ü Meşrubatın Tağşişi	146-148
İmzasız	Mütenevvi Malumat: Hint Fakirleri	148-150
İmzasız	Musahabe-i ... :	150-151
Eczacı İbrahim Nazif	Yağların Muhafazası	151-154
İmzasız	Resimlerimiz: Frederic Krup	154-155
Jules Verne (Mütercimi: Ahmet İhsan)	Şansellor	155-157
Piyer Loti	İzlanda Balıkçıları	158-160
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLİTİQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	73
İmzasız	Ziyaret-i Harika-i Saadet Piraye-i Hazret-i Risalet-penahi	73-75
İmzasız	Tevcihât	75-76
İmzasız	Dâhiliye	76-77
İmzasız	Hariciye	77

SAYI: 609 CİLT: 24 YIL: 12
12 KÂNUNUEVVEL 1318 [25 ARALIK 1902]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
Ahmet İhsan [TOKGÖZ]	İstanbul Postası	162
İmzasız	Musanna Haber Kısmı	163-166
Kadri [Mahmut Sadık]	Musahabe-i Sıhhiye: Otlar	166-168
Safvet Suat	Küçük Hikâye: Tuhaf Bir İzdivaç	168-173
Jules Verne (Mütercimi: Ahmet İhsan)	Şansellor	173-174
Piyer Loti	İzlanda Balıkçıları	174-176
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLİTIQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	81
İmzasız	Tevcihât	81-82
İmzasız	Dâhiliye	82
İmzasız	Hariciye: Venezuela	83

SAYI: 610 CİLT: 24 YIL: 12
18 KÂNUNUEVVEL 1318 [31 ARALIK 1902]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
Ahmet İhsan [TOKGÖZ]	İstanbul Postası	179
İmzasız	Musahabe-i Ziraiye: Ziraat-i Numune Çiftlikleri	180-183
İmzasız	Musahabe-i Ticariye: Şeker ve Şekercilik	183-186
İmzasız	Şüun-ı Fenniye	186-187
İmzasız	Serair-i Hüsn ü An: Düzgünler	187-188
Jules Verne (Mütercimi: Ahmet İhsan)	Şansellor	188-190
Piyer Loti	İzlanda Balıkçıları	190-192
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLİTİQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	89
İmzasız	Tevcihât	89-91
İmzasız	Tebliğat-ı Resmiye	91
İmzasız	Leyle-i Mukaddese-i Kadir	91
İmzasız	Dâhiliye	91-92
İmzasız	Hariciye	92-93

SAYI: 611 CİLT: 24 YIL: 12
26 KÂNUNUEVVEL 1318 [8 OCAK 1903]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
Ahmet İhsan [TOKGÖZ]	İstanbul Postası	194
Kadri [Mahmut Sadık]	Musahabe-i Fenniye: Kutba Nasıl Gitmeli?	195-198
İmzasız	Musahabe-i Ziraiye: Çekirgeler	199-201
İmzasız	Kumran Adası	201-202
Jules Verne (Mütercimi: Ahmet İhsan)	Şansellor	202-205
Piyer Loti	İzlanda Balıkçıları	206-208
İmzasız	Şundan Bundan	
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLITIQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	99
İmzasız	Tevcihât	99-101
İmzasız	Tebliğat-ı Resmiye	101
İmzasız	Dâhiliye	101-102
İmzasız	Hariciye	102-103

SAYI: 612 CİLT: 24 YIL: 12
2 KÂNUNUSANİ 1318 [15 OCAK 1903]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
Ahmet İhsan [TOKGÖZ]	İstanbul Postası	210
İmzasız	Küçük Hikâye: Sedye	211-215
İmzasız	Resimlerimiz: Yüksek Dağlarda Tedavi	215-217
İmzasız	Musahabe-i Sanaiye: Kıymettar Taşlar	218-221
Jules Verne (Mütercimi: Ahmet İhsan)	Şansellor	221-222
Piyer Loti	İzlanda Balıkçıları	222-224
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLITIQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	107
İmzasız	Tevcihât	107-109
İmzasız	Tebliğat-ı Resmiye	109
İmzasız	Dâhiliye	109-110
İmzasız	Hariciye	110

SAYI: 613 CİLT: 24 YIL: 12
9 KÂNUNUSANİ 1318 [22 OCAK 1903]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
Ahmet İhsan [TOKGÖZ]	İstanbul Postası	226
İmzasız	Musahabe-i Tıbbiye: Hüma-yı Tifo Tedavisi	227-230
İmzasız	Musahabe-i Sıhhiye: Gıdaların Kuvveti	231-233
Hayrettin	Küçük Hikâye: Bir Avcının Hikâyesi	234-235
Jules Verne (Mütercimi: Ahmet İhsan)	Şansellor	236-238
Piyer Loti	İzlanda Balıkçıları	238-240
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLITIQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	115
İmzasız	Tevcihât	115-116
İmzasız	Tebliğat-ı Resmîye	116
İmzasız	Dâhiliye	116-118
İmzasız	Gidenler ve Gelenler	118
İmzasız	Vefeyât	118-119
İmzasız	Hariciye	119

SAYI: 614 CİLT: 24 YIL: 12
16 KÂNUNUSANI 1318 [29 OCAK1903]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
Ahmet İhsan [TOKGÖZ]	İstanbul Postası	242
İmzasız	Musahabe-i Fenniye: Dalgıçlık	243-245
Mustafa Muhlis	Musahabe-i Sanaiye: ... Mumları-1	245-246
İmzasız	Mütennevi Malumat: Şemsiye	247-248
İmzasız	Musahabe-i Ziraiye: Yulaf	248-250
İmzasız	Öteden Beriden	250-251
Jules Verne (Mütercimi: Ahmet İhsan)	Şansellor	251-254
Piyer Loti	İzlanda Balıkçıları	254-256
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLİTİQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	125
İmzasız	Tevcihât	125-128
İmzasız	Tebligat-ı Resmîye	128
İmzasız	Dâhiliye	128-129
İmzasız	Vefeyât	129
İmzasız	Hariciye	129-130

SAYI: 615 CİLT: 24 YIL: 12
23 KÂNUNUSANİ 1318 [5 ŞUBAT1903]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
Besim Ömer Paşa	Asar-ı Münteşire: Gebelik ve Gebelikte Tedabir	258-260
İmzasız	Musanna Haber Kısmı	260-264
İmzasız	Küçük Hikâye: Gül Koklarken	264-266
Mustafa Muhlis	Musahabe-i Sanaiye: ...Mumları-2	266-268
Jules Verne (Mütercimi: Ahmet İhsan)	Şansellor	268-270
Piyer Loti	İzlanda Balıkçıları	270-272
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLITIQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	135
İmzasız	Tevcihât	135-136
İmzasız	Tebliğat-ı Resmîye	136-137
İmzasız	Dâhiliye	137-138
İmzasız	Hariciye	138
İmzasız	Muhaberat-ı Aleniye	138

SAYI: 616 CİLT: 24 YIL: 12
30 KÂNUNUSANİ 1318 [12 ŞUBAT 1903]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
Ahmet İhsan [TOKGÖZ]	İstanbul Postası	274-275
İmzasız	Musanna Haber Kısmı	275-276
Safvet Suat	Musahabe-i Sıhhiye: Mikropların Faidesi	277-279
Safvet Suat	Küçük Hikâye: Garip Bir Tesadüf	279-283
Mustafa Muhlis	Musahabe-i Sanaiye: ...Muımları-3	283-285
Jules Verne (Mütercimi: Ahmet İhsan)	Şansellor	285-286
Piyer Loti	İzlanda Balıkçıları	287-288
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLİTİQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	145
İmzasız	Tevcihât	145-147
İmzasız	Tebliğat-ı Resmîye	147
İmzasız	Dâhiliye	147-148
İmzasız	Hariciye	148
İmzasız	Gidenler ve Gelenler	148
İmzasız	Vefeyât	148

SAYI: 617 CİLT: 24 YIL: 12
6 ŞUBAT 1318 [19 ŞUBAT 1903]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
İmzasız	Menemenlizade Merhum Tahir Bey	290
Safvet Suat	Musahabe-i Sıhhiye: ...Bir Gıda mıdır?	291-293
İmzasız	Musahabe-i Ticariye: Kahve Ziraat ve Ticareti	293-298
Mustafa Muhlis	Musahabe-i Sana'iyeye: Petrol-Gaz Yağı-1	298-300
Jules Verne (Mütercimi: Ahmet İhsan)	Şansellor	300-302
Piyer Loti	İzlanda Balıkçıları	302-304
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLİTİQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	153
İmzasız	Tevcihât	153-155
İmzasız	Tebliğat-ı Resmîye	155
İmzasız	Dâhiliye	155-156
İmzasız	Gidenler ve Gelenler	156
İmzasız	Vefeyât	156
İmzasız	Hariciye	156-157

SAYI: 618 CİLT: 24 YIL: 12
14 ŞUBAT 1318 [27 ŞUBAT 1903]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
Ahmet İhsan [TOKGÖZ]	İstanbul Postası	306
Safvet Suat	Musanna Haber Kısmı	307-311
Mustafa Muhlis	Musahabe-i Sanaiye: Petrol- Gaz Yağı-2	311-313
Kadri [Mahmut Sadık]	Musahabe-i Ticariye: Kürkçülük	313-316
Jules Verne (Mütercimi: Ahmet İhsan)	Şansellor	317-318
Piyer Loti	İzlanda Balıkçıları	318-320
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLİTİQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	163
İmzasız	Tevcihât	163-164
İmzasız	Tebliğat-ı Resmiye	164
İmzasız	Dâhiliye	164-165
İmzasız	Gidenler ve Gelenler	165
İmzasız	Vefeyât	166
İmzasız	Hariciye	166

SAYI: 619 CİLT: 24 YIL: 12
20 ŞUBAT 1318 [5 MART 1903]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
Ahmet İhsan [TOKGÖZ]	Müşahir Ada: Doktor Muallim Nurettin Paşa	322
Kadri [Mahmut Sadık]	Musanna Haber Kısmı	322-325
İmzasız	Merhum Hüsnü Refik Paşa	325-326
Safvet Suat	Musahabe-i Sıhhiye: Son Tecrübeler	326-328
Mustafa Muhlis	Musahabe-i Sanaiye: Hava Gazı - Gaz-ı Tenvir	329-330
Jules Verne (Mütercimi: Ahmet İhsan)	Şansellor	331-333
Piyer Loti	İzlanda Balıkçıları	334-336
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLITIQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	171
İmzasız	Tevcihât	171-172
İmzasız	Tebligat-ı Resmîye	172-173
İmzasız	Dâhiliye	173
İmzasız	Vefeyât	174
İmzasız	Hariciye	174
İmzasız	Muhaberat-ı Aleniye	174

SAYI: 620 CİLT: 24 YIL: 12
27 ŞUBAT 1318 [12 MART 1903]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
İmzasız	Tebrik-i İyd-i Said-i Azha	338
İmzasız	Serair-i Hüsn ü An: Gerdan, Omuz, Göğüs	338-340
İmzasız	Şüun-ı Fenniye	341-343
Mustafa Muhlis	Musahabe-i Sanaiye: Hava Gazı-Gaz-ı Tenvir-2	343-346
Jules Verne (Mütercimi: Ahmet İhsan)	Şansellor	346-348
Piyer Loti	İzlanda Balıkçıları	350-352
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLİTIQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	179-180
İmzasız	Tevcihât	180-181
İmzasız	Tebliğat-ı Resmiye	181
İmzasız	Dâhiliye	181-182
İmzasız	Gidenler ve Gelenler	182
İmzasız	Hariciye	182-183

SAYI: 621 CİLT: 24 YIL: 12
6 MART 1319 [19 MART 1903]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
Ahmet İhsan [TOKGÖZ]	İstanbul Postası	354
E. A	Terbiye-i Havass-1-	355-357
İmzasız	Müteveffa Ernest Lögoh	357-358
Safvet Suat	Musahabe-i Sıhhiye: Gıda Meselesi	358-361
İmzasız	Mesail-i Hayatiye: ...Bir Gıda mıdır?	361-363
Mustafa Muhlis	Musahabe-i Sanaiye: Hava Gazı-Gaz-ı Tenvir-3	363-365
Jules Verne (Mütercimi: Ahmet İhsan	Şansellor	365-366
Piyer Loti	İzlanda Balıkçıları	366-368
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLİTİQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	189
İmzasız	Tevcihât	189-90
İmzasız	Tebliğat-ı Resmiye	190
İmzasız	Dâhiliye	191
İmzasız	Hariciye	192

SAYI: 622 CİLT: 24 YIL: 12
13 MART 1319 [26 MART 1903]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
Doktor Besim Ömer	Terâcim-i Ahval: Merhum İbrahim Lütfi Paşa	370-372
İmzasız	Musanna Haber Kısmı	372-375
Safvet Suat	Musahabe-i Coğrafiye: Afrika'da Münakalat	375-378
Kadri [Mahmut Sadık]	Musahabe-i Sanaiye: Sardalyacılık	378-380
E. A	Terbiye-i Havass-2-	380-382
Piyer Loti	İzlanda Balıkçıları	382-384
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLITIQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	197
İmzasız	Tevcihât	197-200
İmzasız	Tebliğat-ı Resmiye	200
İmzasız	Dâhiliye	200-201
İmzasız	Hariciye	201

SAYI: 623 CİLT: 24 YIL: 12
20 MART 1319 [2 NİSAN 1903]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
Ahmet İhsan [TOKGÖZ]	İstanbul Postası	386
Safvet Suat	Musahabe-i Sıhhiye: Kavaid-i Tağdiyenin Esasları	387-388
İmzasız	Şüun-ı Fenniye	389-391
İmzasız	Musahabe-i Saydiye: Hayvan İzleri	391-395
Jules Verne (Mütercimi: Ahmet İhsan)	Şansellor	395-397
Piyer Loti	İzlanda Balıkçıları	398-400
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLİTIQUE		
	NOT: Bu Kısım Bu Sayıda Yoktur	

SAYI: 624 CİLT: 24 YIL: 12
27 MART 1319 [9 NİSAN 1903]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
E. A	Haşmetlü Almanya İmparatoru Wilhelm Hazretlerinin Mahdumlarının Dersaadete Muvassılları	402-406
Kadri [Mahmut Sadık]	Manş Denizini Geçmek İçin	406-408
İmzasız	Musahabe-i Nisaiye: Geçen Senenin Modaları	409-410
İmzasız	Kaç Yaşında Evleniyorlar	411
Jules Verne (Mütercimi: Ahmet İhsan)	Şansellor	412-413
Lamartin	Graziella	414-416
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLITIQUE		
	NOT: Bu Kısım Bu Sayıda Yoktur	

SAYI: 625 CİLT: 25 YIL: 13
3 NİSAN 1319 [16 NİSAN 1903]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
Ahmet İhsan [TOKGÖZ]	İstanbul Postası	2
İmzasız	Şüun-ı Fenniye	3-6
Mustafa Muhlis	Musahabe-i Tıbbiye-1	6-7
İmzasız	Resimlerimiz	7
İmzasız	Mütenevvi Malumat: Tarak	7-9
İmzasız	Musahabe-i Ziraiye: Dolulara Karşı	9-10
Lamartin	Graziella	10-12
Jules Verne (Mütercimi: Ahmet İhsan)	Şansellor	12-15
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLİTİQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	1
İmzasız	Tevcihât	1-2
İmzasız	Tebligat-ı Resmiye	2-3
İmzasız	Dâhiliye	3-4
İmzasız	Vefeyât	4
İmzasız	Hariciye	4-5

SAYI: 626 CİLT: 25 YIL: 13
10 NİSAN 1319 [23 NİSAN 1903]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
Ahmet İhsan [TOKGÖZ]	İstanbul Postası	18-19
Mustafa Muhlis	Musahabe-i Tıbbiye-2	19-21
İmzasız	Şüun-ı Fenniye	21-25
İmzasız	Musahabe-i Sanaiye	25-27
E. A (Ayın Nadir)	Terbiye-i Fikriye-i Etfal: Terbiye-Talim-i Tekellüm	27-28
Jules Verne (Mütercimi: Ahmet İhsan)	Şansellor	28-30
Lamartin	Graziella	31-32
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLITIQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	9
İmzasız	Tevcihât	9-11
İmzasız	Tebliğat-ı Resmîye	11
İmzasız	Dâhiliye	11-12
İmzasız	Hariciye	12

SAYI: 627 CİLT: 25 YIL: 13
17 NİSAN 1319 [30 NİSAN 1903]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
Ahmet İhsan [TOKGÖZ]	İstanbul Postası	34
İmzasız	Musahabe-i Tıbbiye-3	35-39
İmzasız	Mütenevvi Malumat	39-41
E. A (Ayın Nadir)	Terbiye-i Etfal: Terbiye	41-42
Celal Sahir [EROZAN]	Merhume Ayşe Sıdıka Hanım	42-43
İmzasız	Resimlerimiz: Dalni	43
Jules Verne (Mütercimi: Ahmet İhsan)	Şansellor	43-45
Lamartin	Graziella	46--48
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLITIQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	17
İmzasız	Tevcihât	17-18
İmzasız	Tebligat-ı Resmîye	18
İmzasız	Dâhiliye	19-21
İmzasız	Hariciye	21

SAYI: 628 CİLT: 25 YIL: 13
24 NİSAN 1319 [7 MAYIS 1903]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
İmzasız	Musahabe-i Fenniye: Metroyu Nasıl Yaparlar?	50-51
İmzasız	Musahabe-i Ziraiye	52-54
İmzasız	Musahabe-i Sıhhiye: Saçların Muhafazası	55-57
İmzasız	Küçük Hikâye: Yılbaşı Mektubu	57-59
İmzasız	Jimnastiğe Dair	59-61
Jules Verne (Mütercimi: Ahmet İhsan)	Şansellor	61-63
Lamartin	Graziella	63-64
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLITIQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	25
İmzasız	Tevcihât	25-27
İmzasız	Tebliğat-ı Resmiye	27
İmzasız	Dâhiliye	27-28
İmzasız	Hariciye	28

SAYI: 629 CİLT: 25 YIL: 13
1 MAYIS 1319 [14 MAYIS 1903]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
Ahmet İhsan [TOKGÖZ]	İstanbul Postası	66-67
Mustafa Muhlis	Musahabe-i Sıhhiye: Ahvâl-i Müstacelede Tedabir-i Aniye-i Tıbbiye	67-70
İmzasız	Şüun-ı Fenniye	70-73
Kadri [Mahmut Sadık]	... Tabiiye: Taş Ormanları	73-75
Safvet Suat	Küçük Hikâye: Bir İzdivacın Hikâyesi	75-78
Jules Verne (Mütercimi: Ahmet İhsan)	Şansellor	78-79
Lamartin	Graziella	79-80
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLİTİQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	33
İmzasız	Tevcihât	33-35
İmzasız	Tebligat-ı Resmiye	35
İmzasız	Dâhiliye	35
İmzasız	Hariciye	35

SAYI: 630 CİLT: 25 YIL: 13
8 MAYIS 1319 [21 MAYIS 1903]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
İmzasız	Küçük Hikâye: Matmazel Alice	82-83
İmzasız	Şüun-ı Fenniye	83
İmzasız	Şüun-ı Fenniye	84-86
İmzasız	Mütenevvi Malumat: Amerika Zenginleri	86-89
Safvet Suat	Küçük Hikâye: Mösyö Periyo	90-92
Jules Verne (Mütercimi: Ahmet İhsan)	Şansellor	93-94
Lamartin	Graziella	94-96
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLITIQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	41
İmzasız	Tevcihât	41-43
İmzasız	Tebligat-ı Resmiye	43
İmzasız	Dâhiliye	43-44
İmzasız	Hariciye	45

SAYI: 631 CİLT: 25 YIL: 13
15 MAYIS 1319 [28 MAYIS 1903]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
Safvet Suat	Küçük Hikâye: Flaviano	98-99
İmzasız	Şüun-ı Fenniye	99-103
İmzasız	Terakkiyat-ı Beşeriye	104-106
İmzasız	Ahval-i Müstacelede Tedabir-i Aniye-i Tıbbiye-2	106
Jules Verne (Mütercimi: Ahmet İhsan)	Antil Adaları'na Seyahat	107-108
Lamartin	Graziella	110-111
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLITIQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	49
İmzasız	Tevcihât	49-52
İmzasız	Tebliğat-ı Resmiye	52
İmzasız	Dâhiliye	52-53
İmzasız	Hariciye	53-54

SAYI: 632 CİLT: 25 YIL: 13
22 MAYIS 1319 [4 HAZİRAN 1903]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
M. Sadık (Kadri)	Musanna Haber Kısmı	114-116
İmzasız	Şüun-ı Fenniye	116-118
İmzasız	Musahabe-i Coğrafiye	118-120
İmzasız	Musahabe-i Sıhhiye: İrza Meselesi	120-122
Jules Verne (Mütercimi: Ahmet İhsan)	Antil Adaları'na Seyahat	123-126
İmzasız	Son Moda	124
Lamartin	Graziella	126-128
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLITIQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	57
İmzasız	Tevcihât	57-58
İmzasız	Dâhiliye	58-59
İmzasız	Hariciye	59

SAYI: 633 CİLT: 25 YIL: 13
29 MAYIS 1319 [11 HAZİRAN 1903]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
Ahmet İhsan [TOKGÖZ]	İstanbul Postası	130
M. Sadık (Kadri)	Musanna Haber Kısmı	131-135
Eşref Lemi	Musahabe-i Sıhhiye: Deniz Suyu ve Deniz Suyu İle Yoğrulmuş Elixir, Şurup	135-140
İmzasız	Musahabe-i Coğrafiye: Havail-i Meçhule Kâşifleri	141-143
Lamartin	Graziella	143-144
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLITIQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	65
İmzasız	Tevcihât	65-67
İmzasız	Dâhiliye	67-69
İmzasız	Vefeyât	69
İmzasız	Hariciye	69

SAYI: 634 CİLT: 25 YIL: 13
5 HAZİRAN 1319 [18 HAZİRAN 1903]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
Safvet Suat	Hayat-ı Aile	146-147
Müntesibin Tıptan: V. N	Musahabe-i İlmiye	147-150
İmzasız	Havadis-i Medeniye	150-152
Kemal Ziyaddin	Merhum Celal Paşa	153
İmzasız	Musahabe-i Medeniye: Garip Sayfıyeler	153-155
Jules Verne (Mütercimi: Ahmet İhsan)	Antil Adaları'na Seyahat	155-157
Lamartin	Graziella	158-160
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLİTİQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	73
İmzasız	Tevcihât	73-75
İmzasız	Tebliğat-ı Resmiye	75-76
İmzasız	Dâhiliye	76-77
İmzasız	Hariciye	77-78

SAYI: 635 CİLT: 25 YIL: 13
12 HAZİRAN 1319 [25 HAZİRAN 1903]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
İmzasız	Şüun-ı Fenniye	162-164
Safvet Suat	Hayat-ı Aile: Japon Çocukları	166-169
Kadri [Mahmut Sadık]	Musahabe: Garip Evler	170-173
İmzasız	Terâcim-i Ahval: Ernest Lögove	173-174
Lamartin	Graziella	174-175
Jules Verne (Mütercimi: Ahmet İhsan)	Antil Adaları'na Seyahat	175-176
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLITIQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	81
İmzasız	Tevcihât	81-83
İmzasız	Dâhiliye	83-85
İmzasız	Hariciye	85-86

SAYI: 636 CİLT: 25 YIL: 13
19 HAZİRAN 1319 [2 TEMMUZ 1903]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
İmzasız	Aydın Vilayeti Dâhilinde “Teralis’te” Müze-i Hümayun İdaresi Vasıtasıyla İcra Olunan Hufriyat	178-181
İmzasız	Musahabe-i Coğrafiye: Son Asya Seyahati	182-183
Müntesbin Tıptan: Vefik	Musahabe-i İlmiye: İlm-i Teşrihin Edvar-ı Tarihiyesi-1	184-186
Safvet Suat	Hikâye: Bürt/Bürde	186-188
İmzasız	Şüun-u Fenniye	189-191
Lamartin	Graziella	191-192
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLITIQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i AÂisi	89
İmzasız	Tevcihât	89-92
İmzasız	Dâhiliye	92-93
İmzasız	Hariciye	93
İmzasız	Validelere	93-94

SAYI: 637 CİLT: 25 YIL: 13
26 HAZİRAN 1319 [9 TEMMUZ 1903]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
Ahmet İhsan [TOKGÖZ]	İstanbul Postası	194
İmzasız	Musahabe-i Sıhhiye: Büyük Şehirlerin Ahval-i Sıhhiyesi	195-197
Müntesbin Tıptan: Vefik	Musahabe-i İlmiye: İlm-i Teşrihin Edvar-ı Tarihiyesi	197-200
Safvet Suat	Hikâye: Bir Dul	200-202
İmzasız	Fillerden Askerlikte İstifade	203-206
Lamartin	Graziella	206-208
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLITIQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	97
İmzasız	Tevcihât	97-98
İmzasız	Dâhiliye	98-99
İmzasız	Hariciye	99-100

SAYI: 638 CİLT: 25 YIL: 13
3 TEMMUZ 1319 [16 TEMMUZ 1903]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
Doktor Besim Ömer	Darülacezede İrzahane ve Himaye-i Etfal	210-215
İmzasız	İhtiraat-i Garibe	216-218
İmzasız	Musanna Haber Kısmı	218-221
İmzasız	Musahabe-i Fenniye: Camdan Esvap	221-223
İmzasız	Musahabe-i Sanaiye: Sürat Katarlarında Vagonlar ve Lokomotifler	223-224
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLITIQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	105
İmzasız	Tevcihât	105-107
İmzasız	Tebliğat-ı Resmiye	107
İmzasız	Dâhiliye	107-108
İmzasız	Hariciye	108-109

SAYI: 639 CİLT: 25 YIL: 13
10 TEMMUZ 1319 [23 TEMMUZ 1903]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
Yanya İdadisi Tabiiyat Muallimi Satı	Musahabe-i Fenniye: Telsiz Telgraf	226-228
Müntesbin Tıptan: Vefik	Musahabe-i İlmiye: İlm-i Teşrihin Edvar-ı Tarihiyesi	228-231
Safvet Suat	Çocukları Nasıl Taşıyorlar	231-234
İmzasız	Müteveffa Papa On Üçüncü Leo'nun Tercüme-i Hâli	234-235
Safvet Suat	Küçük Hikâye: Elmaslar	236-239
Lamartin	Graziella	239-240
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLITIQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	113
İmzasız	Tevcihât	113-115
İmzasız	Tebligat-ı Resmiye	115
İmzasız	Dâhiliye	115-116
İmzasız	Hariciye	116-117

SAYI: 640 CİLT: 25 YIL: 13
17 TEMMUZ 1319 [30 TEMMUZ 1903]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
Ahmet İhsan [TOKGÖZ]	İstanbul Postası	242
İmzasız	Musanna Haber Kısmı	243-246
İmzasız	Musahabe-i Sanaiye: Sikke Darbı	246-249
Müntesbin Tıptan: Vefik	Musahabe-i İlmiye: İlmi Teşrihin Edvar-ı Tarihiyesi	249-251
Safvet Suat	Küçük Hikâye: Peder	251-254
Jules Verne (Mütercimi: Ahmet İhsan)	Antil Adaları'na Seyahat	254-256
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLİTIQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	121
İmzasız	Tevcihât	121-123
İmzasız	Tebliğat-ı Resmiye	123-124
İmzasız	Dâhiliye	124
İmzasız	Hariciye	124-125

SAYI: 641 CİLT: 25 YIL: 13
24 TEMMUZ 1319 [6 AĞUSTOS 1903]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
İmzasız	Ev Yapmak ve Kiralık Evler	258-259
İmzasız	Musanna Haber Kısmı	259-262
Nesim	Musahabe-i İktisadiye: Kavaid-i Nüfus	262-265
E. R	(Jan Loren'den Tercüme): Nefret	265-268
Mühendishane-i Beri-i Hümayun ve Hendese-i Mülkiye Mektepleri Jimnastik Muallimi Yüzbaşı Selim	Terbiye-i Bedeniye Dersleri	268-270
Lamartin	Graziella	270-272
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLITIQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	129
İmzasız	Tevcihât	129-130
İmzasız	Dâhiliye	130-131
İmzasız	Hariciye	132

SAYI: 642 CİLT: 25 YIL: 13
31 TEMMUZ 1319 [13 AĞUSTOS 1903]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
Yanya İdadisi Tabiiyat Muallimi Satı	Musanna Haber Kısmı	274-275
Müntesbin Tiptan: Vefik	İlm-i Teşrihin Edvar-ı Tarihiyesi	276-278
Safvet Suat	Küçük Hikâye: Mektuplarımız	278-280
Mühendishane-i Beri-i Hümayun ve Hendese-i Mülkiye Mektepleri Jimnastik Muallimi Yüzbaşı Selim	Terbiye-i Bedeniye Dersleri	280-282
Paul Borget (Mütercimi: Mehmet Ali)	Küçük Hikâye: Venedik Hatıratı	282-286
Lamartin	Graziella	286-288
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLITIQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	137
İmzasız	Tevcihât	137-139
İmzasız	Tebliğat-ı Resmiye	139
İmzasız	Dâhiliye	139-140
İmzasız	Hariciye	140

SAYI: 643 CİLT: 25 YIL: 13
7 AĞUSTOS 1319 [20 AĞUSTOS 1903]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
Ahmet İhsan [TOKGÖZ]	İstanbul Postası	290
Yanya İdadisi Tabiiyat Muallimi Satı	Musanna Haber Kısmı: Sinn Şuaatı	291-295
Safvet Suat	Küçük Hikâye: Model	295-298
Mühendishane-i Beri-i Hümayun ve Hendese-i Mülkiye Mektepleri Jimnastik Muallimi Yüzbaşı Selim	Terbiye-i Bedeniye Dersleri	299-301
İmzasız	Resimlerimiz: Muz Ziraati	301
Lamartin	Graziella	302-303
Jules Verne (Mütercimi: Ahmet İhsan)	Antil Adaları'na Seyahat	303-304
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLITIQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	145
İmzasız	Tevcihât	145-147
İmzasız	Tebliğat-ı Resmiye	147
İmzasız	Dâhiliye	147-149
İmzasız	Hariciye	149

SAYI: 644-645 CİLT: 25 YIL: 13
19 AĞUSTOS 1319 [1 EYLÜL 1903]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
...		
İmzasız	Musahabe-i Ziraiye: Ziraat Makineleri	314-315
İmzasız	Musahabe-i Sanaiye: Bir Porselen Fincanın Tarihi	316-319
Müntesbin Tıptan: Vefik	İlm-i Teşrihin Edvar-ı Tarihiyesi	319-323
Mehmet Ali	Küçük Hikâye: Bir İzdivacın Hikâyesi	323-326
Lamartin	Graziella	326-328
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLITIQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	153
İmzasız	Tevcihât	153-156
İmzasız	Tebliğat-ı Resmiye	156-157
İmzasız	Dâhiliye	157-158
İmzasız	Vefeyât	158-159

SAYI: 646 CİLT: 25 YIL: 13
28 AĞUSTOS 1319 [10 EYLÜL 1903]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
İmzasız	İnayet-i Celile-i Hazret-i Padişahi ve Asakir-i Mülukaneye Rayet-i Zafer Ayet-i Osmani Tevdii	330-331
İmzasız	Musanna Haber Kısmı	331-346
...	Harik-ı Tabiat: Buz Mağaraları	335-337
Safvet Suat	Küçük Hikâye: Talak	337-342
Lamartin	Graziella	342-344
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLITIQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	163
İmzasız	Tevcihât	163-164
İmzasız	Tebliğat-ı Resmiye	164-165
İmzasız	Dâhiliye	165-167
İmzasız	Hariciye	167

SAYI: 647 CİLT: 25 YIL: 13
4 EYLÜL 1319 [17 EYLÜL 1903]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
Doktor Besim Ömer	Muallim ve Müşerrih Muhterem Mazhar Paşa Hazretleri	346-348
İmzasız	Musahabe-i Coğrafiye: Hayret-bahş Bir Şehir Harabesi	348-351
Müntesbin Tıptan: Vefik	İlm-i Teşrihin Edvar-ı Tarihiyesi	351-353
Mühendishane-i Beri-i Hümayun ve Hendese-i Mülkiye Mektepleri Jimnastik Muallimi Yüzbaşı Selim	Terbiye-i Bedeniye Dersleri	354-357
Piyer Loti	Yeni Roman: Madam Krizantem	357-360
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLITIQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	171
İmzasız	Tevcihât	171-173
İmzasız	Tebliğat-ı Resmiye	173
İmzasız	Dâhiliye	173-174
İmzasız	Hariciye	174

SAYI: 648 CİLT: 25 YIL: 13
11 EYLÜL 1319 [24 EYLÜL 1903]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
İmzasız	Âmâların Talim ve Terbiyesi	362-373
Mühendishane-i Beri-i Hümayun ve Hendese-i Mülkiye Mektepleri Jimmastik Muallimi Yüzbaşı Selim	Terbiye-i Bedeniye Dersleri	373-374
Piyer Loti	Madam Krizantem	374-376
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLITIQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	179
İmzasız	Tevcihât	179-182
İmzasız	Tebliğat-ı Resmiye	182
İmzasız	Dâhiliye	182-183
İmzasız	Gidenler ve Gelenler	183
İmzasız	Vefeyât	183
İmzasız	Hariciye	183

SAYI: 649 CİLT: 25 YIL: 13
18 EYLÜL 1319 [1 EKİM 1903]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
İmzasız	Doktor Horasancı Efendi	378
Doktor Esat	Âmâ Bir Dava Vekili	379-380
Doktor Besim Ömer	Üstad-ı Muhterem Hayrettin Paşa Hazretleri	380-383
Müntesbin Tıptan: Vefik	İlm-i Teşrihin Edvar-ı Tarihiyesi	383-385
Mühendishane-i Beri-i Hümayun ve Hendese-i Mülkiye Mektepleri Jimnastik Muallimi Yüzbaşı Selim	Terbiye-i Bedeniye Dersleri	385-388
Jules Verne (Mütercimi: Ahmet İhsan)	Antil Adaları'na Seyahat	388-390
Piyer Loti	Madam Krizantem	390-392
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLITIQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	187
İmzasız	Tevcihât	187-189
İmzasız	Tebliğat-ı Resmiye	189-190
İmzasız	Dâhiliye	190
İmzasız	Gidenler ve Gelenler	190
İmzasız	Hariciye	191

SAYI: 650 CİLT: 25 YIL: 13
25 EYLÜL 1319 [8 EKİM 1903]

Yazar Adı	Makale Adı	Sayfa No
SERVET-İ FÜNUN		
İmzasız	Musahabe-i Ziraiye: Kaliforniya'da Bağcılık-Taht-el Arz Suları	394-397
Müntesbin Tıptan: Vefik	İlm-i Teşrihin Edvar-ı Tarihiyesi	397-400
Mühendishane-i Beri-i Hümayun ve Hendese-i Mülkiye Mektepleri Jimnastik Muallimi Yüzbaşı Selim	Terbiye-i Bedeniye Dersleri	400-402
İmzasız	Musanna Haber Kısmı: Mamut İskeletleri	403-405
Piyer Loti	Madam Krizantem	405-408
SERVET-İ FÜNUN: SUPPLEMENT POLİTIQUE		
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	195
İmzasız	Tevcihât	195-198
İmzasız	Tebligat-ı Resmiye	198
İmzasız	Dâhiliye	198
İmzasız	Hariciye	198

2.1.2.Yazar Adına Göre Dizin

Ahmet Haşim, *O Gecedan Sonra*, (Şiir, İstanbul: 6 Kanun-i Sani, 1316 tarihli.); **MSF**, nr.553, s.11.

Ahmet Hikmet [Müftüoğlu], *Resimlerimiz: Merhum Reşit Paşa*, (Midilli mutasarrıfı iken vefat eden merhum Mustafa Reşit Paşa'ya dair kaleme alınan bir yazıdır. Memuriyetliği, kişiliği vs. hakkında kısaca bilgi verilmiştir vefatının ardından.); **SF**, nr.578, s.84-85.

Ahmet İhsan, bk. [TOKGÖZ], Ahmet İhsan.

[AKALIN], Besim Ömer, *Musahabe-i Tıbbiye: İstiridyeye- Kara Humma, Tifo*, (Doktor 'B. A(yın)' imzasıyla kaleme alınmıştır.); **SF**, nr.561, s.227-229.

[AKALIN], Besim Ömer, *Musahabe-i Tıbbiye: Dilsizlerin Söylettirilmesi*, (Fotoğraflarla da desteklenen yazıda farklı teknikler, yöntemler kullanılarak dilsizlere harfleri söyletme çalışması, onların konuşturulmaya çalıştırılması kaleme alınmıştır. Doktor 'B. A(yın)' imzasıyla.); **SF**, nr.563, s.258-259.

[AKALIN], Besim Ömer, *Asar-ı Münteşire: Gebelik ve Gebelikte Tedabir*, (Gebeliğin ne olduğu, gebelikte nelere dikkat edilmesi gerektiği, bu dönemde anne adayının alması gereken tedbirler vs. dile getirilmiştir, Besim Ömer Paşa imzasıyla); **SF**, nr.615, s.258-260.

[AKALIN], Besim Ömer, *Terâcim-i Ahvâl: Merhum İbrahim Lütfi Paşa*, (Osmanlı tabiplerinin üstatlarından biri olarak bilinir. Biyografi türünde, Doktor Besim Ömer imzasıyla kaleme alınmış.); **SF**, nr.622, s.370-372.

[AKALIN], Besim Ömer, *Darülacezede İrzahane ve Himaye-i Etfal*, (Çocuk nedir? Nasıl himaye edilir? gibi sorulara cevap verilmiştir. Daha sonra çocukları iyi beslemenin adeta bir sanat olduğu okura aktarılmıştır. Erzakların bulunduğu binanın temizliği, düzeni, sütlerin ve diğer erzakların temizliği, düzen içinde oluşu bilgisi de paylaşılmıştır. Tüm bunların üstünde Darülacezenin tanıtımı ve önemi bu metinde genişçe açıklanmıştır. Fotoğraflarla da yazı desteklenmiştir. Doktor Besim Ömer imzasıyla); **SF**, nr.638, s.210-215.

[AKALIN], Besim Ömer, *Muallim ve Müşerrih Muhterem Mazhar Paşa Hazretleri*, (Doktor Besim Ömer imzasıyla kaleme alınmıştır.); **SF**, nr.647, s.346-348.

[AKALIN], Besim Ömer, *Üstad-ı Muhterem Hayrettin Paşa Hazretleri*, (Doktor Besim Ömer imzasıyla kaleme alınmıştır.); **SF**, nr.649, s.380-383.

Alphonse de Lamartine, *Graziella*, (Mütercimi: Hüseyin Cahit Yalçın), **SF**, nr.624, s.414-416; **SF**, nr.625, s.10-12; **SF**, nr.626, s.31-32; **SF**, nr.627, s.46-48; **SF**, nr.628, s.63-64; **SF**, nr.629, s.79-80; **SF**, nr.630, s.94-96; **SF**, nr.631, s.110-111; **SF**, nr.632, s.126-128; **SF**, nr.633, s.143-144; **SF**, nr.634, s.158-160; **SF**, nr.635, s.174-175; **SF**, nr.636, s.191-192; **SF**, nr.637, s.206-208; **SF**, nr.639, s.239-240; **SF**, nr.641, s.270-272; **SF**, nr.642, s.286-288; **SF**, nr.643, s.302-303; **SF**, nr.644-645, s.326-328; **SF**, nr.646, s.342-344.

B. A(yın), bk. [AKALIN], Besim Ömer.

Besim, *Musahabe-i İktisadiye: Kavaid-i Nüfus*, **SF**, nr.641, s.262-265.

Cavit, bk. [Mehmet] Cavit.

Celal Sahir, bk. [EROZAN], Celal Sahir.

Cevat, *Zekâya Dair-1*, (Özel ve cins isimler hakkında bilgi verilmiştir.); **SF**, nr.548, s.18-22. (Hippolite Taine'den tercüme edilmiştir.)

Cevat, *Zekâya Dair-2*, (Daha önceki makaleye nazaran daha felsefî içerikli kaleme alınan bu metin, rakamların ve etkileyici söz söylemenin vs. felsefesini yapmıştır. 548. sayıda başlayan “İsimler” ile ilgili açıklamalara devam edilmiştir. Çocuktaki lisan melekesi bahsi ile de konunun içeriği zenginleştirilmiştir.); **SF**, nr.549, s.45-47.

Cevat, *Zekâya Dair*, (İsimler, kelimeler, sayılar üzerinden yapılan bu felsefî, mantıkî ve edebî tartışma, “işaretler” meselesinin hayaller ve fikirler bağlamında genişletilerek sürdürülmesi, meseleyi daha da derinleştirmiştir. Ve makale bu minval üzere genişleyerek, zenginleşerek devam etmiştir. Tartışma ilerledikçe içerik edebi olmaktan uzaklaşmıştır, mantıkî ve felsefî bir zemine daha çok yaklaşmıştır.); **SF**, nr.550, s.54-58.

Cevat, *Zekâya Dair: Umumi Fikirler ve Müteaddit Dereceli Taviz-2*, (İsimler, kelimeler, sayılar üzerinden yapılan bu felsefi, mantıki ve edebi tartışma, “İşaretler” meselesinin hayaller ve fikirler bağlamında genişletilerek sürdürülmesi, meseleyi daha da derinleştirmiştir. Ve makale bu minval üzere genişleyerek zenginleşerek devam etmektedir. Tartışma ilerledikçe içerik edebi olmaktan uzaklaşmıştır, mantıki ve felsefi bir zemine daha çok yaklaşmıştır.); **SF**, nr.552, s.91-93.

[EROZAN] Celal Sahir, *Geceler*, (Hakkı mahlasıyla kaleme alınmıştır. Süleyman Nesib’e ithaf edilmiş bir metindir. Ayrı bir çerçeve içinde sunulmuştur. Gece teması, hastalıklı bir aşk duygusuyla birlikte işlenmiştir. Mensur şiir tarzında kaleme alınmıştır.); **SF**, nr.548, s.30.

[EROZAN] Sahir, *Mevalid-i Hicran-3*, (Sevilen genç bir kadına sitem ve aşk duyguları ile yazılmış edebi bir metindir. 23 Kânunusani tarihinde yazıldığı belirtilmiştir. Celal Sahir imzasıyla mensur şiir tarzında yayımlanmıştır.); **SF**, nr.553, s.103.

[EROZAN] Celal Sahir, *Kadınlarla-1*, (Yazar, kadınlara olan ihtiyacını, tutkusunu anlatmıştır. Hayatın onlarla neşeleneceğini, onlarla anlamlı olacağını belirtmiştir. Onların ilgilsizliğinden, vefasızlığından da yakınmıştır. Bu tip kadın algısı, biraz da “Divan Edebiyatı” geleneğindeki kadın prototipine örnektir. 30 Eylül 1317 tarihinde yazıldığı belirtilmiştir. Hakkı mahlasıyla. Mensur şiir tarzındadır.); **SF**, nr.553, s.103.

[EROZAN] Celal Sahir, *Merhume Ayşe Sıdika Hanım*, (Dostane duygularla, Ayşe Sıdika Hanım’ın vefatının ardından kaleme alınmıştır bu yazı. Celal Sahir, onu nasıl ve ne zaman tanıdığını belirtmiştir bu kısa yazının daha ilk satırlarında. Yazıda, Ayşe Sıdika Hanım’ın rahatsızlığını, çocuklarına çok düşkün olduğunu, ölürlen bile onların hâllerini düşündüğünü belirtmiş, bizlere anne yüreğinin inceliğini de göstermiştir. Celal Sahir de ayrıca kendisinin ona olan sevgisini, dostluğunu dile getirmiştir. Yazıdan ayrıca Ayşe Sıdika Hanım’ın “Usul-i Talim ve Terbiye” adlı bir kitabının olduğunu da öğreniriz. Biyografi tarzında kaleme alınmıştır.); **SF**, nr.627, s.42-43.

Esat(Doktor), *Âmâ Bir Dava Vekili*, **SF**, nr.649, s.379-380.

Eşref Lemi, *Musahabe-i Sıhhiye: Deniz Suyu ve Deniz Suyu ile Yoğrulmuş Elixir Şurup*, **SF**, nr.633, s.135-140.

E.A, *Terbiye-i Havass-1*, (E.A rumuzuyla); **SF**, nr.621, s.355-357.

E.A, *Terbiye-i Havass-2*, (E.A rumuzuyla); **SF**, nr.622 s.380-382.

E.A, (*Haşmetlü Almanya İmparatoru Wilhelm Hazretleri Mahdumlarının Dersaadet'e Muvâsalaları*, E.A rumuzuyla.); **SF**, nr.624, s.402-406.

E.A, (*Terbiye-i Fikriye-i Etfal*); **SF**, nr.626, s.27-28.

E.A, (*Terbiye-i Etfal: Terbiye*); **SF**, nr.627, s.41-42.

Faik Ali, bk. [OZANSOY], Faik Ali.

Hayrettin, *Küçük Hikâye: Bir Avcının Hikâyesi*, **SF**, nr.613, s.234-235.

Hüseyin Cahit, bk. [YALÇIN], Hüseyin Cahit.

İbrahim, *Lisan Dersleri*, (Osmanlı diline dair makaledir. Kelimelerin tasnifi konusu işlenmiştir. İsim, fiil, sıfat, zarf gibi konular örnekler verilerek anlatılmıştır. Bu dersin öğrencilere nasıl anlatılacağına dair teknik bilgiler de verilmiştir.); **SF**, nr.548, s.25-30.

İbrahim, *Kitabet ve Edebiyat Dersleri*, (Lisanımızın öğrencilere nasıl anlatılacağından bahsediliyor. Lisanımızın, Arap ve Acem lisanının terkiplerine ve kaidelerine boğulmadan öğrencilere anlatılması gerektiği vurgulanıyor. Lisanımızın sadelik ve ahenk açısından önemi vurgulanıyor. İfrat ve tefrit noktasına düşmeden, Türkçe kelimeleri kullanmamız örneklerle açıklanıyor. Uzun cümlelerden ziyade kısa cümlelerle maksadın anlatılmasının gerekliliği belirtiliyor. Özetle, lisan derslerinin kolaylaştırılarak öğrencilere öğretilmesi gerekliliği vurgulanıyor. Ayrıca bu bölümde yazmanın önemine de değinilmiştir.); **SF**, nr.550, s.50-54.

İbrahim, *Kitabet ve Edebiyat Dersleri*, (Nazmı nesne çevirmenin mümkün olduğunu ve bunu yaparken evvela terkipleri anlamların açıklanması gerektiği belirtilmiştir. Sonra genel olarak nesne çevirme işleminin hakkıyla

yapılabilmesinin mümkün olduğunu açıklanmasıdır. Şiirin latif edasının bozulmadan talebeye aktarılmasının gerekliliği ve bu çalışmanın zihni, hafızayı genişletip geliştireceği gerçeği belirtilmiştir. Yazmak meselesinde ise, yazarken sade ve süsten uzak yazmak gerektiği deklare edilmiştir. Buna da önemli olanın maksadın nasıl olması gerektiğidir. Ama bunun sıradan yazmak anlamına gelmeyeceğini vurgulamıştır. Bu yöntemi özellikle makale yazarken, mektup ve resmi bir evrak yazarken uygulamanın elzem olduğunu vurgulamıştır. Nazım ve şiir ayrı ayrı açıklanmıştır. Aralarındaki farklılıkların örneklerle talebeye aktarılması, öğretilmesi gerektiği dile getirilmiştir. Edebiyat alt başlığında ise edebiyat derslerinde asıl olan, asıl anlatılması gerekenlerin bizzat edebi eserin kendisinin olması gerektiğidir. Müellif, kendi zamanına kadar geçen süre zarfında edebiyat derslerinin daha çok *sarf, nahiv ve kavaid* olarak anlaşılmasından yapılmıştır. Her kaide için edebî betimlerden birer örnekle yetinildiği belirtilmiştir. Asıl edebiyat derslerinin amacının ise, talebeye edebi zevki tattırmak olduğunu dile getirmiştir. Bu bağlamda yazar küçüklere, dünyamızın önemli isimlerinin kaliteli eserlerinin okutulup onların üzerinde konuşulmasını önermiştir. Edebî metinlerin, eserlerin merkezde olduğu ve talebeye edebi zevki tattıran, o duyguyu onda uyandıran bir metot izlenmesi gerektiği vurgulanmıştır. Yetişkinlerin ise bunların üstüne bir de edebiyat tarihi okumaların salık vermiştir.); **SF**, nr.553, s.98-103.

İbrahim Nazif (Eczacı), *Yağların Muhafazası*, **SF**, nr.608, s.151-154.

İMZASIZ

İmzasız, *Ayastefanos Yarışı*, **SF**, nr.548, s.27.

İmzasız, *Resimlerimiz: On İki Ay Kutb-ı Cenubi Buzları Arasında Hatıra-i Seyahat*, **SF**, nr.554, s.119-122.

İmzasız, *Merhum Halil Rifat Paşa*, **SF**, nr.554, s. 122-123.

İmzasız, *Vüzerâ-yı Saltanat-ı Seniyyeden Müteveffa Artin Paşa-Terceme-i Hâli*, **SF**, nr.554, s.123-124.

- İmzasız, Resimlerimiz: Seri-üs Seyr Vapurlar-Transatlantik Sauve Vapuru, **SF**, nr. 555,s.134-135.
- İmzasız, *İngiliz Tüccarları-1: Sabuncu*, **SF**, nr.555, s.136-138.
- İmzasız, *Küçük Hikâye: Lidya*, **SF**, nr. 555, s.138-141.
- İmzasız, *Kimyager Bir Deli*, **SF**, nr. 555, s.142.
- İmzasız, *Oyuncak Sergisi*, **SF**, nr.556, s.150-151.
- İmzasız, *Tiryakilik Âleminde*, **SF**, nr.556.s.152-154.
- İmzasız, *Resimlerimiz: Dersaadet İran Sefir-i Kebir-i Cedidi*, **SF**, nr. 556, s.154-155.
- İmzasız, *Tiyatro Binaları*, **SF**, nr. 556, s.155-156.
- İmzasız, *Küçük Hikâye: Madam'ın Yalanı*, **SF**, nr. 556, s.158
- İmzasız, *Musahabe-i Ziraiye: Terayağı İmali*, **SF**, nr. 557, s. 164-167.
- İmzasız, *Küçük Hikâye: Palyaço'nun Aşkı*, **SF**, nr. 557, s.170-175.
- İmzasız, *Resimlerimiz: Timsahların Terbiyesi*, **SF**, nr. 558, s.182-183.
- İmzasız, *Musahabe-i İlmiye: Uyku Ve İstirahat*, **SF**, nr. 558, s.186-187.
- İmzasız, *Fotoğrafının İlm-ül Arza Hizmeti*, **SF**, nr. 559, s.195.197.
- İmzasız, *Resimlerimiz: Balonculuk*, **SF**, nr. 559, s.197-199.
- İmzasız, *Elektrik Şimendiferi*, **SF**, nr. 559, s.199-201.
- İmzasız, *Uyku ve İstirahat*, **SF**, nr. 559, s.201-202.
- İmzasız, *Resimlerimiz: Merhum Doktor Kudret Raif Bey*, **SF**, nr. 560, s.219-220.
- İmzasız, *Terâcim-i Ahval: Henry Fukiye*, **SF**, nr. 561, s.234-235.
- İmzasız, *Anvers Limanı*, **SF**, nr. 561, s.235.
- İmzasız, *Tezeyyün*, **SF**, nr. 563, s.264-267.
- İmzasız, *Malumat-ı Evveliye-i Fenniye: Suyu Dair*, **SF**, nr. 563, s.267-269.
- İmzasız, *Bağdat Şimendiferi Hatt-ı Kebiri*, **SF**, nr. 564, s.274.
- İmzasız, *Anvers Limanı*, **SF**, nr. 564, s.283-286.

İmzasız, Musanna Haber Kısmı, **SF**, nr. 565, s.290; **SF**, nr.569, s.354-357; **SF**, nr.577, s.67-68; **SF**, nr.584, s.178-182; **SF**, nr.586, s.210-212; **SF**, nr.587, s.227; **SF**, nr.588, s.242-243; **SF**, nr.591, s.291-294; **SF**, nr.597, s.379-381; **SF**, nr.601, s.35-38; **SF**, nr.604, s.83-84; **SF**, nr.605, s.99-103; **SF**, nr.609, s.163-166; **SF**, nr.615, s.260-264; **SF**, nr.616, s.275-276; **SF**, nr.622, s.372-375; **SF**, nr.638, s.218-221; **SF**, nr.640, s.243-246; **SF**, nr.641, s.259-262; **SF**, nr.646, s.331-346; **SF**, nr.650, s.403-405.

İmzasız, *Victor Hugo'nun Doğumunun Yüziüncü Sene-i Devriyesi*, **SF**, nr. 565, s.298.

İmzasız, *Asar-ı Münteşire: Safahat-ı Kalp*, **SF**, nr.565, s.301.

İmzasız, *Musahabe-i Ziraiye: Ziraat Nokta-i Nazarından Sibiryaya*, **SF**, nr.566, s.306-307.

İmzasız, *Musahabe-i Ziraiye: Ziraat Nokta-i Nazarından Sibiryaya*, **SF**, nr.566, s.306-307.

İmzasız, *Musahabe-i Coğrafiye: Hindistan'ın İklim ve Havası*, **SF**, nr.566, s.307-309.

İmzasız, *Av Köpekleri*, **SF**, nr. 566, s.313-314.

İmzasız, *Fen Postası*, **SF**, nr.567, s.323-324.

İmzasız, *Cava Adasına Seyahat*, **SF**, nr.567, s.326-328; **SF**, nr.568, s.343-346; **SF**, nr.569, s.367-368; **SF**, nr.571, s.395-396; **SF**, nr.572, s.404-406; **SF**, nr.576, s.58-61.

İmzasız, *Musahabe-i Ziraiye: Arıcılık-2*, **SF**, nr.567, s.331-334.

İmzasız, *Viktor Hugo ve Sene-i Devriyesi*, **SF**, nr.567, s.334.

İmzasız, *Vereme Galebe*, **SF**, nr.567, s.335.

İmzasız, *Seltik Vapuru*, **SF**, nr.567, s.336.

İmzasız, *Musahabe-i Ziraiye: Toprak Ve Mikroplar*, **SF**, nr.568, s.338-339.

İmzasız, *Arıcılık-2-*, **SF**, nr.568, s.346-347.

İmzasız, *Küçük Hikâye: Akterisin Muvaffakiyeti*, **SF**, nr.568, s.348-351.

İmzasız, *Vereme Galebe*, **SF**, nr.568, s.351-352.

- İmzasız, *Tebrik-i lyd-i Said-i Azha*, **SF**, nr.569, s.354.
- İmzasız, *Arıcılık-3-*, **SF**, nr.569, s.362.
- İmzasız, *Jane Hading*, **SF**, nr.569, s.364.
- İmzasız, *Vereme Galebe: Sanatoryumlarda Tedavi-i Verem*, **SF**, nr.570, s.378-381.
- İmzasız, *Musahabe-i Sihhiye: Saf Havanın Vücuda Faydası*, **SF**, nr.571, s.387-391.
- İmzasız, *Vereme Galebe*, **SF**, nr.571, s.391.
- İmzasız, *Resimlerimiz: Akdağ Askeri Deposu*, **SF**, nr.571, s.394-395.
- İmzasız, *Öteden Beriden*, **SF**, nr.571, s.396-398.
- İmzasız, *S. Rudes'in Vasiyetnamesi*, **SF**, nr.572, s.406.
- İmzasız, *Küçük Hikâye: Tesadüf*, **SF**, nr.572, s.411-414.
- İmzasız, *Resimlerimiz: Kürkçülük*, **SF**, nr.573, s.9-10.
- İmzasız, *Musahabe-i Ziraiye: Arazinin Tezyid-i Bereketi*, **SF**, nr.574, s.23-24.
- İmzasız, *Küçük Ansiklopedi: Ağdiye*, **SF**, nr.574, s.24-26.
- İmzasız, *Musahabe-i Ziraiye: Öküzlerin Ziraate Hizmeti*, **SF**, nr.575, s.44-46.
- İmzasız, *Resimlerimiz: Barnom Cambaz Kumpanyası*, (Gazetede dercedilen cambaz kumpanyası duyurulmuştur. Amerika'nın en meşhur cambaz kumpanyasının tanıtılması amacıyla kaleme alınmış bir yazıdır. Kumpanyanın içeriğine dair bilgiler verilmiştir.), **SF**, nr.576, s.56.
- İmzasız, *Sanayi-i Nefise ve İlm-i Teşrih*, (Teşrih ilminin sanâyi-i nefise için çok önemli olduğu belirtilmiş ve bir cesedin üzerinde yapılan çalışmaların gerekliliği, ehemmiyeti anlatılmıştır.), **SF**, nr.576, s.57-58.
- İmzasız, *Musahabe-i Sihhiye: Meşrubat ve Mekülatın Tağşişi*, **SF**, nr.577, s.71-73.
- İmzasız, *Fransa Müstemlekatından Martinik Adası'nda Volkan Feveranı ve Bir Şehrin Kâmilen Mahvı*, **SF**, nr.577, s.70.
- İmzasız, *Musahabe-i Ziraiye: Süt, Terayağı, Peynir*, **SF**, nr.578, s.83-84.

- İmzasız, *Cerrahlığın Terakkiyat-ı Ahiresi*, (Makine ilmi, teknolojinin kullanımı ile cerrahlığın terakkisinin paralel ilerlediği, birbirini desteklediği açıklanmıştır.), **SF**, nr.578, s.85.
- İmzasız, *Öteden Beriden*, (Baytarlar, baytarlık, büyük ve küçük hayvanatın tedavisi öncelikle anlatılmıştır. Sonra kuşlardaki hastalık sebepleri belirtilmiş. Farklı farklı konuların ele alındığı başlık altında; kauçuk, lastik, lastik(suni, yapma) ağaçlar ihracı ve ithalatı hakkında bilgi verilmiştir. Menekşe, gül, yasemin ve lavanta çiçeği üretimi hakkında da açıklamalar yapılmıştır. Meşe, kestane gibi farklı ağaç türleri de bu yazıda konu edilmiştir.), **SF**, nr.578, s.90-93.
- İmzasız, *Küçük Ansiklopedi: Merkep*, (Merkep ve özellikleri, yoğun olarak buldukları yerler, ülkeler vs. hakkında kaleme alınmıştır.), **SF**, nr.578, s.93-94.
- İmzasız, *Mütenevvi Malumat: Banknot*, **SF**, nr.579, s.99.
- İmzasız, *Martinique Feveranı*, (Martinique Adası'nda bulunan Stpierre şehrindeki yanardağ patlaması ve neticeleri anlatılmıştır.), **SF**, nr.579, s.100-102.
- İmzasız, *Musahabe-i İlmiye: İlm-i Asar-ı Atik*, **SF**, nr.579, s.108-109.
- İmzasız, *Pehlivan Kara Ahmet'in Vefatı*, **SF**, nr.579, s.109-110.
- İmzasız, *Musahabe-i İlmiye: İlm-i Asar-ı Atika*, **SF**, nr.580, s.121-122.
- İmzasız, *Musahabe-i Tıbbiye: Maden Suları*, **SF**, nr.580, s.122-124.
- İmzasız, *Müsaliha*, **SF**, nr.580, s.126-128.
- İmzasız, *Kâğıtla Neler Yapılıyor*, **SF**, nr.581, s.136.
- İmzasız, *Küçük Ansiklopedi: Zafiyet*, **SF**, nr.581, s.136-138.
- İmzasız, *Fillerin Muharebelerde İstihdamı*, **SF**, nr.581, s.139-141.
- İmzasız, *Musahabe-i Ziraiye: Meyvesiz Ağaçların Budanması*, **SF**, nr.581, s.141-142.
- İmzasız, *Mütenevvi Malumat: Zümriüt*, **SF**, nr.581, s.142-143.
- İmzasız, "Öteden Beriden", **SF**, nr.581, s.143-144.
- İmzasız, *Musahabe-i Sıhhiye: Diş Tozları*, **SF**, nr.582, s.156-159.

- İmzasız, *Kâğıthane Menba Suları Manzaraları*, **SF**, nr.583, s.162-163.
- İmzasız, *Musahabe-i Sıhhiye: İçilecek Sular*, **SF**, nr.583, s.164-166.
- İmzasız, *Öteden Beriden*, **SF**, nr.583, s.168-170.
- İmzasız, *Serair-i Hüsn ü An: Şişmanlık Ve Zayıflık*, **SF**, nr.583, s.170-173.
- İmzasız, *Musahabe-i Ziraiye: Sığırın Sanayie Hizmeti*, **SF**, nr.583, s.173-174.
- İmzasız, *Resimlerimiz: Selanik'te Kevikly Vardar Köprüsü*, **SF**, nr.584, s.180.
- İmzasız, *Musahabe-i Sıhhiye: Küülün Tesiratu*, **SF**, nr.584, s.183-185.
- İmzasız, *Musahabe-i Sıhhiye: Menba Sularının Muhafazası*, **SF**, nr.585, s.200-202.
- İmzasız, *Resimlerimiz: Lyon Şehri Civarında Bir Fabrika*, **SF**, nr.586, s.214-212.
- İmzasız, *Mütenevvi Malumat: Postalar*, **SF**, nr.586, s.214-215.
- İmzasız, *Resimlerimiz: Morina Balığı*, **SF**, nr.587, s.232-233.
- İmzasız, *Asar-ı Teyfik Fırkateyn-i Hümayunu*, **SF**, nr.587, s.237-239.
- İmzasız, *Resimlerimiz: Arazinin Saky ve İrvası*, **SF**, nr.588, s.244-245.
- İmzasız, *Demirin Nebatata Tesiri*, **SF**, nr.588, s.247-248.
- İmzasız, *Resimlerimiz: Venedik Kulesi*, **SF**, nr.589, s.266-267.
- İmzasız, *Musahabe-i İlmiye: Süste Asar-ı Atika Hafriyatı*, **SF**, nr.589, s.267-270.
- İmzasız, *Beygirlerde Zekâ*, **SF**, nr.590, s.282.
- İmzasız, *Musahabe-i Sıhhiye: Ab u Havanın Faidesi*, **SF**, nr.590, s.287-288.
- İmzasız, *Haydarpaşa Rihtımları*, **SF**, nr.591, s.290-291.
- İmzasız, *Musahabe-i Ziraiye: Kuş Yuvaları*, **SF**, nr.591, s.299-301.
- İmzasız, *Garaib-i Tabiat: Toz Dağı*, **SF**, nr.594, s.335-337.
- İmzasız, *Sanayi-i Nefisede Resmin Vazifesi*, **SF**, nr.594, s.338-339.
- İmzasız, *Sahne Tezyinatu*, **SF**, nr.594, s.339-341.
- İmzasız, *Mütenevvi Malumat: Renksiz Resim Yapmak Sanatı*, **SF**, nr.594, s.341-342.
- İmzasız, *Resimlerimiz: Düseldrof Sanayi Sergisi*, **SF**, nr.594, s.342-343.

- İmzasız, *Terâcim-i Ahval: Bichat (Maria François Xavier Bichat)*, **SF**, nr.596, s.370-371.
- İmzasız, *Resimlerimiz: Rûsumat-ı Emanet-i Hukuk Müşaviri Merhum İzzet Bey*, **SF**, nr.596, s.374.
- İmzasız, *Keşfiyat-ı Cedide-i Tıbbiye: Kızıl Serummu*, **SF**, nr.597, s.387-389.
- İmzasız, *Mütenevvi Malumat: İs İle Resim Yapmak*, **SF**, nr.598, s.397-398.
- İmzasız, *Hamidiye Hicaz Hattı Menazırı*, **SF**, nr.599, s.3.
- İmzasız, *Martinik İntifai Hakkında Tetkikat-ı İlmiye*, **SF**, nr.599, s.7-11.
- İmzasız, *Terâcim-i Ahval: Virhof*, **SF**, nr.599, s.16.
- İmzasız, *Resimlerimiz: Diyarbekir-Kavala'da Kışla ve Gümrük Dairesi Deposu*, **SF**, nr.600, s.22.
- İmzasız, *Musahabe-i Sanaiye: Şimendiferlerde Sûrat-i Seyr*, **SF**, nr.601, s.38-39.
- İmzasız, *Resimlerimiz: Sahil Hastaneleri*, **SF**, nr.601, s.40-42.
- İmzasız, *Terâcim-i Ahval: Rödolf Virhov*, **SF**, nr.602, s.54-58.
- İmzasız, *Musahabe-i Sıhhiye: Mekûlat u Meşrubat*, **SF**, nr.604, s.87-91.
- İmzasız, *Kumranda Müessesat-ı Sıhhiye-i Osmaniye-3-4*, **SF**, nr.605, s.103-106; **SF**, nr.607, s.134-138.
- İmzasız, *Küçük Hikâye: Aşk-ı Hakiki*, **SF**, nr.606, s.118-120.
- İmzasız, *Taze Meyve Saklamak*, **SF**, nr.607, s.138-141.
- İmzasız, *Merhum Müşir Ömer Neşet Paşa*, **SF**, nr.607, s.143.
- İmzasız, *Mütenevvi Malumat: Hint Fakirleri*, **SF**, nr.608, s.148-150.
- İmzasız, *Resimlerimiz: Frederik Krup*, **SF**, nr.608, s.154-155.
- İmzasız, *Musahabe-i Ziraiye: Ziraat Numune Çiftlikleri*, **SF**, nr.610, s.180-183.
- İmzasız, *Musahabe-i Ticariye: Şeker ve Şekercilik* **SF**, nr.610, s.183-186.
- İmzasız, *Şuûn-ı Fenniye*, **SF**, nr.610, s.186-187; **SF**, nr.620, s.341-343; **SF**, nr.623, s.389-391; **SF**, nr.625, s.3-6; **SF**, nr.626, s.21-25; **SF**, nr.629, s.70-73; **SF**,

nr.630, s.83; SF, nr.630, s.84-86; SF, nr.631, s.99-103; SF, nr.632, s.116-118; SF, nr.635, s.162-164; SF, nr.636, s.189-191.

İmzasız, *Serair-i Hüsn ü An: Düzgünler*, SF, nr.610, s.187-188.

İmzasız, *Musahabe-i Ziraiye: Çekirgeler*, SF, nr.611, s.199-201.

İmzasız, *Kumran Adası*, SF, nr.611, s.201-202.

İmzasız, *Küçük Hikâye: Sedye*, SF, nr.612, s.211-215.

İmzasız, *Resimlerimiz: Yüksek Dağlarda Tedavi*, SF, nr.612, s.215-217.

İmzasız, *Musahabe-i Sanaiye: Kıymettar Taşlar*, SF, nr.612, s.218-221.

İmzasız, *Musahabe-i Tibbiye: Humma-yı Tifo Tedavisi*, SF, nr.613, s.227-230.

İmzasız, *Musahabe-i Sihhiye: Gıdaların Kuvveti*, SF, nr.613, s.231-233.

İmzasız, *Musahabe-i Fenniye: Dalgıçlık*, SF, nr.614, s.243-245.

İmzasız, *Mütenevvi Malumat: Şemsiye*, SF, nr.614, s.247-248.

İmzasız, *Musahabe-i Ziraiye: Yulaf*, SF, nr.614, s.248-250.

İmzasız, *Küçük Hikâye: Gül Koklarken*, SF, nr.615, s.264-266.

İmzasız, *Menemenlizade Merhum Tahir Bey*, SF, nr.617, s.290.

İmzasız, *Musahabe-i Ticariye: Kahve Ziraat ve Ticareti*, SF, nr.617, s.293-298.

İmzasız, *Merhum Hüsnü Refik Paşa*, SF, nr.619, s.325-326.

İmzasız, *Tebrik-i İyd-i Said-i Azha*, SF, nr.620, s.338.

İmzasız, *Serair-i Hüsn ü An: Gerdan, Omuz, Göğüs*, SF, nr.620, s.338-340.

İmzasız, *Müteveffa Ernest Lögoh*, SF, nr.621, s.357-358.

İmzasız, *Mesail-i Hayatiye: ...Bir Gıda mıdır?*, SF, nr.621, s.361-363.

İmzasız, *Musahabe-i Saydiye: Hayvan İzleri*, SF, nr.623, s.391-395.

İmzasız, *Musahabe-i Nisaiye: Geçen Senenin Modaları*, SF, nr.624, s.409-410.

İmzasız, *Kaç Yaşında Evleniyorlar*, SF, nr.624, s.411.

İmzasız, *Mütenevvi Malumat: Tarak*, SF, nr.625, s.7-9.

- İmzasız, *Musahabe-i Ziraiye: Dolulara Karşı*, **SF**, nr.625, s.9-10.
- İmzasız, *Musahabe-i Sanaiye: Kuvâ-yı Muharike*, **SF**, nr.626, s.25-27.
- İmzasız, *Musahabe-i Tibbiye-3*, **SF**, nr.627, s.35-39.
- İmzasız, *Mütenevvi Malumat: Bâr-gir(Beygir) Talim-i Terbiyesi*, **SF**, nr.627, s.39-41.
- İmzasız, *Resimlerimiz: Dalni*, **SF**, nr.627, s.43.
- İmzasız, *Musahabe-i Fenniye: Metroyu Nasıl Yaparlar?*, **SF**, nr.628, s.50-51.
- İmzasız, *Musahabe-i Ziraiye*, **SF**, nr.628, s.52-54.
- İmzasız, *Musahabe-i Sıhhiye: Saçların Muhafazası*, **SF**, nr.628, s.55-57.
- İmzasız, *Küçük Hikâye: Yılbaşı Mektubu*, **SF**, nr.628, s.57-59.
- İmzasız, *Jimnastiğe Dair*, **SF**, nr.628, s.59-61.
- İmzasız, *Küçük Hikâye: Matmazel Alis*, **SF**, nr.630, s.82-83.
- İmzasız, *Mütenevvi Malumat: Amerika Zenginleri*, **SF**, nr.630, s.86-89.
- İmzasız, *Terakkiyat-ı Beşeriye*, **SF**, nr.631, s.104-106.
- İmzasız, *Ahval-i Müstacelede Tedabir-i Aniye-i Tibbiye-2*, **SF**, nr.631, s.106.
- İmzasız, *Musahabe-i Coğrafiye*, **SF**, nr.632, s.118-120.
- İmzasız, *Musahabe-i Sıhhiye: İrza Meselesi*, **SF**, nr. 632, s.120-122.
- İmzasız, *Son Moda*, **SF**, nr.632, s.124.
- İmzasız, *Musahabe-i Coğrafiye: Havail-i Meçhule Kâşifleri*, **SF**, nr.633, s.141-143.
- İmzasız, *Havadis-i Medeniye*, **SF**, nr.634, s.150-152.
- İmzasız, *Musahabe-i Medeniye: Garip Sayfıyeler*, **SF**, nr.634, s.153-155.
- İmzasız, *Terâcim-i Ahval: Ernest Lögove*, **SF**, nr.635, s.173-174.
- İmzasız, *Musahabe-i Coğrafiye: Son Asya Seyahati*, **SF**, nr.636, s.182-183.
- İmzasız, *Musahabe-i Sıhhiye: Büyük Şehirlerin Ahval-i Sıhhiyesi*, **SF**, nr.637, s.195-197.
- İmzasız, *Fillerden Askerlikte İstifade*, **SF**, nr.637, s.203-206.

İmzasız, *Musahabe-i Fenniye: Camdan Esvap*, **SF**, nr.638, s.221-223.

İmzasız, *Musahabe-i Sanaiye: Sürat Katarlarında Vagonlar ve Lokomotifler*, **SF**, nr.638, s.223-224.

İmzasız, *Müteveffa Papa 13. Leo'nun Terceme-i Hâli*, **SF**, nr.639, s.234-235.

İmzasız, *Musahabe-i Sanaiye: Sikke Darbı*, **SF**, nr.640, s.246-249.

İmzasız, *Ev Yapmak ve Kiralık Evler*, **SF**, nr.641, s.258-259.

İmzasız, *Resimlerimiz: Muz Ziraati*, **SF**, nr.643, s.301.

Teknoloji-İmzasız, *Musahabe-i Ziraiye: Ziraat Makineleri*, **SF**, nr.644-645, s.314-315.

İmzasız, *Musahabe-i Sanaiye: Bir Porselen Fincanın Tarihi*, **SF**, nr.644-645, s.316-319.

İmzasız, *Musahabe-i Sanaiye: Bir Porselen Fincanın Tarihi*, **SF**, nr.644-645, s.316-319.

İmzasız, *Harik-i Tabiat: Buz Mağaraları*, **SF**, nr.646, s.335-337.

İmzasız, *Musahabe-i Coğrafiye: Hayret-bahş Bir Şehir Harabesi*, **SF**, nr.647, s.348-351.

İmzasız, “Âmâların Talim ve Terbiyesi”, **SF**, nr.648, s.362-373.

İmzasız, “Doktor Horasancı Efendi”, **SF**, nr.649, s.378.

İmzasız, “Musahabe-i Ziraiye: Kaliforniya'da Bağcılık-Tahte-l-Arz Suları”, **SF**, nr.650, s.394-397.

İmzasız, *Selamlık Resm-i Âlisi*, (Sultanın cuma selamlığına çıkışının halkı ne kadar mesut ettiğinden bahisle padişah için övgüler ve dualar yer almıştır.); **SFSP**, nr.548, s.7; **SFSP**, nr.549, s.15; **SFSP**, nr.550, s.21; **SFSP**, nr.551, s.27; **SFSP**, nr.552, s.33; **SFSP**, nr.553, s.39; **SFSP**, nr.554, s.45; **SFSP**, nr.555, s.53; **SFSP**, nr.556, s.63; **SFSP**, nr.557, s.69; **SFSP**, nr.558, s.76; **SFSP**, nr.559, s.81; **SFSP**, nr.560, s.89; **SFSP**, nr.561, s.95; **SFSP**, nr.562, s.103; **SFSP**, nr.563, s.109; **SFSP**, nr.564, s.115; **SFSP**, nr.565, s.121; **SFSP**, nr.566, s.127; **SFSP**, nr.567, s.135; **SFSP**, nr.568, s.143;

SFSP, nr.569, s.149; **SFSP**, nr.570, s.158; **SFSP**, nr.571, s.165; **SFSP**, nr.572, s.175; **SFSP**, nr.573, s.1; **SFSP**, nr.574, s.6; **SFSP**, nr.575, s.13; **SFSP**, nr.576, s.21; **SFSP**, nr.577, s.27; **SFSP**, nr.578, s.35; **SFSP**, nr.579, s.43; **SFSP**, nr.580, s.51; **SFSP**, nr.581, s.57; **SFSP**, nr.583, s.73; **SFSP**, nr.584, s.81; **SFSP**, nr.585, s.89; **SFSP**, nr.586, s.97; **SFSP**, nr.587, s.105; **SFSP**, nr.588, s.113; **SFSP**, nr.589, s.123; **SFSP**, nr.591, s.143; **SFSP**, nr.594, s.161; **SFSP**, nr.595, s.171; **SFSP**, nr.596, s.181; **SFSP**, nr.597, s.189; **SFSP**, nr.598, s.199; **SFSP**, nr.599, s.1; **SFSP**, nr.600, s.9; **SFSP**, nr.601, s.17; **SFSP**, nr.602, s.25; **SFSP**, nr.603, s.33; **SFSP**, nr.604, s.41; **SFSP**, nr.605, s.49; **SFSP**, nr.606, s.57; **SFSP**, nr.607, s.65; **SFSP**, nr.608, s.73; **SFSP**, nr.609, s.81; **SFSP**, nr.610, s.89; **SFSP**, nr.611, s.99; **SFSP**, nr.612, s.107; **SFSP**, nr.613, s.115; **SFSP**, nr.614, s.125; **SFSP**, nr.615, s.135; **SFSP**, nr.616, s.145; **SFSP**, nr.617, s.153; **SFSP**, nr.618, s.163; **SFSP**, nr.619, s.171; **SFSP**, nr.620, s.179-180; **SFSP**, nr.621, s.189; **SFSP**, nr.622, s.197; **SFSP**, nr.625, s.1; **SFSP**, nr.626, s.9; **SFSP**, nr.627, s.17; **SFSP**, nr.628, s.25; **SFSP**, nr.629, s.33; **SFSP**, nr.630, s.41; **SFSP**, nr.631, s.49; **SFSP**, nr.632, s.57; **SFSP**, nr.633, s.65; **SFSP**, nr.634, s.73; **SFSP**, nr.635, s.81; **SFSP**, nr.636, s.89; **SFSP**, nr.637, s.97; **SFSP**, nr.638, s.105; **SFSP**, nr.639, s.113; **SFSP**, nr.640, s.121; **SFSP**, nr.641, s.129; **SFSP**, nr.642, s.137; **SFSP**, nr.643, s.145; **SFSP**, nr.644-645, s.153; **SFSP**, nr.646, s.163; **SFSP**, nr.647, s.171; **SFSP**, nr.648, s.179; **SFSP**, nr.649, s.187; **SFSP**, nr.650, s.195.

İmzasız, *Tevcihât*, (Adliye, ilmiye, müddei-i ileyh gibi sınıflarda yapılan değişiklikler, hükûmetçe verilen rütbe ve terfi raporları, nişan ve madalya alan zatlar belirtilmiştir.); **SFSP**, nr.547, s.1-3; **SFSP**, nr.548, s.7-11; **SFSP**, nr.549, s.15-17; **SFSP**, nr.550, s.21-23; **SFSP**, nr.551, s.27-29; **SFSP**, nr.552, s.33-35; **SFSP**, nr.553, s.40; **SFSP**, nr.554, s.45-47; **SFSP**, nr.555, s.53-56; **SFSP**, nr.556, s.63-66; **SFSP**, nr.557, s.69-70; **SFSP**, nr.558, s.76-79; **SFSP**, nr.559, s.81-82; **SFSP**, nr.560, s.90-92; **SFSP**, nr.561, s.95-98; **SFSP**, nr.562, s.103-105; **SFSP**, nr.563, s.109-111; **SFSP**, nr.564, s.115-116; **SFSP**, nr.565, s.121-122; **SFSP**, nr.566, s.127-128; **SFSP**, nr.567, s.135-137; **SFSP**, nr.568, s.143-144; **SFSP**, nr.569,

s.149-151; **SFSP**, nr.570, s.158-159; **SFSP**, nr.571, s.165-168; **SFSP**, nr.572, s.175-178; **SFSP**, nr.573, s.1-2; **SFSP**, nr.574, s.6-9; **SFSP**, nr.575, s.13-15; **SFSP**, nr.576, s.21-23; **SFSP**, nr.577, s.27-29; **SFSP**, nr.578, s.35-37; **SFSP**, nr.579, s.43-45; **SFSP**, nr.580, s.51-53; **SFSP**, nr.581, s.57-59; **SFSP**, nr.583, s.73-74; **SFSP**, nr.584, s.81-82; **SFSP**, nr.585, s.89-90; **SFSP**, nr.586, s.97-99; **SFSP**, nr.587, s.105-107; **SFSP**, nr.588, s.113-114; **SFSP**, nr.589, s.123-125; **SFSP**, nr.591, s.143-144; **SFSP**, nr.594, s.161-164; **SFSP**, nr.595, s.171-175; **SFSP**, nr.596, s.181-184; **SFSP**, nr.597, s.189-195; **SFSP**, nr.598, s.199-200; **SFSP**, nr.599, s.1-3; **SFSP**, nr.600, s.9-11; **SFSP**, nr.601, s.17-18; **SFSP**, nr.602, s.25-26; **SFSP**, nr.603, s.33-35; **SFSP**, nr.604, s.41-42; **SFSP**, nr.605, s.49-52; **SFSP**, nr.606, s.57-59; **SFSP**, nr.607, s.65-67; **SFSP**, nr.608, s.75-76; **SFSP**, nr.609, s.81-82; **SFSP**, nr.610, s.89-91; **SFSP**, nr.611, s.99-101; **SFSP**, nr.612, s.107-109; **SFSP**, nr.613, s.115-116; **SFSP**, nr.614, s.125-128; **SFSP**, nr.615, s.135-136; **SFSP**, nr.616, s.145-147; **SFSP**, nr.617, s.153-155; **SFSP**, nr.618, s.163-164; **SFSP**, nr.619, s.171-172; **SFSP**, nr.620, s.180-181; **SFSP**, nr.621, s.189-190; **SFSP**, nr.622, s.197-200; **SFSP**, nr.625, s.1-2; **SFSP**, nr.626, s.9-11; **SFSP**, nr.627, s.17-18; **SFSP**, nr.628, s.25-27; **SFSP**, nr.629, s.33-35; **SFSP**, nr.630, s.41-43; **SFSP**, nr.631, s.49-52; **SFSP**, nr.632, s.57-58; **SFSP**, nr.633, s.65-67; **SFSP**, nr.634, s.73-75; **SFSP**, nr.635, s.81-83; **SFSP**, nr.636, s.89-92; **SFSP**, nr.637, s.97-98; **SFSP**, nr.638, s.105-107; **SFSP**, nr.639, s.113-115; **SFSP**, nr.640, s.121-123; **SFSP**, nr.641, s.129-130; **SFSP**, nr.642, s.137-139; **SFSP**, nr.643, s.145-147; **SFSP**, nr.644-645, s.153-156; **SFSP**, nr.646, s.163-164; **SFSP**, nr.647, s.171-173; **SFSP**, nr.648, s.179-182; **SFSP**, nr.649, s.187-189; **SFSP**, nr.650, s.195-198.

İmzasız, *Tebliğat-ı Resmîye*, (Resmî tebligatlar okuyucuya duyurulmuştur.); **SFSP**, nr.548, s.11; **SFSP**, nr.549, s.17; **SFSP**, nr.550, s.23; **SFSP**, nr.551, s.29; **SFSP**, nr.553, s.41; **SFSP**, nr.554, s.47; **SFSP**, nr.555, s.56; **SFSP**, nr.556, s.66-67; **SFSP**, nr.557, s.70-71; **SFSP**, nr.558, s.79; **SFSP**, nr.559, s.83; **SFSP**, nr.561, s.98; **SFSP**, nr.562, s.105; **SFSP**, nr.563, s.111; **SFSP**, nr.564, s.116-117; **SFSP**, nr.566, s.129; **SFSP**, nr.567,

s.137; **SFSP**, nr.568, s.144-145; **SFSP**, nr.569, s.151; **SFSP**, nr.570, s.159-160; **SFSP**, nr.571, s.168-169; **SFSP**, nr.572, s.178-179; **SFSP**, nr.574, s.10; **SFSP**, nr.576, s.23; **SFSP**, nr.577, s.29; **SFSP**, nr.578, s.37; **SFSP**, nr.579, s.45; **SFSP**, nr.580, s.53; **SFSP**, nr.581, s.59-60; **SFSP**, nr.583, s.75; **SFSP**, nr.584, s.82-83; **SFSP**, nr.585, s.91; **SFSP**, nr.586, s.99-100; **SFSP**, nr.587, s.107; **SFSP**, nr.588, s.114-115; **SFSP**, nr.589, s.125; **SFSP**, nr.591, s.144; **SFSP**, nr.594, s.165-167; **SFSP**, nr.595, s.175; **SFSP**, nr.596, s.184-185; **SFSP**, nr.597, s.195-196; **SFSP**, nr.598, s.200-202; **SFSP**, nr.599, s.3-4; **SFSP**, nr.600, s.11-13; **SFSP**, nr.601, s.18-19; **SFSP**, nr.603, s.35; **SFSP**, nr.604, s.42; **SFSP**, nr.605, s.52-53; **SFSP**, nr.606, s.59-60; **SFSP**, nr.607, s.67; **SFSP**, nr.610, s.91; **SFSP**, nr.611, s.101; **SFSP**, nr.612, s.109; **SFSP**, nr.613, s.116; **SFSP**, nr.614, s.128; **SFSP**, nr.615, s.136-137; **SFSP**, nr.616, s.147; **SFSP**, nr.617, s.155; **SFSP**, nr.618, s.164; **SFSP**, nr.619, s.172-173; **SFSP**, nr.620, s.181; **SFSP**, nr.621, s.190; **SFSP**, nr.622, s.200; **SFSP**, nr.625, s.2-3; **SFSP**, nr.626, s.11; **SFSP**, nr.627, s.18; **SFSP**, nr.628, s.27; **SFSP**, nr.629, s.35; **SFSP**, nr.630, s.43; **SFSP**, nr.631, s.52; **SFSP**, nr.634, s.75-76; **SFSP**, nr.638, s.107; **SFSP**, nr.639, s.115; **SFSP**, nr.640, s.123-124; **SFSP**, nr.642, s.139; **SFSP**, nr.643, s.147; **SFSP**, nr.644-645, s.156-157; **SFSP**, nr.646, s.164-165; **SFSP**, nr.647, s.173; **SFSP**, nr.648, s.182; **SFSP**, nr. 649, s.189-190; **SFSP**, nr.650, s.198.

İmzasız, *Dâhiliye*, (İstanbul'daki sosyal ve siyasi haber ve gelişmeler hakkında bilgi verilmiştir.); **SFSP**, nr.547, s.3-5; **SFSP**, nr.548, s.11-12; **SFSP**, nr.549, s.17-18; **SFSP**, nr.550, s.23-24; **SFSP**, nr.551, s.29-30; **SFSP**, nr.552, s.35-36; **SFSP**, nr.553, s.41-42; **SFSP**, nr.554, s.47-48; **SFSP**, nr.555, s.56-57; **SFSP**, nr.556, s.67; **SFSP**, nr.557, s.71; **SFSP**, nr.558, s.79; **SFSP**, nr.559, s.83-84; **SFSP**, nr.560, s.92; **SFSP**, nr.561, s.98-99; **SFSP**, nr.562, s.105-106; **SFSP**, nr.563, s.111-112; **SFSP**, nr.564, s.117; **SFSP**, nr.565, s.122-123; **SFSP**, nr.566, s.129; **SFSP**, nr.567, s.138; **SFSP**, nr.568, s.145; **SFSP**, nr.569, s.151-152; **SFSP**, nr.570, s.160; **SFSP**, nr.571, s.169; **SFSP**, nr.572, s.179-180; **SFSP**, nr.573, s.3-4; **SFSP**, nr.574, s.10-11; **SFSP**, nr.575, s.15-16; **SFSP**, nr.576, s.23; **SFSP**,

nr.577, s.29-30; **SFSP**, nr.578, s.37-38; **SFSP**, nr.579, s.46; **SFSP**, nr.580, s.53-54; **SFSP**, nr.581, s.60-61; **SFSP**, nr.583, s.75; **SFSP**, nr.584, s.83-84; **SFSP**, nr.585, s.91-92; **SFSP**, nr.586, s.100; **SFSP**, nr.587, s.107; **SFSP**, nr.588, s.115-117; **SFSP**, nr.589, s.125-126; **SFSP**, nr.591, s.144-145; **SFSP**, nr.594, s.167-168; **SFSP**, nr.595, s.175-176; **SFSP**, nr.596, s.185-186; **SFSP**, nr.597, s.196; **SFSP**, nr.598, s.202-204; **SFSP**, nr.599, s.4-5; **SFSP**, nr.600, s.13-14; **SFSP**, nr.601, s.19-20; **SFSP**, nr.602, s.26-27; **SFSP**, nr.603, s.35-36; **SFSP**, nr.604, s.43-45; **SFSP**, nr.605, s.53-54; **SFSP**, nr.606, s.60-61; **SFSP**, nr.607, s.67; **SFSP**, nr.608, s.76-77; **SFSP**, nr.609, s.82; **SFSP**, nr.610, s.91-92; **SFSP**, nr.611, s.101-102; **SFSP**, nr.612, s.109-110; **SFSP**, nr.613, s.116-118; **SFSP**, nr.614, s.128-129; **SFSP**, nr.615, s.137-138; **SFSP**, nr.616, s.147-148; **SFSP**, nr.617, s.155-156; **SFSP**, nr.618, s.164-165; **SFSP**, nr.619, s.173; **SFSP**, nr.620, s.181-182; **SFSP**, nr.621, s.191; **SFSP**, nr.622, s.200-201; **SFSP**, nr.625, s.3-4; **SFSP**, nr.626, s.11-12; **SFSP**, nr.627, s.19-21; **SFSP**, nr.628, s.27-28; **SFSP**, nr.629, s.35; **SFSP**, nr.630, s.43-44; **SFSP**, nr.631, s.52-53; **SFSP**, nr.632, s.58-59; **SFSP**, nr.633, s.67-69; **SFSP**, nr.634, s.76-77; **SFSP**, nr.635, s.83-85; **SFSP**, nr.636, s.92-93; **SFSP**, nr.637, s.98-99; **SFSP**, nr.638, s.107-108; **SFSP**, nr.639, s.115-116; **SFSP**, nr.640, s.124; **SFSP**, nr.641, s.130-131; **SFSP**, nr.642, s.139-140; **SFSP**, nr.643, s.147-149; **SFSP**, nr.644-645, s.157-158; **SFSP**, nr.646, s.165-167; **SFSP**, nr.647, s.173-174; **SFSP**, nr.648, s.182-183; **SFSP**, nr.649, s.190; **SFSP**, nr.650, s.198.

İmzasız, *Hariciye*, (Dış ülkelerle olan siyasi ve sosyal gelişmeler konu edinilmiştir.);

SFSP, nr.548, s.12; **SFSP**, nr.549, s.18-19; **SFSP**, nr.550, s.24; **SFSP**, nr.551, s.30-31; **SFSP**, nr.552, s.36-37; **SFSP**, nr.554, s.48-49; **SFSP**, nr.555, s.58; **SFSP**, nr.556, s.67-68; **SFSP**, nr.557, s.72; **SFSP**, nr.558, s.79-80; **SFSP**, nr.559, s.82; **SFSP**, nr.560, s.92; **SFSP**, nr.561, s.99; **SFSP**, nr.562, s.106; **SFSP**, nr.563, s.112; **SFSP**, nr.564, s.117-118; **SFSP**, nr.565, s.123; **SFSP**, nr.566, s.129-130; **SFSP**, nr.567, s.138; **SFSP**, nr.568, s.145; **SFSP**, nr.569, s.152; **SFSP**, nr.570, s.160; **SFSP**, nr.571, s.169-170; **SFSP**, nr.572, s.180; **SFSP**, nr.573, s.4-5; **SFSP**,

nr.574, s.11; **SFSP**, nr.575, s.16; **SFSP**, nr.576, s.23-24; **SFSP**, nr.577, s.30-31; **SFSP**, nr.578, s.38; **SFSP**, nr.579, s.46-47; **SFSP**, nr.580, s.54; **SFSP**, nr.581, s.61-62; **SFSP**, nr.583, s.75-76; **SFSP**, nr.584, s.85; **SFSP**, nr.585, s.92; **SFSP**, nr.586, s.101-102; **SFSP**, nr.587, s.108-109; **SFSP**, nr.588, s.117; **SFSP**, nr.589, s.127-128; **SFSP**, nr.591, s.146-147; **SFSP**, nr.594, s.168; **SFSP**, nr.595, s.176-177; **SFSP**, nr.596, s.186-187; **SFSP**, nr.597, s.197; **SFSP**, nr.598, s.204; **SFSP**, nr.599, s.5-6; **SFSP**, nr.600, s.14; **SFSP**, nr.601, s.20; **SFSP**, nr.602, s.27; **SFSP**, nr.603, s.36-37; **SFSP**, nr.604, s.45; **SFSP**, nr.605, s.54; **SFSP**, nr.606, s.61; **SFSP**, nr.607, s.68; **SFSP**, nr.608, s.77; **SFSP**, nr.609, s.83; **SFSP**, nr.610, s.92-93; **SFSP**, nr.611, s.102-103; **SFSP**, nr.612, s.110; **SFSP**, nr.613, s.119; **SFSP**, nr.614, s.129-130; **SFSP**, nr.615, s.138; **SFSP**, nr.616, s.148; **SFSP**, nr.617, s.156-157; **SFSP**, nr.618, s.166; **SFSP**, nr.619, s.174; **SFSP**, nr.620, s.182-183; **SFSP**, nr.621, s.192; **SFSP**, nr.622, s.201; **SFSP**, nr.625, s.4-5; **SFSP**, nr.626, s.12; **SFSP**, nr.627, s.21; **SFSP**, nr.628, s.28; **SFSP**, nr.629, s.35; **SFSP**, nr.630, s.45; **SFSP**, nr.631, s.53-54; **SFSP**, nr.632, s.59; **SFSP**, nr.633, s.69; **SFSP**, nr.634, s.77-78; **SFSP**, nr.635, s.85-86; **SFSP**, nr.636, s.93; **SFSP**, nr.637, s.99-100; **SFSP**, nr.638, s.108-109; **SFSP**, nr.639, s.116-117; **SFSP**, nr.640, s.124-125; **SFSP**, nr.641, s.132; **SFSP**, nr.642, s.140; **SFSP**, nr.643, s.149; **SFSP**, nr.646, s.167; **SFSP**, nr.647, s.174; **SFSP**, nr.648, s.183; **SFSP**, nr.649,s.191; **SFSP**, nr.650, s.198.

İmzasız, *Vefeyât*, (Osmanlı devlet adamlarından ileri gelenlerin, yüksek memurların ve onların yakınlarının ve yine önemli görülen siyasi, sosyal ve edebi şahsiyetlerin vefat haberleri duyurulmuştur. İkinci ve üçüncü dereceden devlet memurlarının, sosyal ve siyasi hayatta ismi duyulmuş kişilerin vefat haberleri verilmiştir.); **SFSP**, nr.555, s.57; **SFSP**, nr.556, s.67; **SFSP**, nr.560, s.92; **SFSP**, nr.562, s.106; **SFSP**, nr.563, s.112; **SFSP**, nr.565, s.123; **SFSP**, nr.567, s.138; **SFSP**, nr.570, s.160; **SFSP**, nr.571, s.169; **SFSP**, nr.577, s.30; **SFSP**, nr.578, s.38; **SFSP**, nr.579, s.46; **SFSP**, nr.585, s.92; **SFSP**, nr.586, s.101; **SFSP**, nr.587, s.107; **SFSP**, nr.589, s.127; **SFSP**, nr.591, s.146; **SFSP**, nr.594, s.168; **SFSP**, nr.595, s.176;

SFSP, nr.596, s.186; **SFSP**, nr.600, s.14; **SFSP**, nr.603, s.36; **SFSP**, nr.607, s.67; **SFSP**, nr.613, s.118-119; **SFSP**, nr.614, s.129; **SFSP**, nr.616, s.148; **SFSP**, nr.617, s.156; **SFSP**, nr.618, s.166; **SFSP**, nr.619, s.174; **SFSP**, nr.625, s.4; **SFSP**, nr.633, s.69; **SFSP**, nr. 644-645, s.158-159; **SFSP**, nr.648, s.183.

İmzasız, *Muhaberat-ı Aleniye*, (Okuyucuların soru ve isteklerine kısa bir şekilde yanıtlar verilmiştir.); **SFSP**, nr.547, s.5; **SFSP**, nr.554, s.49; **SFSP**, nr.560, s.92; **SFSP**, nr.566, s.130; **SFSP**, nr.570, s.160; **SFSP**, nr.572, s.180; **SFSP**, nr.576, s.24; **SFSP**, nr.577, s.31; **SFSP**, nr.584, s.85; **SFSP**, nr.585, s.92; **SFSP**, nr.588, s.117; **SFSP**, nr.589, s.127; **SFSP**, nr.591, s.146; **SFSP**, nr.594, s.168; **SFSP**, nr.599, s.6; **SFSP**, nr.600, s.14; **SFSP**, nr.603, s.37; **SFSP**, nr.606, s.61; **SFSP**, nr.615, s.138; **SFSP**, nr.619, s.174.

İmzasız, *Gidenler ve Gelenler*, (Önemli devlet makamlarındaki şahsiyetlerin bazı yerlere geliş ve gidişleri, imparatorluk sınırlarından diğer bölgelere gidişleri vs. duyurulmuştur.), **SFSP**, nr.556, s.67; **SFSP**, nr.559, s.82; **SFSP**, nr.561, s.99; **SFSP**, nr.562, s.106; **SFSP**, nr.568, s.145; **SFSP**, nr.572, s.180; **SFSP**, nr.576, s.23; **SFSP**, nr.577, s.30; **SFSP**, nr.578, s.38; **SFSP**, nr.579, s.46; **SFSP**, nr.580, s.54; **SFSP**, nr.584, s.85; **SFSP**, nr.585, s.92; **SFSP**, nr.586, s.101; **SFSP**, nr.587, s.107; **SFSP**, nr.591, s.146; **SFSP**, nr.597, s.197; **SFSP**, nr.600, s.14; **SFSP**, nr.613, s.118; **SFSP**, nr.616, s.148; **SFSP**, nr.617, s.156; **SFSP**, nr.618, s.165; **SFSP**, nr.620, s.182; **SFSP**, nr.648, s.183; **SFSP**, nr.649, s.190.

İmzasız, *Ziyaret-i Harika-i Saadetli Âla-yı Valası*, **SFSP**, nr.558, s.75-76.

İmzasız, *Iyd-i Said-i Azha Âla-yı Valası*, **SFSP**, nr.570, s.157-158.

Jules Verne, *Spenser Adası*, (Mütercimi: Ahmet İhsan); **SF**, nr. 574, s. 30-31. **SF**, nr. 575, s. 47-48. **SF**, nr. 576, s. 63-64. **SF**, nr. 577, s. 77-79. **SF**, nr. 578, s. 94-95. **SF**, nr. 579, s. 110-111. **SF**, nr. 580, s. 124-126. **SF**, nr. 581, s. 138-139. **SF**, nr. 583, s. 175-176. **SF**, nr. 584, s. 190-192. **SF**, nr. 585, s. 206-207. **SF**, nr. 586, s. 223-224. **SF**, nr. 587, s. 239-240. **SF**, nr. 588, s.

254-255. **SF**, nr. 589, s. 270-272. **SF**, nr. 590, s. 283-286. **SF**, nr. 591, s. 303-304. **SF**, nr. 594, s. 343-344. **SF**, nr. 595, s. 359-360.

Jules Verne, *Antil Adaları'na Seyahat*, (Mütercimi: Ahmet İhsan), **SF**, nr.631, s.107-108; **SF**, nr.632, s.123-126; **SF**, nr.634, s.155-157; **SF**, nr.635, s.175-176; **SF**, nr.640, s.254-256; **SF**, nr.643, s.303-304; **SF**, nr.649, s.388-390.

Jules Verne, *Şansellor*, (Mütercimi: Ahmet İhsan); **SF**, nr. 603, s. 74-77; **SF**, nr. 604, s. 91-93; **SF**, nr. 606, s. 123-124; **SF**, nr. 607, s. 141-143; **SF**, nr. 608, s. 155-157; **SF**, nr. 609, s. 173-174; **SF**, nr. 610, s. 188-190; **SF**, nr. 611, s. 202-205; **SF**, nr. 612, s. 221-222; **SF**, nr. 613, s. 236-238; **SF**, nr. 614, s. 251-254; **SF**, nr. 615, s. 268-270; **SF**, nr. 616, s. 285-286; **SF**, nr. 617, s. 300-302; **SF**, nr.618, s.317-318; **SF**, nr.619, s.331-333; **SF**, nr.620, s.346-348;**SF**, nr.621, s.365-366; **SF**, nr.623, s.395-397; **SF**, nr.624, s.412-413; **SF**, nr.625, s.12-15; **SF**, nr.626, s.28-30; **SF**, nr.627, s.43-45; **SF**, nr.628, s.61-63; **SF**, nr.629, s.78-79; **SF**, nr.630, s.93-94.

Kadri, bk. Mahmut Sadık.

Kemal Ziyaeddin, *Merhum Celal Paşa*, **SF**, nr.634, s.153.

Mahmut Sadık, *Serair-i Hüsn ü An: Mütenevvi Malumat-Eller*, (Ellerimizin öneminden bahsedilmiştir. Kişinin psikolojisinin, karakterinin ellere bakılarak ortaya çıkarılabileceği belirtilmiştir. Ayrıca ellerin bakımının elzem olduğu ve bunun nasıl yapılması gerektiği de anlatılmıştır.); **SF**, nr.551, s.71-74.

Mahmut Sadık, *Avrupa Postası: Hayat-ı İlmiye, Edebiye ve İçtimaiye*, (Yazı iki bölümden oluşmuştur. Birinci bölümde yazar, “Gazetecilerin Şikâyeti”ni dile getirmiştir. Burada, Amerikalı bir gazetecinin okuyucu ve gazeteci ilişkisine dair düşüncelerini aktarmıştır. Söyleşi(Sohbet) havasında kaleme alınan metnin ikinci bölümünde ise, “Veba Aşısı” başlığını görürüz. Bu kısımda veba hastalığı ve bu hastalığın tedavi yöntemleri anlatılmıştır.” Persin Serumunun ve Hafkin’in Aşısı’nın bu hastalığın tedavisinde kullanıldığı belirtilmiştir.); **SF**, nr.552, s.93-94.

Mahmut Sadık, *Mütenevvi Malumat: Serair-i Hüsnü An- Elbise*, (Güzellik ile elbise, elbisenin tarzı birbirleriyle ilişkilidir. Eskiden renklerin anlamı varmış ve ona göre seçim yapılmış. Ama bunun değiştiği belirtilmiş. Önemli olan giyilen elbisenin yakışmasıdır, kanaatinin geçerli olduğu bir zamanda bulunduğu belirtilmiştir. Ayrıca elbisenin lüzumu, erkek esvapları, moda, kadın esvapları renkleri ve kumaş intihabı gibi konulardan bahsedilmiştir.); **SF**, nr.553, s.111-112.

Mahmut Sadık, *Serair-i Hüsn ü An: Saçlar*, (Saçların ehemmiyeti saçların tabiatı, hıfzı sıhhası tarak, saç suları, saçların kesilmesi gibi konular işlenmiştir.); **SF**, nr.555, s.132-134.

Mahmut Sadık, *Tiyatro Binaları*, (Roma'daki tiyatro binalarının tanıtımına bu bölümde de devam edilmiştir.); **SF**, nr.557, s.175.

Mahmut Sadık, *Müellifin Merakı*, (Bir yazarın hangi ortam ve şartlarda yazı kaleme alabildiği üzerine bir metindir. Dünya edebiyatında ün yapmış kimi yazarlardan örnekler verilerek oluşturulmuş bir yazıdır.); **SF**, nr.558, s.191-192.

Mahmut Sadık, *Serair-i Hüsn ü An: Saçlara Dair*, (Saç dökülmesi ve sebepleri üzerinde durulmuştur. Özellikle bu durumla bir hastalığın neticesinde karşılaşıldığı vurgulanmıştır.); **SF**, nr.560, s.216-219.

Mahmut Sadık, *Küçük Hikâye: Roza'nın Evlatlığı*, (İtalyancadan tercüme edilmiştir.); **SF**, nr.560 s.220-224.

Mahmut Sadık, *Musahabe-i Ziraiye*, (Sibirya'daki zirai faaliyetlerden bahsedilmiştir. Orada da zirai işlemlerin yapıldığı vurgulanmıştır. Herkesin oraları buzullarla kaplı bir yer olduğunu zannetmeleri belirtilmiştir. Ve bunun böyle olmadığı kanıtlanmıştır verilen örneklerle.); **SF**, nr.561, s.229-231.

Mahmut Sadık, *Resimlerimiz*, (Mavruni'nin kısa biyografisi verilmiştir. Vefatının ardından kaleme alınmıştır. Mesleki hayatı, kişiliği farklı açılardan değerlendirilmiştir. Burada yine Sully Prudhomme'in âlem-i tahrir duhulü dile getirilmiştir. Fransız edebiyatının 'Nobel Edebiyat Ödülü'nü almasına dair bir yazıdır. Şair Prudhomme'in şiirlerinin yazılış serüveni,

basılış serüveni ve bir mektup konu edilmiştir. Kadri imzasıyla.); **SF**, nr.563, s.269-271.

Mahmut Sadık, *Musahabe-i Sıhhiye: Vereme Galebe-1*, (Verem mikropları ve veremin bulaşıcılığı ile bu konuya dair araştırmaları ve buna, bu hastalığa yönelik tedavi yöntemleri belirtilmiştir. Hangi ülkelerde bu hastalıktan daha çok insanın öldüğü gibi bilgiler verilmiştir. Kadri imzasıyla.); **SF**, nr.564, s.275-281.

Mahmut Sadık, *Musahabe-i Sıhhiye: Vereme Galebe-2*, (Veremin çeşitlerinden bahsedilmiştir. Akciğer veremi, kemik veremi vs. Kadri imzasıyla.); **SF**, nr.565, s.291-295.

Mahmut Sadık, *Küçük Hikâye*, (Tercüme Hikâye); **SF**, nr.566, s.314-318.

Mahmut Sadık, *Nasıl Zengin Olunur?*, (Özellikle ticaretle zengin olmanın bazı gerekçeleri anlatılmıştır. Zengin olmanın püf noktaları maddeler halinde verilmiştir. Kısaca nasıl zengin olunur sorusuna cevap verilmiştir. Kadri imzasıyla.); **SF**, nr.568, s.339-340.

Mahmut Sadık, *Musahabe-i Tıbbiye: Yaraların Tarz-ı Tedavi-i Cedidi*, (Yaraların tedavi edilmesi, tedavi yöntemleri vs. Kadri imzasıyla.); **SF**, nr.569, s.358-362.

Mahmut Sadık, *Küçük Hikâye: Bir Düello*, (Kadri imzasıyla.), (Tercüme Hikaye); **SF**, nr.570, s.381-384.

Mahmut Sadık, *Küçük Hikâye: Deniz Tutması*, (Kadri imzasıyla); **SF**, nr.571, s.398-400.

Mahmut Sadık, *Musanna Haber Kısmı*, (Tabiat kuvvetlerinden faydalanmak, şelaleler, şelalelerin kuvveti, maden kömürüne ihtiyaç, güzel kokular vs. gibi konular okurla paylaşılmıştır. M. Sadık imzasıyla.); **SF**, nr.572, s.402-404.

Mahmut Sadık, *Serair-i Hüsn ü An: Cildin Taravet ve Metaneti*, (Güzel bir cildin ve vücudun nasıl olduğu, nasıl olması gerektiği dile getirilmiştir. Soğuk su ile banyo yapmanın önemi belirtilmiştir. Ayrıca güzellik için temizliğin baş şart olduğunu da belirtmiştir. Kadri imzasıyla.); **SF**, nr.573, s.3-7.

- Mahmut Sadık, *Küçük Ansiklopedi: Ziraat*, (Ziraat ve ziraate dair öğretici bilgiler verilmiştir. Kadri imzasıyla.); **SF**, nr.573,s.7-8.
- Mahmut Sadık, *Musanna Haber Kısmı*, (Sıhhat için tebdil-i mekânın önemi, sayfiyeye çıkmanın ehemmiyeti vs. Kanın yuvarlaklığı ve renginin sıhhate delalet edişi vs. M. Sadık imzasıyla.); **SF**, nr.574, s.19-20.
- Mahmut Sadık, *Küçük Ansiklopedi: Hatt-ı Hecai*, (Hatt-ı Hecai'nin özellikleri vs. Ayrıca elifbanın tarihi belirtilmiştir. Eski Yunan elifbası, Hint elifbası vs. gibi mevzular işlenmiştir. Kadri imzasıyla.); **SF**, nr.574, s.21-22.
- Mahmut Sadık, *Musanna Haber Kısmı*, (Hayvan çeşitleri, hayvanların özellikle kuşların muhabbetleri anlatılmıştır. M. Sadık imzasıyla.); **SF**, nr.575, s.35-38.
- Mahmut Sadık, *Musahabe-i Sıhhiye: Kömür Şekeri*, (Maden kömürü, kömür şekeri gibi maddelerin önemi ve kullanıldıkları alanlar üzerine kaleme alınan bir yazıdır. Şeker ve sakarin ayrımı da gündeme getirilmiştir. Kadri imzasıyla.); **SF**, nr. 575, s. 38-39.
- Mahmut Sadık, *Muhabbet*, (Aşk ile ilgili, aşkın ne olduğundan bahseden bir yazıdır. Aşkın unsurları vs. Kadri imzasıyla.); **SF**, nr.576, s.61-62.
- Mahmut Sadık, *Küçük Ansiklopedi: Küül*, (Şarap ve ispirtonun neden neşet ettiği ile ilgili bir yazıdır. Kadri imzasıyla.); **SF**, nr.577, s.74-76.
- Mahmut Sadık, *Serair-i Hüsn ü An: Saç ve Sakal*, (Saç ve sakala dair farklı bilgiler verilmiştir. Kadri imzasıyla.); **SF**, nr.578, s. 88-90.
- Mahmut Sadık, *Musahabe-i Tarihiye: Babil Şehri*, (Babil şehrine dair, Babil şehrinin kuruluşuna dair bilgiler verilmiştir. Kadri imzasıyla.); **SF**, nr. 579, s. 102-103.
- Mahmut Sadık, *Musahabe-i Sıhhiye: Tağdide Sığır Etinin Hizmeti*, (Etin sağlık açısından önemi vurgulanmıştır. Gelişmiş medeniyetlerin çok et tükettiği vurgulanmıştır. Beslenme açısından etin sebzedden daha üstün olduğu belirtilmiştir. Güç verdiği için çok çalışmasına vesile olur. Avrupa ülkelerinde kasapların eti bölge bölge ayırıp sattığı, isteyen istediği yerden et satın alabildiği, bizde ise her konuda zorluk yaşandığı

anlatılmıştır. Amerika'daki şimendüferlerin, sığır nakliyesinde önemli görev üstlendiği son olarak vurgulanmıştır. Etin muhafaza edileceği kapların iyi teneleden olması gerektiği vs. anlatılmıştır. Kadri imzasıyla.); **SF**, nr. 579, s. 106-107.

Mahmut Sadık, *Musanna Haber Kısmı*, (Verem hastaları ve verem hastalığına dair. Kadri imzasıyla.); **SF**, nr. 580, s. 115-118.

Mahmut Sadık, *Sigorta*, (Sigorta ve sigortacılık vs., Kadri imzasıyla.) (Ansiklopedik Bilgi); **SF**, nr. 580, s. 119-121.

Mahmut Sadık, *Musanna Haber Kısmı*, (Denizcilik, Almanya'da denizciliğin gelişimi, kara mühendislerinin farkı, gemiler, vapurlar vs. Mahmut Sadık imzasıyla.); **SF**, nr. 581, s. 130-133.

Mahmut Sadık, *Musahabe-i Ziraiye: Amerika Meyve Bahçeleri*, (Amerika'daki meyve bahçelerinden, bu bahçelerin düzeninden bahsedilmiştir, Kadri imzasıyla.); **SF**, nr. 586, s. 219-222.

Mahmut Sadık, *Musahabe-i Ticariye: Suni Yumurta*, (Kadri imzasıyla)(Bilimsel Makale: Sağlık), **SF**, nr. 587, s. 233-235.

Mahmut Sadık, *Musahabe-i Tıbbiye: Veremin Çaresi*, (Verem hastalığının çareleri anlatılmıştır, bu hastalık üzerinde yapılan çalışmalardan bilgiler verilmiştir. Kadri imzasıyla); **SF**, nr.587, s.235-236.

Mahmut Sadık, *Musahabe-i Sıhhiye: Akvam-ı Muhtelifenin Suret-i Tağdisi*, (Çeşitli kavimlerin beslenme ve gıda konularından bilgiler aktarılmıştır. Kadri imzasıyla.); **SF**, nr.588, s.250-253.

Mahmut Sadık, *Mütenevvi Malumat: Dünyanın En Büyük Fotoğraf Makinesi*, (Makale: Teknoloji-Bilim); **SF**, nr.588, s.253-254.

Mahmut Sadık, *Musanna Haber Kısmı*, **SF**, nr.589, s.259-262; **SF**, nr.590, s.274-275; **SF**, nr.595, s.347-349; **SF**, nr.598, s.394-395; **SF**, nr.599, s.3-7; **SF**, nr.600, s.19-22; **SF**, nr.602, s.51-54; **SF**, nr.603, s.66-67; **SF**, nr.606, s.115-118; **SF**, nr.607, s.131-134; **SF**, nr.619, s.322-325; **SF**, nr.632, s.114-116; **SF**, nr.633, s.131-135 (M. Sadık imzasıyla).

- Mahmut Sadık, *Musahabe-i Sıhhiye: Tababet ve Cerrahlık*, **SF**, nr.591, s.294-299.
- Mahmut Sadık, *Musahabe-i Sıhhiye: Ab u Hevanın Faidesi*, **SF**, nr.591, s.301-302.
- Mahmut Sadık, *Musahabe-i Sıhhiye: Sirayet-i İmrazdan Doku*, **SF**, nr.594, s.331-333; **SF**, nr.595, s.355-358; **SF**, nr.596, s.363-366;
- Mahmut Sadık, *Musahabe-i Ziraiye: Münevvebe-i Mezra Usulü*, **SF**, nr.594, s.334-335.
- Mahmut Sadık, *Musahabe-i Ziraiye: Kahve Ziraati*, **SF**, nr.596, s.366-368.
- Mahmut Sadık, *Musahabe-i Sıhhiye: Mikroplar*, **SF**, nr.597, s.381-386.
- Mahmut Sadık, *Korselere Dair*, **SF**, nr.597, s.386-387.
- Mahmut Sadık, *Musahabe-i Sanaiye: Suni Boyalar*, **SF**, nr.600, s.23-26.
- Mahmut Sadık, *Musahabe-i Sıhhiye: Terbiye-i Cismaniye*, **SF**, nr.601, s.42-43.
- Mahmut Sadık, *Musahabe-i Tıbbiye: Mikropların Tetkiki*, **SF**, nr.602, s.61-62.
- Mahmut Sadık, *Musahabe-i Sıhhiye: Gıdalarımızın Lüzum-ı Takimi*, **SF**, nr.603, s.68-70.
- Mahmut Sadık, *Musahabe-i Sıhhiye: Otlar*, **SF**, nr.609, s.166-168.
- Mahmut Sadık, *Musahabe-i Fenniye: Kutba Nasıl Gitmeli?*, **SF**, nr.611, s.195-198.
- Mahmut Sadık, *Musahabe-i Ticariye: Kürkçülük*, **SF**, nr.618, s.313-316.
- Mahmut Sadık, *Musâhabe-i Sanaiye: Sardalyacılık*, **SF**, nr.622, s.378-380.
- Mahmut Sadık, *Manş Denizi'ni Geçmek İçin*, **SF**, nr.624, s.406-408.
- Mahmut Sadık, *Musahabe-i Tabiiye: Taş Ormanları*, **SF**, nr.629, s.73-75.
- Mahmut Sadık, *Musahabe: Garip Evler*, **SF**, nr.635, s.170-173.
- Marie Goron, *Javel Sokağı Cinayeti*, (Paris'te gerçekleşmiş mühim bir cinayetin konu edildiği bir romandır. Eser, okuyucuda, merak duygusunu hep canlı tutacak şekilde kurgulanmıştır.); **SFSP**, nr.555, s.1-4; **SFSP**, nr.556, s.5-8; **SFSP**, nr.557, s.9-12; **SFSP**, nr.558, s.13-16; **SFSP**, nr.559, s.17-20; **SFSP**, nr.560, s.21-24; **SFSP**, nr.561, s.25-28; **SFSP**, nr.562, s.29-32; **SFSP**, nr.563, s.33-36; **SFSP**, nr.564, s.37-40; **SFSP**, nr.565, s.41-44;

SFSP, nr.566, s.45-48; **SFSP**, nr.567, s.49-52; **SFSP**, nr.568, s.53-56; **SFSP**, nr.569, s.57-60; **SFSP**, nr.570, s.61-64; **SFSP**, nr.572, s.65-68; **SFSP**, nr.573, s.69-72; **SFSP**, nr.574, s.73-76; **SFSP**, nr.575, s.17-18; **SFSP**, nr.576, s.25; **SFSP**, nr.578, s.41-42; **SFSP**, nr.580, s.55-56; **SFSP**, nr.581, s.62-63; **SFSP**, nr.582, s.69-70; **SFSP**, nr.584, s.86; **SFSP**, nr.586, s.102-103; **SFSP**, nr.587, s.109-110; **SFSP**, nr.588, s.118.

Mehmet Ali, *Küçük Hikâye: Bir İzdivacın Hikâyesi*, **SF**, nr.644-645, s.323-326.

Mehmet Cavit, *Musahabe-i İçtimaiye: Japonya'ya Dair*, (Bu makalede, Japonya'nın kısa sürede sanayi ve ticaret alanında gösterdiği başarı anlatılmıştır.); **SF**, nr.549, s.34-38.

Mehmet Cavit, *Musahabe-i İktisadiye: İngiltere Ticareti ve Transuval Muharebesi*, (Ticaretini geliştirmek, artırmak ve iktidar alanını daha geniş sahaya yaymak isteyen İngiltere'nin bu yöndeki politikaları anlatılmıştır.); **SF**, nr.552, s.82-86.

Mehmet Cavit, *Musahabe-i İhsaiye: İstatistik*, (Farklı Avrupa başkentlerinde düzenlenip istatistiki bilgiler içeren kongreler, ayrı ayrı bu makalede verilmiştir.); **SF**, nr.554, s.116-118.

Mehmet Cavit, *Musahabe-i İktisadiye: İngiltere Ticareti*, (İngiltere ticaretine dair açıklayıcı bilgiler verilmeye devam edilmiştir. Zaman olarak 1900'lü yılların başlarıdır.); **SF**, nr.554. s.118-119.

Mehmet Cavit, *Avrupa'da Bir Müessesesi- i Hayriye*, (Paris'te, hasta, fakir ve yaşlılar için açılan hayırhah müesseseler, hastaneler vs. dile getirilmiştir.); **SF**, nr.558, s.184-186.

Mehmet Cavit, *Şekercilik ve Şeker Buhranı*,(Almanya, Fransa, Avusturya ve İngiltere'de şeker üretimi ve şekercilik, şeker fabrikaları konu edilmiştir. İngiltere bu piyasada birincidir, her açıdan. 1900'lü yıllar konu edinmiştir.); **SF**, nr.561, s.236-238.

Mehmet Rauf, *Hanımlar Arasında -2*, (Bir sayfeye yerinde yaşananlar, kadın ve erkek bakış açısından anlatılmıştır.), (Telif Hikâye, Mektup tarzında); **SF**, nr.547, s.2-6.

Mehmet Rauf, *Hanımlar Arasında-3*, (Mehtapta eniştesinden Feride Hanım'a gönderilmiş bir mektup.) (Telif Hikâye, Mektup tarzında); **SF**, nr.550, s.61-63.

Mehmet Rauf, *Tedkikat-ı Edebiye: Haristan*, (Ahmet Hikmet Bey'in "Haristan" isimli hikâye türündeki eseri incelenmiştir. Özellikle eserin şiirselliğine vurgu yapılmıştır. Örnek bölümler ile düşüncelerini de desteklemiştir, M. Rauf. Metin ayrıca bir eser tanıtımı olarak da değerlendirilebilir.); **SF**, nr.551, s.66-70.

Mehmet Sami (Süleymanpaşazade), *İlk Heyecan - Yalnız Sen*, (Şiir, Süleyman Nesip imzasıyla.); **SF**, nr.547 s.2-3.

Mehmet Sami (Süleymanpaşazade), (Şiir, 28 Kanun-i Sani 1317 tarihli başlıksız bir şiirdir. Süleyman Nesip imzasıyla yayımlanmıştır.); **SF**, nr.564 s.281.

Miralay Talat Bey Kerimesi Nefise (Talat), bk. Nefise Talat.

Mustafa Muhlis, *Musahabe-i Sanaiye*, **SF**, nr. 614, s. 245-246, **SF**, nr. 615, s. 266-268, **SF**, nr. 616, s. 283-285, **SF**, nr. 617, s. 298-300, **SF**, nr. 618 s. 311-313, **SF**, nr. 619. s. 329-330, **SF**, nr. 620. s. 343-346, **SF**, nr. 621. s. 363-365.

Mustafa Muhlis, *Musahabe-i Tıbbiye 1-2*, **SF**, nr. 625, s. 6-7, **SF**, nr. 626, s. 19-21.

Mustafa Muhlis, *Musahabe-i Sıhhiye: Ahval-i Müstacelede Tedabir-i Aniye-i Tıbbiye*, **SF**, nr. 629, s. 67-70.

Mühendishane-i Bahr-i Hümayun ve Hendese-i Mülkiye Mektepleri Jimnastik

Muallimi Yüzbaşı Selim, *Terbiye-i Bedeniye Dersleri*, **SF**,nr.641, s.268-270; **SF**, nr.642, s.280-282; **SF**, nr.643, s.299-301; **SF**, nr.647, s.354-357; **SF**, nr.648, s.373-374; **SF**, nr.649, s.385-388; **SF**, nr.650, s.400-402.

Müntesbîn-i Tıptan Vefik, *Musahabe-i İlmiye: İlmi Teşrihin Edvar-ı Tarihiyesi*, **SF**, nr. 636, s. 184-186, **SF**, nr. 637, s. 197-200, **SF**, nr. 639, s. 228-231, **SF**, nr. 640, s. 249-251, **SF**, nr. 642, s. 276-278, **SF**, nr. 644-645, s. 319-323, **SF**, nr. 647, s. 351-353, **SF**, nr. 649, s. 383-385.

M. Satı, *Musahabe-i Fenniye: Telsiz-Telgraf*, **SF**, nr.639, s.226-228.

M. Satı, *Musanna Haber Kısmı: Şuaat-ı Cedide*, **SF**, nr.642, s.274-275.

M. Satı, *Musanna Haber Kısmı: Sinn Şuaatı*, **SF**, nr.643, s.291-295.

Nefise Talat (Miralay Talat Bey Kerimesi Nefise), (*Hanım Kızlarımız-1*, (İntihab-ı zevc ve vuzuh ile mütaallakatına hürmet ve muhabbet- Kız çocuklarının evlenmeleri, eş seçimindeki tasarrufları, terbiyeli bir şekilde yetiştirilmeleri üzerine kaleme alınmış bir yazıdır.); **SF**, nr.561, s.231-234.

Nefise Talat, *Hanım Kızlarımız 2- 3*, (Maişeti oğlunun dest-i himayesine kalmış kaim validelere karşı edilecek muamele. Gelinlerin kayınvalidelerine ve eşlerine nezaketli davranmaları gerektiği vurgulanmıştır. İş hayatında yorgun olarak eve gelen sahib-i hanenin kaynana-gelin huzursuzluğuna düçar olmaması, bırakılmaması gerektiği belirtilmiştir. Bir sohbet havasında kaleme alınmıştır yazı. Üçüncü bölümde ise ‘Zevclere Edilecek Muamelat’ başlığıyla karşılaşırız. Burada da genç kızların, genç gelinlerin erkeklerine nasıl davranması gerektiği belirtilmiş, ebeveynlerin kız yetiştirmede dikkatli olmaları vurgulanmıştır.); **SF**, nr.563, s.271-272.

Nefise Talat, *Hanım Kızlarımız 4: Kanaat ve Tasarruflu Riayet*, (Kanaat ve tasarruf gibi önemli hasletlerin kadınlarda bulunmasının elzem olduğu belirtilmiştir.); **SF**, nr.564, s.282-283.

Nefise Talat, *Hanım Kızlarımız 5*, (Genç ve alımlı evlenecek kızların davranışlarına dair bir yazıdır.); **SF**, nr.565, s.295-298.

Nefise Talat, *Hanım Kızlarımız: Kıskançlık, İffet*, (Kadınlardaki kıskançlık, onların iffeti ve iffetli olmaları gerektiği üzerine kaleme alınan bir yazıdır. Kadında iffetin önemi özellikle vurgulanmıştır.); **SF**, nr.567, s.329-330.

Nefise Talat, *Hanım Kızlarımız*, (Kadınların örtünmesi ve giyim- kuşamları üzerine bir yazıdır.); **SF**, nr.568, s.341-343.

Nefise Talat, *Hanım Kızlarımız*, (Kıskançlığın Netayic-i Elmiyesi-Kıskançlığın kadının kadınlığında var olduğu gerçeğini vurgulamıştır burada.); **SF**, nr.569, s.357-358.

Nefise Talat, *Hanım Kızlarımız*, (Üvey Validelik-Öksüz çocuklara merhametle bakılması gerektiği vurgulanmıştır. Üvey annenin buna dikkat etmesi gerektiği vicdan noktasından değerlendirilmiştir. Merhamet ve sabır tavsiye edilmiştir.); **SF**, nr.570, s.372-374.

[OZANSOY], Faik Ali, *Madam Rejan'a*, (Şiir); **SF**, nr.559, s.201.

[OZANSOY], Faik Ali, *Tegazzül*, (Şiir); **SF**, nr.564, s.282.

Paul Bourget, *Mai Düşes*, (Mütercimi: [TOKGÖZ] Ahmet İhsan); **SF**, nr.547, s.13-14; **SF**, nr.548, s.31-32.

Paul Bourget, *Küçük Hikâye: Venedik Hatıratı- Mütercimi: Mehmet Ali*, **SF**, nr.642, s.282-286.

Piyer Loti, *İzlanda Balıkçıları*, (Mütercimi: Hüseyin Cahit Yalçın), **SF**, nr.596, s.374-376; **SF**, nr.597, s.389-392; **SF**, nr.598, s.403-406; **SF**, nr.600, s.29-31; **SF**, nr.601, s.46-48; **SF**, nr.602, s.62-64; **SF**, nr.603, s.78-79; **SF**, nr.604, s.94-96; **SF**, nr.605, s.110-111; **SF**, nr.606, s.126-128; **SF**, nr.608, s.158-160; **SF**, nr.609, s.174-176; **SF**, nr.610, s.190-192; **SF**, nr.611, s.206-208; **SF**, nr.612, s.222-224; **SF**, nr.613, s.238-240; **SF**, nr.614, s.254-256; **SF**, nr.615, s.270-272; **SF**, nr.616, s.287-288; **SF**, nr.617, s.302-304; **SF**, nr.618, s.318-320; **SF**, nr.619, s.334-336; **SF**, nr.620, s.350-352; **SF**, nr.621, s.366-368; **SF**, nr.622, s.382-384; **SF**, nr.623, s.398-400.

Piyer Loti, *Madam Krizantem*, (Mütercimi: Hüseyin Cahit Yalçın), **SF**, nr.647, s.357-360; **SF**, nr.648, s.374-376; **SF**, nr.649, s. 390-392; **SF**, nr.650, s.405-408.

[TOKGÖZ] Ahmet İhsan, *Musanna Haber Kısmı*, (Limanlar istatistiği, yedi direkli gemiler, en seri trenler, iki katlı pencereler, tifo serumu, en büyük buhar makinesi, kömür istihlakatı, meyve ağaçlarını muhafaza gibi konular işlenmiştir. Avrupa ve bütün âlemde ticaretin önemi vurgulanmıştır.); **SF**, nr.554, s.114-115.

[TOKGÖZ] Ahmet İhsan, *Musanna Haber Kısmı*, (Avrupa ve Amerika'da çıkan fenni gazetelere dair bir yazıdır. Magazin tarzında çıkan fenni gazetelerle

alakalı olan bu yazı, bazı ülkeleri bu açıdan kıyaslamıştır.); **SF**, nr.555, s.130-131.

[TOKGÖZ] Ahmet İhsan, *Musanna Haber Kısmı*, (Avrupa kıtasında yapılacak olan büyük bir kanal projesi ile alakalı bir yazı. Son zamanlarda matbuat sayfalarında bu konunun işlendiği belirtilmiştir.); **SF**, nr.556, s.146-147.

[TOKGÖZ] Ahmet İhsan, *İstanbul Postası*, (Bir ramazan günü iftar saatine kadar geçen sürede İstanbul'da yapılan kısa bir gezinti anlatılmıştır. Bayezit sergisi, sahaflar, "Direklerarası" denilen yerlerde iki arkadaşın gezintisi ve onların gördükleri, gördüklerine dair duygu ve düşünceleri aktarılmıştır.); **SF**, nr.557, s.162-163.

[TOKGÖZ] Ahmet İhsan, *İstanbul Postası*, (İstanbul 'Sur İçi' denilen bölgede yazarın gezintisi devam etmiştir, bu yazıda da. Edebi bir tarzda kaleme alınmıştır yazı. Sıfatlar, benzetmeler ve tasvirler kullanılarak kaleme alınmış renkli bir yazıdır. İstanbul'un ramazan hayatını da burada buluruz.); **SF**, nr.558, s.178.

[TOKGÖZ] Ahmet İhsan, *Musanna Haber Kısmı*, (Amerika ve Avustralya kıtalarının, Avrupa kıta pazarında etkin oldukları belirtilmiş. Donmuş et pazarı konusunda bu mesele aktarılmıştır. Bunun dışında farklı satır başları açılarak farklı konular işlenmiştir. Noel mükâfatı, serçe mürebbeşi, deniz içinde fotoğraf çekimi vs.); **SF**, nr.558, s.179-182.

[TOKGÖZ] Ahmet İhsan, *İstanbul Postası*, (Burada, İstanbul'un ramazan hayatına ilave olarak hemen ardından gelen "Ramazan Bayramı" na dair bilgiler, sohbet havasında okurla buluşmuştur. 26 Kanun-i Evvel 1317 tarihinde kaleme alınmıştır.); **SF**, nr.559, s.194.

[TOKGÖZ] Ahmet İhsan, *Musanna Haber Kısmı*, (Amerika'da yetişen taze meyvelerin Avrupa piyasasına gönderilmesi konu edinilmiştir. Bunun dışında Rusya'da ispirto istihlakatı, Paris'te yeraltı şimendiferi, Fransa'ya ait istatistiklerde ayrıca bu yazıda belirtilmiştir.); **SF**, nr. 560, s.210-211.

[TOKGÖZ] Ahmet İhsan, *İstanbul Postası*, **SF**, nr. 561, s.226.

- [TOKGÖZ] Ahmet İhsan, *Küçük Hikâye: Flaviano* (İtalya müelliflerinden Madam Seraun' un eserinden tercümedir.); **SF**, nr.562, s.250-254.
- [TOKGÖZ] Ahmet İhsan, *Musanna Haber Kısmı*, (Vapurlar için üretilen parçalardan bahsedilmiş. Teknolojik gelişmeler, medeni âlemin yücelmesi ile paralel düşünülmüştür. Elektrik şimendiferi inşası, kalorifer sistemi vs. ile ilgili gelişmelerde yazıya konu olmuştur. Ahşap mekânların ısı vs.); **SF**, nr.563, s.259-261.
- [TOKGÖZ] Ahmet İhsan, *Musanna Haber Kısmı*, (Soğuk hava depoları, etlerin burada muhafazası, Afrika ve Avrupa arasındaki et ticareti vs. Amerika ve Avustralya'dan Avrupaya et ticareti, nakli gibi meseleler dile getirilmiştir.); **SF**, nr.567, s.322-323.
- [TOKGÖZ] Ahmet İhsan, *Musanna Haber Kısmı*, (Amerika Sanat ve Ticaretinin Muamelat-ı Umumiyyeye Tesiri" unvanlı eserin tanıtımı ve içeriği açıklanmıştır. Bu eserin Avrupa fen ve iktisat çevrelerinde önemle takip edildiği bahsedilmiştir. Amerika'nın belirli bir sürede bu alanlarda ciddi olarak nasıl geliştiği deklare edilmiştir.); **SF**, nr. 570, s.370-372.
- [TOKGÖZ] Ahmet İhsan, *İstanbul Postası*, (İstanbul'da kış ve bahar aylarına dair. Mart ayının kış aylarından daha şedid geçtiği vs. belirtilmiştir.); **SF**, nr.571, s.386.
- [TOKGÖZ] Ahmet İhsan, *İstanbul Postası*, (Mart ayında yaşanan sıcaklıklar İstanbul'da ilçe örnekleri verilerek anlatılmıştır. Isınan hava ile birlikte sosyal ve kültürel hayatta nelerin yaşandığı açıklanmıştır.); **SF**, nr.572, s.407.
- [TOKGÖZ] Ahmet İhsan, *Fennî Romanlar Müellif-i Şehîri Jules Verne*, (Jules Verne'nin edebî çalışmaları, seyahatleri (vapurla) ve yaşamı konu edilmiştir. Servet-i Fünun değişik sayılarında romancının en önemli eserlerini tanıttığı, eserlerinin basımına katkıda bulunduğu belirtilmiştir. Yazının sonunda eserlerinin ismi, basım tarihine göre sıralanmıştır.); **SF**, nr.572, s.408-409.

- [TOKGÖZ] Ahmet İhsan, *İstanbul Postası*, (İstanbul'daki havanın durumundan bahsedilmiş ve sonra bir fıkra nakledilmiştir.); **SF**, nr.573, s.2.
- [TOKGÖZ] Ahmet İhsan, *İstanbul Postası*,(Şiddetli rüzgârın ve onun getirdiği soğğun İstanbul'da etkili olduğu ve nebatata zarar verdiği belirtilmiştir. Kâğıthane'deki meşhur bahçe gezintileri ve bahçedeki çiçeklerin bakımı dile getirilmiştir.); **SF**, nr.574, s.18.
- [TOKGÖZ] Ahmet İhsan, *İstanbul Postası*, (İstanbul'un bu hafta ısındığını ve zevk erbabının kasırlara döküldüğü anlatılmıştır. Bahar mevsiminin güzellikleri ve İstanbul'un bahar ile güzelleştiği anlatılmıştır.); **SF**, nr.575, s.34-35.
- [TOKGÖZ] Ahmet İhsan, *İstanbul Postası*, (Ayastefanos, 24 Nisan 1318); **SF**, nr.576, s.50.
- [TOKGÖZ] Ahmet İhsan, *İstanbul Postası*, (İstanbul'a dair bilgiler verilmiştir. Sirkeci'deki sevgilerden, İstanbul'un havasından vs. bahsedilmiştir. Bahar mevsiminin güzelliği anlatılmıştır.); **SF**, nr.577, s.66-67.
- [TOKGÖZ] Ahmet İhsan, *İstanbul Postası*, (İstanbul'a dair, Florya, Rumeli şimendifer kumpanyası, seyircilerin heyecanı aktarılmıştır.); **SF**, nr.578, s.83.
- [TOKGÖZ] Ahmet İhsan, *İstanbul Postası*, (İstanbul'un yağmurlu geçen bir haftası. Yağmurun çiftçiler için iyi, piknikçiler için kötü olduğu vs. Yağmurun bereketi anlatılmıştır. İstanbul'un mimari yapısı, neden bozuk olduğu, bizden bir ev yapanın kendini mimar adlandırdığı anlatılmıştır.); **SF**, nr.579, s.98.
- [TOKGÖZ] Ahmet İhsan, *İstanbul Postası*, (Bahar mevsiminin güzelliği ve İstanbul.); **SF**, nr.580, s.114.
- [TOKGÖZ] Ahmet İhsan, *İstanbul Postası-Kâğıthane Menba Suları Manzaraları*, (Padişahın merhamet ve şefkatinin eseri olan çeşmeler, Kâğıthane suları, altmış kadar ufak su kaynakları birleştirilmiştir.); **SF**, nr.583, s.167.
- [TOKGÖZ] Ahmet İhsan, *İstanbul Postası*, **SF**, nr.585, s. 194; **SF**, nr.587, s.226; **SF**, nr.589, s.258-259; **SF**, nr.594, s.330; **SF**, nr.595, s.346; **SF**, nr.596,

s.362; **SF**, nr.597, s.378; **SF**, nr.599, s.2-3; **SF**, nr.600, s.18-19; **SF**, nr.601, s.34; **SF**, nr.602, s.50; **SF**, nr.605, s.98; **SF**, nr.606, s.114; **SF**, nr.607, s.130; **SF**, nr.609, s.162; **SF**, nr.610, s.179; **SF**, nr.611, s.194; **SF**, nr.612, s.210; **SF**, nr.613, s.226; **SF**, nr.614, s.242; **SF**, nr.616, s.274-275; **SF**, nr.618, s.306; **SF**, nr.621, s.354; **SF**, nr.623, s.386; **SF**, nr.625, s.2; **SF**, nr.626, s.18-19; **SF**, nr.627, s.34; **SF**, nr.629, s.66-67; **SF**, nr.633, s.130; **SF**, nr.637, s.194; **SF**, nr.640, s.242; **SF**, nr.643, s.290.

Uşşakizade Halit Ziya, bk. [UŞAKLIGİL] Halit Ziya.

[UŞAKLIGİL] Halit Ziya, *Kırık Hayatlar*, **SF**, nr.547, s.15-16; **SF**, nr.549, s.48; **SF**, nr.550, s.63-64; **SF**, nr.551, s.79-80; **SF**, nr.552, s.95-96; **SF**, nr.553, s.111-112; **SF**, nr.554, s.125-127; **SF**, nr.555, s.143-144; **SF**, nr.556, s.159-160; **SF**, nr.559, s.207-208; **SF**, nr.561, s.239-240; **SF**, nr.562, s.254-256; **SF**, nr.565, s.302-303; **SF**, nr.566, s.319-320.

Yahya Halit, *XIX. Asırda İlmî Hayatın Terakkisi*, (Hücrelerin bölünmesi ve bakteriler hakkında bilgi verilmiştir. Fen bilimleri ile sosyal hayat ilişkisi de irdelenmiştir. Hücre ve organlar konusundaki bilimsel gelişmelerden bahsedilmiş ve hücre buluşunun asrın buluşu olduğu ise 546.sayıda belirtilmiştir.); **SF**, nr.547, s.10-12; **SF**, nr.548, s.22-25.

[YALÇIN], Hüseyin Cahit, *Musahabe-i Edebiye: Parnas Şairleri-2*, (Bu yazıda, Parnasyenlerin ilk mecmuası olan *Revue Fantaisiste* mecmuası tanıtılmıştır. Ayrıca, mecmuada yazan edipler ve ediplerin eserleri hakkında da bilgi verilmiştir. Bu mecmuanın edebiyat çevresi açısından önemi de vurgulanmıştır. Bu metin ve bundan sonra karşılaşacağımız bu başlık altındaki metinler; Parnas şairi Catulle Mendes'in parnasizmin oluşması ve kabulü aşamalarında ne gibi sıkıntılar çektiklerini, bu akımın sanatçılarından, sanata yaklaşımlarından örnekler vererek anlattığı konferanslarından alınmıştır. Parnasyen şairlerin özellikleri ve şiire getirdikleri yenilikler de belirtilmiştir. Ve bizler bu yazılar vesilesiyle tüm bunlardan haberdar oluruz.); **SF**, nr.547, s.6-10.

[YALÇIN], Hüseyin Cahit, *Musahabe-i Edebiye: Parnas Şairleri-3*, (Bu makale, Parnas şair ve ediplerinden Catulle Mendes'in konferansları ile başlamış

ve Catulle Mendes'in kişiliğinde Parnasyenlerin gençlik dönemlerindeki sanat anlayışları ve sonraki dönem sanat anlayışları belirtilmiştir. Makale yine Parnasyenlerin sanat anlayışları ve onların ilk mecmuası olan Revue Fantaisiste etrafında oluşan tartışmaların anlatılması ile devam etmiştir.); **SF**, nr.549, s.39-44.

[YALÇIN], Hüseyin Cahit, *Musahabe-i Edebiye: Parnas Şairleri-4*, (Burada da Parnas şairler hakkında bilgiler verilmeye devam edilmiştir.); **SF**, nr.550, s.58-61.

[YALÇIN], Hüseyin Cahit, *Hayat-ı Hakikiye Sahneleri: Kayıkçı*, (Hüseyin Cahit'in, bir deniz yolculuğu esnasında yaşlı bir kayıkçı ile olan sohbeti anlatmıştır bu kısa metinde. Yazarın "anı-hikâye" tarzında kaleme aldığı bu kısa metin, onun yaşlı kayıkçıyı gözlemlerinden oluşmuştur. Realist bir tarzda kaleme alınmıştır metin.); **SF**, nr.551, s.74.

[YALÇIN], Hüseyin Cahit, *Edebiyat-ı Hâzıra: Rübâb-ı Şikeste*, (Hüseyin Cahit, Rübâb-ı Şikeste'den örnekler vererek Tevfik Fikret ve onun şiir, hayat ve sanat anlayışı hakkında görüşlerini dile getirmiştir. Tenkit ve deneme tarzında kaleme almıştır metnini.); **SF**, nr.551, s.75-78.

[YALÇIN], Hüseyin Cahit, *Edebiyat-ı Hâzıra: Bir Yazın Tarihi*, (Halit Ziya Uşaklıgil'in eserlerinin içeriğinden yola çıkarak onun hayat ve âlem hakkındaki felsefesi tahlil edilmiştir. Bu çalışmayı yaparken onun sadece bir eserinden yola çıkarak bu noktada çıkarımlara varılmayacağı, bunun sakıncaları belirtilmiştir. Bu çalışmanın tutarlı bir neticeye ulaşması için yazarın bütün eserlerinin okunup incelenmesi gerektiği vurgulanmıştır. Bunu da hikâye ve romanlarından örnekler vererek gerçekleştirmiştir. Örneğin aşkı, genel toplum ahlâkına mugâyir yaşayanlar, Hâlit Ziya'nın eserlerinde dramatik bir sonla karşılaşır.); **SF**, nr.552, s.86-91.

[YALÇIN], Hüseyin Cahit, *Musahabe-i Edebiye: Edebiyat ve Hukuk*, (1850-1855 yıllarında Fransa'da başlayan Realist ve sonrasındaki Naturalist akımların, "Edebiyat ve Hukuk" bilimlerinin şekillenmesindeki etkisi ve bu bağlamda eserler verildiği belirtilmiştir. Medeni kanun ile edebiyatın

mühim denecek derecede birbirleriyle etkileşim içinde oldukları açıklanmıştır.); **SF**, nr.553, s.104-107.

[YALÇIN], Hüseyin Cahit, *Küçük Hikâye: Sürat Katarında* (Fransızcadan tercüme edilmiştir. Başkaları tarafından yadırganan bir evlilik hikâyesi anlatılmıştır.); **SF**, nr.558, s.187-190.

[YALÇIN], Hüseyin Cahit, *Musahabe-i Tıbbiye: Tifonun Serumla Tedavisi*, (Tifo hastalığına dair bilgiler verilmiştir ve tedavisi belirtilmiştir, S.S rumuzuyla.); **SF**, nr.560, s.211-214.

[YALÇIN], Hüseyin Cahit, *Avrupa'da Kadın Doktorlar*, (Roma devirlerinden beri, hatta bunlardan bir asır evveline kadar doktor diplomalı kadınların olduğu vurgulanmıştır. Kadın doktorların gerekliliğinden bahsedilmiştir. 19. asrın sonlarında ise daha da artmaya başladığı belirtilmiştir. Özellikle Amerikalı ve Lehistanlı kadınların ilgisinden bahsedilmiştir. Sonra Fransa ve diğer Avrupa ülkelerinden kadın doktor sayısının artmaya başladığı rakamlarla ifade edilmiştir, Safvet Suat imzasıyla.); **SF**, nr.560, s.214-216.

[YALÇIN], Hüseyin Cahit, *Musahabe-i Ziraiye: Arıcılık ve Bal*, (Arıcılığın önemli noktaları belirtilmiş. Balın faydalarından bahsedilmiştir. Arıcılık mesleğinin, ilminin dakik ve mühim bir nitelikte olduğu vurgulanmıştır, Safvet Suat imzasıyla.); **SF**, nr.563, s.261-264.

[YALÇIN], Hüseyin Cahit, *Tağdi*, (Bu sayıda yoğun olarak işlenen verem hastalığı, bu hastalığın tedavi yöntemleri, bu hastalıkla uğraşan özellikle ülkemiz dışındaki doktorlar vs. dile getirilmeye devam edilmiştir. Özellikle verem hastalığına yakalananların ilacının iyi ve bol yemek yemekte olduğu belirtilmiştir. Et öne çıkmıştır, besin maddesi olarak. Safvet Suat imzasıyla yayımlanmıştır.); **SF**, nr.565, s. 299-301.

[YALÇIN], Hüseyin Cahit, *Musahabe-i Sıhhiye: Tağdi-2*, (Yağın ve etin bedeni güçlendirici etkisinin olduğu anlatılmıştır, Safvet Suat imzasıyla.); **SF**, nr.566, s.309-313.

- [YALÇIN], Hüseyin Cahit, *Arıcılık-4: Oğul Çıkarma*, (Arıcılık dilinde oğul çıkarma meselesi anlatılmıştır, Safvet Suat imzasıyla.); **SF**, nr.570, s.374-377.
- [YALÇIN], Hüseyin Cahit, *Musahabe-i Ziraiye: Arıcılık- Kovanlığın İdaresi- Arıcılık- Kovanlığın İdaresi-2-*”, (Arıcılık mesleğinin incelikleri vs. anlatılmıştır. Kovanlar ve arılara dair bilgiler verilmiştir, Safvet Suat imzasıyla.); **SF**, nr.573, s.10-14; **SF**, nr.574, s.26-30.
- [YALÇIN], Hüseyin Cahit, *Musahabe-i İlmiye: Tahlil*, (Tahlilin ne olduğu ve ilimlerin türüne göre, tahlil türüne göre tahlil tekniklerinin değiştiği, anlamının farklılık kazandığı belirtilmiştir, Safvet Suat imzasıyla.); **SF**, nr.575, s.42-43.
- [YALÇIN], Hüseyin Cahit, *Küçük Ansiklopedi: Balonculuk*, (Balonun nasıl uçtuğu ve balonculuk hakkında teknik bilgiler verilmiştir. İlk balonu kimin kullandığı hangi imkân ve teknoloji ile bunun gerçekleştirildiği anlatılmıştır, Safvet Suat imzasıyla.); **SF**, nr.576, s.52-55.
- [YALÇIN], Hüseyin Cahit, *Musahabe-i Ziraiye: Amerika’da Sığır Ticareti*, (Safvet Suat imzasıyla yayımlanmıştır.); **SF**, nr.577, s.69-71.
- [YALÇIN], Hüseyin Cahit, *Mısır-ı Kadimde ve Şarkta Sanayi-i Nefise*, (Kadim Mısır’da mimarlık, ressamlık gibi unsurların gelişmiş olduğu, mabedlerin büyüklüğü vs. belirtilmiştir, Safvet Suat imzasıyla.); **SF**, nr.578, s.86-88.
- [YALÇIN], Hüseyin Cahit, *Küçük Ansiklopedi: Hamam*, (Hamamla ilgili bir yazıdır. Hamamı ilk inşa edenler, hamamın önemi, gerekliliği vurgulanmıştır. Hamam âdeti ve bu âdetin yaygın olduğu milletler hakkında bilgiler verilmiştir, Safvet Suat imzasıyla.); **SF**, nr.579, s.103-106.
- [YALÇIN], Hüseyin Cahit, *Musahabe-i Ticariye: Evrak-ı Ticariyede Vade*, (Safvet Suat imzasıyla yayımlanmıştır.); **SF**, nr.580, s.118-119.
- [YALÇIN], Hüseyin Cahit, *Musahabe-i Sihhiye: Sütün Hazmı*, (Halis süt bulmanın zorluğu ve süte dair bilgiler verilmiştir. Safvet Suat imzasıyla yayımlanmıştır.); **SF**, nr.581, s.133-135.
- [YALÇIN], Hüseyin Cahit, *Musahabe-i Coğrafiye: Atlantid*, (Safvet Suat imzasıyla yayımlanmıştır.); **SF**, nr.584, s.185-186.

- [YALÇIN], Hüseyin Cahit, *Serair-i Hüsn ü An: Zayıflık-Şişmanlık*, (Şişmanların ve zayıfların beslenme şekillerinin nasıl olması gerektiği, nelere dikkat etmeleri gerektiği vurgulanmıştır. Safvet Suat imzasıyla yayımlanmıştır.); **SF**, nr.584, s.186-189.
- [YALÇIN], Hüseyin Cahit, *Musanna Haber Kısmı*, (Safvet Suat imzasıyla yayımlanmıştır.); **SF**, nr.585, s.195-199; **SF**, nr.596, s.372-374; **SF**, nr.618, s.307-311;
- [YALÇIN], Hüseyin Cahit, *Küçük Ansiklopedi: Mimarlık Sanat-ı Nefisesi*, (Safvet Suat imzasıyla yayımlanmıştır.); **SF**, nr.585, s.202-205.
- [YALÇIN], Hüseyin Cahit, *Musahabe-i İlmiye: Kuşların Faydası*, (Safvet Suat imzasıyla yayımlanmıştır.); **SF**, nr.586, s.216-219.
- [YALÇIN], Hüseyin Cahit, *Musahabe-i Sıhhiye: Güzel Olmak İçin*, (Safvet Suat imzasıyla yayımlanmıştır.); **SF**, nr.587, s.228-232.
- [YALÇIN], Hüseyin Cahit, *Musahabe-i İlmiye: Tebdilat-ı Hevaiyenin Tayini*, (Safvet Suat imzasıyla yayımlanmıştır.); **SF**, nr.588, s.246-247.
- [YALÇIN], Hüseyin Cahit, *Musahabe-i Sanaiye: Lavantalar*, (Safvet Suat imzasıyla yayımlanmıştır.); **SF**, nr.589, s.262-266.
- [YALÇIN], Hüseyin Cahit, *Musahabe-i Mütennevia: Japonyalılarda İstihmam*, (Safvet Suat imzasıyla yayımlanmıştır.); **SF**, nr.590, s.276-278.
- [YALÇIN], Hüseyin Cahit, *Küçük Hikâye: Muallim*, (Safvet Suat imzasıyla yayımlanmıştır.); **SF**, nr.590, s.279
- [YALÇIN], Hüseyin Cahit, *Musahabe-i Sanaiye: Fotoğrafçılığa Dair*, (Safvet Suat imzasıyla yayımlanmıştır.); **SF**, nr.595, s.350-352.
- [YALÇIN], Hüseyin Cahit, *Küçük Ansiklopedi: Deve Kuşu*, (Safvet Suat imzasıyla yayımlanmıştır.); **SF**, nr.595, s.353-355.
- [YALÇIN], Hüseyin Cahit, *Musahabe-i Sanaiye: Beyaz Maden Kömürü*, (Safvet Suat imzasıyla yayımlanmıştır.); **SF**, nr.596, s.368-370.

- [YALÇIN], Hüseyin Cahit, *Musahabe-i Sıhhiye: Vezn-i Bedenin Lüzum u Ehemmiyeti*, (Safvet Suat imzasıyla yayımlanmıştır.); **SF**, nr.598, s.398-399.
- [YALÇIN], Hüseyin Cahit, *Yangın ve Tedabir-i İtfaiye*, (Safvet Suat imzasıyla yayımlanmıştır.); **SF**, nr.598, s.400-403.
- [YALÇIN], Hüseyin Cahit, *Musahabe-i Sıhhiye: Kuduz İlleti ve Tedavisi*, (Safvet Suat imzasıyla yayımlanmıştır.); **SF**, nr.600, s.26-28.
- [YALÇIN], Hüseyin Cahit, *Ezmine-i Kadimede Musıki*, (Safvet Suat imzasıyla yayımlanmıştır.); **SF**, nr.602, s.58-60.
- [YALÇIN], Hüseyin Cahit, *Kumranda Müessesatı Sıhhiye-i Osmaniye-1, Kumran Adası*, (Safvet Suat imzasıyla yayımlanmıştır.); **SF**, nr.603, s.70-73.
- [YALÇIN], Hüseyin Cahit, *Serair-i Hüsn ü An: Ağız*, (Safvet Suat imzasıyla yayımlanmıştır.); **SF**, nr.605, s.106-110; **SF**, nr.606, s.120-123.
- [YALÇIN], Hüseyin Cahit, *Musahabe-i Ticariye: Mekûlat-ı Meşrubatın Tağşişi*, (Safvet Suat imzasıyla yayımlanmıştır.); **SF**, nr.608, s.146-148.
- [YALÇIN], Hüseyin Cahit, *Küçük Hikâye: Tuhaf Bir İzdivaç*, (Safvet Suat imzasıyla yayımlanmıştır.); **SF**, nr.609, s.168-173.
- [YALÇIN], Hüseyin Cahit, *Musahabe-i Sıhhiye: Mikropların Faydası*, (Safvet Suat imzasıyla yayımlanmıştır.); **SF**, nr.616, s.277-279.
- [YALÇIN], Hüseyin Cahit, *Küçük Hikâye: Garip Bir Tesadüf*, (Safvet Suat imzasıyla yayımlanmıştır.); (Fransızcadan tercüme edilmiştir.); **SF**, nr.616, s.279-283.
- [YALÇIN], Hüseyin Cahit, *Musahabe-i Sıhhiye: Küül Bir Gıda mıdır?*, (Safvet Suat imzasıyla yayımlanmıştır.); **SF**, nr.617, s.291-293.
- [YALÇIN], Hüseyin Cahit, *Musahabe-i Sıhhiye: Son Tecrübeler*, (Safvet Suat imzasıyla yayımlanmıştır.); **SF**, nr.619, s.326-328.
- [YALÇIN], Hüseyin Cahit, *Musahabe-i Sıhhiye: Gıda Meselesi*, (Safvet Suat imzasıyla yayımlanmıştır.); **SF**, nr.621, s.358-361.

[YALÇIN], Hüseyin Cahit, *Musahabe-i Coğrafiye: Afrika'da Münakalat*, (Safvet Suat imzasıyla yayımlanmıştır.); **SF**, nr.622, s.375-378.

[YALÇIN], Hüseyin Cahit, *Musahabe-i Sıhhiye: Kavaid-i Tağdiyenin Esasları*, (Safvet Suat imzasıyla yayımlanmıştır.); **SF**, nr.623, s.387-388.

[YALÇIN], Hüseyin Cahit, *Küçük Hikâye: Bir İzdivacın Hikâyesi*, (Safvet Suat imzasıyla yayımlanmıştır.); (Fransızcadan tercümedir.), **SF**, nr.629, s.75-78.

[YALÇIN], Hüseyin Cahit, *Küçük Hikâye: Mösyö Periyo*, (Safvet Suat imzasıyla yayımlanmıştır.); (Fransızcadan tercümedir.), **SF**, nr.630, s.90-92.

[YALÇIN], Hüseyin Cahit, *Hayat-ı Aile*, (Safvet Suat imzasıyla yayımlanmıştır.); **SF**, nr.634, s.146-147.

[YALÇIN], Hüseyin Cahit, *Hayat-ı Aile: Japon Çocukları*, (Safvet Suat imzasıyla yayımlanmıştır.); **SF**, nr.635, s.166-169.

[YALÇIN], Hüseyin Cahit, *Hikâye: Bir Dul*, (Safvet Suat imzasıyla yayımlanmıştır.); **SF**, nr.637, s.202.

[YALÇIN], Hüseyin Cahit, *Küçük Hikâye: Peder*, (Safvet Suat imzasıyla yayımlanmıştır.); **SF**, nr.640, s.251-254.

[YALÇIN], Hüseyin Cahit, *Küçük Hikâye: Mektuplarımız* (Safvet Suat imzasıyla yayımlanmıştır.); (Fransızcadan tercüme), **SF**, nr.642, s.278-280.

[YALÇIN], Hüseyin Cahit, *Küçük Hikâye: Model*, (Safvet Suat imzasıyla yayımlanmıştır.); (Fransızcadan tercüme), **SF**, nr.643, s.295-298.

[YALÇIN], Hüseyin Cahit, *Küçük Hikâye: Talak*, (Safvet Suat imzasıyla yayımlanmıştır.); (Fransızcadan tercüme), **SF**, nr.646, s.337-342.

Yanya İdadisi Tabiiyat Muallimi Satı, bk. M. Satı. (Yanya İdadisi Tabiiyat Muallimi Satı)

2.1.3.Konu ve Türlerine Göre Dizin

2.1.3.1. Alternatif Tıp

Mahmut Sadık, *Musahabe-i Sıhhiye: Otlar*, **SF**, nr.609, s.166-168.

İmzasız, *Resimlerimiz: Yüksek Dağlarda Tedavi*, **SF**, nr.612, s.215-217.

2.1.3.2. Askerlik

İmzasız, *Resimlerimiz: Akdağ Askeri Deposu*, **SF**, nr.571, s.394-395.

İmzasız, *Asar-ı Tevfik Fırkateyn-i Hümayunu*, **SF**, nr.587, s.237-239.

İmzasız, *Resimlerimiz: Diyarbekir-Kavala'da Kışla ve Gümrük Dairesi Deposu*, **SF**, nr.600, s.22.

İmzasız, *Fillerden Askerlikte İstifade*, **SF**, nr.637, s.203-206.

2.1.3.3. Beslenme

[AKALIN], Besim Ömer, *Darülacezede İrzahane ve Himaye-i Etfal*, **SF**, nr.638, s.210-215.

İmzasız, *Musahabe-i Sıhhiye: Gıdaların Kuvveti*, **SF**, nr.613, s.231-233.

İmzasız, *Serair-i Hüsn ü An: Şişmanlık Ve Zayıflık*, **SF**, nr.583, s.170-173.

Mahmut Sadık, *Musahabe-i Sıhhiye: Akvam-ı Muhtelifenin Suret-i Tağdisi*, **SF**, nr. 588, s. 250-253.

Mahmut Sadık, *Musahabe-i Sıhhiye: Tağdide Sığır Etinin Hizmeti*, **SF**, nr. 579, s. 106-107.

Safvet Suat, *Musahabe-i Sıhhiye: Sütün Hazmı*, **SF**, nr.581, s.133-135.

Safvet Suat, *Musahabe-i Sıhhiye: Tağdi-2*, **SF**, nr.566, s.309-313.

Safvet Suat, *Serair-i Hüsn ü An: Zayıflık-Şişmanlık*, **SF**, nr.584, s.186-189.

Safvet Suat, *Tağdi*, **SF**, nr.565, s. 299-301.

2.1.3.4. Bilim

[AKALIN], Besim Ömer, Musahabe-i Tıbbiye: Dilsizlerin Söylettirilmesi, **SF**, nr.563, s.258-259.

[AKALIN], Besim Ömer, Musahabe-i Tıbbiye: İstiridye- Kara Humma, Tifo, **SF**, nr.561, s.227-229.

[TOKGÖZ] Ahmet İhsan, Musanna Haber Kısmı, **SF**, nr.563, s.259-261.

İmzasız, Cerrahlığın Terrakiyat-ı Ahiresi, **SF**, nr.578, s.85.

İmzasız, Demirin Nebatata Tesiri, **SF**, nr.588, s.247-248.

İmzasız, Fen Postası, **SF**, nr.567, s.324-323.

İmzasız, Kâğıtla Neler Yapılıyor, **SF**, nr.581, s.136.

İmzasız, Kimyager Bir Deli, **SF**, nr. 555, s.142.

İmzasız, Musahabe-i Fenniye: Camdan Esvap, **SF**, nr.638, s.221-223.

İmzasız, Musahabe-i Fenniye: Metroyu Nasıl Yaparlar?, **SF**, nr.628, s.50-51.

İmzasız, Musahabe-i Ziraiye: Arazinin Tezyid-i Bereketi, **SF**, nr.574, s.23-24.

İmzasız, Resimlerimiz: Arazinin Sıkı ..., **SF**, nr.588, s.244-245.

İmzasız, Resimlerimiz: Balonculuk, **SF**, nr. 559, s.197-199.

İmzasız, Resimlerimiz: Timsahların Terbiyesi, **SF**, nr. 558, s.182-183.

İmzasız, Sanayi-i Nefise ve İlm-i Teşrih, **SF**, nr.576, s.57-58.

İmzasız, Şuûn-ı Fenniye, **SF**, nr.610, s.186-187; **SF**, nr.620, s.341-343; **SF**, nr.623, s.389-391; **SF**, nr.625, s.3-6; **SF**, nr.626, s.21-25; **SF**, nr.629, s.70-73; **SF**, nr.630, s.83; **SF**, nr.630, s.84-86; **SF**, nr.631, s.99-103; **SF**, nr.632, s.116-118; **SF**, nr.635, s.162-164; **SF**, nr.636, s.189-191.

İmzasız, Vereme Galebe: Sanatoryumlarda Tedavi-i Verem, **SF**, nr.570,s.378-381.

Mahmut Sadık, Küçük Ansiklopedi: Küül, **SF**, nr.577, s.74-76.

Mahmut Sadık, Manş Denizi'ni Geçmek İçin, **SF**, nr.624, s.406-408.

Mahmut Sadık, Musahabe-i Fenniye: Kutba Nasıl Gitmeli?, **SF**, nr.611, s.195-198.

- Mahmut Sadık, Musahabe-i Sanaiye: Suni Boyalar, **SF**, nr.600, s.23-26.
- Mahmut Sadık, Musahabe-i Sıhhiye: Gıdalarımızın Lüzum-ı Takimi, **SF**, nr.603, s.68-70.
- Mahmut Sadık, Musahabe-i Ticariye: Suni Yumurta, (Kadri imzasıyla) **SF**, nr. 587, s. 233-235.
- Mahmut Sadık, Musanna Haber Kısmı, **SF**, nr. 581, s. 130-133.
- Mahmut Sadık, Musanna Haber Kısmı, (M. Sadık imzasıyla.);**SF**, nr.572, s.402-404.
- Mahmut Sadık, Mütenevvi Malumat: Dünyanın En Büyük Fotoğraf Makinesi, **SF**, nr. 588, s. 253-254.
- Müntesibîn-i Tıptan Vefik, Musahabe-i İlmiye: İlm-i Teşrihin Edvar-ı Tarihiyesi, **SF**, nr. 636, s. 184-186, **SF**, nr. 637, s. 197-200, **SF**, nr. 639, s. 228-231, **SF**, nr. 640, s. 249-251, **SF**, nr. 642, s. 276-278, **SF**, nr. 644-645, s. 319-323, **SF**, nr. 647, s. 351-353, **SF**, nr. 649, s. 383-385.
- Safvet Suat, Küçük Ansiklopedi: Balonculuk, **SF**, nr.576, s.52-55.
- Safvet Suat, Küçük Ansiklopedi: Deve Kuşu, **SF**, nr.595, s.353-355.
- Safvet Suat, Musahabe-i İlmiye: Tahlil, **SF**, nr.575, s.42-43.
- Safvet Suat, Yangın ve Tedabir-i İtfaiye, **SF**, nr.598, s.400-403.
- Yahya Halit, 19. Asırda İlmî Hayatın Terakkisi, **SF**, nr.547, s.10-12; **SF**, nr.548, s.22-25.
- Yanya İdadisi Tabiiyat Muallimi Satı, M. Satı, Musanna Haber Kısmı: Şuâât-ı Cedide, **SF**, nr.642, s.274-275.
- M. Satı, (Yanya İdadisi Tabiiyat Muallimi Satı), Musanna Haber Kısmı: Sinn Şuââtı, **SF**, nr.643, s.291-295.

2.1.3.5. Biyografi

- [AKALIN], Besim Ömer, Muallim ve Müşerrih Muhterem Mazhar Paşa Hazretleri, **SF**, nr.647, s.346-348.

[AKALIN], Besim Ömer, Terâcim-i Ahval: Merhum İbrahim Lütü Paşa, **SF**, nr.622, s.370-372.

[AKALIN], Besim Ömer, Üstad-ı Muhterem Hayrettin Paşa Hazretleri, **SF**, nr.649, s.380-383.

[EROZAN] Celal Sahir, Merhume Ayşe Sıdıka Hanım, **SF**, nr.627, s.42-43.

[TOKGÖZ] Ahmet İhsan, Fennî Romanlar Müellif-i Şehîr Jules Verne, **SF**, nr.572, s.408-409.

Ahmet Hikmet [Müftüoğlu], Resimlerimiz: Merhum Reşit Paşa, **SF**, nr.578, s.84-85.

İmzasız, Doktor Horasancı Efendi, **SF**, nr.649, s.378.

İmzasız, Jane Hading, **SF**, nr.569, s.364.

İmzasız, Kimyager Bir Deli, **SF**, nr. 555, s.142.

İmzasız, Menemenlizâde Merhum Tahir Bey, **SF**, nr.617, s.290.

İmzasız, Merhum Halil Rifat Paşa, **SF**, nr.554, s. 122-123.

İmzasız, Pehlivan Kara Ahmet'in Vefatı, **SF**, nr.579, s.109-110.

İmzasız, Merhum Hüsnü Refik Paşa, **SF**, nr.619, s.325-326.

İmzasız, Merhum Müşir Ömer Neşet Paşa, **SF**, nr.607, s.143.

İmzasız, Müteveffa Ernest Lögoh, **SF**, nr.621, s.357-358.

İmzasız, Müteveffa Papa 13. Leo'nun Tercüme-i Hâli, **SF**, nr.639, s.234-235.

İmzasız, Pehlivan Kara Ahmet'in Vefatı, **SF**, nr.579, s.109-110.

İmzasız, Resimlerimiz: Dalni, **SF**, nr.627, s.43.

İmzasız, Resimlerimiz: Frederik Krup, **SF**, nr.608, s.154-155.

İmzasız, Resimlerimiz: Merhum Doktor Kudret Raif Bey, **SF**, nr. 560, s.219-220.

İmzasız, Resimlerimiz: Rüsumat-ı Emanet-i Hukuk Müşaviri Merhum İzzet Bey, **SF**, nr.596, s.374.

İmzasız, Terâcim-i Ahval: Bichat (Maria François Xavier Bichat), **SF**, nr.596, s.370-371.

İmzasız, Terâcim-i Ahval: Ernest Lögove, **SF**, nr.635, s.173-174.

İmzasız, Terâcim-i Ahval: Henry Fukiye, **SF**, nr. 561, s.234-235.

İmzasız, Terâcim-i Ahval: Rödolf Virhov, **SF**, nr.602, s.54-58.

İmzasız, Terâcim-i Ahval: Virhof, **SF**, nr.599, s.16.

İmzasız, Viktor Hugo ve Sene-i Devriyesi, **SF**, nr.567, s.334.

İmzasız, Vüzerâ-yı Saltanat-ı Seniyeden Müteveffa Artin Paşa-Terceme-i Hâli, **SF**, nr. 554, s. 123-124.

İmzasız, Viktor Hugo'nun Doğumunun Yüzüncü Sene-i Devriyesi, **SF**, nr. 565, s.298.

Kemal Ziyaeddin, Merhum Celal Paşa, **SF**, nr.634, s.153.

Mahmut Sadık, Resimlerimiz, **SF**, nr.563, s.269-271.

2.1.3.6. Coğrafya

İmzasız, *Cava Adasına Seyahat*, **SF**, nr.567, s.326-328; **SF**, nr.568, s.343-346; **SF**, nr.569, s.367-368; **SF**, nr.571, s.395-396; **SF**, nr.572, s.404-406; **SF**, nr.576, s.58-61.

İmzasız, *Fransa Müstemlekâtundan Martinik Adasında Volkan Feveranı ve Bir Şehrin Kâmilen Mahvı*, **SF**, nr.577, s.70.

İmzasız, *Garaib-i Tabiat: Toz Dağı*, **SF**, nr.594, s.335-337.

İmzasız, *Harik-ı Tabiat: Buz Mağaraları*, **SF**, nr.646, s.335-337.

İmzasız, *Kaç Yaşında Evleniyorlar*, **SF**, nr.624, s.411.

İmzasız, *Kumran Adası*, **SF**, nr.611, s.201-202.

İmzasız, *Musahabe-i Coğrafiye*, **SF**, nr.632, s.118-120.

İmzasız, *Musahabe-i Coğrafiye: Havail-i Meçhule Kâşifleri*, **SF**, nr.633, s.141-143.

İmzasız, *Musahabe-i Coğrafiye: Hayret-bahş Bir Şehir Harabesi*, **SF**, nr.647, s.348-351.

İmzasız, *Musahabe-i Coğrafiye: Hindistan'ın İklim ve Havası*, **SF**, nr. 566, s.307-309.

İmzasız, *Musahabe-i Coğrafiye: Son Asya Seyahati*, **SF**, nr.636, s.182-183.

İmzasız, *Musahabe-i Ziraiye: Ziraat Nokta-i Nazarından Sibirya*, **SF**, nr.566, s.306-307.

İmzasız, *Resimlerimiz: On İki Ay Kutb-ı Cenûbî Buzları Arasında Hatıra-i Seyahat*, **SF**, nr.554, s.119-122.

Mahmut Sadık, *Manş Denizi'ni Geçmek İçin*, **SF**, nr.624, s.406-408.

Mahmut Sadık, *Musahabe-i Fenniye: Kutba Nasıl Gitmeli?*, **SF**, nr.611, s.195-198.

Mahmut Sadık, *Musahabe-i Tabiiye: Taş Ormanları*, **SF**, nr.629, s.73-75.

Mahmut Sadık, *Musahabe-i Ziraiye*, **SF**, nr.561, s.229-231.

Safvet Suat, *Kumranda Müessesatı Sıhhiye-i Osmaniye-1, Kumran Adası*, **SF**, nr.603, s.70-73.

Safvet Suat, *Musahabe-i Coğrafiye: Afrika'da Münakalât*, **SF**, nr.622, s.375-378.

Safvet Suat, *Musahabe-i Coğrafiye: Atlantid*, **SF**, nr.584, s.185-186.

[TOKGÖZ] Ahmet İhsan, *Musanna Haber Kısmı*, **SF**, nr.556, s.146-147.

2.1.3.7. Çiçekçilik

İmzasız, *Öteden Beriden*, **SF**, nr.578, s.90-93.

2.1.3.8. Dâhili ve Harici Haberler

İmzasız, *Dâhiliye*, **SFSP**, nr.547, s.3-5; **SFSP**, nr.548, s.11-12; **SFSP**, nr.549, s.17-

8; **SFSP**, nr.550, s.23-24; **SFSP**, nr.551, s.29-30; **SFSP**, nr.552, s.35-36; **SFSP**, nr.553, s.41-42; **SFSP**, nr.554, s.47-48; **SFSP**, nr.555, s.56-57; **SFSP**, nr.556, s.67; **SFSP**, nr.557, s.71; **SFSP**, nr.558, s.79; **SFSP**, nr.559, s.83-84; **SFSP**, nr.560, s.92; **SFSP**, nr.561, s.98-99; **SFSP**, nr.562, s.105-106; **SFSP**, nr.563, s.111-112; **SFSP**, nr.564, s.117; **SFSP**, nr.565, s.122-123; **SFSP**, nr.566, s.129; **SFSP**, nr.567, s.138; **SFSP**,

nr.568, s.145; **SFSP**, nr.569, s.151-152; **SFSP**, nr.570, s.160; **SFSP**, nr.571, s.169; **SFSP**, nr.572, s.179-180; **SFSP**, nr.573, s.3-4; **SFSP**, nr.574, s.10-11; **SFSP**, nr.575, s.15-16; **SFSP**, nr.576, s.23; **SFSP**, nr.577, s.29-30; **SFSP**, nr.578, s.37-38; **SFSP**, nr.579, s.46; **SFSP**, nr.580, s.53-54; **SFSP**, nr.581, s.60-61; **SFSP**, nr.583, s.75; **SFSP**, nr.584, s.83-84; **SFSP**, nr.585, s.91-92; **SFSP**, nr.586, s.100; **SFSP**, nr.587, s.107; **SFSP**, nr.588, s.115-117; **SFSP**, nr.589, s.125-126; **SFSP**, nr.591, s.144-145; **SFSP**, nr.594, s.167-168; **SFSP**, nr.595, s.175-176; **SFSP**, nr.596, s.185-186; **SFSP**, nr.597, s.196; **SFSP**, nr.598, s.202-204; **SFSP**, nr.599, s.4-5; **SFSP**, nr.600, s.13-14; **SFSP**, nr.601, s.19-20; **SFSP**, nr.602, s.26-27; **SFSP**, nr.603, s.35-36; **SFSP**, nr.604, s.43-45; **SFSP**, nr.605, s.53-54; **SFSP**, nr.606, s.60-61; **SFSP**, nr.607, s.67; **SFSP**, nr.608, s.76-77; **SFSP**, nr.609, s.82; **SFSP**, nr.610, s.91-92; **SFSP**, nr.611, s.101-102; **SFSP**, nr.612, s.109-110; **SFSP**, nr.613, s.116-118; **SFSP**, nr.614, s.128-129; **SFSP**, nr.615, s.137-138; **SFSP**, nr.616, s.147-148; **SFSP**, nr.617, s.155-156; **SFSP**, nr.618, s.164-165; **SFSP**, nr.619, s.173; **SFSP**, nr.620, s.181-182; **SFSP**, nr.621, s.191; **SFSP**, nr.622, s.200-201; **SFSP**, nr.625, s.3-4; **SFSP**, nr.626, s.11-12; **SFSP**, nr.627, s.19-21; **SFSP**, nr.628, s.27-28; **SFSP**, nr.629, s.35; **SFSP**, nr.630, s.43-44; **SFSP**, nr.631, s.52-53; **SFSP**, nr.632, s.58-59; **SFSP**, nr.633, s.67-69; **SFSP**, nr.634, s.76-77; **SFSP**, nr.635, s.83-85; **SFSP**, nr.636, s.92-93; **SFSP**, nr.637, s.98-99; **SFSP**, nr.638, s.107-108; **SFSP**, nr.639, s.115-116; **SFSP**, nr.640, s.124; **SFSP**, nr.641, s.130-131; **SFSP**, nr.642, s.139-140; **SFSP**, nr.643, s.147-149; **SFSP**, nr.644-645, s.157-158; **SFSP**, nr.646, s.165-167; **SFSP**, nr.647, s.173-174; **SFSP**, nr.648, s.182-183; **SFSP**, nr.649, s.190; **SFSP**, nr.650, s.198.

İmzasız, *Hariciye*, **SFSP**, nr.548, s.12; **SFSP**, nr.549, s.18-19; **SFSP**, nr.550, s.24; **SFSP**, nr.551, s.30-31; **SFSP**, nr.552, s.36-37; **SFSP**, nr.554, s.48-49; **SFSP**, nr.555, s.58; **SFSP**, nr.556, s.67-68; **SFSP**, nr.557, s.72; **SFSP**, nr.558, s.79-80; **SFSP**, nr.559, s.82; **SFSP**, nr.560, s.92; **SFSP**, nr.561, s.99; **SFSP**, nr.562, s.106; **SFSP**, nr.563, s.112; **SFSP**, nr.564, s.117-118; **SFSP**, nr.565, s.123; **SFSP**, nr.566, s.129-130; **SFSP**, nr.567, s.138;

SFSP, nr.568, s.145; **SFSP**, nr.569, s.152; **SFSP**, nr.570, s.160; **SFSP**, nr.571, s.169-170; **SFSP**, nr.572, s.180; **SFSP**, nr.573, s.4-5; **SFSP**, nr.574, s.11; **SFSP**, nr.575, s.16; **SFSP**, nr.576, s.23-24; **SFSP**, nr.577, s.30-31; **SFSP**, nr.578, s.38; **SFSP**, nr.579, s.46-47; **SFSP**, nr.580, s.54; **SFSP**, nr.581, s.61-62; **SFSP**, nr.583, s.75-76; **SFSP**, nr.584, s.85; **SFSP**, nr.585, s.92; **SFSP**, nr.586, s.101-102; **SFSP**, nr.587, s.108-109; **SFSP**, nr.588, s.117; **SFSP**, nr.589, s.127-128; **SFSP**, nr.591, s.146-147; **SFSP**, nr.594, s.168; **SFSP**, nr.595, s.176-177; **SFSP**, nr.596, s.186-187; **SFSP**, nr.597, s.197; **SFSP**, nr.598, s.204; **SFSP**, nr.599, s.5-6; **SFSP**, nr.600, s.14; **SFSP**, nr.601, s.20; **SFSP**, nr.602, s.27; **SFSP**, nr.603, s.36-37; **SFSP**, nr.604, s.45; **SFSP**, nr.605, s.54; **SFSP**, nr.606, s.61; **SFSP**, nr.607, s.68; **SFSP**, nr.608, s.77; **SFSP**, nr.609, s.83; **SFSP**, nr.610, s.92-93; **SFSP**, nr.611, s.102-103; **SFSP**, nr.612, s.110; **SFSP**, nr.613, s.119; **SFSP**, nr.614, s.129-130; **SFSP**, nr.615, s.138; **SFSP**, nr.616, s.148; **SFSP**, nr.617, s.156-157; **SFSP**, nr.618, s.166; **SFSP**, nr.619, s.174; **SFSP**, nr.620, s.182-183; **SFSP**, nr.621, s.192; **SFSP**, nr.622, s.201; **SFSP**, nr.625, s.4-5; **SFSP**, nr.626, s.12; **SFSP**, nr.627, s.21; **SFSP**, nr.628, s.28; **SFSP**, nr.629, s.35; **SFSP**, nr.630, s.45; **SFSP**, nr.631, s.53-54; **SFSP**, nr.632, s.59; **SFSP**, nr.633, s.69; **SFSP**, nr.634, s.77-78; **SFSP**, nr.635, s.85-86; **SFSP**, nr.636, s.93; **SFSP**, nr.637, s.99-100; **SFSP**, nr.638, s.108-109; **SFSP**, nr.639, s.116-117; **SFSP**, nr.640, s.124-125; **SFSP**, nr.641, s.132; **SFSP**, nr.642, s.140; **SFSP**, nr.643, s.149; **SFSP**, nr.646, s.167; **SFSP**, nr.647, s.174; **SFSP**, nr.648, s.183; **SFSP**, nr.649, s.191; **SFSP**, nr.650, s.198.

İmzasız, *Tebliğat-ı Resmîye*, **SFSP**, nr.548, s.11; **SFSP**, nr.549, s.17; **SFSP**, nr.550, s.23; **SFSP**, nr.551, s.29; **SFSP**, nr.553, s.41; **SFSP**, nr.554, s.47; **SFSP**, nr.555, s.56; **SFSP**, nr.556, s.66-67; **SFSP**, nr.557, s.70-71; **SFSP**, nr.558, s.79; **SFSP**, nr.559, s.83; **SFSP**, nr.561, s.98; **SFSP**, nr.562, s.105; **SFSP**, nr.563, s.111; **SFSP**, nr.564, s.116-117; **SFSP**, nr.566, s.129; **SFSP**, nr.567, s.137; **SFSP**, nr.568, s.144-145; **SFSP**, nr.569, s.151; **SFSP**, nr.570, s.159-160; **SFSP**, nr.571, s.168-169; **SFSP**, nr.572, s.178-179; **SFSP**, nr.574, s.10; **SFSP**, nr.576, s.23; **SFSP**, nr.577, s.29;

SFSP, nr.578, s.37; **SFSP**, nr.579, s.45; **SFSP**, nr.580, s.53; **SFSP**, nr.581, s.59-60; **SFSP**, nr.583, s.75; **SFSP**, nr.584, s.82-83; **SFSP**, nr.585, s.91; **SFSP**, nr.586, s.99-100; **SFSP**, nr.587, s.107; **SFSP**, nr.588, s.114-115; **SFSP**, nr.589, s.125; **SFSP**, nr.591, s.144; **SFSP**, nr.594, s.165-167; **SFSP**, nr.595, s.175; **SFSP**, nr.596, s.184-185; **SFSP**, nr.597, s.195-196; **SFSP**, nr.598, s.200-202; **SFSP**, nr.599, s.3-4; **SFSP**, nr.600, s.11-13; **SFSP**, nr.601, s.18-19; **SFSP**, nr.603, s.35; **SFSP**, nr.604, s.42; **SFSP**, nr.605, s.52-53; **SFSP**, nr.606, s.59-60; **SFSP**, nr.607, s.67; **SFSP**, nr.610, s.91; **SFSP**, nr.611, s.101; **SFSP**, nr.612, s.109; **SFSP**, nr.613, s.116; **SFSP**, nr.614, s.128; **SFSP**, nr.615, s.136-137; **SFSP**, nr.616, s.147; **SFSP**, nr.617, s.155; **SFSP**, nr.618, s.164; **SFSP**, nr.619, s.172-173; **SFSP**, nr.620, s.181; **SFSP**, nr.621, s.190; **SFSP**, nr.622, s.200; **SFSP**, nr.625, s.2-3; **SFSP**, nr.626, s.11; **SFSP**, nr.627, s.18; **SFSP**, nr.628, s.27; **SFSP**, nr.629, s.35; **SFSP**, nr.630, s.43; **SFSP**, nr.631, s.52; **SFSP**, nr.634, s.75-76; **SFSP**, nr.638, s.107; **SFSP**, nr.639, s.115; **SFSP**, nr.640, s.123-124; **SFSP**, nr.642, s.139; **SFSP**, nr.643, s.147; **SFSP**, nr.644-645, s.156-157; **SFSP**, nr.646, s.164-165; **SFSP**, nr.647, s.173; **SFSP**, nr.648, s.182; **SFSP**, nr. 649, s.189-190; **SFSP**, nr.650, s.198.

İmzasız, *Tevcihât*, **SFSP**, nr.547, s.1-3; **SFSP**, nr.548, s.7-11; **SFSP**, nr.549, s.15-17; **SFSP**, nr.550, s.21-23; **SFSP**, nr.551, s.27-29; **SFSP**, nr.552, s.33-35; **SFSP**, nr.553, s.40; **SFSP**, nr.554, s.45-47; **SFSP**, nr.555, s.53-56; **SFSP**, nr.556, s.63-66; **SFSP**, nr.557, s.69-70; **SFSP**, nr.558, s.76-79; **SFSP**, nr.559, s.81-82; **SFSP**, nr.560, s.90-92; **SFSP**, nr.561, s.95-98; **SFSP**, nr.562, s.103-105; **SFSP**, nr.563, s.109-111; **SFSP**, nr.564, s.115-116; **SFSP**, nr.565, s.121-122; **SFSP**, nr.566, s.127-128; **SFSP**, nr.567, s.135-137; **SFSP**, nr.568, s.143-144; **SFSP**, nr.569, s.149-151; **SFSP**, nr.570, s.158-159; **SFSP**, nr.571, s.165-168; **SFSP**, nr.572, s.175-178; **SFSP**, nr.573, s.1-2; **SFSP**, nr.574, s.6-9; **SFSP**, nr.575, s.13-15; **SFSP**, nr.576, s.21-23; **SFSP**, nr.577, s.27-29; **SFSP**, nr.578, s.35-37; **SFSP**, nr.579, s.43-45; **SFSP**, nr.580, s.51-53; **SFSP**, nr.581, s.57-59; **SFSP**, nr.583, s.73-74; **SFSP**, nr.584, s.81-82; **SFSP**, nr.585, s.89-90; **SFSP**, nr.586, s.97-99; **SFSP**, nr.587, s.105-107; **SFSP**, nr.588, s.113-114;

SFSP, nr.589, s.123-125; **SFSP**, nr.591, s.143-144; **SFSP**, nr.594, s.161-164; **SFSP**, nr.595, s.171-175; **SFSP**, nr.596, s.181-184; **SFSP**, nr.597, s.189-195; **SFSP**, nr.598, s.199-200; **SFSP**, nr.599, s.1-3; **SFSP**, nr.600, s.9-11; **SFSP**, nr.601, s.17-18; **SFSP**, nr.602, s.25-26; **SFSP**, nr.603, s.33-35; **SFSP**, nr.604, s.41-42; **SFSP**, nr.605, s.49-52; **SFSP**, nr.606, s.57-59; **SFSP**, nr.607, s.65-67; **SFSP**, nr.608, s.75-76; **SFSP**, nr.609, s.81-82; **SFSP**, nr.610, s.89-91; **SFSP**, nr.611, s.99-101; **SFSP**, nr.612, s.107-109; **SFSP**, nr.613, s.115-116; **SFSP**, nr.614, s.125-128; **SFSP**, nr.615, s.135-136; **SFSP**, nr.616, s.145-147; **SFSP**, nr.617, s.153-155; **SFSP**, nr.618, s.163-164; **SFSP**, nr.619, s.171-172; **SFSP**, nr.620, s.180-181; **SFSP**, nr.621, s.189-190; **SFSP**, nr.622, s.197-200; **SFSP**, nr.625, s.1-2; **SFSP**, nr.626, s.9-11; **SFSP**, nr.627, s.17-18; **SFSP**, nr.628, s.25-27; **SFSP**, nr.629, s.33-35; **SFSP**, nr.630, s.41-43; **SFSP**, nr.631, s.49-52; **SFSP**, nr.632, s.57-58; **SFSP**, nr.633, s.65-67; **SFSP**, nr.634, s.73-75; **SFSP**, nr.635, s.81-83; **SFSP**, nr.636, s.89-92; **SFSP**, nr.637, s.97-98; **SFSP**, nr.638, s.105-107; **SFSP**, nr.639, s.113-115; **SFSP**, nr.640, s.121-123; **SFSP**, nr.641, s.129-130; **SFSP**, nr.642, s.137-139; **SFSP**, nr.643, s.145-147; **SFSP**, nr.644-645, s.153-156; **SFSP**, nr.646, s.163-164; **SFSP**, nr.647, s.171-173; **SFSP**, nr.648, s.179-182; **SFSP**, nr.649, s.187-189; **SFSP**, nr.650, s.195-198.

2.1.3.9. Demiryolları

İmzasız, Musahabe-i Sanaiye: Sürat Katarlarında Vagonlar ve Lokomotifler, **SF**, nr.638, s.223-224.

Demiryolları-İmzasız, Hamidiye Hicaz Hattı Menazırı, **SF**, nr.599, s.3.

2.1.3.10. Denizcilik

[TOKGÖZ] Ahmet İhsan, *Musanna Haber Kısmı*, **SF**, nr.554, s.114-115.

İmzasız, *Anvers Limanı*, **SF**, nr. 561, s.235.

İmzasız, *Anvers Limanı*, **SF**, nr. 564, s.283-286.

İmzasız, *Haydarpaşa Rıhtımları*, **SF**, nr.591, s.290-291.

İmzasız, *Resimlerimiz: Seri-üs Seyr Vapurlar-Transatlantik Sauve Vapuru*, **SF**, nr. 555, s.134-135.

Mahmut Sadık, *Musanna Haber Kısmı*, **SF**, nr. 581, s. 130-133.

2.1.3.11. Doğal Afet

İmzasız, Fransa Müstemlekatından Martinik Adasında Volkan Feveranı ve Bir Şehrin Kâmilen Mahvı, **SF**, nr.577, s.70.

İmzasız, Martinik Feveranı, **SF**, nr.579, s.100-102.

İmzasız, Martinik İntifayı Hakkında Tetkikat-ı İlmiye, **SF**, nr.599, s.7-11.

2.1.3.12. Donanma

İmzasız, Asar-ı Tevfik Fırkateyn-i Hümayunu, **SF**, nr.587, s.237-239.

2.1.3.13. Eczacılık

Eczacı İbrahim Nazif, *Yağların Muhafazası*, **SF**, nr.608, s.151-154.

Eşref Lemi, *Musahabe-i Sihhiye: Deniz Suyu ve Deniz Suyu ile Yoğrulmuş Elixir, Şurup*, **SF**, nr.633, s.135-140.

S.S., *Musahabe-i Tıbbiye: Tifonun Serumla Tedavisi*, **SF**,nr.560, s.211-214.

2.1.3.14. Edebiyat ve Dil İle İlgili Yazılar

2.1.3.14.1. Araştırma, İnceleme ve Tenkit Yazıları

[YALÇIN], Hüseyin Cahit, *Musahabe-i Edebiye: Parnas Şairleri-2*, **SF**, nr.547, s.6-10.

[YALÇIN], Hüseyin Cahit, *Musahabe-i Edebiye: Parnas Şairleri-3*, **SF**, nr.549, s.39-44.

[YALÇIN], Hüseyin Cahit, *Musahabe-i Edebiye: Parnas Şairleri-4*, **SF**, nr.550, s.58-61.

[TOKGÖZ] Ahmet İhsan, *Fennî Romanlar Müellif-i Şehiri Jules Verne*, **SF**, nr.572, s.408-409.

[YALÇIN], Hüseyin Cahit, *Edebiyat-ı Hâzıra Bir Yazın Tarihi*, **SF**, nr.552, s.86-91.

[YALÇIN], Hüseyin Cahit, *Edebiyat-ı Hâzıra: Rübab-ı Şikeste*, **SF**, nr.551, s.75-78.

Mehmet Rauf, *Tedkikat-ı Edebiye: Haristan*, **SF**, nr.551, s.66-70.

[YALÇIN], Hüseyin Cahit, *Musahabe-i Edebiye: Edebiyat ve Hukuk*, **SF**, nr.553, s.104-107.

Mahmut Sadık, *Müellifin Merakı*, **SF**, nr.558, s.191-192.

Cevat, *Zekâya Dair*, **SF**, nr.548, s.18-22. (Hippolite Taine'den tercüme edilmiştir.)

Cevat, *Zekâya Dair*, **SF**, nr.550, s.54-58.

2.1.3.14.2. Biyografi ve Tanıtım Yazıları

[YALÇIN], Hüseyin Cahit, *Edebiyat-ı Hâzıra: Rübab-ı Şikeste*, **SF**, nr.551, s.75-78.

Mehmet Rauf, *Tedkikat-ı Edebiye: Haristan*, **SF**, nr.551, s.66-70.

[YALÇIN], Hüseyin Cahit, *Edebiyat-ı Hâzıra Bir Yazın Tarihi*, **SF**, nr.552, s.86-91.

İmzasız, *Victor Hugo'nun Doğumunun Yüzüncü Sene-i Devriyesi*, **SF**, nr.565, s.298.

İmzasız, *Victor Hugo ve Sene-i Devriyesi*, **SF**, nr.567, s.334.

[TOKGÖZ] Ahmet İhsan, *Fennî Romanlar Müellif-i Şehîri Jules Verne*, **SF**, nr.572, s.408-409.

İmzasız, *Menemenlizade Merhum Tahir Bey*, **SF**, nr.617, s.290.

2.1.3.14.3. Deneme Yazıları

[TOKGÖZ] Ahmet İhsan, *İstanbul Postası*, **SF**, nr.557, s.162-163.

[TOKGÖZ] Ahmet İhsan, *İstanbul Postası*, **SF**, nr.558, s.178.

İmzasız, *Tiryakilik Âleminde*, **SF**, nr.556, s.152-154.

Mahmut Sadık, *Muhabbet*, **SF**, nr.576, s.61-62.

2.1.3.14.4. Dil Bilim

Cevat, *Zekâya Dair*, **SF**, nr.550, s.54-58.

Cevat, *Zekâya Dair*, **SF**, nr.548, s.18-22.

Cevat, *Zekâya Dair: Umumi Fikirler ve Müteaddit Dereceli Taviz-2*, **SF**, nr.552, s.91-93.

Cevat, *Zekâya Dair-2*, **SF**, nr.549, s.45-47.

Mahmut Sadık, *Küçük Ansiklopedi: Hatt-ı Hecai*, **SF**, nr.574, s.21-22.

2.1.3.14.5. Dil Öğretim Metotları

İbrahim, *Kitabet ve Edebiyat Dersleri*, **SF**, nr.550, s.50-54.

İbrahim, *Lisan Dersleri*, **SF**, nr.548, s.25-30.

İbrahim, *Kitabet ve Edebiyat Dersleri*, **SF**, nr.553, s.98-103.

İbrahim, *Kitabet ve Edebiyat Dersleri*, nr.550, s.50-54.

İbrahim, *Kitabet ve Edebiyat Dersleri*, **SF**, nr.553, s.98-103.

İbrahim, *Lisan Dersleri*, **SF**, nr.548, s.25-30.

2.1.3.14.6. Hikâye

Mehmet Rauf, *Hanımlar Arasında-2*, **SF**, nr.547, s.2-6.

Ahmet İrfan, *Kadın Kalbi*, **MSF**, nr.547, s.2.

Asaf Muammer, *Hayal ü Hakikat*, **MSF**, nr.547, s.2.

Asaf Muammer, *Defter-i Hatıratımdan Bir Sahife*, **MSF**, nr.549, s.4.

Mehmet Rauf, *Hanımlar Arasında-3*, **SF**, nr.550, s.61-63.

A. Veysel, *Bir Gece*, **MSF**, nr.550, s.5-6.

Asaf Muammer, *Defter-i Hatıratımdan Bir Sahife*, **MSF**, nr.550, s.6.

Kemal Hüzni, *Yâd-ı Hicran*, **MSF**, nr.551, s.7.

Asaf Muammer, *Defter-i Hatıratımdan Bir Sahife*, **MSF**, nr.551, s.8.

Necmettin Suat, *Hayat-ı Hakikiye Sahneleri*, **MSF**, nr.552, s.10.

İbrahim İhsan, *Teati-i Mahremiyet*, **MSF**, nr.552, s.10.

A. Veysel, *Körfez Vapurunda*, **MSF**, nr.553, s.12.

2.1.3.14.7. Mecmua Tanıtımı

[YALÇIN], Hüseyin Cahit, *Musahabe-i Edebiye: Parnas Şairleri-2*, **SF**, nr.547, s.6-10.

2.1.3.14.8. Mektup

Mehmet Rauf, *Hanımlar Arasında-2*, **SF**, nr.547, s.2-6.

Mehmet Rauf, *Hanımlar Arasında-3*, **SF**, nr.550, s.61-63.

İmzasız, *Cava Adasına Seyahat*, **SF**, nr.567, s.326-328; **SF**, nr.568, s.343-346; **SF**, nr.569, s.367-368; **SF**, nr.571, s.395-396; **SF**, nr.572, s.404-406; **SF**, nr.576, s.58-61

2.1.3.14.9. Mensur Şiir

H. Macit, *Ruhum-Emellerim*, **MSF**, nr.547, s.1.

H. Macit, *Teevvühat-1 Leyliye*, **MSF**, nr.547, s.1-2

[EROZAN] Celal Sahir, (Hakkı mahlasıyla) *Geceler*, **SF**, nr.548, s.30.

Asaf Muammer, *Kızım*, **MSF**, nr.549, s.3.

Hakkı Behiç, *Geceler*, **MSF**, nr.549, s.4.

Kemal Hüzni, *Şiir-i Emel*, **MSF**, nr.550, s.5.

S. Muzaffer, *Yakılmış Yazılarımın Külleri Karşısında*, **MSF**, nr.550, s.5.

Asaf Muammer, *Dinle Ruhum*, **MSF**, nr.551, s.7.

H. Macit, *Benim Bülbülüm*, **MSF**, nr.551, s.7.

Kenan Melih, *Bir Genç Kızın Vefatı*, **MSF**, nr.551, s.7-8.

Numan Semih, *Keman Sesi*, **MSF**, nr.551, s.8.

Asaf Muammer, *Siz de Beraber Olsaydınız*, **MSF**, nr.552, s.9.

Hakkı Behiç, *Geceler-2*, **MSF**, nr.552, s.10.

[EROZAN] Celal Sahir, *Kadınlarla-1*, (Hakkı mahlasıyla) **SF**, nr.553, s.103.

[EROZAN] Celal Sahir, *Mevalid-i Hicran-3*, (Celal Sahir imzasıyla) **SF**, nr.553, s.103.

Asaf Muammer, *Aldatıcı Hisler*, **MSF**, nr.553, s.11.

Salih Muzaffer, *Beka-yı İftirakına Karşı*, **MSF**, nr.553, s.11-12.

2.1.3.14.10. Servet-i Fünun ile İlgili Yazılar

Servet-i Fünun ile İlgili Yazılar-İmzasız, *Muhaberat-ı Aleniye* **SFSP**, nr.547, s.5; **SFSP**, nr.554, s.49; **SFSP**, nr.560, s.92; **SFSP**, nr.566, s.130; **SFSP**, nr.570, s.160; **SFSP**, nr.572, s.180; **SFSP**, nr.576, s.24; **SFSP**, nr.577, s.31; **SFSP**, nr.584, s.85; **SFSP**, nr.585, s.92; **SFSP**, nr.588, s.117; **SFSP**, nr.589, s.127; **SFSP**, nr.591, s.146; **SFSP**, nr.594, s.168; **SFSP**, nr.599, s.6; **SFSP**, nr.600, s.14; **SFSP**, nr.603, s.37; **SFSP**, nr.606, s.61; **SFSP**, nr.615, s.138; **SFSP**, nr.619, s.174.

2.1.3.14.11. Şiir

Mehmet Sami (Süleymanpaşazade), *İlk Heyecan - Yalnız Sen*, **SF**, nr.547 s.2-3.

A. İsmet, *İnfial*, **MSF**, nr.547, s.1.

Bahaddin, *Ne Olurdu*, **MSF**, nr.547, s.1.

İsak Ferera, *Tıfl-ı Aşk*, **MSF**, nr.549, s.3.

A. İsmet, *(Ondan) Mendil-Saç*, **MSF**, nr.549, s.3.

Bahir(**Bahri**), *Bir Temenni*, **MSF**, nr.550, s.5.

Rıfat Enis, *İntizar-ı Bî-Sûd*, **MSF**, nr.552, s.9-10.

Ahmet Haşim, *O Gecedен Sonra*, (İstanbul: 6 Kanun-i Sani, 1316 tarihli.); **MSF**, nr.553, s.11.

Faik Ali [OZANSOY], *Madam Rejan' a*, (Şiir); **SF**, nr.559, s.201.

Faik Ali [OZANSOY], *Tegazzül*, (Şiir); **SF**, nr.564, s.282.

Mehmet Sami (Süleymanpaşazade), (Şiir, 28 Kanun-i Sani 1317 tarihli başlıksız bir şiirdir. Süleyman Nesip imzasıyla yayımlanmıştır.); **SF**, nr.564 s.281.

2.1.3.14.12. Tefrika Tercüme Roman

Paul Bourget, *Mai Düşes*, **SF**, nr.547, s.13-14; **SF**, nr.548, s.31-32.

Jules Verne, *Spenser Adası*, **SF**, nr.574, s.30-31. **SF**, nr.575, s.47-48. **SF**, nr.576, s. 63-64. **SF**, nr.577, s.77-79. **SF**, nr.578, s.94-95. **SF**, nr.579, s.110-111. **SF**, nr.580, s.124-126. **SF**, nr.581, s.138-139. **SF**, nr.583, s.175-176. **SF**, nr.584, s. 190-192. **SF**, nr.585, s.206-207. **SF**, nr.586, s.223-224. **SF**, nr.587, s.239-240. **SF**, nr.588, s.254-255. **SF**, nr.589, s.270-272. **SF**, nr.590, s.283-286. **SF**, nr.591, s.303-304. **SF**, nr.594, s.343-344. **SF**, nr.595, s. 359-360.

Jules Verne, *Şansellor*, **SF**, nr. 603, s.74-77; **SF**, nr.604, s.91-93; **SF**, nr.606, s. 123-124; **SF**, nr. 607, s.141-143; **SF**, nr.608, s.155-157; **SF**, nr.609, s. 173-174; **SF**, nr. 610, s.188-190; **SF**, nr.611, s.202-205; **SF**, nr.612, s. 221-222; **SF**, nr. 613, s.236-238; **SF**, nr.614, s.251-254; **SF**, nr.615, s. 268-270; **SF**, nr. 616, s.285-286; **SF**, nr.617, s.300-302; **SF**, nr.618, s.317-318; **SF**, nr.619, s.331-333; **SF**, nr.620, s.346-348; **SF**, nr.621, s.365-366; **SF**, nr.623, s.395-397; **SF**, nr.624, s.412-413; **SF**, nr.625, s.12-15; **SF**, nr.626, s.28-30; **SF**, nr.627, s.43-45; **SF**, nr.628, s.61-63; **SF**, nr.629, s.78-79; **SF**, nr.630, s.93-94.

Jules Verne, *Antil Adaları'na Seyahat*, **SF**, nr.631, s.107-108; **SF**, nr.632, s.123-126; **SF**, nr.634, s.155-157; **SF**, nr.635, s.175-176; **SF**, nr.640, s.254-256; **SF**, nr.643, s.303-304; **SF**, nr.649, s.388-390.

Marie Goron, *Javel Sokağı Cinayeti*, **SFSP**, nr.555, s.1-4; **SFSP**, nr.556, s.5-8; **SFSP**, nr.557, s.9-12; **SFSP**, nr.558, s.13-16; **SFSP**, nr.559, s.17-20; **SFSP**, nr.560, s.21-24; **SFSP**, nr.561, s.25-28; **SFSP**, nr.562, s.29-32; **SFSP**, nr.563, s.33-36; **SFSP**, nr.564, s.37-40; **SFSP**, nr.565, s.41-44; **SFSP**, nr.566, s.45-48; **SFSP**, nr.567, s.49-52; **SFSP**, nr.568, s.53-56; **SFSP**, nr.569, s.57-60; **SFSP**,nr.570, s.61-64; **SFSP**, nr.572, s.65-68; **SFSP**, nr.573, s.69-72; **SFSP**, nr.574, s.73-76; **SFSP**, nr.575, s.17-18;

SFSP, nr.576, s.25; **SFSP**, nr.578, s.41-42; **SFSP**, nr.580, s.55-56; **SFSP**, nr.581, s.62-63; **SFSP**, nr.582, s.69-70; **SFSP**, nr.584, s.86; **SFSP**, nr.586, s.102-103; **SFSP**, nr.587, s.109-110; **SFSP**, nr.588, s.118.

Lamartin, *Graziella*, **SF**, nr.624, s.414-416; **SF**, nr.625, s.10-12; **SF**, nr.626, s.31-32; **SF**, nr.627, s.46-48; **SF**, nr.628, s.63-64; **SF**, nr.629, s.79-80; **SF**, nr.630, s.94-96; **SF**, nr.631, s.110-111; **SF**, nr.632, s.126-128; **SF**, nr.633, s.143-144; **SF**, nr.634, s.158-160; **SF**, nr.635, s.174-175; **SF**, nr.636, s.191-192; **SF**, nr.637, s.206-208; **SF**, nr.639, s.239-240; **SF**, nr.641, s.270-272; **SF**, nr.642, s.286-288; **SF**, nr.643, s.302-303; **SF**, nr.644-645, s.326-328; **SF**, nr.646, s.342-344.

Piyer Loti, *İzlanda Balıkçıları*, **SF**, nr.596, s.374-376; **SF**, nr.597, s.389-392; **SF**, nr.598, s.403-406; **SF**, nr.600, s.29-31; **SF**, nr.601, s.46-48; **SF**, nr.602, s.62-64; **SF**, nr.603, s.78-79; **SF**, nr.604, s.94-96; **SF**, nr.605, s.110-111; **SF**, nr.606, s.126-128; **SF**, nr.608, s.158-160; **SF**, nr.609, s.174-176; **SF**, nr.610, s.190-192; **SF**, nr.611, s.206-208; **SF**, nr.612, s.222-224; **SF**, nr.613, s.238-240; **SF**, nr.614, s.254-256; **SF**, nr.615, s.270-272; **SF**, nr.616, s.287-288; **SF**, nr.617, s.302-304; **SF**, nr.618, s.318-320; **SF**, nr.619, s.334-336; **SF**, nr.620, s.350-352; **SF**, nr.621, s.366-368; **SF**, nr.622, s.382-384; **SF**, nr.623, s.398-400.

Piyer Loti, *Madam Krizantem*, **SF**, nr.647, s.357-360; **SF**, nr.648, s.374-376; **SF**, nr.649, s.390-392; **SF**, nr.650, s.405-408.

2.1.3.14.13. Telif Hikâye

Mehmet Rauf, *Hanımlar Arasında -2*, **SF**, nr.547, s.2-6.

Mehmet Rauf, *Hanımlar Arasında-3*, **SF**, nr.550, s.61-63.

[YALÇIN], Hüseyin Cahit, *Hayat-ı Hakikiye Sahneleri: Kayıkçı*, **SF**, nr.551, s.74.

2.1.3.14.14. Telif Tefrika Roman

[UŞAKLIGİL] Halit Ziya, *Kırık Hayatlar*, **SF**, nr.547, s.15-16; **SF**, nr.549, s.48; **SF**, nr.550, s.63-64; **SF**, nr.551, s.79-80; **SF**, nr.552, s.95-96; **SF**, nr.553, s.111-112; **SF**, nr.554, s.125-127; **SF**, nr.555, s.143-144; **SF**, nr.556,

s.159-160; **SF**, nr.559, s.207-208; **SF**, nr.561, s.239-240; **SF**, nr.562, s.254-256; **SF**, nr.565, s.302-303; **SF**, nr.566, s.319-320.

2.1.3.14.15. Tercüme Hikâye

[TOKGÖZ] Ahmet İhsan, *Küçük Hikâye: Flaviano*, **SF**, nr.562, s.250-254.

[YALÇIN], Hüseyin Cahit, *Küçük Hikâye: Sürat Katarında* **SF**, nr.558, s.187-190.

İmzasız, *Küçük Hikâye: Tesadüf*, **SF**, nr.572, s.411-414.

İmzasız, *Küçük Hikâye: Akterisin Muvaffakiyeti*, **SF**, nr.568, s.348-351.

İmzasız, *Küçük Hikâye: Aşk-ı Hakiki*, **SF**, nr.606, s.118-120.

İmzasız, *Küçük Hikâye: Gül Koklarken*, **SF**, nr.615, s.264-266.

İmzasız, *Küçük Hikâye: Lidya*, **SF**, nr. 555, s.138-141.

İmzasız, *Küçük Hikâye: Madamın Yalanı*, **SF**, nr. 556, s. 157-158.

İmzasız, *Küçük Hikâye: Matmazel Alis*, **SF**, nr.630, s.82-83.

İmzasız, *Küçük Hikâye: Palyaço'nun Aşkı*, **SF**, nr. 557, s.170-175.

İmzasız, *Küçük Hikâye: Sedye*, **SF**, nr.612, s.211-215.

İmzasız, *Küçük Hikâye: Yılbaşı Mektubu*, **SF**, nr.628, s.57-59.

Mahmut Sadık, *Küçük Hikâye*, **SF**, nr.566, s.314-318.

Mahmut Sadık, *Küçük Hikâye: Bir Düello*, **SF**, nr.570, s.381-384.

Mahmut Sadık, *Küçük Hikâye: Deniz Tutması*, nr.571, s.398-400.

Mahmut Sadık, *Küçük Hikâye: Roza'nın Evlathığı*, **SF**, nr.560 s.220-224.

Mehmet Ali, *Küçük Hikâye: Bir İzdivâcın Hikâyesi*, **SF**, nr.644-645, s.323-326.

Paul Bourget, *Küçük Hikâye: Venedik Hâtırâtı, Mütercimi: Mehmet Ali*, **SF**, nr.642, s.282-286.

Safvet Suat, *Küçük Hikâye: Bir İzdivâcın Hikâyesi*, **SF**, nr.629, s.75-78.

Safvet Suat, *Küçük Hikâye: Flaviano*, **SF**, nr.631, s.98-99.

Safvet Suat, *Küçük Hikâye: Garip Bir Tesadüf*, **SF**, nr.616, s.279-283.

Safvet Suat, *Küçük Hikâye: Mösyö Periyö*, **SF**, nr.630, s.90-92.

Safvet Suat, *Küçük Hikâye: Tuhaf Bir İzdivaç*, **SF**, nr.609, s.168-173.

2.1.3.14.16. Tiyatro

İmzasız, *Sahne Tezyinatı*, **SF**, nr.594, s.339-341.

2.1.3.14.17. Yazma Sanatı

İbrahim, *Kitabet ve Edebiyat Dersleri*, **SF**, nr.550, s.50-54.

Mahmut Sadık, *Müellifin Merakı*, **SF**, nr.558, s.191-192.

2.1.3.15. Eğitim

[AKALIN], Besim Ömer, *Darülacezede İrzahane ve Himaye-i Etfal*, **SF**, nr.638, s.210-215.

E.A, *Terbiye-i Etfal: Terbiye* **SF**, nr.627, s.41-42.

E.A, *Terbiye-i Fikriye-i Etfal*, **SF**, nr.626, s.27-28.

[EROZAN] Celal Sahir, *Merhume Ayşe Sıdıka Hanım*, **SF**, nr.627, s.42-43.

E.A, *Terbiye-i Havass-1*, **SF**, nr.621, s.355-357.

E.A, *Terbiye-i Havass-2*, **SF**, nr.622 s.380-382.

İmzasız, “Âmâların Talim ve Terbiyesi”, **SF**, nr.648, s.362-373.

İmzasız, *Mütenevvi Malumat: Bâr-gir(Beygir)Talim-i Terbiyesi*, **SF**, nr.627, s.39-41.

İmzasız, *Oyuncak Sergisi*, **SF**, nr.556, s.150-151.

Mahmut Sadık, *Musahabe-i Sıhhiye: Terbiye-i Cismaniye*, **SF**, nr.601, s.42-43.

Nefise Talat (Miralay Talat Bey Kerimesi), *Hanım Kızlarımız-1*, **SF**, nr.561, s.231-234.

Nefise Talat, (Miralay Talat Bey Kerimesi), *Hanım Kızlarımız 2 - 3*, **SF**, nr.563, s.271-272.

Nefise Talat, (Miralay Talat Bey Kerimesi), *Hanım Kızlarımız 4: Kanaat ve Tasarrufa Riayet*, **SF**, nr.564, s.282-283.

Nefise Talat, (Miralay Talat Bey Kerimesi), *Hanım Kızlarımız 5*, **SF**, nr.565, s.295-298.

Nefise Talat, (Miralay Talat Bey Kerimesi), *Hanım Kızlarımız: Kıskançlık, İffet*, **SF**, nr.567, s.329-330.

Nefise Talat, (Miralay Talat Bey Kerimesi), *Hanım Kızlarımız*, **SF**, nr.568, s.341-343.

Nefise Talat, (Miralay Talat Bey Kerimesi), *Hanım Kızlarımız*, **SF**, nr.569, s.357-358.

Nefise Talat, (Miralay Talat Bey Kerimesi), *Hanım Kızlarımız*, **SF**, nr.570, s.372-374.

2.1.3.16. Ekonomi

[TOKGÖZ] Ahmet İhsan, *Musanna Haber Kısmı*, **SF**, nr.558, s.179-182.

[TOKGÖZ] Ahmet İhsan, *Musanna Haber Kısmı*, **SF**, nr.554, s.114-115.

[TOKGÖZ] Ahmet İhsan, *Musanna Haber Kısmı*, **SF**, nr.567, s.322-323.

İmzasız, *Musahabe-i Sanaiye: Sikke Darbı*, **SF**, nr.640, s.246-249.

İmzasız, *Mütenevvi Malumat: Banknot*, **SF**, nr.579, s.99.

İmzasız, *Ev Yapmak ve Kiralık Evler*, **SF**, nr.641, s.258-259.

İmzasız, *Mütenevvi Malumat: Amerika Zenginleri*, **SF**, nr.630, s.86-89.

İmzasız, *Mütenevvi Malumat: Hint Fakirleri*, **SF**, nr.608, s.148-150.

Mehmet Cavit, *Şekercilik ve Şeker Buhranı* **SF**, nr.561, s.236-238.

Mahmut Sadık, *Nasıl Zengin Olunur?*, **SF**, nr.568, s.339-340.

Safvet Suat, *Musahabe-i Ticariye: Evrak-ı Ticariyede Vade*, **SF**, nr.580, s.118-119.

2.1.3.17. Eser Tanıtımı

[TOKGÖZ] Ahmet İhsan, *Fennî Romanlar Müellif-i Şehîri Jules Verne*, **SF**, nr.572, s.408-409.

[TOKGÖZ] Ahmet İhsan, *Musanna Haber Kısmı*, **SF**, nr. 570, s.370-372.

[YALÇIN], Hüseyin Cahit, *Edebiyat-ı Hâzıra: Bir Yazın Tarihi*, **SF**, nr.552, s.86-91.

İmzasız, *Asar-ı Münteşire: Safahat-ı Kalp*, **SF**, nr.565, s.301.

Mehmet Rauf, *Tedkikat-ı Edebiye: Haristan*, **SF**, nr.551, s.66-70.

[TOKGÖZ] Ahmet İhsan, *Musanna Haber Kısmı*, **SF**, nr. 570, s.370-372.

[AKALIN], Besim Ömer, *Asar-ı Münteşire: Gebelik ve Gebelikte Tedabir*, **SF**, nr.615, s.258-260.

2.1.3.18. Estetik

İmzasız, *Serair-i Hüsn ü An: Gerdan, Omuz, Göğüs*, **SF**, nr.620, s.338-340.

2.1.3.19. Felsefe

Cevat, *Zekâya Dair*, **SF**, nr.550, s.54-58.

Cevat, *Zekâya Dair*, **SF**, nr.548, s.18-22.

Cevat, *Zekâya Dair: Umumi Fikirler ve Müteaddit Dereceli Taviz-2*, **SF**, nr.552, s.91-93.

Cevat, *Zekâya Dair-2*, **SF**, nr.549, s.45-47.

2.1.3.20. Fen

M. Satı, (Yanya İdadisi Tabiiyat Muallimi Satı), *Musanna Haber Kısmı: Şuâât-ı Cedide*, **SF**, nr.642, s.274-275.

M. Satı, (Yanya İdadisi Tabiiyat Muallimi Satı), *Musanna Haber Kısmı: Sinn Şuââtı*, **SF**, nr.643, s.291-295.

2.1.3.21. Fıkra

İmzasız, *Musanna Haber Kısmı*, **SF**, nr. 565, s.290; **SF**, nr.569, s.354-357; **SF**, nr.577, s.67-68; **SF**, nr.584, s.178-182; **SF**, nr.586, s.210-212; **SF**, nr.587, s.227; **SF**, nr.588, s.242-243; **SF**, nr.591, s.291-294; **SF**, nr.597, s.379-381; **SF**, nr.601, s.35-38; **SF**, nr.604, s.83-84; **SF**, nr.605, s.99-103; **SF**, nr.609, s.163-166; **SF**, nr.615, s.260-264; **SF**, nr.616, s.275-276; **SF**,

nr.622, s.372-375; **SF**, nr.638, s.218-221; **SF**, nr.640, s.243-246; **SF**, nr.641, s.259-262; **SF**, nr.646, s.331-346; **SF**, nr.650, s.403-405.

İmzasız, *Öteden Beriden*, **SF**, nr.571, s.396-398.

Mahmut Sadık, *Musanna Haber Kısmı*, **SF**, nr.589, s.259-262; **SF**, nr.590, s.274-275; **SF**, nr.595, s.347-349; **SF**, nr.598, s.394-395; **SF**, nr.599, s.3-7; **SF**, nr.600, s.19-22; **SF**, nr.602, s.51-54; **SF**, nr.603, s.66-67; **SF**, nr.606, s.115-118; **SF**, nr.607, s.131-134; **SF**, nr.619, s.322-325; **SF**, nr.632, s.114-116; **SF**, nr.633, s.131-135 (M. Sadık imzasıyla).

2.1.3.22. Fotoğrafçılık

İmzasız, *Fotoğrafın İlm-ül Arza Hizmeti*, **SF**, nr. 559, s.195.197.

Mahmut Sadık, *Mütenevvi Malumat: Dünyanın En Büyük Fotoğraf Makinesi*, **SF**, nr. 588, s. 253-254.

2.1.3.23. Gazetecilik

[TOKGÖZ] Ahmet İhsan, *Musanna Haber Kısmı*, **SF**, nr.555, s.130-131.

Mahmut Sadık, *Avrupa Postası: Hayat-ı İlmiye, Edebiye ve İçtimaiye*, **SF**, nr.552, s.93-94.

2.1.3.24. Gelenek

İmzasız, *Kaç Yaşında Evleniyorlar*, **SF**, nr.624, s.411.

2.1.3.25. Gezi

[TOKGÖZ] Ahmet İhsan, *İstanbul Postası*, **SF**, nr.557, s.162-163.

[TOKGÖZ] Ahmet İhsan, *İstanbul Postası*, **SF**, nr.558, s.178.

İmzasız, *Cava Adası'na Seyahat*, **SF**, nr.567, s.326-328; **SF**, nr.568, s.343-346; **SF**, nr.569, s.367-368; **SF**, nr.571, s.395-396; **SF**, nr.572, s.404-406; **SF**, nr.576, s.58-61.

İmzasız, *Musahabe-i Coğrafiye: Son Asya Seyahati*, **SF**, nr.636, s.182-183.

İmzasız, *Resimlerimiz: On İki Ay Kutb-ı Cenûbî Buzları Arasında Hatıra-i Seyahat*,
SF, nr.554, s.119-122.

Mahmut Sadık, *Musahabe-i Fenniye: Kutba Nasıl Gitmeli?*, **SF**,nr.611, s.195-198.

2.1.3.26. Gıda

İmzasız, *Küçük Ansiklopedi: Ağdiye*, **SF**, nr.574, s.24-26.

İmzasız, *Mesail-i Hayatiye: ...Bir Gıda mıdır?*, **SF**, nr.621, s.361-363.

İmzasız, *Musahabe-i Sıhhiye: Gıdaların Kuvveti*, **SF**, nr.613, s.231-233.

İmzasız, *Musahabe-i Sıhhiye: İçilecek Sular*, **SF**, nr.583, s.164-166.

İmzasız, *Musahabe-i Sıhhiye: İrza Meselesi*, **SF**, nr. 632, s.120-122.

İmzasız, *Musahabe-i Ticariye: Şeker ve Şekercilik* **SF**, nr.610, s.183-186.

İmzasız, *Musahabe-i Ziraiye: Süt, Terayağı, Peynir*, **SF**, nr.578, s.83-84.

Mahmut Sadık, *Musahabe-i Sıhhiye: Akvam-ı Muhtelifenin Suret-i Tağdisi*, **SF**, nr.
588, s. 250-253.

Mahmut Sadık, *Musahabe-i Sıhhiye: Gıdalarımızın Lüzum-ı Takimi*, **SF**, nr.603,
s.68-70.

Mahmut Sadık, *Musahabe-i Sıhhiye: Tağdide Sığır Etinin Hizmeti*, **SF**, nr. 579, s.
106-107.

Safvet Suat, *Musahabe-i Sıhhiye : Küül Bir Gıda mıdır?*, **SF**, nr.617, s.291-293.

Safvet Suat, *Musahabe-i Sıhhiye: Gıda Meselesi*, **SF**, nr.621, s.358-361.

Safvet Suat, *Musahabe-i Sıhhiye: Kavaid-i Tağdiyenin Esaslar*, **SF**, nr.623, s.387-
388.

Safvet Suat, *Musahabe-i Ziraiye: Arıcılık ve Bal*, **SF**, nr.563, s. 261-264.

Safvet Suat, *Tağdi*, **SF**, nr.565, s. 299-301.

2.1.3.27. Giyim

İmzasız, *Resimlerimiz: Kürkçülük*, **SF**, nr.573, s.9-10.

Mahmut Sadık, *Musahabe-i Ticariye: Kürkçülük*, **SF**, nr.618, s.313-316.

2.1.3.28. Güzellik

İmzasız, *Serair-i Hüsn ü An: Şişmanlık Ve Zayıflık*, **SF**, nr.583, s.170-173.

İmzasız, *Tezeyyün*, **SF**, nr. 563, s.264-267.

Safvet Suat, *Musahabe-i Sihhiye: Güzel Olmak İçin*, **SF**, nr.587, s.228-232.

2.1.3.29. Güzel Sanatlar

İmzasız, *Mütenevvi Malumat: İs İle Resim Yapmak*, **SF**, nr.598, s.397-398.

İmzasız, *Mütenevvi Malumat: Renksiz Resim Yapmak Sanatı*, **SF**, nr.594, s.341-342.

İmzasız, *Sanayi-i Nefisede Resmin Vazifesi*, **SF**, nr.594, s.338-339.

Safvet Suat, *Küçük Ansiklopedi: Mimarlık Sanat-ı Nefisesi*, **SF**, nr.585, s.202-205.

Safvet Suat, *Mısır-ı Kadimde ve Şarkta Sanayi-i Nefise*, **SF**, nr.578, s.86-88.

2.1.3.30. Haber ve Haberleşme

E.A, *Haşmetlü Almanya İmparatoru Wilhelm Hazretleri Mahdumlarının Dersaadet'e Muvasalaları*, **SF**, nr.624, s.402-406.

İmzasız, *Fen Postası*, **SF**, nr.567, s.324-323.

İmzasız, *Havadis-i Medeniye*, **SF**, nr.634, s.150-152.

İmzasız, *Martinik Feveranı*, **SF**, nr.579, s.100-102.

İmzasız, *Mütenevvi Malumat: Postalar*, **SF**, nr.586, s.214-215.

Yanya İdadisi Tabiiyat Muallimi Satı, (M. Satı), *Musahabe-i Fenniye: Telsiz-Telgraf*, **SF**, nr.639, s.226-228.

Safvet Suat, *Musanna Haber Kısmı*, **SF**, nr.585, s.195-199; **SF**, nr.596, s.372-374; **SF**, nr.618, s.307-311;

2.1.3.31. Hayvancılık

İmzasız, *Av Köpekleri*, **SF**, nr. 566, s.313-314.

İmzasız, *Küçük Ansiklopedi: Merkep*, **SF**, nr.578, s.93-94.

İmzasız, *Musahabe-i Ziraiye: Öküzlerin Ziraate Hizmeti*, **SF**, nr.575, s.44-46.

İmzasız, *Musahabe-i Ziraiye: Süt, Terayağı, Peynir*, **SF**, nr.578, s.83-84.

İmzasız, *Musahabe-i Ziraiye: Terayağı İmali*, **SF**, nr. 557, s. 164-167..

İmzasız, *Öteden Beriden*, **SF**, nr.578, s.90-93.

Mahmut Sadık, *Musanna Haber Kısmı*, **SF**, nr.575, s.35-38.

Safvet Suat, *Küçük Ansiklopedi: Deve Kuşu*, **SF**, nr.595, s.353-355.

Safvet Suat, *Musahabe-i Ziraiye: Amerika'da Sığır Ticareti*, **SF**, nr.577, s.69-71.

İmzasız, *Resimlerimiz: Morina Balığı*, **SF**, nr.587, s.232-233.

İmzasız, *Öteden Beriden*, **SF**, nr.578, s.90-93.

İmzasız, *Öteden Beriden*, **SF**, nr.578, s.90-93.

Mahmut Sadık, *Musahabe-i Sanayiye: Sardalyacılık*, **SF**, nr.622, s.378-380.

2.1.3.32. Hobi

İmzasız, *Av Köpekleri*, **SF**, nr. 566, s.313-314.

İmzasız, *Resimlerimiz: Balonculuk*, **SF**, nr. 559, s.197-199.

Safvet Suat, *Küçük Ansiklopedi: Balonculuk*, **SF**, nr.576, s.52-55.

2.1.3.33. Hukuk

[YALÇIN], Hüseyin Cahit, *Musahabe-i Edebiye: Edebiyat ve Hukuk*, **SF**, nr.553, s.104-107.

Doktor Esat, *Âmâ Bir Dava Vekili*, **SF**, nr.649, s.379-380.

İmzasız, *Resimlerimiz: Rüsumat-ı Emanet-i Hukuk Müşaviri Merhum İzzet Bey*, **SF**, nr.596, s.374.

2.1.3.34. İcat

İmzasız, *Mütenevvi Malumat: Şemsiye*, **SF**, nr.614, s.247-248.

Safvet Suat, *Küçük Ansiklopedi: Balonculuk*, **SF**, nr.576, s.52-55.

2.1.3.35. İklim

[TOKGÖZ] Ahmet İhsan, *İstanbul Postası*, **SF**, nr.571, s.386.

[TOKGÖZ] Ahmet İhsan, *İstanbul Postası*, **SF**, nr.572, s.407.

[TOKGÖZ] Ahmet İhsan, *İstanbul Postası*, **SF**, nr.574, s.18.

[TOKGÖZ] Ahmet İhsan, *İstanbul Postası*, **SF**, nr.575, s.34-35.

İmzasız, *Musahabe-i Coğrafiye: Hindistan'ın İklim ve Havası*, **SF**, nr.566, s.307-309.

İmzasız, *Musahabe-i Ziraiye: Ziraat Nokta-i Nazarından Sibiryaya*, **SF**, nr.566, s.306-307.

Mahmut Sadık, *Musahabe-i Ziraiye*, **SF**, nr.561, s.229-231.

2.1.3.36. İktisat

[TOKGÖZ] Ahmet İhsan, *Musanna Haber Kısmı*, **SF**, nr. 570, s.370-372.

Besim, *Musahabe-i İktisadiye: Kavaid-i Nüfus*, **SF**, nr.641, s.262-265.

Mehmet Cavit, *Musahabe-i İktisadiye: İngiltere Ticareti ve Transuval Muharebesi*, **SF**, nr.552, s.82-86.

2.1.3.37. İlim

İmzasız, *Beygirlerde Zekâ*, **SF**, nr.590, s.282.

İmzasız, *Musahabe-i İlmiye: İlm-i Asar-ı Atika*, **SF**, nr.580, s.121-122.

İmzasız, *Musahabe-i İlmiye: İlm-i Asar-ı Atik*, **SF**, nr.579, s.108-109.

İmzasız, *Musahabe-i İlmiye: Süste Asar-ı Atika **Hafriyatı***, **SF**, nr.589, s.267-270.

İmzasız, *Terakkiyat-ı Beşeriye*, **SF**, nr.631, s.104-106.

Safvet Suat, *Musahabe-i İlmiye: Kuşların Faydası*, **SF**, nr.586, s.216-219.

İmzasız, *Kumranda Müessesat-ı Sıhhiye-i Osmaniye-3-4*, **SF**, nr.605, s.103-106; **SF**, nr.607, s.134-138.

2.1.3.38. İnanç

İmzasız, *Kaç Yaşında Evleniyorlar*, **SF**, nr.624, s.411.

2.1.3.39. İstatistik

Mehmet Cavit, *Musahabe-i İhsaiye: İstatistik*, (Farklı Avrupa başkentlerinde düzenlenip istatistikî bilgiler içeren kongreler, ayrı ayrı bu makalede verilmiştir.); **SF**, nr.554, s.116-118.

2.1.3.40. İtfaiyecilik

Safvet Suat, *Yangın ve Tedabir-i İtfaiye*, **SF**, nr.598, s.400-403.

2.1.3.41. Kadın Modaları

İmzasız, *Musahabe-i Nisaiye: Geçen Senenin Modaları*, **SF**, nr.624, s.409-410.

2.1.3.42. Kahvecilik

İmzasız, *Öteden Beriden*, **SF**, nr.581, s.143-144.

2.1.3.43. Keşif

İmzasız, *Keşfiyat-ı Cedide-i Tıbbiye: Kızıl Serumı*, **SF**, nr.597, s.387-389.

İmzasız, *Musahabe-i Coğrafiye: Havail-i Meçhule Kâşifleri*, **SF**, nr.633, s.141-143.

Yahya Halit, *19. Asırda İlmî Hayatın Terakkisi*, **SF**, nr.547, s.10-12; **SF**, nr.548, s.22-25.

2.1.3.44. Kimya

Mahmut Sadık, *Küçük Ansiklopedi: Küûl*, **SF**, nr.577, s.74-76.

2.1.3.45. Kişisel Bakım

İmzasız, *Musahabe-i Sıhhiye: Saçların Muhafazası*, **SF**, nr.628, s.55-57.

İmzasız, *Mütenevvi Malumat: Tarak*, **SF**, nr.625, s.7-9.

Mahmut Sadık, *Serair-i Hüsn ü An: Saç ve Sakal*, **SF**, nr.578, s.88-90.

Mahmut Sadık, *Serair-i Hüsn ü An: Cildin Taravet ve Metaneti*, **SF**, nr.573, s.3-7.

Mahmut Sadık, *Serair-i Hüsn ü An: Eller*, **SF**, nr.551, s.71-74.

Mahmut Sadık, *Serair-i Hüsn ü An: Saçlar*, **SF**, nr.555, s.132-134.

Mahmut Sadık, *Serair-i Hüsn ü An: Saçlara Dair*, **SF**, nr.560, s.216-219.

2.1.3.46. Kozmetik

Mahmut Sadık, *Musanna Haber Kısmı*, **SF**, nr.572, s.402-404.

2.1.3.47. Kurum Tanıtımı

[AKALIN], Besim Ömer, *Darülacezede İrzahane ve Himaye-i Etfal*, **SF**, nr.638, s.210-215.

Mehmet Cavit, *Avrupa'da Bir Müessesesi-i Hayriye*, (Paris'te, hasta, fakir ve yaşlılar için açılan hayırhah müesseseler, hastaneler vs. dile getirilmiştir.); **SF**, nr.558, s.184-186.

Mehmet Cavit, *Avrupa'da Bir Müessesesi-i Hayriye*, **SF**, nr.558, s.184-186.

2.1.3.48. Kutlama

İmzasız, *Tebrik-i İyd-i Said-i Azha*, **SF**, nr.569, s.354.

2.1.3.49. Kültür

İmzasız, *Oyuncak Sergisi*, **SF**, nr.556, s.150-151.

Safvet Suat, *Küçük Ansiklopedi: Hamam*, **SF**, nr.579, s.103-106.

İmzasız, *Musahabe-i Medeniye: Garip Sayfîyeler*, **SF**, nr.634, s.153-155.

İmzasız, *Resimlerimiz: Timsahların Terbiyesi*, **SF**, nr. 558, s.182-183.

İmzasız, *Tiryakilik Âleminde*, **SF**,nr.556.s.152-154.

Mahmut Sadık, *Musahabe: Garip Evler*, **SF**, nr.635, s.170-173.

Mahmut Sadık, *Mütenevvi Malumat: Serair-i Hüsn ü An-Elbise*, **SF**, nr.553, s.111-112.

Safvet Suat, *Musahabe-i Mütenevvia: Japonyalılarda İstihmam*, **SF**, nr.590, s.276-278.

2.1.3.50. Madenler ve Madencilik

Mahmut Sadık, *Musanna Haber Kısmı*, **SF**, nr.572, s.402-404.

İmzasız, *Mütenevvi Malumat: Zümrüt*, **SF**, nr.581, s.142-143.

Safvet Suat, *Musahabe-i Sanaiye: Beyaz Maden Kömürü*, **SF**, nr.596, s.368-370.

İmzasız, *Musahabe-i Sanaiye: Kıymetkar Taşlar*, **SF**, nr.612, s.218-221.

Mahmut Sadık, *Musahabe-i Tabiiye: Taş Ormanları*, **SF**, nr.629, s.73-75.

İmzasız, *Musahabe-i Sanaiye: Bir Porselen Fincanın Tarihi*, **SF**, nr.644-645, s.316-319.

2.1.3.51. Magazin

Mahmut Sadık, *Avrupa Postası: Hayat-ı İlmiye, Edebiye ve İçtimaiye*, **SF**, nr.552, s.93-94.

Mahmut Sadık, *Mütenevvi Malumat: Serair-i Hüsn ü An-Elbise*, **SF**, nr.553, s.111-112.

[TOKGÖZ] Ahmet İhsan, *Musanna Haber Kısmı*, **SF**, nr.555, s.130-131.

[TOKGÖZ] Ahmet İhsan, *Musanna Haber Kısmı*, **SF**, nr.558, s.179-182.

Mahmut Sadık, *Serair-i Hüsn ü An: Saç ve Sakal*, **SF**, nr.578, s. 88-90.

İmzasız, *Mütenevvi Malumat: Şemsiye*, **SF**, nr.614, s.247-248.

İmzasız, *Mütenevvi Malumat: Amerika Zenginleri*, **SF**, nr.630, s.86-89.

2.1.3.52. Medeniyet

İmzasız, *Terakkiyat-ı Beşeriye*, **SF**, nr.631, s.104-106.

2.1.3.53. Meslekler

İmzasız, *Arıcılık-2-*, **SF**, nr.568, s.346-347.

İmzasız, *Arıcılık-3-*, **SF**, nr.569, s.362.

İmzasız, *Fotoğrafinin İlm-ül Arza Hizmeti*, **SF**, nr. 559, s.195-197.

İmzasız, *Musahabe-i Fenniye: Dalgıçlık*, **SF**, nr.614, s.243-245.

İmzasız, *Musahabe-i Ticariye: Şeker ve Şekercilik* **SF**, nr.610, s.183-186.

İmzasız, *Musahabe-i Ziraiye: Arıcılık-2*, **SF**, nr.567, s.331-334.

İmzasız, *Oyuncak Sergisi*, **SF**, nr.556, s.150-151.

İmzasız, *Resimlerimiz: Balonculuk*, **SF**, nr. 559, s.197-199.

İmzasız, *Resimlerimiz: Kürkçülük*, **SF**, nr.573, s.9-10.

Mahmut Sadık, *Musahabe-i Ticariye: Kürkçülük*, **SF**, nr.618, s.313-316.

Mehmet Cavit, *Şekercilik ve Şeker Buhranı*, **SF**, nr.561, s.236-238.

Safvet Suat, *Arıcılık-4: Oğul Çıkarma*, **SF**, nr.570, s.374-377.

Safvet Suat, *Avrupa'da Kadın Doktorlar*, **SF**, nr.560, s.214-216.

Safvet Suat, *Küçük Ansiklopedi: Balonculuk*, **SF**, nr.576, s.52-55.

Safvet Suat, *Küçük Ansiklopedi: Mimarlık Sanat-ı Nefisesi*, **SF**, nr.585, s.202-205.

Safvet Suat, *Mısır-ı Kadimde ve Şarkta Sanâyi-i Nefise*, **SF**, nr.578, s.86-88.

Safvet Suat, *Musahabe-i Ziraiye: Arıcılık- Kovanlığın İdaresi-Arıcılık- Kovanlığın İdaresi-2*, **SF**, nr.573, s.10-14; **SF**, nr.574, s.26-30.

Safvet Suat, *Musahabe-i Ziraiye: Arıcılık ve Bal*, **SF**, nr.563, s. 261-264.

2.1.3.54. Mimari

İmzasız, *Ev Yapmak ve Kiralık Evler*, **SF**, nr.641, s.258-259.

İmzasız, *Musahabe-i Medeniye: Garip Sayfıyeler*, **SF**, nr.634, s.153-155.

İmzasız, *Resimlerimiz: Selanik'te Kevikly Vardar Köprüsü*, **SF**, nr.584, s.183.

İmzasız, *Resimlerimiz: Venedik Kulesi*, **SF**, nr.589, s.266-267.

Mahmut Sadık, *Musahabe: Garip Evler*, **SF**, nr.635, s.170-173.

Mahmut Sadık, *Tiyatro Binaları*, **SF**, nr.557, s.175.

Safvet Suat, *Küçük Ansiklopedi: Hamam*, **SF**, nr.579, s.103-106.

Safvet Suat, *Küçük Ansiklopedi: Mimarlık Sanat-ı Nefisesi*, **SF**, nr.585, s.202-205.

Teknoloji-İmzasız, *Tiyatro Binaları*, **SF**, nr. 556, s.155-156.

2.1.3.55. Moda

Mahmut Sadık, *Mütenevvi Malumat: Serair-i Hüsn ü An-Elbise*, **SF**, nr.553, s.111-112.

Mahmut Sadık, *Serair-i Hüsn ü An-Saçlar*, **SF**, nr.555, s.132-134.

İmzasız, *Son Moda*, **SF**, nr.632, s.124.

2.1.3.56. Muharebe

Mehmet Cavit, *Musahabe-i İktisadiye: İngiltere Ticareti ve Transuval Muharebesi*, **SF**, nr.552, s.82-86.

2.1.3.57. Musiki

Safvet Suat, *Ezmine-i Kadimede Musiki*, **SF**, nr.602, s.58-60.

2.1.3.58. Nakliyatçılık

[TOKGÖZ] Ahmet İhsan, *Musanna Haber Kısmı*, **SF**, nr.567, s.322-323.

Safvet Suat, *Musahabe-i Coğrafiye: Afrika'da Münakalat*, **SF**, nr.622, s.375-378.

2.1.3.59. Nüfus

Besim, *Musahabe-i İktisadiye: Kavaid-i Nüfus*, **SF**, nr.641, s.262-265.

2.1.3.60. Politika

İmzasız, *Merhum Halil Rifat Paşa*, **SF**, nr.554, s. 122-123.

Mehmet Cavit, *Musahabe-i İktisadiye: İngiltere Ticareti ve Transuval Muharebesi*, **SF**, nr.552, s.82-86.

Mehmet Cavit, *Musahabe-i İktisadiye: İngiltere Ticareti*, **SF**, nr.554. s.118-119.

2.1.3.61. Sağlık

[AKALIN], Besim Ömer, *Asar-ı Münteşire: Gebelik ve Gebelikte Tedabir*, **SF**, nr.615, s.258-260.

[TOKGÖZ] Ahmet İhsan, *Musanna Haber Kısmı*, **SF**, nr.554, s.114-115.

[TOKGÖZ] Ahmet İhsan, *Musanna Haber Kısmı*, **SF**, nr.567, s.322-323.

Eşref Lemi, *Musahabe-i Sıhhiye: Deniz Suyu ve Deniz Suyu ile Yoğrulmuş Elikser, Şurup*, **SF**, nr.633, s.135-140.

İmzasız, *Kâğıthane Menba Suları Manzaraları*, **SF**, nr.583, s.162-163.

İmzasız, *Küçük Ansiklopedi: Zafiyet*, **SF**, nr.581, s.136-138.

İmzasız, *Malumat-ı Evveliye-i Fenniye: Suya Dair*, **SF**, nr. 563, s.267-269.

İmzasız, *Musahabe-i İlmiye: Uyku Ve İstirahat*, **SF**, nr. 558, s.186-187.

İmzasız, *Musahabe-i Sıhhiye: Ab u Hevanın Faidesi*, **SF**, nr.590, s.287-288.

İmzasız, *Musahabe-i Sıhhiye: Büyük Şehirlerin Ahval-i Sıhhiyesi*, **SF**, nr.637, s.195-197.

İmzasız, *Musahabe-i Sıhhiye: Diş Tozları*, **SF**, nr.582, s.156-159.

İmzasız, *Musahabe-i Sıhhiye: İrza Meselesi*, **SF**, nr. 632, s.120-122.

İmzasız, *Musahabe-i Sıhhiye: İçilecek Sular*, **SF**, nr.583, s.164-166.

İmzasız, *Musahabe-i Sıhhiye: Küûlün Tesirâtı*, **SF**, nr.584, s.183-185.

İmzasız, *Musahabe-i Sıhhiye: Mekûlat u Meşrubat*, **SF**, nr.604, s.87-91.

İmzasız, *Musahabe-i Sıhhiye: Menba Sularının Muhafazası*, **SF**, nr.585, s.200-202.

İmzasız, *Musahabe-i Sıhhiye: Meşrubat ve Mekûlatın Tağşişi*, **SF**, nr.577, s.71-73.

İmzasız, *Musahabe-i Sıhhiye: Saf Havanın Vücuda Faydası*, **SF**, nr.571, s.387-391.

İmzasız, *Musahabe-i Ziraiye: Toprak ve Mikroplar*, **SF**, nr.568, s.338-339.

- İmzasız, *Resimlerimiz: Sahil Hastaneleri*, **SF**, nr.601, s.40-42.
- İmzasız, *Resimlerimiz: Yüksek Dağlarda Tedavi*, **SF**, nr.612, s.215-217-
- İmzasız, *Serair-i Hüsn ü An: Gerdan, Omuz, Göğüs*, **SF**, nr.620, s.338-340.
- İmzasız, *Serair-i Hüsn ü An: Şişmanlık Ve Zayıflık*, **SF**, nr.583, s.170-173.
- İmzasız, *Taze Meyve Saklamak*, **SF**, nr.607, s.138-141.
- İmzasız, *Uyku ve İstirahat*, **SF**, nr. 559, s.201-202.
- İmzasız, *Vereme Galebe*, **SF**, nr.567, s.335.
- İmzasız, *Vereme Galebe*, **SF**, nr.568, s.351-352.
- İmzasız, *Vereme Galebe*, **SF**, nr.571, s.391.
- İmzasız, *Vereme Galebe: Sanatoryumlarda Tedavi-i Verem*, **SF**, nr.570,s.378-381.
- Mahmut Sadık, *Korselere Dair*, **SF**, nr.597, s.386-387.
- Mahmut Sadık, *Musahabe-i Sıhhiye: Ab u Hevanın Faidesi*, **SF**, nr.591, s.301-302.
- Mahmut Sadık, *Musahabe-i Sıhhiye: Akvam-ı Muhtelifenin Suret-i Tağdisi*, **SF**, nr. 588, s. 250-253.
- Mahmut Sadık, *Musahabe-i Sıhhiye: Gıdalarımızın Lüzum-ı Takimi*, **SF**, nr.603, s.68-70.
- Mahmut Sadık, *Musahabe-i Sıhhiye: Kömür Şekeri*, **SF**, nr.575, s.38-39.
- Mahmut Sadık, *Musahabe-i Sıhhiye: Mikroplar*, **SF**, nr.597, s.381-386.
- Mahmut Sadık, *Musahabe-i Sıhhiye: Otlar*, **SF**, nr.609, s.166-168.
- Mahmut Sadık, *Musahabe-i Sıhhiye: Tağdide Sığır Etinin Hizmeti*, **SF**, nr. 579, s. 106-107.
- Mahmut Sadık, *Musahabe-i Sıhhiye: Terbiye-i Cismaniye*, **SF**, nr.601, s.42-43.
- Mahmut Sadık, *Musanna Haber Kısmı*, **SF**, nr.574, s.19-20.
- Mahmut Sadık, *Musanna Haber Kısmı*, **SF**, nr. 580, s. 115-118.
- Mahmut Sadık, *Serair-i Hüsn ü An: Cildin Taravet ve Metaneti*, **SF**,nr.573, s.3-7.
- Mahmut Sadık, *Serair-i Hüsn ü An: Eller*, **SF**, nr.551, s.71-74.

- Mahmut Sadık, *Serair-i Hüsn ü An: Saçlar*, **SF**, nr.555, s.132-134.
- Mahmut Sadık, *Serair-i Hüsn ü An: Saçlara Dair*, **SF**, nr.560, s.216-219.
- Mehmet Cavit, *Avrupa'da Bir Müessesesi-i Hayriye* **SF**, nr.558, s.184-186.
- Safvet Suat, *Kumran'da Müessesat-ı Sıhhiye-i Osmaniye-1, Kumran Adası*, **SF**, nr.603, s.70-73.
- Safvet Suat, *Küçük Ansiklopedi: Hamam*, **SF**, nr.579, s.103-106.
- Safvet Suat, *Musahabe-i İlmiye: Tebdilat-ı Hevaiyenin Tayini*, **SF**, nr.588, s.246-247.
- Safvet Suat, *Musahabe-i Mütennevia: Japonyalılarda İstihmam*, **SF**, nr.590, s.276-278.
- Safvet Suat, *Musahabe-i Sıhhiye: Küül Bir Gıda mıdır?*, **SF**, nr.617, s.291-293.
- Safvet Suat, *Musahabe-i Sıhhiye: Gıda Meselesi*, **SF**, nr.621, s.358-361.
- Safvet Suat, *Musahabe-i Sıhhiye: Güzel Olmak İçin*, **SF**, nr.587, s.228-232.
- Safvet Suat, *Musahabe-i Sıhhiye: Kavaid-i Tağdiyenin Esasları*, **SF**, nr.623, s.387-388.
- Safvet Suat, *Musahabe-i Sıhhiye: Kuduz İletti ve Tedavisi*, **SF**, nr.600, s.26-28.
- Safvet Suat, *Musahabe-i Sıhhiye: Mikropların Faydası*, **SF**, nr.616, s.277-279.
- Safvet Suat, *Musahabe-i Sıhhiye: Son Tecrübeler*, **SF**, nr.619, s.326-328.
- Safvet Suat, *Musahabe-i Sıhhiye: Sütün Hazmı*, **SF**, nr.581, s.133-135.
- Safvet Suat, *Musahabe-i Sıhhiye: Tağdi-2*, **SF**, nr.566, s.309-313.
- Safvet Suat, *Musahabe-i Sıhhiye: Vezn-i Bedenin Lüzum u Ehemmiyeti*, **SF**, nr. 598, s.398-399.
- Safvet Suat, *Serair-i Hüsn ü An: Ağız*, **SF**, nr.605, s.106-110; **SF**, nr.606, s.120-123.
- Safvet Suat, *Serair-i Hüsn ü An: Zayıflık-Şişmanlık*, **SF**, nr.584, s.186-189.
- Safvet Suat, *Tağdi*, **SF**, nr.565, s. 299-301.

2.1.3.62. Sanat

[TOKGÖZ] Ahmet İhsan, *Musanna Haber Kısmı*, **SF**, nr. 570, s.370-372.

İmzasız, *Resimlerimiz: Barnom Cambaz Kumpanyası*, **SF**, nr.576, s.56.

İmzasız, *Sanayi-i Nefise ve İlm-i Teşrih*, **SF**, nr.576, s.57-58.

İmzasız, *Tiyatro Binaları*, **SF**, nr. 556, s.155-156.

Mahmut Sadık, *Tiyatro Binaları*, **SF**, nr.557, s.175.

2.1.3.63. Sanayi

İmzasız, *Kâğıtla Neler Yapılıyor*, **SF**, nr.581, s.136.

İmzasız, *Musahabe-i Sanaiye: Kuvâ-yı Muharrike*, **SF**, nr.626, s.25-27.

İmzasız, *Musahabe-i Sanaiye: Bir Porselen Fincanın Tarihi*, **SF**, nr.644-645, s.316-319.

İmzasız, *Musahabe-i Sanaiye: Kıymettar Taşlar*, **SF**, nr.612, s.218-221.

İmzasız, *Musahabe-i Sanaiye: Sikke Darbı*, **SF**, nr.640, s.246-249.

İmzasız, *Musahabe-i Sanaiye: Sürat Katarlarında Vagonlar ve Lokomotifler*, **SF**, nr.638, s.223-224.

İmzasız, *Musahabe-i Sanaiye: Şimendiferlerde Sürat-i Seyr*, **SF**, nr.601, s.38-39.

İmzasız, *Musahabe-i Ticariye: Şeker ve Şekercilik*, **SF**, nr.610, s.183-186.

İmzasız, *Musahabe-i Ziraiye: Sığırın Sanayie Hizmeti*, **SF**, nr.583, s.173-174.

İmzasız, *Resimlerimiz: ... Fabrikası*, **SF**, nr.586, s.214-212.

İmzasız, *Resimlerimiz: Düseldrof Sanayi Sergisi*, **SF**, nr.594, s.342-343.

Mahmut Sadık, *Musahabe-i Sanaiye: Sardalyacılık*, **SF**, nr.622, s.378-380.

Mahmut Sadık, *Musahabe-i Sanaiye: Suni Boyalar*, **SF**, nr.600, s.23-26.

Mehmet Cavit, *Musahabe-i İçtimaiye: Japonya'ya Dair*, **SF**, nr.549, s.34-38.

Mustafa Muhlis, *Musahabe-i Sanaiye*, **SF**, nr. 614, s. 245-246, **SF**, nr. 615, s. 266-268, **SF**, nr. 616, s. 283-285, **SF**, nr. 617, s. 298-300, **SF**, nr. 618 s. 311-313, **SF**, nr. 619. s. 329-330, **SF**, nr. 620. s. 343-346, **SF**, nr. 621. s. 363-365.

Safvet Suat, *Musahabe-i Sanaiye: Beyaz Maden Kömürü*, **SF**, nr.596, s.368-370.

Safvet Suat, *Musahabe-i Sanaiye: Fotoğrafçılığa Dair*, **SF**, nr.595, s.350-352.

Safvet Suat, *Musahabe-i Sanaiye: Lavantalar*, **SF**, nr.589, s.262-266.

2.1.3.64. Savaş

İmzasız, *Fillerin Muharebelerde İstihdamı*, **SF**, nr.581, s.139-141.

İmzasız, *Müsalaha*, **SF**, nr.580, s.126-128.

2.1.3.65. Sigortacılık

Mahmut Sadık, *Sigorta*, **SF**, nr.580, s.119-121.

2.1.3.66. Spor

İmzasız, *Ayastefanos Yarışı*, **SF**, nr.548, s.27.

İmzasız, *Musahabe-i Fenniye: Dalgıçlık*, **SF**, nr.614, s.243-245.

İmzasız, *Musahabe-i Saydiye: Hayvan İzleri*, **SF**, nr.623, s.391-395.

İmzasız, *Jimnastiğe Dair*, **SF**, nr.628, s.59-61.

Mühendishane-i Bahr-i Hümayun ve Hendese-i Mülkiye Mektepleri Jimnastik Muallimi Yüzbaşı Selim, *Terbiye-i Bedeniye Dersleri*, **SF**, nr.641, s.268-270; **SF**, nr.642, s.280-282; **SF**, nr.643, s.299-301; **SF**, nr.647, s.354-357; **SF**, nr.648, s.373-374; **SF**, nr.649, s.385-388; **SF**, nr.650, s.400-402.

2.1.3.67. Siyaset

Ahmet Hikmet [Müftüoğlu], *Resimlerimiz: Merhum Reşit Paşa*, **SF**, nr.578, s.84-85.

İmzasız, *Resimlerimiz: Dersaadet İran Sefir-i Kebir-i Cedidi*, **SF**, nr. 556, s.154-155.

2.1.3.68. Sohbet

[TOKGÖZ] Ahmet İhsan, *İstanbul Postası*, **SF**, nr.558, s.178.

[TOKGÖZ] Ahmet İhsan, *İstanbul Postası*, **SF**, nr.559, s.194.

[TOKGÖZ] Ahmet İhsan, *İstanbul Postası*, **SF**, nr.579, s.98.

2.1.3.69. Sosyoloji

Mehmet Cavit, *Musahabe-i İçtimaiye: Japonya'ya Dair*, **SF**, nr.549, s.34-38.

İmzasız, *Serair-i Hüsn ü An: Düzgünler*, **SF**, nr.610, s.187-188.

Safvet Suat, *Hayat-ı Aile*, **SF**, nr.634, s.146-147.

Safvet Suat, *Hayat-ı Aile: Japon Çocukları*, **SF**, nr.635, s.166-169.

2.1.3.70. Su Kaynakları

[TOKGÖZ] Ahmet İhsan, *İstanbul Postası-Kağıthane Menba Suları Manzaraları*, **SF**, nr.583, s.167.

2.1.3.71. Şehir Haberleri

[TOKGÖZ] Ahmet İhsan, *İstanbul Postası*, **SF**, nr.557, s.162-163.

[TOKGÖZ] Ahmet İhsan, *İstanbul Postası*, **SF**, nr.559, s.194.

[TOKGÖZ] Ahmet İhsan, *İstanbul Postası*, **SF**, nr. 561, s.226.

[TOKGÖZ] Ahmet İhsan, *İstanbul Postası*, **SF**, nr.571, s.386.

[TOKGÖZ] Ahmet İhsan, *İstanbul Postası*, **SF**, nr.572, s.407.

[TOKGÖZ] Ahmet İhsan, *İstanbul Postası*, **SF**, nr.573, s.2.

[TOKGÖZ] Ahmet İhsan, *İstanbul Postası*, **SF**, nr.574, s.18.

[TOKGÖZ] Ahmet İhsan, *İstanbul Postası*, **SF**, nr.575, s.34-35.

[TOKGÖZ] Ahmet İhsan, *İstanbul Postası*, (Ayastefanos, 24 Nisan 1318); **SF**, nr.576, s.50.

[TOKGÖZ] Ahmet İhsan, *İstanbul Postası*, **SF**, nr.577, s.66-67.

[TOKGÖZ] Ahmet İhsan, *İstanbul Postası*, **SF**, nr.578, s.83.

[TOKGÖZ] Ahmet İhsan, *İstanbul Postası*, **SF**, nr.579, s.98.

[TOKGÖZ] Ahmet İhsan, *İstanbul Postası*, **SF**, nr.580, s.114.

[TOKGÖZ] Ahmet İhsan, *İstanbul Postası-Kâğıthane Menba Suları Manzaraları*, **SF**, nr.583, s.167.

[TOKGÖZ] Ahmet İhsan, *İstanbul Postası*, **SF**, nr.585, s. 194; **SF**, nr.587, s.226; **SF**, nr.589, s.258-259; **SF**, nr.594, s.330; **SF**, nr.595, s.346; **SF**, nr.596, s.362; **SF**, nr.597, s.378; **SF**, nr.599, s.2-3; **SF**, nr.600, s.18-19; **SF**, nr.601, s.34; **SF**, nr.602, s.50; **SF**, nr.605, s.98; **SF**, nr.606, s.114; **SF**, nr.607, s.130; **SF**, nr.609, s.162; **SF**, nr.610, s.179; **SF**, nr.611, s.194; **SF**, nr.612, s.210; **SF**, nr.613, s.226; **SF**, nr.614, s.242; **SF**, nr.616, s.274-275; **SF**, nr.618, s.306; **SF**, nr.621, s.354; **SF**, nr.623, s.386; **SF**, nr.625, s.2; **SF**, nr.626, s.18-19; **SF**, nr.627, s.34; **SF**, nr.629, s.66-67; **SF**, nr.633, s.130; **SF**, nr.637, s.194; **SF**, nr.640, s.242; **SF**, nr.643, s.290.

2.1.3.72. Tabiat

İmzasız, *Garaib-i Tabiat: Toz Dağı*, **SF**, nr.594, s.335-337.

İmzasız, *Harik-ı Tabiat: Buz Mağaraları*, **SF**, nr.646, s.335-337.

Mahmut Sadık, *Musahabe-i Tabiiye: Taş Ormanları*, **SF**, nr.629, s.73-75.

2.1.3.73. Tarım

İmzasız, *Musahabe-i Ziraiye: Arazinin Tezyid-i Bereketi*, **SF**, nr.574, s.23-24.

Mahmut Sadık, *Musahabe-i Ziraiye: Münavebe-i Mezra Usulü*, **SF**, nr.594, s.334-335.

2.1.3.74. Tarih

İmzasız, *Musahabe-i Coğrafiye: Hayret-bahş Bir Şehir Harabesi*, **SF**, nr.647, s.348-351.

İmzasız, *Musahabe-i İlmiye: İlm-i Asar-ı Atika*, **SF**, nr.580, s.121-122.

İmzasız, *Musahabe-i İlmiye: İlm-i Asar-ı Atik*, **SF**, nr.579, s.108-109.

Mahmut Sadık, *Musahabe-i Tarihiye: Babil Şehri*, **SF**, nr. 579, s. 102-103.

2.1.3.75. Tayinler (Gidenler ve Gelenler)

İmzasız, *Gidenler ve Gelenler*, **SFSP**, nr.556, s.67; **SFSP**, nr.559, s.82; **SFSP**,

nr.561, s.99; **SFSP**, nr.562, s.106; **SFSP**, nr.568, s.145; **SFSP**, nr.572, s.180; **SFSP**, nr.576, s.23; **SFSP**, nr.577, s.30; **SFSP**, nr.578, s.38; **SFSP**, nr.579, s.46; **SFSP**, nr.580, s.54; **SFSP**, nr.584, s.85; **SFSP**, nr.585, s.92; **SFSP**, nr.586, s.101; **SFSP**, nr.587, s.107; **SFSP**, nr.591, s.146; **SFSP**, nr.597, s.197; **SFSP**, nr.600, s.14; **SFSP**, nr.613, s.118; **SFSP**, nr.616, s.148; **SFSP**, nr.617, s.156; **SFSP**, nr.618, s.165; **SFSP**, nr.620, s.182; **SFSP**, nr.648, s.183; **SFSP**, nr.649, s.190.

2.1.3.76. Tebrik

İmzasız, *Tebrik-i İyd-i Said-i Azha*, **SF**, nr.620, s.338.

İmzasız, *İyd-i Said-i Azha Âlâ-yı Vâlâsı*, **SFSP**, nr.570, s.157-158.

2.1.3.77. Teknoloji

[TOKGÖZ] Ahmet İhsan, *Musanna Haber Kısmı*, **SF**, nr.563, s.259-261.

[TOKGÖZ] Ahmet İhsan, *Musanna Haber Kısmı*, **SF**, nr. 560, s.210-211.

[TOKGÖZ] Ahmet İhsan, *Musanna Haber Kısmı*, **SF**, nr.554, s.114-115.

İmzasız, ...: *Elektrik Şimendiferi*, **SF**, nr. 559, s.199-201.

İmzasız, *Cerrahlığın Terrakiyat-ı Ahiresi*, **SF**, nr.578, s.85.

İmzasız, *Fotoğrafının İlm-ül Arza Hizmeti*, **SF**, nr. 559, s.195-197.

İmzasız, *Musahabe-i Fenniye: Camdan Esvap*, **SF**, nr.638, s.221-223.

İmzasız, *Musahabe-i Fenniye: Metroyu Nasıl Yaparlar?*, **SF**, nr.628, s.50-51.

İmzasız, *Musahabe-i Sanaiye: Sikke Darbı*, **SF**, nr.640, s.246-249.

İmzasız, *Musahabe-i Ziraiye: Ziraat Makineleri*, **SF**, nr.644-645, s.314-315.

İmzasız, *Müsaliha*, **SF**, nr.580, s.126-128.

İmzasız, *Resimlerimiz: Seri-üs Seyr Vapurlar-Transatlantik Sauve Vapuru*, **SF**, nr. 555, s.134-135.

İmzasız, *Tiyatro Binaları*, **SF**, nr. 556, s.155-156.

Mahmut Sadık, *Musanna Haber Kısmı*, **SF**, nr. 581, s. 130-133.

Mahmut Sadık, *Musanna Haber Kısmı*, **SF**, nr.572, s.402-404.

Mahmut Sadık, *Mütenevvi Malumat: Dünyanın En Büyük Fotoğraf Makinesi*, **SF**, nr. 588, s. 253-254.

Safvet Suat, *Musahabe-i Sanaiye: Fotoğrafçılığa Dair*, **SF**, nr.595, s.350-352.

Safvet Suat, *Musahabe-i Sihhiye: Son Tecrübeler*, **SF**, nr.619, s.326-328.

Safvet Suat, *Yangın ve Tedabir-i İtfaiye*, **SF**, nr.598, s.400-403.

M.Satı, (Yanya İdadisi Tabiiyat Muallimi Satı), *Musahabe-i Fenniye: Telsiz-Telgraf*, **SF**, nr.639, s.226-228.

M.Satı, (Yanya İdadisi Tabiiyat Muallimi Satı), *Musanna Haber Kısmı: Şuâât-ı Cedide*, **SF**, nr.642, s.274-275.

M.Satı,(Yanya İdadisi Tabiiyat Muallimi Satı), *Musanna Haber Kısmı: Sinn Şuaâtı*, **SF**, nr.643, s.291-295.

2.1.3.78. Temizlik

Safvet Suat, *Musahabe-i Mütenevvia: Japonyalılarda İstihmam*, **SF**, nr.590, s.276-278.

2.1.3.79. Tıp

[AKALIN], Besim Ömer, *Muallim ve Müşerrih Muhterem Mazhar Paşa Hazretleri*, **SF**, nr.647, s.346-348.

[AKALIN], Besim Ömer, *Musahabe-i Tıbbiye: Dilsizlerin Söylettilmesi*, **SF**, nr.563, s.258-259.

[AKALIN], Besim Ömer, *Musahabe-i Tıbbiye: İstiridye- Kara Humma, Tifo*, **SF**, nr.561, s.227-229.

[AKALIN], Besim Ömer, *Terâcim-i Ahval: Merhum İbrahim Lütfi Paşa*, **SF**, nr.622, s.370-372.

Esat (Doktor), *Âmâ Bir Dava Vekili*, **SF**, nr.649, s.379-380.

İbrahim Nazif(Eczacı), *Yağların Muhafazası*, **SF**, nr.608, s.151-154.

- İmzasız, “*Âmâların Talim ve Terbiyesi*”, **SF**, nr.648, s.362-373.
- İmzasız, “*Doktor Horasanlı Efendi*”, **SF**, nr.649, s.378.
- İmzasız, *Ahval-i Müstacelede Tedabir-i Aniye-i Tıbbiye-2*, **SF**, nr.631, s.106.
- İmzasız, *Cerrahlığın Terrakiyat-ı Ahiresi*, **SF**, nr.578, s.85.
- İmzasız, *Keşfiyat-ı Cedide-i Tıbbiye: Kızıl Serummu*, **SF**, nr.597, s.387-389.
- İmzasız, *Musahabe-i Tıbbiye: Hüma-yı Tifo Tedavisi*, **SF**, nr.613, s.227-230.
- İmzasız, *Musahabe-i Tıbbiye: Maden Suları*, **SF**, nr.580, s.122-124.
- İmzasız, *Musahabe-i Tıbbiye-3*, **SF**, nr.627, s.35-39.
- İmzasız, *Öteden Beriden* **SF**, nr.583, s.168-170.
- İmzasız, *Resimlerimiz: Merhum Doktor Kudret Raif Bey*, **SF**, nr. 560, s.219-220.
- İmzasız, *Sanayi-i Nefise ve İlm-i Teşrih*, **SF**, nr.576, s.57-58.
- İmzasız, *Vereme Galebe*, **SF**, nr.567, s.335.
- İmzasız, *Vereme Galebe*, **SF**, nr.568, s.351-352.
- İmzasız, *Vereme Galebe*, **SF**, nr.571, s.391.
- İmzasız, *Vereme Galebe: Sanatoryumlarda Tedavi-i Verem*, **SF**, nr.570, s.378-381.
- Mahmut Sadık, *Avrupa Postası: Hayat-ı İlmiye, Edebiye ve İctimaiye*, **SF**, nr.552, s.93-94.
- Mahmut Sadık, *Musahabe-i Sıhhiye: Sirayet-i İmrazdan Doku*, **SF**, nr.594, s.331-333; **SF**, nr.595, s.355-358; **SF**, nr.596, s.363-366;
- Mahmut Sadık, *Musahabe-i Sıhhiye: Tababet ve Cerrahlık*, **SF**, nr.591, s.294-299.
- Mahmut Sadık, *Musahabe-i Sıhhiye: Terbiye-i Cismaniye*, **SF**, nr.601, s.42-43.
- Mahmut Sadık, *Musahabe-i Sıhhiye: Vereme Galebe-1*, **SF**, nr.564, s.275-281.
- Mahmut Sadık, *Musahabe-i Sıhhiye: Vereme Galebe-2*, **SF**, nr.565, s.291-295.
- Mahmut Sadık, *Musahabe-i Tıbbiye: Mikropların Tetkiki*, **SF**, nr.602, s.61-62.
- Mahmut Sadık, *Musahabe-i Tıbbiye: Veremin Çaresi*, **SF**, nr. 587, s. 235-236.

Mahmut Sadık, *Musahabe-i Tıbbiye: Yaraların Tarz-ı Tedavi-i Cedidi*, **SF**, nr.569, s.358-362.

Mahmut Sadık, *Serair-i Hüsn ü An: Saçlara Dair*, **SF**, nr.560, s.216-219.

Mustafa Muhlis, *Musahabe-i Sıhhiye: Ahval-i Müstacelede Tedabir-i Aniyeye-i Tıbbiye*, **SF**, nr. 629, s. 67-70.

Mustafa Muhlis, *Musahabe-i Tıbbiye I-2*, **SF**, nr. 625, s. 6-7, **SF**, nr. 626, s. 19-21.

Vefik (Müntesibîn-i Tıptan Vefik), *Musahabe-i İlmiye: İlm-i Teşrihin Edvar-ı Tarihiyesi*, **SF**, nr. 636, s. 184-186, **SF**, nr. 637, s. 197-200, **SF**, nr. 639, s. 228-231, **SF**, nr. 640, s. 249-251, **SF**, nr. 642, s. 276-278, **SF**, nr. 644-645, s. 319-323, **SF**, nr. 647, s. 351-353, **SF**, nr. 649, s. 383-385.

S.S., *Musahabe-i Tıbbiye: Tifonun Serumla Tedavisi*, **SF**,nr.560, s.211-214.

Safvet Suat, *Avrupa'da Kadın Doktorlar*, **SF**, nr.560, s.214-216.

Safvet Suat, *Kumranda Müessesat-ı Sıhhiye-i Osmaniye-1, Kumran Adası*, **SF**, nr.603, s.70-73.

Safvet Suat, *Musahabe-i Sıhhiye: Kuduz İletti ve Tedavisi*, **SF**, nr.600, s.26-28.

Safvet Suat, *Musahabe-i Sıhhiye: Mikropların Faydası*, **SF**, nr.616, s.277-279.

2.1.3.80. Ticaret

Mehmet Cavit, *Musahabe-i İktisadiye: İngiltere Ticareti*, **SF**, nr.554. s.118-119.

[TOKGÖZ] Ahmet İhsan, *Musanna Haber Kısmı*, **SF**, nr.570, s.370-372.

[TOKGÖZ] Ahmet İhsan, *Musanna Haber Kısmı*, **SF**, nr.558, s.179-182.

[TOKGÖZ] Ahmet İhsan, *Musanna Haber Kısmı*, **SF**, nr.560, s.210-211.

[TOKGÖZ] Ahmet İhsan, *Musanna Haber Kısmı*, **SF**, nr.554, s.114-115.

[TOKGÖZ] Ahmet İhsan, *Musanna Haber Kısmı*, **SF**, nr.567, s.322-323.

İmzasız, *Resimlerimiz: Morina Balığı*, **SF**, nr.587, s.232-233.

İmzasız, *Anvers Limanı*, **SF**, nr.561, s.235.

İmzasız, *Anvers Limanı*, **SF**, nr.564, s.283-286.

İmzasız, *İngiliz Tücarları-1: Sabuncu*, **SF**, nr.555, s.136-138.

İmzasız, *Musahabe-i Ticariye: Kahve Ziraat ve Ticareti*, **SF**, nr.617, s.293-298.

İmzasız, *Musahabe-i Ticariye: Şeker ve Şekercilik* **SF**, nr.610, s.183-186.

İmzasız, *Seltik Vapuru*, **SF**, nr.567, s.336.

Mahmut Sadık, *Musahabe-i Ticariye: Kürkçülük*, **SF**, nr.618, s.313-316.

Mahmut Sadık, *Musahabe-i Ticariye: Suni Yumurta*, **SF**, nr. 587, s. 233-235.

Mahmut Sadık, *Musahabe-i Ziraiye: Kahve Ziraati*, **SF**, nr.596, s.366-368.

Mahmut Sadık, *Nasıl Zengin Olunur?*, **SF**, nr.568, s.339-340.

Mehmet Cavit, *Musahabe-i İçtimaiye: Japonya'ya Dair*, **SF**, nr.549, s.34-38.

Mehmet Cavit, *Musahabe-i İktisadiye: İngiltere Ticareti ve Transuval Muharebesi*, **SF**, nr.552, s.82-86.

Mehmet Cavit, *Şekercilik ve Şeker Buhranı*, **SF**, nr.561, s.236-238.

Safvet Suat, *Musahabe-i Ticariye: Evrak-ı Ticariyede Vade*, **SF**, nr.580, s.118-119.

Safvet Suat, *Musahabe-i Ticariye: Mekûlat-ı Meşrubatın Tağşişi*, **SF**, nr.608, s.146-148.

Safvet Suat, *Musahabe-i Ziraiye: Amerika'da Sığır Ticareti*, **SF**, nr.577, s.69-71.

2.1.3.81. Törenler

İmzasız, *Selamlık Resm-i Âlisi*, **SFSP**, nr.548, s.7; **SFSP**, nr.549, s.15; **SFSP**, nr.550, s.21; **SFSP**, nr.551, s.27; **SFSP**, nr.552, s.33; **SFSP**, nr.553, s.39; **SFSP**, nr.554, s.45; **SFSP**, nr.555, s.53; **SFSP**, nr.556, s.63;

SFSP, nr.557, s.69; **SFSP**, nr.558, s.76; **SFSP**, nr.559, s.81; **SFSP**, nr.560, s.89; **SFSP**, nr.561, s.95; **SFSP**, nr.562, s.103; **SFSP**, nr.563, s.109; **SFSP**, nr.564, s.115; **SFSP**, nr.565, s.121; **SFSP**, nr.566, s.127; **SFSP**, nr.567, s.135; **SFSP**, nr.568, s.143; **SFSP**, nr.569, s.149; **SFSP**, nr.570, s.158; **SFSP**, nr.571, s.165; **SFSP**, nr.572, s.175; **SFSP**, nr.573, s.1; **SFSP**, nr.574, s.6; **SFSP**, nr.575, s.13; **SFSP**, nr.576, s.21; **SFSP**, nr.577, s.27; **SFSP**, nr.578, s.35; **SFSP**, nr.579, s.43; **SFSP**, nr.580, s.51; **SFSP**,

nr.581, s.57; **SFSP**, nr.583, s.73; **SFSP**, nr.584, s.81; **SFSP**, nr.585, s.89; **SFSP**, nr.586, s.97; **SFSP**, nr.587, s.105; **SFSP**, nr.588, s.113; **SFSP**, nr.589, s.123; **SFSP**, nr.591, s.143; **SFSP**, nr.594, s.161; **SFSP**, nr.595, s.171; **SFSP**, nr.596, s.181; **SFSP**, nr.597, s.189; **SFSP**, nr.598, s.199; **SFSP**, nr.599, s.1; **SFSP**, nr.600, s.9; **SFSP**, nr.601, s.17; **SFSP**, nr.602, s.25; **SFSP**, nr.603, s.33; **SFSP**, nr.604, s.41; **SFSP**, nr.605, s.49; **SFSP**, nr.606, s.57; **SFSP**, nr.607, s.65; **SFSP**, nr.608, s.73; **SFSP**, nr.609, s.81; **SFSP**, nr.610, s.89; **SFSP**, nr.611, s.99; **SFSP**, nr.612, s.107; **SFSP**, nr.613, s.115; **SFSP**, nr.614, s.125; **SFSP**, nr.615, s.135; **SFSP**, nr.616, s.145; **SFSP**, nr.617, s.153; **SFSP**, nr.618, s.163; **SFSP**, nr.619, s.171; **SFSP**, nr.620, s.179-180; **SFSP**, nr.621, s.189; **SFSP**, nr.622, s.197; **SFSP**, nr.625, s.1; **SFSP**, nr.626, s.9; **SFSP**, nr.627, s.17; **SFSP**, nr.628, s.25; **SFSP**, nr.629, s.33; **SFSP**, nr.630, s.41; **SFSP**, nr.631, s.49; **SFSP**, nr.632, s.57; **SFSP**, nr.633, s.65; **SFSP**, nr.634, s.73; **SFSP**, nr.635, s.81; **SFSP**, nr.636, s.89; **SFSP**, nr.637, s.97; **SFSP**, nr.638, s.105; **SFSP**, nr.639, s.113; **SFSP**, nr.640, s.121; **SFSP**, nr.641, s.129; **SFSP**, nr.642, s.137; **SFSP**, nr.643, s.145; **SFSP**, nr.644-645, s.153; **SFSP**, nr.646, s.163; **SFSP**, nr.647, s.171; **SFSP**, nr.648, s.179; **SFSP**, nr.649, s.187; **SFSP**, nr.650, s.195.

İmzasız, *Ziyaret-i Harika-i Saadetli Âla-yı Valası*, **SFSP**, nr.558, s.75-76.

2.1.3.82. Ulaşım

[TOKGÖZ] Ahmet İhsan, *Musanna Haber Kısmı*, **SF**, nr.556, s.146-147.

İmzasız, *Bağdat Şimendiferi Hatt-ı Kebiri*, **SF**, nr. 564, s.274.

İmzasız, *Hamidiye Hicaz Hattı Menazırı*, **SF**, nr.599, s.3.

İmzasız, *Haydarpaşa Rıhtımları*, **SF**, nr.591, s.290-291.

İmzasız, *Musahabe-i Fenniye: Metroyu Nasıl Yaparlar?*, **SF**, nr.628, s.50-51.

İmzasız, *Musahabe-i Sanaiye: Sürat Katarlarında Vagonlar ve Lokomotifler*, **SF**, nr.638, s.223-224.

İmzasız, *Musahabe-i Sanaiye: Şimendiferlerde Sürat-i Seyr*, **SF**, nr.601, s.38-39.

İmzasız, *Seltik Vapuru*, **SF**, nr.567, s.336.

Mahmut Sadık, *Musanna Haber Kısmı*, **SF**, nr. 581, s. 130-133.

2.1.3.83. Uluslararası İlişkiler

E.A, (*Haşmetlü Almanya İmparatoru Wilhelm Hazretleri Mahdumlarının Dersaadet'e Muvasalaları*, 'E.A' rumuzuyla.); **SF**, nr.624, s.402-406.

İmzasız, *Resimlerimiz: Dersaadet İran Sefir-i Kebir-i Cedidi*, **SF**, nr. 556, s.154-155.

2.1.3.84. Vasiyetname

İmzasız, *S. Rudes'in Vasiyetnamesi*, **SF**, nr.572, s.406.

2.1.3.85. Vefat Haberleri

İmzasız, *Vefeyât*, **SFSP**, nr.555, s.57; **SFSP**, nr.556, s.67; **SFSP**, nr.560, s.92; **SFSP**, nr.562, s.106; **SFSP**, nr.563, s.112; **SFSP**, nr.565, s.123; **SFSP**, nr.567, s.138; **SFSP**, nr.570, s.160; **SFSP**, nr.571, s.169; **SFSP**, nr.577, s.30; **SFSP**, nr.578, s.38; **SFSP**, nr.579, s.46; **SFSP**, nr.585, s.92; **SFSP**, nr.586, s.101; **SFSP**, nr.587, s.107; **SFSP**, nr.589, s.127; **SFSP**, nr.591, s.146; **SFSP**, nr.594, s.168; **SFSP**, nr.595, s.176; **SFSP**, nr.596, s.186; **SFSP**, nr.600, s.14; **SFSP**, nr.603, s.36; **SFSP**, nr.607, s.67; **SFSP**, nr.613, s.118-119; **SFSP**, nr.614, s.129; **SFSP**, nr.616, s.148; **SFSP**, nr.617, s.156; **SFSP**, nr.618, s.166; **SFSP**, nr.619, s.174; **SFSP**, nr.625, s.4; **SFSP**, nr.633, s.69; **SFSP**, nr. 644-645, s.158-159; **SFSP**, nr.648, s.183.

2.1.3.86. Yeraltı Kaynakları

İmzasız, *Musahabe-i Ziraiye: California'da Bağcılık-Tahte-l-arz Suları*, **SF**, nr.650, s.394-397.

İmzasız, *Kâğıthane Menba Suları Manzaraları*, **SF**, nr.583, s.162-163.

İmzasız, *Musahabe-i Sihhiye: Menba Sularının Muhafazası*, **SF**, nr.585, s.200-202.

İmzasız, *Musahabe-i Tibbiye: Maden Suları*, **SF**, nr.580, s.122-124.

2.1.3.87. Ziraat

[TOKGÖZ] Ahmet İhsan, *Musanna Haber Kısmı*, **SF**, nr.554, s.114-115.

İmzasız, *Musahabe-i Ziraiye: California'da Bağcılık-Taht-el Arz Suları*, **SF**, nr.650, s.394-397.

İmzasız, *Arıcılık-2-*, **SF**, nr.568, s.346-347.

İmzasız, *Arıcılık-3-*, **SF**, nr.569, s.362.

İmzasız, *Öteden Beriden*, **SF**, nr.578, s.90-93.

İmzasız, *Demirin Nebatata Tesiri*, **SF**, nr.588, s.247-248.

İmzasız, *Musahabe-i Ticariye: Kahve Ziraat ve Ticareti*, **SF**, nr.617, s.293-298.

İmzasız, *Musahabe-i Ziraiye*, **SF**, nr.628, s.52-54.

İmzasız, *Musahabe-i Ziraiye: Arazinin Tezyid-i Bereketi*, **SF**, nr.574, s.23-24.

İmzasız, *Musahabe-i Ziraiye: Arıcılık-2*, **SF**, nr.567, s.331-334.

Mahmut Sadık, *Musahabe-i Sıhhiye: Otlar*, **SF**, nr.609, s.166-168.

İmzasız, *Musahabe-i Ziraiye: Çekirgeler*, **SF**, nr.611, s.199-201.

İmzasız, *Musahabe-i Ziraiye: Dolulara Karşı*, **SF**, nr.625, s.9-10.

İmzasız, *Musahabe-i Ziraiye: Kuş Yuvaları*, **SF**, nr.591, s.299-301.

İmzasız, *Musahabe-i Ziraiye: Meyvesiz Ağaçların Budanması*, **SF**, nr.581, s.141-142.

İmzasız, *Musahabe-i Ziraiye: Öküzlerin Ziraate Hizmeti*, **SF**, nr.575, s.44-46.

İmzasız, *Musahabe-i Ziraiye: Sığırın Sanayie Hizmeti*, **SF**, nr.583, s.171-174.

İmzasız, *Musahabe-i Ziraiye: Süt, Terayağı, Peynir*, **SF**, nr.578, s.83-84.

İmzasız, *Musahabe-i Ziraiye: Terayağı İmali*, **SF**, nr. 557, s. 164-167.

İmzasız, *Musahabe-i Ziraiye: Toprak Ve Mikroplar*, **SF**, nr.568, s.338-339.

İmzasız, *Musahabe-i Ziraiye: Yulaf*, **SF**, nr.614, s.248-250.

İmzasız, *Musahabe-i Ziraiye: Ziraat Makineleri*, **SF**, nr.644-645, s.314-315.

İmzasız, *Musahabe-i Ziraiye: Ziraat Nokta-i Nazarından Sibiryaya*, **SF**, nr.566, s.306-307.

İmzasız, *Musahabe-i Ziraiye: Ziraat Nümune Çiftlikleri*, **SF**, nr.610, s.180-183.

İmzasız, *Öteden Beriden*, **SF**, nr.578, s.90-93.

İmzasız, *Öteden Beriden*, **SF**, nr.583, s.168-170.

İmzasız, *Resimlerimiz: Arazinin Sıkı ...*, **SF**, nr.588, s.244-245.

İmzasız, *Resimlerimiz: Muz Ziraati*, **SF**, nr.643, s.301.

Mahmut Sadık, *Küçük Ansiklopedi: Ziraat*, **SF**, nr.573, s.7-8.

Mahmut Sadık, *Musahabe-i Sıhhiye: Kömür Şekeri*, **SF**, nr. 575, s. 38-39.

Mahmut Sadık, *Musahabe-i Ziraiye*, **SF**, nr.561, s.229-231.

Mahmut Sadık, *Musahabe-i Ziraiye: Amerika Meyve Bahçeleri*, **SF**, nr. 586, s. 219-222.

Mahmut Sadık, *Musahabe-i Ziraiye: Kahve Ziraati*, **SF**, nr.596, s.366-368.

Mahmut Sadık, *Musahabe-i Ziraiye: Münavebe-i Mezra Usulü*, **SF**, nr.594, s.334-335.

Mehmet Cavit, *Şekercilik ve Şeker Buhranı*, **SF**, nr.561, s.236-238.

Safvet Suat, *Arıcılık-4: Oğul Çıkarma*, **SF**, nr.570, s.374-377.

Safvet Suat, *Musahabe-i Ziraiye: Amerika'da Sığır Ticareti*, **SF**, nr.577, s.69-71.

Safvet Suat, *Musahabe-i Ziraiye: Arıcılık- Kovanlığın İdaresi-Arıcılık- Kovanlığın İdaresi-2-* **SF**, nr.573, s.10-14; **SF**, nr.574, s.26-30.

Safvet Suat, *Musahabe-i Ziraiye: Arıcılık ve Bal*, **SF**, nr.563, s.261-264.

2.1.3.88. Ziyaret

E.A, *Haşmetlü Almanya İmparatoru Wilhelm Hazretleri Mahdumlarının Dersaadet'e Muvasalaları*, **SF**, nr.624, s.402-406.

2.2. İlan ve Reklamlar

2.2.1. Doktor ve Muayenehane İlan ve Reklamları

Doktor Mazhar Hüsnü: (Kalp, mide, ciğer ve sinir hastalıkları mütehassısı olan Dr.

Mazhar Bey'in muayenehane reklamı. Muayenehanenin cuma ve pazar günleri dışında açık olduğu belirtilmiştir muayenehanenin. Müzmin mide ve mesane hastalıklarını kısa sürede kendine has metotlarla tedavi ettiği belirtilmiştir.), **SFSP**, nr.549, s.19; **SFSP**, nr.550, s.26; **SFSP**, nr.551, s.31; **SFSP**, nr.552, s.38; **SFSP**, nr.563, s.116; **SFSP**, nr.567, s.141; **SFSP**, nr.569, s.154.

Muayenehane-i Tibbi: (Dâhiliye Uzmanı Operatör Nazım Şerafettin Beyefendi'nin Bahçekapısı Karakolhanesi karşısındaki muayenehanesinin reklamıdır.), **SFSP**, nr.550, s.26; **SFSP**, nr.553, s.43; **SFSP**, nr.554, s.51; **SFSP**, nr.557, s.73; **SFSP**, nr.563, s.116.

Bir Harika-i Fenniye: (Verem mikroplarının itlâfi noktasında uzman olan Mösyö Kiyozeb Bandiyera ile ilgili bir ilandır.), **SFSP**, nr.554, s.49.

Fenn-i Valâde ve İmrâz-ı Nisvan-ı Mütehassısı: (Mekteb-i Fünun-ı Tıbbiye-i

Şahane'den neşat ile Almanya ve Avusturya darülfünunlarından dahi diploma ahzetmiş bulunan Dr. Ömer Paşa'nın muayenehane reklamı.), **SFSP**, nr.553, s.43; **SFSP**, nr.554, s.51; **SFSP**, nr.557, s.73; **SFSP**, nr.560, s.94; **SFSP**, nr.561, s.101; **SFSP**, nr.562, s.108; **SFSP**, nr.563, s.114; **SFSP**, nr.564, s.120; **SFSP**, nr.566, s.134; **SFSP**, nr.567, s.142; **SFSP**, nr.568, s.148; **SFSP**, nr.569, s.156; **SFSP**, nr.570, s.164; **SFSP**, nr.571, s.174; **SFSP**, nr.572, s.184; **SFSP**, nr.580, s.56; **SFSP**, nr.581, s.63; **SFSP**, nr.582, s.72; **SFSP**, nr.583, s.77; **SFSP**, nr.584, s.88; **SFSP**, nr.588, s.120; **SFSP**, nr.589, s.129; **SFSP**, nr.591, s.148; **SFSP**, nr.599, s.8; **SFSP**, nr.600, s.16; **SFSP**, nr.601, s.22; **SFSP**, nr.602, s.28; **SFSP**, nr.603, s.40; **SFSP**, nr.604, s.48; **SFSP**, nr.605, s.56; **SFSP**, nr.606, s.64; **SFSP**, nr.607, s.72; **SFSP**, nr.608, s.80; **SFSP**, nr.609, s.88; **SFSP**, nr.611, s.106; **SFSP**, nr.612, s.112; **SFSP**, nr.613, s.120; **SFSP**, nr.616, s.152; **SFSP**, nr.619, s.177; **SFSP**, nr.620, s.185; **SFSP**, nr.621, s.195;

SFSP, nr.622, s.202; **SFSP**, nr.625, s.6; **SFSP**, nr.626, s.14; **SFSP**, nr.627, s.22; **SFSP**, nr.628, s.29; **SFSP**, nr.629, s.37; **SFSP**, nr.630, s.45; **SFSP**, nr.631, s.55; **SFSP**, nr.632, s.60; **SFSP**, nr.633, s.70; **SFSP**, nr.635, s.86; **SFSP**, nr.644-645. (Sayfa Numarası Verilmemiş)

Doktor Halit Şazi: Diş Tabibi, **SFSP**, nr.576, s.25; **SFSP**, nr.577, s.31; **SFSP**, nr.591, s.150; **SFSP**, nr.595, s.177; **SFSP**, nr.596, s.187; **SFSP**, nr.597, s.198; **SFSP**, nr.598, s.205.

Bakteriyolog Doktor Ferit İbrahim, **SFSP**, nr.580, s.56; **SFSP**, nr.581, s.63; **SFSP**, nr.582, s.72; **SFSP**, nr.583, s.77; **SFSP**, nr.584, s.88; **SFSP**, nr.591, s.150; **SFSP**, nr.595, s.177; **SFSP**, nr.596, s.187; **SFSP**, nr.597, s.198; **SFSP**, nr.598, s.205; **SFSP**, nr.599, s.6; **SFSP**, nr.600, s.14; **SFSP**, nr.601, s.21; **SFSP**, nr.602, s.30; **SFSP**, nr.603, s.38; **SFSP**, nr.604, s.46.

Eczahane-i İbrahim Nazif ve Doktor Bafralı Yanko Bey, **SF**, nr.596, s.371; **SF**, nr.597, s.387; **SF**, nr.600, s.31; **SF**, nr.601, s.48; **SFSP**, nr.632, s.59.

Agop Balbanyan, Muzafferiye Hastanesiyle İnan Mektebi Dişçisi, Diş Tabibi: **SFSP**, nr.607, s.69; **SFSP**, nr.608, s.77; **SFSP**, nr.609, s.85; **SFSP**, nr.610, s.94; **SFSP**, nr.611, s.103.

Iztut, Diş Tabibi: **SFSP**, nr.612, s.114; **SFSP**, nr.614, s.132; **SFSP**, nr.615, s.141.

Diş Tedavihanesi: (Her nevi diş hastalıkları, diş etlerine arız olan hastalıkları ve ağız kokuları tedavi olunur. Galata'da tramvay yolunda büyük ayineliğin karşısında, numara 11.), **SFSP**, nr.612, s.114; **SFSP**, nr.614, s.132; **SFSP**, nr.615, s.141; **SFSP**, nr.616, s.150; **SFSP**, nr.617, s.159; **SFSP**, nr.618, s.168; **SFSP**, nr.619, s.176; **SFSP**, nr.620, s.186; **SFSP**, nr.621, s.194; **SFSP**, nr.625, s.8.

Dişçi Ömer Lütfi: (Sunî diş imali, her nevi diş hastalıkları, ağrısız diş çıkarmak hususunda itina ve dikkat olunarak müdavat-ı lazime icra olunur.), **SFSP**, nr.614, s.132; **SFSP**, nr.615, s.141; **SFSP**, nr.616, s.150.

Nakl-i Mekân: Veznecilerde Acemoğlu Sokağı'nda Dişçi Ömer Lütfi: **SFSP**, nr.617, s.159; **SFSP**, nr.618, s.168; **SFSP**, nr.619, s.176; **SFSP**, nr.620, s.186;

SFSP, nr.621, s.194; **SFSP**, nr.625, s.7; **SFSP**, nr.626, s.15; **SFSP**, nr.627, s.23; **SFSP**, nr.628, s.31; **SFSP**, nr.629, s.39; **SFSP**, nr.630, s.48.

Doktor Eşref Ruşen: (Her türlü deri, frengi, bel soğukluğu vesair zührevi hastalıklar mütehasısıdır.), **SFSP**, nr.630, s.47; **SFSP**, nr.644-645. (Sayfa numarası verilmemiştir.)

Doktor Celaleddin Muhtar: (Cildiye mütehasısı, İstanbul'da Cağaloğlu'nda İran Sefarethanesi karibinde Şeref Efendi Sokağı'ndaki 18 numaralı hanesinde hasta kabul eder.), **SFSP**, nr.638, s.112; **SFSP**, nr.639, s.120; **SFSP**, nr.640, s.128; **SFSP**, nr.641, s.134; **SFSP**, nr.643, s.152.

Operatör Doktor Nazım Hamdi - Daire-i Belediye Operatörü: **SFSP**, nr.642, s.144.

2.2.2. İlaç Reklamları

Romatizma ve Sızının İlacı Bulundu: (Vücuda kan yapan bir ilaç olduğu belirtilmiştir. Romatizmayı ve sızıyı Lamo'nun Kan Yapıcı Banyo İlacı'nın tedavi ettiği söylenmiştir.), **SFSP**, nr.547, s.5; **SFSP**, nr.550, s.25.

Fosfatın Faliyer: (İlaç, çocukları beslemek ve büyüdüklerinde de sıhhatlerini temin etmek için çocuklara altı aylık iken başlanır yedirilmeye. Çocukların bunu iştahla yedikleri belirtilmiştir.), **SFSP**, nr.547, s.6; **SFSP**, nr.554, s.49; **SFSP**, nr.556, s.68; **SFSP**, nr.560, s.94; **SFSP**, nr.562, s.108; **SFSP**, nr.563, s.116; **SFSP**, nr.565, s.125; **SFSP**, nr.567, s.140; **SFSP**, nr.568, s.147; **SFSP**, nr.570, s.163; **SFSP**, nr.591, s.149; **SFSP**, nr.599, s.7; **SFSP**, nr.606, s.63; **SFSP**, nr.607, s.71; **SFSP**, nr.608, s.79; **SFSP**, nr.609, s.87; **SFSP**, nr.611, s.105; **SFSP**, nr.612, s.111; **SFSP**, nr.613, s.121; **SFSP**, nr.616, s.151; **SFSP**, nr.617, s.160; **SFSP**, nr.640, s.125.

Damla Romatizma: (Doktor Lavelli'nin iksiri ile romatizmadan kurtulmanın mümkün olduğu duyurulmuştur.), **SFSP**, nr.547, s.5; **SFSP**, nr.548, s.13; **SFSP**, nr.549, s.19; **SFSP**, nr.550, s.25; **SFSP**, nr.552, s.37.

Aynen Varaka: (Özellikle basur tedavisi için Doktor Frank'ın "Sıhhat Hapları" tavsiye edilmekte, kısa zamanda tesirini gösterdiği belirtilmektedir.), **SFSP**, nr.548, s.12.

Kansızlığın Mağlubiyeti: (Kansızlık hastalığı ve tedavisinde kullanılan ilaçlar hakkında bilgiler verilmiştir.), **SFSP**, nr.548, s.12; **SFSP**, nr.560, s.94; **SFSP**, nr.571, s.170; **SFSP**, nr.585, s.94; **SFSP**, nr.612, s.111; **SFSP**, nr.613, s.121; **SFSP**, nr.616, s.151; **SFSP**, nr.617, s.160; **SFSP**, nr.618, s.166; **SFSP**, nr.620, s.183.

Kansızlık: (Birçok hastalığın sebebinin kansızlık olduğu belirtilmiş ve ilacını ise Dr. Rabyoto tarafından bulunduğu duyurulmuştur. Çeliği bazı ilaçlarla karıştırarak bu hastalığı tedavi ettiği belirtilmiştir. Draje Rabyoto, Rabyoto'nun Hapları, Eliksir-i Rabyoto gibi isimlerle satılmakta olduğu açıklanmıştır. Fransa darülfünununda mükâfat aldığı da belirtilmiştir.), **SFSP**, nr.550, s.25; **SFSP**, nr.553, s.44; **SFSP**, nr.556, s.68; **SFSP**, nr.567, s.141; **SFSP**, nr.569, s.154; **SFSP**, nr.572, s.182; **SFSP**, nr.606, s.61; **SFSP**, nr.621, s.192; **SFSP**, nr.632, s.61; **SFSP**, nr.633, s.69; **SFSP**, nr.636, s.94; **SFSP**, nr.637, s.102; **SFSP**, nr.638, s.110; **SFSP**, nr.639, s.118; **SFSP**, nr.640, s.126; **SFSP**, nr.641, s.133; **SFSP**, nr.642, s.143; **SFSP**, nr.643, s.150; **SFSP**, nr.644-645, s.160; **SFSP**, nr.646, s.169; **SFSP**, nr.647, s.176; **SFSP**, nr.648, s.186; **SFSP**, nr.649, s.192; **SFSP**, nr.650, s.200.

Sinirden Muztarip Olanlar Okusun: (Sara, el titremesi gibi rahatsızlıkları ve her türlü sinir hastalıklarını tedavi eden “Vale Riyanat de Amonyak” adlı ilacın reklamı.), **SFSP**, nr.548, s.14; **SFSP**, nr.607, s.69; **SFSP**, nr.608, s.77; **SFSP**, nr.609, s.85; **SFSP**, nr.610, s.94; **SFSP**, nr.614, s.130; **SFSP**, nr.615, s.139; **SFSP**, nr.630, s.47; **SFSP**, nr.644-645. (Sayfa numarası verilmemiş)

Cilt Hastalıklarına Duçar Olanlara: (Cilt hastalıklarından muztarip olanlara dair faydalı bir ilaç olan “Guyot Katranı”na dair bilgi verilmiştir. Boyunda, yüzde, vücudun sair yerlerindeki kan çıbanlarına, sivilcelere iyi geldiği duyurulmuştur. Ve bunun her eczanede bulunduğu da söylenmiştir okura.), **SFSP**, nr.548, s.13; **SFSP**, nr.551, s.31; **SFSP**, nr.556, s.69; **SFSP**, nr.559, s.86; **SFSP**, nr.562, s.107; **SFSP**, nr.564, s.119; **SFSP**, nr.567, s.139; **SFSP**, nr.570, s.162; **SFSP**, nr.600, s.16; **SFSP**, nr.601,

s.22; **SFSP**, nr.602, s.28; **SFSP**, nr.603, s.40; **SFSP**, nr.604, s.48; **SFSP**, nr.605, s.56; **SFSP**, nr.606, s.64; **SFSP**, nr.607, s.72; **SFSP**, nr.608, s.80; **SFSP**, nr.609, s.88; **SFSP**, nr.619, s.177; **SFSP**, nr.620, s.185; **SFSP**, nr.626, s.14; **SFSP**, nr.627, s.22; **SFSP**, nr.628, s.29; **SFSP**, nr.629, s.37; **SFSP**, nr.630, s.45; **SFSP**, nr.631, s.55; **SFSP**, nr.632, s.60.

Bel Soğukluğunun En Son İlacı ve Bel Soğukluğu: (Bel soğukluğu hastalığının tedavi edilmez ise kötü sonuçlar doğuracağı belirtilmiş ve özellikle o kişinin zürriyetinden mahrum kalacağı vurgulanmıştır. ve bu hastalığa iyi gelen ilacın ismi belirtilmiştir.), **SFSP**, nr.548, s.13; **SFSP**, nr.622, s.204; **SFSP**, nr.625, s.7; **SFSP**, nr.626, s.15; **SFSP**, nr.627, s.23; **SFSP**, nr.628, s.31; **SFSP**, nr.629, s.39; **SFSP**, nr.630, s.48.

Seyyah Bir Tacirin İfadesi,(Mektubu): (Nefes darlığı, boğaz gıcıklanması, öksürük, iştahsızlık, halsizlik yaşayan bir seyyah tacir, Servet-i Fünûn sayfalarında gördüğü ‘Guyot Katranı’ reklamını görüp kullandığını ve çok faydasını gördüğünü minnet duygularıyla dergiye bir mektupla bildirmiştir ve bu şükran-nameyi dergide yayınlamalarını istirham etmiştir.), **SFSP**, nr.549, s.19; **SFSP**, nr.552, s.37; **SFSP**, nr.554, s.50; **SFSP**, nr.561, s.100; **SFSP**, nr.565, s.124; **SFSP**, nr.569, s.153; **SFSP**, nr.572, s.181.

Bir Damla Suyun Mikroskopla Görünüşü: (Vefatından bir gün sonra bir veremlinin ciğerlerinden çıkarılan su damlalarına mikroskop aletiyle bakıldığında görülen mikroplar resmedilmiştir. Guyot Katranı’nın (Goudron Guyot) suda olsun, ciğerde olsun bu mikropları öldürdüğü belirtilmiştir.), **SFSP**, nr.550, s.26; **SFSP**, nr.553, s.43; **SFSP**, nr.557, s.73; **SFSP**, nr.560, s.93; **SFSP**, nr.563, s.113; **SFSP**, nr.566, s.131; **SFSP**, nr.568, s.146; **SFSP**, nr.571, s.171; **SFSP**, nr.588, s.120; **SFSP**, nr.589, s.129; **SFSP**, nr.591, s.148; **SFSP**, nr.599, s.8; **SFSP**, nr.611, s.106; **SFSP**, nr.612, s.112; **SFSP**, nr.613, s.120; **SFSP**, nr.616, s.152; **SFSP**, nr.621, s.195; **SFSP**, nr.622, s.202.

Sinir Hastalıklarının En Müessir İlacı: (Sinir hastalıklarının sebepleri sıralanmıştır. Paris’in ünlü profesörlerinden olan Proniye, bu hastalığı tedavi ettiği belirtilmiştir, yeni yöntem ve ilaçlarla. Ve ilacın ismi de “Niyorozin

Proniye” olarak zikredilmiştir. Dersaadet’teki ve taşradaki eczanelerden temin edilebileceği de belirtilmiştir.), **SFSP**, nr.554, s.49; **SFSP**, nr.556, s.69; **SFSP**, nr.557, s.73; **SFSP**, nr.559, s.86; **SFSP**, nr.625, s.6; **SFSP**, nr.630, s.46; **SFSP**, nr.631, s.56; **SFSP**, nr.644-645. (Sayfa numarası verilmemiş)

Viyal Şurubu: Vücuda fevkalade kuvvet ve dizlere derman verdiği söylenen bu ilaç, kansızlığa, sarılığa, iştahsızlığa deva olduğu belirtilmiştir. Dersaadet’te ve taşrada bulunan eczanelerde bulunduğu duyurulmuştur.), **SFSP**, nr.556, s.68; **SFSP**, nr.557, s.72; **SFSP**, nr.568, s.146; **SFSP**, nr.569, s.153; **SFSP**, nr.570, s.162; **SFSP**, nr.571, s.171; **SFSP**, nr.572, s.181; **SFSP**, nr.588, s.120; **SFSP**, nr.589, s.129; **SFSP**, nr.591, s.148; **SFSP**, nr.599, s.8; **SFSP**, nr.600, s.16; **SFSP**, nr.601, s.22; **SFSP**, nr.602, s.28; **SFSP**, nr.603, s.40; **SFSP**, nr.604, s.48; **SFSP**, nr.605, s.56; **SFSP**, nr.606, s.64; **SFSP**, nr.607, s.72; **SFSP**, nr.608, s.80; **SFSP**, nr.609, s.88; **SFSP**, nr.611, s.106; **SFSP**, nr.612, s.112; **SFSP**, nr.613, s.120; **SFSP**, nr.616, s.152; **SFSP**, nr.619, s.177; **SFSP**, nr.620, s.185; **SFSP**, nr.621, s.195; **SFSP**, nr.622, s.202; **SFSP**, nr.643, s.149; **SFSP**, nr.644-645, s.160; **SFSP**, nr.646, s.169; **SFSP**, nr.647, s.176; **SFSP**, nr.648, s.186; **SFSP**, nr.649, s.192; **SFSP**, nr.650, s.200.

Vereme Karşı Müdavat-ı Cedide: (Prof. Bandiyera’nın vereme karşı bulduğu ilacın tanıtımı yapılmıştır. Verem mikrobunun sebep olduğu durumlarda kullanılacak tedavi belirtilmiştir sonraki diğer sayı ve sayfalarda. Yine Prof. J. Bandiyera tarafından yapılmaktadır.), **SFSP**, nr.556, s.68; **SFSP**, nr.557, s.73; **SFSP**, nr.558, s.80.

Doktor Mahe’nin Mektubu: (Doktor Mahe, kansız çocuklara, hastalıktan henüz kalkmış diğer kişilere, zayıf kalmışlara, halsizliğe, vereme duçar olacak seviyeye gelmiş nahif durumda olanlara “Norry Şurubu”nun iyi geldiğini söylemiş ve bu şurubu tavsiye etmiştir.), **SFSP**, nr.554, s.51; **SFSP**, nr.562, s.108; **SFSP**, nr.565, s.126; **SFSP**, nr.577, s.31; **SFSP**, nr.611, s.105; **SFSP**, nr.621, s.193; **SFSP**, nr.622, s.203; **SFSP**, nr.625, s.5; **SFSP**, nr.626, s.13.

Fakardem: (Benizsizlik, dermansızlık, kansızlık ve benzeri hastalıklara iyi geldiği söylenen “Fakardem” adlı ilacın tanıtımı yapılmaktadır.), **SFSP**, nr.554, s.51; **SFSP**, nr.557, s.72; **SFSP**, nr.561, s.101; **SFSP**, nr.564, s.120; **SFSP**, nr.568, s.148; **SFSP**, nr.570, s.161; **SFSP**, nr.572, s.182; **SFSP**, nr.591, s.150; **SFSP**, nr.611, s.105; **SFSP**, nr.619, s.175; **SFSP**, nr.620, s.184; **SFSP**, nr.625, s.5; **SFSP**, nr.627, s.21; **SFSP**, nr.628, s.28.

Rabyoto'nun İksir ve Şekerleri: (Çelikli eczanelerinde bulunabileceği söyleniyor.), **SFSP**, nr.554, s.51; **SFSP**, nr.557, s.72; **SFSP**, nr.561, s.101; **SFSP**, nr.564, s.120; **SFSP**, nr.568, s.148; **SFSP**, nr.570, s.161; **SFSP**, nr.572, s.182; **SFSP**, nr.591, s.150; **SFSP**, nr.611, s.105; **SFSP**, nr.619, s.175; **SFSP**, nr.620, s.184; **SFSP**, nr.625, s.5; **SFSP**, nr.627, s.21; **SFSP**, nr.628, s.28.

Bahtiyar Valide: (Annelerin sağlıklı çocuklar yetiştirmek için, çocuklarının sağlıklarını uzun süreli korumak için, onlara, çocuklara “Fosfatın Faliyer”den yedirmelerini tavsiye ediyor. Dersaadet’te ve taşrada eczanelerde bulunduğunu da belirtiyor.), **SFSP**, nr.557, s.72; **SFSP**, nr.559, s.82; **SFSP**, nr.572, s.183; **SFSP**, nr.600, s.15; **SFSP**, nr.601, s.23; **SFSP**, nr.602, s.29; **SFSP**, nr.603, s.39; **SFSP**, nr.604, s.47; **SFSP**, nr.605, s.55; **SFSP**, nr.636, s.95; **SFSP**, nr.637, s.101; **SFSP**, nr.638, s.111; **SFSP**, nr.639, s.119; **SFSP**, nr.640, s.127; **SFSP**, nr.641, s.135; **SFSP**, nr.642, s.141; **SFSP**, nr.643, s.151; **SFSP**, nr.644-645, s.161; **SFSP**, nr.646, s.168; **SFSP**, nr.647, s.174.

Damlalılara Müjde: (Doktor Lavel’in daha önce bahsedilen ilacına binaen, damla hastalarının dergiye gönderdiği teşekkür-name niteliğinde bir reklam yazısı.), **SFSP**, nr.559, s.85; **SFSP**, nr.563, s.114; **SFSP**, nr.567, s.141; **SFSP**, nr.609, s.85.

Şayan-ı Hayret Bir İlaç: (Kanı temizlemek ve vücudu kuvvetlendirmek için “Norry Şurubu” önerilmektedir.), **SFSP**, nr.560, s.94; **SFSP**, nr.564, s.120; **SFSP**, nr.570, s.161; **SFSP**, nr.591, s.150; **SFSP**, nr.618, s.166.

Çocuğum Ne Yesin: (Çocuklarının sağlığı için annelerin çocuklarına, özellikle altı ayı

geçtikten sonra 'Fosfatın Faliyer' yedirmeleri gerektiği, yedirdikleri belirtilmiştir.), **SFSP**, nr.561, s.101; **SFSP**, nr.563, s.114; **SFSP**, nr.564, s.120; **SFSP**, nr.566, s.133; **SFSP**, nr.569, s.155; **SFSP**, nr.571, s.173; **SFSP**, nr.630, s.46; **SFSP**, nr.631, s.56; **SFSP**, nr.644-645. (Sayfa Numarası Verilmemiş)

İnsan Nasıl Kuvvet Kesbeder: (Kanı temizlemek ve vücudu kuvvetlendirmek için, kansızlık, benizsizlik vs. için iyot, balık yağı ile birlikte iyot alınabileceği duyurulmuştur. Ayrıca 'Norry Şarabı' da yine burada reklamı farklı açılardan yapılan bir ilaç olarak karşımıza çıkmıştır.), **SFSP**, nr.561, s.101; **SFSP**, nr.566, s.130; **SFSP**, nr.619, s.175; **SFSP**, nr.620, s.184.

Norry Şurubu: (Kuvvet verir, kanı temizler gibi cümlelerle tanıtılan bir ilaçtır.),

SFSP, nr.563, s.114; **SFSP**, nr.567, s.142; **SFSP**, nr.569, s.154; **SFSP**, nr.571, s.170; **SFSP**, nr.606, s.62; **SFSP**, nr.607, s.70; **SFSP**, nr.608, s.78; **SFSP**, nr.609, s.84; **SFSP**, nr.610, s.95; **SFSP**, nr.612, s.111; **SFSP**, nr.613, s.121; **SFSP**, nr.616, s.151; **SFSP**, nr.617, s.160; **SFSP**, nr.621, s.193; **SFSP**, nr.622, s.203; **SFSP**, nr.626, s.13; **SFSP**, nr.630, s.46; **SFSP**, nr.631, s.56; **SFSP**, nr.644-645. (Sayfa numarası verilmemiş)

Hastalıktan Kalkanlara Zayıflara: (Zayıf vücutlular ve kansız çocuklara, çabuk hasta olanlara iyi geldiği söylenen Norry Şurubu tanıtılmıştır.), **SFSP**, nr.563, s.116; **SFSP**, nr.584, s.85; **SFSP**, nr.610, s.94; **SFSP**, nr.632, s.61; **SFSP**, nr.635, s.86; **SFSP**, nr.636, s.94; **SFSP**, nr.637, s.102; **SFSP**, nr.638, s.110; **SFSP**, nr.639, s.118; **SFSP**, nr.640, s.126; **SFSP**, nr.641, s.133; **SFSP**, nr.642, s.143; **SFSP**, nr.643, s.150; **SFSP**, nr.644-645, s.160; **SFSP**, nr.646, s.169; **SFSP**, nr.647, s.176; **SFSP**, nr.648, s.186; **SFSP**, nr.649, s.192; **SFSP**, nr.650, s.200.

Sihhat Şurubu: Rapor Sureti, **SFSP**, nr.600, s.14; **SFSP**, nr.601, s.21; **SFSP**, nr.602, s.30; **SFSP**, nr.603, s.38; **SFSP**, nr.604, s.46; **SFSP**, nr.606, s.62; **SFSP**, nr.607, s.70; **SFSP**, nr.608, s.78; **SFSP**, nr.609, s.84; **SFSP**, nr.610, s.95.

Santal Klan: (Eski ve yeni bel soğukluğunun ve benzer hastalıkların günde 8-12 hap ile birkaç günde tedavi edildiği söylenmiştir.), **SFSP**, nr.611, s.105; **SFSP**, nr.612, s.111; **SFSP**, nr.613, s.121; **SFSP**, nr.616, s.151; **SFSP**,

nr.617, s.160; **SFSP**, nr.630, s.46; **SFSP**, nr.631, s.56; **SFSP**, nr.644-645 (Sayfa Numarası Verilmemiş); **SFSP**, nr.649, s.191; **SFSP**, nr.650, s.199.

Dakik Doktor Ziya: (Meme emmekte olan çocuklarımızı ishal ve tehlikeli hastalıklara duçar etmemek ve sıhhat üzere çocuk büyötmek arzu eden anne ve babalar çocuklarına “Dakik Doktor Ziya” nam-ı gıdayı yedirmesini tavsiye ederiz. Farine Drzia, ibaresiyle reklamı yapılan bir ilaçtır.), **SFSP**, nr.630, s.47; **SFSP**, nr.633, s.69; **SFSP**, nr.635, s.86; **SFSP**, nr.636, s.94; **SFSP**, nr.637, s.102; **SFSP**, nr.638, s.110; **SFSP**, nr.639, s.118; **SFSP**, nr.640, s.126; **SFSP**, nr.641, s.133; **SFSP**, nr.642, s.143; **SFSP**, nr.643, s.150; **SFSP**, nr.644-645, s.160; **SFSP**, nr.646, s.169; **SFSP**, nr.647, s.176; **SFSP**, nr.648, s.186; **SFSP**, nr.649, s.192; **SFSP**, nr.650, s.200.

Okumadan Geçmeyiniz, **SFSP**, nr.630, s.47; **SFSP**, nr.642, s.140; **SFSP**, nr.643, s.150; **SFSP**, nr.644-645, s.160; **SFSP**, nr.646, s.169; **SFSP**, nr.647, s.176; **SFSP**, nr.648, s.186; **SFSP**, nr.649, s.192; **SFSP**, nr.650, s.200.

Odol: (1900 senesi sergisi münasebetiyle Paris’te vuku bulan “Dişçiler Kongresi’nde” bugüne kadar mevki-i ticarete çıkarılan diş ilaçları meyânında (Odol) birinciliği ihraz eylemiş ve bundan daha mükemmel bir diş ilacı olamayacağı teslim kılınmıştır.), **SF**, nr.638, s.224; **SF**, nr.639, s.240; **SF**, nr.640, s.256; **SF**, nr.641, s.272; **SF**, nr.642, s.288; **SF**, nr.643, s.304; **SF**, nr.644-645, s.328; **SF**, nr.646, s.344; **SF**, nr.647, s.360; **SF**, nr.648, s.375; **SF**, nr.349, s.392.

Karaciğer Sancuları, **SFSP**, nr.644-645, s.159; **SFSP**, nr.646, s.167; **SFSP**, nr.647, s.175;

Bir Seyyar Tacirin Hikâyesi, **SFSP**, nr.644-645, s.159; **SFSP**, nr.646, s.167; **SFSP**, nr.647, s.175; **SFSP**, nr.648, s.185; **SFSP**, nr.649, s.193; **SFSP**, nr.650, s.201.

Yürek Çarpıntısı, **SFSP**, nr.648, s.185; **SFSP**, nr.649, s.193.

Baygınlık, **SFSP**, nr.650, s.201.

2.2.3. İşyeri, Ticarethane, Mağaza, Fabrika İlan ve Reklamları

Singer Dikiş Makineleri: (Singer'in resimli reklamı. Zat-ı Hazret-i Şehriyari'nin dikiş makineleri müteahhiti, C. Nayidlinger: Singer dikiş makinelerinin en iyi maddeden yapıldığı belirtilmiştir ve dünyanın her tarafında terzilerin, kunduracıların vs. bu marka dikiş makinelerini kullandıkları belirtilmiştir.), **SFSP**, nr.547, s.4; **SFSP**, nr.548, s.11; **SFSP**, nr.549, s.18; **SFSP**, nr.550, s.24; **SFSP**, nr.551, s.30; **SFSP**, nr.552, **SFSP**, nr.564, s.119, s.36; **SFSP**, nr.553, s.42; **SFSP**, nr.554, s.50; **SFSP**, nr.556, s.69; **SFSP**, nr.558, s.80; **SFSP**, nr.559, s.86; **SFSP**, nr.560, s.93; **SFSP**, nr.561, s.100; **SFSP**, nr.562, s.107; **SFSP**, nr.563, s.113; **SFSP**, nr.565, s.124; **SFSP**, nr.566, s.131; **SFSP**, nr.567, s.139; **SFSP**, nr.568, s.146; **SFSP**, nr.569, s.153; **SFSP**, nr.570, s.162; **SFSP**, nr.571, s.171; **SFSP**, nr.572, s.181; **SFSP**, nr.588, s.120; **SFSP**, nr.589, s.129; **SFSP**, nr.591, s.148; **SFSP**, nr.599, s.8; **SFSP**, nr.600, s.16; **SFSP**, nr.601, s.22; **SFSP**, nr.602, s.28; **SFSP**, nr.603, s.40; **SFSP**, nr.604, s.48; **SFSP**, nr.605, s.56; **SFSP**, nr.606, s.64; **SFSP**, nr.607, s.72; **SFSP**, nr.608, s.80; **SFSP**, nr.609, s.88; **SFSP**, nr.611, s.106; **SFSP**, nr.612, s.112; **SFSP**, nr.613, s.120; **SFSP**, nr.616, s.152; **SFSP**, nr.619, s.177; **SFSP**, nr.620, s.185; **SFSP**, nr.621, s.195; **SFSP**, nr.622, s.202; **SFSP**, nr.625, s.6; **SFSP**, nr.626, s.14; **SFSP**, nr.627, s.22; **SFSP**, nr.628, s.29; **SFSP**, nr.629, s.37; **SFSP**, nr.630, s.45; **SFSP**, nr.631, s.55; **SFSP**, nr.632, s.60; **SFSP**, nr.633, s.70; **SFSP**, nr.634, s.78; **SFSP**, nr.635, s.87; **SFSP**, nr.636, s.95; **SFSP**, nr.637, s.101; **SFSP**, nr.638, s.111; **SFSP**, nr.639, s.119; **SFSP**, nr.640, s.127; **SFSP**, nr.641, s.135; **SFSP**, nr.642, s.141; **SFSP**, nr.643, s.151; **SFSP**, nr.644-645, s.161; **SFSP**, nr.646, s.168; **SFSP**, nr.647, s.175; **SFSP**, nr.648, s.185; **SFSP**, nr.649, s.193; **SFSP**, nr.650, s.201.

Fotoğrafhane-i Gülistan-Kemani Ağa: (Her cinsten fotoğraf makineleri ve gramofon, musiki aletlerinin sipariş üzerine getirtildiği, taşraya da adreslere gönderildiği, ürünlerin sağlam ve dayanıklı olduğu, kırılmayacağı söylenmektedir.), **SFSP**, nr.547, s.6; **SFSP**, nr.548, s.14;

SFSP, nr.550, s.26; **SFSP**, nr.552, s.38; **SFSP**, nr.553, s.44; **SFSP**, nr.565, s.126.

Kundura Meraklılarına: (Ayaklarının sıhhat ve rahatını düşünenler için; zarif ve dayanıklı kunduralar imal eden Sirkeçizade Mehmet Tevfik Efendi'nin kundura mağazasının resimli reklamı.), **SFSP**, nr.547, s.6; **SFSP**, nr.548, s.14; **SFSP**, nr.611, s.103.

Anadolu Osmanlı Demiryolu Şirketi: (Eylülün üçüncü pazartesinde itibaren Haydarpaşa-Eskişehir kısmı hareket saatleri, oradan dönüş vakitleri, katarların numarası; yine devamında Eskişehir-Ankara kısmı, Eskişehir-Konya kısmı, Hamidiye-Adapazarı şubesi kısımlarında ve diğer kısımlardaki, güzergâhlardaki katarların hareket ve dönüş saat ve dakikalarını gösteren cetvelin ilanı. Bu cetvel, derginin son kapak sayfasında tam sayfa olarak verilmiştir.), **SFSP**, nr.549, s.20; **SFSP**, nr.566, s.132; **SFSP**, nr.574, s.12; **SFSP**, nr.575, s.20 (Bu ilan 575. sayının “*Supplement Politique*” kısmının son arka kapağında bulunmaktadır.); **SFSP**, nr.576, s.27-28; **SFSP**, nr.583, s.79-80; **SFSP**, nr.585, s.95; **SFSP**, nr.594, s.169; **SFSP**, nr.595, s.178; **SFSP**, nr.601, s.24; **SFSP**, nr.602, s.32; **SFSP**, nr.626, s.16; **SFSP**, nr.627, s.24(**SF**'nin arka kapağında); **SFSP**, nr.647, s.177.

Yaysız Kasık Bağları: (Son İcat), **SFSP**, nr.551, s.31.

Borsa- Galata Borsası: **SFSP**, nr.554, s.49; **SFSP**, nr.555, s.58; **SFSP**, nr.556, s.68; **SFSP**, nr.557, s.72; **SFSP**, nr.558, s.80; **SFSP**, nr.559, s.82; **SFSP**, nr.560, s.93; **SFSP**, nr.561, s.100; **SFSP**, nr.562, s.107; **SFSP**, nr.563, s.113; **SFSP**, nr.564, s.119; **SFSP**, nr.565, s.124; **SFSP**, nr.566, s.131; **SFSP**, nr.567, s.139; **SFSP**, nr.568, s.146; **SFSP**, nr.569, s.153; **SFSP**, nr.570, s.162; **SFSP**, nr.571, s.171; **SFSP**, nr.572, s.181; **SFSP**, nr.573, s.5; **SFSP**, nr.574, s.11; **SFSP**, nr.575, s.18; **SFSP**, nr.576, s.24; **SFSP**, nr.577, s.31; **SFSP**, nr.579, s.48; **SFSP**, nr.580, s.57; **SFSP**, nr.581, s.64; **SFSP**, nr.582, s.71; **SFSP**, nr.583, s.76; **SFSP**, nr.584, s.87; **SFSP**, nr.585, s.93; **SFSP**, nr.586, s.103; **SFSP**, nr.587, s.110; **SFSP**, nr.588, s.118; **SFSP**, nr.589, s.128; **SFSP**, nr.591, s.147; **SFSP**, nr.595, s.177; **SFSP**, nr.596, s.187; **SFSP**, nr.597, s.198; **SFSP**, nr.598, s.205; **SFSP**,

nr.599, s.6; **SFSP**, nr.600, s.14; **SFSP**, nr.601, s.21; **SFSP**, nr.602, s.30; **SFSP**, nr.603, s.38; **SFSP**, nr.604, s.46; **SFSP**, nr.605, s.54; **SFSP**, nr.606, s.62; **SFSP**, nr.607, s.70; **SFSP**, nr.608, s.78; **SFSP**, nr.609, s.84; **SFSP**, nr.610, s.95; **SFSP**, nr.611, s.103; **SFSP**, nr.612, s.110; **SFSP**, nr.613, s.119; **SFSP**, nr.614, s.130; **SFSP**, nr.615, s.139; **SFSP**, nr.616, s.148; **SFSP**, nr.617, s.157; **SFSP**, nr.618, s.167; **SFSP**, nr.619, s.174; **SFSP**, nr.620, s.183; **SFSP**, nr.621, s.192; **SFSP**, nr.622, s.201; **SFSP**, nr.625, s.5; **SFSP**, nr.626, s.13; **SFSP**, nr.627, s.22; **SFSP**, nr.628, s.29; **SFSP**, nr.629, s.37; **SFSP**, nr.630, s.45; **SFSP**, nr.631, s.55; **SFSP**, nr.632, s.60; **SFSP**, nr.633, s.70; **SFSP**, nr.634, s.78; **SFSP**, nr.635, s.87; **SFSP**, nr.636, s.95; **SFSP**, nr.637, s.101; **SFSP**, nr.638, s.111; **SFSP**, nr.639, s.119; **SFSP**, nr.640, s.127; **SFSP**, nr.641, s.135; **SFSP**, nr.642, s.141; **SFSP**, nr.643, s.151; **SFSP**, nr.644-645, s.161; **SFSP**, nr.650, s.199.

Nev-İcat Saat: (Farklı türlerde saatlerin var olduğu belirtilmiştir. Askerler ve avcılar için pusulalı saatlerin de olduğu ayrıca vurgulanmıştır. Fabrikanın İsviçre’de Cenevre’de olduğu bilgisi de verilmiştir.), **SFSP**, nr.554, s.49; **SFSP**, nr.555, s.58; **SFSP**, nr.556, s.68; **SFSP**, nr.559, s.85; **SFSP**, nr.560, s.94; **SFSP**, nr.561, s.101; **SFSP**, nr.562, s.108; **SFSP**, nr.563, s.114; **SFSP**, nr.564, s.120; **SFSP**, nr.566, s.134; **SFSP**, nr.567, s.142; **SFSP**, nr.568, s.148; **SFSP**, nr.569, s.156; **SFSP**, nr.570, s.164; **SFSP**, nr.571, s.174; **SFSP**, nr.572, s.184.

Meşhur Masion Psalty’nin(Pasaltı’nın) Mobilya Mağazası: (Amerika’da imal edilen karyola ve dolap fotoğrafı ile reklam yazısı zenginleştirilmiştir.), **SFSP**, nr.562, s.106; **SFSP**, nr.563, s.116; **SFSP**, nr.564, s.118; **SFSP**, nr.565, s.125; **SFSP**, nr.566, s.133; **SFSP**, nr.567, s.140; **SFSP**, nr.568, s.147; **SFSP**, nr.569, s.155; **SFSP**, nr.570, s.163; **SFSP**, nr.571, s.173; **SFSP**, nr.572, s.183; **SFSP**, nr.591, s.149; **SFSP**, nr.599, s.7; **SFSP**, nr.600, s.15; **SFSP**, nr.601, s.23; **SFSP**, nr.602, s.29; **SFSP**, nr.603, s.39; **SFSP**, nr.604, s.47; **SFSP**, nr.605, s.55; **SFSP**, nr.606, s.63; **SFSP**, nr.607, s.71; **SFSP**, nr.608, s.79; **SFSP**, nr.609, s.87; **SFSP**, nr.614, s.130; **SFSP**,

nr.615, s.139; **SFSP**, nr.630, s.47; **SFSP**, nr.644-645. (Sayfa numarası verilmemiş)

Keman Muallimi: Kemani Zafiraki: (Bir nota kitabı tanıtılmış ve bu nota kitabından ders almak isteyenlere keman dersi verildiği duyurulmuştur. İstanbul'da Direklerarası'nda, Veznecilerde bir meşkhane-i Osmanide, bir dükkânın adresi verilmiştir.), **SFSP**, nr.566, s.134; **SFSP**, nr.569, s.156; **SFSP**, nr.570, s.164; **SFSP**, nr.571, s.174; **SFSP**, nr.572, s.184; **SFSP**, nr.580, s.56; **SFSP**, nr.581, s.63; **SFSP**, nr.582, s.72; **SFSP**, nr.583, s.77; **SFSP**, nr.584, s.88; **SFSP**, nr.585, s.94; **SFSP**, nr.586, s.104; **SFSP**, nr.587, s.111; **SFSP**, nr.588, s.119; **SFSP**, nr.589, s.128; **SFSP**, nr.591, s.147; **SFSP**, nr.601, s.21; **SFSP**, nr.602, s.30; **SFSP**, nr.603, s.38; **SFSP**, nr.604, s.46; **SFSP**, nr.607, s.69; **SFSP**, nr.609, s.85; **SFSP**, nr.610, s.94; **SFSP**, nr.611, s.103; **SFSP**, nr.612, s.110; **SFSP**, nr.613, s.119; **SFSP**, nr.615, s.139; **SFSP**, nr.617, s.157; **SFSP**, nr.618, s.167; **SFSP**, nr.619, s.175; **SFSP**, nr.620, s.184; **SFSP**, nr.621, s.193; **SFSP**, nr.622, s.203.

Fes: (“İş Bu Feslere Müracaat Etmeksizin Başka Fes Almayınız”, ihtarıyla okurla paylaşılan bir fes reklamıdır. Farklı çeşitlerinin olduğu da belirtilmiştir. Dükkânın İstanbul'da Hamidiye Caddesi'nde olduğu belirtilmiştir.), **SFSP**, nr.565, s.125; **SFSP**, nr.566, s.133; **SFSP**, nr.567, s.140; **SFSP**, nr.568, s.147; **SFSP**, nr.569, s.155; **SFSP**, nr.570, s.163; **SFSP**, nr.571, s.173; **SFSP**, nr.572, s.183; **SFSP**, nr.591, s.149; **SFSP**, nr.599, s.7; **SFSP**, nr.600, s.15; **SFSP**, nr.601, s.23; **SFSP**, nr.602, s.29; **SFSP**, nr.603, s.39; **SFSP**, nr.604, s.47; **SFSP**, nr.605, s.55; **SFSP**, nr.606, s.63; **SFSP**, nr.607, s.71; **SFSP**, nr.608, s.79; **SFSP**, nr.609, s.87.

Dikiş Makinesi: (“New Home” logosuyla yapılmış bir dikiş makinesi reklamıdır. Amerika'nın en ünlü dikiş makinesi olduğu belirtilmiştir.), **SFSP**, nr.569, s.155; **SFSP**, nr.570, s.163; **SFSP**, nr.571, s.173; **SFSP**, nr.572, s.183; **SFSP**, nr.591, s.149; **SFSP**, nr.599, s.7; **SFSP**, nr.600, s.15; **SFSP**, nr.601, s.23; **SFSP**, nr.602, s.29; **SFSP**, nr.603, s.39; **SFSP**, nr.604, s.47; **SFSP**, nr.605, s.55; **SFSP**, nr.606, s.63; **SFSP**, nr.607, s.71; **SFSP**, nr.608, s.79; **SFSP**, nr.609, s.87.

Selanik ..., (Oda takımları, sandalye, lamba, abajur, konsül vs. ev eşyaları satan bir büyük mağaza reklamı yapılmıştır.), **SFSP**, nr.570, s.164; **SFSP**, nr.571, s.174; **SFSP**, nr.572, s.184.

Gusülhanelere Mahsus Kazan: (Ohannes Papazyan isimli ustanın banyo kazanı reklamıdır.), **SFSP**, nr.569, s.152; **SFSP**, nr.570, s.161; **SFSP**, nr.571, s.170; **SFSP**, nr.572, s.182; **SFSP**, nr.612, s.114; **SFSP**, nr.613, s.119; **SFSP**, nr.617, s.157; **SFSP**, nr.618, s.167.

Arı Kovanları ve Arıcılığa Ait Her Nevi Alat ve Edevat Ticarethanesi: **SFSP**, nr.573, s.5; **SFSP**, nr.574, s.11; **SFSP**, nr.579, s.48; **SFSP**, nr.580, s.57; **SFSP**, nr.581, s.64; **SFSP**, nr.583, s.76; **SFSP**, nr.584, s.87; **SFSP**, nr.585, s.93; **SFSP**, nr.586, s.103; **SFSP**, nr.587, s.110; **SFSP**, nr.588, s.119; **SFSP**, nr.589, s.128; **SFSP**, nr.596, s.187; **SFSP**, nr.597, s.198; **SFSP**, nr.598, s.205.

Veznecilerde Kemal Ömer Tuhafiye Mağazası:(Albüm, ayna, tarak, düğme, çorap, mendil, kolonya, keten gömlek gibi ürünlerin satıldığı mağazadır ve ayrıca ürünler resmedilmiştir.), **SFSP**, nr.577, s.34; **SFSP**, nr.579, s.50.

Mamulat-ı Dâhiliye-i Osmaniye: Zeytin Yağı, **SFSP**, nr.576, s.24; **SFSP**, nr.577, s.31; **SFSP**, nr.579, s.48; **SFSP**, nr.580, s.57; **SFSP**, nr.581, s.64; **SFSP**, nr.582, s.71; **SFSP**, nr.583, s.76; **SFSP**, nr.584, s.87; **SFSP**, nr.585, s.93; **SFSP**, nr.586, s.103.

Nakl-i Mekân ve Serkisoff Mağazası: (Saatçi Karnik Serkisoff'un dükkânını başka yere taşıması ile ilgili bir ilan.), **SFSP**, nr.606, s.62; **SFSP**, nr.607, s.70; **SFSP**, nr.608, s.78; **SFSP**, nr.609, s.84; **SFSP**, nr.610, s.95; **SFSP**, nr.611, s.105; **SFSP**, nr.612, s.111; **SFSP**, nr.613, s.121; **SFSP**, nr.616, s.151; **SFSP**, nr.617, s.160.

Taravet(Traş) Salonu: (Sağlık kurallarına uyularak traş yapıldığı belirtilmiştir.), **SFSP**, nr.612, s.114; **SFSP**, nr.614, s.132; **SFSP**, nr.615, s.141; **SFSP**, nr.617, s.158; **SFSP**, nr.618, s.170; **SFSP**, nr.619, s.178.

Fotoğrafhane-i İstavri Kostantinidis: **SFSP**, nr.612, s.114; **SFSP**, nr.614, s.132; **SFSP**, nr.615, s.141; **SFSP**, nr.616, s.150; **SFSP**, nr.617, s.159; **SFSP**,

nr.618, s.168; **SFSP**, nr.619, s.176; **SFSP**, nr.620, s.186; **SFSP**, nr.621, s.194.

Cam ve Duvar Kâğıdı-Budak Mağazası: (İş bu mağazada Almanya, Fransa, Amerika, İngiltere ve İtalya fabrikalarından bilhassa celb olunan duvar kâğıtlarının her nevi ve her rengi bulunur.), **SFSP**, nr.614, s.132; **SFSP**, nr.615, s.141; **SFSP**, nr.616, s.150; **SFSP**, nr.617, s.159(Cam ve duvar kâğıdı ibaresiyle); **SFSP**, nr.618, s.168; **SFSP**, nr.619, s.176; **SFSP**, nr.620, s.186; **SFSP**, nr.621, s.194; **SFSP**, nr.622, s.204; **SFSP**, nr.625, s.7; **SFSP**, nr.626, s.15; **SFSP**, nr.627, s.23; **SFSP**, nr.628, s.31; **SFSP**, nr.629, s.39; **SFSP**, nr.630, s.48; **SFSP**, nr.632, s.63; **SFSP**, nr.633, s.71; **SFSP**, nr.634, s.79.

Marko Blomberg: (Saatçi, Gözlükçü- Altın, Gümüş ve Nikelden mamul her nevi cep ve duvar saatleri vs.), **SFSP**, nr.612, s.114; **SFSP**, nr.614, s.132; **SFSP**, nr.615, s.141.

Halis Tereyağı Bir Kere Tecrübe Ediniz: **SFSP**, nr.625, s.7; **SFSP**, nr.626, s.15; **SFSP**, nr.627, s.23; **SFSP**, nr.628, s.31; **SFSP**, nr.629, s.39; **SFSP**, nr.630, s.48.

Kebir Bakkaliye Mağazası: **SFSP**, nr.632, s.63; **SFSP**, nr.633, s.71; **SFSP**, nr.634, s.79; **SFSP**, nr.644-645, s.162; **SFSP**, nr.646, s.170; **SFSP**, nr.647, s.178; **SFSP**, nr.649, s.194.

Osmanlı Sigorta Şirket-i Umumiyesi: **SFSP**, nr.631, s.54; **SFSP**, nr.632, s.61; **SFSP**, nr.633, s.70; **SFSP**, nr.634, s.78; **SFSP**, nr.635, s.87; **SFSP**, nr.636, s.95; **SFSP**, nr.637, s.101; **SFSP**, nr.638, s.111; **SFSP**, nr.639, s.119; **SFSP**, nr.640, s.127; **SFSP**, nr.641, s.135; **SFSP**, nr.642, s.141; **SFSP**, nr.643, s.151; **SFSP**, nr.644-645, s.161.

Kunduracı D. ....: (Zarif, Ehveniyet ve Metanet ibareleriyle reklamı yapılmıştır. İşbu dükkândaki kunduraların dayanıklı olduğu, kadın ve erkek müşteriler için fotin ve iskarpin bulunduğu belirtilmiştir. Sanatkârlığından dolayı İtalya devleti ustayı nişana layık görmüştür.), **SFSP**, nr.630, s.46; **SFSP**, nr.631, s.56; **SFSP**, nr.644-645. (Sayfa numarası verilmemiştir.)

Galata'da Tünel İttisalinde 17 Numaralı Tuhaşiye Mağazası: **SFSP**, nr.632, s.63; **SFSP**, nr.633, s.71; **SFSP**, nr.634, s.79.

Fotoğraf Meraklılarına Hiç Bozulmaz ve İstimali Gayet Kolay Bir Viraj: **SFSP**, nr.632, s.64; **SFSP**, nr.633, s.72; **SFSP**, nr.634, s.80; **SFSP**, nr.635, s.88; **SFSP**, nr.636, s.96; **SFSP**, nr.637, s.104; **SFSP**, nr.638, s.112; **SFSP**, nr.639, s.120; **SFSP**, nr.640, s.128; **SFSP**, nr.641, s.134; **SFSP**, nr.642, s.144; **SFSP**, nr.643, s.152; **SFSP**, nr.644-645, s.162; **SFSP**, nr.646, s.170; **SFSP**, nr.647, s.178; **SFSP**, nr.649, s.194.

Keresteye İhtiyacı Olanlara Müjde: (Kalfaların ve yapı yaptıranların enzar-ı dikkatine...), **SFSP**, nr.637, s.100; **SFSP**, nr.638, s.109; **SFSP**, nr.639, s.117; **SFSP**, nr.640, s.125; **SFSP**, nr.641, s.132; **SFSP**, nr.642, s.140; **SFSP**, nr.648, s.184; **SFSP**, nr.649, s.191; **SFSP**, nr.650, s.199.

Hamidiye Fes Fabrikası Mamulâtı: (İstanbul Bahçekapı tramvay yolunda numara-21.), **SFSP**, nr.642, s.140; **SFSP**, nr.643, s.149; **SFSP**, nr.644-645, s.159; **SFSP**, nr.646, s.168; **SFSP**, nr.648, s.184; **SFSP**, nr.649, s.191; **SFSP**, nr.650, s.199.

2.2.4. Çeşitli İlan ve Reklamlar

Çitli Maden Suyu-Eau Minerale de Tchitli: (Bursa'da Ayna Gölü civarında çıkarılan merkez-i umumîsi Bahçekapısı'nda Celal Bey'in hanesinde olan sodanın resimli reklamı.), **SFSP**, nr.547, s.5; **SFSP**, nr.548, s.13; **SFSP**, nr.630, s.47; **SFSP**, nr.644-645 (Sayfa numarası verilmemiş).

[*Şark Demiryolları Tahvilâtı*]: (“Şark Demiryolları tahvilâtının 17 Teşrinisani Rûmi 1317 ve 1 Kânunuevvel efrenci sene 1901 tarihine müsadif geçen cumartesi günü Düyun-ı Umumiye Dairesinde alenen keşide olunan 191. kurasında ikramiye ve resü'l-mal kazanan tahvilâtın numaralarını mübeyyen cetveldir.”), **SFSP**, nr.554, s.52; **SFSP**, nr.563, s.115; **SFSP**, nr.571, s.172; **SFSP**, nr.580, s.58; **SFSP**, nr.589, s.130; **SFSP**, nr.598, s.206; **SFSP**, nr.615, s.142.

[*Rumeli Şark Demiryolları Tahvilâtı*]: (Rumeli Şark Demiryolları tahvilâtının 19 Mayıs Rûmi tarihine müsadif olan geçen pazartesi günü Düyun-ı

Umumiye-i Osmaniye idaresinde alenen keşide kılınan (200.) kurasında büyük ikramiye kazanan (50) tahvil ile resü'l-mal kazanan (800) tahvilin numaraları büruce-riz derc olunur.), **SFSP**, nr.632, s.62; **SFSP**, nr.641, s.136; **SFSP**, nr.650, s.202.

İhtiraat-ı Cedideden-Sabit Mensucat Boyası-Sulb ü Mayi: (İpekli, pamuklu, yünlü kumaşlar için üretilen bir boya tanıtılmıştır. Kalıp olarak ve şişe içerisinde satıldığı söylenmektedir.), **SFSP**, nr.562, s.106.

Nadzan: (“Gayet müferreh ve yemek arasında içilecek en birinci su”, iddiasıyla dergiye verilen bir su reklamıdır.), **SF**, nr.573, s.16; **SF**, nr.574, s.31; **SF**, nr.575, s.47; **SF**, nr.576, s.64; **SF**, nr.577, s.79; **SF**, nr.579, s.111; **SF**, nr.580, s.128; **SF**, nr.581, s.135; **SF**, nr.582, s.160; **SF**, nr.583, s.176; **SF**, nr.584, s.192; **SF**, nr.585, s.207; **SF**, nr.586, s.222; **SF**, nr.587, s.240; **SF**, nr.588, s.255; **SF**, nr.589, s.267; **SF**, nr.590, s.286; **SF**, nr.591, s.304; **SF**, nr.594, s.344; **SFSP**, nr.595, s.177; **SF**, nr.596, s.376; **SF**, nr.597, s.392; **SF**, nr.598, s.406; **SF**, nr.600, s.31; **SF**, nr.601, s.48; **SF**, nr.602, s.64; **SF**, nr.603, s.79; **SF**, nr.604, s.96; **SF**, nr.605, s.111; **SF**, nr.606, s.128; **SFSP**, nr.607, s.69; **SF**, nr.608, s.160; **SF**, nr.609, s.176; **SF**, nr.610, s.192; **SF**, nr.611, s.208; **SF**, nr.612, s.224; **SF**, nr.613, s.240; **SF**, nr.614, s.256; **SF**, nr.615, s.272; **SF**, nr.616, s.288; **SF**, nr.617, s.304; **SF**, nr.618, s.320; **SF**, nr.619, s.336; **SF**, nr.620, s.352; **SF**, nr.622, s.384; **SF**, nr.623, s.400; **SF**, nr.624, s.416; **SF**, nr.625, s.15; **SF**, nr.626, s.32; **SF**, nr.627, s.48; **SF**, nr.628, s.64; **SF**, nr.636, s.192; **SF**, nr.636, s.208; **SF**, nr.638, s.223; **SF**, nr.639, s.235; **SF**, nr.640, s.254; **SF**, nr.641, s.262; **SF**, nr.642, s.282; **SF**, nr.643, s.303; **SF**, nr.646, s.342; **SF**, nr.647, s.358; **SFSP**, nr.648, s.184; **SF**, nr.649, s.391; **SF**, nr.650, s.408;

İdareli Cila Tozu: (Altın ve gümüş gibi madenleri kemal-i sühuletle parlatan bir maddenin reklamıdır.), **SFSP**, nr.583, s.77; **SFSP**, nr.584, s.88; **SFSP**, nr.585, s.94; **SFSP**, nr.586, s.104; **SFSP**, nr.587, s.111; **SFSP**, nr.588, s.118; **SFSP**, nr.591, s.150; **SFSP**, nr.596, s.187; **SFSP**, nr.597, s.198; **SFSP**, nr.598, s.205.

Hacılara ve Yolculara Mahsus Fitilsiz Perimos Lambası ve Mangalı: **SFSP**, nr.602, s.27.

2.2.5. Edebiyat-ı Cedide Kütüphanesine Ait Kitap İlan ve Reklamları

Hayal İçinde: (Beşinci kitap, -Roman- Muharriri: Hüseyin Cahit. Bugün intişar eylemiştir. Fiyatı Dersaadet için 6, taşra için taahhüt ücretiyle beraber 8 kuruştur.), **SF**, nr.547, s.14; **SFSP**, nr.563, s.113; **SFSP**, nr.564, s.119; **SF**, nr.565, s.299; **SFSP**, nr.570, s.161; **SFSP**, nr.572, s.182; **SFSP**, nr.579, s.48; **SFSP**, nr.580, s.57; **SFSP**, nr.581, s.64; **SFSP**, nr.582, s.71; **SFSP**, nr.583, s.76; **SFSP**, nr.584, s.87; **SFSP**, nr.585, s.93; **SFSP**, nr.586, s.104; **SFSP**, nr.587, s.111; **SFSP**, nr.588, s.119; **SFSP**, nr.600, s.14; **SFSP**, nr.601, s.21; **SFSP**, nr.602, s.30; **SFSP**, nr.603, s.38; **SFSP**, nr.604, s.46; **SFSP**, nr.605, s.54; **SFSP**, nr.610, s.93; **SFSP**, nr.614, s.132; **SFSP**, nr.615, s.141; **SFSP**, nr.617, s.157; **SFSP**, nr.618, s.167; **SFSP**, nr.619, s.175; **SFSP**, nr.620, s.184; **SFSP**, nr.621, s.193; **SFSP**, nr.622, s.203; **SFSP**, nr.625, s.6; **SFSP**, nr.626, s.14; **SFSP**, nr.630, s.46; **SFSP**, nr.631, s.56; **SFSP**, nr.644-645. (Sayfa numarası verilmemiş.)

Hayat ve Kitaplar: (Edebiyat-ı Cedide Kütüphanesi-Yedinci kitap- Tettebbuat-ı Edebiye ve Tarihiye, Muharriri: Ahmet Şuayp, Ahiran intişar eylemiştir. Fiyatı: Dersaadet için 6, taşra için taahhüt ücretiyle beraber 9 kuruştur.), **SF**, nr.548, s.32; **SFSP**, nr.554, s.50.

Haristan ve Gülistan: (Edebiyat-ı Cedide Kütüphanesi-Dokuzuncu Kitap-Muharriri: Ahmet Hikmet. Bugün neşrolunmuştur. Ahmet Hikmet Beyefendi'nin gayet güzel yirmi iki hikâyesini havi olan bu eser Edebiyat-ı Cedide Kütüphanesinin dokuzuncu kitabı olmak üzere idarehanemizde satılmaktadır. 328 sayfa, Bedeli: 6 Kuruş- Taşraya taahhüt ücretiyle üç buçuk, taahhütsüz yüz para posta ücreti zammetmelidir.), **SF**, nr.549, s.47; **SF**, nr.553, s.110; **SF**, nr.555, s.142; **SF**, nr.560, s.224; **SF**, nr.563, s.269; **SFSP**, nr.577, s.31; **SFSP**, nr.582, s.72; **SFSP**, nr.583, s.77; **SFSP**, nr.584, s.88; **SFSP**, nr.585, s.94; **SFSP**, nr.586, s.104; **SFSP**, nr.587, s.111; **SFSP**, nr.603, s.37; **SFSP**, nr.604, s.45; **SFSP**, nr.610, s.93; **SFSP**, nr.613, s.119; **SFSP**, nr.618, s.166; **SFSP**, nr.621, s.193; **SFSP**, nr.622,

s.203; **SFSP**, nr.633, s.69; **SFSP**, nr.637, s.100; **SFSP**, nr.638, s.109; **SFSP**, nr.639, s.117; **SFSP**, nr.640, s.125; **SFSP**, nr.641, s.133; **SFSP**, nr.642, s.143.

Solgun Demet: (Edebiyat-ı Cedide Kütüphanesi- Sekizinci kitap, Edib-i muhterem Halit Ziya Bey'in müntehip hikâyelerinden bir büyük kısmını havi olan bu eser, Edebiyat-ı Cedide Kütüphanesinin sekizinci kitabı olmak üzere idarehanemizde satılmaktadır. 320 sahife. Bedeli: 6 kuruş-Taşraya taahhüt ücretiyle üç buçuk; taahhütsüz 100 para posta ücreti zammetmelidir.), **SF**, nr.554, s.127; **SF**, nr.555, s.141; **SF**, nr.560, s.224; **SF**, nr.563, s.269; **SF**, nr.565, s.298; **SF**, nr.570, s.384; **SFSP**, nr.579, s.48; **SFSP**, nr.580, s.57; **SFSP**, nr.581, s.64; **SFSP**, nr.582, s.71; **SFSP**, nr.583, s.76; **SFSP**, nr.584, s.87; **SFSP**, nr.585, s.93; **SFSP**, nr.586, s.103; **SFSP**, nr.587, s.110; **SFSP**, nr.588, s.119; **SFSP**, nr.589, s.128; **SFSP**, nr.603, s.38; **SFSP**, nr.604, s.46; **SFSP**, nr.610, s.93; **SFSP**, nr.620, s.183; **SFSP**, nr.625, s.5; **SFSP**, nr.626, s.13; **SFSP**, nr.631, s.54; **SFSP**, nr.632, s.61; **SFSP**, nr.637, s.100; **SFSP**, nr.638, s.109; **SFSP**, nr.639, s.117; **SFSP**, nr.640, s.125; **SFSP**, nr.641, s.132.

Bir Yazın Tarihi: (Edebiyat-ı Cedide Kütüphanesi-Üçüncü Kitap, Edib-i muhterem Halit Ziya Bey'in müntehip hikâyelerinden bir büyük kısmını havi olan bu eser, Edebiyat-ı Cedide Kütüphanesinin üçüncü kitabı olmak üzere idarehanemizde satılmaktadır. 316 sayfa. Bedeli: 6 kuruş. -Taşradan isteyenler taahhüt ücretiyle üç buçuk, taahhütsüz 100 para posta ücreti zımmetmelidirler.), **SFSP**, nr.554, s.51; **SFSP**, nr.559, s.85; **SFSP**, nr.563, s.116; **SFSP**, nr.564, s.118; **SFSP**, nr.567, s.141; **SFSP**, nr.569, s.154; **SFSP**, nr.579, s.48; **SFSP**, nr.580, s.57; **SFSP**, nr.584, s.87; **SFSP**, nr.585, s.93; **SFSP**, nr.586, s.104; **SFSP**, nr.587, s.111; **SFSP**, nr.603, s.37; **SFSP**, nr.604, s.45; **SFSP**, nr.610, s.93; **SFSP**, nr.621, s.192; **SFSP**, nr.633, s.69; **SFSP**, nr.635, s.87; **SFSP**, nr.638, s.109.

Mai ve Siyah: (Edebiyat-ı Cedide Kütüphanesi-Onuncu kitap, İkinci baskı, Muharriri: Uşşakizade Halit Ziya, Bugün neşrolunmuştur, 418 sayfa teşkil eden bu romanın fiyatı 7,5 kuruştur. Taşradan arzu edenler 9 kuruş

göndermelidir.), **SF**, nr.558, s.192; **SF**, nr.559, s.202; **SF**, nr.560, s.224; **SF**, nr.561, s.240 (Ahiran neşrolunmuştur), **SFSP**, nr.577, s.31; **SFSP**, nr.582, s.72; **SFSP**, nr.583, s.77; **SFSP**, nr.584, s.88; **SFSP**, nr.585, s.94; **SFSP**, nr.586, s.104; **SFSP**, nr.587, s.111; **SFSP**, nr.588, s.119; **SFSP**, nr.597, s.198; **SFSP**, nr.598, s.205; **SF**, nr.601, s.43; **SF**, nr.602, s.60; **SF**, nr.608, s.154; **SF**, nr.620, s.346; **SF**, nr.623, s.398; **SFSP**, nr.625, s.5; **SFSP**, nr.626, s.13; **SF**, nr.631, s.106; **SFSP**, nr.632, s.64; **SFSP**, nr.633, s.72; **SFSP**, nr.634, s.80; **SFSP**, nr.635, s.88; **SFSP**, nr.636, s.96; **SFSP**, nr.637, s.104; **SFSP**, nr.638, s.109; **SFSP**, nr.639, s.117; **SFSP**, nr.640, s.125.

Aşk-ı Memnu: (Dördüncü Kitap-Muharriri: Uşşakizade Halit Ziya, 527 sahife teşkil eden bu eser-i nefisin fiyatı yalnız 10 kuruştur. Taşradan arzu edenler- taahhülle beraber- dört buçuk kuruş posta ücreti ilave buyurmalıdır.), **SFSP**, nr.553, s.44; **SFSP**, nr.554, s.51; **SFSP**, nr.567, s.141; **SFSP**, nr.579, s.48; **SFSP**, nr.580, s.57; **SFSP**, nr.581, s.64; **SFSP**, nr.582, s.71; **SFSP**, nr.583, s.76; **SFSP**, nr.584, s.87; **SFSP**, nr.585, s.93; **SFSP**, nr.586, s.103; **SFSP**, nr.587, s.110; **SFSP**, nr.588, s.119; **SFSP**, nr.589, s.128; **SFSP**, nr.610, s.93; **SFSP**, nr.620, s.183; **SFSP**, nr.625, s.5; **SFSP**, nr.626, s.13; **SFSP**, nr.631, s.54; **SFSP**, nr.632, s.61.

Eylül: (Edebiyat-ı Cedide Kütüphanesi-Altıncı kitap, Muharriri: Mehmet Rauf, Ahiran neşrolunmuştur, 400 sahife, Fiyatı: Dersaadet için 6, taşra için taahhütlü olarak 8 kuruştur. Edebiyat-ı Cedide Kütüphanesi namı altında neşrolunan kitapların hepsi İzmir'de Kitapçı Ahmet Talat Efendi'nin dükkânında satılmaktadır.), **SF**, nr.560, s.224; **SF**, nr.563, s.269; **SF**, nr.565, s.298; **SF**, nr.570, s.384; **SFSP**, nr.579, s.47; **SFSP**, nr.584, s.87; **SFSP**, nr.585, s.93; **SFSP**, nr.586, s.104; **SFSP**, nr.587, s.111; **SFSP**, nr.610, s.93; **SFSP**, nr.620, s.183; **SFSP**, nr.621, s.192; **SFSP**, nr.622, s.201; **SFSP**, nr.636, s.95; **SFSP**, nr.637, s.101; **SFSP**, nr.638, s.111; **SFSP**, nr.639, s.119; **SFSP**, nr.640, s.127; **SFSP**, nr.641, s.135; **SFSP**, nr.642, s.141; **SFSP**, nr.643, s.151; **SFSP**, nr.644-645, s.161.

Siyah İnciler: (Edebiyat-ı Cedide Kütüphanesi-On birinci kitap, Muharriri: Mehmet Rauf, Bugün neşrolunmuştur, 286 sayfa, Fiyatı Dersaadet için 6, taşra için taahhütlü olarak 8 kuruştur.), **SF**, nr.561, s.237; **SF**, nr.563, s.270 (Ahiran neşrolunmuştur.); **SFSP**, nr.564, s.118; **SFSP**, nr.566, s.130; **SFSP**, nr.567, s.141; **SFSP**, nr.569, s.154; **SFSP**, nr.570, s.161; **SFSP**, nr.579, s.47; **SFSP**, nr.580, s.54; **SFSP**, nr.584, s.85; **SFSP**, nr.585, s.92; **SFSP**, nr.587, s.110; **SFSP**, nr.588, s.119; **SFSP**, nr.589, s.128; **SFSP**, nr.597, s.198; **SFSP**, nr.598, s.205; **SFSP**, nr.610, s.93; **SFSP**, nr.620, s.183; **SFSP**, nr.625, s.5; **SFSP**, nr.626, s.13; **SFSP**, nr.631, s.54; **SFSP**, nr.632, s.61; **SFSP**, nr.637, s.100; **SFSP**, nr.638, s.109; **SFSP**, nr.639, s.117; **SFSP**, nr.640, s.125; **SFSP**, nr.641, s.133; **SFSP**, nr.642, s.143.

Nevsal-i Afiyet Salname-i Tıbbiye: (İkinci Sene, Muharriri: Doktor Besim Ömer Paşa tarafından 1899 yılında yazılmıştır. Kapağı, çerçeve içinde bir kadın ve çiçek resimleriyle süslenmiş bir biçimde dizayn edilmiştir. Zarif bir kapak tasarımıyla neşredilmiştir. Dönemin resim ve estetiğe önem veriş açısından belirtmeye değer görülmüştür. Fevkalâde zarif bir kapak derununda 451 kıta resim ve şekil ve 514 sahifeden mürettep Nevsal-i Afiyet yahut Salname-i Tıbbi'nin ikinci seneye mahsus nüshası bu kere tab ve neşredilmiştir. 10 kuruş fiyatla matbaamızda satılmaktadır. Taşra için 13 kuruş gönderilmelidir.), **SFSP**, nr.550, s.25; **SFSP**, nr.552, s.38; **SFSP**, nr.553, s.44.

Yeni Kitaplar: Gülünç Efsaneler: (Şevk-engiz ve gayet mudhik 251 fıkaret-ı güzide ve hikâyat-ı latifeyi havidir. Mehmet Hilmi Bey'in eseridir. Babıali Caddesi'nde Asır Kütüphanesiyle sair kitapçı dükkânlarında bulunduğu belirtilmiştir. Üçüncü cildi neşrolunmuştur.), **SFSP**, nr.555, s.58; **SFSP**, nr.559, s.85.

Fıkaret-ı Mudhike: (*Ufak, Gülünçlü Hikâyeler*; Her Kütüphanede Bulunur), Fiyatı 1 Kuruştur, **SFSP**, nr.558, s.80; **SFSP**, nr.559, s.86.

Mebhas-ül Kelimat-ı Türkiye: (Mehmet Hilmi Bey tarafından kaleme alınmış bir eserdir. Zekî bir şakird tarafından hocasız bile anlaşabilecek bir eser olduğu belirtilmiştir.), **SFSP**, nr.559, s.85.

Asar-ı Münteşire: Safahat-ı Kalp, (Nigar Hanım'ın mektup tarzında kaleme aldığı bir eser-i edebîsidir.), **SF**, nr.565, s.301.

Hadikatü'l-Evliya: (Hadikat-ül-Evliya namı altında Hocazade Faziletli Ahmet Hilmi Efendi tarafından neşrolunmuştur.), **SFSP**, nr.616, s.150; **SFSP**, nr.617, s.159; **SFSP**, nr.618, s.168; **SFSP**, nr.619, s.176; **SFSP**, nr.620, s.186; **SFSP**, nr.621, s.194.

Hat ve Hattatan: (Âlem-i islamiyette cilveger saha-i vesia-i kırtas olup hattat-ı mütenevviada makam-ı üstazyete şeref vermiş olan bilcümle Türk, Arap, Acem hattatlarının tercüme-i halleriyle hattın her nevine müteallik mübahis-i daika malumat-ı inikayı havi bir kitab-ı güzindir.), **SFSP**, nr.616, s.150; **SFSP**, nr.617, s.159; **SFSP**, nr.618, s.168; **SFSP**, nr.619, s.176; **SFSP**, nr.620, s.186; **SFSP**, nr.621, s.194.

Tayyibetü'l Ezkar: (Mekke-i Mükerrema ile Medine-i Münevvere'nin resimleriyle beraber hâl ve şân kutsileri ve sekine-i kiramin adat-ı hasenesi hakkında Türkçe ibareler, ayetler ve hadisler ile müdellil iki adet de hikâyeyi havi ve mukayyet olup bilcümle mümin ve müminatın birer adedini elde edinmeleri vacip olan bu eser olduğu belirtilmiştir.), **SFSP**, nr.621, s.196.

Nazari ve Ameli Yeni Usul-Mükemmel Hesap: (Amerikalıların en son usulüne tevfikân telif edilmiştir. (Mekteb-i Bahriye-i Şahane muallim muavinlerinden İsmail Faik Efendi tarafından kaleme alınmış bir ilm-i hesap kitabıdır.), **SFSP**, nr.628, s.32; **SFSP**, nr.629, s.40; **SFSP**, nr.632, s.63; **SFSP**, nr.633, s.71; **SFSP**, nr.634, s.79.

Mükemmel ve Muvazzah Türkçe-Fransızca Usul-i Mukâleme: (Muharriri: V. Vizintal), **SFSP**, nr.617, s.159; **SFSP**, nr.618, s.168; **SFSP**, nr.619, s.176; **SFSP**, nr.620, s.186; **SFSP**, nr.621, s.194.

Hanım Kızlarımız: Matbaamız Neşriyat-ı Cedidesi: (Dergide tefrika şeklinde neşrolunmuştur. "Nefise Talat" tarafından özellikle genç kızlar için kaleme alınan öğüt verici, ahlaki ve bilgilendirici metinlerden oluşmuştur.), **SF**, nr.575, s.48; **SF**, nr.576, s.62; **SF**, nr.577, s.79; **SF**, nr.582, s.154; **SF**, nr.583, s.166; **SF**, nr.584, s.182; **SF**, nr.585, s.199; **SF**,

nr.587, s.236; **SF**, nr.588, s.250; **SF**, nr.590, s.278; **SF**, nr.591, s.299; **SF**, nr.594, s.333; **SF**, nr.595, s.358; **SF**, nr.599, s.16.

Küçük Hikâyeler: Matbaamız Neşriyat-ı Cedidesi: (Dergide yayımlanan küçük hikâyelerden bir seçme yapılarak kitap halinde 110 sayfalık bir mecmua şeklinde yayınlanmıştır.), **SF**, nr.575, s.48; **SF**, nr.576, s.55; **SF**, nr.577, s.76; **SFSP**, nr.579, s.48; **SFSP**, nr.580, s.57; **SFSP**, nr.581, s.64; **SFSP**, nr.582, s.71; **SFSP**, nr.583, s.76; **SFSP**, nr.584, s.87; **SFSP**, nr.585, s.93; **SFSP**, nr.587, s.110; **SFSP**, nr.588, s.119; **SFSP**, nr.603, s.37; **SFSP**, nr.615, s.139; **SFSP**, nr.617, s.157; **SFSP**, nr.618, s.167.

Gebelik-Gebelikte Tedabir: Doktor Saadetli Besim Ömer Paşa Hazretleri: (Bir eser-i nefis-i sıhhi. Neşrolunan bu kitap 152 sahifeden mürekkeptir. Gayet nefis ve renkli levhalarla müzeyyen olup yalnız beş kuruş fiyatla Servet-i Fünûn idaresinde satılmaktadır. Bugün neşrolundu, **SF**, nr.613, s.238; **SF**, nr.614, s.253(Ahıran neşrolundu); **SF**, nr.616, s.287; **SF**, nr.618, s.317; **SF**, nr.619, s.330; **SF**, nr.620, s.346; **SF**, nr.622, s.381; **SF**, nr.625, s.10; **SF**, nr.630, s.90; **SF**, nr.631, s.110; **SF**, nr.632, s.122; **SF**, nr.638, s.215; **SFSP**, nr.639, s.117; **SFSP**, nr.640, s.125; **SF**, nr.642, s.288; **SFSP**, nr.644-645 (Sayfa numarası verilmemiş); **SF**, nr.646, s.343.

2.2.6. Tercüme-Tefrika Romanlara Dair İlan ve Reklamlar

Javel Sokağı Cinayeti: (*Javel Sokağı Cinayeti* romanının tanıtımı yapılmıştır.), **SF**, nr.556, s.156.

Mâi Düşes: (Paul Bourget'in romanının tanıtımı verilmiştir. Adalar Kütüphanesinde bulunduğu duyurulmuştur.), **SFSP**, nr.557, s.73; **SFSP**, nr.560, s.93; **SFSP**, nr.561, s.100; **SFSP**, nr.562, s.107; **SFSP**, nr.577, s.32.

Yeni Roman: Mai Düşes, (Müellifi: Poul Bourget, Mütercimi: Ahmet İhsan), **SFSP**, nr.557, s.74; **SFSP**, nr.561, s.102; **SFSP**, nr.577, s.32; **SFSP**, nr.579, s.49; **SFSP**, nr.583, s.78; **SFSP**, nr.585, s.96; **SFSP**, nr.587, s.112.

Gizli Ada, (Müellifi: Jules Verne, Mütercimi: Ahmet İhsan), **SFSP**, nr.573, s.5.

Seksen Günde Devr-i Âlem, (Müellifi: Jules Verne, Mütercimi: Ahmet İhsan), **SFSP**, nr.573, s.5.

Spenser Adası, (Müellifi: Jules Verne, Mütercimi: Ahmet İhsan), **SF**, nr.608, s.154; **SF**, nr.610, s.190; **SF**, nr.611, s.205.

İzlanda Balıkçıları: (Müellif-i Şehîri: Piyer Loti, Mütercimi: Hüseyin Cahit Yalçın), **SFSP**, nr.647, s.175; **SFSP**, nr.648, s.185; **SFSP**, nr.649, s.193; **SFSP**, nr.650, s.201.

2.2.7. Mecmua, Kartvizit, Kütüphane İlan ve Reklamları

Bayramlık Kartvizitler: (Yaklaşan “Ramazan Bayramı” münasebetiyle basılmış olan farklı nitelikteki kartvizitlerin reklamı bulunmaktadır. Ehveniyet-Nefaset-Hüsn-i Hat, ibareleriyle), **SF**, nr.556, s.156.

Nota Mecmuası: (Musikişinasamızdan Ali Galip Beyefendi marifetiyle neşredilmekte olan nota mecmuasıdır. Şarkıları unutulmaktan ve bozulmaktan kurtarmak için Ali Galip Bey’in on beş günde bir çıkardığı mecmuadır.), **SFSP**, nr.581, s.64; **SFSP**, nr.582, s.71; **SFSP**, nr.620, s.184; **SFSP**, nr.621, s.193; **SFSP**, nr.622, s.203; **SFSP**, nr.625, s.6; **SFSP**, nr.626, s.14; **SFSP**, nr.636, s.94; **SFSP**, nr.637, s.102; **SFSP**, nr.638, s.110; **SFSP**, nr.639, s.118; **SFSP**, nr.640, s.126; **SFSP**, nr.641, s.133; **SFSP**, nr.642, s.143; **SFSP**, nr.643, s.150; **SFSP**, nr.650, s.199.

Mecmuam: (Arabi ve Farisi ile elsine-i saireden olup istimal etmekte olduğu bin kadar kelimat ve terakibin suret-i istimallerini, doğru ve yanlışlarını gösterir cidden şayan-ı istifade bir eserdir.), **SF**, nr.582, s.160; **SF**, nr.583, s.166; **SF**, nr.584, s.182; **SF**, nr.585, s.199; **SF**, nr.586, s.222; **SF**, nr.587, s.240; **SF**, nr.588, s.250; **SF**, nr.597, s.392; **SF**, nr.598, s.406; **SFSP**, nr.600, s.14; **SFSP**, nr.601, s.21; **SF**, nr.602, s.64; **SF**, nr.603, s.79; **SF**, nr.604, s.96.

Kütüphane-i Cihan: (Babıali karşısında numara-32 ve 73’te.), **SFSP**, nr.612, s.113; **SFSP**, nr.613, s.122; **SFSP**, nr.614, s.131; **SFSP**, nr.615, s.140; **SFSP**, nr.616, s.149; **SFSP**, nr.617, s.158; **SFSP**, nr.618, s.170; **SFSP**, nr.619,

s.178; **SFSP**, nr.621, s.196; **SFSP**, nr.625, s.8; **SFSP**, nr.628, s.32; **SFSP**, nr.629, s.40; **SFSP**, nr.632, s.63; **SFSP**, nr.633, s.71; **SFSP**, nr.634, s.79.

2.2.8. Servet-i Fünun'un Kendisiyle İlgili İlan ve Reklamlar

Servet-i Fünûn'un Sanayi-i Nefise Panoraması: (Dergide derc olunan tabloların Tevfik Fikret'e ait olduğu veya onun tarafından seçildiği belirtilmektedir. Resimli tabloların Tevfik Fikret'in şiirleriyle süslendiği ve bunun tabloların değerini bir kat daha artırdığı belirtilmiştir.), **SFSP**, nr.547, s.6.

Servet-i Fünun Nüsha-i Mümtazesi: (Önemli metinlerden, eserlerden oluşturulan bir seçki. 29 metin vardır. Eserin ismi ve yazarının ismi karşılıklı olarak verilmiştir. İki metnin yazarının ismi ve bir yazarın eserinin ismi verilmemiştir.), **SF**, nr.554, s.127; **SF**, nr.555, s.141; **SF**, nr.559, s.202.

Asar: Eshab-ı Asar

1. İfade-i Mahsusa ve Arz-ı Şükran:
2. Benimle İshak "Manzum": Mihrünnisa
3. Askerlik-Osmanlılık: Recaizade M. Ekrem
4. Hediye-i Sal "Manzum": Abdülhak Hamit
5. Bir Yunan Generalinin Tefekkürat ve Tahayyülatı: Samipaşazade Sezai
6. Bir Şiir-i Siyasi:
7. Vasiyet "Manzum": A. Nadir
8. Yeni Edebiyat-ı Cedide: Menemenlizade Tahir
9. Fırtına "Manzum": H. Nazım
10. Osman: Uşşakizade Halit Ziya
11. Kamere Hitap "Manzum": İsmail Safa
12. Nakiye Hala: Ahmet Hikmet
13. Elhan-ı Şita "Manzum": Cenap Şahabettin
14. Şiir Hakkında: H. Nazım

15. Ada'dan Avdette (Manzum): Süleyman Nesip
16. Say ve İktisat: Meclis Maarif Azasından Hikmet
17. Osmanlılıkta Askerlik: ... Hazreti Şehriyari'den Ali Rıza
18. Şefkat: H. Nazım
19. Ayşecik "Manzum": Siret
20. Osmanlılarda Muhabbet-i Vataniye: Nejat Ekrem
21. Yakazat-ı Leyle "Manzum": Cenap Şahabettin
22. Milano'dan Geçerken: Rüştü Necdet
23. Ordu-yı Hümayun'da Bir Şair "Manzum": Abdülhak Hamit
24. Denizde: Mehmet Rauf
25. Bir Buse-i Masum "Manzum": H. Nazım
26. Ebedî Bir Gece "Manzum": H. Nazım
27. Eytam-ı Şühedaya: Cenap Şahabettin
28. Hüsnün Gazası "Manzum": Tefvik Fikret
29. Tarihçe-i Meslek: Ahmet İhsan

Bayramlık Kartvizitler: (Yaklaşan Ramazan Bayramı münasebetiyle basılmış olan farklı nitelikteki kartvizitlerin reklâmı bulunmaktadır. Ehveniyet-Nefaset-Hüsn ü Hat ibaresiyle.), **SF**, nr.556, s.156.

Servet-i Fünun Karilerine Hizmet-i Mahsusa: (Bayramlık Kartvizitler: Ehveniyet-efaset-Hüsn-i Hat, Yaklaşan Ramazan Bayramı münasebetiyle basılmış olan farklı nitelikteki kartvizitlerin reklâmı bulunmaktadır.), **SF**, nr.557, s.163.

Fevkalade Tenzili-i Fiyat: Musavver Servet-i Fünûn Koleksiyonu ve Ciltleri: (Çerçeve içinde ve tam sayfa olarak yayımlanmıştır. Genelde **SF** kısmının son arka sayfasında bulunmaktadır.), **SF**, nr.557, s.176; **SF**, nr.565; **SFSP**, nr.573, s.6; **SF**, nr.574, s.13; **SFSP**, nr.575, s.19; **SFSP**, nr.577, s.33; **SF**, nr.579, s.112 (Arka kapakta); **SF**, nr.585, s.208(Arka

kapakta); **SF**, nr.588, s.256(Arka kapakta); **SFSP**, nr.596, s.188(Arka kapakta); **SFSP**, nr.609, s.86; **SFSP**, nr.610, s.95; **SFSP**, nr.611, s.104; **SFSP**, nr.618, s.169; **SF**, nr.625, s.16; **SFSP**, nr.629, s.36.

Kitaplar Hakkında Fevkalade Tenzil: Yalnız İki Ay Müddet İçindir: (Kış geldi, geceler uzundur, insan vaktini ya musahabe ya gezme veya mütalaa ile geçirmek ister. Mütalaya meftun olanlar kitapların pahalılığında muztarip oluyorlardı, bunu için kitaplarda ciddi indirimler yapıldığını duyuran bir reklamdır. Hemen hemen tam bir sayfaya yayılmış bir tanıtım ve reklam kısmıdır.), **SFSP**, nr.557, s.74; **SFSP**, nr.561, s.102; **SFSP**, nr.577, s.32; **SFSP**, nr.579, s.49; **SFSP**, nr.583, s.78; **SFSP**, nr.585, s.96; **SFSP**, nr.587, s.112; **SF**, nr.600, s.32; **SFSP**, nr.602, s.31; **SF**, nr.603, s.80; **SFSP**, nr.628, s.30; **SFSP**, nr.629, s.38; **SF**, nr.631, s.112; **SFSP**, nr.637, s.103; **SFSP**, nr.642, s.142.

Servet-i Fünûn Matbaası: (Matbaanın daha kaliteli işler yapmaya başladığı duyurulmuştur. Her türlü kitap, risale, defter, mektup kâğıdı, zarf, kartvizit vesair malzemenin basımına Servet-i Fünûn matbaasının daha elverişli hale getirildiği belirtilmiştir. Her nevi ilanın gayet süslü, Fransızca ve Rumca harfler de kullanıldığı duyurulmuştur. Arzu edenlere resimli ve takvimli ilanlar tertip edileceği de söylenmiştir. Fiyatların ise gayet ehven olduğu ayrıca belirtilmiştir.), **SF**, nr.568, s.346; **SF**, nr.570, s.370; **SF**, nr.573, s.7; **SF**, nr.577, s.79; **SF**, nr.584, s.183; **SF**, nr.588, s.248; **SF**, nr.596, s.370; **SF**, nr.601, s.43; **SF**, nr.608, s.154; **SF**, nr.619, s.333; **SFSP**, nr.637, s.100; **SFSP**, nr.638, s.109; **SFSP**, nr.639, s.117; **SFSP**, nr.640, s.125; **SFSP**, nr.641, s.132; **SFSP**, nr.642, s.140; **SF**, nr.646, s.343; **SF**, nr.647, s.358; **SF**, nr.650, s.408.

Hanım Kızlarımız: Matbaamız Neşriyat-ı Cedidesi: (Dergide tefrika şeklinde neşrolunmuştur. “Nefise Talat” tarafından özellikle genç kızlar için kaleme alınan öğüt verici, ahlaki ve bilgilendirici metinlerden oluşmuştur.), **SF**, nr.575, s.48; **SF**, nr.576, s.62; **SF**, nr.577, s.79; **SF**, nr.582, s.154; **SF**, nr.583, s.166; **SF**, nr.584, s.182; **SF**, nr.585, s.199; **SF**,

nr.587, s.236; **SF**, nr.588, s.250; **SF**, nr.590, s.278; **SF**, nr.591, s.299; **SF**, nr.594, s.333; **SF**, nr.595, s.358; **SF**, nr.599, s.16.

Küçük Hikâyeler: Matbaamız Neşriyat-ı Cedidesi: (Dergide yayımlanan küçük hikâyelerden seçme yapılarak kitap halinde 110 sayfalık bir mecmua şeklinde yayınlanmıştır.), **SF**, nr.575, s.48; **SF**, nr.576, s.55; **SF**, nr.577, s.76; **SFSP**, nr.579, s.48; **SFSP**, nr.580, s.57; **SFSP**, nr.581, s.64; **SFSP**, nr.582, s.71; **SFSP**, nr.583, s.76; **SFSP**, nr.584, s.87; **SFSP**, nr.585, s.93; **SFSP**, nr.587, s.110; **SFSP**, nr.588, s.119; **SFSP**, nr.603, s.37; **SFSP**, nr.615, s.139; **SFSP**, nr.617, s.157; **SFSP**, nr.618, s.167.

Gebelik-Gebelikte Tedabir: Doktor Saadetli Besim Ömer Paşa Hazretleri: (Bir eser-i nefis-i sıhhi. Neşrolunan bu kitap 152 sahifeden mürekkeptir. Gayet nefis ve renkli levhalarla müzeyyen olup yalnız beş kuruş fiyatla Servet-i Fünun idaresinde satılmaktadır. Bugün neşrolundu.), **SF**, nr.613, s.238; **SF**, nr.614, s.253(Ahıran neşrolundu); **SF**, nr.616, s.287; **SF**, nr.618, s.317; **SF**, nr.619, s.330; **SF**, nr.620, s.346; **SF**, nr.622, s.381; **SF**, nr.625, s.10; **SF**, nr.630, s.90; **SF**, nr.631, s.110; **SF**, nr.632, s.122; **SF**, nr.638, s.215; **SFSP**, nr.639, s.117; **SFSP**, nr.640, s.125; **SF**, nr.642, s.288; **SFSP**, nr.644-645 (Sayfa numarası verilmemiş), **SF**, nr.646, s.343.

Kitap Kâğıdı Fiyatına: (Kitaplara yapılan indirim duyurulmuştur.), **SFSP**, nr.621, s.196; **SFSP**, nr.622, s.204.

Servet-i Fünûn Yirmi Beşinci Cildin Fihristi: **SF**, nr.650. (Sayfa numarası verilmemiş-**SF** kısmının sonunda bulunmaktadır.)

2.2.9. Demiryolu Yapımı İle İlgili Fotoğraflar ve Fotoğraf Altı Yazıları ve Demiryolları İle İlgili İlanlar, Reklamlar:

Hamidiye Hicaz Demiryolu: “Hamidiye-Hicaz Demiryolu’nun “Müzeyrib” Hattına İltisakı.), **SF**, nr.547, s.5.

Hamidiye Hicaz Demiryolu: (Eazım-ı Asar-ı Celile-i Hazret-i Hilafetpenahi’de Bulunan Hamidiye-Hicaz Hattının Müzeyrib Mevkiindeki Nokta-ı İltisakı.), **SF**, nr.549 (Kapak Bölümünde); **SF**, nr.553, s.100; **SF**, nr.553, s.101; **SF**, nr.553, s.105; **SF**, nr.553, s.108.

Anadolu Osmanlı Demiryolu Şirketi: (Eylülün üçüncü pazartesinde itibaren Haydarpaşa-Eskişehir kısmı hareket saatleri, oradan dönüş vakitleri, katarların numarası; yine devamında Eskişehir- Ankara kısmı, Eskişehir-Konya kısmı, Hamidiye-Adapazarı şubesi kısımlarında ve diğer kısımlardaki, güzergâhlardaki katarların hareket ve dönüş saat ve dakikalarını gösteren cetvelin ilanı. Bu cetvel, derginin son kapak sayfasında tam sayfa olarak verilmiştir.), **SFSP**, nr.549, s.20; **SFSP**, nr.574, s.12; **SFSP**, nr.575, s.20 (Bu ilan 575. sayının “**Supplement Politique**” kısmının son arka kapağında bulunmaktadır.), **SFSP**, nr.576, s.27-28; **SFSP**, nr.583, s.79-80; **SFSP**, nr.585, s.95; **SFSP**, nr.594, s.169; **SFSP**, nr.595, s.178; **SFSP**, nr.601, s.24; **SFSP**, nr.602, s.32; **SFSP**, nr.626, s.16; **SFSP**, nr.627, s.24(**SF**'nin arka kapağında); **SFSP**, nr.647, s.177.

Şark Demiryolları Tahvilâtı: (Şark Demiryolları Tahvilâtının 17 Teşrinisani Rumi 1317 ve 1 Kânunuevvel efrenci sene 1901 tarihine müsadif geçen cumartesi günü Düyun-ı Umumiye Dairesinde alenen küşide olunan 191. kurasında ikramiye ve re's-ül-mal kazanan tahvilâtın numaraları mübin cetvelidir.), **SFSP**, nr.554, s.52.(Arka Kapakta Tam Sayfa İlandır); **SFSP**, nr.563, s.115; **SFSP**, nr.571, s.172; **SFSP**, nr.580, s.58; **SFSP**, nr.589, s.130; **SFSP**, nr.598, s.206. (Arka Kapakta); **SFSP**, nr.615, s.142.

Hamidiye Hicaz Demiryolu: (Eazım-ı asar-ı seniyye-i Hazret-i Hilafet-penahiden Hicaz Demiryolu Ameliyatı: Vali-i Vilayet Devletlü Nazım Paşa Hazretleriyle Eşraf-ı Memleketten Saadetli Mahmut Paşa Hazretleri Vesair Hatt-ı Memurini.), **SF**, nr.555, (Ön Kapak Bölümünde); **SF**, nr.555, s.132.

Anadolu Osmanlı Demiryolu Şirketi: (İş bu bin üç yüz on yedi senesi şehr-i şubatın on altıncı cumartesi gününden itibaren bilcümle katarların vakit ve hareketlerini mübin cetvelidir.), **SFSP**, nr.566, s.132.

Hamidiye Hicaz Demiryolu: (Celail-i Hayriye-i Hazreti Hilafet-penahiden “Hamidiye” Hicaz Demiryolunun Müzeyrip'ten itibaren otuzuncu kilometre üzerinde demir edevatı bulunan bir vagonun asakir-i şahane

tarafından suret-i sevki ve diğer aşamalardaki fotoğrafları verilmiştir.), **SF**, nr.567, s.324; **SF**, nr.567, s.325; **SF**, nr.567, s.325; **SF**, nr.567, s.328; **SF**, nr.567, s.329; **SF**, nr.568, (Ön Kapakta, Yarım Sayfa); **SF**, nr.568, s.340-341; **SF**, nr.569, (Ön Kapakta); **SF**, nr.569, s.356-357; **SF**, nr.582, s.145 (Ön Kapakta), **SF**, nr.582, s.148-149-152.

Hamidiye Hicaz Demiryolu: (Eazım-ı asar-ı hayriye-i Hazreti Hilafet-penahiden “Hamidiye Hicaz Demiryolu”na dair fotoğraflar ve gelinen nokta bağlamında diğer bilgiler bulunmaktadır.), **SF**, nr.590, s.273-276-277-280-281-284-285; **SF**, nr.599, s.1-4-5-8-9-12; **SF**, nr.605, s.97(Ön Kapakta); **SF**, nr.605, s.100-101-104-105-108-109-112; **SF**, nr.607, s.129(Ön Kapakta); **SF**, nr.607, s.132-133-136-137-140-141-144; **SF**, nr.608, s.149-152-153; **SF**, nr.633, s.129(Ön Kapakta); **SF**, nr.633, s.132; **SF**, nr.633, s.145-148; **SF**, nr.644-645, s.308-309-313-316-317-320-321-324-325-328; **SF**, nr.646, s.329-332-333-336; **SF**, nr.648, s.361-364-365-368.

Rumeli Şark Demiryolları Tahvilâtı: (Rumeli Şark Demiryolları tahvilâtının 19 Mayıs Rûmi tarihine müsadif olan geçen pazartesi günü Düyun-ı Umumiye-i Osmaniye idaresinde alenen keşide kılınan (200.) kurasında büyük ikramiye kazanan (50) tahvil ile re’s-ül-mal kazanan (800) tahvilin numaraları büruce-riz dercolunur.), **SFSP**, nr.632, s.62; **SFSP**, nr.641, s.136; **SFSP**, nr.650, s.202.

2.3. Fotoğraflar, Resimler, Tablolar ve Onlarla İlgili Alt Yazılar

2.3.1. Teknoloji-Ulaşım-İcat-Fen Bilimleri İle İlgili Resim ve Fotoğraf Altı Yazıları

[Buhar Makinesi]: (“Terakkiyat-ı Mihanikiye: Bir Asır Evvel İmal Olunan İlk Buhar Makinesi” ibaresiyle.); **SF**, nr.547, s.8.

[1900 Sergisi]: (“1900 Sergisinde Teşhir Edilen Elektrik Makinelerinden Biri ki, Buharla Müharrrik Motorların Yerine Kaim Olmaktadır.” ibaresiyle.); **SF**, nr.547, s.9.

[1900 Sergisi]: (“1900 Sergisinde Teşhir Edilen Elektrik Makinelerinden Birisinin Çarkı” ibaresiyle.); **SF**, nr.547, s.9.

[Posta Vapurları]: (“Seri-üs Seyr Yeni Posta Vapurları: Almanya Vapur Kumpanyası’nın Amerika Hattına Erişilmek Üzere Yeni İnşa Ettirdiği K. Vilhelm Vapuru” ibaresiyle.); **SF**, nr.549, s.40.

[Denizcilik]: (“Dalgıç Altı” ibaresiyle.); **SF**, nr.550, s.56.

[Posta Vapurları]: (“Seri-üs Seyr Posta Vapurları: Transatlantik Kumpanyası’nın Savue Vapuru” ibaresiyle.), (Vapurun makine bölümü, kızaktaki hâli, büyük salonu, birinci mevki bir yolcu kamarası gibi bölümlerin fotoğrafları bulunmaktadır.); **SF**, nr.555, s.133; **SF**, nr.555, s.133; **SF**, nr.555, s.136; **SF**, nr.555, s.137; **SF**, nr.555, s.137.

[Amerika Yelken-i Sefinesi]: (“Yedi Direkli Olarak En Son İnşa Olunan Bir Amerika Yelken-i Sefinesi” ibaresiyle.”), (Tafsilatı 554 numaralı nüshamızın musahabe-i fenniyesindedir.); **SF**, nr.558, s.185.

[Harson Vapuru]: (“Rusya Bahr-i Muhit Şirketinin Harson Vapuru” ibaresiyle.”); **SF**, nr.577, s.73.

[Kâğıt İle İnşaat]: (“Sanayi-i Cedide’den Kâğıt İle İnşaat” ibaresiyle.); (Sıkletinin azlığına mebni mukavvadan inşa edilmiş bir seyyar hastanenin derunu); **SF**, nr.581, s.136; **SF**, nr.581, s.136 (Mukavvadan imal olunan vagon bölmesi); **SF**, nr.581, s.137 (Sert mukavvadan inşa olunmuş seyyar hastaneler); **SF**, nr.581, s.137 (Mukavvadan mamül bir araba); **SF**, nr.581, s.137. (Mukavvanın sıklete tahammülü: Bir bölmenin beş kişinin sıkletine tahammülü, ibareleriyle.)

[Buhar Makinesi]: (“Cendere Boğazı’nda Buhar Makinesi” ibaresiyle.), (Müessesat-ı hayriyet-i gayat hazreti hilafet-penah-ı azamiden Kâğıthane civarından şehrimize isale olunan mai lezizin Cendere Boğazı’nda yapılan dairesindeki buhar makineleri); **SF**, nr.583, s.161; **SF**, nr.583, s.164-165-168-169-172.

[Dalga Makinesi]: **SF**, nr.621, s.360.

[Tenze Vapuru]: (“Türbün Usulünde Makineli Bir Tenze Vapuru” ibaresiyle.); **SF**, nr.621, s.360.

2.3.2. Seçilmiş Levhalar, Resimler, Tablolar ve Bunlara Dair Alt Yazılar

[Muhabbet-i Maderane Tablosu]: (“Müntahap Levhalar: Muhabbet-i Maderane” ibaresiyle.); **SF**, nr.549, s.37.

[Zincirlikuyu]: (“Enstantane Resimlerden: Fatih Civarında Bu Defa Demirden Olarak Müceddiden İnşa Olunan Meşhur Zincirlikuyu” ibaresiyle.); **SF**, nr.549, s.40.

[Mektup Tablosu]: (“Müntahap Levhalar: Mektup” ibaresiyle.); **SF**, nr.550, s.56.

[Yeni Valide Tablosu]: (“Müntahap Levhalar: Yeni Valide” ibaresiyle.); **SF**, nr.551, s.72.

[Hasattan Avdet Tablosu]: (“Hasattan Avdet” ibaresiyle.); **SF**, nr.551, s.77.

[Kelebek Tablosu]: [“Levha: Kelebek” ibaresiyle.); **SF**, nr.552, s.89.

[Orak Zamanı]: (“Enstantane Resimlerimiz: Orak Zamanı” ibaresiyle.); **SF**, nr.555, s.140.

[Sevimli Çocuklar Tablosu]: (“Çocuklar Tablosu: Sevimli Çocuklar” ibaresiyle.); **SF**, nr.557, s.168.

[Köylü Kızı Tablosu]: (“Tablo: Köylü Kızı” ibaresiyle; kenar çerçevesi çiçeklerle süslenmiş bir tablo.); **SF**, nr.557, s.169.

[Genç Kız Resmi]: (“Bir Levha” ibaresiyle; yeşillikli ve çiçekli bir bahçede oturan genç bir kız resmedilmiştir.); **SF**, nr.558, s.188.

[Tefekkür Tablosu]: (“Sanayi-i Nefiseden Tablo: Tefekkür” ibaresiyle.); **SF**, nr.560, s.216.

[Tefekkür Tablosu]: (“Müntahap Levhalar: Tefekkür” ibaresiyle.); **SF**, nr.561, s.233.

[Su Kenarı Tablosu]: (“Levha: Su Kenarı” ibaresiyle.); **SF**, nr.565, s.297.

[Sazende Tablosu]: (“Levha: Sazende” ibaresiyle.); **SF**, nr.566, s.312.

[Hayat-ı Aile Tablosu]: (“Tablo: Hayat-ı Aile” ibaresiyle.); **SF**, nr.567, s.332.

- [Tefekkür Tablosu]: (“Tablo: Tefekkür” ibaresiyle); **SF**, nr.568, s.344.
- [Çiçek Topluyor Tablosu]: (“Levha: Çiçek Topluyor” ibaresiyle.); **SF**, nr.569, s.360.
- [İsveçli Köylü Kızları Tablosu]: (“Levha: İsveçli Köylü Kızları” ibaresiyle.); **SF**, nr.570, s.380.
- [Balık Ağı Örerken Tablosu]: (“Tablo: Balık Ağı Örerken” ibaresiyle.); **SF**, nr.571, s.397.
- [Bedayi-i Tabiat Karşısında Tablosu]: (“Tablo: Bedayi-i Tabiat Karşısında” ibaresiyle.); **SF**, nr.572, s.412.
- [Bedayi-i Tabiat Tablosu]: (“Levha: Bedayi-i Tabiat” ibaresiyle.); **SF**, nr.572, s.413; **SF**, nr.625, s.13;
- [Saticı Tablosu]: (“Levha: Saticı” ibaresiyle.); **SF**, nr.573, s.13.
- [Dere Kenarı Tablosu]: (“Levha: Dere Kenarı” ibaresiyle.); **SF**, nr.575, s.45.
- [Medd-i Nazar Tablosu]: (“Levha: Medd-i Nazar” ibaresiyle.); **SF**, nr.576, s.53.
- [Köylü Kızı Tablosu]: (“Levha: Köylü Kızı” ibaresiyle.); **SF**, nr.581, s.141.
- [İki Refik Tablosu]: (“Levha: İki Refik” ibaresiyle.); **SF**, nr.586, s.221.
- [Hokkabaz Çocuklar Tablosu]: (“Tablo: Hokkabaz Çocuklar” ibaresiyle); **SF**, nr.588, s.249.
- [Ocakbaşı Tablosu]: (“Tablo: Ocakbaşı” ibaresiyle.); **SF**, nr.596, s.365.
- [Kırda Tablosu]: (“Tablo: Kırda” ibaresiyle.); **SF**, nr.600, s.24.
- [Dere Kenarında Tablosu]: (“Tablo: Dere Kenarında” ibaresiyle.); **SF**, nr.600, s.25.
- [Şükufe-çin Tablosu]: (“Levha: Şükufe-çin” ibaresiyle.); **SF**, nr.602, s.49.
- [Çocukların Eğlencesi Tablosu]: (“Tablo: Çocukların Eğlencesi” ibaresiyle.); **SF**, nr.602, s.57.
- [Elhan-ı Musiki Tablosu]: (“Levha: Elhan-ı Musiki” ibaresiyle.); **SF**, nr.602, s.60.
- [Tefekkür Tablosu]: (“Tablo: Tefekkür” ibaresiyle.); **SF**, nr.603, s.72.
- [İrlanda Balıkçıları Tablosu]: (“Levha: İrlanda Balıkçıları” ibaresiyle.); **SF**, nr.604, s.89.

- [Balıkçı Kadın Tablosu]: (“Tablo: Balıkçı Kadın” ibaresiyle.); **SF**, nr.606, s.121.
- [Köylü Kadın Tablosu]: (“Tablo: Köylü Kadın” ibaresiyle.); **SF**, nr.606, s.125.
- [Kar Yağarken Tablosu]: (“Levha: Kar Yağarken” ibaresiyle.); **SF**, nr.609, s.169.
- [Çeşme Başında Tablosu]: (“Levha: Çeşme Başında” ibaresiyle.); **SF**, nr.609, s.172.
- [Köylü Kızları Tablosu]: (“Tablo: Köylü Kızları” ibaresiyle.); **SF**, nr.610, s.181.
- [Zevc ve Zevce Tablosu]: (“Bir Levha: Zevc ve Zevce” ibaresiyle.); **SF**, nr.611, s.196.
- [Valide ve Ciğer-paresi Tablosu]: (“Levha: Valide ve Ciğer-paresi” ibaresiyle.); **SF**, nr.613, s.228.
- [Kuş Yuvası Tablosu]: (“Levha: Kuş Yuvası” ibaresiyle.); **SF**, nr.616, s.281.
- [Köylü Kızları Tablosu]: (“Levha: Köylü Kızları” ibaresiyle.); **SF**, nr.618, s.308.
- [Bir İşçi Kız Tablosu]: (“Levha: Bir İşçi Kız” ibaresiyle.); **SF**, nr.618, s.316.
- [Mesut Valide Tablosu]: (“Sanayi-i Nefise Levhaları: Mesut Valide” ibaresiyle.), (Almanya müşahiri-i ressamından Budenhavzen’in tablosundan hakkolunmuştur.); **SF**, nr.621, s.353.
- [Med Nazar ve Diğer Sanayi-i Nefise Levhaları Tablosu]: (“Sanayi-i Nefise Levhalarından: Med Nazar” ibaresiyle.); **SF**, nr.621, s.356; **SF**, nr.622, s.376; **SF**, nr.622, s.377; **SF**, nr.623, s.393; **SF**, nr.625, s.5; **SF**, nr.626, s.17.
- [Cambazhanede, At Üstünde Koşarken Tablosu]: (“Levha: Cambazhanede, At Üstünde Koşarken” ibaresiyle.); **SF**, nr.622, s.380.
- [Nevbahar Tablosu]: (“Levha: Nevbahar” ibaresiyle.); **SF**, nr.624, s.408.
- [Nigah-ı Garam Tablosu]: (“Levha: Nigah-ı Garam” ibaresiyle.); **SF**, nr.624, s.409.
Bir Levha-i Tabiiye, **SF**, nr.627, s.44.
- [Amsterdam’da Yel Değirmeni Tablosu]: (“Levha: Amsterdam’da Yel Değirmeni” ibaresiyle.); **SF**, nr.629, s.73.

[Masumiyet Tablosu]: (“Meşahir-i Üstadan Levhaları: Masumiyet” ibaresiyle.); **SF**, nr.630, s.85;

[Hayret-i Tiflane Tablosu]: (“Levha: Hayret-i Tiflane” ibaresiyle.); **SF**, nr.630, s.88;

[Kuşluk Taamı Tablosu]: (“Levha: Kuşluk Taamı” ibaresiyle.); **SF**, nr.631, s.100.

[Valide Tablosu]: (“Levha: Valide” ibaresiyle.); **SF**, nr.631, s.109.

[Bir Levha-i Tabiiye Tablosu]: (“Meşahir Ressaman Levhaları: Bir Levha-i Tabiiye” ibaresiyle.); **SF**, nr.632, s.117.

[Tebessüm-i Üstadane Tablosu]: (“Meşahir-i Üstadan Levhaları: Tebessüm-i Üstadane” ibaresiyle.); **SF**, nr.634, s.152.

[Zevc ve Zevce Tablosu]: (“Levha: Zevc ve Zevce” ibaresiyle.); **SF**, nr.635, s.164.

[Vâlîde ve Çocukları Tablosu]: (“Meşahir-i Üstadan Levhaları: Valide ve Çocukları” ibaresiyle.); **SF**, nr.635, s.161.

[Üstü Açık Kadın Tablosu]: (“Sanayi-i Nefiseden Bir Levha”); (Üst tarafı açık bir kadın resmi); **SF**, nr.641, s.257.

[Üzüm Mevsimi Tablosu]: (“Levha: Üzüm Mevsimi” ibaresiyle.); **SF**, nr.642, s.277.

[Nişan Yüzüğü Tablosu]: (“Levha: Nişan Yüzüğü” ibaresiyle.); **SF**, nr.643, s.297.

[Sevimli Bir Çocuk Tablosu]: (“Meşahir Ressaman Levhaları: Sevimli Bir Çocuk” ibaresiyle.); **SF**, nr.646, s.340.

[Terbiye-i Bedeniye Dersleri]: (“Terbiye-i Bedeniye Dersleri Resimlerinden: (Muallim A.)” ibaresiyle.); **SF**, nr.649, s.385-388.

2.3.3. Fotoğraflar

[Anadolu Hisarı]: (“Boğaziçi Manzaralarından: Anadolu Hisarı” ibaresiyle.); **SF**, nr.547 (Kapak Bölümünde).

[Mevsim-i Hasat, Harman Âlemi]: (“Enstantane Fotoğraflardan: Mevsim-i Hasat, Harman Âlemi” ibaresiyle.); **SF**, nr.549, s.41.

[Yemen Resmi Dairesi]: (“Saye-i Mamuriyet-vaye-i Hazret-i Padişahide Yemen’de Ahiran İnşa Olunan Daire-i Resmiye” ibaresiyle.); **SF**, nr.549, s.44.

[Konya-Tefenni'de Redif Dairesi]: (“Konya Vilayeti Dâhilinde Tefenni Kazasında İane-i Hamiyetmendan İle İnşa Olunan Redif Dairesi” ibaresiyle.); **SF**, nr.550.

[Konya-Tefni Askeri Karakolu]: (“Tefenni'de İane-i Hamiyetmendan İle İnşa Olunan Askerî Karakolu” ibaresiyle.); **SF**, nr.550, s.52.

[Konya-Tefni'de Cephanelik]: (“Tefenni'de Ehali-i Hamiyetmendan Tarafından İnşa Olunan Cephanelik” ibaresiyle.); **SF**, nr.550, s.53.

[Torpido İstimbotu]: (“Ahiran Manivora (Manevra) Esnasında “3. Frederic Zırhlısı”na Çarpıp Gark Olan Torpido İstimbotu'nun Suret-i Müsademesi” ibaresiyle.”); (Almanca Musavver Gazeteden); **SF**, nr.551, s.72.

[Kastamonu Hükûmet Dairesi]: (“Saye-i Mamuriyet-vaye-i Hazret-i Padişahide Kastamonu'da Müceddiden İnşa Olunan Daire-i Hükümet” ibaresiyle.); **SF**, nr.551 (551. sayının ön kapağında bulunmaktadır.)

[Kul Viran Köprüsü]: (“Kastamonu'da Taşköprü Tarikinda İnşa Olunan Kul Viran Köprüsü” ibaresiyle.); **SF**, nr.551, s.68.

[Ahmet Hikmet Bey]: (“*Haristan ve Gülistan* Kitabı Muharriri Ahmet Hikmet Bey” ibaresiyle.); **SF**, nr.551, s.69.

[Arabalı Pilavcı]: **SF**, nr.551, s.76.

[Avcı Tayyar]: (“Tayyar baba lakaplı bir avcının elinde silah ile çektiği bir pozdan ibaret fotoğraf); **SF**, nr.553, s.112.

[Akhisar'da Kain Ziraat Mektebi]: **SF**, nr.554, s.116.

[Nif Köprüsü]: (Saye-i Umran-vaye-i Hazret-i Padişahide İzmir-Kasaba Demiryolu Hattı Üzerinde Yapılmış Olan Nif Köprüsü” ibaresiyle.), **SF**, nr.554, s.116.

[Kutb-ı Cenûbi Seyahati]: (“Kutba Yapılan Bir Yolculuk Aşama Aşama Fotoğraflarla Okurla Paylaşılmıştır. Eşya Nakilleri, Seyyahların Gece Eğlenceleri, Kaldıkları Kulübelerdeki Meşgaleleri, Seyyahların Kızaklarla Kar Üstündeki Gezintileri, Fotoğrafladıkları Buz Dağları”

ibaresiyle.); **SF**, nr.554, s.117; **SF**, nr.554, s.117; **SF**, nr.554, nr.120; **SF**, nr.554, s.120; **SF**, nr.554, s.121; **SF**, nr.554, s.121; **SF**, nr.554, s.121.

[Sadrazam Merhum Halil Rıfat Paşa]: (“Bir çerçeve içinde fotoğrafı verilmiştir); **SF**, nr.554, s.124.

[Maltepe’ de Bir Çeşme]: (“Saye-i İnyet-Vaye-i Hazret-i Padişahide Maltepe’de İnşa Olunan Çeşmenin Resmi Küşadı” ibaresiyle.); **SF**, nr.554, s.125.

[Artin Dadyan Paşa]: (“Müteveffa Artin Dadyan Paşa” ibaresiyle.); **SF**, nr.554, s.128.

[Prens Mirza Rıza Daniş Han]: (“Dersaadet İran Sefir-i Kebir-i Cedidi Devletlü

Prens Mirza Rıza Daniş Han Hazretleri”nin çerçeve içerisinde bir fotoğrafı bulunmaktadır); **SF**, nr.556. (556. sayının kapak bölümünde)

[Bursa Yeşil Cami-Bursa’da Asar-ı Nefise-i Osmaniye]: (Yeşil Cami-i Şerif Derununda Bir Kapı ve Caminin İçi” ibaresiyle.); **SF**, nr.556, s.152; **SF**, nr.556, s.153.

[Süleymaniye Menba Suları]: (“Saye-i Muvaffakiyet-vaye-i Hazret-i Hilafetpenahide Kuds-i Şerif’te Harem-i Şerif Dâhiline İsâle Olunan Süleymaniye Menbaları Suyunun Viladet-i Hümayun Hazreti Padişahiye Müsadif ruz-ı Meymenet Resmi Küşadı” ibaresiyle 557. sayının ön kapağında yayımlanan bir fotoğraftır.);**SF**, nr.557. **SF**, nr.557, s.164.

[Doktor Esat Feyzi Bey]: (“Merhum Doktor Esat Feyzi Bey” ibaresiyle bir çerçeve içinde vesikalık fotoğrafı verilmiştir.); **SF**, nr.557, s.165.

[Edip Paşa]: (“Manastır Vali-i Cedidi Saadetli Edip Paşa Hazretleri” ibaresiyle 558. sayının ön kapağında üniformalı fotoğrafı bulunmaktadır.); **SF**, nr.558.

[Berlin’de Yeni Cadde]: (“Berlin’de yeni açılan bir caddenin yan taraflarında Almanya müşahirinin heykelleri yapılmıştır.); **SF**, nr.559, s.196.

[Balonculuk]: (“Baloncu Mösyö Santos de Mon” ibaresiyle, çerçeve içinde bir fotoğrafı, balonla hareketi ve Eyfel Kulesi etrafında balonla müruru, dönüşü fotoğraflarla gösterilmiştir.); **SF**, nr.559, s.197; **SF**, nr.559, s.197; **SF**, nr.559, s.200.

- [Mektup]: (“Küçük Hikâye Resimlerinden: Mektup Yazarken”); **SF**, nr.559, s.204; **SF**, nr.559, s.204; **SF**, nr.559, s.206.
- [Afganistan Hâkimi Habibullah Han]: (“Afganistan Hâkimi Habibullah Han Hazretleri” ibaresiyle.); (Bir koltukta üniformasıyla oturmuş vaziyette çekilmiş bir fotoğrafıdır.); **SF**, nr.560.
- [Bursa’da Kebapçı]: (“Enstantane Fotoğrafler: Bursa’da Kebapçı” ibaresiyle.); **SF**, nr.560, s.212.
- [Deveci]: (“Enstantane Fotoğrafler: Deveci” ibaresiyle.); **SF**, nr.560, s.216.
- [Merhum Doktor Kudret Raif Bey]: (“Merhum Doktor Kudret Raif Bey” ibaresiyle.); (Çerçevesi ve vesikalık bir fotoğrafı verilmiştir.); **SF**, nr.560, s.220.
- [Rükneddin Efendi]: (“Siroz Mutasarrıf-ı Cedidi Saadetli Rükneddin Efendi Hazretleri” ibaresiyle.); **SF**, nr.561, s.228.
- [Amerika Hükümeti Reisi Mösyö Rusvelt]: (“Amerika Hükümeti Reisi Mösyö Ruzvelt Cenapları” ibaresiyle.); **SF**, nr.561, s.229.
- [At Panayırı]: (“Kanghiri At Panayırı” ibaresiyle.); **SF**, nr.561, s.232.
- [Bağdat Şehrinde Şat Vapurları ve Nehir Sahili]: (“Eazım-ı Muvaffakiyet Cenab-ı Padişahiden Olarak Payitaht-ı Saltanat-ı Seniyyeye Demiryoluyla Rabtı Mukarrer Bulunan Bağdat Şehrinde Şat Vapurları ve Nehir Sahili” ibaresiyle.); **SF**, nr.562, (Ön Kapakta).
- [Bağdat, Basra, Halep, Urfa ve Musul]: (“Bağdat, Basra, Halep, Urfa ve Musul ile ilgili fotoğraflar, farklı mekânlar nezdinde farklı sayfalarda tanıtılmıştır.”); **SF**, nr.562, s.244; **SF**, nr.562, s.244; **SF**, nr.562, s.245; **SF**, nr.562, s.245; **SF**, nr.562, s.245; **SF**, nr.562, s.245; **SF**, nr.562, s.249; **SF**, nr.562, s.249; **SF**, nr.562, s.252; **SF**, nr.562, s.252; **SF**, nr.562, s.252; **SF**, nr.562, s.253; **SF**, nr.562, s.253; **SF**, nr.562, s.256.
- [Erenköy’de İnşa Edilen Bir Cami]: (“Saye-i Diyanetvaye-i Hazret-i Hilafet-Penah-ı Azamide Erenköyü’nde Müceddeden İnşa Olunan Cami-i Şerif” ibaresiyle.); **SF**, nr.563.

- [Cevat Bey]: (“Ankara Vali-i Cedidi Atufetli Cevat Beyefendi Hazretleri” ibaresiyle.); **SF**, nr.563, s.260.
- [Mehmet Galip Bey]: (“Saruhan Mutasarrıf-ı Cedidi Saadetli Mehmet Galip Beyefendi” ibaresiyle.); **SF**, nr.563, s.261.
- [Ali Ferruh Bey]: (“Bulgaristan Komiseri Atufetli Ali Ferruh Beyefendi Hazretleri” ibaresiyle.); **SF**, nr.563, s.261.
- [Dilsizler]: (“Dilsizlere Söz Söylemek Usul-i Cedid-i Fennisi Tatbikatından Bir Manzara” ibaresiyle. L. Sabattier imzalı.); **SF**, nr.563, s.264; **SF**, nr.563, s.265.
- [Doktor Mavroyeni Paşa]: (“Müteveffa Doktor Mavroyeni Paşa” ibaresiyle.); **SF**, nr.563, s.268.
- [Sultan Selim Câmii]: (“Sultan Selim Cami-i Şerifi” ibaresiyle.); **SF**, nr.565, (Ön Kapakta)
- [İsviçre’de Verem Hastaneleri]: (“Vereme Karşı Tedabir-i Sıhhiye: İsviçre’de Lozan Yakınlarında ve Davos Kasabası’nda Bulunan Verem Hastaneleri” ibaresiyle.); **SF**, nr.565, s292-293.
- [Bahçıvanlık]: (“Senatoryumda Hastaların Bahçıvanlıkla İştigali” ibaresiyle.); **SF**, nr.565, s.296.
- [Ohri Kasabası’nın Manzarası]: (“Yuvarlak çerçeve içerisinde yayınlanmıştır fotoğraf”); **SF**, nr.566, s.; **SF**, nr.566, s.309.
- [Av Köpekleri]: **SF**, nr.566, s.313-316-317.
- [Reşit Akif Bey]: (“Sivas Vali-i Cedidi Atufetli Reşit Akif Beyefendi Hazretleri” ibaresiyle.); **SF**, nr.567, (Ön Kapakta)
- [Doktor Doyen]: (“Doktor Doyen’in Esnâ-yı Ameliyatta Kör Bağırsak Kesmesi (Solda Radica, Sağda Dodica” ibaresiyle.); **SF**, nr.569, s.361.
- [Jane Hading]: **SF**, nr.569, s.364.
- [Musul Sanayi Mektebi]: (“Nam name-i Hazret-i Hilafet-Penahiye Olarak Musul’da İnşasına Mübaşeret Edilen Sanayi Mektebi’nin Vaz-ı Esas Resmi” ibaresiyle.); **SF**, nr.570, (Ön Kapakta); **SF**, nr.570, s.372.

- [Hacı Reşit Paşa]: (“Musul Valisi Saadetli Hacı Reşit Paşa Hazretleri” ibaresiyle.); **SF**, nr.570, s.373; **SF**, nr.570, s.376.
- [Bedevi Aile]: (“Cüzzam İletti Mesabininden Bir Bedevi Aile” ibaresiyle.); **SF**, nr.570, s.377.
- [Doktor Şantomas]: (“Tifo Hastalığı Aşısını Keşfeden Doktor Şantomas” ibaresiyle.); **SF**, nr.570, s.381.
- [Arıcılık]: **SF**, nr.571, s.389-392-393.
- [Cava Adası]: (“Cava Adası’na Seyahat” ibaresiyle.); **SF**, nr.572, (Ön Kapakta).
- [Jules Verne]: (“Fennî Romanlar Müellif-i Şehîri Jules Verne” ibaresiyle.); (Jules Verne’in hücre-i işigali, yatak odası, köşkü birer fotoğrafla okurla paylaşılmıştır.); **SF**, nr.572, s.408-409.
- [Sana’da Jandarma Dairesi]: (“Saye-i Terakkivaye-i Hazret-i Padişah-ı Azamide Sana’da Müceddeden İnşa ve Küşad Edilen Jandarma Dairesi” ibaresiyle.); **SF**, nr.573, (Ön Kapakta)
- [Isparta]: (“Saye-i Umran-vaye-i Hazret-i Padişahide Isparta’da Müceddeden İnşa Olunan Daire-i Askeriye” ibaresiyle.); **SF**, nr.573, s.5; **SF**, nr.573, s. **SF**, nr.573, s.8.
- [Kürkçülük]: (“Kürk İmali, Kürkçülük ve Kürkçülük Sanatı” ibaresiyle.); **SF**, nr.573, s.9-12; **SF**, nr.574, s.21-24.
- [Maarif-i Umumiye Nazırı Celal Bey]: (“Maarif-i Umumiye Nazırı Atufetli Celal Beyefendi Hazretleri” ibaresiyle.); **SF**, nr.574, s.17.
- [Zühdü Paşa]: (“Maarif-i Umumiye Nazırı Merhum Zühdü Paşa” ibaresiyle.); **SF**, nr.574, s.20.
- [Roman Resimlerinden]: **SF**, nr.574, s.29; **SF**, nr.575, s.44; **SF**, nr.576, s.61; **SF**, nr.577, s.76; **SF**, nr.579, s.108; **SF**, nr.580, s.124; **SF**, nr.581, s.140; **SF**, nr.584, s.188; **SF**, nr.585, s.204; **SF**, nr.586, s.220; **SF**, nr.587, s.237; **SF**, nr.588, s.252; **SF**, nr.589, s.268-269; **SF**, nr.591, s.300; **SF**, nr.594, s.340-341; **SF**, nr.595, s.356-357; **SF**, nr.603, s.76-77; **SF**, nr.604, s.92-93; **SF**, nr.606, s.124; **SF**, nr.608, s.157; **SF**, nr.609, s.173; **SF**, nr.610,

s.189; **SF**, nr.611, s.204-205; **SF**, nr.612, s.220; **SF**, nr.613, s.236-237; **SF**, nr.615, s.268; **SF**, nr.616, s.284-285; **SF**, nr.619, s.333; **SF**, nr.620, s.348; **SF**, nr.621, s.365; **SF**, nr.623, s.396; **SF**, nr.624, s.412; **SF**, nr.625, s.12; **SF**, nr.626, s.28; **SF**, nr.627, s.45; **SF**, nr.628, s.60; **SF**, nr.629, s.77; **SF**, nr.630, s.92-93; **SF**, nr.631, s.108; **SF**, nr.632, s.125; **SF**, nr.634, s.156; **SF**, nr.635, s.173; **SF**, nr.639, s.236; **SF**, nr.650, s.405.

[Selanik Hamidiye Camii]: (“Saye-i Diyanetvaye- i Hazret-i Padişahide Selanik’te Yalılar Cihetinde İnşa Edilmekte Olan Hamidiye Cami Envar-ı Lamii” ibaresiyle.); **SF**, nr.575, s.33.

[Kâzım Beyefendi Hazretleri]: (“Kuds-i Şerif Mutasarrıf-ı Âlisi Atufetli Kâzım Beyefendi Hazretleri” ibaresiyle.); **SF**, nr.575, s.37.

[Ernest Von Leyden]: (“Berlin Darülfünun-ı Tabiisi Dâhiliye Muallimi Almanya Meşahir-i Muallimîn’den Ernest Von Leyden” ibaresiyle.); **SF**, nr.575, s.40.

[Marconi]: (“Telsiz-Telgraf Mucidi Marconi ve Telsiz-Telgraf arabası” ibaresiyle.); **SF**, nr.575, s.41.

[Barnom Cambaz Kumpanyası]: (“Barnom Cambaz Kumpanyası”nın Fil Nakliyatı ve Bu Kumpanyaya Dair Diğer Fotoğraflar” ibaresiyle.); **SF**, nr.576, s.56-57.

[Konya]: (“Konya’da Meram Köprüsü” ibaresiyle.); **SF**, nr.577, s.65; **SF**, nr.577, s.68. (“Konya’da Sahip Ata Cami-i Şerifi” ibaresiyle.); **SF**, nr.577, s.69. (“Akşehir’de Taş Minare” ibaresiyle.)

[Cava Adası]: (“Cava Adası Seyahati” ibaresiyle.); **SF**, nr.577, s.72; **SF**, nr.579, s.104-105.

[Halis Efendi]: (“Hazine-i Hassa-i Şahane Müsteşarı Atufetli Halis Efendi Hazretleri” ibaresiyle.); **SF**, nr.577, s.73.

[Pele Dağı]: (“Martinik Ceziresinde Feveran Eden Pele Dağı” ibaresiyle.); **SF**, nr.579, s.97-100.

- [Donca Nehri]: (“Enstantane Fotoğrafler: Edirne’de Donca Nehri Sahili” ibaresiyle.); **SF**, nr.579, s.101.
- [Kara Ahmet]: (“Merhum Pehlivan Kara Ahmet” ibaresiyle.); **SF**, nr.579, s.109.
- [İspanya Kralı Haşmetli Alfonso]: (“Ahiran Resm-i Tetevvücü İcra Olunan İspanya Kralı Haşmetli Alfonso Hazretleri” ibaresiyle.); **SF**, nr.580, s.113 (Ön Kapakta).
- [Musul]: (“Saye-i Diyanetvaye-i Hazret-i Padişahide Musul’da Tamir Olunan Cami-ül-Ahmer ve Medresesi” ibaresiyle.); **SF**, nr.582, s.153-156;
- [Selanik]: (“Saye-i Umran-vaye-i Hazret-i Padişahide Selanik Vilayeti Dâhilinde Kevikly Kazası’nda Vardar Üzerine İnşa ve İkmal Edilen Yüz On Metre Cesr-i Cedidin Resm-i Küşadı” ibaresiyle.); **SF**, nr.584, s.178-180.
- [Kral George]: (“Saksonya Kralı George Hazretleri” ibaresiyle.); **SF**, nr.584, s.180.
- [Edirne’de Askerî Talim]: (“Edirne Piyade Kışla-i Hümayunu ve Asakir-i Nusreti Müessir Şahanenin Talimi” ibaresiyle.); **SF**, nr.584, s.181.
- [Perzerin Mutasarrıf Celal Bey]: (“Perzerin Mutasarrıfı Saadetli Celal Beyefendi” ibaresiyle.); **SF**, nr.584, s.189.
- [Adana]: (“Adana’da Bir Manzara” ibaresiyle.); **SF**, nr.585, s.197.
- [Martinik Faciası]: (“Bir Sokak” ibaresiyle.); **SF**, nr.585, s.200-201.
- [İskenderun’da Karakolhane]: (“Saye-i Umran-vaye-i Hazret-i Padişahide İskenderun’da Müceddeden İnşa Edilen Karakolhane” ibaresiyle.); **SF**, nr.586, s.209 (Ön Kapakta).
- [Fethiye Camii]: (“Fethiye Camii Envar-ı Lamii” ibaresiyle.); **SF**, nr.587, s.225(Ön Kapakta).
- [Murina Balığı]: (“Murina Balığı ile ilgili fotoğraflar ve onunla ilgili alt yazılar.”); **SF**, nr.587, s.229-232-233-236.
- [Sirkeci]: (“Sirkeci Mevki” ibaresiyle.); **SF**, nr.588, s.241.
- [Köşk]: (“Tarz-ı Cedid Mimari- Artmodern Tarzında Bir Köşk” ibaresiyle.); **SF**, nr.588, s.245-248.

- [Doktor Aristidi Paşa]: (“Müteveffa Doktor Aristidi Paşa” ibaresiyle.); **SF**, nr.591, s.301.
- [Kandilli]: (“Boğaziçi Manzaraları: Kandilli” ibaresiyle.); **SF**, nr.594, s.329.
- [Beylerbeyi ve Çengelköy]: (“Boğaziçi Manzaraları: Beylerbeyi ve Çengelköy” ibaresiyle.); **SF**, nr.596, s.361(Ön Kapakta).
- [Almanya’da Sanayi Sergisi]: (“Almanya’da Düseldrof Sanayi Sergisi’nin Manzara-i Umumiyesi” ibaresiyle.); **SF**, nr.594, s.336-337.
- [Dersaadet’te Çeşmeler]: (“Asar-ı Hayriye-i Hazret-i Padişah-ı Azamiden Tophane Çeşmesi’nin Resm-i Küşadında Ediye-i Hayriye-i Hazreti Hilafet-Penahinin Tekrarı” ibaresiyle.); **SF**, nr.595, s.348.
- [Dersaadet’te Çeşmeler]: (“Tophane-i Amire Çeşme-i Dilarasının Manzarası ve Diğer Bazı Çeşmelerin Fotoğrafları” ibaresiyle.); **SF**, nr.595, s.352-353.
- [Safra Köyü]: (“Bildircin Avı Köyleri: Ayastefanos Garbında Safra Köyü” ibaresiyle.); **SF**, nr.596, s.368.
- [Cava Hacıları]: (“Avdet-i Haccac-ı Kiram: Cava Hacıları Vapuru” ibaresiyle.); **SF**, nr.596, s.369.
- [Şâmı-ı Şerif Câmii]: (“Şam-ı Şerif Cami-i Kebiri” ibaresiyle.); **SF**, nr.597, s.377(Ön Kapakta); **SF**, nr.597, s.380-381-384-385-388-389-392; **SF**, nr.598, s.397-400-401404.
- [Sivas]: (“Cülus-ı Meyamin-i Menus-u Hazret-i Padişahiye Müsadif Yevm-i Mesudette Sivas’ta İcrâ-yı Şehrayin” ibaresiyle.); **SF**, nr.598, s.393(Ön Kapakta).
- [Emile Zola]: (“Müteveffa Emile Zola” ibaresiyle.); **SF**, nr.598, s.405.
- [Midilli]: (“Saye-i Ömr-i Envaye-i Hazret-i Padişahide Midilli’de Müceddeden Tarh ve Küşad Edilen Bahçe” ibaresiyle.); **SF**, nr.599, s.13.
- [Siroz-Razlık Kışlası]: (“Siroz Dâhilinde Razlık Kazası’nda İnşa ve Küşad Olunan Kışla” ibaresiyle.); **SF**, nr. 601, s.33; **SF**, nr.604, s.88.
- [Jaffa Saat Kulesi]: (“Saye-i Umran-Vaye-i Hazreti Padişahide Yafa’da(Jaffa’da) İnşa ve Küşad Edilen Saat Kulesi” ibaresiyle.); **SF**, nr.601, s.36.

- [Zayıf Çocuklar]: (“Zayıf Çocukların Tedavisi İçin Asma Altı” ibaresiyle.); **SF**, nr.601, s.41.
- [Maliye Dairesi Reisi Cemal Bey]: (“Şurâ-yı Devlet Maliye Dairesi Reisi Merhum Cemal Bey” ibaresiyle.); **SF**, nr.601, s.45.
- [Karaağaç Belediye Dairesi]: (“Saye-i Umran-vâye-i Hazreti Padişahide Edirne Belediyesi’ne Merbut Karaağaç’ta İnşa ve Küşad Olunan Daire-i Belediye” ibaresiyle.); **SF**, nr.602, s.56.
- [Göksu]: (“Göksu Çeşmesi” ibaresiyle.); **SF**, nr.603, s.65(Ön Kapakta).
- [Akşehir Seyyit Mahmut Türbesi]: (“Akşehir’de Asar-ı Atikadan Seyyit Mahmut Türbe-i Şerifesi” ibaresiyle.); **SF**, nr.603, s.68.
- [Konya Saat Kulesi]: (“Konya’da Asar-ı Atikadan Saat Kulesi” ibaresiyle.); **SF**, nr.603, s.69.
- [Costaki Antopoulo Paşa]: (“Saltanat-ı Seniyye Londra Sefir-i Kebiri Müteveffa Costaki Antopoulo Paşa” ibaresiyle.); **SF**, nr.603, s.73.
- [Sivas Nümune Çiftliği]: (“Saye-i İnayet-vaye-i Hazreti Padişahide Sivas’ta İnşa Edilen Nümune Çiftliğinde Bal arılığı Kovanları ve Çiçekleri İle Nümune Çiftliği Dairesi” ibaresiyle.); **SF**, nr.604, s.84-85.
- [Konya Vali-i Cedidi Tefvik Bey]: (“Konya Vali-i Cedidi Atufetli Tefvik Beyefendi Hazretleri” ibaresiyle.); **SF**, nr.608, s.145.
- [Şeker Ziraati]: (“Şeker Ziraat ve Ticareti: Bir Pancar Tarlası, Şeker İmalatı” ibaresiyle.); **SF**, nr.610, s.184-185-188; **SF**, nr.612, s.213-216.
- [İstinye İskelesi]: (“Boğaziçi Manzaralarından: İstinye İskelesi” ibaresiyle.); **SF**, nr.611, s.193.
- [Drama Mekteb-i İptidaisi]: Saye-i Maarif-vaye-i Hazret-i Padişahide Drama’da Müceddeden İnşa Olunan Mekteb-i İptidai” ibaresiyle.); **SF**, nr.611, s.197-200-201.
- [Ortaköy Camii]: (“Boğaziçi Manzaralarından: Ortaköy Cami-i Şerifi” ibaresiyle.); **SF**, nr.612, s.209.

- [Yeni Hastane]: (“En Mürtefi Cibalden Alıp Dağlardan saf Hava İle Tedavi-i Hastekân İçin Buzlar Arasında İnşa Olunan Yeni Hastanenin Bir Koşuşu” ibaresiyle.); **SF**, nr.612, s.212.
- [Sadrazam Ferit Paşa]: (“Sadrazam Fehametli Devletli Ferit Paşa Hazretleri” ibaresiyle.); **SF**, nr.613, s.225.
- [Kömürçülük]: (“Kömür Madenleri” ibaresiyle.); **SF**, nr.613, s.229-232.
- [Bağdat]: (“Saye-i Umran-vaye-i Hazret-i Padişahide Bağdat’ta Şat Üzerinde Tecdiden İnşa ve Küşad Edilen Köprü” ibaresiyle.); **SF**, nr.616, s.273(Ön Kapakta).
- [Üsküp]: (“Saye-i İnyet-vaye-i Hazret-ii Padişahide Kosova Vilayeti’nde Üsküp’te Yeniden Tensik ve Teşkil Olunan Polis Komiser ve Efradı” ibaresiyle.); **SF**, nr.617, s.289(Ön Kapakta); **SF**, nr.617, s.292;
- [Menemenlizade Tahir Bey]: (“Menemenlizade Merhum Tahir Bey” ibaresiyle.); **SF**, nr.617, s.290;
- [Trablusgarp]: (“Trablusgarp’ta Yetişmiş Fevkalade Cesim Bir Turp ki Cesametini İrae İçin Yanında İki Çocuk Durmuştur” ibaresiyle.); **SF**, nr.617, s.301.
- [Aydın’da Mekri İskelesi]: (“Saye-i Umran-vaye-i Hazreti Padişahide Aydın Vilayeti Dâhilinde Mekri İskelesi Şosesinin Resm-i Mübaşereti” ibaresiyle.); **SF**, nr.618, s.305.
- [Kahve Ziraati]: (“Kahvenin Toplanması, Bir Kahve Tarlası, Kahvenin Ayıklanması, Bir Kahve Fidanı, Kahvenin Yıkanması” ibareleriyle.); **SF**, nr.618, s.309-312-313.
- [Kürk Hayvanatı]: (“Beyaz Ayı, Vaşak, Mavi Tilki, Kastur, Tüylü Fok, Su Samuru, Mivpotam Yaban Kedisi, Misk Faresi” ibareleriyle.); **SF**, nr.619, s.328-329-332.
- [Beykoz]: (“Boğaziçi Manzaralarından: Beykoz Civarı” ibaresiyle.); **SF**, nr.620, s.337.
- [Diyarbakır Vali-i Cedidi Nazım Paşa]: (“Diyarbakır Vali-i Cedidi Saadetlu Nazım Paşa Hazretleri” ibaresiyle.); **SF**, nr.620, s.340.

- [Koyun Sergisi]: (“Bayezit Meydanı”nda Koyun Sergisi” ibaresiyle.); **SF**, nr.620, s.344.
- [Tezyinat]: (“Bir Arnovu Tezyinatı: Bir Merdiven Başı Tezyinatı” ibaresiyle.); **SF**, nr.621, s.361.
- [Tezyinat]: (“Bir Arnovu Tezyinatı: Bir Oda Kapısı ve Yanı” ibaresiyle.); **SF**, nr.621, s.364.
- [Erzincan’da Askerî Talim]: (“Asakir-i Nusret-i Müessir Cenab-ı Mülukane’nin Erzincan’da Hamidiye Kışla-i Hümayunu Pişgahında Talimleri” ibaresiyle.); **SF**,nr.622, s.369.
- [Salih Münir Paşa]: (“Paris Sefir-i Kebiri Devletli Salih Münir Paşa Hazretleri” ibaresiyle.); **SF**, nr.622, s.373.
- [Erzincan]: (“Erzincan’da Bir Cadde” ibaresiyle.); **SF**, nr.623, s.385.
- [Büyük Ada]: (“Büyük Ada’da Bir Manzara: Une Vue De Prinkipo” ibaresiyle.); **SF**, nr.623, s.389.
- [Almanya İmparatoru Wilhelm]: (“Almanya İmparatoru Haşmetlü Wilhelm Hazretleri ve Aile-i Haşmetaneleri” ibaresiyle.); **SF**, nr.624, s.405.
- [Selanik]: (“Saye-i Mamuriyet-vaye-i Hazret-i Padişahide Selanik Vilayet-i Celilesi Dâhilinde İnşası Mukarrer Olan Yollardan” ibaresiyle.); **SF**, nr.625, s.1.
- [Eyüp]: (“Enstantane Fotoğraflardan: Eyüp’te Bir Sokak” ibaresiyle.); **SF**, nr.625, s.9.
- [Şehzadebaşı Sebili]: (“Enstantane Fotoğraflardan: Şehzadebaşı Sebili” ibaresiyle.); **SF**, nr.625, s.9.
- [Kosova Valisi Hafız Paşa]: (“Kosova Valisi Merhum Hafız Paşa” ibaresiyle.); **SF**, nr.626, s.20.
- [Haydarpaşa Gümrük Dairesi]: (“Saye-i Umran-vaye-i Hazret-i Padişahide Haydarpaşa Rıhtımı Üzerinde İnşa Kılınan Gümrük Dairesi” ibaresiyle.); **SF**, nr.627, s.33.
- [Dalni Şehri]: (“Sibirya Şimendiferi Üzerinde ve Port Arthur Limanı Civarında Yeni Tesis Edilen (Dalni) Şehri” ibaresiyle.); **SF**, nr.627, s.40-41.

- [Agustos Kasabası]: (“Saye-i Umran-vaye-i Hazret-i Padişahide Selanik Vilayeti Dâhilinde Agustos Kasabası Medhalinde İnşa Olunan Demir Köprü” ibaresiyle.); **SF**, nr.628, s.49-52.
- [Amerika]: (“Bedai-yi Tabiiye: Amerika’da Bir Kayalık” ibaresiyle.); **SF**, nr.628, s.56.
- [Hayfa]: (“Celail-i Asar-ı Hazret-i Hilafet-Penahiden Hamidiye Hicaz Demiryolu Hayfa Şubesi’nde Meydanda Rikz Olunan Sütun-ı Mefharetin Resm-i Vaz-ı Esası” ibaresiyle.); **SF**, nr.629, s.65; **SF**, nr.629, s.68-69-72.
- [Çinili Köşk]: (“Müze-i Hümayun Dairesini Teşkil Eden Çinili Köşk” ibaresiyle.); **SF**,nr.630, s.84.
- [Halıcılık], **SF**, nr.629, s.76.
- [Moda]: (“Son Moda: Kadın Bluzu” ibaresiyle.); **SF**, nr.630, s.89.
- [Moda]: (“Son Moda: Yaka ve Göğüs” ibaresiyle.); **SF**, nr.630, s.89.
- [Cambazlık]: (“Cambaz Oyunları” ibaresiyle.); **SF**, nr.631, s.101.
- [Merzifon Kışla-i Hümayunu]: (“Saye-i Mamuriyet-vaye-i Hazret-i Padişahide Merzifon Kazası’nda İnşa Edilmekte Olan Kışla-i Hümayun” ibaresiyle.); **SF**, nr.632, s.113(Ön Kapakta).
- [Halıcılık]: (“Arabistan’da Bedevi Çocukların Halı İşlemeleri” ibaresiyle.); **SF**, nr.632, s.120-121.
- [Moda]: (“Son Moda: Son Moda Buluz, Son Moda Kollar” ibaresiyle.); **SF**, nr.632, s.124.
- [Moda]: (“Son Moda: Son Moda Sabah Elbisesi, Çocuk Elbisesi, Paris’in Son Modası: Yeni Ceket” ibaresiyle.); **SF**, nr.633, s.140-141.
- [Bestridje’de Köprü]: (“Saye-i Umran-vaye-i Hazret-i Padişahide Selanik Vilayet-i Celilesi Dâhilinde Teymur Hisar Cuma-i Bala Tarikinde Bestridje Deresi Üzerine Müceddiden İnşa Olunan Doksan Metrelik Köprü” ibaresiyle.); **SF**, nr.634, s.145(Ön Kapakta)-148-149.
- [Celal Paşa]: (“Merhum Celal Paşa” ibaresiyle.); **SF**, nr.634, s.153.

- [Moda]: (“Son Moda: Son Moda Yazlık Esvap” ibaresiyle.); **SF**, nr.634, s.157.
- [Moda]: (“Son Moda: Son Moda Çocuk Esvapları” ibaresiyle.); **SF**, nr.635, s.172.
- [İskenderun’da Köprü Açılışı]: (“Saye-i Mamuriyet-vaye-i Hazret-i Padişahide Halep İle İskenderun Şosesi Üzerinde İnşa Edilen Yirmi Beş Metre Tulû’nda Demir Köprünün Resm-i Küşadı” ibaresiyle.); **SF**, nr.635, s.168.
- [Kral Aleksandre-Kraliçe Dreğa]: (“Kral Aleksandre-Kraliçe Dreğa” ibaresiyle.); **SF**, nr.635, s.165.
- [Şirket-i Hayriye Vapuru]: (“Şirket-i Hayriye’nin Ahiran Celb Eylediği 50 Numaralı Vapur” ibaresiyle.); **SF**, nr.636, s.177-180.
- [Son Moda]: (“Paris’in Son Modası: Yazlık Esvap” ibaresiyle.); **SF**, nr.636, s.189.
- [Kemani Hans Lanke]: (“Meşahir Musiki-Şinasandan Kemani Mösyö Hans Lanke” ibaresiyle.); **SF**, nr.637, s.204.
- [Darülaceze İrzahanesi]: (“Saye-i Merahum-vaye-i Hazret-i Hilafet-Penahide Darülaceze Müessese-i Hayriyesinde Küşad Buyurulan İrzahane” ibaresiyle.); **SF**, nr.638, s.209.
- [Darülaceze İrzahanesi]: (“Darülaceze İrzahanesi: Koğuşlardan Biri ve Diğer Fotoğraflar”); **SF**, nr.638, s.212-213-216-217-220.
- [Erzincan’da Askeri Talimler]: (“Saye-i Satvet-vaye-i Hazret-i Padişahide Dördüncü Ordu Hümayun Merkezi Erzincan’da Manevralar, Askerî Talimler, Top Talimleri” ibaresiyle.) **SF**, nr.639, s.225; **SF**, nr.639, s.228-229.
- [Papa 13. Leon]: (“Papa Müteveffa 13. Leon” ibaresiyle.); **SF**, nr.639, s.232.
- [Moda]: (“Son Moda: Matmazel Tuvaleti-Kırmızı Tül Esvap” ibaresiyle.); (Paris’in en meşhur moda gazetelerinden menkuldür, notu düşülmüştür.); **SF**, nr.639, s.233.
- [Bingazi Belediye Dairesi]: (“Bingazi’de Daire-i Belediye Pişgahında Veladet-i Hümayun Hazret-i Padişahiye Müsadif Ruz-ı Mesudette İcra Edilen Şehrayin” ibaresiyle.); **SF**, nr.640, s.241(Ön Kapakta).
- [Bingazi Meydanı]: (“Bingazi’de Bir Meydan” ibaresiyle.); **SF**, nr.640, s.244.

- [Bahriye Nazırı Celal Bey]: (“Bahriye Nazır-ı Cedidi Atufetlu Celal Beyefendi Hazretleri” ibaresiyle.); **SF**, nr.640, s.248.
- [Bahriye Nazırı Hasan Hüsnü Paşa]: (“Bahriye Nazırı Merhum Hasan Hüsnü Paşa” ibaresiyle.); **SF**, nr.640, s.249.
- [Roma]: (“Roma’da Kain Vatikan Dairesiyle Senpiyer Kilisesi ve Meydanı” ibaresiyle.); **SF**, nr.640, s.252.
- [Moda]: (“Son Moda: Son Moda Yazlık Esvap” ibaresiyle.); **SF**, nr.640, s.253.
- [Moda]: (“Son Moda: Son Moda Çocuk Esvapları” ibaresiyle.); **SF**, nr.640, s.253.
- [İngiltere’de Köşk]: (“İngiltere’de Bir Sabun Şirketi Tarafından İnşa Edilen Köşklere Birisi” ibaresiyle.); **SF**, nr.641, s.260.
- [Almanya’da Köşk]: (“Almanya’da İnşaat Şirketleri Tarafından İnşa Edilen Köşklere Birisi” ibaresiyle.); **SF**, nr.641, s.260.
- [Londra’da Binalar]: (“Londra’da İnşaat Şirketleri Tarafından Bekârlarla Dullara Mahsus Ufak İkametgâhlardan Mürekkep Olarak Yapılan Binalardan Biri ve Farklı Amaçlar İçin Yapılan Diğer Binalar” ibaresiyle.); **SF**, nr.641, s.264-265.
- [Moda]: (“Son Moda: Son Moda Kadın Esvap Modelleri” ibaresiyle.); **SF**, nr.641, s.269.
- [Manastr Valisi Hazım Bey]: (“Manastr Vali-i Cedidi Atufetli Hazım Beyefendi Hazretleri” ibaresiyle.); **SF**, nr.642, s.280.
- [Kotra Yarışı]: (“Amerika İle Avrupa Arasında Kotra Yarışları” ibaresiyle.); **SF**, nr.642, s.281.
- [Muz]: (“Muz Ziraati: Amerika’da Bir Muz Tarlası” ibaresiyle.); **SF**, nr.643, s.289.
- [Muz]: (“Amerika’da Kostarika’da Bir Muz Tarlasında Nakliyata Mahsus Demiryolu, Muz Ağacı, Muzların Nehir Kayıklarına Tahmili” ibaresiyle.); **SF**, nr.643, s.292-293.
- [Muz]: (“Kanarya Adaları’nda Santakuruz’da Muz Tarlaları” ibaresiyle.); **SF**, nr.643, s.296.

- [Moda]: (“Son Moda: Düz Korse ve Diğer Ürünler” ibaresiyle.); **SF**, nr.643, s.300-301.
- [Rükneddin Efendi]: (“Edirne Vali-i Muavin-i Cedidi Atufetli Rükneddin Efendi Hazretleri” ibaresiyle.); **SF**, nr.646, s.337.
- [Moda]: (“Son Moda: Son Moda Çocuk Elbiseleri” ibaresiyle.); **SF**, nr.646, s.341.
- [Mars Burkez]: (“Terbiye-i Bedeniye Dersleri Resimlerinden: Mars Burkez” ibaresiyle.); **SF**, nr.647, s.353.
- [Muhârip Gladyatör]: (“Terbiye-i Bedeniye Dersleri Resimlerinden: Muharip Gladyatör” ibaresiyle.); **SF**, nr.647, s.353.
- [A'maların Eğitim-Öğretimi]: (“Âmâların Talim ve Terbiyesi: Coğrafya Dersi, Kıraat Dersi, İlm-i Hayvanat Dersi, Dikiş Dersi, Musiki Dersi” ibaresiyle.); **SF**, nr.648, s.369-372-373.
- [Lui Beray]: (“Âmâlar: Âmâlar İçin Mükemmel Bir Usul-i Tahrir İcat Eden Lui Beray”, **SF**, nr.648, s.376.
- [Valentin Hauı]: (“Âmâlar: İlk Defa Olarak Âmâlar Mektebi Tesis Eden Valentin Hauı” ibaresiyle.); **SF**, nr.648, s.376.
- [Posta ve Telgraf]: (“Saye-i Umran-vaye-i Hazret-i Padişahide Müceddiden İnşasına Karar Verilen Posta Ve Telgraf Nezâreti'nin Cülus-ı Hümayun Makrun Hazreti Tacidariye Müsadif Yevm-i Mesudette Vaz-ı Esas-ı Resmi” ibaresiyle.); **SF**, nr.649, s.377(Ön Kapakta)-380.
- [Moda]: (“Son Moda: Son Moda Kadın Elbiseleri-Son Moda Kışlık Kadın Elbiseleri” ibaresiyle.); **SF**, nr.649, s.389.
- [Büyükdere]: (“Büyükdere Bentlerinden Bir Manzara” ibaresiyle.); **SF**, nr.650, s.393(Ön Kapakta)-396-397.
- [Bingazi]: (“Bingazi'de Tuz İhracatı” ibaresiyle.); **SF**, nr.650, s.400-401.
- [Moda]: (“Son Moda Kadın Elbiseleri: Göğüs ve Kol, Pelerin” ibaresiyle.); **SF**, nr.650, s.404.

2.3.4. Ayastefanos'ta Yapılan Sandal Yarışları ile İlgili Fotoğraflar:

Ayastefanos'ta Yarış: *Yat Kulüp İskelesi Pişgahında Kotraların Hareketi*, **SF**, nr.548, (Kapak Bölümünde). (*Les regates de San Stefano: Le Depart Des Cutters*)

Ayastefanos'ta Yarış: *Birinci ve İkinci Gelen Balık Kayıkları*, **SF**, nr.548, s.20.

Ayastefanos'ta Yarış: *Köy Pişgahının Yarış Günü Manzarası*, **SF**, nr.548, s.20.

Ayastefanos'ta Yarış: *Birinciliği İhraz Eden Mösyö de Vich'in Sandalı*, **SF**, nr.548, s.21.

Ayastefanos'ta Yarış: *Köy Sandallarından Birinciliği ve İkinciliği İhraz Eden Sandallar*, **SF**, nr.548, s.21; **SF**, nr.548, s.24; **SF**, nr.548, s.24; **SF**, nr.548, s.25; **SF**, nr.548, s.25; **SF**, nr.548, s.25; **SF**, nr.548, s.28; **SF**, nr.548, s.28.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
SEÇİLMİŞ METİNLER

3.1. Tenkit ve Tahlil Yazıları

MUSAHABE-İ EDEBİYE: PARNAS ŞAİRLERİ-2

Parnasyenlerin ilk mecmuası *Revue Fantaisiste* idi. İptidaları risalenin heyet-i tahririyelerini henüz çocuk denecek birkaç genç teşkil ediyordu. Bunlar fikirlerindeki cüret, hareketlerindeki küstahlık ile temeyyüz etmişlerdi. Parnasyenlerin o kadar tezyifat ve tahkirata uğramalarının sebebi işte budur. Mamafih *Revue Fantaisiste*'in birçok meziyetleri de vardır. Âlam-ı caliyeye-i kalbiyeden bahis, ahli oflu bir iki satır yazının asar-ı edebiyeden madud olduğu bir zamanda bütün bunları istifhah ederek bir taraftan lisanın sarf u nahv-i kavaidine kemal-i ittiba, diğer taraftan sanata ciddi bir perestiş göstermek küçük bir fazilet değildir.

Theophile Gautier, Charles Boudelaire, Théodore de Banville gibi üstatlar, gençlerin bu mecmuasını himaye ediyorlardı. Mecmuada kendi kendilerine kalsa tebah olup gidecek birçok liyakat-i hakikiye eshabını buluyor, eserlerini neşrediyor, onların iştiharına bekâ-yı namına hadim oluyordu. Sonraları kesb-i iştiharenden büyük şairlerin hemen kâffesi *Revue Fantaisiste*'te yazı yazmaya başlamış oldukları gibi “*Amorus*” namındaki mecmua-i eşarinin intişarına rağmen henüz pek az maruf olunan Alphonse Daudet de en latif hikâyelerini oraya vermiş, ilm-i tahrir mahcup ve müteredit yeni dâhil olan Jül Kolarati (ژول کولاریتی) ilk satırlarını, Leon Cladel o dehşetli hikâyelerini orada neşretmişti.

Revue Fantaisiste'in idarehanesi oldukça garip bir hâldeydi. Duvarlara acemkâri yeşil ve pembe kumaşlar getirilmişti. Dip tarafta uzun bir sandalye, yanında maroken bir koltuk sandalyesi, masalar, dolaplar; içleri yazı ile dolu cüzdanlar, hemen hemen bir salon. Her gün badez-zuhûr saat üçe doğru Théodore de Banville buraya gelir, bir genç üstada yakışacak rıfku nezaketle şiirlerini okuyarak o gayyur gençleri teşci ederdi. Charles, Leon Gozlan, Şarl Monsle, Charles Baudelaire gibi meşahir de ilk Parnasyenleri teşvikten hâlî kalmazlardı. Bunların arasında Albert Glatigny bozulmuş boyun bağısı, kısa yeleğiyle bir eli beline dayanmış mütebessim şiir okur, şiirlerinin kafiyesi bir buse şapırtısı gibi tannan ve berrak, inikas ederdi. Mamafih *Revue Fantaisiste* idarehanesinde yalnız edebiyat ile iştilgal edilmediğini de

itiraf etmelidir. Çok defalar akşam olup da ağırbaşlı üstatlar gittikten sonra genç şairler yanlarında, ihtimal ki imla yazmasını bilmeyen mülhemmat-ı eşar olduğu hâlde bu pembe ve yeşil salona kemal-i neşe ile girerlerdi. Bu mülhemmat-ı eşarı inşad, ebyat eden ağızlara, dişlerinin o kar gibi kafiyeleri ile gülmekten hâlî kalmazlardı.

Revue Fantaisiste'e en iptida kesb-i iştihar edenlerden birisi Leon Cladel olmuştur. Kendisini o vakit kimse bilmezdi. Paris sefaletinin o acı yalnızlıklarında muzdarip olup dururdu. Leon Cladel fakr-ı hâlini kimseye söyleyemez, sükût ve tenhai içinde buna tahammül ederdi. Hemen hemen bir köylü denilebilecek bir hâlde iken Paris'e gelmişti. Kalbinde safdilane ve şiddetli hırs-ı cah arzuları, şan u şeref ihtiyaçları vardı. Taban da mütevahhiş olduğu için Paris'in o baş döndüren kalabalığı arasında hâlî adaya düşmüş Robenson gibi yalnız başına yaşıyordu. Gözleri bir lema-i vahşi ile parlar, yer yer kestane, siyah, kızıl renklerini arz eden saçları uzun uzun parlardı. İşte Catulle Mendès ile birbirlerini tanıdıkları vakit Leon Cladel bu hâlde idi.

Catulle Mendès ile Leon Cladel birbirleri ile muarefe peyda eder etmez hemen kalem kâğıt ve mürekkep tedarik ederek birlikte bir tiyatro yazmaya başlarlar. Ta sabaha kadar imtidat eden ilk leyl-i mülakat neticesinde bir dram mevzuu hazırlarlar. Fakat ne dram! Daha ilk perdede bir yangın, iki düello, üç-dört kız kaçırması vardır. Muharrirler eserlerinin ihraz-ı muvaffakiyet etmesi için yirminci tabloya pek güveniyorlardı. Burada kaçırılan genç kızlardan birisinin pederi kemal-i teessüründen sakalını temaşa-giran huzurunda birer birer yolacak ve böyle kanlı bir çene ile izhar-ı teellüme devam edecekti! Catulle Mendès eserde pek müfrit gördüğü bazı cihetler hakkında biraz itiraz edince Leon Cladel kızmış, onu cebanetle itham ederek tiyatroyu ayrı ayrı yazmayı teklif etmişti. İşte bu müthiş dram, bu suretle unutulup yazılmadı.

Leon Cladel'in *Revue Fantaisiste*'te neşredilen ilk hikâyelerinde gaye-i hayaliyeye, aşka doğru şiddetli bir meyelan eseri hissedilmek, hüsn ü sanat hakkında kavi ve metin bir fikre tesadüf olunmakla beraber suhulet-i tahrir ve irticalden mütevellit bir karışıklık, bir mükemmeliyetsizlik de vardır. İrticalen yazı yazan bu

muharririn asıl sanatkâr olan kısm-ı mevcudiyeti diğlerinden tahlis etmek lazımdı ki bunu da zaman yapmıştır.

Leon Cladel, *Revue Fantaisiste* idarehanesinde Charles Baudelaire'e tesadüf etti. Hayat-ı edebiyesinin en büyük saadeti bu olduğunu hiçbir vakit tekrardan hâlî kalmamıştır. Baudelaire ile Cladel kadar birbirlerine hiç benzemeyen iki adam tasavvur olunamaz. Baudelaire muhteriz, ihtiyatkâr, daima kendisine sahip bir tabiata malikti. Cladel ise çoşar taşar her şeyi saniha veya ihtirasın tesadüfünden beklerdi. İlk mülakatta bu iki adamın birbirleri hakkında şiddetli bir nefret hissetmeleri pek muhtemel idi. Hâlbuki bunun tamam aksi vuku buldu. Baudelaire takip edeceği yolu henüz bulamamış olan bu genç adamda esasen ne büyük bir kıymet mevcut olduğunu temeyyüz etmişti. Cladel de kendisinde bulunmayan şeyi sözlerinde, nasihatlerinde bulabileceğini anlamıştı. Üstad ile tilmiz kemal-i gayretle çalıştılar. Cladel bir hikâyeye yahut bir makale neşredeceği vakit Baudelaire bunu cümle cümle okur, tabiratın hüsn-i intihabına, üslubunun selametine son derece de itina ederdi. Cladel arada sırada itiraz ederdi kaidelere cîfe atmak ister, fakat Baudelaire itidal-i demini bozmayarak azgın Cladel'i münkad eylerdi.

Baudelaire ile Cladel arasındaki teklifsizlik münasebat-ı yevmiye sayesinde gittikçe arttıkça samimiyet-i dimağiyeleri de tezayit ediyordu. Nihayet Cladel, Fransa edebiyatının maruf simalarından biri oldu. Hakikatte şayeste-i takdir eserler yazdı. Bunların arasında en meşhurları: *Porte-Glavie*, *Bouscassie*, *Va-nu-piedes*'tir.

Catulle Mendès ile refikleri, Vilye dö Lil Adamı da, *Revue Fantaisiste* münasabeti ile tanışmışlardır. Vilye dö Lil Adam Britanyalı idi. Cepleri eser ve para dolu olduğu halde Paris'e geldi. Bu paraları yiyip bitirmek en birinci vazife olduğuna kani idi. Bu vazifesini ifa ettikten sonra, arada kesb-i maarif ettiği dostları üzerinde zamanının mevahib-i tabiate en ziyade malik bir gence tesirini bırakarak yine memleketine dönüp gitti.

İşte Vilye dö Lil Adam'ın hayatı şu suretle hülasa edilebilir. Catulle Mendès itiraf ediyor ki içlerinde bir şule-i dehaya malik bir âdem görülmüşse o da Nouveau Monde, *Contes Cruels* muharriri olan Vilye dö Lil Adam'dır. Mamafih Vilye dö Lil Adam nim dâhilerdendir. Her memleketin hayat-ı edebiyesinde böyle nim dâhilere tesadüf olunur. Onlara sanatın küçük ehemmiyetsiz kısımları hafif gelir, daima en

ulvi cihetlerine hasr-ı emel ve iştilal ederler. Fakat mülakat-ı dimağiyelerinde muvazenet, sanihalarında mebzuliyet ve imtidad yoktur, onun için evc-i ulviye-i sanatta pervaz ettikleri bir anda, birden en adi bir mevkiye sukut ediverirler. Zaman zaman bir Victor Hugo'ya bir Sheakspeare'e, Milton'a, Dante'ye benzerler. Fakat bu müşahabet devamlı değildir. Kendilerinde noksan, gayr-ı tamam bir şey vardır. Bu sebeple asıl ciddi sanatkârlar tarafından perestiş edilecek bir mevki-i ulviyeye çıkamazlar. Fakat avam halkın seveceği bir seviyede de kalamazlar. Ne semalarda pervaz eden bir mahluk olabilirler, ne ruy-ı arzda sürünen bir mahluk.

İşte Vilye dö Lil Adam hakkında umumiyetle bu fikir kabul olunuyor. Mamafih Catulle Mendès şu musahabelere zemin olan konferansları verdiği zaman Vilye dö Lil Adam hakkındaki bu hüküm asar-ı münteşiresine nazaran doğru ise de *Axel* namıyla senelerden beri çalıştığı muazzam bir mecmua-i eşarı intişar ederse dehâ-yı bülendi bütün şaşâ-i azimetiyle tasdik ve itiraf olunacağını iddia ediyordu. Catulle Mendès dostunun kudret-i şairanesini samiine göstermek için Vilye dö Lil Adam'ın eserlerinden birkaç parçasını kıraat etmiştir ki bunları nesren tercüme ediyorum:

“Gece bu esrar-ı azim üzerine mavi mahfaza-i mücevheratını nim açıyor. Semalardaki nücum kadar, ruy-ı arzda da çiçek var! Zılal-i naimesinin her an latif ve dilber çiçeklerle olduğu kadar, latif ve dilber lemaat ile de tenevvür ettiği görülüyor. Fakat benim o puşide-i muzlime malik olan gecemin cazibe ve şule namına yalnız bir çiçeği, yalnız bir leması var: Benim aşkım ve senin hüsnün!”

İtiraf

“Ormanı, sahrayı, eski zamanların taravet-nak nisanlarını kaybettim. Ver dudaklarını: Onların nefesi nefha-i meşacir olur. O mağmum-ı bahr-i muhit, onun matemini, mevcelerini, şehkalarını kaybettim. Ne olursa olsun bana söyle: Bunlar velvele-i emvacın yerini tutar. Alnım bir hüzn-i şedid ile ağırlaşmış, şümus-ı afileyi düşünüyor. Ah sakla beni soluk sinende, bu sükût-ı leyl demek olacaktır.”

Hediyeler

“Eğer bir akşam bana hasta kalbimin sırrından bahsedecek olursan, seni müteessir etmek için pek eski bir şiir söyleyeceğim. Eğer bana azaptan, yalancı itminanlardan kurtulmuş ümittten bahsedecek olursan, sana yalnız jalelerle lebriz

güller toplayacağım. Eğer itirab-ı mekabirden hoşlanan ölümler çiçeği gibi benim azab-ı vicdanlarıma iştirak etmek istersen sana güvercinler getireceğim.”

Baudelaire, Edgar Poe'nun *Histoires Contes Poraines*'ini, tercüme etmemiş olsa idi, Fransızcada *Vilye dö Lil Adam*'ın *Contes Cruels* namındaki mecmua-i hikâyatına müşabih bir eser bulunmayacaktı. Bu eserde en latif hülyalar, en derin inceliklerle beraber barit ve acı bir tuhaflıkla memlu hikâyeler vardır. Şüphesiz gizli birtakım ıstıraplar, uzun uzun kinler onu bu garip eseri yazmaya sevk etmiştir. Mamafih nüfuz-ı nazra malik bir nazar, kalb-i şairde samimi bir hiss-i merhamet fark etmeye muvaffak olur. *Vilye dö Lil Adam*'ın çok ıstırap çekmiş olduğunu anlar.

Catulle Mendès, Sully Prudhomme'u da ilk defa *Revue Fantaisiste* idarehanesinde görmüştür. Sully Prudhomme da oraya ihdâ-yı eşar için gelmişti. Catulle Mendès bu ilk ziyareti şöyle anlatıyor: “Bir sabah Sully Prudhomme içeri girdiği vakit ben gayet vakur, adeta hâkimane bir tavır aldım. Kendisi benden zannedirim 3-4 yaş daha büyük olduğu için şüphesiz ona pek gülünç gözüktüm. Fakat çenem sakalsız, saçlarım uzun -âh bu uzun saçların cezasını pek çektim!- olmakla beraber ben bir mecmua müdürü değildim. İçeri giren zair ise idare ettiği mecmuaya şiirlerini getiren bir genç şairden başka bir şey değildi! Bu çocukların hatırası bugün bizi eğlendiriyor.

Sully Prudhomme benim hayretimi celbetti. Halim, sakın, vakur idi. Batî bir sesle sanki içeriği odadan söylüyor gibi uzak bir tatla söz söylüyordu. Ve lakırtı ederken evza-ı etvara müracaat etmiyordu. Sully Prudhomme, müctenib ve korkak bir genç değildi. Fakat halinde bir sükûnet, bir itidal vardı. Sanki görünmemekten hoşlanıyor, vahdet ve inziva arıyordu. Söz söylerken lakırtılarında sükût arzusu hiss olunurdu. Bir genç kız gözleri kadar saf olan mahzun gözlerinde birtakım mukaddes temayüllerin muhtazar şefkatlerin iştikaları okunuyordu.”

Şaşaa ve tantanadan ihtiraz, sükût ve tenhaiye muhabbet gibi meziyetler, Sully Prudhomme ile François Coppee'nin kesb-i iştihar etmelerine hayli yardım etmiştir. Sully Prudhomme'un kitaplarında bu görülmemek, işitilmemek arzularına tesadüf edilir. Sully Prudhomme, XIX. asrın en vasi değilse de herhâlde en nazik müfekkirelerinden birine maliktir. Onda gürültü patırtı, şiddetli bir keder görünmez. O, rakik ve nazik bir mütefekkindir. Namütenahiliğin, meçhuliyetin esrar-ı ebedîsi ile

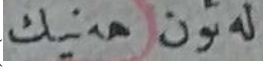
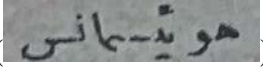
bihuzur olarak daima bu ele geçmez şeyleri der-aguş etmek için onların arkasından atılır, bazı kere buna muvaffak olur, gayr-ı kabil şeyleri ifade etmek ister ve bazen ifade eder. Bazı adamlar nazarında Sully Prudhomme Vase Brise şairi olmaktan kurtulmamıştır. Hâlbuki Epreuves şairinin asar-ı muahhasesini okuyanlar aşkı arayan bir kalbin, hüsnü arayan bir bütün o meraret-nak endişelerini latif ve berrak bir lisan ile esrar-alud bir surette teganni eden Sully Prudhomme'un asıl kudret-i mübdianesini hakkıyla anlamışlardır. Vakıa Justice şairi, şiire ilmi sokmak, lüzumsuz ve manasız yerde tabirat-ı fenniye kullanmak gibi hatalara da düşmüşse de bunlar muakkattır.

İşte görülüyor ki o vaktin hemen bütün şairleri Revue Fantaisiste'e gelmişlerdi. Daha garibi o zamanın en meşhur gazetecileri de mecmuanın muavinîn-i tahririyesinde idiler. Vezin ve kafiyenin en büyük düşmanlarından olan ve o zamanlar realist mesleğinin üstatlarından sayılan Şanflorini'nin de bu mecmuaya yazı yazmış olduğu düşünülecek olursa Parnasyenlerin kendi nazariyelerine muvafık olmayan bir tarzda yazılmış eserlere düşman oldukları yolundaki iddianın adem-i sıhhati tahakkuk eder.

Catulle Mendès bu noktada, Emile Zola'nın "Parnasyenler birbirlerine hayran kala kala imrar-ı vakt ederler." tarzındaki isnadına itiraz ederek birbirlerini sevdikleri doğru ise de, birbirlerine müdahane etmelerinin aslı olmadığını söyler. Parnasyenler mecmualarının sahifelerini, hatta muarızlarına bile küşade bulundurmaya severlerdi. Catulle Mendès, kendilerine mensup olan *Republique des lettres* mecmua-i edebiyesinde yazdığı bir ihtarda sanat hakkında hürmet ve muhabbet hisleri ile kalpleri meşhun olan bütün şairlere bir aguş-ı kabul gösterileceğini ilan etmişti. Hatta Zola'nın "*Assomoir*" romanı yevmi bir gazeteye tefrika edilmekte iken karilerce bais olduğu kıyl u kal üzerine gazete tarafından neşri tehir edilince *Republique des lettres* mecmuası eserin neşri fedakârlığını göze almıştı.

"Doğrusu aranırsa, diyor Catulle Mendès, edebiyatta meslek ve mektep gibi şeyler hiç yoktur. Liyakat-i hakikiyeye sahip adamlarla bundan mahrum adamlar vardır, işte bu kadar. İnsan birtakım fikirlere maliktir ki, bunlara tevfik-i hareket eder; fakat başkalarını da bu fikirlere münkad bulundurmaya çalışmaktan hazer etmelidir."

İşte bu meslek takip edildiği içindir ki Zola'nın "L'assomoir"i Lökont dö Lil ile Jose Maria de Heredia'nın ve Victor Hugo'nun eserleri arasında Parnasyenlerin mecmuasında intişar etti.

Leon Hennique ( ), Huis Mannis ( ) Moupassant, Pol Alexy gibi Naturalistlerin de ilk sahifeleri yine o gazetede neşrolunmuştur. Mamafih bunlarla Parnasyenler arasında fark yok zannedilmemelidir. Parnasyenler, Naturalistlerin büsbütün yeni bir çığır açmış olmaları iddiasına şiddetle itiraz ederler.

Revue Fantaisiste'in ömrü pek uzun olmadı. Catulle Mendès "Bir Gecenin Hikâyesi" Le roman d'une nuit namıyla bir perdelik manzum bir komedi neşretmişti. Bu eser ahlaka mugayir addedilerek müdde-i umumîlik tarafından ikame-i dava edildi. Catulle Mendès beş yüz Frank cezâ-yı nakdi ile bir ay hapse mahkûm edildi. Eser beş yüz beyitten ibaret idi. Catulle Mendès bir beyit için bir frank vermeye mecbur oluyordu. Bu zavallı şair, Sentiyelaji hapisanesinde mugayir-i usul hareket etmiş arabacılar, sütlerine, şaraplarına su karıştırmış sütçüler, şarapçılar, ayakkabı çalmış genç hırsızlar arasında bir ay kaldı. Bu hırsızlar arasında bir tanesi bal mumunu kemal-i iştiha ile yer imiş. Ağzında da tamam altmış dört diş varmış. Bu çapkın biçare şairin yegâne medar-ı tesellisi olan yadigâr bir mendili bir gece cebinden çalınmış.

Revue Fantaisiste'in müdürü böyle bir felakete uğrayınca mecmua da artık hayata veda etmeye mecbur oldu. Çünkü beş yüz frank vermeye mahkûm olmuştu. Kasada ise para yerine ümitten başka bir şey bulunmayınca...

Mamafih zavallı mecmuanın cenaze alayı, tabir-i diğerle Catulle Mendès'in muhakemesi pek eğlenceli olmuştur.

Mahkeme salonu o gün Victor Hugo'nun "Hernani" eseri oynandığı gece komedi Fransa'nın fuayesine dönmüştü. Gustave Flaubert, Charles Baudelaire, Theodore dö Banville, Marie, Leon Gozlan gibi esatize Catulle Mendès'e karşı beyan-ı hürmet ve hüsn-i şehadet için mahkemeye gelmişlerdi. Bunların kılıklarında garip bir şey yoktu. Fakat salonu dolduran genç Parnasyenler uzun saçları, kırmızı yelekleri ile garip bir manzara irae ediyorlardı.

Müddeiumumi Catulle Mendès'in mahkûm edilmesi lüzumundan bahis talepnamesini bitirip de mugayir-i ahlak addettiği beyitleri okuduğu zaman, samiinden bir alkış gürültüsü koptu. Bu ise talepname için değil, eser içindi.

Hüseyin Cahit

Hüseyin Cahit, "Musahabe-i Edebiye: Parnas Şairleri-2", Servet-i Fünun, c.22, nr.547, 23 Ağustos 1317 [5 Eylül 1901], s.6-10.

MUSAHABE-İ EDEBİYE: PARNAS ŞAİRLERİ-3

Catulle Mendès, konferanslarında Parnasyenlerin ilk teşekküllerinden bahsettiği sırada, onların bazı eşarını okuduğu hâlde kendisinin hiçbir eserini okumaması samiinden bir kısmının mucib-i teessüfü olduğundan ilk yazdığı şiirlerden birkaç tane kıraat etmesi ricasıyla mektuplar almış ve üçüncü konferansa da kendi şiirlerinden bahsederek başlamıştır. Catulle Mendès, ilk yazdığı şiirlerin bütün bütün çocukluk addedilecek derecede ehemmiyetsiz olduğunu söylemekle beraber *Philomela, Livre lyrique* namındaki ilk mecmua-i eşarinin şayan-ı dikkat olduğu beyanından çekinmemiştir.

Albert Glatigny'nin *Vignes Folles* eseri ile *Revue Fantésiste* ve Catulle Mendès'in bu kitabı, Parnas mesleğinin tarih-i teşekkülünde birer mühim vakiadır. Catulle Mendès *Philomela*'dan bahsettiği sırada kendi kitabı hakkında şu hükmü veriyor:

“Kemal-i samimiyetle itiraf ederim ki, *Philomela* bana adi bir eser gibi görünmektedir. Genç dostlarımın bu fikirde olmadıklarını, pek şiddetli davrandığıma hükmettiklerini biliyorum. Bu teveccühün sebebi aşikârdır. Bir eser-i şebab olan *Philomela*, tam onların sinnine göredir. Onlar, bu kitapta kendi kalplerini, ruhlarını buluyorlar, tanıyorlar. Çünkü onu yazdığım vakit, ben de şimdi kendilerinin bulunduğu hâlde idim. Fakat ben şimdi gençlik zamanını çoktan geçmiş olduğum için her şeyi başka türlü görüyorum. Eğer ilk kitabımda mağrurane bir hubb-ı sanat, bir ihtimam-ı lisan ve kafiye-i müzeyyen bulunmamış olsa idi, onu bütün bütün muhakkar görürdüm. Fakat, o vakit çocuk olan muharrirde sanatkâr olmak isteyen bir ruh vardı. İşte *Philomela*'yı bunun için severim. “

“*Philomela*”dan “Bülbül” ser-levhalı manzumeyi tercüme ediyorum:

Üzüm salkımlarının kemale erdiği bir ayın akşamında idi. Şimdi arkasından gözyaşları döktüğüm kadın da orada idi. Samit bir halde, bülbül, ey mürğ-ı nalezen-i leyl, senin agsan-ı eşcar altında nağmeni dinliyordu.

O, bir çocuk gibi ağzını açmış, gözleri meshur, kemal-i dikkat içinde, bu yeşilliklerin altında nağmeyi dinlerken, ben bülbülü kıskanıyordum. “Ey hülyama melca olan dilber, ruh-ı mütezehhir, diyordum, benim hakkımı gasbeden bu kuşu

bırakınız. Ah, hıyanet kalpli, aşk uzundur, gece ise kısadır!” Fakat o, tabiat içinde yalnız bir sesi dinliyordu.

O vakit bütün mevcudiyetimde bir tahavvüle uğruyorum zannettim. Bu şedit bir recfe oldu. Az kaldı ölecektim. Şimdi hayatım yeni bir mahlukun afak-ı mevcudiyetinde mahpus kalmıştı. Fakat muzdarip olabilmek için eski ruhum yine bende idi. Beni seven o yegâne kadının yanında başka biri vardı. Onlar zalam-ı eşcar arasında içlerini çekerek giderken, ben işte o muattar-ı meşcere içinde şehikat-ı garam ile harab olan bülbüldüm.

Sonra o kadın o şekl-i beyaz, rakibimin kolunda yavaş yavaş uzaklaştı. Beni sade böyle dalımın üzerinde yalnız ve mükedder görmekle nücum-ı sema rikkate geldi. İşte hepsi bu kadar. Yalnız seher infilak ettiği zaman, oradan geçen çocuklar ağacın altında soğumuş, katılmış bir kuş naşı gördüler: “Ölmüş” dediler. İçlerinden biri bir kamışın altında parmağıyla mezarı kazdı. Biri oraya defnederken küçük kuş için Cenabıhakk’a dua ediyordu.”

“*Philomela*” yalnız bu nevi şiirlerle dolu değildir. Catulle Mendès daha yüksek mevzularda da hahiş göstermiştir. Pantelia namındaki uzun bir manzumesinde, bu ismi verdiği bir mahluk-ı muhayyilede hüsn-i ebediyi yaşatmak, bu ebedi güzellik fikrini kabil-i his bir hâle getirmek istemiştir. Esrar-alud ormanlar içinde, kendisine perestiş eden vahşi hayvanlar, kendisini teganni eden küçük kuşlar arasında gariban bir hâlde gezen Pantelia bütün hülya-yı beşer, insanlara nasip olmayan bütün mükemmeliyetti. Yaşayan, teneffüs ve tezeyyüt eden her şey ona hayran kalıyor, ona insiyak besliyor, fakat o تنها-i baridinde yalnız, ebediyyen bakir duruyor. Catulle Mendès bu büyük mevzuu hakkıyla tebliğ edemediğini söylüyor. Fakat itirafın acaba ne kadarı tevazu ve mahviyet eseridir?

Revue Fantésiste kapanıp da şairler idarehaneden dışarı atıldıkları vakit “Quartier Latin” denilen talebe mahallesinde bir yere sığınmaya mecbur oldular. Parnasyenler o ana kadar, Quartier Latin’den, sair gençlerden, ayrı durmuşlardı. Çünkü “Quartier Latin”de yaşayan gençler pek az edebî risaleler neşrederlerdi. Sırf edebiyat ile meşgul olan Parnasyenler ile bunların arasında derin bir münasebet bittabi tesis edemezdi. Ahbaplık, dostluk edince her iki taraf da ayrı ayrı yaşar, çalışırdı.

Revue Fantesiste idarehanesini terk ettikten sonra Parnasyenlerin girdikleri ev pek fena idi. O vakit de Pen Sokağı civarındaki geçitlerin en dar ve en karanlığında her türlü esbab-ı istirahatten, zarafetten mahrum, mefruş bir ev buldular. Bu evlere bakanlara acaba bunlara niçin pencere açmışlar diye taaccüp ederlerdi. Çünkü içeriye güneş giremedikten sonra! Merdivenden çıkarken insan yükselecek yerde alçalmış olsa idi bir mahzene giriyorum zannederdi. Birinci katta bir hapishane gibi sarıya boyanmış uzun bir koridorda küçük küçük kapılar vardı. Bunlar bazı fakir Parnasyenlerin yuvaları daha doğrusu petekleri idi. Zavallı arılar bu evin karanlığında çiçeklerin hatırasını bile kaybetmek tehdidine maruz idiler. Hâlbuki kaybetmediler. Gençlik sefalet ve zaruret içinde geçse bile aşka, neşata, gaye-i hayaliyye şiddetle merbuttur. Kalp dolu olduktan sonra duvarların çıplak olmasında ne ehemmiyet var? Hem Parnasyenlerin teselliyatkârları daha eksik değildir. Revue Fantesiste idarehanesine gelen imla yazmasını bilmez mülhimat-ı eşar zavallı şairleri bütün bütün unutmamışlardı, merdivende çok kereler ipek eteklerin refref-i isticalinini işittiler, kapalı kapılar arkasında kahkalar duyulur ve bunlar daha tatlı bir sükût içinde inkıtaa uğrardı.

Birinci kat yine oldukça ziyansız idi. Hiç olmazsa odalarda sandalye, saat, perde vardı. Hatta bazı odalarda çingirak düğmesi bile bulunuyordu. Otelin yegâne garsonu arada sırada bu çingirağın davetine icabet etmeye tenezzül ederdi. Fakat felaket şu ki müstecirler, daha doğrusu müstecir şairler birinci katta çok oturamazlardı. İki üç ay geçip de kirayı veremeyecekleri ev sahibi tarafından anlaşıldı mı adamcağız bir parasız şairin odasına girer, payitahtı ziyarete gelen zengin bir ecnebi yahut Avrupa teslihanı hakkında tetkikatta bulunmak üzere Paris'e muvasalat eden purolu bir general için bu apartmana - apartman!- lüzum olduğunu söyler, üst kata çıkmasını tavsiye ederek orada da her türlü esbab-ı istirahatın istikmal edileceğini, hatta odaya bir çingirak düğmesi bile konulacağını vad ederdi. Parnasyen işi anlar, başı eğer, eşyasını bir mendilin içine, hatta bazen şapkasına doldurur, içini çekerek ikinci kata çıkardı. İkinci katta şairlere, hiç süpürge yüzü göstermemiş köşelerin asude urumcukları, ağaç karyolaların kurtları refakat ederdi. Müstecirin avazı çıktığı kadar bağırması hâlinde bile garsonun buralara kadar ziyaret için ihtiyar-ı zahmet ettiği görülmüş bir şey değildi.

Parnasyenlerin burada geçirdikleri hayat pek keder-aluddur. Çünkü ilk gençlik zamanı artık geçiverdi. Şiir ve hayale karşı kalpleri elan pür-teheyyüc olmakla beraber hakikat ve maddiyat hesabını düşünmekte mecbur oluyorlardı. İpek eteklerin refref-i isticali bu merdivenleri unuttuğu akşamlar o çıplak fakir odalarda derin bir keder hüküm-ferma olurdu. Biçareler ekmekçi dükkânını unutacak kadar siyah bir sefalet içinde yaşıyorlar, alacaklılardan bir an-ı aman bulmuyorlardı. “Mavi Ejder” lakabı verilen bu evde oturan genç şairlerden biri bir defa tamam otuz altı saat hiçbir şey yemeden sabretti. Nihayet ikinci günü akşamı üzeri artık odada duramaz, kendisini sokağa atar, gazların aydınlığında yürüyerek vakit geçirmek için dükkân levhalarına bakarken açlıktan bunları çift görmeye başlar. Birden bire çılgın bir ümide kapılır: Bir sene evvel, akşamüzeri saat dokuzda Borsa Meydanı’ndan geçerken Piver Lavantacı (بیور لاوانطہ جی) mağazasının önünde on franklık bir altın sikke bulduğunu tahattur eder. Şaşkınlığından, bu akşam da oraya giderse yine para bulacağını ümit eyler, hemen koşar, heyhat, on para bile yok. Kendi deliliğine kendi de güler. O sıralarda Borsa Sokağı’nın köşesinde ucuz şekerlemeler, pandispanyalar satan bir kadın dururmuş; oradan geçtiği sırada kendisini unutarak bunları temaşaya dalar. Bu esnada oradan tesadüfen, bildiklerinden biri de geçer. “Pendepiyes” (پن دپیس) denilen bir nevi pandispanyalara ne kadar merak ile bakıyorsun diye latifeye başlar. Nihayet bundan beş kuruşluk yiyip yemeyeceğine dair bahse tutuşurlar. Zavallı Parnasyen hem de en iri parçaları seçmek şartıyla pendepiyesleri mideye atar, bu tuhaf tesadüf sayesinde açlıktan ölmekten kurtulur.

Parnasyenler böyle hazin ve keder içinde yaşamakla beraber kendilerinde her türlü mahrumiyete mukavemet edecek derecede kavi bir itmian vardı. Açlıktan öleceklermiş ne ziyan var? Yine çalışırlardı. Ayakkabılarının ökçesi aşınmış, esvapları yırtılmış, ne ziyan var? Bu kundurularla bu esvaplar altında kütüphanelere, müzelere giderlerdi. Kitap, heykel, resim muhabbeti onların her günkü teselliyet-kârı idi. Mide boş olunca kuşluk taamı yerine Ronsard’dan bir sahife okurlar, Titbe’nin bir levhasını seyrederdiler. Aşkam üzeri, şikeste-tab, aç ve yalnız, odalarına dönünce yine nevmi olmazlardı. Çünkü bütün ümitler, bütün hülyalar onların rakik-i muazzezleri idi. Yegâne mum kışın ateşten mahrum olan odada geç vakit sönerdi. Parnasyenler muttasıl şiir yazarlar, eseri bitirdikten sonra ancak o zaman bu soğuk

geceyi düşünürlerdi. “Kafiye bir teselliyet-kâr-ı asumanidir.” diyor Catulle Mendès, o bütün endişeleri, bütün meraretleri bir mehd-i nisyanda tehziz eder. İnsan böyle bir ahenk-i ulvi-i hayali içinde yaşar ki her şeyi unuttur. O vakit insan ne kadar bedbaht olursa olsun, kendilerini bahtiyar zannedenlere hakikaten acır. Şerefli bir gayeye vasıl olmak için sefalet ve ihtiyaca katlanmayı göze almayan bir adam bu gayeyi takip etmeye layık değildir. Hakiki bir sanatkâr sanat için her şeye tahammül edendir.”

Bu sefalet-i müthişe genç Parnasyenlerin fikri üzerinde pek az tesir gösterdiğini müsbet-i ahvalidendir ki Catulle Mendès, *Serenades* namındaki şuh ve şatır mecmua-i eşarını o vakitler yazmıştır.

“Mavi Ejder” otelinde oturan yahut buraya sık sık gelen gençler arasında birbirinden hiç ayrılmaz iki dost, hemen hemen iki kardeş vardı: Albert Mera ile Leon Valade. Dostları bu yirmişer yaşındaki iki genci daima bir yerde görmeye o kadar alışmışlardı ki çok kere, hayatları gibi isimlerini de birbirine karıştırırlar, Albert Valade, Leon Mera derlerdi. Bunlar Henry Hayne’nin *Intermezzo*’sunu birlikte tercümeye çalışıyorlardı. “Nisan, Mayıs, Haziran” namıyla da bir mecmua-i eşar neşretmişlerdi. Bu iki nazik şair hakkında biraz tafsilat vermek icap ediyor.

Albert Mera her şeyden evvel Paris civarlarının bir şairi, bir nağme-kâridir. Paris civarlarının bir tiyatro tezyinatına benzeyen kırlarını, meşcerelerini her şairden iyi teganni etmiştir. Mamafih hiçbir vakit eserleri adi şarkılar derekesine düşmez. Albert Mera arada sırada Paris kırlarını bırakarak seyahatlere çıkmış, Alp Dağları’na tırmanmış, Venedik’i gezmiştir. Şu kadar ki küçük bir kuş gibi müzehher ve muattar meşcerelerde tayerane pek müsait olan dehâ-yı şiiri füşat-ı feza içinde kemal-i serbesti ile cevelana pek kadir değildir.

Leon Valade’de tefekkür ve hülya daha ziyadedir. Onda namütenahi bir halavet vardır. Biraz da hüzün ve keder görünür. Her türlü ifrattan kaçınır. Diğerlerine tercih ettiği mevzular şedid ihtiraslardan mahrum kalplerin ketum aşkları, kati bir şekil alamamış hülyalarıdır. Tercih ettiği saat sabahtır, fakat henüz tamamıyla sabah olmadan, akşamdır, fakat henüz tamamıyla gece hulul etmeden. Kendisinin şiirlerinden şu soneyi tercüme ediyorum:

Hıyaban

Ruhlarımız bu cesim siyah ağaçlar altında nağme-i riyah ile tehziz edilerek kaç defa kendilerini unuttular! Bu eski duvar bu bahçe, onunla ben, kaç kereler birbirine sarılmış gölgelerimizin, samit ve aheste, yürüdüğünü gördük!

Artık bundan sonra yalnız benim gezecek bu hıyabanda o silinmiş, bozulmuş izleri takip ederek yürüdüğüm vakit bütün muazzez hatıralarım ayaklarımın kuru yapraklar üzerinde çıkardığı gürültüden uyanarak beni gözetliyorlardı.

Mağlub-ı hüzn ve ye's olan kalbim geçmiş günleri tahayyül ediyordu. Ve kamer bulutun o ince tüylerini delip de karanlık duvarı yer yer beyazlattığı vakit gözlerim o şimdi mefkut olan kadını arayıp bulamıyor; gölgem daha solgun bir aşık gibi adımlarının üzerinde kemal-i ye's ve esefle sanki kendi gölgesini arıyordu.

Leon Valade bu hatıralardan keder-engiz hülyalardan kendisini kurtardığı vakit bile onda yine bir hüzn ü fütur kalır.

Catulle Mendès ile François Coppee birbirlerini “Mavi Ejder” otelinde tanışmışlardır. Birçok kimseler François Coppee'ye Catulle Mendès'in adeta hocalık ettiğini, onu şairliğe Catulle Mendès'in alıştırdığını rivayet eylediklerinden Catulle Mendès bu babdaki hizmetinin pek cüzi olduğunu itiraf ile François Coppee ile dostluklarının nasıl başladığını uzun uzun hikâye ediyor.

Catull Mendès “Mavi Ejder” otelinin birinci katından ikinci katına çıkmaya mecbur olmuştu. Kışın tam ortası idi. Odanın eski müsteciri tarafından ocakta yakılmış ateşin soğuk külleri karşısında, şiddet-i bürudet ile bütün bütün artan kasavet ve gam içinde, sokağa çıkmasına pek müsaade etmeyen eski esvabı altında titreyerek, odanın yegâne penceresinden içeri giren sincabi renkte bir aydınlığa sarılmış, oturuyordu. Birdenbire, hiç vurulmaksızın kapısı açılır; içeriye Emanuel Glazer isminde bir Macar şairi girer. Catulle Mendès beş altı ay evvel Bad Dükalığı dâhilinde seyahat ederken bir yaz gecesi Neckar Nehri sahilinde buna tesadüf etmişti. Glazer adeta Albert Glatigny gibi serseri bir şairdi. Memleketinin şiirlerini teganni ede ede yayan olarak Macaristan'dan buralara kadar gelmişti. Catulle Mendès ile hemen dost oluverdiler. O, ona Macar şairi Petofi Sandor'un, Catulle Mendès de, Theodor de Banville'in eserlerini okudu. Sonra Paris'te tekrar buluştular. Glazer de Mavi Ejder'in müdavimin-i daimesi meyanına geçti.

Catulle Mendès, insanın yalnız kalmak isteyeceği hüzn-engiz dakikalardan birini yaşadığı cihetle dostunun bu ziyaretinden hiç memnun olmamıştı. Glazer'in arkası sıra o âna kadar hiç görmediği bir genç de içeri girdi. Bu zair pek genç, zayıf, soluk benizli, muhteriz nazarlı idi. Etrafına bakınıyordu. Esvabı yeni idi. Bir ticarethane yahut kalem müstahdemine benziyordu. Mamafih zarafetinden de hâlî değildi. Glazer: "Eşarınızı okuyan bir genç, François Coppee" diye resm-i takdimi ifa etti.

Şiirlerini okuyan birisine tesadüf etmek Catulle Mendès için pek hoş gidecek bir şey olmakla beraber canının sıkıntısı onu hemen defetmek arzusunu veriyordu. François Coppee de sıkılıyordu. Ateşsiz ocağa, yegâne iskemleye, yatağa, camlara bakınıyordu. Bunlara bakıp bakıp Catulle Mendès'e:

- Doğrusu, insana intihar arzusu veren bir odada oturuyorsunuz!

Dedi. Catulle Mendès'in François Coppee'den ilk işittiği lakırtı buydu. Bu sözler ise biçare Parnasyen'in can sıkıntısını hiç de izale edecek bir şey değildi. Mamafih mudhik bir hâl imdada yetişti. Glazer: Ev! Bir taneden başka iskemle yok! diyerek karyolaya yerleşti. François Coppee de yegâne iskemleyi aldı. Catulle Mendès ise ocağın üstüne sıçrayarak bir köşesine ilişti. O vakit üçü birbirlerine bakiştılar; umumi bir kahkaha koptu. Artık dost olmuşlardı. O gün Boyen'in eski bir lügat kitabını satarak yemek yediler.

Bugünden itibaren François Coppee -ki Harbiye Nezareti kalemlerinden birine devam ediyordu- Mavi Ejder otelinin en sadık müdavimleri sırasına geçti. Coppee daima şairlerle beraber bulunur, fakat hiç lakırtı etmez, bir köşeye çekilip otururdu. Şairlerle niçin düşüp kalkardı, kendisinde nasıl bir cevher vardı? Burası meçhuldü. Parnasyenler de burasını bilmeden onu severlerdi. Coppee'de ince, nazik bir zevk bulunduğu anlaşılıyordu. Fakat o kadar; kendisine bundan fazla bir ehemmiyet verilmiyordu.

Bu esnada mühim bir vaka oldu. Catulle Mendès'in ailesi kendisinin şiirle iştigalini artık affederek ona biraz para vermeye başladılar. Catulle Mendès'in bir apartmanı oldu. İçinde yedi sekiz iskemle bulunuyor, kaht ü sahiriyet oteli olan Mavi Ejder'in mahrumiyetleri unutulmuş burada bazı defa sandviçler yenip üzerine birer de çay içiliyordu. Hatta bir uşakları bile vardı. Bu garip bir Paris külhanbeyi idi.

Catulle Mendès bir yortu günü ona tesadüf etmişti. Kendisine şiddetle çarptığı için iptida bir tokat aşk etmekle beraber sonra zeki çehresinden hoşlanarak uşaklığa almıştı. Zaten vazifesi de pek sade idi: Para istemek hayal-i hamiye gelecek alacaklıların yüzüne kapıyı kapayacak! Uşak bu vazifeyi pek mükemmel ifa ediyor, yalnız parola ile gelen dostları içeri bırakıyordu. Fakat bir sabah Catulle Mendès'in birkaç parasını alarak savuşup gittiğinden Catulle Mendès'in eşyası yine eksildi. Besbelli ki, diyor, Catulle Mendès'in çok zaman eşyanın na-tamam kalması mukaddermiş! İşte Catulle Mendès'in Döe (دوة) Sokağı'ndaki bu neşeli salonunda bir gün bir hadise-i edebiye vukua geldi. Catulle Mendès'e o sabah bir zarf içinde imzasız bir şiir gelmişti. Şiir kendisine pek güzel göründü. O akşam dostları da hep okudukları zaman hayret ve memnuniyet içinde kaldılar. Bu eseri yazanın, her ne kadar tecrübesizse de ciddi, hakiki bir şair olduğunu teslim ediyorlardı. "Fâni Çiçekler" ünvanını haiz olan bu manzumeyi kimin yazmış olacağını bulmak için düşünüp duruyorlardı.

Âdem-i vech ile bir köşede oturup muhafaza-i sükût eden François Coppee Catulle Mendès'e bir işaret ederek, beyi içeri odaya çağırır ve orada "Fâni Çiçekler" manzumesini kendisinin yazmış olduğunu itiraf eder. Catulle Mendès onu dostlarına haber verir, her taraftan alkışlar kopar.

Sonra Catulle Mendès bir manzume yazmakla insanın şair olamayacağını söyleyerek sorar: -Başka şiir yazdınız mı?

- Altı bin beyit!

- Onları yarın bana getiriniz.

Ertesi günü F. Coppee bu şiirleri getirir. Catulle Mendès bunları okur, hepsini gayet fena bulur.

- Sizde, der, büyük bir kabiliyet var. Fakat henüz kavaid-i lazımevi bilmiyorsunuz.

O vakit F. Coppee bütün yazmış olduklarını ateşe atar. O kavaidi bana öğret, der. Catulle Mendès ile beraber geceli gündüzlü çalışmaya başlarlar, büyük şairleri okurlar, birbirlerinden hiç ayrılmazlar. Coppee, Fransi ismini Catulle Mendès'in pek nahif ve nisvi bulmasına mebni Fransuva'ya çevirir, François Coppee olur. İşte bu

kadar sa'y ve gayret sayesinde "Fâni Çiçekler" şairi, bugünkü François Coppee, bu büyük sanatkâr olmuştur.

François Coppee pek çabuk kesb-i iştihar etti. Intimitez, Relikuaire namındaki eşar-ı âşıkaneşi kendisini bütün sanatkârlara tanıttı, sevdirdi. Passant eseri ise kendince artan şöhretinin mebdini teşkil etti.

François Coppee'nin ilk şiirlerinden bir tanesini tercüme edelim:

Bir defa daha, fakat yalnız bir defa sevmek için bu nadim kalbi sefil ve mülevves bir ninenin dizleri arasında müstağrak-ı tefekkür ve hülya, beni hiç görmediği halde beni bekleyen bir genç kız istiyor.

Bu genç kız dindardır, usludur. Sabah akşam duasını eder, kestane renkli saçlarını oda hizmetçilerinin parmaklarına teslim etmez. Bazı kere, pazarları, kül renkli dar bir esvab içinde, bir ihtiyar kolunda sokağa çıkar; nazarlarının hayret-i masumesi ve ciddi mübhimi ötede beride dolaşır.

Bahçelere, mahbesi olan çiçeklerin yanına muvasalat ettiği vakit o sakin ve halim gözleri karşısında kimse mülevves bir fikre kapılmaz. İşte o genç kız böyledir, tezehhür etmiş şeylerden başkasını sevmez. Geceyi geçirmek için el işlerini ayinesinin tebessümlerine tercih eder. Onda kendi kendisini bilmeyen her şeyin cazibe-i latifi vardır. O beyazdır, on yedi yaşındadır. Etrafa neşr-i şuaa eder. Sonbahara mâlik olduğu gibi lem'a-i sihre de sahiptir. Uzun günlerin saatleri onun için pek kısa geçer. Ve bir rayiha gibi intişar ederek her gece rüyasında beyazlıklar görür. Zaten bütün hayatı da böyle bir safha-i pak ve beyazdır. İşte o genç kız böyledir. Hiç değilse onu ben böyle tahmin ediyorum: Masum bir zambak, safdil bir kuğu. Şimdi ben kendisini arıyorum. Ben: İşte bu genç kız odur! dediğim vakit, o da beni tanıdığı zaman ona her şeyi: hayatımı, fikrimi, şeref ve gururumu vermek istedim ve ona nişanlım demek için itirafane muvafık bir gece bulmak arzu ederim.

O, kimsenin uğramadığı korunun ta nihayetinde eski bir mermer kanepeye gelip oturacak, göz kapaklarını indirmeden bana bakacak. Ve ben diz çökeceğim. Avuçlarımın içinde bir kuş tutar gibi onun ellerini yavaşça sıkacağım. Ve ona pek eski şeyler, iptidai kalplerin hissettikleri şeyleri hikâye edeceğim. O; müteffekkir ve samit, beni dinleyecek, bir tebessüme verilebilecek bütün aşk-ı safi ve dindarane ile iri gözlerini bana insıbab ettirecek ve gözleri, bu samit belagatler, münevver

gölgeleriyle zalam-ı meşcarı aydınlatan muaşıkların nim sesle söyleştikleri şeyleri bana söyleyecek. Ve onun busesi, gürültüsüzce, o gayr-ı kabil tarif-i ihtizazı yalnız, oh, yalnız ben işitmem için, bir takdis gibi vakur ve müşfik; bana kadar gelecek, eğilecek.

İşte o mahluk, pak u saf benim mücrim dudaklarıma bu buseyi verdiği zaman, şüphesiz ruhumdaki hümayı şifa-yab edecek; ve seni, ey azab-ı ceddani-i şer, seni defedebileceğim. Evet, etrafımda mazimin istikrah ve dehşeti daima dolaşmak ve ey na-kabil-i imha, arzu-yı mülevves, yatağında senin yerinin sıcaklığı hâlâ baki kalmakla beraber bu rehavet-i asabımı silkebilecek ve ey kadın, kalbimi işba ettiğin kangreni artık tathir edeceğim.

François Coppee'nin de iltihakıyla beraber Parnasyenlerin cemaati henüz tamam olmamıştı. Daha Leon Diyer, Jose Maria, Arman Silvestır eksikti. Kendilerinin henüz vazih ve kati bir hatt-ı hareketleri de yoktu. Rastgele, tesadüfe terk-i nefesle tarik-i şiirde yürüyorlardı. Onlara kendi istiklal fikirlerini bırakmakla beraber kendilerini yanlış taraflara sapmaktan men edecek bir kaide, bir meslek lazımdı. Parnasyenler bu kaideyi Lökont de Lil'de bulmuşlardı.

Löyi Menar, François Coppee ile Vilye dö Lil Adam'ı ve Catulle Mendès'i Vilye dö Lil'e takdim edip de orada Jose Maria ile Leon Diyer ve Arman Silvester ile tanıştıkları, Sully Prudhomme ile buluştukları vakit artık Parnas meslek-i şiirinin masal devresi bitmiş, tarih-i hakikisi başlamış oldu.

Lökont de Lil'in daire-i mahremiyetine kabul edilen şairden hiçbiri orada geçirdikleri cumartesi akşamlarını unutamazlar. Envalit Bulvarı'nda yeni bir evin beşinci katında küçük bir salona kemal-i tahassürle toplanırlar; burada tasavvurlarını birbirlerine hikâye ederler, eserleri hakkında arkadaşlarının fikirlerini sorarlardı. Şairlerin temdihat-ı münkalebeye kapıldıklarını iddia edenler, şüphesiz yanlış malumat almışlardı. Hepsi samimi idi, hepsi düşündüğünü serbestçe söylerdi. Ve Lökont dö Lil bu noktada hepsine numune-i imtisal olurdu.

Artık Parnas meslek-i şiiri, bütün ciddiyet ve ehemmiyetle tesis ediyordu. Tezyifkârlara, muahazelere bir darbe-i kudret indirmek lazım geliyordu. *Parnasse contemporaine, Recueil de Vers Nouveaux* mecmua-i eşarının intişarı işte bu darbeyi vurdu. Bundan bahsetmeyi gelecek son mübahasemize saklıyoruz.

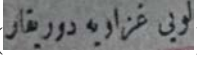
Hüseyin Cahit

Hüseyin Cahit, “Musahabe-i Edebiye: Parnas Şairleri-3”, Servet-i Fünun,
c.22, nr.549, 5 Eylül 1317[18 Eylül 19019], s.39-44.

MUSAHABE-İ EDEBİYE: PARNAS ŞAİRLERİ-4

Parnas meslek-i şiiri müessislerce tayin ve takarrür ettikten sonra umuma karşı bir numune-i kudret olmak üzere neşrine karar verilen “Yeni Parnas Mecmua-i Eşar-ı Cedide”de Parnasse contemporaine, recueil de vers nouveaux birçok genç şairler mevcudiyet-i edebiyelerini ispat ediyorlardı. O sıralarda Löyi Gazaviye Dörîkar ( ) Art sanat isminde haftalık bir gazete çıkarıyordu. Genç şairlerin eserlerine küşade bulunan bu gazete bir pare kâr bırakmadıktan başka birçok ziyan edilmesine de sebep oluyordu. Bir gün Catulle Mendès Dörîkar’a gazetesini bir risale-i mevkute hâline kalb edip gayet nefis bir surette ve münderacatı yalnız şiirden ibaret olmak üzere tab etmeyi söyler; Dörîkar kabul eder. Catulle Mendès de bu yeni mecmua için Parnasse contemporaine, recueil de vers nouveaux ismini bulur. İlk nüshalar Löyi Gazaviye Dörîkar yahut Catulle Mendès tarafından intihab olunan eşarı havi olarak bunların taht-ı mazarratında intişar eder. Hâlbuki mecmuayı müessislerinden ve muharrirlerinden başka okuyan olmaz! Bu yeni mecmua da haftadan haftaya iflasa yaklaşır. Nihayet iflas sıralarında kitapçı Alphonse Lemerre imdada yetişir; mecmua-i eşarın idaresini kendi eline alır. Matbaacı, kâğıtçı, muharrir borçlarını verir. Mecmuayı başa çıkarır.

Parnasyenlerin bugün en meşhur olanları vaktiyle küçük, adi bir şair sayıldığı sırada kitapçı Alphonse Lemerre de Şazul pasajında küçük bir kitapçıydı. Sonra o da kesb -i iştihar etti, hatta o pasaja kendi ismi verildi. Lemerre’in iktisab-ı şöhretinde Parnasyenlerin çok dahli vardı. Vakıa Parnasyenlerin eşarını havi olan mecmuadan ancak beş yüz nüsha basıldı; bundan büyük bir kâr olamazdı. Fakat bu mecmua o kadar münakaşata, mübahasata meydan açtı ki o vesile ile Lemerre namı da tanındı ve sonra Lemerre’in bastığı kitaplar yirmi bin kadar satılmaya başladı.

Lemerre’in Şazol geçidindeki küçük dükkânı o tarihlerde pek garip idi. Bugün Lemerre’in o cesim kitapçı mağazasına akademi azaları, meşhur romancılar gelirler, mağazada Leconte de Lisle’in François Coppe’nin nim heykelleri görülür. Hâlbuki eski dükkân hemen hemen baraka denilebilecek bir hâlde idi. Döner bir merdiven ile dükkânın üstüne çıkılırdı. Burası basık tavanlı dar bir yer idi. İçeride de kitapçı denilebilecek kadar kitap vardı. Ve ancak şairleri alacak kadar da yer bulunuyordu.

Parnasyenler buraya her gün kemal-i azimet ve iftihar ile gelirlerdi. Kitapçı Michel Levy'nin dükkânı önünden geçmeyen, Haşet'in dükkânı kendilerine mümteni'l-vüsul bir uç ikbal gibi görünen Parnasyenlerin de artık bir tabileri, bir kitapçıları vardı! İşte azimet ve iftiharları bundan ileri geliyordu. Lemerre'in kendi tabilerininin dükkânına her gün dolarlardı.

İşte Parnas meslek-i şiirinin masalı burada bitiyor. Catulle Mendès hikâyeyi buraya getirdikten sonra, asıl Parnasyenlerin şiirleri hakkında beyan-ı efkâra, tenkidata başlıyor. Ve Sully Prudhomme ile François Coppee'den geçen musahabelerde bahsetmiş olduğu için şimdi Leon Diyer'i tetkik ediyor. Parnasyenler hakkındaki bu tenkidatın Catulle Mendès'in fikri olduğu unutulmamalıdır.

Leon Diyer'den avam kariin pek hoşlanmazlar. Onun kudret ve sanatını asıl sanatkârlar takdir ederler. Leon Diyer, on dokuzuncu asrın sonlarında yetişen en necip ve saf ruhlardan biridir. O hüsn ve aşkın muhayyelat-ı ebediyesini içinde yaşar. Hakikat ve amiyet-i hayatı sanki görmez. Görürse bile bunlara o kadar yüksekte bakar ki hepsi müphemleşir, o hüzn-engiz çirkinliklerini kaybeder. Bilakis bütün güzel olan şeyler onun ruhunda derin bir intiba bırakır. Şiirlerinden birini okuyalım:

Teşrinievvel Akşamı

Tepelerden vadilere bir lerziş-i medid iniyor; tepelerden, meşcerelerden, sahralardan, tarlarda lerziş-i leyl-i hıyabanlara doğru gidiyor. Uzakta tarlalar barit bir naks altında, handeler ve nağmeler de kesif sisler içinde ölüyor. Yükselen siste bir nefha-i bati temevvüç ediyor; bir nefha-i bati o müttehiz meşcerenin nihayetinde, son nevazişlerini, o mahzun nevazişini saçıyor. Meşcereler titriyor; kuru yapraklar bir gird-bad içinde yuvarlanıyor ve تنها yolların kenarına düşüyor. O تنها yol üzerine, kendisini boğan sarı bir sis soluk aydınlıklarını yayıyor, soluk mağribe doğru pembe bir iz sürüklüyor. Ve mavi ufuklar emvacı bizi der-aguş eden, bizi sarıp sıkın, boğazımızı şehikat ile dolduran bir deniz gibi, dalgalar gibi yuvarlanıyor. Yağmur mevsimlerinin takarrübünü hisseden teşrinievvel rüzgârı vedalarını, o lerzan vedalarını, soluk yapraklar, o şen ve şatır güneşin hasret-keş evlatları, altında isar ediyor. Kısa ve çok üşüyen günler geliyor. Artık sonbahar, yarın yağmurlarıyla, karlarıyla o yeknesak can sıkıntısını, esefleri dökecek. O yeknesak melal-i hayat yoldadır! Artık kubbe-i zılal altında şaikane nidalar, seher için kasideler, akşamları

heva-yı muattarı neşayid-i âşıkane dolduran sesler kalmadı. İşte sonbahar. O sıcak akşamlarda müzehher çimenlerden tesaud eden müşaşa buhurat, elveda size. Akşamın o müzehheb nurları içinde güneş alçaldığı sırada, kolları birbirine dolanmış, gözleri yere inmiş, yüzleri ateş gibi, kalpleri yanarak fısıldaşa fısıldaşa gezen âşık ve âşıkalara da elveda. O âteşin rakslar, çocuk handeleri. Boğucu semalar altında yavaşça tahayyülat-ı âşikaneye dalarak yürüyen genç kızlar da gidiyor. Ey ruh-ı beşer, ruh-ı bi-payan âlemin etrafında ihtizazını dinleyerek sen de onun gibi titre! İkiniz de bir ızdırab-ı tevem ile birlikte titreyiniz. Biraz sonra şu sararacak meşcerelerin solgun inikaslarına bak; onların son hüzünlerinden, son rayihalarından, uful eden mevsim-i sayfın son ıtırlarından lezzet-yab ol. Nefes-i vapesini kenar-ı meşacirden yavaşça kayıyor. Harhara-i ihtizâr-ı sayf meşelerin şimdi seyrekleşen kubbeleri altında o soluk ağsanı birbirine çarparak koşup gitti. Senin gençliğin badi-i gurur ve iftihar olan tezehhüratın bile soldu. Ey ruh-ı beşer, senin genç mevsimin esnasında pek kısa sihirlerken amal-i nağme-kârına cilvegah olan birçok lanelerde şimdi hali kalmıştır. Ruh-ı safdil! Daha kendinde bu elem-nak-ı cülcül-i daimi ile hülyalarında çoktan beri sonbaharın lerzişini dinle. İnsan alını yere eğilmiş giderken, sen, onun ruhu, meşcerelerde inleyen maziye dinle. Uzaktaki nakusun enin-i muhtazırı ile birlikte bütün o muazzez hatıralarının şimdi küller altında alevsiz titrediklerini kendin de dinle. Şimdi ona başka biri cevap veriyor. Şimdi karanlıklar arasından dinle ve sahralarda hüzn-alud, tanin-endaz olan, kalbinde uzun uzun, hüzn-engiz bir hâlde ihtizaz eden bu sadaları kemal-i rehavet ile işit.

Leon Diyer'in tahayyülatındaki müphemiyet, efkârına da bir müphemiyet-i cüziye veriyor. Aslındaki letafeti, ahengi muhafaza edemeyerek tercüme ettiğimiz şiirinde bu kusur bir meziyet makamına kaim oluyorsa da vuzuha şiddetle müftekir olan mevzularda şiddetle mahsus oluyor. Leon Diyer'in ihtimal ki fecr-alud olan bu sünühatidir ki vuzuh ve münevveriyete ehemmiyet veren zevatı kendisinin eşarına karşı lakayt bırakmıştır. Leon Diyer'i sevmek, anlamak için onunla meşgul olmalı, eserlerinde onu bulmaya uğraşmalı. Mamafih kendisinin tamamıyla haiz-i vuzuh eşarı da yok değildir.

Jose Maria de Heredia, Leon Diyer'in tamamıyla zıddı bir şairdir. Onda ahenk-dar hülyalar yerine bir kakaa-i madeniye, fecrin o müphem ve seyyal elvanı yerine vakt-i zuhrun şaşaa-i envarı görülür. Jose Maria de Heredia'nın o müşaşa eşarı

yanında sair parlak şeyler pek sönük kalır. Onda François Coppee'nin letafet-i laübaliyanesi, Sully Prudhomme'un felsefe-i rakikası yoktur. Küba adasının semâ-yı harı altında doğan bu şairin en çok hoşlandığı şey, vahşi bir tezehhür-i elvandır. O pür-tantana sözleri son derece de mülevvendir. Hiç kimse kelimelerden onun kadar tını çıkaramamıştır. O derecede ki, şiirlerinde kelime kullanmıyor. Rengârenk birtakım zi-kıymet ve nadide taşlar istimal ediyor denilebilir. Jose Maria de Heredia'nın şiirleri gayr-i kabil tercüme olacağı kadar tercüme edilseler bile asıllarındaki letafeti katiyyen kaybettiklerinden numune göstermekten vazgeçiyorum.

Catulle Mendès, Parnas şairlerinden eserlerinin o yeni mecmua-i eşarda tarih-i intişarları sırasıyla bahsettiğinden Jose Maria de Heredia'dan sonra lakırtıyı kendine intikal ettiriyor. Fakat bittabi mahviyetkarane idare-i lisan etmeye mecbur bulunuyor. Catulle Mendès hemen bütün şiirlerinde maziye, hurafat ve münakabeye ait şeyleri tasvir-i ihya ile iştigal etmiştir. Onun için şiirlerinden kabil-i tercüme olanı pek az bulunuyor.

Parnasyenler arasında Ernest d'Hervilly zarif ve havai bir şairdir. Japon garabetini, İngiliz istihzasını, bir Fransız ve Parisli rikkat ve zarafetini kendinde cem etmiştir. İstihzâ-yı hicv-amizi bazen ifrata varır. Fakat eserlerinde o kadar zarafet ve letafet vardır ki mecburen tebessüm edilir ve bu tebessüm her türlü tenkidi hükümsüz bırakır. *Le Harem* namındaki en hoş mecmua-i eşarı her memleketin güzel kadınlarını piş-i hayalinde ihya eder ve hepsi kendisine mahsus muhit içinde ırkının, ikliminin evsafıyla nümayan olur. Bu seyahat-ı aşk kadar hoş ve mütenevvi bir şey olamaz. Paul Verlaine'ın ilk intişar eden eşar-ı zehliyesi *Poemes Saturniens* namındaki mecmua-i eşarındaki eserlerde havf ve mevte garip bir surette âşık, endişe-nak, muzlim bir tabiat görülür. Bu kısa kısa şiirlerde gayet rakik ve hususi bir sanat hissedilir. Kendisinin üzerinde Charles Baudelaire'in tesiri pek meri olmakla beraber şiirlerinde gayet şahsi bir lezzet mevcuttur. Bundan sonra daha iyi bir afiyet-i fikriyeye delalet eden eserleri intişar etti. Ezcümle *Fetes Galantes* (Âşıkane Ziyafetler) mecmuasında gayet nazik bir letafet, hemen hemen samimi tebessümler izhar edilmiştir. Mamafih muvakkat bir zamana mahsus olan bu tebessümler hüzn-aluddur. Muzlim tahayyüller, gam-nak nakaratlar şairi terk etmemiştir.

Hüseyin Cahit,

Hüseyin Cahit, “Musahabe-i Edebiye: Parnas Şairleri-4”, Servet-i Fünun, c.22, nr.550, 13 Eylül 1317 [26 Eylül 1901], s.58-61.

MUSAHABE-İ EDEBİYE: EDEBİYAT VE HUKUK

Edebiyat ile hukuk aynı zamanda aynı safahat-ı tekâmülden geçerler. Faraza edebiyatta hakikat-perestlik mesleği hüküm-fermâ olduğu bir devirde nazariyat-ı hukukiyede dahi aynı temayülat görülür. Bu tevafuk ve münasebeti müeyyit emsile cümlesinden olmak üzere Fransa'da 1850 ve 1885 seneleri arasında geçen müddet irae olunabilir. Bu otuz beş senelik zaman zarfında Fransız edebiyatında realizm, natüralizm isimleri ile yâd edilen meslekler, güzeli hakikate, sanatı ilme münkad bulundurmaya sa'y ediyorlardı. Romanlardan şahsiyet kalkarak bunlar bir mecmua-i vesaik hâline geliyor; tiyatrolardaki vaz'î ve itibari birtakım kavaid mehcur kalarak bir eser sahne-i temaşaya konulacağı zaman mümkün olduğu kadar hakikate takarrüp ediliyor; tarih, tetkikat-ı mûşikâfane içinde tebahhura dalıyor; tenkit mümkün olduğu derecede tahlilî, ilmî olmaya çalışarak imkân mertebesinde bî-terafiyeti muhafaza ediyor; şiir bile ilimden, hayat-ı yevmiyeden mülhem oluyordu.

İşte bu zaman zarfında mevadd-ı hukukiyede hüküm-fermâ olan nazariyata bakılacak olursa orada da gaye-i hayaliye hiç ehemmiyet verilmeyip bunun istihfaf ve istihkar edildiği anlaşılır. Vakıa bu esnada başka nazariyat-ı hukukiye de mevcut idi. Zaten her vakit her yerde efkâr muhtelifdir. Bir kısım halk maziye merbut kaldıkları hâlde bir kısmı atıye doğru şitaban olurlar. Fakat her zaman yekdiğeriyle çarpışan efkâr-ı şahsiye neticesinde bir cereyan peyda olur ki aksi cereyanlara, anafolara rağmen mütefekkirînin kısm-ı azamını ve tefekkür zahmetinden vareste kalarak başkalarının netayic-i tefekküratını hazırca kabul edenleri bir istikamet-i muayyeneye doğru sürükler. İşte Fransa'da 1850-1885 seneleri arasında nazariyat-ı hukukiyenin cereyanı da efkârı gaye-i hayalîyi istihfafa sevk ediyordu. Beynelmilel "hakk-ı kuvvet" esasına riayet ediliyordu. Mücadele-i hayat nazariyesini bu suretle su-i tefsir edenlere karşı Voltaire'in evvelden cevap vermiş olduğu söylenerek "Lügat-i Felsefi"de "harp" bahsinde yazdığı şu satırlar tekrar edildi: "Bütün hayvanat daimi bir hâl-i harp içindedirler. Her cins hayvan diğer bir cinsi mahvetmek için doğmuştur. Hatta koyunlar, güvercinler bile birçok hayvanat-ı sagireyi itlaf ederler, aynı bir nev'in erkekleri, dişiler için erkek insanlar gibi aralarında kavgalarda bulunurlar. Hava, toprak, sular birer meydan-ı ma'rekedir. Cenab-ı Hak insanları akıl ile mümtaz kıldığı için bu akıl onları taklid-i hayvanattan müctenib

bulundurmalıdır. Bahusus tabiat insanlara hemcinslerini telef edecek bir silah vermediği gibi kan içmekten zevk alacak bir sevk-i tabii de vermemiştir.

Beşeriyetin hatt-ı hareketini kurtların, yabani, vahşi hayvanların hatt-ı hareketine benzetmeye çalışanlara karşı itiraz eden bu gaye-i hayalî meftunları ne istihzalara uğramadılar! Onlara hayalperest diyerek eğlendiler.

Hatta Avrupa'da değil yalnız, hükûmetler arasında bir hükûmetin efrad-ı beyninde de endişe-i hak ve adalet vak'a-i tarihiyyeye karşı riayet ve sükût etmek vücubuna feda edildi. Bir heyet-i içtimaiye bir uzviyete teşbih ediliyordu. Bir uzviyet büyük bir ağaç gibi kendi kendiliğinden neşvünema bulur deniliyordu. Binaenaleyh ıslahat icrası fikriyle bu neşvünemaya müdahale etmek tekâmül-i tabîîyi ihlal edebileceği cihetle bî-faide hatta muzır addolunduğundan münasebat-ı beşeriyede bir hakkaniyet-i caliyeye aramaktan, mesail-i umumiyede birtakım kavaid-i ulviye ve mücerrideye tevfiik-i harekete çalışmaktan ise menafi-i milleti günü gününe yola koymak kâfi zannedilirdi.

Hippolite Taine, bir kavmin iktisap edebileceği şekl-i içtimai kendisinin ihtiyar ve arzusu fevkinde olduğunu, o kavmin tabiatı ile mazisi neyi icap ederse behemahal o şekle gireceğini iddia ederdi. Kısmen İngiltere'den kısmen Almanya'dan istiare edilen bu tarz telakki-i hakikat-perestane neticesi olarak, insanlar hakikaten gayri müsavi iken bunlar arasında müsavat esasını va'z etmek isteyen Jean-Jacques Rousseau ile az mı istihza edildi?

Hukuk-ı tabiiye tarihin izah ve teşrihinde bu suretle istihfaf edildiği gibi bir heyet-i içtimaiyeyi hâlihazırda ıslah için sarf edilmek istenilen mesai de takbih ediliyordu.

Renan, muhtelif ırklar, aynı ırka mensup muhtelif sınıflar, insanlar arasında adem-i müsavattı idame etmek âkılane bir hareket olduğunu söyleyerek şu sözleri bila-tereddüt yazıyordu: "Bütün bir sınıf halk diğerlerinin şan ve şerefi, kuvvet ve iktidarı ile yaşamalıdır."

Sefalet her vakit mevcut bulunmuş olduğu için hastalık ve mevt gibi ebedî bir hâl diye telakki edilirdi. Binaenaleyh Avrupa heyet-i içtimaiyesinin o vakitki hâlleri karşısında şayan-ı temenni bir gaye-i hayalî tasavvur etmek bir çılgınlık idi. En ciddi kitaplarda yer bulan bu nazariyat saha-i fiiliyatta da tesirini gösteriyordu.

İşte böyle edebiyat ile hukuk yalnız aynı tesirat tahtında aynı rengi iktisap etmekle kalmaz, birbirleri üzerinde de tesirat-ı mütekafilede bulunur. Bazen hukuk, edebiyata mevzu ihzar eder, edebiyat da buna mukabil bazı mevad-ı kanuniyeyi tadile çalışır.

Son zamanlarda ceza-yı idam hakkında yazılan şeyler kadar bu tesirâtı irae edecek güzel bir misal yoktur. Joseph de Maistre ceza-yı idamı bir heyet-i içtimaiye için elzem addeder. Bundan sonra cezâ-yı idamın vücup veya adem-i vücubu üdeba arasında bitip tükenmek bilmez mübahasat-ı şedideye meydan açar. Mücrimin izale-i vücudu müfit ve meşru olup olmadığı cay-ı sual görülerek merhamet ve adalet daha vâsi bir surette telakki edilecek olursa ceza-yı idamdan vazgeçileceği ve darağacından dökülen katarat-ı hûnînin birer tohm-ı garaz ve gadr olacağı iddia edilir. Bunun üzerine romanlarda, tiyatrolarda ezmine-i vahşiyeden kalma bir âdet olan bu ceza-yı idam aleyhinde türlü hücumlar görülür. Victor Hugo “*Bir Mahkûmun Son Günü*” namındaki eserinde ismi, hâli, hatta hatası bile meçhul bir mahkûm için kulûb-ı karîinde rikkat ve merhamet peyda etmek gibi bir muvaffakiyete nail olmuştur. Bu mahkûm, zi-hayat insanlar arasından çıkarılmış olması, yalnız giyotin ile idam edilmeye değil, kesilinceye kadar süren o batî hayat-ı ihtizara mahkûm edilmiş bulunması itibarı ile merhametimize şayandır. Victor Hugo ölünceye kadar bütün şiirlerinde, mektuplarında, her vakit bu fikri müdafaada sebat etmiştir. Victor Hugo ceza-yı idam aleyhindeki itirazatında yalnız da kalmamıştır. Birçok muharrirler kendisinin tarafını iltizam ederlerdi. Aleyhinde bulunanlar da eksik değildi. İşte bu suretle yalnız ceza-yı idam etrafında birçok asar-ı edebiye tezehhür etti.

Ceza kanunu gibi kanunname-i askerî de muharrirlerin karihalarını tahrik etmekten hâlî kalmamıştır. Fransa’da gayet ehemmiyetsiz bir şey için bir neferi kurşuna dizerler. Evvelki asır nihayetinde Mercier’den başlayarak, Alfred ve Vigny’ye varıncaya kadar birçok muharrirler Avrupa kavanin-i askeriyesinin bazı mevaddı hakkında nazar-ı dikkati celp ettikleri gibi zamanımızda Lucien Descave, Abel Hermant, Jean Graues, Jean Ajabert gibi üdeba da inzibat-ı askerî namı tahtında Avrupa ordularında reva görülen mezalimden şikâyet etmişlerdir.

Kanun-ı medeni ile de edebiyatın oldukça mühim alışverişi vardır. İşte on dokuzuncu asırda talak meselesi. Fransa’da talak meselesi, vâzı-ı kanun tarafından

müteakiben birbirine zıt suretlerle halledildiğinden edebiyat da bu tadilat-ı kanuniyeye göre teessür-yâb olmuştur.

Rabıta-i izdivaç gayr-i kabil-i kesrolursa zevc ile zevce arasında adem-i imtizaç görüldüğü zaman vücuda gelen hâl de içinden çıkılmaz, hüzn-engiz, feci bir şey olur. Kezalik aynı hâdise birçok ahvalde birtakım vekayi-i mudhikeye de meydan açabilir. Fransız komedyalarında bedbaht zevçler, açık zevceler hakkında türlü türlü latifeler vardır. Dramlarda, romanlarda ise kadının sadakat-i izdivacından inhırafı, hayat-ı aileye âşık suretinde bir şahs-ı sâlisin duhûlü üzerine tahaddüs eden vekayi-i fecia tafsil ve izah edilmiştir. *Princesse de Cleves* romanında zevç kederinden vefat ederek zevcesiyle âşığını hayatta birbirlerinden ayırdığı gibi ba'de'l-vefat, mematıyla da onları ayırır. *Nouvella Heloise*'te kadın; âşıkının kolları arasına düşmek üzere iken vefat ederek kurtulur. Georges Sand'ın *Jacques* romanında zevç, dünyada çok fazla olduğunu hissederek sessizce bir intihar ile ortadan kalkar. Bunlara birtakım düellolar, cinayetler, âşıkasını hançerleyerek namusunu kurtaran âşıklar, zevcesi ile âşıkını öldüren zevçler, kocasını zehirleyerek kurtulan kadınlar da ilave olunacak olursa talakın adem-i mevcudiyetinden dolayı ne kadar gözyaşları, ne kadar kanlar döküldüğü anlaşılır.

Şayan-ı dikkattir ki ahlak ve âdât daima kavaninden ileride yürür ve ekseriya edebiyat da ahlak ve âdâttan ileride gider. İzdivaç Fransa'da gayr-ikabil-i infikak bir rabıta olduğu sıralarda tiyatro muharrirlerinden, romancılardan birçoğu, birbirleriyle imtizac edemedikleri hâlde talakın adem-i mevcudiyetinden naşı birbirine ilelebet merbut kalan biçarelere acırlar, onları tuğyana sevk ederlerdi. Zina bu üdebanın kalemleri altında şairane bir şey, takbih edilmeyecek bir hâl oldu. Çünkü bazı ahvalde adeta mazur oluyordu. Göze alınan tehlikelerden dolayı buna bir azamet geliyor, behemahal bir felakete saik olduğu için kalpleri rikkate getiriyordu. Hâsılı, o vakitler buhran-ı izdivacın tevlit ettiği eserlerin birçoğu talak lehinde ya doğrudan doğruya ya bilvasıta birer müdafaa nameden ibarettir.

Fakat bir gün geldi ki 1789 idaresiyle Fransa'da talak tesis etti, birinci Napolyon tarafından bizzat tatbik olundu, restorasyon devriyle ref edildi ve nihayet yine tatbik olunmaya başladı. Kanun-ı medenide vukua gelen bu tebeddül, üdebanın ittihaz ettikleri lisan ve meslekte de birtakım tebeddülata meydan açtı. Zevç ile

zевceden her birinin izdivaç gayr-i kabil-i tahammül bir hâle geldiği zaman akd-i nikâhı fesihte muhtar olmaları lüzumunda en çok ısrar etmiş üdebadan biri olan Alexandre Dumas-zade şu satırları yazıyordu:

“Mecalis talakı kabul edecek olursa tiyatromuz birdenbire ve tamamıyla tebeddül ediverecektir. Moliere’in aldanmış kocaları, dramlarımızın bedbaht zevceleri, sahne-i temaşadan kalkacaktır. Çünkü bu eserler nikâhın gayr-i kabil-i fesih olması esası üzerine ibtina ederler. Binaenaleyh talak kanunu ile edebiyatta yeni bir meslek vücut bulacak ve bu da kanunun en iyi neticelerinden birini teşkil edecektir. Artık bize zinayı calib-i dikkat ve ehemmiyet bir hâl olmak üzere irae ediyor diye ta’n olunamayacak. Çünkü talak var iken zinaya müracaat etmek ahlaksızlıktır. O hâlde bu mevzu dramlara değil, komedyalara ait olacaktır.”

Alexandre Dumas bu sözleri kesb-i hakikat ettiği zaman, birtakım muharrirler de Fransa’nın talak kanun-ı cedidindeki bazı garabetlerden, mantıksızlıklardan müteessir oldular. Faraza Fransa’da kanun-ı mucibince zani ile müznibe birbirleriyle izdivaç edemezler, zevç ile zevce rıza-yı tarafeyn ile fesh-i nikâha muktedir olamazlar. İşte bu kısım muharrirlerde talak kanununun bu gibi nevakısını, garabetini mevzu ittihaz ederek fikirleri daha makul, daha serbest bir neticeye isal edecek yolda eserler yazmıştır. Bu meyanda Paul Hervieux’nün “Kıskanç”ını, Madame Maria Cheliga’nın “Görenek” tiyatrolarını zikredelim.

İşte kanun-ı medeniye ait tek bir nokta etrafında birçok asar-ı edebiye tezehhür etmiş olduğu görülüyor. Diğer mevaddın da tevlit ettiği eserler sayılacak olursa yekûn pek yüksek bir miktara çıkar. Alexandre Dumas-zade gibi bazı muharrirler yalnız ahlak ve âdât-ı muasırîni değil, kavanini bile tadil ve tashih etmeyi kendilerine bir vazife bilmişlerdir. Kadınların, etfal-i gayr-i meşruanın hâli, mirasa, hakk-ı temellüke ait esaslar romanlarda, tiyatrolarda zemin-i münakaşaya defaatle vaz’ olunmuştur. Sanat için sanat taraftarı olanlar güzelliğin faydaya, bir netice-i ameliye istihsali fikrine tâbi bulundurulmasını takbih eylerler; mamafih, yine birtakım muharrirler heyet-i içtimaiyeye ait olan meselede fikirlerine, mizaçlarına göre beyan-ı fikretmekten hâlî kalmayarak bu suretle tarih-i edebiyat ile tarih-i hukuk arasında sıkı münasebat vücuda getiriyorlar.

Hüseyin Cahit, “Musahabe-i Edebiye: Edebiyat ve Hukuk”, Servet-i Fünun, nr.553, c.22, s.104-107. (3 Teşrinievvel 1317)

3.2. Dil Eğitimi ve Dil Öğretim Yöntemlerine Dair Yazılar

LİSAN DERSLERİ

Lisan derslerinin takibinde ve hüsn-i neticeye isalinde öteden beri giriftarı bulunduğumuz müşkülâtı, muhtasıran teşrih etmiş ve mekteb-i tedrisatının cihet-i fikriye ve fiiliyesinde vukuf-ı kâmil sahibi bir İngiliz mualliminin delaleti ile bu babdaki tarik-i selametın tarik-i tahlil olduğunu irae etmişti. Bu ehemmiyetli mesele hakkında ehl-i iştilal ve iktidarın reylerine muntazır bulunduğumu arz etmiş idiysem de maksadı ikmal için bu tarik-i cedide göre lisan derslerine nasıl bir suret verileceğini bilfiil göstermek, bu veche ile meseleyi bilamel tatbik etmek lazım geldiğinden bu makalede yine o İngiliz mualliminin efkâr-ı sabitesine müstenit bir esas tedris, bir binâ-yı tedris vücuda getirmek yolunda bir iki söz söylemek istiyorum.

Kelimelerin Tasnifi- Lisan-ı Osmani derslerine, kelimelerin sınıf sınıf tasnifi ile tarifi ile başlanır. Mevcut kavaid kitaplarımıza göre ders verirsek evvela kelimenin, bilfarz üç kısım olduğunu söylemek ve bunların tarifini her birinin bir iki misalini ezberlemeyi talebeye vazife göstermek lazım gelir. Lakin talebenin o hâlinde anlayacağı bir cümle ile derse başlamak, idare-i lisanda şu iki esas şartın behemehal mevcut olduğu hakikatini kendi kendilerine idrak ve ifade etmeleri için nazar-ı dikkatlerini tevcih, fikirlerini istizah etmek daha ziyade makul bir tarik-i tedristir:

(1) Neye dair söz söyleyeceğiz.

(2) Ne söyleyeceğiz.

Bu sade hakikati mesela nümune olarak:

Çocuk uyuyor.

gibi bir küçük cümle ile izah edebiliriz ve birinci kelimeye “mevzu”, yani kime ve neye dair söz söylüyor isek o ve ikinci kelimeye “mahmul”, yani ona dair ne söylüyor isek o, olduğunu gösteririz ve birincinin bir “isim”, ikincinin de bir “fiil” olduğunu söyleriz.

Sonra bu kelimelerden her birinin büyülebileceğini ve birer sıfat ahzedeceğini gösteririz.

Küçük çocuk güzelce uyuyor.

Ve bu yeni kelimelerden birinin mevzuu ve diğerinin de mahmulü büyültüğünü gösteririz. Sonra, talebenin böyle kelimeleri havi olmak üzere, başka cümleler söylemelerini isteriz; bu yolda üç-beş misal gördükten sonra bu hizmetleri ifa eden kelimelere isim vererek birine “sıfat”, diğerine “hâl” deriz.

Sonra birinci cümleye diğer mefhumlar ilave ederiz ve bunu şöyle iki suretle yaparız:

Çocuk yatakta uyuyor.

Çocuk uyuyor, çünkü yorulmuş.

Birinci surette bir kelime, ikinci surette bir cümle ilave ettik. Bunların asıl cümleye nasıl merbut olduğunu, üzeri çizilen kelimeler gösterir. Binanaleyh böyle “de” gibi, “çünkü” gibi isimlere ve cümlelere ilave olunan kelimeleri de ayrı bir sınıf itibar edip her birine “edat” deriz.

İşte bunlar uzuvlardan mürekkep bir vücut gibi olan lisan kelimesinin unsur-ı esasileridir ve ehemmiyetçe tertib-i mantıkileri de şudur:

Mevzu... İsim

Mahmul...Fiil

Mevzuun Mütemmimi...Sıfat

Mahmulün Mütemmimi...Hâl (Zarf)

İsimler ve Cümleler Beyninde Rabıta...Edat

Daha sonra, lisanında mevcut bütün kelimeleri böyle tasnif edip bitirmediğimizi ve mesela bazı yerlerde kolaylık için isim yerine kullanılan ve lisanın bir yeni unsuru olmayan kelimeler bulunduğunu misallerle izah ederek “zamir”i de, anlatırız. Ve bunun faydalı olmakla beraber lazım, zaruri olmadığını söyleriz.

Nihayet, yukarıki sınıflardan hiçbirine idhal edilemeyen, ekseriyetle ayrıca bir sınıf addolunan “nida”yı göstererek bunun hakikatte lisanın bir cüz olmadığını,

natıkasızların âcizane müracaat edeceği bir şey olduğunu söyleriz. Filhakika nutk-ı insaninin hiçbir kanuna tabi olmayan bir suretidir ve en ziyade, kuşların cıvıltısına veya köpeklerin homurdanmasına karf bir şeydir; ve insaniyet evsaf-ı imtiyaziyesinden muvakkaten ayrılarak hayvaniyet derekesine sukut etmedikçe, mürekkep ve müretteb bir makine demek olan lisanı istimalden büsbütün sakıt olmadıkça nidaya asla müracaat etmeyiz.

Şimdi, bunların hepsi, mütenevvi misallerle üç beş derste iyice öğretilebilir ve sonra şöyle bir hülasa yapılarak mahsul-i mesai aynen gösterilebilir:

Kelamın Aksam-ı Esasiyesi

1-Manalı

1-Bir cümlenin mevzuu olabilecek kelimeler .... İsimler

2-Bir cümlenin mahmulü olabilecek kelimeler... Fiiller

3-İsimlere sıfat olabilecek kelimeler..... Sıfatlar

4-Fiillere sıfat olabilecek kelimeler..... Hâl (Zarf)

2-Manasız

5-İsimleri ve cümleleri rabt eden kelilemer.... Edatlar

Kelimenin esası olmayan ve fakat faydalı olan kısımları

6-Zamirler

7-Hilaf-ı kaide sözler..... Nida

Sonra her sınıf kelimenin hizmetini daha ziyade tetkik ederek misaller vasıtasıyla şu gibi hakikatleri de irae ederiz: İsimler, bazı fiillerle birleşerek (1) mahmul hizmetin görür ve bazı müteaddi fiillerle birleşerek (2) meful yahut mahmul-i mütemmim hizmetini görür ve edatlarla birleşerek (3) sıfat veya hâl olur.

Manası kendisi ile tamam olan bir fiil, lazımdır, manası kendisi ile nakız olan bir fiil, müteaddidir.

İşte böyle, işe tarifat ile başlayacağımıza bilakis tarifat ile nihayet veririz. Bu yolda tedris, bidayetten itibaren nihayete kadar istikra ve tahlil tariki ile vaki olur. Talebenin bildiği bir şey olan bir cümle ile, bir kelime-yi mukayyet ile iptida ederek

bunun cüziyatına doğru ineriz ve o cüziyatı birbirinden dikkatle temyiz ederiz. Bundan sonra, fakat bundan evvel değil, onlara birer isim veririz. Nihayet, dersin zihinlerde iyice yerleşmesi için o verilen derslerin manaları hakkında sual ve cevap tariki ile biraz tecrübe ve meleke kesb ettirdikten sonra, her sınıf kelimenin iyice tarifini istihraca muvaffak oluruz. Bu esnada mevzu, mahmul gibi ıstılahların manalarını mümkün ve matlub olduğu kadar izah edebiliriz. Lakin bu, hepsi için kolay bir şey değildir; kolay olsa da talebeye ders anlamakta her vakit yardımı yoktur. Bu ıstılahlar hemen umumiyet ile Arabi, binaenaleyh ecnebi olduğu gibi lisan-ı tekellümden ekseriyetle hariç ve dâhil olanların da manaları muhtelif bulunduğundan bunların manalarını taharri ve tayine çalışmak, talebenin zihnini yalnız tağlit eder.

Bu dereceye geldikten sonra aynı kelimenin pek muhtelif suretlerde istimal olunabildiğini izah edince misaller vermek ne kadar faydalı olduğunu görürüz:

(1) İstirahat, yorgunluktan sonra gelir. -Yorulan istirahat eder.

(2) Mütalaa faydalı şeydir. -İyi kitabı herkes mütalaa eder. Mütalaa kitabı iyi ve tatlı yazılmış olmalı.

(3) Demir ağırdır. Hocalık ağır iştir. -Her yerde ağır durmak iyi değildir. - Zengin ağır mal ister. - Ağır yürümek iyidir. -Bu muamele bana ağır geldi. Ağır, hafif ne varsa al.

İşte böyle bilhassa cümleler tertip ve irae ederek bir kelimeye, yalnız başına durduğu hâlde bir ismi tahsis etmek gayr-ı mümkün olduğunu, filhakika bir cümlenin içinde bulunmadıkça, bir cüzü olmadığını göstermemiz lazımdır. Bu nokta bizim için pek ziyade dikkat edilecek noktadır. Bu yolda biraz ilerledikten sonra talabeye şöyle sualler edebiliriz: “Acı kelimesini alınız, bunu öyle bir cümleye idhal ediniz ki orada isim olsun, sıfat olsun, fiil olsun. “Yukarıdaki misallerde gösterdiğimiz gibi bir kelimenin mevki-i istimleri beynindeki her farkı izah edecek cümleler tertip etmekte mümarese icrası katiyyen lazımdır.

Sonra isme, sığata, hâle geçerek bunlar umumiyetle bir kelime ile gösterilebiliyorsa da yine bir kelime mesabesinde olmak üzere büyüyerek bir cümle olabileceğini ifade ederiz:

(1) Güneş meydana çıktı.

Beni aldattığın meydana çıktı.

(2) Şu küçük ev bizimdir.

Tepedeki ev bizimdir.

Tepede gördüğünüz şu küçük ev bizimdir.

(3) Güzel ötüyor.

Bahçede ötüyor.

Canı istediği vakit ötüyor.

Bu sırada izafi, vasfi terimlerin her türlüünden marufları isim sınıfına; her türlü vasıf terkipleri de sıfat sınıfına dâhil edilerek gösterilir.

Tahlil, mantıki böyle iptidai dersler verilir bittikten sonra talebe, cümlelerin eczası ve ecza beynindeki münasebatı daha mükemmel bir surette tahlil etmeye hazırlanmış bulunur. Bu tahlil maddesi, pek ziyade ehemmiyeti haiz bir mümarese-i zihniyedir. Vakıa, şüphe yok ki bu, gramer değildir, adeta iptidai mantıktır. Lakin gramerin esasını teşkile hizmet eder; ve talabaya bir kere bir cümlenin anasını, birbirne olan nispetini temeyyüz etmesini öğrettik mi, artık cümleler beyninde mantıkta mevcut her farkın, ne suretle gramerce de bir farka mütenazır olduğunu sual edebiliriz ve cevap da alabiliriz. Bu yolda hareket edildiği halde bi-hasebis-sure mantık ile bi-hasbilmade mantık, müptediyane bir surette müctemian gösterilmiş olur.

Bu suretle icra edilen bir tahlilin neticesini tahriren nazara arz için tutulan usullerin içinde müteallik olarak doğru yahut yanlış olanı yoktur. Fakat her sınıf kelimeye mahsus bir sütunu havi bir cetvel tertip edip de her cümleyi o cetvele uydurmaya çalışmak büyük hatadır. Böyle bir cetveli mikyas ittihaz edersek kısa cümleleri uzaltmak, uzunları kısaltmak gibi mecburiyetlere ve suubetlere uğrarız ve kelimelerin, cümlelerin birbirine olan hakiki münasebetlerini göstermekten büsbütün âciz kalırız.

Tahlile Müteallik Gözetilecek Esas Noktalar Şunlardır: (1) Cümlede bulunan her cüz-i mantıkiyenin ayrı ayrı lüzumu, hizmeti, ehemmiyeti beyan edilmeli; (2)

Hakikatte cümlelerin malı olmayan ve ehemmiyetçe mertebesi dun cümlelerin yani cümle-i feriyelerin mahiyetini izhar eden kelimat-ı rabitalardan her birinin manası ve kuvveti tarif olunmalı; (3) Muhtelif cümlelerin ehemmiyetçe mertebeleri müsavi yahut muhalif olduğu da ıyanen gösterilmeli. Bu şeraiti haiz bir misal ileride verilecektir.

Gramerce Tahlil- Tahlil-i mantıkide böyle biraz mümarese edildikten sonra yahut edilirken adi gramerce tahlil-i ibareye müteallik ders vermek de faydalıdır, fakat burada mantık ile asıl gramerin şumul-i sahihaları beynini tefrik etmek lazımdır. Mesela ism-i âm ile ism-i has beynindeki fark, mantıkta mefhum külli ile cüzi beynindeki farktan ibarettir ve binaenaleyh bunun, gramerde nasıl olursa olsun yeri yoktur. Kezalik Arabi kelimelerdeki cins farkı, hiçbir cihetle mantiki değildir ve lisanımızın kavaid kitabına girecek şey değildir.

Tahlil Numunesi- Kitaptan iyi arkadaş arama. Çünkü istediğin vakit sana müsahip olur, istemediğin vakit hemen yanından çekilir. Öyle tatlı ve sevgili arkadaş kim görmüştür ki, ne kimseyi incitir ne kimseden incinir.

- 1- Kitap... .. 4 ile nisbet edilen bir isim.
- 2- tan... .. Bu nisbeti gösteren ve 1 ile 2'yi rabt eden edat.
- 3- iyi... .. 1 ile 4'ün nisbet edilen müşterek sıfatı.
- 4- arkadaş... .. 5'in mefulü yahut mütemmimi olan isim. Ahirinde bulunacak(y) mahzuftur.
- 5- Ara... ma... .. mahmul.
- 6- ma... .. 5'e ilave olunan nefi edatı.
- 7- Çünkü... .. hemze ve he cümlelerine başlangıç.
- 8- istediğin vakit... .. 10'un hâli(zarfi).
- 9- sana... .. 10'un mefulü yahut mütemmimi.
- 10- müsahip olur... .. mahmul. Mevzuu 1.
- 11- istemediğin vakit... .. 14'ün hâli.
- 12- hemen... .. yine 14'ün hâli.

- 13- yanından... .. 14'ün mütemmimi.
- 14- çekilir... .. mahmul. Mevzuu 1.
- 15- Öyle... .. 16 ve 18'e hal. Onun gibi demektir. 1'e racidir.
- 16- tatlı ... .. 19'un sıfatı.
- 17- ve ... .. 18'i 16'ya rabteden edat.
- 18- sevgili ... .. 19'un sıfatı, 16 gibi.
- 19- arkadaş ... .. 4 gibi 21'in mefulü yahut mütemmimi.
- 20- kim ... .. mevzuu.
- 21- görmüştür ... .. mahmul.
- 22- ki ... .. me ile vav, kef cümlelerini birleştiren edat.
- 23- ne ... .. 25'i menfi kılan edat.
- 24- kimseyi ... .. 25'in mefulü yahut mütemmimi.
- 25- incitir ... .. mahmul. Mevzuu 1.
- 26- ne... .. 28'i menfi kılan edat.
- 27- kimseden ... .. 28'in mütemmimi.
- 28- incinir ... .. mahmul. Mevzuu 1.

B Asıl cümle; yani esas maksat. Hemze B'yi ispat eden ve onun feri olan bir cümle. Cümle-i sebebiye.

H Asıl cümle; yani esas maksat. Hemze B'yi ispat eden ve onun feri olan bir cümle. Cümle-i sebebiye.

Ehemmiyetçe Hemze ile müsavi.

Mim B ile ehemmiyetçe müsavi bir cümle.

Kaf Mim'i ispat eden ve onun feri olan bir cümle. Cümle-i sebebiye.

Kef Mim'i ispat eden ve onun feri olan bir cümle. Cümle-i sebebiye.

Ehemmiyetçe kaf ile müsavi.

8 ile 11 tahlil olunup birer cümle şeklinde ve cümle-i hâliye namıyla ayrıca gösterilebilir. Sıla, atf vesaire sigalarıyla birbirine zincirleme olarak rabt olunmuş cümlelerden ibaret bir fikranın tahlilinde aynı suretle icrâ-yı amel olunabilir. Yalnız fikranın mealini, siyak ve sibakını iyice idrak ve ihata ederek cümle-i asliye ile müsavilerini ve haliye-i sebebiye gibi cümle-i fer'iyeleri dikkatle temeyyüz etmek ve sonra her birini ayrı ayrı tahlil etmek tarîkini takip etmeli, talebe anladığı bir cümlenin nev'ini, bildiği bir kelimenin sınıfını tayin etmekte güçlük çekmez.

Türkçeye mahsus sigalar ve yardımcı fiiller - İki cümleyi birbirine mezc ederek bir cümle şekline koyan sıla, atf gibi sigaların ne büyük bir hizmet görmekte olduğunu gösterici misaller arz etmek ve diğer medeni lisanların hemen birinde bulunmayan bu meziyetleri layıkıyla şerh ve izah etmekte faydalı bir ders olur. Mesela, sizden aldığım kitabı okudum, cümlesi Arapça veya Fransızcada “O kitabı okudum ki sizden almış idim.” gibi iki cümleye tahlil edeceğini ve bu suretle ve daha sair mütenevvi suretlerle lisanımızın ihtisara ne kadar elverişli olduğunu izah etmeliyiz. Bir de olmak, etmek, kılmak gibi başlı başına manalı ve manasız yardımcı fiillerin muhtelif yerlerde ve bilhassa Arabi ve Farisi kelimelerle kesiral-istimal olduğu hakkında talebenin nazar-ı dikkatini celb edecek misaller gösterilebilir ve bu yolda mürekkep fiiller ve kelimeler, lisanımızın mahsusatından olan müştak kelimeler ve daha sonra lafzi ve manevi-i basit şiveler nazar-ı dikkate arz edilebilir.

Tahlil-i Elfaz - Bazı kelimeleri terkip etmek ve tahlil etmek yani mürekkep bulunduğu kısımları ve her kısmın ayrı ayrı manasını tetkik etmek pek faydalı bir mümarese olur. Mesela işsizlik kelimesini alıp tahlil ederiz. Gösteririz ki burada iş bir isim, ahirine ‘siz’ gelmekle sıfat olmuş. Bu suretle hasıl olan sıfat icrası gayr-ı kabil, tabiiik gibi kelimeler de aynı yolda tahlil edilebilir ve bir kelimenin böyle her tahvilindeki manası, kuvveti gösterilebilir. Böyle müteaddit ve mütenevvi tahlillerden sonra hemen hepsi talebe tarafından verilecek mütenevvi birçok misaller bir araya getirilerek şöyle sınıf sınıf tertip edilebilir. Fakat bu tertibi, bir cetvel şeklinde evvelce hazırlayıp göz önüne koyarak talebeye ezberletmeye çalışmamalı; bilakis bu yoldaki tahlil ve terkip dersleri yavaş yavaş ilerledikçe mürekkep kelimelerin sınıf sınıf tertibi de yavaş yavaş ayrılmalıdır. Cetveldeki kelimeleri, uzun uzadıya tetebbuatta bulunmayarak yazıverdiğim için hatalı ve nakıs olabilir.

İSİMLER (1) FİİLLERDEN

Türkçe - Arabi - Farisi
yazıcı, - kâtip, hâdise - bahşiş, becayış, baran
şiş, yapı, gidiş - memur, manzume, - aşufte, puşide, dâna
kazma, döşeme - kitap, mektup, meşrebe - endaht, güfte, hanende
yapmacık, bilmece - mikyaz, harami, adliye - gonca, numune, şükufe
kaçamak, kapak, kapan - dibağ, allame, musibet - perdaht
yiyecek, yemiş, okumuş - tayin, ikbal, bereket -
çalgı, vergi, burgu, gürültü - muallim, müsvette, müteallim -
dalgıç, yanılmaç, kapanca - memun, mükâfat, iltifat -

(2) SIFATLARDAN

İyilik, saflık, ehveniyet, mükemmeliyet, medeniyet-i zendegi, asudegi

(3) DİĞER İSİMLERDEN

oyuncu, terzilik, Arabi, şemsiye, beşeriyet-i kabristan, hamurkâr.
oyuncak, inayet, mehtap, eczahane

FİİLLER

(1) İSİMLERDEN

gözlemek, gözetlemek, takil, tesli
sakallanmak, yanaşmak, icat, mukavele, inkıyat

(2) SIFATLARDAN

güzelleşmek, tatlılanmak

sararmak, düzlemek

eğriltmek

(3) DİĞER FİİLLERDEN

yapıvermek, yazadurmak, tefhim, ifham, istifham
çıkagelmek, sevinmek, tefhim, mübahase, tecavüz
gülüşmek, düşeyazmak, itibar, inkâr

Lisanımızda Farisi fiil yoktur.

SIFATLAR (1) İSİMLERDEN

çocukça, gürültücü, medeni, şeri, havadar, bahtiyar
tatsız, yağmurlu, ruhani, şeytani, deryadil, şirin
çocuk gibi, yiğitvari-mustafvi

(2) FİLLERDEN

yapılır, olmuş, halim, ehven, dâna, suzan, azade
olmaz, yapılacak, gayyur, ıyan, asude, nadide
yapılabilir, bozuk, hayran, hüsn, pejmürde
kaçak, kaçık, çalışkan, sehl, seyyit
şaşkın, küskün, bezgin, sıddık
ezik, olgun, ...
okunaklı

(3) DİĞER SIFATLARDAN

sarıymış, acımtırak, bed-ter,
güzelce

Böyle istikrai birçok dersler verildikten sonra mühim noktaları izah edecek birçok misaller hazırlanır ve talebinin pekiyi bilmediği kelimeleri havi olmak üzere cümleler inşa olunursa talebe kelimelerin ve medlulleri olan fikirlerin tekevvünü hakkında biraz malumat kesb eder ve gide gide birçok kelimelerin, doğrudan doğruya hangi kelimelerden ve edatlardan mürekkep olduğunu ve hangi lisanlardan alınmış olduğunu bakar bakmaz söyler. Çocukların en ziyade merakını uyandıracak ve zihinlerini faaliyete getirecek, işte böyle derslerdir. Fikr-i âcizanemce bu sırada Türkçe kelimelerin telaffuzdaki tabiiliği, suhuleti ve aheng-i umumiye ve bu ahengin başka lisanlarda ve hele Arabide pek nakıs olduğunu ve Türkçe fiillerin tasarrufu pek kolay ve pek tatlı olduğunu ve isim, fiil, sıfat, hâl gibi aksam-ı kelamın, efradı yek-vücut bir aile gibi birbirine pek uygun olduğunu ve hele edatların pek mütenevvi ve pek nafi hizmetler gördüğünü bir dereceye kadar irae ve izah etmekte talebeyi hayli zevkiyat derslerdir.

Bundan sonraki tedriste -ki kitabet ve edebiyat demektir- ne suretle devam edileceği hakkında bilahere arz-ı efkâr ederiz.

İbrahim

İbrahim, “Lisan Dersleri”, Servet-i Fünun, c.22, nr.548, 30 Ağustos 1317 [12 Eylül 1901], s.25-30

KİTABET VE EDEBİYAT DERSLERİ

Bizde kitabet ve edebiyat umumiyetle kavaidi takip eder. Denilir ki kavaid esastır, temelsiz bina olmaz; talebe kavaid-i lisanına vukuf ve ihata sahibi olmazsa lisanen ve kalemen hüsn-i ifade kudretini kesb edemez. Fakat ilk makalede mufassılan şerh ve ispat edildiği gibi adi kavaid, nahv ve belagatin bile, müracaat edilecek bir mecmua, bir hülasa şeklinde mevcut bulunması müfit ve lazım olmakla beraber hüsn-i ifade maksadına vüsul için talebeye rehberlik edebilmek cihetiyle hiçbir kıymeti yoktur; bu hakikati bize senelerden beri teselsül edip gelen müşahede ve tecrübeler, birer bürhan-ı celi gibi katiyyen ispat edip duruyor. Talebeye hüsn-i ifade babında iktidar ve meleke kazandırmak için kavaidi tekmil etmelerini beklemeksizin hemen bilfiil ifade yoluna sevk etmelidir. Filhakika ilk lisan derslerinde irae ve izah edilen her yeni hakikati ve her yeni keyfiyeti temsil etmek için, talebenin kendilerine kısa kısa cümleler tertip ettirilmek lazımdır ki tedricen daha uzun ve daha mürekkep olabilir. Her hâlde bir cümle tertip etmek de, bir müsvedde kaleme almak demek olacağından kendi kendimize büyük göstermek istediğimiz müsveddeye ilk derste iptida etmelidir.

Talebeye müsvedde yaptırmak için verilecek mealin intihabında iyi düşünmek ve talebenin bildiği ve hakkında az çok söz söyleyebileceği bir maddeyi intihab etmek lazımdır. Çünkü bilmediği ve bizden öğrenmediği bir madde hakkında talebeden malumat ve efkâr istemek haksız bir taleptir, mâ-lâ-yutak bir tekliftir. Bir de talebe ne yazacağını mı düşünecek, nasıl yazacağını mı? Bir anda iki işi birden görmek kudret-i beşeriyeden hariçtir. Hele müsvedde mealı diye sırf zihni ve mücerret şeyler hiç verilmemelidir. “Vakit nakittir.”, “Saadeti fazilet temin eder.” gibi külliyat-ı zihniye, talebenin sahihan pek az dikkatini celb edebilecek şeylerdir; talebe böyle mevzular hakkında ne söyleyeceğini bilmez, şaşırır kalır. Bunun için her vakit, öyle bir meal vermeli ki, yapacağı müsveddenin malzemesi kendinde mevcut bulunsun. Böyle meallerde mesela kendilerine o esnada bizzat naklettığınız veya kitaptan okuduğunuz bir hikâye yahut kendilerinin derste okuduğu veya işittiği basit bir vaka ve bhusus sergüzeşleri, tezkireleri, mektupları gibi şeyleri olabilir. Müşahedata müsteniden denebilir ki, bir müsvedde kaleme almakta talebenin başlıca hissedeceği müşkülât, cümlelerin zabt u rabtıdır. Vakıa, maksat ne ise onu ihata suretiyle bilen bir efendi, ayrı ayrı ve sırasıyla tertip edeceği cümlelerin birbirine

olan münasebet-i sahihalarını kendince idrak etmek ve ona göre atıfe ve rabıta gibi edatları mevkilerinde istimal etmek lazım gelir. Fakat yazının sözden daha muntazam ve daha mazbut ve muhtasar olması matlub ve lazım olduğundan ve alelhusus lisanımızda kelam-ı şifahi ile kelam-ı tahriri beyninde, mateessüf derece-i tabiiyeden pek ziyade fark bulunduğundan ve daha doğrusu bulundurulduğundan talebenin kalemiyle bissuhule ifade-i meram edememesinden dolayı tayini hak değildir. Bunun için evvela, riayet edilecek bir kaide olmak üzere, kısa kısa cümlelerle beyan-ı maksat etmelerini ehemmiyetle tenbih etmek ve lisanımızda tabiatıyla ve kesretle mevcut icaz u hızf-ı sanatlarını havi muciz ibareleri tevsi ettirmek ve ara sıra müteselsil, müterekkip cümle ve ibareler vererek tahlil ettirmek en iyi tariktir. Çünkü bu tarik ile icra-yı tedris olunursa talebe müşkülâtın nerede olduğunu görür ve aynı kelimelerin yeniden tertibiyle yahut iki ve daha ziyade cümleyi bir yapmakla daha muhtasar ve daha müstahsin bir surette ifade-i efkâr edileceğini anlar.

Müfret ve mürekkep kelimelerin manası- Lisanımızın bilhassa tedrisinde gözetilecek başlıca bir maksat da, lügatlerin manalarını öğretmektir. Vakıa bu maksadın, doğrudan doğruya kavaid-i lisana ait olmadığı müsellemdir, fakat ona taalluk ve garabeti vardır. Alelhusus her türlü ihtiyaca tekabül edebilecek mükemmel lügat kitaplarımızın ve alelhusus yazdığını iyi bilen ve iyi bildiğini yazan muktedir ve mudakkik muharrirlerimizin nakıs bulunduğu şu zamanda henüz zihinlere yerleşmeyen ve lisanlarda derme çatma ve gelişigüzel istimal olunagelen lügatler pek ziyade olduğundan bunların manalarını, şümullerini, birbirine olan münasebetlerini doğru ve iyi olarak, yani ilmî ve mantıki olarak tayin ve tefhim etmek vazife-i mühimmesi de lisan mualliminin uhdesine düşüyor. Çünkü insan için bilmediği bir şeyi biliyorum zannetmekten büyük ve zararlı hata olamaz. Hâlbuki bizde talebenin kesretle ve bilafasıla düştüğü hata, bu dehşetli hatadır. Demek istiyorum ki talebeye kesir-ül-istimal olan lügatlerin muhtelif manalarını bir cetvel dâhilinde ve bir ders şeklinde vermek ve ezberletmek lazımdır. Hatta mükemmel lügat kitaplarımız bulunsa bile onlara müracaatla lügat belletmeye sevk etmek talebeyi izlal etmektir. Çünkü bir kelimenin bir manası olmaz. Ve alekser bir kelimenin manası, kuvveti, mevkii bir cümle içinde hatta bir ibare arasında görülerek ve siyak u sıbak dikkatle nazar-ı muayeneden geçirilerek tamamıyla anlaşılabilir. Yoksa lügat kitaplarından lügat öğrenilmez ve öğrenilse de gayr-i kafi ve hataya saik olur. Zaten böyle bilhassa

ve bililtizam lügat öğrenmeye çalışmak, gayr-i tabii ve dolambaç bir yolda hilekârane dolaşmak gibidir. Evvelce de arz olunduğu gibi talebe için cümleler, yalnız başına kelimelerden daha kolaydır.

Bu babda talebeye ve onlardan evvel kendimize tenbih edeceğimiz bir ehemmiyetli nokta, mümkün olduğu kadar Türkçe veye Türkçeleşmiş lügatleri Arabi ve Farisilerine tercihen istimal etmektir. Çünkü ana kucağında aile içinde, akran arasında sarf edilen kelimeler en ziyade bilinen kelimelerdir. Ötekiler ne kadar olsa ecnebidir. İnsan mümkün mertebe Türkçe kelimelerden ibaret bir cümle veya ibare okurken hep bildiklerinden mürekkep bir cemiyet içinde imiş gibi mütehassis olur. Lüzumu olmayan ve daha menus ve Türkçeleri mevcut Arabi ve Farisi kelimelerin dâhil bulunduğu sözler ise yabancılar bulunan bir meclis gibi zihne bir tereddüt, ruha bir eziyet verir. Mesela say, gayret kelimeleri o kadar istihdam edildiği hâlde zihne tesir ve nüfuz etmek cihetiyle çalışıp çabalamak, uğraşmak kelimelerinin yerini tutamamıştır ve tutamaz da. Çiçek dururken şükufe, zehre, göz varken çeşm, ayn; güneş meydanda iken şems, afitab; çağlayan varken şelale kelimelerini kullanmaya hiç mecburiyet yoktur. Elbette çiçek, göz, güneş, çağlayan ötekilerden hem güzel hem iyidir. Ashab-ı mütalaanın vicdanına müracat ederim. Böyle Türkçe kelimelerle Arabi ve Farisileri bir kere iyice mukayese olunsun. Samiaya ve idrake hangileri daha menus, daha tatlı ve daha müezzehtir. Bir de mürekkep kelimelerin Arabi ve Farisi kaidelerine göre terkip edilmişlerini ekseriyetle tercih etmemiz büyük hatadır ve lisanımıza karşı tecavüzdür. Emvac-ı derya mı iyi, deniz dalgaları mı? Safvet-i kalp mi iyi, anlaşılır yürek temizliği mi? Bunları hiç olmazsa Türk bağıyla bağlayalım yani Türkçenin kaidesiyle terkip edelim de lisanımızın malı olduğu belli olsun. Keza böyle sahib-i zekâ, mevsim-i şita, cereyan-ı enhar, teşviş-i efkâr gibi birçok izafet terkiplerinin ve alamet-i zahire, kuvve-i fikriye, maraz-ı müzmin, ezvak-ı behiştî, etvar-ı pesendide gibi birçok vasfî terkiplerin ve pak-ı siret, pesendide etvar, saf-ı elfuad, hıyre-saz-ı uyun, şevk-efzâ-yı dürun gibi mürekkep sıfatların Türkçe mukabilleri bulunabilir. Hem de lafzen daha tatlı ve mana cihetiyle daha müfit ve müessir olmak üzere hiç olmazsa gerek melufiyet gerek görenek saikasıyla kullanmaktan kendimizi alamıyoruz dediğimiz Arabi ve Farisi müfret kelimeleri istimal ederken haklarında Türkçe kelime gibi muamele etmeliyiz: Mesela cem yaparken veya başka kelimelerle terkip ederken, kendi lisanımızın emrine,

tabiatına göre hareket etmeliyiz. Bu sayede hem müteaddit ve mütenevvi cemileri- ki Arapçada çoğu müfretlerinden bambaşka kelimelerdir- bellek ve renk renk terkipler içinde ecnebiler arasına düşmüş Arap gibi, bigâne ve serseriyane dolaşmak müşkülâtından kurtuluruz; hem de lisanımızın tabiatını, istiklalini, ahengini muhafaza etmiş oluruz.

Kim ne derse desin, bendeniz bu fikrin şiddetli taraftarıyım. Lisanımız Arabi ve Farisinin altında ezilecek bir lisan değildir. Kelimelerin fevkat-tasavvur tabiiliği, ahengi; sarfının ve nahvinin basitliği, fiil-i tasrifatının intizamı ve tenevvii, edatlarının kesreti ve hizmeti; müzekkerlik ve müenneslik ve mutabakat gibi itibarlardan masuniyeti; izafi, vasfi, teşbihi terkiplerinin sadeliği ve felsefiliği; hasılı her türlü terakkiye müstaid bulunması hakikaten değerli, hem de pek ziyade değerli faziletlerdir ki başka lisanlarda arasan da bulunmaz. İstese de bulundurulamaz. İnsanların bir zayıf noktası da alıştığı bir şeyi terk edememesidir. Biz de medeniyet âlemine göz açtığımızdan beri Arap ve Acem medeniyetinin gözümüze taktığı o eski dürbünü hâlâ taşıyoruz, bunun için kendi lisanımızı göremiyoruz. Bereket versin zaman o dürbünü eskitip bitirdi de şimdi lisanımızı yeni bir aletle, kanun-ı nutk ve felsefe ile tetkik etmeye başladık. İngiltere ulemasından müsteşrik meşhur Max Müller diyor ki: “Türkçe okuyup yazmakta meleke kesbetmeye zerre kadar meyilli olmayanlar bile bu lisanın sarfını mütalaa ile mahzuz olabilirler diyebilirim; hele usul-i tasrifindeki basitliğin ve intizamın ehl-i vukuf nazarına çarpmaması mümkün değildir... Bir büyük müsteşrik, Türk lisanı, iktidar ve ihata sahibi ulemadan mürekkep birkaç akademi tarafından uzun uzadıya müzakere ve müşavere ile vücuda getirilmiş zannolunabilir demiştir. İşte böyle ancak kendi tabiatlarını idare eden kanunların sevkiyle yahut tabiat kelimesi de mevcut kuvvetlerin en hayret-efzalarından biri olmak lazım gelen bir iktidar-ı tabiinın sevkiyle Tataristan sahralarında gezip dolaşan insanların yaptığını hiçbir encümen-i ulema yapamaz. “Fihakika mesela, Türkçede sıfatı mevsuftan, muzafunileyh, muzaftan evvel gelir ki bu tertib-i tabii zihnin kanun-ı fiil ve infialine ve felsefe-i tasavvur ve idrake tamamiyle muvafiktir. Mevsufu zikrolunursa zihin onu, zatiyat ve arziyatının en maruf olanlarından herhangi biriyle beraber tasarruf edilir ve bilahere sıfatı zikrolunca evvelki tasvirini izale ederek yerine sonraki sıfatı ikame etmeye mecbur olur ki bu suretle hem evvela tereddüte düşer, hem de bilahere nafîle çalışıp yorulur.

İşte Arabi ve Farsî terkip isimler, mantiki ve felsefi olan bu kaide-i esasiyeye mugayirdir. Biz terkiplerde birinci cüzü zikrolunduktan sonra ikincisini bekleme yani zihnimizi tereddüt ve tevakkuf halinde tutmaya alışmış olduğumuz için zihin sermayesinin sarf ve idaresine müteallik olan bu ehemmiyetli noktaya bittabi o kadar ehemmiyet veremeyiz. Böyle daha ne felsefi faziletler vardır ki İngiliz müsteşrikinin tahsinine hak verir. Netice olarak diyeceğim ki lisanımızı layık olduğu makama çıkaralım, kadir bilmezlik etmeyelim. Mamafih bu cihetle de ifrata gitmeyelim. Lisanımızı ihya edeceğiz diye asırlardan beri sıra ile zemin-i ifademize kök salıp yerleşmiş olan birçok Arabi ve Farsî kelimeleri çıkarıp atmaya çalışmalıyız. Bu ifrat olur; şimdiki hâlimiz de tefrittir. Tabi itidal gözetmek lazımdır.

Bizde kitabet dersi yalnız bazı müsvedde nünuneleri göstermekten ve sonra mütemadiyen müsvedde yaptırmaktan ibarettir. Bu usulün faydaları yok değildir. Talebe kendi iktidarını tevsie, kendi sermayesiyle iş görmeye mecbur olur. Çalışıp kaleme aldığı müsvedde için alekser kendisi de hayret ve mefharet hissederek ve elimden bir iş geliyormuş diyerek gayretlenir, bütün kabiliyetini sarf etmekte devam eder. Karihasına feyz, istidat-ı icadına imbisat gelir. Kabiliyet sarf ve istimal edilmedikçe meydana çıkamaz. İnsan eline kalem almadıkça kuvve-i kalemiyesini bilmez. Fazla olarak iyi müsvedde yazmak için talebe kendi kendine mütalaa ve tetbi icra ederek malumatını tevsie ve efkârını tashih etmeye çalışır ki bunun faydası meydandadır. Bir de müsvedde, talebenin öğrendiğini ve düşünebildiğini tatbik ve irae eder ve hele evsaf-ı zihniyesini, müktesebat-ı akliyesini, imalat-ı fikriyesini imtihan eder.

Lakin evvelce de bir nebze bahsedildiği gibi müsvedde usulünün mahzurları da vardır. Müsveddede yalnız suret-i ifade düşünülmez, malumat ve efkâra da ihtiyaç vardır. Talebe, ekseriyetle, hem nasıl yazacağını hem ne yazacağını düşünmeye mecbur olur ki bu keyfiyet, tedrisin bir kaidei külliyesini feshediyor. Bu kaide ise bir defada öğretmektir. Çünkü zihnin bir anda tek bir maddeye müteveccih ve münhasır olması lazımdır. Bir anda ayrı ayrı iki şeyle meşgul edilen zihin mahsul vermez. Hiç olmazsa iyi mahsul vermez. Birini düşünmek için tutulan yol, diğeri için tutulacak yol ile hiçbir vakit bir olamaz. Binaenaleyh talebeye mutlaka bildiği bir şey hakkında müsvedde kaleme aldırılmalı. Her ne kadar yazının sureti ile maddesi birbirinden büsbütün ayrı şeyler değilse de malumat ve efkâr tabiatıyla, lisana mukaddem

olduğundan ve mamafih yine lisan tarikiyle iktisap ve ikmal olunduğundan her hâlde talebenin fikrini mi yoksa ifadesini mi tecrübe edeceğimizi iyice düşünerek icra-yı tedris etmeliyiz. Bu da ayrıca bir mesele gibi tahlil olunmak lazım geleceğinden şimdilik burada terk ile bizim umumiyetle bilmediğimiz ve yapmadığımız bir dersten bahsedeceğim.

Tavzih etmek - Yazılmış bir parçayı başka kelimelerle başka türlü ifade etmeye çalışmak ve nazmı nesre tahvil etmek talebe için pek nafi bir temrin olur. Çünkü yazının mealini, muharririnin fikrini iyice anlamaya ve sonra kendisi anladığı gibi şerh ve tavzih ederek başka kelimelerle başka surette ifade etmeye çalışacak. Bunun için meal-i istihracın da, imal ve istimal fikri de meleke kesbeder ve lisanın lügatlerini mevkilerinde kullanmak iktidarını kazanır. Alelhusus müsvedde derslerinde mevcut olan mahzurlar bunda yoktur. Lakin âlemde mutlak olarak muzır yahut müfit hiçbir şey bulunmadığından İngiltere’de, Fransa’da ve Almanya’da ehemmiyet ve dikkatle riayet edilen tavzih derslerinin gayrı muzır ve müfit surette takibi için gerek talabece ve gerek muallimlerce şu noktaları gözetmek lazım gelir.

1- Tavzih edeceğiniz parçada mevcut her bir kelimenin muadilini bulmak lazım ve matlub olduğunu hiç hatırlınıza bile getirmeyiniz. Yazıyı kâmilen okuyup anladıktan sonra bir kere de zihninizde evirip çeviriniz. Reviş-i ifadeyi ve maksadı nazar-ı dikkatten hiç ayırmayarak yeniden yazmaya başlayınız; ta ki tavzihiniz, aslının manâ-yı mecmuunu tamamıyla zihinlere nakletsin ve yalnız kelimelerin tercüme ve tavzihinden ibaret olmasın.

2- Asıl yazıda mevcut bir kelimeyi tavzihte de istimal etmekten hiç çekinmeyiniz, eğer o kelimenin o mevkii için en iyi kelime olduğu ıyanen sabit ise ve muadili de bulunamazsa.

3- Cümlelerin kısa ve basit olmasına, zamirlerin ve fiillerin ve edatların manayı tebdil ve ifade edecek surette istimal edilmemesine ve alelhusus kolay tahlil edilemeyecek suret-i ifadelere meyledilmemesine bilhassa dikkat etmek lazımdır.

4- Fikrinizi ifadeye bir kelime kâfi iken asla iki kelime kullanmayınız; manayı kolay bir kelime ile iddia edebilirken, güç bir kelimeyi asla tercih etmeyiniz; ve bir mana ifade edeceğine katıyyen emin olmadıkça hiçbir kelimeyi istimal

etmeyiniz. Mamafih gayet muhtasar yani muciz bir surette ifade olunmuş bir parçayı tavzih ederken muharriri gibi icaze riayet etmeye çalışmak lazım değildir.

5- Bütün teşbih ve mecazları aynen tavzih etmek ve bütün bir şiiri yine hâliyle nesre tahvil etmek zaruri değildir. Masnu üslubu cüzi tebdil etmek, mana muhafaza edilmek şartıyla caiz ve makbuldür.

6- Asıl yazının üslub-ı umumisini daima zihinde tutmalı ve ciddi yahut hezel olduğuna göre elden geldiği kadar o üsluptan ayrılmamağa dikkat etmeli, ta ki tavzih başlı başına şayan-ı mütalaa bir eser olsun ve aslından haberdar olmayanlar okuduğu vakit bir şey anlayabilsin.

Şimdi şu umumi kaideleri göz önünde tutarak şu parçayı başka şekle ifrağ etmek isteyelim:

İnsan için sürat-i zevalde mesel olan lezzet-i hayatın sebatsızlığına mukabil gelecek bir nimet varsa o da beni nevine bir yadigâr-ı ömr ihda ederek nef-i nas ile hayr-ı nas olmak şerefini -ki vücudun fazilet-i sahihasıdır- ilelebet muhafaza ile cebr-i mafat etmektir.

Asar-ı beşeriyeden ise sözden payidar bir bergüzar yoktur. En ziyade resanet ve memuriyetle maruf kişverleri devr-i zamana gavr-ı zemine geçirse yine hatıra-i enamda cay-gir olan bir beyt-i metin rağbet- i eslaftan himayet-i ahlafta intikal ederek dünya durdukça hâlden emin kalır.

Evvela bunu yüksek sesle okuyarak mesel-i zair, lezzet-i hayat, yadigâr-ı ömr, fazilet-i sahiha, cebr-i mafat, asar-ı beşeriye, hatıra-i enam, devr-i zamane, beyt-i metin gibi mürekkep ve vâsi kelimeleri lüzumu kadar izah etmeli. Fıkraların mürekkep bulunduğu cümleleri yani manaları ayrı ayrı ve sırasıyla göstermeli. Bu izahat esnasında talebeden de istizahatta bulunmalı, nümayişçiliğe kapılmayarak izahatı çatalanacak derecede enine boyuna çekip götürmekten çekinmeli. Meal-i umuminin eczası olan mefhumları birer birer müteselsilen ve mamafih muhtasırın göstermedikten sonra pek vâsi olan o maksadın ne kadar ari sözle ifade edilmiş olduğunu ve mürekkep bir kelimenin ne kadar vasi meaniyi şamil olduğunu basit misallerle ayrıca ifade etmeli. Bundan sonra tavzihe girişmeli. İlk misal olmak üzere farz edelim ki yukarıki parçayı şöyle bir surette tavzih ettik:

Yaşamasını herkes ister, ölmesini kimse istemez. Hayat her şeyden tatlıdır, ömür her şeyden kıymetlidir. İnsan, hayatı için her acıya tahammül eder, ömrü hiçbir şeye değişmek istemez. Ne çare ki insan ilelebet yaşayamaz, hatta pek az yaşayabilir ve ömrü ne kadar uzun olsa yine pek çabuk geçip gider; o kadar çabuk geçip gider ki dünyada süratle zeval bulup giden şeyler için dilden dile mesel gibi dolaşır, bunun için insan hiç olmazsa öldükten sonra unutulmamasını, anılmasını ister. İşte bu emele nail olabilmek hakikaten en büyük nimettir ve hayatın böyle süratle fena bulup gitmesine mukabil gelecek başka bir nimettir. Öyleyse bu nimete nail olmaya çalışmalı, çünkü Cenab-ı Hakk bize o iktidarı vermiştir. Bunun için de kendi gibi insanlara ömründen bir yadigâr hediye ederek umumun gerçekten faydasına hizmet etmekten başka çare yoktur. Çünkü insanlar ancak kendilerine hizmet edenleri hayırla yâd ederler. İnsanların hayırlısı olmak şerefi ancak insanların menfaatine, hayrına hizmet etmekle kazanılır. İşte bu şeref insanlar için, kazib ve zail olmayan, sahih ve baki olan fazilettir. Bu şerefe, hiç kaybetmemek üzere nail olan adam, ölüp gitmek ziyanını tazmin eder yani zahiren ölse de hakikatte insanların kalbinde yaşar.

İnsan benî nev'ine birçok şeyler yadigâr edebilir, bunların içinde en ziyade sevileni ve en unutulmayanı doğru, iyi güzel sözlerdir. Çünkü en muhkem ve en mamur memleketler bile mürur-ı zaman ile ya yerle beraber olur, yahut yerin dibine geçip gider; tarihte bunun birçok misallerini okuyoruz, fakat yine tarihte okuyoruz ki, doğru ve tatlı bir söz, üç beş kelimededen ibaret olsa bile bir kere herkesin zihnine yerleşti mi artık onun için unutulmak yoktur. Herkes onu beller ve seve seve söyler. Böyle böyle her tarafa yayılır, herkes öğrenmek ve öğretmek ister. Kimse unutulmasına razı olmaz. Evlattan evlada miras gibi hem de en değerli miras gibi kalır. İşte bunun için eskimek, harap ve perişan olmak gibi her türlü tehlikeden masun olarak dünya durdukça durur.

Bu şerh ve tavzihin bu babda en güzel bir numune olacağı iddia edilmek şöyle dursun hatıra bile getirilmemiştir; maksat ancak bir numune göstermekten ibarettir.

Bundan sonra nazmın nesre tahvili ve şerh ve tavzihin aksi olmak üzere mufassal bir yazının cem ve telhisi gelir. Edebiyatın suret-i tedrisi de bunları takip eder.

İbrahim

İbrahim,"Kitabet ve Edebiyat Dersleri", Servet-i Fünun, c.22, nr.550, 13 Eylül 1317[26 Eylül 1901], s.50-54.

KİTABET VE EDEBİYAT DERSLERİ

Nazmı nesre tahvil etmek –Bu da bir nevi tavzih demektir. Mesela şu parçayı nesre tahvil etmek isteyelim...

Şehitlikte

-Yağmurdan Sonra-

Döküldü son katarat-ı semine-i rahmet;

Güneş gurub ediyor pembe, mai, leylaki

Zılal içinde güzel bir kadın vakarıyla;

Ufukta parçalanın, yırtılan bulutlardan

Zemine serpiliyor bir esir-i safiyet

Önümde Göksu, yeşil sath-ı bikararıyla;

Beyaz köpük dökerek nazlı nazlı dalgalanan

Denizde bir leb-i şefkat, bir incizab arıyor...

... Sükûn u hab: ezeli ihtiyac-ı faniyet;

Nüvişte cezbe-i hüznünde bir “hüvelbaki”;

Bu ihtiyac-ı fenanın şu taş nişanesidir;

Şu serviler mütehaşi birer talakatle

Okur geçenlere ait menakıb-ı ibret

Şu sade makbere beş asrın aşıyanesidir...

Bu aşıyanede ben şimdi, bar-ı haşyetle

Şikeste, etmedeyim gölgelerden istimdad;

Geçer, geçer nazarımdan kavafil-i ecdat.

Evvela bunu okuyup leb-i şefkat, ezeli ihtiyac-ı faniyet, münakıb-ı ibret, mütehaşi birer talakat, bar-ı haşyet gibi hakikat ve mecaz terkiplerini sırasıyla

anlatmalı. Fakat lügat kitabı gibi değil. Sonra tabiat-ı insaniyenin nazma olan meclubiyetini, tabiatın müvacehesinde fikir ve kalbin ne derece mütehassis olduğunu, kalpte uyanan hissiyatın amik ve gayr-i fani ezvak-ı ruhaniye tevliid ettiğini ve bu hissiyat ve ezvakın hüsn-i suretle ifadesi büyük bir istidad ve içtihadı ihtiyaç gösterdiği ve insan meşagil-ı maişetten azade olabildiği zamanlarda tabiatı temaşa ve maziyi, hâl ve istikbali tefekkür ve tahayyül veyahut bunların mahsulü olan yazılmış manzum ve mensur eserleri mütalaa etmek suretiyle müteselli ve mütelezziz olacağını, bu teselli ve telezzüzün de melekât-ı zihniye ve kalbiyeye tabi bulunduğu açık misallerle açık surette beyan etmeli. Alelhusus insan böyle şairane yani fikir ve hayal ile müzeyyen parçaları okurken kendini muharriri gibi mütehassis olabilecek bir hâle, bir mevkiye getirmesi ve zihnini ve kalbini tamamiyle o esere haşretmesi lazım geldiğini, sath-ı mütalaanın israf ve istihkar demek olduğunu söylemeli. Bu suretle parçanın gösterdiği cereyan-ı fikir ve hayali iyice ihata ettikten sonra mesela şu suretle nesre tahvil etmeli:

Feyyaz-ı kerimin pek değerli bir nimet ve rahmeti olan yağmurun son damlaları işte dökülüp bitti, güneş yine mavi ve leylaki rengine girmiş bulutların arkasından ağır ağır gurub ediyor. Ufukta rüzgârın şevkiyle parçalanıp dağılan güneşin tesiriyle yırtılıp açılan bulutlardan yeryüzüne şiir gibi saf ve rakik bir ziya serpiliyor. Önümde Göksu akıp duruyor; sahildeki çimler gibi yeşil olan bu küçük dere uzaktaki dağlardan bayırlardan kopup gelerek ve hiçbir yerde durmayarak muttasıl akıyor, güya ötede beyaz köpüklerle nazlı nazlı dalgalanan denizde kendini şefkatle öptürmek ve iştiyak ile kucaklatmak istiyor. İşte bundan da belli ki şu anda her şey, her yer istirahat ve uyku istiyor. İstirahat ve uyku. Fâni olan her şeyin ezelden beri katiyyen muhtaç bulunduğu şeylerden. İşte hüzünlü cephesinde bir “Hüvelbaki” yazılı olan şu taşta ölüm uykusuna dalmış bir vücuda alamet olduğu için bu fanilik ihtiyacına bir nişanedir. Şu servilere bakınız: Güya fanilikten ürküp de âlemden el çekmeye çalışıyormuş gibi garip bir hâl ile insana maziyi o kadar düşündürür ki her bir şey, gelip geçmiş ve harap ve turab olmuş vücutlara dair ibret alınacak menkıbeler tilavet ediyor zannedersiniz. İşte her biri altındaki vücudun fena bulduğuna alamet olmak için dikilmiş olan şu taşların kendileri de harap ve perişan olmuş, fanilikten kurtulamamış, hele şu sade mezar beş yüz sene çiğneyip geçmiş, ben şimdi bu faniler yuvasında haşyet ve heyecanımdan bütün asabım gevşemiş

olduğu hâlde düşünüp duruyorum. Giriftar olduğum dehşetten beni halas edecek bir zîruh yok. Acizliğimden, çaresizliğimden gölgelere sığınıyorum, onlardan istimdad ediyorum... Hâlâ gözümün önünden, kefenlere bürünmüş insanlar kabile kabile geçip gidiyor ki bunlar, hep bizim ecdadımızdır.

Böyle nesre tahvil etmek için intihap edilecek eserlerin, tevsî-i zihn etmek faydasıyla beraber selamet ve ciddiyet-i ifade, letafet-i eda gibi faziletleri de haiz bulunmasına dikkat edilmeli, her ne kadar bu yolda edilecek mümareseler tahriren vaki olacak ise de tahrirî ibtidar etmezden evvel şifâhen müzakere edilmek ve her mümaresede talebe ile muhavere ve isticvab suretinde iştilal edilmek hâli menfaat ve suhulet verir.

Hülasa Yazmak–Tavzih ile kesret-i iştilal, tabiatte teksir-i kelim meylini pek ilere götürebilir. Bunun için tavzih dersleri arasında mesela bir mektubun, bir makalenin veyahut resmî bir varakanın esas mealini bir yahut iki cümle suretinde hülasa etmek gibi dersler de verilmelidir. Böyle hülasa yazmak için talebe, uzunca giden tavsilat ve cüzîyatın içinde göze çarpan noktayı bulup çıkarmaya, bir yazının esas maksada en ziyade ve az tealluku olan aksamı beyindeki farkı görüp anlamaya, bir yazıyı bütün kisve-i sanattan ve libas-ı ziynetten tecrit ederek muharririn fikr-i aslisini olduğu gibi meydana çıkarmaya çalışacak ki bu yolda muntazam ve mutemadince iştilal etmek ileride deruhte edilecek umur-ı resmiye-i hükûmetin hüsn-i ifasında bilhassa faydalı olacağından maada temiz, hüsn-i tasavvur ve cevdet-i fikir melekelerini uyandırıp büyütülmekte de bir kıymet-i azimeyi haizdir. Bu bapta bir misal iradî faidesiz olamazsa da sözün uzaması faydaya değmez.

Nazım- Biz nazm denilince şiiri hatırlarız, çünkü zihnimize ikisi ve birbirine bağlı olarak girmiş ve yine öyle birleşip kalmıştır. Hâlbuki nazım, şiirin mahiyetine ve zimmetine lazım bir sıfat-ı gayr-ı mufaraka değildir. Yalnız mevzuniyet bir sözün şiir olmasını istilzam etmez. Şiirin nazım ve kafiye gibi zahir olmayan amik ve muğlak evsaf-ı zatiyesi vardır ki zihinde şiir mefhumunu inşa edecek asıl malzeme onlardır. Nazım ve kafiye ikinci derece değil belki iki yüzüncü derecede kalır belki. Bunun için o evsaf-ı zatiyeyi haiz sözleri layıkıyla tanılmaktan dolayı nazmı şiire müradif kılmak ve şiiri nazm ile temeyyüz ve arz etmek gibi kebair-i edebiyeden vazgeçelim de bunların bir seviyede bulundurulmasıyla nazma haksız yere verilen

rifati ve şiire haksız yere edilen hakareti reffederek şiirin ve hele nazmın tedrisine yol açalım. Talebeye manzumu hüsn-i eda ile okutmak kıraat derecesinde basit bir ders olabilir, fakat asıl ehemmiyet verilecek dersler nazmın ve kafiyenin müstenit bulunduğu esas felsefeleri muhtasar ve basit surette irae etmek ve nazm-ı kelim usul ve kavaidinin asıl Türkçede mevcut olanıyla Acem ve Arap'tan mahut olanlarını irae ve mukayese ederek beyan-ı fikir ü hiss kavaid-i küllisine muvafık ve muhalif olan noktaları göstermek ve mana ile veznin itilafı hakkında izahat-ı ilmiye ve emsile-i mütenevvia irad etmek gibi mühim ve esas maddelerdir. Yoksa fenn-i aruz, fen-i kafiye namlarıyla izam edilerek vücuda getirilen kitapları hesab-ı iptidai gibi tedris etmekten fayda değil zarar gelir. Filhakika talebeye nazm-ı kelim iktidarını kazandırmak için bahirleri, vezinleri göstermek hatadır. Bir kere bu iktidarı kesb için kitabet ve edebiyatta ileri gitmek lazım gelmeyeceği gibi nazm-ı kelim maksadına vüsul için de mutlaka aruz kapısından girmek lazım gelmez. Lisan-ı mader-zat tedrisinde tahlil-i tarikin en sahih en salim bir tarik olduğunu düşünürsek, bu bapta da mevcut bir nazmı mebd-i hareket ittihaz ederek vezni, kafiyeyi hizmetleri başında göstermekle derse başlayıp gitmek lazım olduğunu anlarız. Bu yolda tedrisata devam edildiği hâlde evvela tabiat-ı insaniyeyi nazma imale eden esbab meyanında şunlar sırasıyla zikrolunabilir: (1) Şiddet-i heyecan hâlinde nesrin mütehavvil cereyanına tabiiyet edemeyerek ifademize basit bir mevzuniyet vermekle müteselli oluruz. (2) Hissiyatımızın şiddetle galeyan ettiği zamanlarda mevzun-ı kelamın intizam ve ahengi o galeyanı tadil ve idare ederek daha mutedil ve daha mütemadi kılar. İşte şiddet-i sürur halinde bilaihtiyar gösterilen raks hareketlerinin mevzuniyet ve intizamı, o meserret-i heyecanını gayr-i muntazam çırpınmasıyla çabucak bitip gitmekten muhafaza ve idame eder. (3) Kelamın muntazam fasılalarla mevzun ve ahenkli surette devamı da insanı ayrıca zevk-yab eder. Bir bahçede çiçeklerin ve ağaçların müsavi fasılalarla tanzimi, musikide seslerin müddetlerinin intizamı da böyledir. Saniyen şiir hakkında sair sanayi-i nefise asarına da şamil olmak üzere şu hakikatlar irad olunabilir: (1) Şiirin başlıca ve doğrudan doğruya hizmeti ezvak-ı ruhaniyedir. Maişet, sıhhat, servet, meratib-i dünyeviye gibi makasid-ı taliyeye münafidir. (2) Şiir, sırf ruhani yani halis ve her türlü şaibeden hali ezvaka hizmet eder. (3) Şiir ve sair asar-ı nefise bir şahsı zevk-yab ettikten sonra zail olup giden maddi nimetler gibi olmayıp umumun daima hisse-yab-ı zevk olmasına

hizmet eder. Bir levha, bir şiir, bir güzel bina asırlarca insanları zevk-yab-ı mütalaa eder.

İşte bu hakikatleri basit misallerle basit ve muhtasar surette ifade edebilirsek ancak gerçekten ve şiddetli bir tesir ve heyecan hissedildiği vakit, bu hissiyatı nazmen ifadeye mesel gösterileceği, kisve-i nazmın mana, vücut bulduktan sonra intihap edileceği, hakikaten mütehassis ve müteessir olmayarak yazılan bir nazmın hiçbir şey olmadığı ve ciddiyetle mütalaa edilen bir eser insanı ne rütbe müteessir ederse o rütbe tesirle yazılmış olduğu birkaç misal ile, talebenin kendi his ve müşahedelerine mutabık ve karib misallerle izah olabilir ki edebiyatımız böyle misaller cihetiyle hem zengin, hem fakirdir. Mamafih nazım dersinden asıl maksat talebeye mübtediyane nazm-ı kelimeler iktidarını kazandırmaktır. Bu fikri cerh için söylenecek ya talebeye lüzumu olmaması yahut olsa da yerine getirmek kabil olmamasıdır ki bu itirazların ikisi de inhisar ve cehl ve acz seyyielerinden tevellüt eder. Manzum söz söylemek büyük bir kudret ve meziyet ise bunu kendimize haşretmek kurun-ı vustanın skolastik devrine rücu etmektir, değil ise talebeden esirgenecek bir şey değil demektir. Nâzımlık ile şairlik beyinde, cahillik ile alimlik beynindeki kadar fark bulunduğunu göremeyecek derecede zamanımızdan bihaber değilizdir. Hele talebe hep nazma heves ve inhimak göstererek sair dersleri yüzüstü bırakır diye düşünüp geri çekilmek bütün bütün ters düşündürmektir ve bililtizam teceddüt ve terakkiye mümanaat göstermektir. Mevzuniyet meziyetinin kıymet-i sahihası nazarlarda ıyanen sabit olursa böyle itirazların hepsi gölgede, zulmette kalır.

Şimdi bu bapta en ehemmiyetli nokta verilecek nazım dersleridir. Fikr-i âcizanemce evvela Türk aruzu gösterilmeli, fakat aruz kitabından değil. Aruz-ı Türkinin kavaid-i Türkçe gibi basit ve sade olduğunu, her mevzu için müsait ve müsteid bulunduğunu öğrenen ve bu yolda yazılmış manzum asar-ı edebiyeyi severek okumaya alışan talebe bilahare kullandığımız bahirleri, vezinleri daha doğru bir nokta-i nazardan tenkit edebilir. Verilen meali basit vezinlere göre nazmetmekte biraz ilerleyince Acem'den alınan vezinlerin güç ve dar olduğunu ve sırf Türkçe bazı kelimelerin o vezinlerden bazısına hiç girmediğini, bunun için Arabi ve Farisi kelimelerin kesret-i istimaline yol açılarak tabii zemin-i ifademizin tahrip edildiğini Avrupa lisanlarında veznin, hemen, Türkçede olduğu gibi, heceye tabi bulunduğunu kısmen kendisi hissedip öğrenebilir ve böyle nazar-ı dikkate çarptıktan sonra

muallimin vereceği izahatı iyice dinleyip anlayabilir. Sonra kafiye maddesini iyi düşünmeli. Fikr-i kemteranemce kafiye bidayette hiç iltizam edilmemeli. Çünkü talebe en ziyade onu düşünüp bulmaya, düşündüğü kafiyelere göre söz tertip etmeye çalışır. Bunun çaresi yoktur. Kafiye hatırı için fazla beyitlere iltifat etmek, kafiye hatırı için asıl maksattan sarf-ı nazar etmek gibi affolunamaz hatalar bizde kesretle vakidir. Edebiyatımızı bir nazar-ı tenkit ile muayene edersek böyle hatalar ile alude sözlere pek çok tesadüf ederiz. Bunun için talebeye kafiyesiz nazımlar tertip ettirilmeli ve kafiye ile uğraşmaktan içtinap edilmesini tavsiye etmeli. Zaten kafiye, ahenk nazımın bir zımmimesi gibidir. Nazım, varsın bu yüzden nakıs olsun. Talebenin cereyan-ı fikr ve hayalini ihlal ve dersinde ileri gitmesini men edeceği şüphesiz olan bir şey eksik olursa daha iyi değil mi? Kafiyeyi biz izam ediyoruz; kıymet-i sahihası düşünülürse o kadar aranacak bir şey olmadığı anlaşılır ve binaenaleyh manzum bir eserde vezinden, manadan ve vezin ile mananın suret-i ittilafından evvel aranmaz ve bulunmadığı vakit de eserin kıymetine bir noksan irad ediyor zannına düşülmez. Shakespeare'in maruf-ı cihan olan eserleri hemen kâmilten kafiyesiz nazımdan ibarettir.

İlk nazım derslerinden olmak üzere iyi yazılmış manzum parçaları gerek mevzun okumak gerek tamam anlamak cihetiyle iyiden iyiye ülfet kesbettikten sonra talebeyi o vezne mahsus ahenk ve tesire, kavaid-i vezne, fikrin çatısını ve cümlelerin tertib-i mantikisini nazımın çatısına uygun getirmek zaruretine dikkat ettirirsek müfit olur. Yeniden aruz tedrisi olmaz. Sonra bir meal yahut kitaptan bir manzum parça verilerek kafiyesiz olarak meluf oldukları vezinlerden birine göre nazmetmeleri talep olunur. Fakat veznin maruf ve suhuletli olmasını gözetmeliyiz. Yoksa talebeye istidatları fevkinde bir teklifte bulunmuş oluruz. Bunun için evvela Türkçe vezinler ile ülfet kesbetmelerine çalışmalı ve ilk nazım derslerini o vezinler ile vermeli. Sonra bizde meri olan vezinlerin Türkçemize en yakın ve en uygun olanları sırası ile ele alınabilirse de bu yolda mevcut veya müstamel vezinlerin hepsini nazar-ı mütalaaya almak lazım gelmez. İşte kabataslak tarif etmeye çalıştığımız şu yolda devam olunursa talebe, adi kelamın yani nesrin aheng-i cereyanından daha muntazam, daha müessir bir ahengi intihap ederek o suretle beyan fikretmeye ve nazım sayesinde ihtisar ve icaz gözetmekte meleke kesbetmeye, efkârına daha iyi, daha müessir bir

tertîp ve intizam vermeye ve alelumum aheng-i nazmı daha doğru ve daha kolay idrak ve temeyyüz etmeye mütemayil ve muktedir olur.

Edebiyat- Bu sırada manâ-yı hasına göre, edebiyatın suret-i tedrisine de atf-ı nazar etmek muvafıktır. Yakın zamana kadar edebiyat dersleri yalnız nahv ve belagat kavaidini bir dereceye kadar mufassal surette mütalaa ile her kaide için birkaç edebî misal irad etmekten ibaret gibi idi. Hâlbuki bunlar asıl edebiyat değildir, alet dersleridir, evvelce lüzumu kadar görülmüştür. Asıl edebiyatın tedrisinde gözetilecek maksat, talebede gittikçe kesb-i kemal edecek bir zevk-i edebî uyandırmaktır. Bu ise kavaid-i kemal edecek bir zevk-i edebî uyandırmaktır. Bu ise kavaid-i lisani muayene etmekle olmaz, lisanda mevcut asar-ı edebiyeyi mütalaa ve tetkik etmekle olur. Öyle ise asıl edebiyat dersleri için büyük kalemden çıkmış iyi ve küçük bir eser-i edebî yahut bir makale-i edebiye, bir manzume intihap etmek ve onu tetkik ve tenkit ederek okutmak icap eder. Bu yolda hüsn-i tedrise muvaffak olmak için şu noktaları gözetmek lazımdır: (1) Müşkül yahut mehur olan kelimelerin hepsini izah ve asıllarına irca etmeli; (2) Tarihe, esatire, ulum ve fünuna ait remiz ve işaretlerin hepsini etrafiyla anlatmalı; (3) Kitabın yahut manzume ve mekalenin, heyet-i mecmuası itibariyle, manasını ve maksadını izah etmeli; (4) Güzide ve mümtaz parçaları tahlil ve tavzih ve hıfzetmeli; (5) Eserin ne gibi ahval içinde yazılmış olduğunu, yalnız müellifin sair eserlerine değil o asrın edebiyatına da ne gibi münasebetleri bulunduğunu biraz bilmelidir; (6) Üslubunu tetkik etmeli ve bir eser-i edebî olmak üzere haiz olduğu mehasin ve meziyatı keşfetmeli.

Hiç şüphe yoktur ki edebiyatımızda mevcut asar-ı eazımdan herhangi birini bu suretle mütalaa etmek, fikri tenvir eder gayet kıymetli bir mümarededir ve tarik-i savab üzere takip ve delalet edildiği hâlde talebeyi yalnız müstefit etmez, zevk-i edebî ve meyl-i mütalaa faziletlerini de terbiye ve ikmal eder. Fakat bu suret-i tedrisin müsmir ve müessir olarak icrası için intihap edilen kitabın yalnız tahlili, tavzihi ve parçalara tefriki ile mütalaa ve tetkiki düşünölmek kâfi değildir; belki külliyeti itibariyle tetkik olunması, talebe tarafından da yine külliyeti itibariyle mütalaa ve takdirine sarf-ı zihin ve iktisab-ı kudret edilmesi katiyen lazımdır. Bunun için intihap olunan kitabı parça parça okumaya başlamazdan evvel neye dair olduğunu göstermek ve talebeye de, ders kitabı olarak değil, bir eser-i edebî olarak kitabın kendisine ait bir merak uyandırmak için bir iki ders yalnız sathice

mütalaasına hasredilirse iyi olur. Hele asar-ı edebiyenin bu yolda tetkik ve tenkidinde yalnız kavaid-i lisan aletiyle ifâ-yı vazifeye çalışmak öyle azim bir hatadır ki su-i tesiri yalnız muallimde ve talebede kalmaz, müelliflere de umuma da sirayet eder.

Bir eserin, sanayi-i nefise mahsulatından bir şeyin nazar-ı tenkit ile mütalaası, insanı zevk-yab olmaktan men etmez. Tenkit, bir şeyin mahiyetini bütün kemalat ve nevakısıyla takdir etmek değil midir? Bu surette tenkit değerli bir eserin kadrini tenzil değil terfi eder. Bir eser-i edebîyi mütalaadan en ziyade zevk-yab olacak adam, iyi eserlerle fenalarını temyiz etmek ve bir eserin niçin iyi yahut niçin fena olduğunu iyice bilmek cihetiyle melekat-ı zihniyesi terbiye görmüş olan vukuflu ve fikirli bir adamdır. “Mehasin-i semayı gören, göz değildir; musikinin latif tesirini duyan da kulak değildir. Hakikatte nefsanî ve ruhanî bütün nimet ve saadetleri his ve idrak ile zevk-yab olan ruhtur. Ruh, ne rütbe, asalet ve irfan sahibi ise idrakatında da o rütbe, lezzet ve zevk bulunur. Yoksa âlemin hadisatındaki nizamı görüp de Allah’ın, peygamberin ayetlerini, hadislerini dinleyip de kendince mütehassis ve mütefekkir olarak bir eser, bir hareket göstermezse yani, gördüğünü görmez ve duyduğunu duymazsa onun hissedeceği zevk, ahmak bir insanın ve daha doğrusu adeta bir hayvanın zevkenden başka bir şey değildir. “Vakıa bir büyük müellifin kelimeler ve sıfatlar intihabında gösterdiği kudret ve dikkat, teşbihat ve tasviratında gösterdiği muvafakat, cümlelerin tertibinde husule getirdiği tenasüb-i nazar dikkate vaz olunarak talebenin zihni bunlarla iştilal ve tefekküre alıştırılırsa açıktan bir kazanç olur; fakat insan, iyi bir kitabı, mahaza fikren ve hayalen zevk-yab olmak için, müellifi gibi düşünerek ve tabiatıyla mütehassis ve müteesir olarak okursa bu yüzden kazanacağı hassasiyet-i edebiye yani zevk-i edebî evvelki kazanca feda edilmemelidir. Bir eser-i edebîyi bu yolda tedris ederken talebenin tahsinini talep etmek, onların hissetmedikleri bir lezzet ve zevki onlara itiraf ve ifade ettirmek gibi şeyler yapmamalıyız. Hele yalnız imtihanı düşünerek icrâ-yı tedris etmek bütün bütün muzırdır. Bazı şeyler belleyip söylemek, cidden his ve idrakten, takdir ve temyizden daha kıymetli olamaz.

Tarih-i edebiyat tedrisi de bu bapta hatıra gelirse de, bunu âli sınıflar için düşünmelidir. Küçük talebeye yine iyi kitaplardan bir ikisini tetkik ve tenkit ile mütalaa ettirmek daha faydalıdır. Vakıa büyük müelliflerin isimlerini, terceme-i hâllerini ve eserlerini bilmesini herkes ister. Fakat eserlerin kendisini okumadan

başkalarının o eserler hakkındaki fikirlerini kabul edivermek ciddiyete, hatta istikamete münafidir. Edebiyatın en iyi tahsili yine edebiyat ile olur; asar-ı edebiyeye dair kitap yazanların efkâr ve mütalaatıyla değil. Bu bapta maksatlarımız nelerdir ve o maksatlara vüsul için müracaat ettiğimiz vasıtalar neledir birbirine karıştırmamaya ziyadesiyle dikkat etmeliyiz. Şimdi edebiyatın tedrisinde gözeteceğimiz maksat nedir? Tükenmez bir meyl-i mütalaa, iyi ile fenayı temyiz iktidarı ve iyiyi teşhis ve tercih melekesi peyda etmektir. Vakıa böyle bir iştiyak ve iktidarın derece-i kemalde bırakarak ihrarını ümit etmek akla sığar şey değildir. Fakat tedris sağlam olursa talebinin zihnine meyl-i mütalaanın ve kudret-i temyizin olsun girer ki tedriste muvaffakiyetin mizan-ı sahihi de budur. Eğer talebe mütalaa için bir muhabbet-i ciddiye iktisap etmezse, eğer derste bir parçasını okuduğunuz bir kitabın yahut manzumenin hepsini çözmek için cidden hahiş göstermezse, eğer derste bilmünasebe ettiğiniz müelliflerin eserlerini kütüphanelerde bilatavsiye ve pür-telaş araştırmazlarsa, eğer edebiyatın en ciddi ve en âli mahsulatı için kendince müteali bir hiss-i tahsin ve adi seri-üz-zeval eserler için de mütezayit bir hiss-i nefret göstermezlerse hiç şüphe etmeyiniz ki bidayette yani usul-i tedriste, bilahare tedavi kabul etmez bir hata vardır ve kavaid, tavzih ve telhis, tahlil-i mantıki bu lisani, müsvedde derslerinden ibaret olan bütün vasıtalar, maksadı husule getirmekten âciz kalmıştır.

İbrahim, “Kitabet ve Edebiyat Dersleri”, Servet-i Fünun, nr.553, c.22, s.98-103. (3 Teşrinievvel 1317)

3.3. Kitap Tanıtımı ve Kitap Değerlendirme Yazıları

TEDKİKAT-I EDEBİYE: HARİSTAN

MUHARRİRİ: AHMET HİKMET

Evvela tebrik ve teşekkür ile başlamak isterim. Tebrikim şunun için ki muharrir sade eserlerinin altına tarih koymak sayesinde kendine birkaç hizmet edebiliyor. Evvela, mesela, haberimiz yok iken, öğreniyoruz ki Hikmet Beyefendi altı seneden beri hikâye yazıyorlarmış;

“Malumdur ki bizde roman yeni bir şeydir; fakat hikâye daha yeni, pek yeni bir şeydir. İlk küçük hikâyeyi arıyorum, arıyorum, zannederim Halit Ziya’nın Bir İzdivacın Tarih-i Muaşakası ile Bir Muhtıranın Son Yaprakları’ndan biridir. Ondan sonra “Küçük Şeyleri” buluyorum, daha sonra Nabizade Nazım Bey’in hikâyeleri geliyor ve daha sonra bir feyzan-ı hikâyat... Evvela gazetelerin türçümelere: Bir zaman, bundan altı yedi sene evvel, bütün yevmi gazetelerde hemen her gün birer hikâye bulunurdu. Bunlar Fransızların *Lö Pöti Parizyen*, *Pöti Jurnal* gibi haftalık musavver mecmualarından tercüme olunuyordu. Mahaza yine malumdur ki tercüme telif değildir. O halde henüz küçük hikâye olarak Sezai ve Halit Ziya Beyler gibi bizce muteber muharrirler tarafından açılmış bir çığır da, 1311 tarihinde küçük hikâye yazmak mühim bir şeydir ki işte Hikmet Beyefendiyi bunun için tebrik ediyorum. Tahattur ediyorum, bu hikâyelerden birini itiraf etmeli ki fena isimli birini *Tevcih-i Vecih*’i zannederim *Hazine-i Fünun*’un ilk nüshalarında okumuştum. Yalnız o zaman isim ve teşebbüs aklımda kalmış ki imzasını tahattur etmiyorum, belki imzasız neşrolunmuştur. Hâlbuki bu eserden aynı zamanda yazılmış birkaç hikâye daha var: *Muamma-yı Dil*, *Yeşil Yuva*, bunlar hep 1311’de yazılmıştır. Tebrikim bir de şunun için ki burada amiyane bir darb-ı meselin hükmünü buluyorum, Hikmet Bey bir taşla iki kuş vurmuş oluyorlar, Haristan ve Gülistan teşkil eden eserler arasında bunların eskilerin, yavanca kaldığını görerek aynı ameliyatla sade tarihlerini haber vererek onların henüz bir tecrübe-i kalem olduğunu göstermiş oluyorlar; bu bir nevi müdafaadır ki bunda da muvaffak oluyorlar; zira her vakit olduğu gibi, aynı şey bir cihette bir meziyet iken o bir cihetten bir kusur oluyor; hakikat-i hâlde bu hikâyeler yeni yazılmışların, mesela *İki Mektup*’un ve emsalinin yanında dümdüz, iptidai kalıyor; yani ilk yazıldıkları görülüyor. Manen mühim bir kıymetleri

olmadıkları gibi ifade dahi pek cazip görülüyor. Aah biz ne bedbaht şeyleriz, henüz eserlerimizin üzerinden dört beş sene geçince böyle tekrar okuyup çocukça bulmak biz muharrirler için ne kadar acı, ne kadar acıdır; ne kadar feylezof olsak, ne kadar güya eserlerimizi ehemmiyetli telakki etmesek bile yine onların muvaffakiyet ve hayatına pek çok ehemmiyet verdiğimiz nasıl tezahür ediyor! Bir edibin “sevilişi de evladıyla beraber değil midir?” Kavı-i alisi nasıl kendini gösteriyor! Sanki bu misal ile Hikmet Beyefendi “Eserinizde takdim-i şerefi bile olsa eski eserleri bastırmayınız!” tavsiyesinde bulunmuş oluyorlar. Bir tarih koymakla hem kendine hem rüfekasına büyük hizmetler etmek hakikat büyük bir muvaffakiyettir. Ve işte teşekkürüm bunun için!

Mahaza muharrir yeni yazılmış eserleriyle bunun acısını çıkarıyor; ve emin olunuz ki kendilerinden bunun için bahsediyorum. Eğer *Haristan ve Gülistan* sade Tevcih-i Vecihlerden, Muamma-yı Dillerden, Yeşil Yollardan ibaret kalsaydı, tenkit hakkındaki fikr-i mahsusama riayeten bahsetmemeyi evla görürdü. Hâlbuki bu Edebiyat-ı Cedide kitabı hakikaten güzel fikirleri, güzel eserleri havi: işte *Haristan ve Gülistan*... Bu hakikaten güzel düşünülmüş bir eser! Evvela ismini sizin de benim gibi belki fena bulacağınız bu hikâyeyi okuduktan sonra insan onu bile bağılıyor.

İlk satırlar:

Bundan beş bin sene evvel Bahr-i Kulzüm'ün sahil-i cenubunda bir ada... Mai bir gece... Mehtap... Koyu kurşuni bir umman, üstünde mehib bir sükûnet. Daha üstünde o sükûneti yırtarak tennure-i nurunu Bahr-ı Muhit-i Hindînin ufukları görünmez engin sathına rîze rîze serpen bir ay. – Üstünde bir kuş bile uçmayan bir cev. – Boş bir feza... Payansız bir muhit-i rakid. Korkunç bir kimsesizlik, boğucu bir sessizlik... Berrak bir tenhayi-i bi-intiha. Bir gaşyi sükûnet: Mehtap düşünüyor, dalgalar düşünüyor, kamerin seyelanı altında eriyen gecenin açık gölgeleri düşünüyor.

İşte zaman ve mekân, ikisinde de vahşet var: İnsaniyetin edvar-ı iptidaiyesi ve muharririn yazmak istediği fikri böyle bir devre-i baideye götürmesi de büyük bir muvaffakiyet ki, fikrin kendini bulmak kadar mühim, o kadar fikre azamet ve hevl veriyor. Bu muharririn ifade-i şairanesince “kafîle-i esiriyyun” ile iskân olunan bir ada... Nesrinnuş bunların prensesidir ki ihtiyar validesinin zebun-ı gadridir; bu

ihhtyar kadın saçlarını yolan, dişlerini döken, çehresini buruşturan erkeklerden o kadar nefret ediyor ki, neslinin bu felakatlere uğramasına mani olmak için kızını hadimeleriyle beraber bu ıssız adaya getirmiş, onlara refah ve zevk içinde bir ömr-i bi-aşk teheyyü etmiştir. Her tedbiri mükemmel olduğu için gönlü rahat. Şayet o haberdar olmadan adaya bir erkek kelebek girer de Nesrinnuş'un bir tarafına konarsa orada bir gül açılacak, böylece validesi de kıza bir fenalık gelmeden haberdar olacak. Bunun için her akşam uyuduktan sonra gelip bir kere bakarak emin olunca bir oh çekiyor. Hakikaten Nesrinnuş'un hayatı gıpta-aver bir hayattır; evvela bir sürü esiriyyun... Bunların bin türlü hizmetleri, raksları, tegannileri arasında uyanarak yıkıyor, güller mineler arasında... lakin daha iyisi bırakalım muharrire, usul-i lisan-ı şairanesiyle o söylesin:

Nedimelerinin omuzlarına attıkları al bürümcüklere büründü. Bir sehab-ı fecr revnağında, bir sehab-ı fecr şeffaflığında harmanisiyle vücud-ı ser-bülend ve şehlevendinin reng-i erguvanisini katmerleştirerek yolunda eğilen güllere rağmen, nesimi bir rikkat ve bir hıram-ı zülal ü naz ile yürümeye başladı.

Şimdi güller, alkışa benzer fısıltılarıyla onu selamlıyorlar, mineler ayağını öpmek, sonra ezilmek, ölmek hevesiyle yoluna dökülüyorlar. Bu yürüme iki dakika devam etti. Bir kâşane-i billurun kapısından girdiler. Mehtabın zücac duvarlara aksiyle tahallül eden ziyası avludaki çağlayana inikas ettikçe turuncu, al, sarı bir fevvere-i nur, göz kamaştırıcı bir zezeme-i ruh-nüvaz ile cereyan ediyordu. Havuzun kenarına yayılmış, üstüne limon, portakal, mandarina, turunç çiçeklerinden örtüler serilmiş bir sofranın başına oturdular. Zebercedden oyulmuş tabaklarda muzlar, ananaslar, hurmalar, av etleri, balıklar getirmeye, laleden piyalelerle rahlar, rahikler, gül şarapları sunmaya başladılar.

Havuzun diğer sahilinde ramışgerler, hanendeler bir halka oldular. Rübablar, mizmarlar, berbatlar, şestlarlar selsebilin cerayanını tanziren Nesrinnuş'un an ü hüsnüne ait neşideler okurlarken nedimelerin irad ettikleri şuh ve şatır mülatafaları arasında ısırılan meyvelerden, devrilen lalelerden, boşanan tabaklardan, küçük bir meydan-ı harbe dönen sofraya mecruhlar maktullerle dolmuştu. Rahik-i lezzetin verdiği neşeyle Nesrinnuş, pür-şetaret nedimelerinin kucaklarına yatmış dudaklarını emerek meçhul uzaklardan bir şeyler umar, arar gibi enzarını temdid ediyordu.

Elhasıl, rakslar, tenezzühler, zevku safa içinde izz ü refah arasında ömür sürüyorlar, fakat “meçhul uzaklardan bir şeyler umar, arar, gibi” enzarını temdid ederken ruhu yavaş yavaş bu umduğu fakat gelmeyen şey için azim bir iştihak-ı har hissetmeye başlıyor. Zira her ne kadar erkek hakkında bir fikri yoksa da ruhunda o ihtiyaç vardır. Ve zira heyhat ki, ne olsa bir kadındır. Ve bir kadının en birinci ihtiyacı, her şeyden evvel erkek muhabbeti, erkek dudaklarıdır. Şimdi Nesrinnuş, tamam yirmi yaşındadır, sinesindeki ateş-i iştihak ile mahmum ve bedbahttır; ve bu her gün çoğalıyor.

Bir sabah hilaf-ı mutad, kalbinde yakıcı bir hararet hissetti. Billur köşkün kurbunda akan şelaleye kadar gitti. Tüllerinden sıyrıldı. Cereyanın kaynaşan köpüklerinin kuvvetli kamçıları altında bir müddet hareketsiz uzandı. Sonra çırpındı, üşüdü, pembeleşti. Avdetinde vücudunu beyaz tüyden bir yatağa attı.

Şimdi Nesrinnuş’a ağır bir uyku galebe etmişti. Uyudu, uyudu, uyudu, nihayet öğle güneşinin kızgın, kasil şuleleri kapalı kirpiklerini, sıcak okşayışlarıyla açar iken yanında onun belini kavrayacak, kollarını sıkacak, vücudunu örseleyecek, sinesini zorlayacak bir şey... bir kudret, bir vahşet aradı. Yanında ağır adımlarla gezen lekesiz, beyaz bir kuğuyu kucağına aldı. Onun yumuşak beyaz göğsünü, helecandan çarpan yumuşak pembe göğsüne dayadı. Boynunu boynuna sardı, bütün kuvvetiyle sıktı. Ve böylece kuşun beyazlığı yumuşaklığı altında, gözleri yarı açık, vücudu gerilmiş, bir zaman hareketsiz kaldı.

Güzel değil mi? Artık bütün faaliyet-i mahmumanesiyle meshuf-ı der-
aguştur: “O artık kokulardan, bu renklerden, bu çiçeklerden, bu yumuşaklıklardan, narinliklerden, bütün bu tüllerden, tüylerden bıkmış usanmıştı. Bunlardan kurtulmak istiyordu. Artık güllerin ser-füruları ruhunu meşgul edemiyor, rakkaselerin perendeleri gönlünü eğlendiremiyor, nedimelerinin oğuşurmaları vücudunu ısıtamıyor, şimdi o bilmediği, anlayamadığı, tahmin edemediği bir şey arıyordu ki onu incitsin. Acı nedir hissettirsin. Acıtsın. Öyle kuvvetli, cüretli, korkusuz bir diş, bir tırnak, istiyordu ki bütün mehabet-i hüsn ü ânına rağmen onu kemirsin, tırmalasin, yırtsin, paralasin...”

Zira o her şeyden evvel bir kadındır ve şimdi ki artık nüsviyet uyanıyor, ona şimdi tazyikler, der-aguşlar lazımdır... İşte bu kısım, Gülistan, insaniyette kadınlığı, kadınlığın intibahını gösteriyor.

Haristan, o bilakis: Arz-ı babla hicret etmek isteyen Cezire-i Serendip'ten bir kafile Hindistan sahili boyunca bir sal ile giderlerken senelerce çektikleri mezahimden bitap, Ceziretü'l-Arabın cenub-ı garbında hâlî bir adaya düşmüşlerdi, yolda reisleri öldüğü gibi birkaç kadın da mezahim-i sefere tahammül edemeyerek terk-i can etmişler, fakat reisin dört yaşında bir oğlu kalmıştı, işte Hara, bu yedi kişi arasında, bu Haristan'da büyümüştür. İlk hissiyatı, birinci endişesi kendini yırtıcı hayvanlardan muhafaza etmek ve onlarla çarpışmak olmuştu. Hara, kuvvetini kâfi gördüğü rast gelen her şeyi kırar, koparır, öldürür, ezerdi. Hara'nın kızgın bir güneş altında, dikenli bayırları tırmanmalardan, yırtıcı hayvanlarla çarpışmadan, taşlar, çalılar arasında gezmeden elleri katılaşmış, göğsü katılaşmış, derileri meşinleşmiş, çehresi yanmış, tırnakları taş kesilmişti. O da yirmi yaşın galileli devresindedir: Muharrir bu kuvvet ve faaliyetini tabiatla müfterisane bir cidale hasretmiş gencin hayatını parlak levhalarla arz ediyor:

Baobab, Okaliptüs, hizran ağaçlarından müteşekkil, bakir bir ormanın nefli gölgeliklerinde hayvanat-ı zahifenin kuru yaprakları üstünde sürünüşlerinden çıkan hışırtı, ormanın karanlık göbeğinden kopan baygın bir rüzgâra karışarak sert kayalara çarpıp denize dökülüyordu. Hayat bu zulmet-i feryatkârın içinde tedarik-i gıda ve imate-i zaman için kâh ... bir cüret ve kâh vahşi bir ihtiraz ile titrerdi. Ormanın sahile karib bittiği noktada münzevi bir kayanın kenarında, bir erkek gölgesi hareketsiz, gamgin, iri gözlerini akşamın bu ıssız vaktinde görünen Zühre'ye dikmiş duruyordu. Çehresinin işmizazlarını teskin eden teneffüsat-ı leyl-i samut, damarlarında mesut bir sıhhatin cvelan ettiğini ihsas ediyordu. Omuzlarından sarkan kara saçları, kapanık bir gecede karanlık duran bir bataklığın hâreleri gibi siyah ve mavişli bir parlaltı neşrediyordu. Bu gölge şimdi kollarını çaprastladı. Derinden boğuk boğuk işitilen bir aslanın kükreyişlerini bir zehr-i hande ile dinlemeye başladı.

Yalçın kayalıklar, mahuf bir çirkinlikle adanın her tarafından küme küme fırlamıştı. Abanos ve çınar gibi sert ağaçlı ormanların altında, kamışların arasında boğa yılanlarının ıslıkları geceleyin bir rüzgâr uğultusu gibi uluyarak dağılırdı. Her

yer dikenlik, her taraf taşlık... Bazı geceler çıkan kasırğa bu kavi ağaçları yek-diğerine birer kadid gibi çarpıp kumları, sahildeki çakılları bir toz yığını hafifliğinde şakırtılarla önüne katarak yuvarladığı sırada kaplanların, mamutların çılgın çığlıkları adayı mihman-ı Hindi'nin karine doğru sürükleyip fırlatacak bir mahşer-i heyca hâsıl ederdi. O zaman kehv-i inzivayı bir hevl-i amik istila ederdi. Hara ve arkadaşları yek-diğerine ikna ile ümitsizlikler, takalluslar, nefrinlerle bu gulgule-i vahşeti dinlerler ve acı acı sırırtırlardı.

Bir gece yağan yağmurun kuvvetli sesleri, mağaranın çatlaklarından girerken çıkan şimşegın, düşen yıldırımın ormanı tutuşturduğu görüldü. Bir yanardağ şiddetiyle yanan adanın ortasından uluyarak, kükreyerek sürü sürü kaçan aslanların, fillerin birçoğu bu hengâmeyi seyr için dışarı fırlayan Hara ve arkadaşlarının zehirli oklarıyla devrildiler.

Muhteşem değil mi? Bence, Haristan kısmı, Gülistan'dan kuvvet-i rüyet ve ihsas ile yazılmış gibi geliyor. Saadetin hikâyesi olmaz derler, belki onun için saadet kısmı olan *Gülistan* biraz yek-renk ve melal-alud idi. Fakat işte muharririn bütün kuvve-i hayali, rüyeti bu *Haristan*'da tezahür ediyor, bu vahşet-i iptidaiyenin ihya ve ifadesinde muvaffakiyet var.

Fakat Hara, bu vahşet-i anasır arasında taş gibi olmuşken yine akşam guruplarda, mehtaplarda, kalbinde bir ateş, bir iştihak, bir bilmediği şeye karşı incizab-ı müphem hissederek rahatsızdır:

Bazen birdenbire damarlarındaki kanın feveran ettiğini duyar ve hemen gece yarısı sair fil-menam bir şair hicranıyla namütenahiliğin bir kenarında, bir taşın üstünde oturur, rüyalarını tekrar ederdi. Ve bazen olurdu ki bu kadar vahşet ve hiddete rağmen bir murg-ı seheri garipliğiyle fecr-i hayalindeki ruhunun jalelerini toplaya toplaya yürürdü. İşte o zaman, siyah gözlerinin bir fırtınalı akşam gölgesinin titreyişine benzer ihtilacı vardı ki....

Bu adamlar tedarik-i maişet için sabahleyin dağılırlar ve bazen mecruh olarak avdet ederler ve bu yaralar yıkanıp sarılırken en ihtiyaçları bir kadın elinin eksikliğini hissederek “mağara kapısının önündeki taşın üstüne oturup başını sallayarak ve alınına düşen ak saçlarını titreterek ummanın hırçın ve muannid dalgalarına doğru yumruklarını sıkıp pirelenmiş göğsünü açarak talihe lanetler ederdi.”

Birgün de Hara hasta geldi. Üç gün yatağında bi-hoş kaldı. Daha iyisi muharriri okuyalım:

Hastalığında geceleri ateşler içinde sayıklamalarla kıvranıp harareten dudakları kavrulurken istediği suyu vermek için arkadaşlarını uyandırmaya eninleri kifayet etmiyordu.

Bu sırada uyanan ihtiyar, damarları çıkmış kollarını gererek “Ah bir kadın! Bir kadın!” diye Hara’yı tedavi eder.

Yine bu ihtiyardır ki bir gün ağzından şu eski şarkı dökülür. Ömr-i insani bir uyku, aşk onun rüyasıdır! Hara sorar: Ömür nedir? İhtiyar cevap verir: Aşk!

-Aşk nedir?

-Kadın!

Kadın, ah kadın! Bir erkek kalbi, bir erkek ruhu için bir kadının ne olduğunu biz biliriz, fakat Hara, o his, o keşfediyor, o hissediyor ki hayat daima böyle kani ve dikenli değil, belki bu yırtılmaktan başka bir de nevazişler vardır ve bunu hissettikçe düşünmesi artıyor, artık تنها yerlere çekiliyor, heykel yapıyor, bütün bulduğu tezyinatı onun önüne atıyor ve sonra kollarını açarak dudaklarını ona uzatıyor ve hâlâ çoğalan, kendisin boğmak ister gibi taşan iştihak-ı derununu tatmin edemeyerek sonra ihtiyara koşuyor, “Kadın nedir? Kadın?” diye soruyor.

İhtiyar, gözlerini uçan bulutlara dikerek anlatıyor ve sonra “nısfı meyve, nısfı çiçek” diyor, susuyor ve ağlıyordu.

Nihayet bir gün ihtiyar onun elinden tutup çeker, uzaklara götürür ormanın ucunda bir hurma ağacı sayesinde boyunlarını birbirine dolamış iki zürafayı gösterir: “Görüyor musun işte? Anlıyor musun işte?” diyor, fakat Hara yine bir şey anlamıyor. Yine o ihtiyac-ı ruhunun ateşiyle mahmum ve meshuf kalıyor. Sonra bir zaman oluyordu ki “Bir hırs u vahşi ile yayını omzuna alıp önüne gelen hayvanlara tasallutta her gördüğünü bir hiss-i intikam ile parçalamaya başlardı.”

İşte onu, o hayalini böyle bir zamanda gördü. Bu bir arslan ile... bir cidal olmuştu; arslanı kanlar içinde ayaklarının altına sermiş, neşe-i muzafferiyetle dururken “ihtiyarın yorgunluklar, ızdıraplar altında çektiği her ahın sonunda “kadın, kadın, kadın!” diye tarif ettiği hayal-i naziktere benzer” bir şey gördü. Vücudu üryan

bir kalp rikkatiyle titredi, kollarını uzattı, koşmak, onu yakalamak istedi. Fakat o biraz evvel tepelediği arslan gibi mübareze ile elde edilemeyeceğini “bu ihtişam-ı elvan içinde zahir gördüğü şekl-i latifi yalvarıp ağlayarak okşayarak sayd etmek ancak kabil olduğunu hissederek bulutların ortasında tayeran eden bir şıkar-ı esiriye doğru ilerlemeye başladı; fakat iki adım atmamıştı ki hafif rüzgâra maruz bir nihâl inhinasıyla bulutlara basarak bu hayal-i dil-firib çekilmeye, uzaklaşmaya başladı.”

Hara, ilk defa olarak, ağlamaya başladı. Ve bundan sonraki hayatı artık bir aşk ve incizab-ı ateştir. O kadar muzdarip ve mahmumdur ki duramaz, ağaç gölgelerinden sandallar yaparak, o müphem şeyi, o ruhundaki ihtiyaç ateşini sade bir görünüşüyle o kadar bayıltan rüyet-i esiriyeyi aramak ister, hissediyor ki bir şey var ve bunun kadın olduğunu biliyor, fakat kadın nedir? Bunu bulmak istiyor, işte bunun için denizlere çıkar. Kısmet kendini Haristan’dan Gülistan’a atar, bu kısımla eserin şiraze ism-i latifiyle menun kısmına geçiyoruz; ve mülakat orada vaki oluyor: Gülistan, Hara için sırf yeni bir şeydir; taş, diken, çalı yerine burada güller, çiçekler vardır; mamutlara, kaptanlara bedel bülbüllerin “nermin ve narin” sesleri tanin-endazdır, bütün tabiat şükufe-zar ve bütün raks ve musikidir. İşte Nesrinnuş’un asabı bu müessiratın nüfuzuyla best ü bitab iken görür, bir an olur ki, ağaçların arkasından “bir pembe bulut gird-badı pür kahkaha ve pür zezeme” olduğu yere tevcih eder, Hara ömründe ilk defa bir korku hissederek titrer, fakat o okunu daha kullanmadan bir düşman ok gelip kendini yaralar, bu Nesrinnuş’un okudur, fakat saydının kendine şitabını görerek tekrar davranmak isterken kendini şikârının aguşunda bulur. Nazarları birbirinin gözünde kaynar, ikisi de pür-helecandırlar ve görürler ki birbirlerinin ellerini sıkıyorlar... Nesrinnuş sorar: “Nedir? Nerelerden geldi? Niçin ve nasıl geldi?” Hara işaretlerle anlatır: “Uzaklardan... Dikenlerden... Taşlardan...” Ve senin için, sensiz yaşayamadığı için ah ey kadın! Nesrinnuş oku çıkarıyor, sızan kanları tülleriyle siler, yarayı yıkar, yakınlardaki çamlardan sakız ve pelesenkler bulur ve bunları getirip yaraya koyarken “iki ruh, iki emel-i müphem” yine karşılaşır, ikisinin de yanan gözlerinde can-firuz bir kıvılcım parlar ve arılar çiçeklere nasıl konarsa “bu iki bigâne ruh-ı aşınanın dudakları” da aynı tabiiyet, aynı sükunetle karışır. Fakat o anda Nesrinnuş’un dudaklarında bir gül açılır, bu nişane-i günahdır ve kadın bunun için ağlarken erkek öpmekte devam eder, o kadar ki bir dakika sonra Nesrinnuş’un bütün vücudu gül içinde kalarak bir demet haline gelir.

İşte ihtiyar valide o zaman zuhur eder ve onları tard eder. Hara mesudiyetle “güldeste-i ruhunu” deraguş ederek Haristan’ına avdet eder. Arkadaşları o kadar zaman münhasır oldukları bu “lazime-i ömrün” iade-i hayatı için uğraşırlar. Nihayet ihtiyarın kehanet-i Hindiyesi sayesinde Nesrinnuş’un vücudundaki güller etrafa saçılır ve kadın “bütün kadınlığıyla, bütün şefkat-i şiiiriyetiyle” doğar.

Son Satırlar:

Şimdi Nesrinnuş, böyle kavi pazular, ateşli sineler arasında bulunmaktan mütevellid bir şevk u gurur-ı neseviyetle etrafına gülhande-i hüsnü serperken bütün şu çorak cibal ve hamundaki siyah ve gam-nak dikenler, güllere, mor sümbüllere tebdil etmiş ve kadınlığın bu nim-hande-i sehharı hicran içinde kavru lan ruhlara bunca senedir çekilen azapları bir anda unutturmuştu.

Yine bu dakika-i meserret içinde, adada, haiz oldukları kıymetin takdir olunmamasından sürünen elmaslar, inciler, zümrütler, yakutlar, firuzeler, safirler Nesrinnuş’un ayağının altına döküldüler. Ve ona müşaşa ve mübeccel bir sedir ibtihac teşkil eylediler. Bu cazibe-i an ve hüsnü temaşa eden ihtiyar, başını sallayarak diyordu ki:

-Evet, sevda-riz saçlar olmayınca elmasların, gülbiz parmaklar olmayınca yakutların, beyaz gerdanlar olmayınca incilerin ne hükmü, ne lütfu olabilir?

Şimdi Nesrinnuş kendisini deraguş edecek bir yed-i kuvvet ve Hara mübareze-i hayatın eziyetlerini unutturacak bir dest-i şefkat bulmuştu...

Zira, yine ihtiyarın söylediği gibi, “kadınlar, vahşi ağaçlara sarılıp rayihalı dallarıyla onları tezyin eden sarmaşıklara benzer ki, erkekleri ezhar-ı aşk ile deraguş ederler.” diye kadınlarda güzellik olmasaydı erkeklerde büyüklük olmazdı ve erkeklerde büyüklük bulunmasaydı kadınlardaki güzellik görünmezdi...”

İşte Haristan ve Gülistan... Ve bu o kadar güzel, bundaki mana o kadar şairane ki ondan sonraki eserleri o kadar beğenmezsem mazur görülürüm zannederim. Bunun yanında diğerleri bazen zayıf, bazen fena tertip edilmiş, bazen sönük kalıyor. Mesela “lane-i münkesirin” başında, fakat sade başında Haristan müellifini tanıyorum; fakat sonra onu kaybediyorum ve bu eserin son sahifelerinde onu aramaktan yoruluram, bulmakta meyyus olarak geri dönüyorum. Bu eserde tertip

ve terkip kusuru her şeye galebe ediyor, evvela büyük bir roman okunuyor gibi bir his hasıl edilecek surette başlamışken, sonra insan o büyük romanın okuyor gibi geliyor. Sanki müellifin canı sıkılarak ilk yazılmış bab ile romanın zeminini birleştirmiş gibi nispetsizlik var. Bundan başka baş taraf ne kadar itinalı yazılmışsa sonraları da o kadar *Haristan* müellifinin değil... Hem de bakınız ihtihza-yı ahvale ki bu eser en yeni eserlerden biri.

Kati hükümler o kadar fenadır ki işte deminki sözümden nadim oluyorum, aldandığımı görüyorum, işte yeni yazılmış bir eser, mahaza yine sevemiyorum.

Fakat çiçekler, renkler, saçlarda müellifi buldum; bu kalem, *Haristan*'a yazan kalem, bu görünüyor, fakat yine niçin kaybettim? Hüsn ü aşk... Hoş olan menekşeden sonra hüsn ü aşk... Muharrir bütün bu *Haristan ve Gülistan* eserinde iki kişi gibi görünüyor. Biri yeni düşünen, yeni yazan ve o zaman muvaffak olan. Diğeri eski düşünen, eski yazan, o zaman evet o zaman da muvaffak olan birtakım yenilikler arasında ne yapıp yapıp eski kalmak çaresini bulan iki muharrir... Bu eski hikâyeler de *Haristan* gibi bir derin mana bir vahşi şiir olmakla beraber mesela renkler, çiçeklerdeki üslub-u hafif de yok.

Hasbihâllere gelince bunlara alenen mutarizim. Bunların evvela kolay nahifliklerden yapılmasına mutarizim; herkesin yazacağı bir dereceye indirilmemeli; saniyen hasbihâl bir karikatür değildir, ince, nafiz nazarlarla görülmüş tenkid ahlak olmalıdır. Fakat mesela yeğenim gibi mübalağa-i ism-i fail ile mübalağalı bir karikatür birkaç tarafgiri güldürüp sanatkârları lakayt bırakır. Sonra mesela “Ah Şu Erkekler!” bunun o bir güzel manalı eserleri havi olan mecmuaya dâhil edilmesini anlamıyorum. Nakaratlara, ninnilere falan gelince... Lakin demiştim, *Haristan*'dan sonra bunlar sönük kalıyor.

Fakat ne beis var? *Haristan* başlı başına bir *Haristan* elverir. “Mısra-ı berceste”yi bütün bir ömür için kâfi görürlermiş, bir kitapta böyle bir eser olması kâfi değil midir? *Haristan* hakikaten güzel düşünülmüş, bu fikir gayet güzel bulunmuş bir fikir, bahusus okuduktan sonra o kadar latif geliyor ki, Hikmet Bey'i cidden tebrik ederim. Gerçi istenildiği derecede, fikrin mükemmeliyeti nispetinde güzel yazılmıştır diye iddia olunamaz. Fakat bu da fikrin güzelliğinden, şiiriyetinden,

felsefeliğinden... Hakikat, bunu düşünüp böyle yazmak bile büyük bir iştir. Ve buna muvaffak olan kalemden Edebiyat-ı Cedide daha mühim eserler beklemeye haklıdır.

Heybeli

Mehmet Rauf

Mehmet Rauf, “Tedkikat-ı Edebiye: Haristan” (Muharriri: Ahmet Hikmet), Servet-i Fünun, nr.551, c.22, s.66-70. (30 Eylül 1317)

EDEBİYAT-I HAZIRA: RÛBAB-I ŞİKESTE

Edebiyat-ı Hazıra Kütüphanesi'nin son intişar eden kitabını, Haristan ve Gülistan'ı, tekrar nazardan geçirirken “Yeğenim” hasbihâlinde durarak bunu bir daha okudum. Ve okurken düşündüm ki kitaplarımızın sanat ve edebiyat cihetini hiç mevzu bahis etmeden havi olduğu fikirler itibariyle tetkik de faydasız olmayarak, muharrir bize hayat ve âlem hakkında ne diyor? Yahut ne manalar çıkıyor? Bu eserlerden felsefi, içtimai, ahlaki ne manalar çıkıyor? Bu fikir beni meclub etti: “Edebiyat-ı Hazıra Kütüphanesi”ni bu nokta-i nazardan tetkik etmek istedim. Kablel-tetkik peyda olmuş hiçbir fikrim, verilmiş hiçbir hükmüm yok. Onun için eserleri, evvelden mevcut kanaatime göre tahlil ederek şümullerini tahdit ve tabir etmek tehlikesi varit değil. İşte böyle bir ihtiyat ile mücehhez olduğum halde taharriyata “Rûbab-ı Şikeste” den başlıyorum.

Fakat en iptida söylemem gerekir ki bu kitapları, muharrirlerinin bütün kabiliyetlerine tamamiyle makes-i vazifesini ifa ediyor addetmek bir hatadır. O kabiliyetlerin tamamıyla bihakkın inkişafı için başka şerait lazım gelir. Şimdilik birer tecarib-i kalemiyeden ibaret olan bu eserler muharrirlerin daha neler yazabileceklerine, nelere kadir olduklarına dair bize bir fikir verebilir. Yoksa Tevfik Fikret, Halit Ziya, Mehmet Rauf, Ahmet Şuayp bütün kabiliyetlerini *Rûbab-ı Şikeste*'de, *Aşk-ı Memnu*'da, *Eylül*'de, *Hayat ve Kitaplar*'da gösterip bitirmiş değildirlir. Biz bunların asıl büyük eserlerine, asıl payidar olacaklara, enafis-i asara müntazırız. Edebiyat-ı Hazıra Kütüphanesi'nin eczâ-yı münteşiresi arasında icra edeceğimiz şu seyahat ise bu sanatkârlarımızdan, fazıllarımızdan ne gibi asar bekleyebileceğimizi tayine ihtimal ki yardım edecektir.

Rûbab-ı Şikeste mebdeinde zehirli, dalgalı, fırtınalı bir aşk aramamalı.

“Yaz aşkına dair” dediniz... işte misali:

Sevdiklerimin ben

Hepsinde bu tırnakları, hepsinde bu hâli

Hepsinde bu hırçın kedi simasını gördüm...

Bir ömr-i cahimin bütün ezvakını sordum!

Diye şikâyet eden şairin herhâlde pek munis kediler, kanatmadan çizen, adeta okşayan tırnaklar görmüş olduğuna hükümde tereddüt etmeyiz. Eserlerinde aşka ve binaenaleyh kadınlara -kadın ile aşk ayrılır mı- karşı kapanmaz bir yaranın enin-i arzı yoktur. Neşat-ı hayat menbalarını kurutan o kavurucu kıskançlıklar, bütün mevcudiyeti zehirleyen. Kalpte tedavi kabul etmez bir kangren bırakan hıyanetler, şairden uzak kalmıştır. O, ne vakit aşkı tahattur etse piş-i çeşminde şu levha zahir olur:

Yosunlu bir derenin sath-ı mevcedarında

Sükûtların asabi ihtizaz-ı giryanı

Pamuk bulutların aguş-ı bikararında

Henüz doğan güneşin ihmizar-ı üryanı

Birer ümid-i mücennah letafetiyle uçan

Teranekâr iki nermin-i kebuter-i mağrur;

Terennümat-ı demadeleriyle, pür-galeyan,

Sükûn-ı meşceri tarac eden güruh-ı tuyur...

Bütün bu neşve-i pür-anı, ruh-ı nevvârı

Bütün bu hüsn ü rebisi bir güzel seherin

Eder ihata yeşil bir sedir-i ezharı

Yatar o lanede bir çift şuh ve nazende...

Hayat ve sevdada tasvir-i ebediyet hayaline kapılan şairi müteallim eden bir şey varsa o da ayrılık düşüncesidir. Bu onu en neşeli ve en mesut dakikalarında bile bırakmaz.

...lakin düşünme encamı,

Çıkar şu vehm-i saadet-gedazı fikrinden,

Terennüm-i hodkâmanesiyle aşkına bir hadşe-i melal veren bu hissi avutmak isterse de,

Hayat-ı zail içinde muhabbet-i ebedi!

Arzusunun ne kadar barid olduğunu anlatmakta gecikmeyerek yine müteellim olur. Anlaşıyor ki şairin heyet-i mecmua-i asarında münceli gördüğümüz puşide-i siyah ona aşktan gelmiyor. Bilakis hayat hakkındaki fikri gelip aşkı da tesmim ediyor.

Rübab-ı Şikeste şairi hayata karşı esasen bir şarklı felsefisi besler. Bu nurlu semalarımızın altında, insanı mesut ve neşve-nak edebilecek güzellikler içinde hayat o kadar munis ve ruh-ı firibdir ki bütün mevcudiyetimiz derin bir arzu-yı sükûn ve huzur ile lebriz olur. Mücadele-i hayat-hümaları kanımızı parlatmak için bizde bir zemin-i muvafık bulamaz. Hayatı geldiği gibi, münkad ve mütevekkil kabul ederiz. *Rübab-ı Şikeste* şairi de ayaklarında sanki aşk ve hayat, kumlar üzerinde bisiklete binmiş bir genç kadını uçar gibi görünce:

Güzel bütün bu revişler, güzel bu cazibeler,

Güzel; fakat bu tehalük nedir, değilse eğer

Hayatı birkaç adım fazla koşturup yormak?

diye teessüf ediyor. Bu tarz-ı telakki-i hayat, mukadderatımızın ihtiyar ve tesirimiz fevkinde bir yed-i meşiyette zebun olduğu hissiyle de, müterafıktır. Gençliğinin ravza-i hayalinden topladığı bütün emellerin şimdi kalbinde bir medfen bulunduğu bahsederken arzu-yı beşerin adem-i kifayesi karşısında kalbinden bir feryad-ı acz ve ızdırıp kopuyor:

Var hayatımda bir tasarruf eden

Var ki ben pençesinden muztarım.

Bu felsefe-i hayat onu birçok sefaletlere karşı müterahhim bulunduruyor. Sokakta kendisini çarpa çarpa giden bir sarhoş görse:

Gülme biçarenin sefaletine;

Kim bilir, belki bir tabiattır

Ona yetmiş yıl önceden mevrus

Kim bilir, belki-muztarip, meyus-

Onu mahkûm eden şu zilletine

Seni mesud eden muhabbettir!

ihdariyle pençe-i tesadüfte bazıce olan hayat-ı beşerdeki sefalet cerihalarına kalbindeki hazine-i rahm ve şefkatin merhemlerini veriyor. Ve bu sarhoşluk cezasını asıl evdeki kadının, çocukların çekeceğini düşünerek teşviş-i hayatın bu insafsızlığına derin bir hiss-i meraretle baş eğiyor.

Fakat *Rûbab-ı Şikeste* mebdeinin felsefe-i hayatı bu kadar sade, bu kadar basit değildir. Bu felsefe hüküm-i hayata yalnız müttezilane bir arz-ı itaatten ibaret kalsa idi, mümtaz ve calib-i dikkat bir renk alamazdı. Bazen, köyün mezarlığında gezerken içinde nagehan işittiği:

Nedir hakikati, ey sırr-ı ekber-i mescud,

O yanda koskoca bir kâinat-ı hiss ü şühud

Kalıp, ümid-be-leb, katrecu-yı ihsanın

Zelil, titreşiyorken der-i celalinde

Bu seng-zare yeşil bir sehabe hâlinde

Yağar yağar mütemadi esir-i gufranın?”

sualine yine içinden:

... “Yarın sen de bir avuç toprak

Kesafetiyle gelirsin bu saye-gâha, bırak

Esir-i feyzini döksün ilelebet Mevlâ!”

cevabını alacak kadar mütevekkil ve kader-perest oluyorsa da fikr-i felsefe tekrar vücut bularak piş-i idrakimizde hayal ü hakikat ile pençeleşen bir ruh-ı ulviyet-perverin mücadelat-ı aramşikâfını bast eder.

Nasib-i ömrüm olan nikbet ve saadette

Gelir vücuda bütün kedd-i ihtiyarımla.

Benim elimde, benim benliğimde bazıçe!

İtiraf-ı samimisi işte bizi bu mücadelelerin ta menbâna çıkarır. Bu, müteazzi, muazzep bir ruhun kendi kendini kemirmesidir ki şairi, vezan-ı bade maruz bir rübab-ı hezar-tar gibi, daima inlemeye mahkûm etmiştir. Hiçbir şeyden memnun olamayacak, hiçbir saadet onu nihayetine kadar, ilelebet meşgul ve müstağrak edemeyecektir. Feryadı mı? O daimi feryat da edemeyecek. İhtimal ki buna alışsa bunda bir zevk, bunda bir saadet bulacaktı. Fakat en mağmum şiirini yazarken düşünüyor ki:

Benim de ağlayarak yazdığım bu şiir-i siyah

Lebinde kariemin handelerle titreyecek;

Niçin bu reng-i tehalüf likâ-yı hilkatte?

Niçin benim kederim başkasında zevk olsun?

Yazık değil mi? Niçin bir tanin-i şevk olsun

Benim enin-i gamım bir leb-i meserrette?

diyerek kalbinin hararetlerini döktüğü sırada bile bundan alacağı lezzet ve teselliye kaybedecektir.

Mamafih, *Rübab-ı Şikeste* şairinde hayata itmian bütün bütün mantiki olmadığından kendisinin elinden tutup kaldırarak, şairi yaşatacak iki nur-ı emel görüyoruz: Haluk ve insaniyet. Haluk şairin sarışın bir melek çocuğudur ki onun da bir felsefesi vardır. Terennüm eden sesiyle babasına:

diyor ki: “İşte leyl olur, tulu olur, nehar olur.

Şita geçer, bahar olur. Zemin şükufe-zar olur...”

İşte bu sarışın çocuk, bu felsefe ona:

Şu soğuk toprağın hayatı gibi

Solmayan bir hayata müftekirim”

dedirtiyor. Çünkü cism-i nevhayatıyla Haluk bir taraftan büyüyor. Şair bütün hakayıkı pamal edip atalete dalmak, rahat etmek istese Haluk’un, kulaklarına akseden sadâ-yı bidarı onun gözünde hakikat-ı ferdayı büyütüyor, çocuğunun yarınki zevki için bugün çalışmak lazım geldiğini görüyor.

Bu felsefe-i atılaneden kurtulmak için diğer bir nokta-i istinade şerait-i medeniye ve beşeriyyenin gittikçe terakki edeceğine bir itimat beslemektir ki, *Rübab-ı Şikeste* şairinde bu itimadı buluruz. Nansen’in kutba doğru seyahatini terakki-i ilm ve hakikat namına tebci eden şair bir mutariz-i mukadderden, daha doğrusu kalbinden:

Ne boş tama, bu tehaluk reva mı şöhret için!

İtirazını işitirse de cevabı hemen hazırdır:

Gelir mi âleme insan ya sade rahat için,

Aranmadan bulunur mu define-i âmâl?

“Şu köhne hikmete bak!” dersiniz; fakat insaf,

Bu köhne hikmeti “Nansen” edeydi istihfaf,

“Fram” bugün ne olurdu? Bir ihtimal-i muhal.

İşte *Rübab-ı Şikeste* şairinin felsefe-i hayatı bununla tamam oluyor ve bugün hakikat-i ilmiyenin en şayan-ı kabul gösterdiği bir şekle giriyor.

Rübab-ı Şikeste’de gördüğümüz ahlakın menbaı derin bir hassasiyet ve merhamettir. Alam u müzahim-i beşeriyeye şairin kalbiyle, hissiyle iştirak ettiğini görüyoruz. İşte bu iştirak-i hissiyenin heyecan ve meraretleri arasında tefekkürün barit ve mutedil mutalaatı yol bulamıyor. Yalnız kalp söylüyor ve bu hassas kalp her

şeyi unutarak yalnız acıyor ve inliyor. Harab-ı zelzele bir köyün levha-i tasviri akabinde:

Sizin de kalbiniz elbet acır, değil mi?.. Verin,

Verin şu dullara. Yoksul kalan şu eytama;

Verin eninine gayet şu bir yığın beşerin!

feryadıyla bizi o sefaletlerin, o felaketlerin tehevviyetine iştirake davet ediyor. Kışın soğukta, köprüünün üzerinde titreyerek inleyerek tasadduk eden alil bir çocuğun istirhamlarına, pür-vakar ü biaram, geçen erbab-ı itizaz ü refahın “bu kirli, bu yırtık” sadadan istikrah etmeleri karşısında avaze-i takbihini güç zapt edebiliyor. Mamafih bu derinden akseden bir sadâ-yı raid gibi ifade ve üslubunun hararet-i galeymanı altında mahsus olmaktan hâli kalmaz. Nihayet kendisi de daha ziyade zabt-ı nefis edemez:

... ey saadetle

O süslü haclelerin sine-i muattarına

Koşanlar!.. İşte bu bir insan ki inliyor nefesi;

Bakın şu sıska, şu çıplak, şu eğirmi kollarına;

Bu artık işleyemez... Hassa-i mesaisi

Sizindir işte, verin, susturun bu hasta sesi!

ihтарыyla bizi yine ahlak-ı içtimaiyenin en büyük bir vazifesi olan teavüne davet eder. Görüyoruz ki şairin en büyük gayzı bu vazifeyi tanımayanların tasviri ile parlıyor. Bir elbise mağazasında bir genç kadın, arkasına süslü bir pelerin alarak cansız bir bebek gibi, zengin müşterinin karşısında onun keyfine taban dönüp duruyor, onun reddine, istihfafına, unfunu katlanıyor. Fakat niçin? Bu zavallı kız neden böyle bir baziçe olacaktır? İşte şair bu hükm-i nasibe katlanamaz. Sebep arayınca bu hakkın keseden parıl parıl aktığını görerek:

Zavallı kız, seni karşımda döndüren de o bak;

O, hep o, hep o mülevves, o müfteris kitle!

diye kendince asıl dūřmanı irae eder. Bu teheyyūç, hayalî bir hakkaniyet-i tammeye meftun olan hassas ruh řairde derin bir sarsıntıya mūntehi olur.

Çocuęunu aguřuna basan fakir bir validenin karřısında aęlayan bir sarhořun felaket-i hayatiyesine acıyan, hasılı bütūn zayıflara, âcizlere, matun hayatlara karřı kalbinde namūtenahi bir rahm ve řefkat besleyen řair bunları ne kadar amik ve samimi bir irtibat ile seviyorsa heyet-i ictimaiye için dūřman addettięi mūsaviyede aynı surette derin ve samimi bir hiss-i nefret besleyerek feveran ediyor. Ve en büyük eserlerinin bu tarihte vūcut bulacaęını bize anlatıyor.

Hūseyin Cahit

Hūseyin Cahit, “Edebiyat-ı Hazıra: Rūbab-ı řikeste”, Servet-i Fūnun, nr.551, c.22, s.75-78. (20 Eylöl 1317)

EDEBİYAT-I HAZIRA: BİR YAZIN TARİHİ

Mai ve Siyah, Aşk-ı Memnu gibi birçok eserlerin pederi olan Halit Ziya'nın hayat ve âlem hakkındaki felsefesine dair bir fikir peyda etmek için yalnız bir kitabını piş-i tetkik ve tahlile almak kifayet etmez. Evvela bilir ki, birinden çıkan manayı diğeri tadil veya itmam ve takviye edebilsin. İşte bunun için “*Bir Yazın Tarihi*” ünvanı altında toplanan hikâyelerden istihrac edeceğimiz netayici bir kayd-ı ihtiyat ile telakki etmek lüzumu aşikârdır. Halit Ziya'nın bütün asar-ı münteşiresi hakkında böyle ayrı ayrı tahlilatta bulunduktan sonra hepsinden çıkacak manaları terkip etmeli, işte ancak o zaman Halit Ziya hakkında heyet-i umumiyesi itibariyle bir fikir peyda edilebilir. Binaenaleyh bugün “*Bir Yazın Tarihi*”ni okuyarak hasıl edeceğimiz fikir bir dereceye kadar natamam ve kabil-i tadil olmak zaruridir. Bu noktada gaflet etmemek için şu ufacık mukaddimeye lüzum gördüm.

Halit Ziya hayat-ı hakikiyeye bir müdekkik ve müşahit nazarıyla bakmıyor. Onun gözlerinde sanki sihiramiz bir perde-i sanat vardır ki, manzuru olan safahat-ı hayatı bütün bütün başka türlü tebliğ eder. *Yazın Tarihi*'ni terkip eden hikâyeler arasında hayat-ı hakikiyeye temas eden eserlerden hangisi okunsa bunun hayatımıza pek yakından teallük edemediğini itirafta tereddüt etmemek kabil değildir.

Vakıa hikâyeler hep memleketimizde, hep İstanbul'da geçiyor. İşte bir Yazın Tarihi: Sahne-i Vekayi “Çubuklu'nun mümted bir metrukiyetle harabiyete yaklaşmış azim bahçeli bir yalısını” irae ediyor. İşte sevdâ-yı sekin: Refii Nihat hikâyesini Büyük Ada'da anlatıyor. “Defter-i natamam”ı tutan kayınvalide şüphesiz İstanbul'da oturuyor. Fakat muharririn bu teminatına mukabil hikâyelerde, eşhas-ı vakayide, bunların ahval-i ruhiyelerinde, lakırtılarında, tasvirlerinde hasılı bu nefis asar-ı sanattan uçan zevk-i bediide öyle bir hâl var ki vakanın hayat-ı hakikiyeye dalması icap eden temellerini, köklerini rengin bir sehab-ı cazibedar ile örterek bütün bu eserleri, şiir ve hayalin nefehat-ı ihya-perveranesiyle ulvi sehaib üzerinde tair birer kâşaneye benzetiyor. Hissolunuyor ki bu âlem, bu insanlar sanatkârın kuvve-i icadiyesinde hayat bularak sonra bizim kendilerini anlayabileceğimiz bir şekle girmişler, bizce meluf birer kıyafet ve isim ile karşımıza çıkmışlardır. Gözümüz önünde kemikleriyle kanlarıyla yaşayan hemcinslerimizin tasvirlerini görmekten alacağımız zevk ü haz yerine bu eserlerde müşikaf bir zarafetin nezahet-i tezyinesiyile

bizim fevkimizde birer mahluk-ı mümtaz hâlinde tecelli eden calî hayatların lezzet-i sahiranesi kaim oluyor.

Ve bu meftun-ı nezahet sanatkârın felsefe-i aşk ve hayatı üzerinde de aynı hatim zarafet muntabidir. Eserlerinde öyle vahşi, muzlim bir felsefe görülmez. Hayatın boşluğunu hissetmekle alude-melal olan felsefesi o kadar munis, o kadar zarif bir şekle girer ki bütün huşunetlerden tarri ederek en nazik bir küçük hanıma bile kendisini sevdirebilir. Ve onun güzel gözlerinden bazen yaşlar akıtırsa da kendisini hakikat-i hayatın un-ı kahiranesi karşısında nevmid ve hasir bırakmayarak nikbin bir merhem-i teselliyetle sefalet-i hayatiyeyi avutur, ümit verir. İşte Ferhunde Kalfa; işte birinci nikâh.

Ferhunde Kalfa evin küçük hanımıyla beraber büyümüş, bu mazhariyet kendisine bütün ev halkı içinde bir mevki-i mahsus vermiştir. Ferhunde Kalfa kendisi de beyin ağzından işitmiştir ki evin bir kızı gibidir. Onun için küçük hanıma görücüler gelmeye başlayınca bunları kısmen kendisine de mübeşşir-i izdivac hükmünde addederek mesrur olur. Filhakika, küçük hanımın düğünü yaklaşp da Ferhunde'nin halayıkı olarak verilmesi kararlaşınca beyefendi kendisine: “Hayırlı bir sırada elbet sen de mükâfatını görürsün.” vadiyle bu tebşiri takviye ediyor.

İşte Ferhunde Bacı'nın hayatı bütün bu hayırlı sırayı gözetlemekle, yeis ve mahrumiyet içinde geçiyor. Gelin hanımın çocuk doğurması “hayırlı bir sıra” olabilecek iken küçük hanım yeni gelinliğini bilmek emeliyle bu hayırlı sırayı dört-beş sene kadar uzatıyor. Mamafih çocuk, doğmak, büyümeye başlamakla beraber bu müjde-i saadeti getirmekte tehir ediyor, Ferhunde Kalfa beşik salladıkça aylar da birer birer geçerek eski senelere iltihak eyliyor.

Fakat niçin insanları böyle biçare bir halayıkı verdikleri sözde durmayacak kadar çirkin ve fena tasvir etmeli? İşte büyük efendi bir bayram günü Ferhunde bacının mükâfatını, azat kâğıdını veriyor. Damat Bey de kalfayı gelin etmek için çocuğun mektebe başlamasını bekliyor. Hâlbuki çocuk mektebe başlıyor, büyüyor, hatta evleniyor. Ferhunde Bacı hâlâ bir koca bekliyor. Ve hayat-ı hakikiyenin Ferhunde Bacı'sı ihtimal ki bu kocayı ilelebet bekleyecek iken burada muharririn, hikâyeyi kalpte bir uhde-i hüznün bırakacak akibet ile bitirmekten muhteriz olması sayesinde koca buluyor ve yeni çıkacak bebeğe bakmaya hazırlanıyor.

İkinci Nikâh: Gece geç vakitlere kadar kocasını bekleyen bir genç kadın. Vakıa biçare kadın bu gibi hâllere pek çoktan beri alışkın ise de işte artık kendisine bir mektup ile –şüphe yok ki imzasızdır- haber veriyorlar ki kocası filan yerde falan kadının yanındadır. Kadın, şimdiye kadar sırf tahmin ile bildiği bu felakete artık katiyen vakıf olunca son derece de meyvus ve müteessir oluyor. Ertesi sabah, fevkalade bir şey yapmaya karar veriyor: Gidip o fahişeye yalvarmak ve kocasının kendisine bırakılmasını istemek.

Öteki kadın bu meşru zevceyi hasiretlerle kabul ederek bir aralık tezallümatına merhamet eder gibi oluyorsa da “zıll-i fuhşunu bedaheten hissetmiş olmaktan mütevellit bir feveran-ı gurur ile” bir fahişe sıfatıyla harbe hazırlanıyor. Biçare zevceyi tahkir ediyor. O, tahkire tahammül ile yine yalvarıyor. Fakat bir yeni tecavüzde pek ileri gidince bütün azm-i sabrını kaybediyor, haykırıyor, bütün izmihlal-i saadetinin intikamını bu karıyı tahkir etmekle almak istiyor. Öteki, bir çılgın gibi zavallı zevcenin üzerine atılırken demir pençelere benzeyen kavi bir çift el kendisini omuzlarından tutuyor. Bu, birisinin kocası ötekinin aşkı olan erkektir ki deminden beri orada, kapının arkasında dikilerek metresinin sefalet ve levsiyle zevcesinin ismet ve necabetinden müteessir olmuş, “bu mukaddes ve muhterem firişte-i saadeti şu türlü kollar arasında meta-ı aşk satan fersude mahluk-ı mülevves için” bedbaht etmenin ne büyük cinayet olduğunu hele şükür anlamıştır. Şimdi:

“Beni affet meleğim, ben yalnız seni seviyorum ve yalnız senin olacağım.” diye yalvarıyor. Ve “O güne kadar beyinlerinde bir uçurumun boşluğu dolmak mümkün olmayan bu karı-koca, hayatlarını artık tamamen ve müebbeden rabt edecek olan ahde vefayı, ikinci nikâhı, şimdi tehevürünü bir kahkaha-i istihza ile örtmek isteyen fahişenin yanında, bir buse-i saf-ı sadakat arasında tahnim ediyorlar, kari ve karielerde hakkın böyle yerini bulması, sadık ve afif zevcinin nihayet sail-i mükâfat olarak hain ve mülevves kapatmanın makhur ve zelil kalması karşısında ahlak-perverane bir memnuniyetle: Oh! diyorlar.

Bu hüsn-i hatime endişesi Halit Ziya’nın hemen tekmil eserlerinde hâkimdir. Ferhunde Bacı’yı ilelebet tehhüle namzet bırakmaktan, zevce-i meşruayı kapatmanın evinde zevcin de hakaretine uğratıp- maalesef hayatta ekseriyetle olduğu gibi -biçare ve bedbaht avdet ettirmekten ictinab eder. Bu, ya hayatın hiçliğini cidden

anlayıp, hakiki fakat müellim neticelerle kariileri dil-hun etmekten bir şey çıkmayacağı fikri ile hiç olmazsa kalplerdeki ihtiyac-ı saadet ve hakkaniyeti memnun etmek için merhameten ihtiyar edilmiş bir fedakârlıktan yahut elim bir hatime üzerinde kariileri nahoş-nüvid bırakmamak arzusundan ileri gelmiş olabilir.

İşte karie ve karielerden pek büyük bir kısmının arzusuna karşı bu ahlak-perverane bir fedakârlıkla derinlikten, sıhatten kaybeden felsefe bu şekl-i zarif ve masumda, bir fikr-i müessisi, bir kaide-i mevzuayı duçar-ı tezelzül etmek gibi tevhiş edici cüretlerden uzak bulunduğu pek tatlılıkta kabil-i hazm ve imtisas bir hâle gelmiş olduğu içindir ki bilamüşkilat kabul ediliyor. Halit Ziya'nın böyle sarih ve kati bir nikbinlikle bitmeyen Mavi Yalı, Bravo Maestro, Ömr-i Tehi gibi eserlerindeki hiç-i hayat bile o kadar az acıdır ki müfekkire-i kari, tebah olan ömürlerin bu tasvir-i matemisindeki aheng-i ne vaz-şikâre kapılarak yine bir lezzet duyar. Burada Halit Ziya'nın sanatı hiç-i hayat-ı hakikat faciasını bizim hissimizden uzaklaştırıyor gibidir.

Uzak tehlikeler, uzak elemeler muhakkakul-vuku bulsalar bile, bizi tevhiş ve tedhiş edemezler. Uzaklık onları bir setre-i sihramiz altında bir zarar verebilmek iktidarından mahrum gibi gösterir. “Hepimiz öleceğiz!” gibi hükümler en küçük vesilelerle bir nakarat gibi ağızımızda gezdiği hâlde bunun ne demek olduğunu pek nadir dakikalarda düşünür ve hissederiz. Alelade bu söylenirken uzak, bize hiç taalluku olmayan ehemmiyetsiz bir vakadan bahsolunuyor gibidir. İşte Halit Ziya'nın sihr-i sanatı da hayatın boş boşuna geçmesi gibi en acı bir mevzuu bile bize bu acılığı hissettirmeyecek, yalnız, aldığımız zevke bir aheng-i melal-amiz vererek bu suretle lezzetini tenevvü ettirip daha hoşumuza gidecek bir hâle ifrağ ediyor. Zaten Halit Ziya da bu mevzulara, daha sokulursam ciddi bir elem duyarım havfıyla yapılmış gibi, bir parça uzaktan temas etmiştir. Ömr-i Tehi sokakların bitmez tükenmez hudut-ı piça-piçini durmaz dinlenmez hatvelerle binaların erkamına bakarak, dükkânlardan isim sorarak, bir âdem bulmak için saatlerce dolaşarak gezmeye mahkûm olan bir posta müvezzinin mahrum hayatını kısa bir surette tasvir ediyor. Bu posta müvezzii tozda, çamurda, yağmur ve karda her gün senelerden beri boynunda çantasıyla herkese mektup dağıtıyor. Bu ittırad-ı melal-engiz içinde ömrünü tebah ederek sürüklenip gidiyor. Ve artık bir gün soluk esvabını kemiklerine yapıştıran, yırtık ayakkabılarından çoraplarına nüfuz eden yağmurdan bütün nefret-i hayatı feveran

ederek kendisini kamçıl原因 yağmuru istihfaf ile kapalı bir dükkân önüne oturup hayatın sahne-i heyecanına bakıyor ve düşünüyor. Ve kendisinin binasip, tehi baht olduğunu hissederek, biraz rahat etmek için üzerinden geçildikçe açılıp kapanan çirkabın içine, arabaların tekerlekleri altına boylu boyuna uzanıp ölmek, çamurlara gömülmek istiyor.

Görüyoruz ki burada sanatkâr kendi hesabına müteessir ve müteellim oluyor. O da, bir an için kendisini böyle bir posta müvezzii farz etmiş ve bütün kabiliyet-i hissiye ve fikriyesiyle bu hayat-ı yeknesakı bir saniye içinde yaşamış, ittıradıyla melal-viran bu hayat-ı mahrumu böyle düşünmüştür.

“Mavi Yalı”da sanatkâr, kendisini, uzun, uzun, uzun senelerden beri şirket vapurlarından biriyle Boğaziçi’nde bir cevelan-ı yeknesaka mahkûm etmiş, ittırat içinde, hiçlik içinde tebah olan bir ömrün matem-i melalini bir hiss-i istiaze ile, uzaktan korkup titreyerek, tutmuştur.

“Bravo Maestra” sanat ve kabiliyeti kimse tarafından takdir edilemeyen bir musiki mualliminin ekmek parası arkasında geçen hayat-ı mahrum ve bi-hülyasının hüzn-engiz bir tasvirini havidir ki muharrir, mağlup olduğu melal-i ittıradı bu defa da bir musiki muallimi hayatı altında yaşamak istemiştir.

Halit Ziya, bu gibi hayattan derin bir tehaşi duyar. Bu, onun en şiir-amiz ve bala-perver hülyalarının korkunç bir kâbusu gibidir. Bazen tehlikenin, korkunun verdiği bir zevk ve lezzet ile bir postacı, bir kaptan, bir musiki muallimi şekli altında bu hayat-ı mehufe uzaktan temas eder. Fakat hemen korkup çekilir.

“Kırk Para” ünvanlı hikâye, Halit Ziya’nın hayata karşı bu korkuları daha kuvvetli bir surette tercüme etmekle beraber hayatta hiçbir vakit intifa kabul etmeyen bir arzu-yı mütezayit arkasında koşmakta garip bir lezzet ve teselli bulacağını ve bunun zaruri olduğunu anlatır. Muharrir, Şişli’de mücadele-i hayat ile memlu bir günü bitirdikten sonra dumanları tüten bir kahve fincanının başında otururken demir imalgâhlarından birinde bir işçiye benzeyen bir erkek ile bir kadın ve bir çocuk görüyor. Bunlar tramvay bekliyorlar. Çocuk sabırsızlanıyor. Tramvaya binecekleri sırada bunun bircini mevki arabası olduğunu anlayınca iniyorlar. Çocuk kemal-i hüsrân ile arabanın arkasından bakıyor, babasına sebep soruyor. Babası bir şeyler söylüyor. Fakat muharrir anlıyor ki o biçareler mevki için kırk para fazla vermeye

kadir değildir. İşte bu noktadan azimle “Hayatın müebbed-i sebep-i yeis ve hırmanı olan” kırk paranın tesiri, ehemmiyeti hakkında tefekkürata dalıyor. Ve hayalinde çocuğa hitap ederek diyor ki:

“Bu kırk para bilir misin ki senin daima hayatına dolaşacak, her hatvене ilişecek. Her fırsatta önüne çıkacak. Bu küçük müdevver beyaz şey nazarında büyüye büyüye bir kitle-i mühimme-i ateşin şeklinde seni çekecek şaşaa-i iltimaı basıranı kamaştırarak, gözlerin ona merkez ilerleyeceksin, ilerleyeceksin, onu tutmak, bu bir güneş parıltısıyla davet eden şeyi yakalamak isteyeceksin. Fakat gözlerin onunla meşgul iken ayağın kayacak, onun reng-i hülyası bile ellerinde kalmayarak yalnız bir boşluğu avuçlarında sıkarak orada kalacaksın.

Daha sonra, çocuğun ilk kırk parayı kazanacağı tefekkürü akabinde yine diyor ki:

“Bu kırk para hiçbir şey değildir. Ancak gündüz ekmekle peynire kifayet edecek bir şey! Kendi kendine diyeceksin ki: Ah kırk para daha olsa! Lakin bunun için ne kadar müzahim ve meşak içinde beklemek lazım gelecek? Bir gün sana kırk para daha verecekler. Bu defa yine seviniyor, piş-i nazar-ı hülyanda uçan pertev-i ümidi kapıyor gibisin. Heyhat! O bir fersah daha ötede parlıyor; daha yürümek, o uzun eyyam-ı mesainin zincir kıranını yine her şeyden mahrumiyet içinde sürüklemek lazım gelecek ah! Kırk para daha olsa!.. Bu nakarat hayatındır, her çekiç darbesinde tekrar eder; lakin bundan muntazır olan ümit her hulul-ı vade de bir vade-i atiyeye taalluk-ı tediye edilen bir sened-i kaziptir. Artık bütün hatevat-ı ömrün bu kırk paralarla tadad olunacak, bunlar merahil-i hayatın hiçbir zaman tevakkuf-ı işaretini vermeyerek daima ilerisini gösteren birer nişanesidir. Nihayet bu merhalelerde kaç tane kat edeceksin? Kaç tane kırk paranın hizb-i vadini anlayarak daha ileriye sevk-i nazar-ı ümit edeceksin? Beş, on, on beş...”

Mamafih kendisi için en acı, en hazin olan bu mevzuda bile nevmid olmayarak, bize acı bir his vermek istemeyerek bir temenni-i bahtiyarane ile tefekküratına hatime çeker ve bu temenni ile karie ve muharrir, her ikimiz de memnun olur, avunuruz.

Bir Yazın Tarihi'ni teşkil eden hikâyelerde Halit Ziya aşk ile hemen hiç iştilgal etmemiş gibidir. Mecmuada aşk hikâyeleri yok demek istemiyorum. Hele

birincisi olan “*Bir Yazın Tarihi*” dördüzlü hatta beşizli bir aşkın tarih-i şiir-nakinden başka bir şey değildir. Yalnız Halit Ziya, mevzu-ı aşk ile ciddi bir müsademede bulunarak onu teshir ve mağlup edeceği yerde bu mübariz-i kavi ile sadece latifeleşmeyi tercih etmiş bize aşkın çirkin ledünniyatını değil, nazar firib ve cazib-i zahirini irae ile iktifa eylemiştir.

Filhakika baştan nihayete kadar bir hikâye-i aşk olan *Yazın Tarihi*’nde aşkın kendisini bulamıyoruz. Mektepten çıkar çıkmaz vilayetlerde dolaşan bir mühendis tatil mevsimini geçirmek için Boğaziçi’ne, amcasının yanına misafir gelir. Orada amcasının iki kızı ile gayet uzak akraba olmak üzere başka üç kız daha buluyor. Kızların biri çirkindir. İptida ona hiç ehemmiyet vermez. Hep ötekilerle meşgul olur. Bunların hepsini birden sever. Hangisini intihap edeceğini bilemez, nihayet hayatını “daima bir aguş-ı şefkat içinde tatlı ve acı bir hülyâ-yı sakinle uyutacak olan” bir simâ-yı hazine muhtac olduğuna bilmuhakeme karar vererek “keskin dişlerinin arasında sivri dilinin ucu gülümseyen” Güzin’i, “yanaklarından daima bir berrak ateş-i hasret püskürmeye mühibba duran Nevin’i, “sarı saçlarının ikkil-i zerriniyle bir mahluk-ı semavi gibi arzın üstünde uçuyor zannolunan” Aliye’yi, “garip nigâhının içinde acayib-i zılal insanı ürküten” Samiye’yi bertaraf ediyor, beşinci kızı, çirkini intihap ediyor.

Hâlbuki bu muhakemeler, bu düşünceler hakiki bir aşktan ne kadar uzaktır. O, intihap için hayatın nasıl bir aguş-ı şefkate ihtiyacı olduğunu düşünmez. Onun ihtiyacı sevmek, bütün başka düşünceleri bırakarak münhasıran sevmektir. Fakat aşkın bu ihtiyacına mukabil Halit Ziya’nın da bir ihtiyacı vardır ki o da işin ahlak noktasını gözetmek, hayat-ı ailenin selameti nokta-i nazarından müfit addettiği kavaid-i hatt-ı hareketin galebe eylediğini, saadetle neticelendiğini göstermektir. Böyle olunca aşk ile muharrir birbirlerine müsaadat-ı mütekabelede bulunuyorlar. Muharrir aşkın hakikatini, asıl hakikatini göstermekten vazgeçiyor, aşk da kendisine edilen bu lütfâ mukabil neticenin ahlaka, fikr-i muharrire göre tertibine müsaade ediyor.

Hüseyin Cahit

Hüseyin Cahit, “Edebiyat-ı Hazıra: Bir Yazın Tarihi”, *Servet-i Fünun*, nr.552, c.22, s.86-91. (27 Eylül 1317)

3.4. Ölüm Yıldönümü Münasebetiyle Yazılan Yazılar (Anma Yazıları, Biyografiler)

VİCTOR HUGO’NUN 100. SENE-İ DEVRİYESİ

Victor Hugo’nun yüzüncü sene-i devriye-i viladeti münasebetiyle şubat-ı efrinci nihayetinde Paris’te icrası musammem olan şenliklere bütün Latin akvamı davet olunmuşlardır. Bunun da sebebi Hugo’nun müddet-i hayatında Latin akvamı arasında bir aheng-i vifak teşkili arzusu tervic ve bu emelin husulüne say eylemiş olmasıdır. Mamafih İngiliz gazetelerinin ezcümle standartın fikrince Victor Hugo’nun arzusunu yalnız Latin akvamı arasında değil umum Avrupa milel ü akvamı beyninde hüsn-i amiziş husule getirerek bu sayede sürekli bir salah ve asayiş temin etmek cihetine matuftu.

Tiyatro için ilk yazdığı dramın İngilizlere ve son yazdığı dramın Almanlara müteallik olması, ilk asarından birinin mevzuu İngiliz edebiyatının servetini medh ü senadan ibaret bulunması, Shakespeare’i haile-nüvis şairlerin hepsine tercih etmesi, İngilizlere olan muhabbetini izhara kâfi olduğu gibi manzumelerinin birinde isminin münşea-i iptidaisi bir Alman ismi olduğunu tefahüran ilan etmekte bulunmasına nazaran Almanlara dahi hürmet-i hakikiyesi vardı. Binaenaleyh bu şenliklere yalnız Latin akvamı davet olunmuş olmakla beraber İngiltere, Almanya, Bohemya ve Belçika da dahi bu şenliklere iştirak edilmek üzere mahsus memurlar izam olunacaktır.

Fakat Fransa’dan sonra Hugo’nun vücuduyla en ziyade iftihar eden memalik İtalya ile İspanya’dır. Bu memleketlerden birincisi büyük şairin gençliğini, ikincisi de çocukluğunu görmüştür. Çünkü Hugo’nun pederi Napoli civarında “**Fredyavolo**” nun kumandası tahtında bulunan bir çete ile muharebe ettiği ve İngiltere ile İspanya aleyhinde icrâ-yı harbe memur bir fırka-i askeriyenin kumandasında olarak İspanya’ya azimet eylediği esnada Hugo daima pederiyle birlikte bulunmuştu. Bu muharebenin hitamında Hugo henüz on iki yaşındaydı. Fakat bilahere delikanlılık zamanında İspanya’ya tekrar gitmiş ve dramları içinde en ziyade mazhar-ı rağbet olan ilk eseri, bu seyahatindeki meşhudat ve mahsusatına binaen kaleme almıştır.

Hugo İtalya’nın mehire-i musikiyyununa -ezcümle Donizetti, Verdi, Ponkiyelli’ye pek ziyade medyun-ı şükrandır. Çünkü bunlar onun bütün dramlarını

operaya tahvil eylemişlerdir. Bu operaların hiçbiri asıl piyesler kadar mazhar-ı rağbet olamamış ve bu dramlar elan kemal-i lezzetle okunduğu hâlde bunların opera hâlinde isimleri bile unutulmaya başlamıştır.

Bayron, Scoot ve Goethe vefat ettikten sonra 1832 tarihinde Avrupa'nın enzar-ı dikkat-i umumiyesini bu üç büyük dâhi kadar celb edebilecek hiç kimse kalmamıştı. O zaman Hugo dehâ-yı fevkaladesi sebebiyle bu üç büyük edipten ziyade kendini tanıttırmaya başladı. Bayron'un manzumelerine, Scoot'un romanlarına, Goethe'nin Faust'una yetişebilecek hiçbir eser yazmamış olduğu hâlde evveleminde Fransa bu üç edipten ziyade marufiyet peyda eylemişti. İlk operası birinci defa oynandığı akşam üçüncü perdenin hitamında zeki bir tâbi kendisini tiyatrunun haricinde تنها bir mahalle çağırarak eserinin hakk-ı tabii için bin frank teklif eylemişti. Hugo o zaman paraya muhtaç olduğundan daha o akşamdan nakden yedine sayılmış olan parayı kabul etmiş, tâbi dahi bu sayede zengin olmuştu.

Goethe'nin tarih-i vefatı olan 1832 senesinden kendi tarih-i vefatı olan 1885 senesine kadar Avrupa'da hiçbir şair Hugo kadar iktisab-ı şöhret edememişti.

İmzasız, "Victor Hugo'nun 100. Sene-i Devriyesi", Servet-i Fünun, nr.565, c.22, s.298. (7 Şubat 1317-20 Şubat1902)

FENNÎ ROMANLAR MÜELLİF-İ ŞEHİRİ JULES VERNE

Romanların fennîsini yazmak, malumat-ı ilmiye ve fenniyeyi hikâyeler arasında kariilere öğretmek meslek-i müşkilinin mucidi ve yegâne müellifi “Jules Verne” olduğunda şüphe yoktur. Jules Verne’i kariin-i Osmaniye pekiyi tanır; hele “*Servet-i Fünun*” ile bu muharrir-i âcizin neşriyat-ı naçizanesine lutfen rağbet buyuranlar için Jules Verne iyi bilinmiş ve ziyade sevilmiş bir müelliftir. Vakıa Jules Verne’in külliyyat-ı nefisesinden yalnız biz on beş kadar eser tercüme neşreyledik; bunlar erbab-ı mütalaa nezdinde fevkalade mazhar-ı rağbet oldu, elyevm mevcutları hemen kalmadı, hatta bazıları iki defa tab edilmek şerefini ihraz eyledi. Jules Verne’in en meşhur asarını böyle müteakiben tercüme ve neşir sırasında hayli zamandır gösterdiğimiz tevakkuf koca müellifin asarından en şayan-ı merak ve ehemmiyet olanları tercüme edip bitirmiş olduğumuzdan neşet eyliyor, buna biraz da Edebiyat-ı Garbiye’nin yeni yetiştirdiği müellifinin asarından numune vermek arzusu inzimam eylemiş bulunuyordu, Mamafih Jules Verne’in her sene yazıp yılbaşlarında meydan-ı intişara vaz eylediği asarı okumuyor değildik. Jules Verne’den son tercüme ve neşrelediğimiz “*Araba İle Devr-i Âlem*”den sonra güzeran eden sekiz sene zarfında Jules Verne, on bir eser daha neşretti. Bunlar arasında iki tanesi hakikaten şayan-ı mütalaa idi. Binaenaleyh, onları intihap edip, Jules Verne külliyyatına ilaveten tercüme ve neşre karar verdik. Bunlardan birini Jules Verne iki sene evvel neşretmişti, ikincisi ise henüz Fransa’da kitap hâlinde tab ve neşrolunmamış olduğu hâlde müellif-i şehîrin tâbi’i tarafından matbaamıza “prova” olarak kısmen gönderilmiştir ki, bu da letafet-i tahrir ve hayal ü malumat-ı fenniye itibariyle Jules Verne’den lisanımıza naklettiğimiz enafis-i asar derecesinde haiz-i mükemmeliyettir. İşte kariin-i kiramımıza “Jules Verne”nin şu iki eser-i mühimmini takdim vesilesiyle müellifin hayat-ı hususiyesine müteallik şu makaleyi yazmayı ve bu hayatın resimlerini derci muvafık bulduk.

Jules Verne, Fransa’da “Amiens” kasabasında oturur; hayatının kısm-ı azamı burada güzeran etmiş ise de âlem-i neşriyata gayet istifade-bahş asar ihda eden bu hayat-ı saianenin “Saint Michel” tenezzüh vapurunda geçen aksamını da unutmamalıdır; zira Jules Verne resmini gördüğümüz köşkte ihtiyar-ı ikamet etmiş ise de kendine mahsus olan “Saint Michel” yatıyla seyahatten, asarına zemin hazırlamaktan hiç hâlî kalmamıştır.

“Saint Michel” yatı üç yüz tonlatalık güzel bir vapurdur; lüzum-ı takdirinde yelken ile gidecek surette aralanmıştır. Vapurun ismi olan “Saint Michel” muharririn daha genç yaşında iken malik olduğu bir kotradan kalmıştır. Vakıa daha evveleri Jules Verne “Saint Michel” namındaki sekiz tonlatalık kotrasına biner, her sene bütün Fransa sahilini, hatta İngiltere sahilini dolaşırdı. Meşhur “*Seksen Günde Devr-i Âlem*” ile “*Deniz Altında Seyahat*” işte bu ilk kotranın ufacık kamarasında vücut bulmuştur. Jules Verne ciddi bir muharrir ve hakiki bir gemicidir.

Jules Verne’in Amiens kasabasında Charles de Biva sokağındaki köşkü gayet sade, gayet zariftir; mefruşatı sade fakat kıymettardır; odaların hepsi birçok hatırat-ı seyahat ile doludur.

Jules Verne gençliğini, metaib-i seferiyeye tahammül eylediği zamanlarını evvela ufak kotrasında sonra “Saint Michel” vapurunda geşt ü gûzar ile geçirdikten sonra şimdi bir hayat-ı sakine ve sakitaneye avdet eylemiştir. Zevcesiyle beraber köşkte gayet muntazam bir hayat imrar ederler, kendi meşgalesi: mütalaası, bahçesi, “Amiens” şehrinin belediyesindeki vazife-i umranperveranesi, sonra yazdığı asarıdır. Yediği de gayet sadedir; Jules Verne şimdi kendi yetiştirdiği tavukların taze yumurtasıyla yine kendi mahsulatından sebze ile yaşıyor; “Amiens” kasabasıyla Paris arasında ancak iki saatlik mesafe olduğu hâlde şu mesafeyi kat ile Paris’in şamatalı hayatına dâhil olmayı hiç istemiyor. Jules Verne’in bu hissiyatına refika-i hayatı madam Verne dahi müşterektir. Bu şefkatli kadın zevcinin arzularını icraya hasr-ı nefis etmiştir. Bu tatlı meşgalesine fukaraya muavenet ve sık sık tiyatroya gidip güzel oyunlar seyretmek eğlencesini ilave eyler.

Jules Verne’i ziyarete gidenler mavi renkteki gözlerinin halavetine, tavır ve hareketindeki asar-ı mahviyyetin fevkaladeliğine meclub olup bu kadar seyahat-i harikuladeyi mahsul-i hayal ve malumatı olarak ortaya atan bu müellif-i muktedirin hücre-i mesaisinden ayrılmayan erbab-ı dehaetten olduğunu derhâl anlar.

Jules Verne’in terceme-i hâline gelince pek sadedir; Fransa’nın Britanya tarafından gelen bu zat daha memlekette iken muharrirliğe özenmişti, o zamanlar birkaç tiyatro yazmış, Paris’e hukuk tahsili için gelmiş idiyse de hevesi şiir ve musikiye meyyal idi. “Şövalye Arpentani” isminde bir zat Jules Verne’i meşhur Alexandre Dumas’ya takdim eder; müellifinden De Breha da Jules Verne’e onun

bütün asarını tab eden meşhur “**Heçil**” ticarethanesinin kapılarını küşat eder; evveleminde Dumas-zade ile birlikte “*Kırık Samanlar*” isminde bir tiyatro yazarlar ki, “Theatre Historyn”de icra olunarak mazhar-ı rağbet olur. O zamanlar Alexandre Dumas meşhur “Monte Kristo”sunu yazdığı gibi oğlu da henüz yetişiyor, Jules Verne ile arkadaşlık eyliyordu.

Jules Verne bunlar arasında tiyatro yazmaya çalışırken bir taraftan hikâyecikler yazmaya başladı ki bunlardan “Balonda Facia”[1] ziyade nazar-ı rağbete müsadif oldu. O zaman Jules Verne balon meselesinin mazhar-ı rağbet olduğunu görünce “*Beş Hafta Balonda Seyahat*”i[2] yazdı. Bunun mazhar olduğu revaç pek ziyade idi, müellifi mebhut kaldı. O zaman yeni bir tarzda, çığırda böyle romanlar yazarak mütefennin bir Balzac olmak tasavvur ve tasmim etti. Heçil idarehanesi sahibi ile akd-i mukavele etti. Her sene böyle fennî iki roman yazıp bu gıver tâbilere teslim eyleyecekti.

O zamandan beri Jules Verne mukavelenamesini harfiyyen icra eyliyor, her sene iki eser veriyor. Şimdiye kadar on beş kadarını büyük, mütebakisi ufak seksen üç roman yazmış, neşretmiştir. Bunlardan en ziyade Avrupa’da mazhar-ı rağbet olup her lisana tercüme olunanları bu muharrir-i âciz Türkçeye tercüme ve kariin-i Osmaniye’den gördüğü rağbet fevkaledede sayesinde tab’a muvaffak oldu ki, onların esamisi de intişarları sırasıyla şunlardır:

Seksen Günde Devr-i Âlem (Gayr-i Musavver) İkinci Tab

Gizli Ada (Gayr-i Musavver)

Deniz Altında Seyahat (Musavver) Matbuu kalmamıştır.

Kaptan Girant’ın Çocukları “Musavver”

Çin’de Seyahat “Musavver”

Havada Seyahat “Musavver”

Yer Altında Seyahat “Musavver”

İki Sene Mektep Tatili “Musavver”

Mihver-i Arz “Musavver”

Araba İle Devr-i Âlem “Musavver”

Taraf-ı âcizanemden tercüme edilenlerden başka Jules Verne'in mahsul-i kalemi olarak “*Merkez-i Arza Seyahat*” ve “*Üç Rus'un Sergüzeşti*” “*Şehr-i Sabih*” gibi birkaç eser başka mütercim-in-i kiram tarafından tercüme olunmuştur.

Ahmet İhsan

Ahmet İhsan, “Fennî Romanlar Müellif-i Şehîri Jules Verne”, *Servet-i Fünun*, nr.572, c.22, s.408-409. (28 Mart 1318-10 Nisan 1902)

ALEXANDRE DUMAS'IN 100. SENE-İ VİLADETİ

Geçen hafta zarfında neşrolunan Fransız gazetelerinin resimli, resimsiz cümlesi hikâye-nüvis Alexandre Dumas'ın yüzüncü sene-i devriye-i viladeti münasebetiyle makalat-ı mahsusa yazarak imla-yı sütun eylemişlerdir.

Fransız gazeteleri Alexandre Dumas'ın ehemmiyet ve kıymet-i tahririyelerini takdir için bir mukayese icra ediyorlar. Müddet-i hayatında pek çok eser yazan, kariî kazanan erbab-ı kalem, tabii bade'l-vefat kariilerini muhafaza edemez.

Şu kaideye vâkıf olan Fransız müdakkıklarından biri Alexandre Dumas'ın yüzüncü sene-i viladeti münasebetiyle bade'l-vefat muhafaza ettiği kariilerin miktarını anlamaya teşebbüs etmiş, bunun için en büyük kitapçılara müracaat eylemiştir:

Bu tetkikin neticesi Fransa'da asr-ı sabık müellifleri meyanda bilumum asarı en çok okunan zatın Alexandre Dumas olduğunu göstermiştir.

Mesela hikâye-nüvis Balzac'ın asarını okuyanlar pek ziyade azalmıştır.

George Sand, ...gibi yaşadıkları müddetçe pek mühim şöhret kazanmış, pek çok kariilere malik olmuş hikâye-nüvisler el-yevm hemen kâmilen münşi oldukları hâlde Alexandre Dumas'ın asarı pek çok müşteri bulmakta ve asar-ı cedide derecesinde değilse bile mühim bir surette okunmaktadır.

Alexandre Dumas 1802 Temmuzunun iptidasında Villers Cotterets kasabasında Urma Sokağı'nda bir küçük hanede tevellüt eylemiştir. Bu küçük hane Alexandre Dumas'nın pederi General Duma ile validesi tarafından isticar edildiği zaman ne hâlde bulunuyorsa bugün de hemen bir güne tebdil görmeksizin aynı hâlde meşhut oluyor.

Alexandre (Villers Cotterets) kasabasını pek çok severdi. Hatta son zamanlarda Villers Cotterets'e gidip badema orada imrâr-ı eyyam eyleyeceğini söylerdi. Fakat hikâye-nüvis-i meşhurun bu arzusu husule gelmeksizin kendisi yine Fransa'da (Maritime) şehrinde vefat eylemiştir.

Mûmâ-ileyhin maskat-ı re'sine olan muhabbeti layihalarında yazdığı fikarâtan pek bedihi surette anlaşılmalıdır.

Kırk, kırk beş sene müddet yazdığını bütün Fransa ahalisinden başka memâlik-i ecnebiye ahalisine de kemal-i lezzet ile okutmaya muvaffak olmuş olan hikâye-nüvis-i meşhurun gayet mükemmel surette yapılmış bir heykeli kasabanın en büyük caddesinde bulunmaktadır.

Eski nüshalarımızın birisinde Alexandre Dumas'ın müddet-i hayatında yazdığı romanlardan ne kadar para kazanmış ve bu romanlar sayesinde ne kadar erbab-ı mesaiye para kazanacak iş temin etmiş olduğunu yazmıştık.

Fakat gariptir ki Alexsandre daima bir Fransız lirasına muhtaç bulunuyordu.

Kendisinin daima bir Fransız lirasına muhtaç bulunacak kadar parası olduğunun neden neşet eylediğini gösterecek delailden olmak üzere zirdeki fıkrayı Fransız gazetelerinden iktibas eylemeyi münasip gördük:

Alexandre Dumas'ın ber-hayat olduğu zamanda Paris'te tiyatro bileti satmak ile maruf Mösyö Porsche isminde bir adam başı sıkılan erbab-ı kaleme para ikraz etmek ile de meşhurdu. Bir gün Alexandre Dumas kemâl-i telaş ile mûmâ-ileyhâ müracaat eden der ki:

- Senden bir hizmet rica etmek üzere buraya geldim azizim. Evden çıkarken nasılsa para çantamı almayı unutmuşum. Hâlbuki beni buraya getiren arabacıya dokuz frank kadar borç ettim. Rica ederim bana bir lui ver.

Porsche'nin verdiği Fransız altınını cebine atarak kemâl-i memnuniyetle merdivenden inerken birisi kendisini koşa koşa takip ederek:

- Baksanıza Mösyö Dumas!

Diye ismini söylemiş olduğundan Alexandre Dumas sorar ki:

- Ne o? (başını çevirerek) Ay! Siz misiniz Katerin!

- Evet, beni tanıdınız â!

- Mösyö Porsche'nin açığı kadını değil misiniz?

- Evet, pekiyi tanıdınız. Geçen defa bizim evde yemek yediğiniz zaman hazırlamış olduğum hıyar turşularını pek latif bulmuşunuz. Sizin için o turşulardan bir şişe tertip ettim. Buyurun alınız.

-Teşekkür ederim dostum. Pek lütufkârlık ettiniz. Zahmetinizin mukabilini alınız.

Bu sözü söyledikten sonra mösyö Alexandre biraz evvel mösyö Porsche'den istikraz etmiş olduğu Fransız altınını aşçı kadına bahşış vererek kemal-i beşâsetle oradan çıkıp gitmiştir. Alexandre her türlü meziyat-ı ilmiyeye haiz olmakla beraber sanat-ı tabâhatte haizdi. İhyasından olup da elan ber-hayat bulanlar birçok defalar bizzat tedarik etmiş olduğu nefis kebapların, makarnaların ve etime-i sairenin lezzeti elan ...zail olmadığını beyan ediyorlar.

İmzasız, "Alexandre Dumas'ın 100. Sene-i Viladeti", Servet-i Fünun: Supplement Politique, nr. 586, c. 23, s. 100-101. (4 Temmuz 1318).

MENEMENLİZADE MERHUM TAHİR BEY

Maarif Nezaret-i Aliyesi Mektubî ve Mühimme Kalemleri Müdürü rütbe-i ûlâ, sınıf-1 ûlâ ricalinden Menemenlizade Tahir Bey'in henüz sinn-i mesaide iken teknil-i enfas-1 madude-i hayat eylemesi fevkalade bais-i teessür ve telhif olmuştur.

Tahir Bey Mekteb-i Mülkiye-i Şahanenin yetiştirmiş olduğu müsteiddan ve ezkiyadan ve hüsn-i hulk ve ahval eshabındandı. Edebiyat-ı Osmaniye'ye hidemat-ı ceddiye ibraz ederek kendine mahsus bir üslub-ı latif-i tahrir malik olmuştu. Aydın ve Selanik vilayet-i celileleri maarif müdüriyetlerinde bulunduğu zamanlarda hidemat-ı müstahsine ifasına muvaffak olarak mensup olduğu nezaretçe dahi haiz-i itibar olmuştu.

Henüz devlet ve memlekete hizmet edeceği bir sinde bulunduğu hâlde irtihal-i dar-ı beka eylemiş olması cidden şayan-ı teessüftür. Kendisinin mezayâ-yı hulkiyesini takdir eden oda ve ehibasını ziya-ı ebedîsi son derece müteessir eylemiştir.

Servet-i Fünun, Mememenlizade Tahir Bey'in asar-ı ber-güzidesini fırsat düştükçe sahaif-i iftiharına aldığı gibi "Osmanlı Edebiyatı" namındaki eser-i bergüzidelerinin intişarında dahi 337 numaralı nüshamızda tasvirlerini enzar-ı kariin-i kirama vazeylemiştir. Gaybubet-i ebediyesine eşk-riz olduğumuz birader-i muhteremimizin yeni bir fotoğraflerini elde etmek kabil olamadığından merhum müşarünileyhin beş sene evvelki eski resimlerini tekrar tab ile iktifaya mecbur olduk. Menemenli Tahir Bey iki sene evvel çehresini latif bir lihye ile tezyin etmişlerdi.

Mehmet Tahir Bey, Daire-i Celile-i Sadaret-i Uzma Telgraf Kalemi Müdürü Menemenlizade Merhum Haşim Recep Bey'in mahdumudur.

1297 sene-i hicriyesinde Adana'da tevellüd ettiği nüfus-ı tezkire-i Osmaniyesi suret-i musaddikasında muharrerdir. Orada mekteb-i iptidaiyede mukaddime-i ulumu okuyup Soğuk Çeşme Askerî Rüştüyesi'nde 15 Şevval 1295 tarihinde şehadetname almış ve muahharen "Mekteb-i Mülkiye-i Şahane"nin sunuf-ı idadiye ve âliyesinde bittahsil 23 Şevval 1300 tarihinde âlâ derecesinden mülazemet rüusuyla 24 Şevval 1300 tarihinde karib-âlâ mertebesinden şehadetnameye nail olmuş ve muallim-i mahsusundan Garbı tederrius etmiş, Fransızcada dahi behre-i tam iktisap eylemiştir.

1301 senesi sefer-ül-hayr evasıtında ve 1 Kanunuevvel 99'da yirmi iki yaşında iken Şûra-yı Devlet Tanzimat Dairesine mülazimetle başlayarak şehir-i şaban-ül-muazzamın yirmi dördünde ve 6 Haziran 300 tarihinde bin kuruş maaş ile Ziraat Nezareti Tercüme Kuyud Kalemine memur edilmiş ve üç yüz iki (302) senesi Recebin on dördünde uhdesine rütbe-i salise tevcih buyurularak 304 senesi Cemaziyelevvelinin dokuzunda (31 Kanun-i Sani 302) kalem-i mezburun lağvıyla açıkta kalmış ve fakat maaşı mezbur tarihindən şehir-i ramazan-ı şerifi guresine ve 12 Mayıs 303 tarihine kadar mazuliyet vechile ita olunup mah-ı mezburun on yedisinde Mekteb-i Mülkiye mezunlarına mahsus olan 600 kuruş maaş ile Şûra-yı Devlet-i Dâhiliye ikinci sınıf mülazımlığına memur ve maaş-ı mezkûr nizam-ı mahsusu mucibince 305 senesi Cemaziyelahiresi 29'unda kat olunmuşsa da şehir-i ramazan-ı şerifin 29'unda Şûra-yı Devlet tahsisatından 500 kuruş ita ile mezkûr mülazımlıkta ibka edilmiştir.

306 senesi Şevvalinin on dördünde dört yüz kuruş maaş-ı mahsus olan tarih ve şehir-i mezkûrun yirmi beşinde üç yüz kuruş maaş olan ilm-i servet muallimlikleri ilave edilip şehir-i receb-ül-ferdin on birinde iki bin beş yüz kuruş maaş ile Aydın vilayeti maarif müdüriyetine nakl ve zilkadesinin sekizinde başkaca üç yüz kuruş ile İzmir Mekteb-i İdadisinin ilm-i heyet muallimliği ilave ve tefviz ve üç yüz sekiz senesi muharrem-ül-harâmın dokuzunda rütbesi sınıf-ı saniyesine terfi ve cemaziyelahiresinin on dokuzunda ayrıca iki yüz kuruş maaşla Müsellesat muallimliği ihale edilerek memuriyeti 309 senesi Rebiyülevvelinin yirmi üçünde iki bin kuruş maaş ile Selanik vilayeti maarif müdüriyetine tahvil ve mâh-ı mezkur gayesinde üçer yüz kuruş maaş olan Selanik Mekteb-i İdadisi kavânin-i mülkiye ve ilm-i servet muallimlikleri de ilaveten uhdesine tefviz kılınmıştır. Üç yüz on senesi sefer-ül-hayrinin yirmisinde müdüriyet maaş-ı iki bin beş yüz kuruşa iblağ ve kavanin-i servet muallimliklerine mukabil üç yüz kuruş maaş-ı mahsus olan Müsellesat ve Kozmografiye muallimlikleri ihale kılınmıştır. Şehir-i şevvalinin altısında iki bin iki yüz kuruş maaş ile Maarif Nezareti Celilesi Mektubu Kalemi Müdüriyetine tahvil-i memuriyet edip ifâ-yı umur-ı memuresince ikdam ve gayreti görülmek cihetiyle üç yüz on bir senesi receb-ül-ferdin sekizinde rütbesi saniyen sınıf-ı mütemayizine terfi buyurulmuştu.

313 senesinde ûlâ sınıf-ı sanisi, 26 Şevval 308 tarihinde sınıf-ı ûlâ ve 320 tarihinde ikinci rütbeden Osmani nişan-ı zîşanıyla taltif buyurulmuştu.

Merhum müşarünileyh nezaret-i müşarünileyhada teşkil eden maarif müdürleri vezaifini tayin komisyonu ile program komisyonu azalığında bulunmuş ve en sonra da Maarif Nezaret Celilesi Mühimme Kalemî Müdüriyetini de ilave-i memuriyet olarak uhdesine tefviz kılınmıştı.

İş bu vezaif-i mühimme ile beraber Mekteb-i Mülkiye-i Şahane Kitabet-i Resmîye ve Darülfünun-ı Şahane İlm-i Ahlak muallimliklerinde hüsn-i ifâ-yı hizmet etmekteydi.

İmzasız, “Menemenlizade Tahir Bey”, Servet-i Fünun, nr. 617, c. 24, s. 290. (6 Şubat 1318).

3.5. Tiyatro Sahneleri İle İlgili Yazı

SAHNE TEZYİNATI

“Sahne Tezyinatı ve Tertibatı” tabiriyle tiyatrolarda vakanın cereyan ettiği farz olunan mahalli tasvir ve irae etmek için icra olunan tertibatı kastediyoruz. Sahne tertibatının tiyatroculuk sanatında gayet mühim bir mevki ihraz ettiği şüphesizdir. Hatta romancılar hikâyelerinin cereyan ettiği mevki hakkında uzun uzun tasviratta bulunmaktan kendilerini menedemezler. O mahalleri bize iyanen gösteremedikleri cihetle mahirane tasvirlerle gözümüzün önüne getirmeye çalışırlar. Balzac’ın Fransa, Volter Scoot’un İskoçya, Koper’in Amerika ormanları hakkındaki tasviratına olur olmaz ressamlar fırçalarıyla bile rekabet edemezler, bunlar tasvir cihetinde bu kadar mükemmel bir mertebeye vasil olmuşlardır.

Mamafih bu tasvirler romana bir ağırlık vermekten hâlî kalmaz. Asıl vakanın tarif ve tasviri tehire uğrar. Tiyatrolarda ise buna mahal yoktur. Orada tasviratı sahne üzerinde gözümüzle görürüz. Müellif-i eser yalnız perdenin başında vakının nasıl bir yerde cereyan ettiğini bir iki kelime ile tarif eder. Bundan sonra sahnelerin tertibat ve tezyinatına memur sanat erbabı gelerek o tarifati ikmal ederler. Hatta bazı eselerin nail-i muvaffakiyet ve rağbet olmasında müellif-i eserden ziyade, bu tertibatı icra eden sanatkârların dahli olduğu aşikârdır.

Sahne tertibat ve tezyinatı sanatı pek yenidir, yeni olmakla beraber yalnız Avrupa’da vücut bulmuştur. Faraza Çin tiyatrolarına bakılacak olursa orada sahnelerin tertibat ve tezyinatı namına bir masa ile birkaç iskemleden başka bir şey görülmez. Oyun esnasında bir aktör bir odadan diğer odaya geçecek mi, ayağını kaldırır, bir anahtar çeviriyor gibi bir taklit yapar, artık bundan sonra matlub olan odaya geçmiş addolunur.

Mamafih vaktiyle Avrupa tiyatrolarında da böyleydi. Shakespeare’in asarında vakının cereyan ettiği mahaller gayet sık tebdil eder. Bunun için bu eserler sahne-i temaşaya vazolunurken sahneye mahal-i vakayi değiştikçe bir levha tealluk ederler, bununla iktifa ederlerdi. Fransız trajedilerinde de sahne tertibat ve tezyinatı çok zaman ihmal edilmiştir. Muharrir-i eser, temaşa-giranı vakanın mahal-i cereyanına zihnen ne kadar sevketmeye çalışsa temaşa-giranın sahnede gördükleri tertibat bunu her an tekzip edip dururdu.

Sahnelerdeki tertibatın fikdanından naşidir ki trajedilerde vakanın daima aynı bir mahalde cereyan etmesi bir mecburiyet-i katiye addedilirdi, bütün trajediler bu kaideye tabiiyyetle yazılırdı.

Bundan başka Fransız trajedilerinde garip bir şey daha vardı. Faraza aktörler kadim Yunanistan'a ait bir oyunu sahne-i temaşaya vazederken o zamanki Fransız modasına göre telebbüs ederlerdi. Bu da oyunun tadını bütün bütün kaçıyordu. Her oyuna göre esvap değiştirmek biraz pahalı olduğu için bu mazereti ileri sürüyorlardı. İptida Löken ile Matmazel Kaleron oyunun icabatına göre esvap giymek cesaretini kendilerinde bulmuşlardır.

Kadim Roma ve Yunanistan tiyatrolarında tiyatro binaları geçende gazetemizde münderiç bir makaleden anlaşılacağı üzere, üzeri açık ve gayet vâsi olduğu, oyunlar güpegündüz sahne-i temaşaya vazedildiği için san'ı-ı ziyadan istifade ederek, mukavvaları boyayarak sahne-i temaşa üzerinde sahihan binalar yapılırdı, faraza bir mabedin kapısı, büyük bir şehrin meydanı aynı aynına orada taklit olunurdu.

Kadim tiyatrolardaki sahne tertibatının ne derecelere kadar tahavvül ettiği müverrihin-i atikadan ...asarında tafsil olunmuştur. Eskiden trajedi oynayacakları zaman sütunlarla müzeyyen âli binalar yaparlardı. Bazen sahne hâlî bir sahrayı, mukaddes bir ormanı irae ederdi.

Komedy oynanacağı zaman sahne hususi evleri, sokakları, dört yol ağızlarını tasvir eylerdi. Bazı vekayi dahi ormanlarda, mağaralarda cereyan ederdi.

XVII. asra gelinceye kadar sahne tertibat ve tezyinatı sanatı Fransa'da pek az malumdu. Sahnedeki vekayie bir reng-i hakikat vermeye atf-ı ehemmiyet olunmazdı. Fakat sahnelerin tertibatına İtalya'da on beşinci asırdan beri dikkat ve itina olunuyordu. Musiki Encümen-i Danişinin tesisi bu hususta bir tahavvül-i külliyeye meydan açmıştı. Bu bapta kendisinden sonra gelen bütün erbab-ı sanata pişva olan zat Baltazar Peroji'dir. Baltazar Peroji, ilm-i menazır ile mimarlığı birbirine mezcederek sahnelerin tertibatında yeni bir usül buldu, mimari taklidini meydana çıkardı.

Bir İtalyan kumpanyasının Paris'te verdiği oyunlarda sahnelerin tertibat ve tezyinatı Fransızların son derecede mucib-i hayret ve takdiri oldu. Derhal Corneille,

Moliere gibi meşhur muharrirler bu tertibat ve tezyinat vasıtasına müracaat ederek eserler yazdılar.

Bu usulün o zaman calip olduğu rağbet o kadar ziyade olmuştur ki sahnelerin tertibat ve tezyinatına dair mahsus eserler bile yazıldı. Mamafih trajediler hep bir yerde cereyan edeceği, oyuncular hep Fransız modasına göre esvap giyeceği cihetle sahnelerin tertibat ve tezyinatı hususunda görülen terakkiden istifade edilememiş, yalnız opera tiyatrosu bu kayıttan azade olduğu cihetle orada bundan istifade olunmuştur. Nihayet vakanın hep bir yerde cereyan etmesi mecburiyeti zail olduğundan sahne tertibatından eserlerin ne kadar istifade edeceği iyice anlaşıldı.

Bugün tiyatro sahnelerindeki tezyinat ve tertibat hakikaten nefis bir mertebeye çıkarılmıştır. En güzel bir levha-i sahraiyeye ve mimariye ne kadar dikkat ve itina ile yapılırsa şimdi sahnelerdeki tertibat ve tezyinat için de bu kadar ehemiyet gösteriliyor.

Şimdi bu yeni sanattan istifade etmeyen hiçbir sahne yoktur. Bilhassa Avrupa tiyatrolarında son derece-i mükemmeliyete isal ediliyor. Çünkü opera oyunları tezyinata pek müsaittir.

At cambazlarında oynanan hayali oyunlar da her türlü tezyinata müsait olduğu cihetle bu yolda yapılan tertibat, temaşa-giranı pek ziyade memnun etmektedir.

İmzasız, “Sahne Tezyinatı”, Servet-i Fünun, nr. 594, c. 23, s. 339-341. (8 Ağustos 1318)

SONUÇ

Servet-i Fünun dergisi, 1891-1944 yılları arasında varlığını sürdürmüştür. Avrupa'yı tanıyan, bizzat baskı tekniklerini öğrenmek için Avrupa'ya giden Ahmet İhsan Tokgöz tarafından çıkarılmaya başlanan dergi; basın dünyasında ilk görüldüğü yıllardan itibaren kâğıt kalitesi, dergi sayfalarının düzenlenişi, mizanpajı, uyguladığı baskı tekniği, bolca kullanılan resimler ve fotoğraflar bakımından döneminde çıkan yayınlarca taklit edilmiş, onlara örneklik teşkil etmiştir. İncelenen 547-650. sayılar, yayımlandığı (1901-1903) yıllarını da kapsayan II. Abdülhamit Dönemi'nin en önemli yayınlarından olmuştur.

Batılı değerleri içselleştirmiş, özellikle Fransızcaya aşina, yüzleri Batıya dönük sanatçılar tarafından kadrosunu oluşturan *Servet-i Fünun* dergisi, geleneksel kültürün, sanatın ötesinde; Avrupa kültürünü, sanatını, düşüncesini, modasını, tekniğini, edebiyatını, bilimini okurla yoğun olarak buluşturmuştur. Hüseyin Rahmi Gürpınar, *Şıp Sevdî*'nin ön sözünde döneme eleştirel bir bakış açısı da getirerek "... Geleneksel kültürün iflasının boşalttığı dimağları, yabancı kültür dolduruyordu. Avrupa düşünürleri, tarihçileri, şairleri, yazarları sanki bizim kendi düşünürlerimiz, yazarlarımız olmuşlardı..." demiştir.

Servet-i Fünun dergisi, II. Abdülhamit Dönemi'nin siyasi ve sosyal ortamını somut olarak yansıtan bir yayın olmuştur. Yazıların toplumsal ve siyasal sorunlardan uzak ya ağırlıklı olarak edebî oluşu ya da konuların suya sabuna dokunmayan aktüel-magazinel meselelerden seçilmesi; bunların yanında ilk çıktığı andan itibaren dergi sayfalarında yoğun olarak bilim, teknik, tıp, gıda, tarım, hayvancılık, gezi, kişisel gelişim, moda, iktisat, ekonomi, ziraat, ulaşım gibi alanlara dair bilgilerin varlığı; Avrupa'daki teknolojik gelişmelerle ilgili haberler; demiryolları ile ilgili gelişmeler; tercüme-tefrika hikâye ve roman yayımı gibi tercihler, bunun göstergesidir.

Derginin imtiyaz sahibi Ahmet İhsan Tokgöz'ün; *Servet-i Fünun*'da edebî faaliyetlerin yoğunlaştığı, derginin Edebiyat-ı Cedide topluluğuna ev sahipliği yaptığı 1896-1901 yılları arasında dergiye olan katkısı azalmış ve kendisi dergiye yabancılaşmıştı. 553. sayının ardından altı hafta kapatıldıktan sonra tekrar yayınlanan sayılarda, takip edilen yayın politikası Ahmet İhsan'ın dergiye yeniden hâkim olduğunu göstermektedir.

Çalışma alanına giren sayılarda (547-650), Edebiyat-ı Cedide topluluğunun hemen hemen dağılmış olduğu görülür. Çünkü Tefvik Fikret, Cenap Şahabettin, Halit Ziya Uşaklıgil, Ahmet Şuayp gibi önemli isimler dergiden ayrılmışlardır. Bununla birlikte 547. sayıdan 553. sayıya kadar edebî yazıların belli oranda varlığını koruduğu görülmüştür. Özellikle *Servet-i Fünun* dergisine ilave olarak ilk kez bu çalışmada karşımıza çıkan *Musavver Servet-i Fünun* kısmı, altı sayıya (547, 549, 550, 551, 552, 553) ek olarak çıkmıştır. Bu ilave kısımlar tamamen edebî yazılardan oluşturulmuştur. 553. sayıda Hüseyin Cahit Yalçın'ın Fransızcadan tercüme ettiği “Edebiyat ve Hukuk” adlı makale sebebiyle, dergi altı hafta kapatılmış ve bu sürenin ardından yeniden yayımlanmaya başlandığında artık *Servet-i Fünun* dergisi, edebî özelliğini iyice kaybetmiştir, bu ilave kısım da bir daha bu sayıdan sonra yayımlanmamıştır.

İncelen sayılarda 47 hikâye, 9 roman tespit edilmiştir. Hikâyelerin ve romanların kimlere ait olduğu, tercüme ise mütercimlerin kim olduğu “Tahlili Dizin” kısmında belirtilmiştir. Yine bu çalışmada 19 mensur şiir tespit edilmiştir. Bunlardan üçü asıl kısım olan *Servet-i Fünun* bölümünde, geriye kalan 16 mensur şiir, ilave kısım olan *Musavver Servet-i Fünun* kısmında yayımlanmıştır. Yayımlanan bu metinler, Servet-i Fünun sanatçılarının mizaç ve sanat anlayışlarına uyan eserlerdir. Karamsarlık, alınganlık, kadın, ferdiyetçi aşırı duygulanmalar metinlere hâkimdir.

Çalışma kapsamına giren sayılarda toplam on üç şiir yayımlanmıştır. Bunlardan üçü Süleyman Nesip'e, diğer üçü de Faik Ali'ye aittir. Diğer şiirler İsak Ferera (İsak Ferera Efendi), Rıfat Enis, A. İsmet, Ahmet Haşim, Bahaeddin gibi şairlere aittir. Bu on üç şiirin beşi; derginin asıl kısmı olan *Servet-i Fünun*'un 547, 559 ve 564. sayılarında yayımlanmıştır. Geriye kalan sekiz şiir; *Musavver Servet-i Fünun* adlı ilave kısmın 547, 549, 550, 552 ve 553. sayılarında bulunmaktadır. Bundan önceki sayılara nazaran bu çalışmada yayımlanan şiir sayısının epeyce azaldığı görülmektedir. İncelenen 104 sayıda sadece on üç şiir bulunması, derginin özellikle 553. sayıdan sonra edebî yönünün kalmadığını göstermektedir.

“Tenkit ve Tahlil” ile “Biyografi” türünde yazılara da rastlanmıştır burada. Bu kısımlara dair ayrıntılı bilgiler “Derginin Edebî Faaliyeti” bölümünde yer almıştır.

İncelenen sayılarda hikâye, roman, mensur şiir ve tenkit gibi türlerde tercüme metinler de yayımlanmıştır. Bu türler içerisinde özellikle tefrika edilen romanlar ve küçük hikâyeler çoğunluktadır. Ahmet İhsan Tokgöz'ün Jules Verne'den tercüme edip tefrikalar hâlinde yayımladığı fennî romanlar burada dikkat çeker.

Topluluğun dağılmasının sonrasına denk gelen bu çalışmada yayımlanan şiir ve mensur şiirler, çoğunlukla telif özelliği gösterirken küçük hikâye ve romanlar daha çok tercüme niteliğinde karşımıza çıkmıştır.

İncelen sayılardaki yazıların altında, en çok da Ahmet İhsan (Ahmet İhsan Tokgöz), Mahmut Sadık (Kadri, M. Sadık), Safvet Suat (S.S) ve Hüseyin Cahit Yalçın'ın isimleri görülmüştür.

KAYNAKÇA

- Akyüz, Kenan (Tarihsiz). Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Banarlı, Nihat Sami (1998). Resimli Türk Edebiyatı Tarihi-C.2. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi. 1021.
- Berkes, Niyazi (1978). Türkiye’de Çağdaşlaşma. İstanbul: İstanbul Matbaası.
- Berkes, Niyazi (2002). Türkiye’de Çağdaşlaşma. (Haz. Ahmet Kuyaş). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Çetişli, İsmail (1986). Servet-i Fünun’da Mensur Şiir. Elazığ: T.C. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Dr. Ramazan Korkmaz (Ed.) 2009. Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı. Ankara: Grafiker Yay.
- Durukoğlu, Salim (2001). Süleyman Nesib (Süleyman Paşazade Sami Bey) Hayatı-Edebî Kişiliği-Şiirleri. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yay.
- Enginün, İnci (2013). Yeni Türk Edebiyatı-Tanzimat’tan Cumhuriyet’e (1839-1923). İstanbul: Dergâh Yay.
- Erbay, Erdoğan (1997). Eskiler ve Yeniler. Erzurum: Akademik Araştırmalar.
- Erbay, Erdoğan (2005). Hayat ve Kitaplar. Ankara: Salkımsöğüt Yayınları.
- Ercilasun, Bilge (1996). Ahmet İhsan Tokgöz. Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.
- Ercilasun, Bilge (1998). Servet-i Fünun’da Edebî Tenkit. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yay.
- Gökçek, Fazıl (2014). Bir Tartışmanın Hikâyesi- Dekadanlar. İstanbul: Dergâh Yay.
- İnuğur, M. Nuri (2005). Basın ve Yayın Tarihi. İstanbul: Der Yayınları.
- Kaplan, Mehmet (2009). Tevfik Fikret. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Koloğlu, Orhan (2010). Osmalı Dönemi Basınının İçeriği. İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları.

- Lewis, Bernard (2011). Modern Türkiye'nin Doğuşu. (Çev.: Boğaç Babür Turna). Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Mardin, Şerif (2002). Türk Modernleşmesi. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Meriç, Cemil (1998). Kırk Ambar. C.1. İstanbul: İletişim Yay.
- Meriç, Cemil (2012). Bu Ülke. İstanbul: İletişim Yay.
- Mevlevi, Tahir-ül (1973). Edebiyat Lugatı. İstanbul: Enderun Kitabevi.
- Moran, Berna (1999). Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Necatigil, Behçet (1993). Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü. İstanbul: Varlık Yay.
- Okay, Orhan (1988). "Edebiyatımızın Batılılaşması Yahut Yenileşmesi". Büyük Türk Klasikleri. C.8, İstanbul: Ötüken-Söğüt Yay. 305.
- Okay, Orhan (2011). Batılılaşma Devri Türk Edebiyatı. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Ortaylı, İlber (2003). İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Önertoy, Olcay (1999). Halit Ziya Uşaklıgil Romancılığı ve Romanımızdaki Yeri. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Sakaoğlu, Necdet (1993). Osmanlı Eğitim Tarihi. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Sevük, İsmail Habip (1941). Avrupa Edebiyatı ve Biz. C.2. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Tanpınar, Ahmet Hamdi (1988). 19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi. İstanbul: Çağlayan Kitabevi.
- Tarım, Rahim (2000). Mehmet Rauf Hayatı ve Hikâyeleri Üzerine Bir Araştırma. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Tokgöz, Ahmet İhsan (1993). Matbuat Hatıralarım. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Törenek, Mehmet (1997). Mehmet Rauf- Edebî Hatıralar. İstanbul: Kitabevi Yay.
- Törenek, Mehmet (1999). Hikâye ve Romanlarıyla Mehmet Rauf. İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Uşaklıgil, Halit Ziya (1969). Kırk Yıl. İstanbul: İnkılap ve Aka Kitabevleri.

Uşaklıgil, Halit Ziya (1989). Kırık Hayatlar. (Düzenleyen, Yeni Basıma Haz.: Şemsettin Kutlu). İstanbul: İnkılap Kitabevi.

Ülken, Hilmi Ziya (1997). Uyanış Devirlerinde Tercümenin Rolü. İstanbul: Ülken Yay.

Ülken, Hilmi Ziya (1999). Türkiye’de Çağdaş Düşünce Tarihi. İstanbul: Ülken Yay.

Yalçın, Hüseyin Cahit (1999). Edebiyat Anıları. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Zürcher, Erik Jan (1999). Modernleşen Türkiye’nin Tarihi. (Çeviren: Yasemin Saner Gönen). İstanbul: İletişim Yayınları.

در تعدادی که...
۱۰۰ باره در...
شرائط اشترای...
ولایات مدینه منوره، ۱۰۵ الی آبی
۸۰ غرض اولوب اوج آبی
بوده قیله رن مقوا بود و ایله
کوندراک ایچون سنوی بکری
غرض قضاه آلبر.

سابق سردار و...
احمد احسان
شرائط اشترای...
در تعدادی که...
۱۰۵ الی آبی
۷۰ اوج آبی
۴۰ غرض مدینه منوره ایله
کوندراک سنوی ولایات بدلی
احمد اولتور.

پیشینه کونلری چیقار منافع ملک و دولته خادم مصور عثمانلی غزنه سی

549 : 11
Director-propiétaire
Ahmed IHSAN

SERVETIFUNOUN
JOURNAL ILLUSTRÉ TURC PARAISSANT LE JEUDI
CONSTANTINOPELLE

11me année
BUREAUX:
78, Grand, rue de la
Sublime Porte

عدد : ۴۹
جیشنه — ۵ اول سنه ۱۳۱۷
اول برکین سنه — بکری ایکنین خلد

[اوقان قوطوغرافیسدان برولتیلرک حاک اولمشدر]

اعظم آثار جلیله حضرت خلائقناهدین بولان حمیده حجاز خطاک مزیرب، و قندهکی نقطه الصافی
La ligne du chemin de fer de Hédjaz

اعظم ائاز سنیة حضرت خلائقنا محمد بن حیدر علی بن ابی طالب : دولو ناظم و سعادلو محمد یاشار حضراتک دره زمین ایله خط اوزرنده
اجزای معاینه لری

Les travaux du chemin de fer de Hedjaz. le Vali de Damas et sa suite en inspection

سراثر حین و آآن

صاچلر

صاچلرک اهمیت — صاچلرک طبیعی — صاچلرک حفظ الصحه سی —
طراق — صاچ سولری — پوماطلر — صاچلرک کسلیله سی — ناکیرلر

شاعرلری بابل کی انشاء ایاته مجبور ایدن صاچلر . سیاه ،
کستانه ، لیسقه ، صاری صاچلر ، بوتون رنگلریله ، کوزلاکلر یله ،
لطاقیله من القدییم انسانلر آراسنده بر موقع ممتاز احراز ایتشدن .
حتی خرافات قدیمه بیه صاچلرک اشغال ایتدیگی موقع بویوکدر .
صاچلر بویوکون بنات جوانک ال نظر فریب و جاذب بر دام شوخیسی
اولمادن اول افوام سابقه زنده علامت قوت و زندگی اولمق اوزره تاقی
ایدیلموردی . غولولر ، فراقلر یونانیلرله رومالیلردن زیاده صاچه
اهمیت بریرلردی . عبرانیلر ماتم زماننده صاچلرکی کسرلر ،
باشلرکی کول ایله اورترلردی . حیات سر یازانه صاحبی قادینلر لطافت
نسویه نلک ال خوشلردن بری اولان صاچلردن محروم ایدیا برلردی .
بو سکون افوام موجوده آراسنده صاچلرک بو اهمیت
قدیمه سی هیچ قالمشمده صاچلر بکرمی ایله اوتوز این
باش آراسنده کی قادینلر ال چوق لطافت و جاذبه ویره چک عناصر
حسن و ظرافتدن بری اولمقدن خالی قالمشدر . بوتزینات طبیعی
تجک اولدنی قدر اوزون بر مدت طرفنده محافظه ایتک ایسته یلر
اولنره دائمی سورنده دقت ایتلی . اعتبا کورستریلیدر .

ابتدا صاچلرک طبیعی حقیقده بر قاج سوز لازم . چونکه
بویلمیه چک اولورسه محافظه لری ایچین ایخاذا ایدیلر چک تدبیرلرک
حکمی اولماز . صاچ اسطوانه شکلنده ، بعضاً آز چوق یاصی بر
قلبلر . بونک بر قسمی دریدن دیشاری چیقار ، بر قسمی جلد
ایچنده قالبرکه بوکاده کورک دیرلر . دیشاری چیقان قسمی هر که
کوره دکیشیر ، آز چوق اوزار . وسطی اولارق بر صاچ سنده
سکز سانتیمتر بویور . اکر کونده وسطی اولارق اون سانتیمتر
صاچ غالب ایتیمش اولسه ایدک صاچلر من یک زیاده چوغلوردی .
فقط بر طرفدن صاچلر من بویومکله برابر دیگر طرفدن سنده
اوتوز آلی غرام صاچ ثاب ایتیمکله اولدیقمزدن بوتزاید و تناقص
بر توازن حصوله کتیر بویور . صاچلر من اون سنده بر کره کاملاً
تجدد ایدر . صاچک اوزته سننده ایلک نامی ویره چک بر طاقم
حجرات واردر . صاچک طیش طبقه سی ده پول پول بر طاقم
حجره لردن ترکب ایدر . بونلردن ایکسینک اوزته سنده اصل صاچی
تشکیل ایدن حجره لر موضوعدر . ماده ملونه ده بو حجره لره
بولونور . صاچلرک رنگی ایسه لیسقه دن قویو سیاهه قدر آلتون
صاریسی ، و قیزیل دخی داخل اولمق اوزره دورلو دورلو اولور .
صاچلرک کرکی ماده تا برطوزیا ایچنده در . بو طوزیاجق خلدک
الک درین طبقه سنده دورور . صاچه قیامت ایچیه دارمار چقلر کورک
ماده مقدیه اولان قانی ایصال ایدرلر . صاچ کندی کندی
حیاندن محروم اولدنی حالده بودارمار چقلرک منتهی ازلدی عمل
مخصوص سایه سنده حیات بدنییه اشتراک ایلر .

برلوحہ

مصاحبہ زراعیہ

صیغیر صنایعہ خدمتی

صیغیرک ہیج برقسمی یوقدرکہ قائمہ سز اولسون و صنایعہ استعمال ایڈلہ مسین . صیغیرک ہیج برطرفی آیلماز ، ہر برندن ، ہر پارچہ سندن استفادہ ایڈلایر . بوتقطہ نظر دن بو حیوان قدر انسانلرک ایضہ یارایان برشی یوقدر .

برکرہ صیغیرک اتندن استفادہ ایڈہرز ، قلیتاییز ، دوماندہ قورونوروز ، پاصدیرما یاپارز ، قہزارتیز ، بو صورتلہ کندیمزہ غایت نافع برغدا تدارک ایڈہرز . انسانلر تازمنہ قدیمہ دن بری صیغیرک اتندن اک نافع غدالرخ ایخدا ایشلردر .

صیغیر اتندن سوکرہ درسی کلبر ، بودری دباغت اولونورق غیرقابل تفسخ برحالہ کتیریلنجه دورلو دورلو اشیای نافہہ اعمالندہ استعمال اولوناییلیر .

مشین حالہ کتیرمک ایچین دباغلر بونی اوکودلش میشہ قابوخی ایلہ برلکدہ چوقورلرہ قونارلر . بومیشہ قابوخی ریلردی

سوکرہ یارہ قابانجه دلبقانی یورومکہ کسب اقتدار ایلر . واقعا بو عملیات حسن نتیجہ بہ منجر اولمشدہ شیشمانق اسانندن منع ایڈلہ مہمش اولدینی ایچین احتمالکہ بر مدت سوکرہ تکرار یاغ تراکم ایڈہرک ، تکرار عملیاتہ لزوم کورولہ چکدر . الی نہایہ عملیات اجراسی ایسہ قابل اولاماز . بنسآء علیہ بو طرز تداوی قائمہ سزدر .

دوغروسی آرایرسہ بو نقطہہ طبییک مداخلسی بک محدود اولوق ، جراحک ہیج ابشی بولونماق ، استفادہ بی حفظالصحة دن بکلہ مک لازمدر .

کندیسنک بک سمیرمکدہ اولدینی کوروبدہ سمیرلکک ترقیستہ مانع اولوق ایستہ بن آدم ہر شیدن اول ، بدیکی ایچدیکی شیلرک مقدارخی آزالتمالی ، بونلری ایی انتخاب ایچلیدر . فقط فالتق شونکہ کہ شیشمانلر حددن زیادہ بیوب ایچمکہ میال بولونورلر . اشمالری سوک درجہہ آچقدیر ، غایت چوق صوصارلر . بویلہ اولقلہ برابر بویمل طبییی بہ غلبہ ایڈہرک ایلک تداوی اولوق اوزرہ بیہجک وایچہجک شیلردہ غایت اعتدال کوزتمک مقتضیدر .

— مابندی وار —

طبع نای نای و نسیک

محرری : عنانی زاده خالد ضیا

۴۱۸ صفحه تشکیل بدن بو رومانك فیائی
یدی بیچق غروشدر . طشره دن آرزو ایدلر طقوز
غروش کوندمیلدر .

خارستان و کستان

محرری : احمد حکمت

احمد حکمت يك افنديك بکری ایکی حکانه بی
ساری اولان بو اثر ادبیات جدیده کتبخانه سنک
دوقوزنجی کتانی اولقی اوزره اداره خان مرده
صانلقده در .

اچیزوز یگری سکز صیغه

بدلی ۶: غروش - طشره به تمهد اجر تیله اوج
بیچق ، تمهد سیز بو زیاره بوسته اجر تی ضم ایلمیلدر .

النون . کوش و سائر معادنن معمول مردلر
آوانی کمال سهولته بارلایر . آینه و جام کی شیری
غایت کوزل تمیزلر يك ایجه اولقی حسبله قطنیا جزمک
مخدوری اولدیندن بو نوزله ک قیمتدار مصنوعات
سیلته یلور . بهر قوطیلی ۴۰ پارهدر
عمود باشاده عالم زاده حاجی عمر افندیك
منازه سیله شهزاده باشنده کمال عمر حایفه منازمه سنده ،
بشکطاشده واپور اسکولسی زقاغده کوشه باشنده
توتونجی نیقولی اسکدارده قره حه احمد جاده سنده
صره قهوه لر قارشوسنده توتونجی حسین افندیك
دکانلرده صانلقده در . ۵۹۶

فانسر لک مغلوبی

ورم ، تیغو و سائر بوکی و خیم خسته لقلر توسملرینه
مستعد وجود بولدقارنده کز زیاده تهلک کی موجب
اولورلر . عصر مرده قانسوز و ضعیف المزاج اولانلرا
عددی يك چوق اولوب بوکی ذوات کندی قانسز
لقلری سیله ک و خیم خسته لقلره دوجار اولغه
میاندرلر . سائر غایه حیات بشره ک زیاده مضری
انتاج بدنش قانسز لقل اولوب تدایوسنه شتاب
ایتمک اهم والزمدر . مع مافیله مع التأسف چوقلر
بوکی خسته لقلره اهمیت و برمیوب تدایوسنه
دقت ایتمزلر و خسته لقل بهدردی تر ایدلر ک بیچاره
وجهدی محو ایندیکی کی معنی دخی خسته تضیق
الته کیر و بویله جه هر نوع خسته لهه مستعد بزحاله
دوجار اولور .

(دراژه رابیطو) نام مشهور علاج فانسر لکی
ر آنک نتایجینی تدایو ایتمک ایچون ک برنجی علاجدر
مذکور معالجه ضعیف نش اولان قانی قوتلندیرر
و انسان آنی استعماله باشلادینی وقت وجود
قوتلنیر اشبا اچیلیر طاققت کلبر و بکیزده کی دائمی
صاریلق بنه بر نکه تحول ایدر . دوقوز
(نورس) دیورکه (دراژه رابیطو) حیرت
افزا بر علاجدر . (به یسن) معدن صوری
و دیگر چلیکلی علاجدر مذکور ادویه به نسیله هیچ
حکمنده درلر . قانسز لکی اساس تدایو ایتمک ایچون
برقاچ شیشه درازه رابیطو الملق کایدیر . درازه
رابیطو نیک دیگر ادویه به اولان رجحانندن بریسه
دخی شودر که تاثری سریعی و قطعی اولدین
ماعدده دیگر چلیکلی علاجدر ک محذورلرندن
دخی مصوندر . در سعادت و طشره ده کی
اجزا اخله لره اجزا دیورنده صایلور .

احمد احسان

توت فون

کان طفره کی

کان معلی

بر چوق سنه دنیرو سی وغیرت
ایدرک کین سنه ا کاله موقت اولدین
«کان معلی» نام نوبته کتایندن
شدی به قدر دوس ویردیکم شاگردلر
مذکور کتانی ا کال ابتدکن سکره
نتیجه سنده ابراز ایلدیکاری مهارتک
درجه سی اون سنه بلانوبله چالیشانلرک
درجه سنندن قات قات فائق بر قوتده کان
کال افتخاره کورمکنده اولدین کی بو
ادعای عاجزانه می هر وقت اثبات ایده بیلیم .
مذکور نوبته کتایندن درس آلمی
آرزو ایدن ذوات کرامه کان وعود
درس لری ویرمکنده می . بو باده دهسا
زیاده تفصیلات آلمی ایچون استابولده
در کلر آره سننده وزنه چیلرده کاش
مشکخانه عثمانیه ۱۱۲ نوسرولی دکان
صراحت بیورملری . طشره دن وقوع
بولدقی سیارشات کتابک فیائی اولان
اوتوز غروش به بنش غروش بوسته
اجر تی علاوه سیله قبول وارسال اولور .

۵۹۶

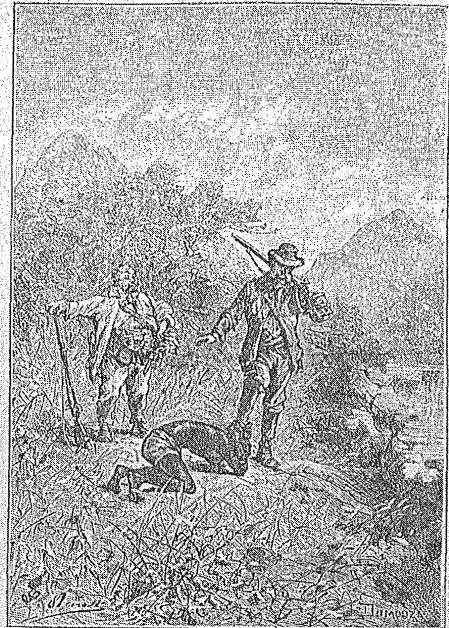
عقیقه علامه‌نندن ذاتاً ایران حقیقتی تدقیقانی ایله مشهور اولان موسیو دومورغانک تحت ریاستنده اولمق اوزره راهب شهیل ایله ده‌ها برقلج ذاندن مرکب برهیت تشکیل ایدمه‌ک ایران کوندردی . موسیو دومورغان اولجه ایرانده سیاحت ایدرکن قدیم سوس شهری خرابه‌لری مدینت عتیقه ایرانیه سفنده تخریبات اجرا ایدمک لازم کلیرسه اک مناسب برحمل اولمق اوزره ذهنتده تسین ایتمشدی . اونک ایچین بودقمسه بحرینیه اورادن باشلادی . سوس شهری خرابه‌لری باخود ده‌ها دوغروسو الیوم اوتلر آلتینده قالش تپه‌سکلردن عبارت اولان بو اراضی اون ، اون ایکی کیلومتره محیط‌سده در . بربری متعاسب اوتهدن غائب اولان اقوام قبیمة ایرایه‌نک یادکارلری اولان مبان بوراده اوست اوسته بولمق ایجاب ایدیور . بناء علیه قدیم سوس شهرینک اصل ایچ قلعه‌سی حفر اولمق غایت درین بر قویو آپجلاجق اولورسه ایرانی ضبط ایتمش اولان اقوامک تاریخ سیراسیله موضوع بقایای آثارینه تصادف اولمقنی بک مأمول ایدی . ایشته موسیو دومورغان ایله رفق‌لری ایش سندهن بری بونکله اوغراشورلر .

هیئت علمیه ابتدا بوجوالیده برلشمک ایچین مشکلاته اوغرادی ، شیمدی به قدر بک نادر برقلج اورویالینک اوغرا دینی بوچولارده اقامت بک مشکل ایدی . اوراده کیلدن طوغله‌لر باهرق اسکی بر حصارک کنارنده بر بنسا ایتدیلر ، عساکر چاپیشمهقه باشلا بیلدیلر .

سوس خرابه‌لری باشلیجه درت محله به تقسیم اولولایلیر :

- ۱ — حصار تپه‌سی .
  - ۲ — بویوک دائرملر قسمی . بوراده دارانک و خلفلرینک دائرملرله قرقانی واردر .
  - ۳ — اصل شهر .
  - ۴ — کرخانهرینک صاغ ساحلده بولونان محلات .
- ۱۸۹۸ کانون نایسنده خرابه‌لرک ایکنجی قسمنده ۱۹۴ مترو طولنده ۴ مترو کنیش‌لکننده بر خندک آجیلدی . ده‌ها بر مترو قازیلیر قازیلماز پارت دورینه طاند بنالرک تملاری میدانه چیقدی ، بونلر کوچوک کوچوک اوطه‌لردن عبارتدی . دیوارلر طوغله‌دن بایلمش ، بیه غایت دقتله طاشن دوشنشدی . بومسکنارده یاغور صولرئی آلمه مخصوص سحرالر ، صهرشجرده واردی . ایچارنده بر طاقم قابلر ، قندیللر بولدیلر . فقط بونلر قابا بر صورتده اعمال ایدلشدی .

بویسالرک آلتنده چیک طوغله‌دن بایلمش بویوک دیوارلره تصادف ایتدیلر . بودیوارلر اکمه‌نید سلاله‌سی زمانندن قاله‌ایدی . بوراده قدیم هیکلجکلر ، بویالی قابلر ، کوبلر بولدیلر . بوئشاده حفریات ایچین ایجاب ایدن لوازم ایتمش اولدینندن هیئت فیه اصل حصار تپه‌سی ذیلان قنم . همی قازمه باشلا دیلر . بو قدر جسم حفریات ایچین اوله چوراق ، خلی بریده ایجاب

زول وریک فی « سوسر آناسی » رومانک رسم‌لردن وحشی غودرینک اولکنده بانار

یونانستان ، روما حقیقه برچوق وثائقه مالکنک . بو وثائق سایه‌سنده بو اقوام عتیقه‌نک ازمئه قدیمده ندرجه‌ده حائز اهمیت اولدقارینه حکم ایدمه‌بیلیردک . ایران قدیم حقیقه ایسه المزه هان بر وثیقه تاریخیه موجود دکلدی . منشائی لیل ازمئه ایچنده قاریشان ، بیکلرجه سنه بوئون جهان اوزرنده حکمی جاری اولان قدیم بر ایمراطورلنک منسی قالمی ایسه بویوک بر نقصان ایدی . شیمدی به قدر ایرانیه ایکی هیئت فیه کنمشدی . بونک بری ۱۸۵۷ تاریخنده ، دیکریده بوسوک سنده‌لرده ایدی . هر ایکی هیئتده برطاقم شایان اهمیت مشاهدات ایله عودت ایتدیلر . حالبوکه بحریات و تدقیقاتدن بر فائده عظیمه استحصالی ایچین بو بحریات و تدقیقاتک الیوم تغییرات اقلیمی نتیجه‌سی اوله‌لر ق غیر قابل اسکان برحاله کلش اولان حوالیده اجراسی لازم ایدی . قطعی نتایجیه دسترس اولمق بوجوالیده دائمی صورتده و منتظم بر اصول تحننده بحریات و حفریات اجراسه وابسته ایدی . اخیراً فرانسه حکومتی ایرانده آثار عتیقه حفریاتی اجراسی ایچون مساعده استحصالی ایتمش اولدیغدن رسمی رهیت فیه اعزامیله بحریات اجرا ایتدیردی . کشتادندن بحث ایتدیکنز سرکی ایسه ایشته بو هیئتک مبدانه چیقارمش اولدینی حرائن وثائقدن ترکیب ایتکده در .

۱۸۹۷ سنه‌سنده فرانسه معارف ناظری موسیو بورژوا آثار

ÖZ GEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Rüştü YILMAZ
Uyruğu : Türkiye Cumhuriyeti
Doğum Tarihi ve Yeri: 19/05/1975 – SİVAS
e-posta : rustuyilmaz1@gmail.com

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Yılı
Lisans	Atatürk Üniversitesi	2000

İŞ TECRÜBESİ

Tarih	Kurum	Görev
09/10/2000	Milli Eğitim Bakanlığı	Öğretmen (Devam etmektedir.)

YABANCI DİL BİLGİSİ

Yabancı Dilin Adı KPDS ( ) ÜDS ( ) TOEFL ( ) EILTS ( )